

Міністерство освіти і науки України

Університет митної справи та фінансів

Рада молодих вчених

Університету митної справи та фінансів

**«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ
ТА СОЦІАЛЬНО-ТЕХНІЧНІ НАПРЯМИ
ЕВОЛЮЦІЇ ЦИФРОВОГО
СУСПІЛЬСТВА»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Том 2

02 червня 2022 р.

Дніпро

Організатори конференції: Міністерство освіти і науки України,
Університет митної справи та фінансів,
Рада молодих вчених Університету
митної справи та фінансів

Склад редакційної групи: Бочаров Д. О., Ченцов В. В.,
Приймаченко Д. В., Архирейська Н. В.,
Губа О. І., Даценко В. В.,
Дерев'янка Т. П., Корнеєв М. В.,
Кучер М. М., Легеза Є. О., Ліпинський В. В.,
Марценюк О. О., Музикін М. М.,
Олексієнко Р. Ю., Фесенко В. В.

Економіко-правові та соціально-технічні напрями еволюції цифрового суспільства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції: у 2 т. Том 2. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2022. 565 с.

ISBN 978-966-328-189-6

Матеріали науково-практичної конференції, які включені до збірника, присвячені актуальним проблемам розвитку фінансово-облікової системи України в умовах цифрової економіки; дослідженню економіко-управлінських і комунікативних процесів у цифровому суспільстві; питанням розвитку туризму та готельно-ресторанної справи; сучасним тенденціям розвитку бізнесу та міжнародних відносин; правовому регулюванню суспільних відносин в умовах сучасного цифрового суспільства; розвитку інформаційних і транспортних технологій.

Збірник матеріалів може зацікавити науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також фахівців у галузі економіки, права, управління та фінансів.

ЗМІСТ

Секція 4. Економіка, бізнес та міжнародні відносини: сучасні виклики, тренди та трансформації

Адмідіньш І. С., Лижник Ю. Б. Аналіз динаміки доданої вартості за витратами виробництва та чистого прибутку підприємств – виробників м’яса свійської птиці в Україні	15
Артюшенко О. В., Фреюк О. В. NFT-технологія в роздрібній торгівлі	17
Архирейська Н. В., Коваленко С. Особливості державного регулювання валютного ринку України	19
Баранник Л. Б. Соціально-економічне значення розвитку цифровізації в Україні в післявоєнний час	20
Батрак К. Д., Голей Ю. М. Вплив ділової репутації підприємства на його функціонування та розвиток	22
Беренич М. М., Амбарчян В. С. Розвиток та перспективи діяльності кредитних спілок на фінансовому ринку України	24
Білозубенко В. С., Авраменко А. С. Роль бізнес-акселераторів у міжнародній економіці	26
Bilous P., Derkach Y. Changes in the work of private educational centers due to the introduction of the national multidisciplinary test	29
Бобровська О. Ю. Проблеми впровадження інноваційних інформаційних процесів в управлінні економікою країни	31
Болоховець А. Б., Черба В. М. Оцінка сучасного стану закладів паліативної допомоги як одного з показників гальмування входу України до Європейського Співтовариства	33
Бондарєва А. А., Дронова Т. С. Роль соціального маркетингу в умовах війни	35
Бондаревська К. В., Коробська А. В. Тенденції поширення безробіття в Україні в умовах війни	37
Бондаренко І. В. Вивчення класифікаційної системи видів інтеграції та інтеграційних об’єднань	39
Ваганова Л. В., Стрихарчук Р. М. Сучасний стан стратегії ресурсозабезпечення сталого розвитку регіону	41
Vaskivska K., Wojciech P., Szczepańska A., Chwedoruk N. Zagospodarowanie przestrzenne parku ogród saski w Lublinie	44
Волковський М. А., Марина А. С. Соціальне страхування в Україні	47
Воробйова Ю. М., Безверха І. В. Сутність поняття “державна інноваційна політика”	49
Гета М. В., Даценко В. Д. Особливості маркетингу 2022	51
Гета М., Міщенко Д. А. Як упроваджувати маркетингові інновації в бізнес	53
Гірман А. П., Руденко Ю. С. Геополітичні координати сучасної України	55

Гірман А. П., Овсієнко А. І. Політичний розвиток незалежної України	57
Гірман А. П., Положай М. В. Новітня зовнішня політика України як рушій міжнародних відносин	59
Горященко Ю. Г., Авраменко А. С. Сучасні інформаційні технології в бухгалтерському обліку	61
Горященко Ю. Г., Попко І. В. Управління рекламною діяльністю підприємства – суб’єкта ЗЕД в умовах глобалізації	64
Horiashchenko Yu. H. New challenges of innovative entrepreneurship in martial law and prospects for peace	66
Грачевська Т. О. Проблеми та перспективи реформування ООН на сучасному етапі	68
Гречанюк О. С., Палешко Я. С. Стан криптовалюти та її роль в економіці України під час війни	70
Грецька Н. А. Політика Європейського Союзу в царині цифровізації сільського господарства	72
Гриник О. І. Оперативна дерегуляція, як важіль відновлення роботи вітчизняного бізнесу	75
Губа О. І., Метлицька В. О. Проблеми фінансування соціального захисту населення в Україні	77
Губа М. О., Філіппова В. Д. Роль іноземних інвестицій як стимул економічного зростання країни	79
Гузь Б. Д., Пікуліна Н. Ю. Особливості організації праці в Україні в умовах воєнного стану	81
Гусєва В. О., Бобровська О. Ю. Сучасні технології формування колективу організації: виклики та трансформації	84
Гусєва Є. А., Кузнєцова К. О. Міжнародні стратегічні альянси: виклики та реалії	86
Даценко В. В., Жихарєва-Толстік Г. О. Активізація інвестиційної діяльності в післявоєнний період з урахуванням маркетингової програми	90
Datsenko V. Industrial parks as an instrument for recovery of the state’s economy after the war	92
Datsenko V., Ridley K. International support for Ukraine by countries around the world: the example of the United States and European countries	94
Дідик О. С., Амбарчян М. С. Зниження податкового тягаря для малих підприємств під час воєнного стану в Україні	96
Довбня С. Б., Папуша І. В. Особливості стратегічного управління в умовах цифрової економіки	98
Дронова Т. С. Міжнародна маркетингова політика компанії	100
Дронова Т. С., Дробот А. В. Маркетинг як інструмент трансформації бізнесу під час війни	102

Dybach I. L., Samsonova V. Ye. Factors of quality assurance of the enterprise's products	104
Дубицький Д. П. Проблема оцінки вартості майна під час відшкодування особам, які втратили житло внаслідок військової агресії російської федерації	106
Дулік Т. О., Александрюк Т. Ю. Система оподаткування України в умовах воєнного стану	108
Дучинська Н. І., Дрік І. А. Індустрія 4.0: проєкт smart city	110
Дядюра А. В., Бойко З. В. Становище реклами в період пандемії	113
Животова А., Піщанський Б., Даценко В. В. Використання інструментів маркетингу для просування ідей сталого розвитку на основі роботи департаменту екологічної політики Дніпровської міської ради	118
Животова А. О., Масленникова А. А., Міщенко Д. А. CRM-система як складова оптимізації роботи з клієнтами	120
Запорожченко В. О., Правдіна Є. С., Туболец І. І. Соціальне підприємництво як сучасна інноваційна форма бізнесу	122
Зябченкова Г. В., Ткаченко Є. Т. Вплив введення воєнного стану в Україні на порядок розрахунку та обліку відпускних	124
Ільченко В. М., Авраменко А. С. Напрями та сфери розвитку діджиталізації	126
Ільченко В. М., Малихіна К. В. Діяльність підприємства в умовах кризових явищ	128
Ільченко В. М., Кузнєцова Ю. А. Вплив проривних технологій на розвиток підприємства	130
Ільченко В. М., Онищенко У. В. Інноваційний вектор розвитку соціального підприємництва в умовах українських реалій	132
Івашина А. В., Озерян К. С., Тараненко В. Є. Тенденції розвитку соціальної політики	134
Капітанець С. В. NCTS як важлива ІТ-складова процедури спільного транзиту	136
Каховська О. В., Лазебна А. А. Класифікація підприємницьких ризиків у підприємстві	139
Качулло С. О., Василишина Л. М. Зарубіжний досвід корпоративного управління в банківській сфері	141
Kovalchuk M. O., Paleshko Y. S. Current business trends in world with the transition to e-commerce	144
Ковальчук М. О., Щолокова Г. В. Меркосур та ЄС: зона вільної торгівлі	146
Кокоуліна М. Р. Проблеми розвитку бізнесу та його мотивація до зростання	148
Коробейникова Д. В., Дронова Т. С. Маркетинговий аналіз асортименту парфумованої води для жінок інтернет-магазину BROCARD	151

Кошман О. Я. Інтернет-технології та сучасний бізнес	153
Крамнична С. В., Поліщук О. Т. Особливості обліку цільового фінансування	155
Куленко М. С., Бойко З. В. Сучасний стан аутсорсингової діяльності в Україні	157
Кулик А. А. Фіксація шкоди, завданої об'єктам основних засобів підприємств у зв'язку з воєнними діями	160
Кучеренко Ю. І., Лижник Ю. Б. Аналіз динаміки прямого іноземного інвестування в Україну за країнами надходження інвестиційних коштів	163
Лаптева В. Д., Палешко Я. С. Управління ризиками в інвестиціях ...	165
Лемешко І. С., Щолокова Г. В. Зовнішня торгівля України з ЄС: ключові особливості	167
Леонова К. О. Генезис соціального партнерства, об'єктивні передумови його виникнення та розвитку	169
Лісняк О. О., Наконечний Д. С., Дронова Т. С. Діагностика виробництва продукції, робіт, послуг підприємства	173
Лобза А. В., Шумська А. І. Мобінг як одна з проблем формування трудового колективу підприємства	175
Мазур Н. А., Лаврук О. С. Е-комерція в Україні: стан та виклики	178
Мамчур А. П., Тараненко В. Є. Соціальний медіа-маркетинг: сучасні тренди та перспективи вдосконалення	181
Міщенко Д. А. Післявоєнне відновлення сільського господарства України	183
Миронець Я. П., Фреюк О. В. Візуальний мерчандайзинг в бізнес-моделі O2O	185
Михайлова Є. В., Стеблюк Н. Ф. Використання графічного методу для вирішення стратегічних та організаційних задач	187
Михальчук Л. В., Кравчук Я. С. Проблема зносу основних засобів на підприємстві	189
Михальчук Л. В., Попко І. В. Вплив діджиталізації на розвиток світового ринку праці	193
Мормуль М. Ф., Калмиков Д. В., Щитов Д. М. Статистичний аналіз підприємницьких ризиків	195
Mostova A. D., Novik S. Innovative aspects of hospitality industry management	197
Mostova A. D., Shipelik O. O. Digital economy	199
Мостова А. Д., Сорока А. Міжнародні відносини: тренди інноваційного розвитку та сучасний дискурс	201
Мостова А. Д., Юрченко К. О. Інструменти популяризації підприємств ресторанного господарства у соціальних мережах на прикладі ресторанного комплексу «Аллур»	205
Мошковська О. А. Управлінський облік і його роль у зниженні ризиків реалізації релокаційних заходів в умовах військової агресії	209

Назаренко А. О., Бикова А. Л. Особливості регулювання соціально-трудових відносин у період воєнного стану	211
Назаренко А. О. Краудфандинг як сучасний інструмент у бізнес-діяльності	213
Негребецька Д. А. Конкуренція як рушійна сила розвитку малого підприємництва в Україні	215
Нестерчук Н. В., Савченко М. В. Тенденції розвитку світового страхового ринку в умовах глобалізації	217
Новікова А. С. Basic progress trends of international business forms in globalization	220
Нямецук Г. В. Еволюція цифрового суспільства: перехід до meta-всесвіту	222
Овсієнко А. І., Гірман А. П. Політичний розвиток незалежної України	224
Огданський К. М., Акастелова Ж. М. Досвід функціонування системи соціально-трудових відносин та її елементів в Україні та світі	226
Огій Л. Я., Приймак Н. С. Проблеми логістичного забезпечення бізнесу під час російського вторгнення в Україну	228
Паршина М. Ю., Лук'яненко М. О. Глобальні тренди у застосуванні «м'якої сили» в міжнародних відносинах	234
Педько А. Б. Використання CRM-технологій в українських компаніях	236
Перерва І. О., Єдинак В. Ю. Питання стратегічного управління в сучасних організаціях	238
Пікуліна Н. Ю., Сергієнко Д. А. Проблеми працевлаштування в умовах війни	240
Погорілий О. І., Саричев В. І. Оцінка конкурентоспроможності персоналу	242
Полевод Є. Г. Цифровізація митного контролю та управління ризиками	244
Поліщук В. Г. Вплив фінансових інновацій на сучасні міжнародні відносини	248
Правдіна Є. С., Запорожченко В. О., Туболец І. І. Соціальне підприємництво як сучасна інноваційна форма бізнесу	250
Прокопенко А. Yu., Shcholokova H. V. China's soft power strategy	252
Прядко А. О., Бобровська О. Ю. Кадрові ризики в системі управління персоналом підприємства	254
Razhyvin Vitalii, Pawel Czarnecki. Determining the comparative basis for further analysis of the ukrainian economy taking into account the historical component	256
Ратушна Д. А. Консенсус як інструмент взаємодії міжнародних акторів в умовах глобалізаційних процесів	258

Ремшу В. Ю., Щолокова Г. В. Особливості інвестиційного співробітництва між Україною та країнами ЄС на сучасному етапі	260
Римшин Р. В., Гірман А. П. Зовнішня політика та міжнародні зв'язки Європейським Союзом	262
Романенко В., Палешко Я. С. Україна в міжнародних організаціях ..	264
Рубан Ю. О., Лижник Ю. Б. Порівняльний аналіз методів авторегресійного прогнозування складових активів та пасивів банків України	266
Рудоманов Д. С. Цифровий розвиток глобалізованого суспільства: економічний та технічний аспекти	268
Рудянова Т. М., Нежива Д. О. Проблеми використання сучасних інформаційних технологій у веденні агробізнесу	270
Сальникова Т. В. Трансформації місцевих фінансів в умовах воєнного часу	272
Сілакова Г. В., Кабан К. О. Діджитал-технології в сучасних умовах економіки бізнесу	274
Семенова Т. В. Просування товарів та послуг у соціальних мережах ..	276
Сергієнко Т. І. Сучасні проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств	278
Слюніна Т. Л., Матюшко М. М. Особливості проведення аудиторської перевірки заробітної плати в Україні на сучасному етапі	280
Solski M., Lewczuk A., Skiba D., Molska A. Stan i perspektywy rozwoju rynku nieruchomości (na przykładzie nieruchomości przy parku Ogród Saski miasta Lublin)	283
Спірідонова К. О., Лазебна А. А. Бізнес-планування інноваційних проєктів у будівництві	286
Суха А. О., Бикова А. Л. Національна економіка в умовах воєнного стану	288
Суха А. О., Огданський К. М. Особливості розвитку цифрової економіки України в умовах війни	290
Тертишник В. М. Верховенство права та колізії публічного адміністрування у запровадженні інституту електронних доказів	293
Тертишник В. М., Ченцов В. В. Проблеми протидії міжнародній організованій злочинності в умовах еволюції цифрового суспільства	295
Тімоніна Є. Ю., Стеблюк Н. Ф. Виклики у сучасному міжнародному бізнесі	297
Титаренко К. В., Зябченкова Г. В. Основні питання організації трудових відносин в умовах воєнного часу	299
Ткаченко Ю. О., Дулік Т. О. Потенційні загрози безробіття і заходи його подолання в Україні	301
Ткаченко Н. А. Організація трудових відносин в умовах воєнного стану	304

Тростянська К. М., Майчуб А. О. Податкова реформа 2022 року: проблеми і перспективи	306
Тростянська К. М., Костюкова В. А. Методичні аспекти аналізу запасів підприємства	308
Філатов Б.А. Соціально-економічний стан Дніпра в умовах війни	310
Фісуненко П. А., Герасимова О. Л. Проблеми девелопменту нерухомості та адміністрування рециклінгу будівельних відходів під час військової агресії	314
Фещенко О. М., Куш В. А. Особливості конкурентоспроможності торговельного підприємства у сучасному бізнесі	316
Khadzhynova Olena, Mykolas Romeris. Methods for assessing economic security in terms of digitalization	318
Хурдей В. Д. Клієнтоорієнтований комплекс маркетингу магазину безмитної торгівлі	320
Хурдей В. Д., Животова А. О. Маніпулятивні технології в маркетингу	323
Черба В. М., Болоховець А. Б. Пріоритетні шляхи щодо покращання соціальної роботи в паліативних закладах	326
Череднік М. А. Ukrainian relations with Poland during the war. Polish aid for Ukraine	329
Череп А. В., Воронкова В. Г., Череп О. Г. Систематизація дослідження цифрової трансформації нових бізнес-моделей	331
Чала К. Г., Амбарчян В. С. Управління активами недержавних пенсійних фондів: обліковий аспект	332
Чухно Т. В., Левчук Д. В. Social media marketing: advantages and prospects	334
Shcherbachenko A. S., Shcholokova H. V. Tourism as a factor in shaping the international image of Italy	336
Щитов О. М., Мормуль М. Ф., Юрченко Ю. Я. Використання обчислювальної математики для багатокритеріального вибору управлінських рішень	338
Юрескул Г. О. Діджиталізація малого бізнесу: переваги та недоліки	340
Юркова К. О., Бойко З. В. Інвестиційна привабливість Японії на світовому ринку	343

***Секція 5. Правове регулювання суспільних відносин
в умовах сучасного цифрового суспільства***

Легеза Є. О. Корупційні ризики в діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо надання адміністративних послуг в цифровому суспільстві	345
Лашкун А. І. Стадії процедури надання публічних послуг у сфері справляння податків у цифровому суспільстві	347

Юрченко В. В. Децентралізація в публічно-сервісній діяльності органів публічної адміністрації щодо надання електронних послуг у сфері міграції та громадянства	349
Лісняк (Овсякова) М. Ю. Деякі аспекти європейського досвіду регулювання правового статусу суддів у цифровому суспільстві	351
Самонова В. В. Забезпечення збереження електронних доказів	354
Ліпинський В. В. Шляхи тлумачення законодавчих положень про адміністративні штрафи за порушення митних правил	356
Моршинін Є. В. Судовий контроль як гарантія реалізації та захисту виборчих прав	358
Русакевич А. І. Інформаційні правопорушення: поняття та сутність	360
Легеза Ю. О., Текут'єв М. Є. Захист майнових прав осіб, постраждалих внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації (проект Закону України № 7198 від 24.03.2022 (прийнятого за основу 01.04.2022 року)	362
Філатов В. В. Постконфліктний розвиток держави в умовах становлення цифрового суспільства	364
Перепьолкін С. М., Луцик Є. О. Міжнародні договори та інші види міжнародно-правових актів у правовому регулюванні міжнародних туристичних відносин	366
Костюкевич С. Ф. Особливості адміністративно-правового статусу приватної фізичної особи	368
Пилипенко А. А. Вдосконалення порядку укладення трудового договору шляхом упровадження технології блокчейну	370
Чернозуб А. Д. Актуальні питання класифікації джерел права Європейського Союзу в умовах сучасного цифрового суспільства	373
Кошиль К. П. Діяльність Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні	375
Доненко В. В. До питання скасування штрафних балів як важливого елементу автоматичної фіксації дорожнього руху порушень правил	377
Дячок О. О. Коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України. Що слід змінити в умовах цифрового суспільства?	381
Мінка Т. П. Адміністративно-правове забезпечення соціальної сфери в умовах розвитку інформаційного суспільства	383
Поклонська О. Ю. Особливості правового регулювання цифровізації господарських відносин в різних країнах світу	384
Макушев П. В. Місце інституту підвищення кваліфікації кадрів в системі кадрового забезпечення органів публічної влади	387
Хрідочкін А. В. Проблеми та перспективи публічного управління сферою інтелектуальної власності в умовах розвитку інформаційного суспільства	389

Мороз С. П. Цифровізація (інформатизація) як чинник трансформаційних та модернізаційних змін правової системи суспільства	391
Кийда Л. І. Цифровізація митних процесів	394
Кірін Р. С. Стан та перспективи цифровізації сфери екологічних правовідносин	395
Забарська В. О., Махова Л. О. Медіація як прогресивний альтернативний метод вирішення конфліктних ситуацій у господарських спорах	398
Сухацька І. Ю., Єфімова І. В. Цифрові технології в сфері правоохоронної діяльності та криміналістичних дослідженнях	401
Федулова С. О. Світова підтримка розслідування міжнародного кримінального суду в Україні: цифрові технології	403
Легеза Ю. М. Особливості надання публічних послуг у цифровому суспільстві	405
Чечельницька Г. В. Цифрові технології у правовому регулюванні міграційних процесів у ЄС	408
Сушко С. В., Лютіков П. С. Укладення господарських договорів в електронному форматі	410
Новікова Д. М. Правове регулювання емісії та обігу військових облігацій в Україні	413
Марченко О. Д. Деякі правові аспекти статусу суб'єктів владних повноважень в адміністративному судочинстві України	415
Батраченко Т. С. Діяльність судових та правоохоронних органів у сфері боротьби з кіберзлочинністю: проблеми та шляхи вдосконалення	418
Шустрова К. В. Актуальні питання обмеження прав людини в інформаційній сфері	420
Іванюк О. М. Концепція застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі України: правовий аспект	423
Капітаненко Н. П. Правові засади захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану	425
Коросташова І. М. Електронні звернення громадян до органів публічної влади (правоохоронних органів): питання правового регулювання	427
Разживін В. М. Актуалізація понятійно-категоріального апарату та вживання терміна “Сектор підприємницької діяльності” на прикладі “Керівництва Осло 2018: настанови щодо збору, подання та використання даних про інновації”	430
<i>Секція 6. Інформаційні та транспортні технології: вектори розвитку та актуальні проблеми діджиталізації</i>	
Бех П. В., Максименков Є. А. Системи бізнес-аналітики та їх роль у прийнятті управлінських рішень	433
Лашков О. В., Максименков Є. А. Досвід використання систем бізнес-аналітики для ефективного управління компанією	435

Савченко Ю. В., Воскобойник В. О. Оптимізація стійкості інформативних сигналів по хвилеводах	437
Іванов С. В., Разумова Г. В. Напрями розвитку транспортного комплексу України	439
Слюсарь М. Ю. Вектори впровадження інфокомунікаційних технологій в умовах діджиталізації	441
Крупа А. Г. Місце і роль чат-ботів у цифровому суспільстві	443
Воронкова В. Г. Концепція цифрової трансформації як основа сталого розвитку та конкурентоспроможності економіки	445
Воронкова В. Г., Кивлюк О. П. Формування концепції відповідального суспільства у період кризи: вектори розвитку та актуальні проблеми діджиталізації	447
Метеленко Н. Г., Андрюкайтене Р. ІКТ нового покоління як чинник розвитку інноваційної економіки цифрового століття ...	449
Нікітенко В. О. Експоненціальні технології як чинник розвитку діджиталізованого суспільства	451
Череп А. В., Воронкова В. Г. Вплив ІКТ на розвиток трендів глобальної трансформації бізнесу	454
Пікуляк М. В. Сучасні аспекти впровадження дистанційних систем у навчальний процес	456
Сохацький А. В., Дуфала І. П. Перевезення наливних вантажів в особливих умовах	458
Сохацький А. В., Возненко А. О. Цифрові технології в транспортних системах	460
Сохацький А. В., Глівінський Д. О. Моделювання транспортних потоків на розв'язці транспортної мережі	462
Сохацький А. В., Мачула Д. А. Використання навігаційних систем на автомобільному транспорті в особливих умовах	465
Сохацький А. В., Радченко Д. С., Марченко Л. С. Щодо функціонування транспортно-логістичних систем під час воєнного стану	467
Сохацький А. В. Проблеми створення високошвидкісних транспортних апаратів: основної складової перспективних транспортних технологій	469
Долгополов П. В. Цифровізація залізничних вантажних перевезень на основі прогнозного графіка руху поїздів	472
Музикін М. І., Клочкова Н. Д. Спеціальні системи для створення програмних додатків з визначення завантаженості автошляхів	474
Музикін М. І., Бібік С. І., Клочкова Н. Д. Аналіз програмних додатків з визначення завантаженості автошляхів	475
Музикін М. І., Щербина Р. С., Покотило А. О. Організація роботи автомобільних пунктів пропуску в умовах воєнного стану	477

Музикін М. І., Нестеренко Г. І., Стара А. В. Організація евакуаційних автобусних перевезень пасажирів за напрямком Україна–Румунія	479
Музикін М. І., Ніколаєць Д. О. Порівняння сучасних мов програмування JAVA та PYTHON	482
Стрелко О. Г., Нестеренко Г. І., Макаров В. А. Доцільність організації нерегулярних пасажирських перевезень	484
Глівінський Д. О., Мачула Д. А., Леснікова І. Ю. Використання безпілотних літальних апаратів у сфері логістики	486
Гайдаржийський В. М., Каткова Т. І. Боротьба з проявами кібербулінгу в соціальних мережах	488
Ніколаєць Д. О., Рудянова Т. М. Застосування комп'ютерної графіки в архітектурній візуалізації	491
Кузьменко А. І., Базікова Е. Д., Демченко А. Б. Аналіз сучасних методів управління автомобільними перевезеннями	494
Берестов І. В., Пестременко-Скрипка О. С., Берестова Т. Т. Діджиталізація митного контролю під час здійснення міжнародних вантажних перевезень залізничним транспортом	497
Рябоволенко Е. А., Мормуль М. Ф., Калмиков Д. В. Застосування інформаційних технологій на залізничному транспорті	499
Щитов Д. М., Мормуль М. Ф., Ніколаєць Д. О. Аутсорсинг ІТ-послуг	501
Леснікова І. Ю., Курносова О. М., Васіна В. С. Автопілот як приклад застосування інноваційних технологій в транспорті	503
Клим В. Ю., Тарасенко Ю. С. Аспекти реалізації цифрових технологій у секторах електронного уряду	505
Тарасенко Ю. С., Клим В. Ю. Кіберфізичні системи об'єктів критичної інфраструктури в умовах діджиталізації	507
Юричина І. А., Стрихарчук Р. М. Використання інформаційних технологій у сучасному менеджменті	509
Чупілко Т. А., Рибальченко Л. В. Технологічні тренди в опрацюванні та прогнозуванні фінансово-економічних показників ..	511
Рудянова Т. М., Раджабова С. Г. WEB-програмування: нові напрями розвитку	513
Сохацький А. В., Хрипко А. Т. Транспортно-логістичні проблеми міжнародного перевезення зернових вантажів	516
Шаповалов О. В., Огліх В. В., Лебедева А. В. Запровадження STREAM у дистанційний освітній простір	518
Ulianovska Yu.V., Yakovenko V. O., Yakovenko T.Yu., Sydora V. Analysing software architecture for an E-commerce system	520
Халіпова Н. В., Понзель С. С. Удосконалення транспортно-логістичного забезпечення перевезень вантажів в Закарпатському регіоні	522

Халіпова Н. В., Білоножко Д. О. Характеристика мультимодальних транспортних вузлів Південного регіону України	524
Tkachenko S. A., Potyshniak O. M., Poliakova Ye., Tkachenko V. A. Improving the methods of bioelectric control	526
Антонова М. І., Бивойно П. Г. Використання фреймворку SIMULATION для імітаційного моделювання систем масового обслуговування	528
Халіпова Н. В., Кирилов М. Ю. Аналіз статистичних показників поставок меду на світовому ринку	530
Халіпова Н. В., Савицька Л. І. Аналіз транспортного комплексу Вінницької області як приклад мультимодальної транспортної системи	532
Булгакова О. Ф., Костенко В. В. Застосування технології PROCESS MINING в аналізі бізнес-процесів	534
Лебідь О. Ю., Бабенко А. С. Деякі питання технології розробки комп'ютерних ігор	536
Трофімов О. В. Оборнені задачі для багатoshарових основ в обробці даних неруйнівного контролю елементів транспортних комунікацій	538
Рудянова Т. М., Качан М. В. Комп'ютерна графіка у створенні NFT ..	540
Рудянова Т. М., Рубан Є. С. VR-технології в освіті: нові можливості для навчання	543
Мала Ю. А., Селівьорстова Т. Ю. Оптимізаційна модель управління проєктом виробництва програмних продуктів	545
Цвірко О. О., Трушкіна Н. В. Вектори цифрового розвитку національної транспортної системи України	547
Трофімов О. В., Гришкевич Н. О. Взаємодія автомобільного та залізничного транспорту в сучасних умовах	549
Лужанська Н. О., Лебідь І. Г., Лебідь Є. М. Впровадження інформаційних технологій у діяльність транспортно-експедиторських підприємств	552
Лебідь І. Г., Притченко І. М. Роль діджиталізації у виконанні митних формальностей	554
Рябоволенко Е. А., Рябоволенко В. А. Lumen – динамічна система глобального освітлення Unreal Engen 5	556
Ульяновська Ю. В., Яковенко В. О., Рябоволенко В. А. Аналіз контенту WEB-ресурсів з метою захисту від вірусної інформації ...	558
Музильов Д. О., Шраменко Н. Ю., Павленко О. В. Загальні проблеми застосування NFT-технологій у доставці сільськогосподарських вантажів	561
Кравченко М. А., Прохорченко Г. О., Харченко Д. Р. Підвищення ефективності руху поїздопотоків на основі автоматизації процесу розподілу пропускної спроможності залізничної інфраструктури АТ «Укрзалізниця»	563

Секція 4. Економіка, бізнес та міжнародні відносини: сучасні виклики, тренди та трансформації

Адмідінш І. С., студент

Донецького національного університету
економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського

Лижник Ю. Б., старший викладач кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин

Донецького національного університету

економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ ЗА ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЦТВА ТА ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ – ВИРОБНИКІВ М'ЯСА СВІЙСЬКОЇ ПТИЦІ В УКРАЇНІ

Ринок м'яса свійських птахів виступає не лише індикатором стану розвитку багатьох галузей вітчизняного АПК, але й характеризує добробут населення та його купівельну спроможність [1].

Виробництво м'яса свійських птахів є одним з основних чинників харчової безпеки для України та є перспективним напрямом у розвитку, тому що має всі передумови нарощення потенціалу сировини та активізації переробки м'ясних продуктів [2].

Динаміка темпу приросту доданої вартості за витратами виробництва суб'єктів та чистого прибутку (збитку) підприємств виробництва м'яса свійської птиці на рис. 1.

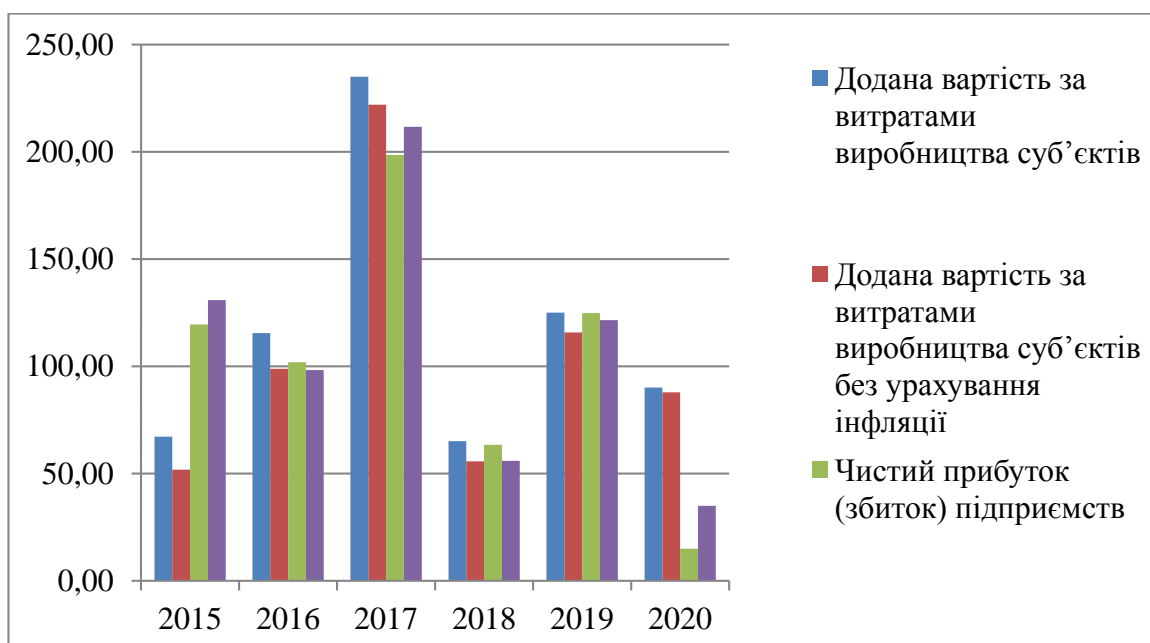

Рис. 1. Динаміка темпу приросту доданої вартості за витратами виробництва суб'єктів та чистого прибутку (збитку) підприємств виробництва м'яса свійської птиці, %

Джерело: побудовано автором за даними Держкомстату[3]

Як бачимо за даними рис. 1, щодо темпу приросту додана вартість за витратами виробництва суб'єктів з урахуванням та без урахування інфляції в виробництві м'яса свійської птиці, показники утримуються майже на одному рівні, тому ми спостерігаємо, що з 2015 року відбувається приріст, а в 2018 році великий спад. У 2019 р. відбувається приріст, а з 2020 р. спад.

Дослідження тему приросту чистий прибуток (збиток) підприємств – нормований з урахуванням інфляції та без урахуванням інфляції в виробництві м'яса свійської птиці, показники майже на одному рівні, тому ми спостерігаємо, що в 2016 року відбувається спад, а в 2017 році великий приріст. В 2018 році відбувається спад, а в 2019 році відбувається приріст, але в 2020 році відбувається значний спад.

За результатом дослідження тему приросту чистий прибуток (збиток) малих підприємств – нормований з урахуванням інфляції та без урахуванням інфляції в виробництві м'яса свійської птиці, показники майже на різних рівнях, тому ми спостерігаємо, що відбувається приріст до 2017 року, а в 2017 році з інфляцією сягає нулю, а без урахування інфляції починає невеликі коливання, які тривають до 2020 року. В 2019 році з інфляцією відбувається великий приріст, а в 2020 році відбувається спад, майже у половину.

За результатом дослідження чистий прибуток (збиток) мікропідприємств – нормований з урахуванням інфляції виробництва м'яса свійської птиці спостерігається приріст який тривав до 2015 р., а в 2016 р. відбувається спад. В 2017 р. відбувається великий приріст, а в 2018 р. відбувається великий спад. В 2019 р. відбувається приріст, а в 2020 р. відбувається спад.

В результаті проведеного дослідження було з'ясовано, що простий середній дисперсійний ризик доданої вартості за витертими виробництво м'яса свійської птиці дорівнює 53 %, а семіваріаційний ризик досягає 35 %. За ковзким середнім дисперсійним ризиком доданої вартості за витертими виробництво м'яса свійської птиці сягає 40,5 %, а семіваріаційний ризик ковзким 16 %. Ми бачимо, що ковзкі середні показники менші ніж прості середні. Простий середній дисперсійний ризик чистий прибуток (збиток) мікропідприємств виробництво м'яса свійської птиці дорівнює 85 %, а семіваріаційний ризик досягає 78 %. За ковзким середнім дисперсійним ризиком чистий прибуток (збиток) мікропідприємств виробництво м'яса свійської птиці сягає 77,5 %, а семіваріаційний ризик ковзким 45 %.

Список використаних джерел:

1. *Антипова Л.* Методи дослідження м'яса і м'ясних продуктів. *Легка і харчова промисловість.* 2010. 378 с.
2. *Карп'як М. О.* Особливості функціонування ринку м'яса в Україні та його вплив на розвиток економіки регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України.* 2018. № 17. С. 77–80.
3. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 20.05.2022).

Артюшенко О. В., студентка
Державного торговельно-економічного університету
Фреюк О. В., PhD, ст. викл., кафедри торговельного
підприємництва та логістики
Державного торговельно-економічного університету

NFT-ТЕХНОЛОГІЯ В РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ

На сьогоднішній день роздрібна торгівля у всьому світі стає технологічнішою. Використання «Інтернету-речей» дає можливість оптимізувати підприємництво торгівлі та урізноманітнити клієнтський досвід. На світовому ринку з'являються інноваційні способи оплати криптовалютою такі як NFT.

NFT – це одиниця даних у цифровій книзі, що називається блокчейном, де кожен NFT може представляти унікальний цифровий елемент, і тому кожен з них не взаємозамінний [2].

Один з основних способів отримання NFT – створення власного токена на найбільшому маркетплейс OpenSea. Для цього необхідно мати криптовалютний гаманець, наприклад MetaMask, а також картинку, відео, аудіо або будь-який інший файл, який необхідно обернути в NFT. Також для цього підійде традиційний текст .

За допомогою OpenSea можна знайти та придбати багато предметів цифрового мистецтва у вигляді NFT. Суть таких токенів в тому, що вони є унікальними і можуть піддаватися поділу. Їх не можна замінити без згоди його власника, тому використовуються для підтвердження права власності на об'єкт. Таким чином, до NFT можна прив'язати будь-який віртуальний чи фізичний об'єкт. Токенами може бути майже все: фото, відео, текст, пост у соцмережах, аудіозапис, картинка та багато іншого [2].

Згідно з дослідженням “Revealing the Metaverse Report”, факторами для того, щоб споживачі захотіли придбати NFT, можуть бути: краще розуміння, як це працює (46 %), розуміння, чи стало би NFT хорошою інвестицією (42 %) та бажання купувати у бренду, якому довіряли (31 %) [2].

Окрім цього, згідно з опитуванням, приблизно половина покупців NFT заробляють \$80 000 або більше на рік (49 %), а за ними йдуть покупці, які заробляють менше \$40 000 (23 %). Було виявлено, що чим більше освічена ця людина, тим менша ймовірність того, що вона вже придбала NFT-токени [2].

Після купівлі токена, людина стає власником цифрової копії цього предмету, в якому зашифровано предмет, фото, картина або щось інше. Прикладом може слугувати, блокчейн-компанія Injective Protocol, яка придбала графічну картину художника Бенксі за \$95 тисяч, після чого ця картина була перетворена в NFT за допомогою її трансляції у прямому ефірі [2].

Як правило, NFT купують чоловіки віком від 18 до 34 років. Споживачі NFT частіше купують музику або фільми (22 %), твори мистецтва чи фотографію (17 %), спортивні сувеніри/колекційні предмети (14 %), предмети розкоші (12 %), меми (11 %) [2].

Взагалі, першим, хто запустив власні NFT, у 2019 році став будинок моди The Fabricant, який продав цифрову сукню за \$10 000. З того часу все більше брендів та ритейлерів звернули увагу на NFT. Зокрема, Burberry, Louis Vuitton, Gucci та Dolce&Gabbana, почали випускати ексклюзивний цифровий одяг або цифрові копії наявних моделей і продають їх дорожче, аніж фізичний одяг. Наприклад, Burberry випустила NFT-токени з іграшками Blankos за \$300, Louis Vuitton випустив мобільну гру, у якій користувачі можуть зібрати 30 безкоштовних NFT-карток, а Dolce&Gabbana заробила на своїй NFT-колекції \$5,65 млн. Додамо, що згідно з Vogue Business Index, 17 % модних брендів вже працювали з NFT.

До основних особливостей NFT-токенів можна віднести:

1. Блокчейн Ethereum. NFT найчастіше працюють на блокчейні ефіру. Але після виникнення навантажень у мережі стали з'являтися нові проекти на альтернативних платформах.

2. Дефіцит. Щоб зберегти цінність NFT, потрібно, щоб їх пропозиція була обмежена. Токени мають різні ступені рідкості. Це означає, що може існувати лише невелика кількість певних рідкісних та найпопулярніших токенів. NFT для деяких ігор продаються пакетами - кожному гравцю надається шанс отримати бажаний NFT.

3. Неподільність. Іншою відмінністю невзаємозамінних токенів від криптовалют є їхня неподільність. І якщо ви можете надіслати другу 0,05 біткоїну, то ви не зможете зробити те саме з 5 % NFT-токена.

4. Гарантія автентичності. І остання, але не менш важлива перевага: як і всі блокчейн-платформи, NFT дозволяють відстежувати справжність активу та бачити історію його володіння.

Незамінні токени продаються на спеціальних маркетплейсах. Зі зростанням популярності NFT зростає і кількість майданчиків, де їх можна придбати. До найпопулярніших NFT-маркетплейсів можна віднести: OpenSea, Axie Infinity, Binance NFT, Alcor Exchange, GhostMarket та інші.

Отже, раптовий сплеск торгової активності з NFT може стати проблемою. Пропозиція NFT незабаром обжене попит і це призведе до обвалу цін. Відповідно, це викличе проблеми для тих, хто витратив суттєві суми на рідкісні токени, сподіваючись продати їх із прибутком у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Невзаємозамінний токен. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Невзаємозамінний_токен (дата звернення: 20.04.2022).

2. Що таке NFT та як з ним пов'язана роздрібна торгівля. 2022. URL: <https://ua-retail.com/2022/01/shho-take-nft-ta-yak-z-nim-povyazana-rozdribna-torgivlya> (дата звернення: 20.04.2022).

Архирейська Н. В., к.е.н., доц.,
декан фінансового факультету
Університету митної справи та фінансів
Коваленко С., студентка
Університету митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Валютний ринок – один із найважливіших сегментів національного фінансового ринку. Передумовами формування та подальшого розвитку валютного ринку є:

- поглиблення міжнародних економічних зв'язків;
- посилення концентрації та централізації банківського капіталу;
- розвиток міжбанківських кореспондентських відносин;
- створення світової валютної системи;
- широке поширення системи кредитування щодо міжнародних розрахунків;
- скасування валютних обмежень у багатьох країнах.

Як і будь-який інший фінансовий ринок, валютний ринок виконує такі економічні функції:

- виступає механізмом для захисту суб'єктів економіки від спекулятивних угод (операція отримання прибутку в умовах коливання цін) та валютних ризиків;
- формує валютний курс під впливом попиту та пропозиції грошей;
- обслуговує міжнародний обіг товарів, робіт та послуг;
- виступає як інструмент для проведення грошово-кредитної політики.

Наразі через коронкризу та воєнне становище в країні, валютний ринок України має нестабільний стан. Через це відбувається тенденції до зниження світових фінансових індексів, падіння вартості акцій та зростання цін на товари [1]. На нашу думку, для покращення функціонування валютного ринку, можна використати наступні методи:

- застосування оптимальних важелів фіскальної та грошово-кредитної політики, у вигляді зменшення доларизації української економіки;
- покращення роботи моніторингу валютних ринків;
- удосконалення системи аналізу валютних ризиків;
- нарощування експортного потенціалу країни та забезпечення позитивного сальдо платіжного балансу країни;
- удосконалення правил роботи маркет-мейкерів та маркет-юзерів - учасників валютного ринку;
- проведення валютних інтервенцій НБУ.

Отже, ураховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що на стабільність функціонування валютного ринку, в тому числі, суттєво впливає стан платіжного балансу країни. Активне сальдо платіжного балансу сприяє підвищенню обмінного курсу національної валюти, оскільки збільшується попит на неї з боку іноземних боржників для погашення їхніх зобов'язань перед національними експортерами і кредиторами.

Для розвитку валютного ринку можна використовувати й певні напрями монетарної політики:

1. Встановлення норм обов'язкового резервування коштів, що підсилить антиінфляційні заходи та вплине на стабілізацію грошового обігу.

2. Здійснення рефінансування банків НБУ, як кредитора останньої інстанції, у вигляді впливу на пропозицію грошей через обсяг кредитів та грошової маси; проведення ефективної процентної політики.

3. Проведення активної депозитної політики НБУ, яка вплине на пропозицію грошей шляхом розміщення депозитних сертифікатів.

4. Управління золотовалютними резервами НБУ, що тим самим покриватиме дефіцит платіжного балансу країни та вплине за збільшення обсягів грошової маси.

5. Здійснення політики "валютних обмежень", наприклад, у вигляді обов'язкового продажу валютної виручки експортерів.

Як підсумок, можна зазначити, що валютний ринок – це арена економічних відносин, які виявляються у проведенні операцій із розміщення тимчасово вільних коштів, інвестуванні капіталу та купівлі-продажу іноземної валюти. Тут відбувається узгодження інтересів набувачів подібних коштів та їх продавців. Одним з ключових фігурантів проведення валютної політики виступає держава. Саме державне регулювання валютного курсу є тим чинником, що визначає масштаби втручання державних органів у діяльність суб'єктів валютних відносин, а це, у свою чергу, впливає на стабільність валютного курсу та ефективність функціонування валютного ринку в цілому.

Список використаних джерел:

1. Forex Club / Стан та перспективи валютного ринку. URL: <https://www.fxclub.org/sostoyanie-i-perspektivy-valyutnogo-rynka>

Баранник Л. Б., д.е.н., проф.,
професор кафедри соціального забезпечення
та податкової політики
Університету митної справи та фінансів

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС

Соціально-економічне значення цифровізації полягає в тому, що вона як одна з «визначальних тенденцій розвитку людської цивілізації, яка формує більш інклюзивне суспільство та кращі механізми управління, розширює доступ до охорони здоров'я, освіти та банківської справи, підвищує якість державних послуг, розширює спосіб співпраці людей, а також дає змогу скористатися більшим розмаїттям товарів за нижчими цінами» [1]. Останні три роки були особливо насиченими з точки зору використання цифрових технологій в сфері охорони здоров'я, що ще раз довело важливість їх для соціального добробуту.

Нині цифрові технології впроваджуються практично в усіх сферах життя, оскільки вони:

- значно скорочують час на виконання різного роду транзакцій, чим дуже полегшують наше життя: зменшують витрати, збільшують продуктивність та ефективність прийняття рішень;

- допомагають створювати унікальні продукти, повністю адаптовані до уподобань клієнта;

- їх експонентне зниження вартості у поєднанні з хмарними послугами знижує капіталовкладення, необхідні для започаткування бізнесу;

- стають дешевшими, а отже, значно доступнішими завдяки безкоштовному контенту й послугам (через низькі граничні витрати).

«Цифровізація не обмежується виключно використанням технологій; вона характеризується зміною культури, інтегрованої в усі сфери роботи, та трансформацією в управлінні різними командами» [там само].

Україна стрімко розвиває цифрові технології, що привело за останні два десятиліття до кардинальних перетворень і в економіці, і в самому соціумі. Разом з тим, слід визнати, що ще не всі їхні переваги успішно використані, «український досвід застосування можливостей нової моделі економічного розвитку знаходиться на початковому етапі» [2, 69].

Слід розуміти, що вітчизняна економіка в тій же самій мірі схильна до впливу тих глобальних викликів, які відчувають й економіки більш «просунутих» в цьому сенсі країн. Перш за все це структурні зміни на ринку праці через застосування роботехніки та інших ноу-хау, що заміщують людську працю. По-друге, це необхідність серйозно готувати працівників нової генерації, населення загалом до грамотного освоєння та набуття навичок роботи з новими технологіями. А це означає перегляд системи вищої та професійно-технічної освіти щодо підготовки технічних спеціальностей та відповідних фахівців. Для України надзвичайно важливим є формування цифрової «сумісності» з країнами світу. Це вимагає «підлаштування» вітчизняного законодавства щодо глобальних правил з огляду на економічні, політичні та культурні відмінності країн. Надзвичайно важливим для України є й такий аспект проблеми, як використання цифрових технологій та посилення національної безпеки. Кібератаки з боку сусідньої РФ показали значні недоліки в сфері захисту інформації. Тому конче потрібно вивчати позитивний зарубіжний досвід щодо протидії такого роду нападам. У післявоєнний час з урахуванням висновків щодо слабких місць в обороноздатності країни, необхідно буде також посилити виробництво зброї нового типу – обладнаної за останнім словом інформаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. *Маркевич. К.* Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>

2. *Шергіна Л. А., Ковтун В. П.* Цифрова економіка: тенденції розвитку та українські реалії цифровізації економіки. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30568/eet_18_22.pdf?sequence=1

Батрак К. Д., студентка
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
Голей Ю. М., асистентка кафедри маркетингу
та міжнародного менеджменту
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ВПЛИВ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА НА ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТОК

Ефективність підприємства на рівні національної економіки та в межах зовнішнього господарювання визначається його діловою репутацією. Ця економічна категорія не описує діяльність установи за один день, а напрацьовується організацією протягом років. Ділову репутацію як важливий ринковий фактор почали розглядати відносно недавно. Розгляду цього показника як критерію ефективності діяльності підприємства посприяли науково-технічний розвиток та по-новому відкрите значення людини для функціонування компанії. Більш активно почали розвиватись ідеї корпоративної соціальної відповідальності, екологічного менеджменту; розвиток систем оцінки, аналізу та управління діловою репутацією.

Досить часто ділову репутацію прирівнюють до таких понять, як «імідж» та «гудвіл». Створення іміджу організації не описує успішність її діяльності. Імідж відображає переважно уявні, емоційні образи, які формуються протягом короткого проміжку часу, а репутація підкріплюється дійсними показниками підприємницької діяльності. Репутація є раціональною категорією, яка формується за рахунок реального досвіду репутаційної аудиторії, усвідомлених співставленнях, аргументах, а імідж виступає емоційною категорією, яка базується на враженнях [1]. Поняття «гудвіл» використовується в бухгалтерському обліку для відображення вартості ділової репутації. Відповідно до П(С)БО 19, гудвіл – це перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів та зобов'язань на дату придбання [2].

Ділова репутація підприємства – це ціннісні характеристики та судження партнерів, клієнтів, споживачів, персоналу щодо аспектів діяльності, комплексу видимих дій та рішень компанії, які формуються на основі експертної оцінки та визначають відношення до неї. Вона формується у свідомості громадськості на основі досвіду взаємодії стейкхолдерів з підприємством, а також суспільних норм та моральних цінностей. Висока увага до трактування поняття ділової репутації пояснюється тим, що за умов меншої цінової та якісної диференціації продукції та послуг репутація стає одним із найцінніших активів підприємства та фактором зростання привабливості для всіх зацікавлених сторін [1].

Основними факторами, які впливають на репутацію компанії є: економічні результати (прибутковість діяльності, позитивні значення фінансових показників тощо); корпоративне управління (вчасне виконання зобов'язань перед всіма ланками господарювання; прозорість діяльності тощо); якість продукції, товарів, робіт та послуг (оптимальне співвідношення ціни та якості; відповідність стандартам тощо); якість менеджменту (діяльність відповідно поставленої місії, репутація ключових посадових осіб тощо); управління персоналом (своєчасна та справедлива оплата праці, рівень корпоративної культури, мотивація тощо). На сучасному етапі розвитку також виділяють такі аспекти, як: впровадження інновацій (введення нових видів продукції, впровадження нових технологій, у тому числі управлінських тощо); екологічна відповідальність (застосування технологій, що знижують негативний вплив на навколишнє середовище); соціальна відповідальність (підтримка різноманітних соціальних проектів, сприяння покращенню якості життя працівників та суспільства в цілому тощо).

Для різних суб'єктів економіки важливі зазначені аспекти, що впливають на репутацію підприємства. Для інвесторів найбільш вагомим параметром є відкритість та прозорість компанії, динаміка її розвитку і т.п. Кредитори при вирішенні видачі вільних фінансових ресурсів установі будуть звертати увагу на економічні результати, такі, як динаміка фінансових показників (рентабельність продукції, фінансова стійкість, ліквідність тощо). Потенційні працівники будуть оцінювати умови та оплату праці, мотиваційну систему підприємства. Споживачі, тобто клієнти будь-якої компанії будуть зацікавлені у співвідношенні ціни та якості пропонованої продукції, товарів, робіт, послуг. Для органів влади важливо бачити діяльність підприємства в рамках законів, а також дотримання рівня соціальної відповідальності. Акціонери компанії зацікавлені у зростанні прибутковості, утриманні висококваліфікованих працівників. Постачальникам важливо знати про репутацію топ-менеджеру та компанії в цілому як надійного партнера.

Для будь-якого підприємства важливо зберегти позитивну думку про діяльність компанії у довгостроковій перспективі, що, в свою чергу, приведе до: збільшення різниці між ринковою ціною компанії та вартістю активів; доступу до більш дешевих фінансових ресурсів; впізнавання та залучення більшої кількості клієнтів, інвесторів та інших, необхідних для розширеного відтворення суб'єктів господарювання тощо.

Отже, якщо у підприємства сформована позитивна ділова репутація, то це сприятиме підвищенню довіри з боку стейкхолдерів; якості ведення бізнесу та забезпечить його економічну безпеку; допоможе отримати вигідні контракти та залучити інвестиції на більш вигідних умовах, підвищить шанси на укладання майбутніх угод; дозволить розширити ринки збуту вироблених товарів, послуг; підвищить рівень конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко Н. В. Сутність поняття ділової репутації в управлінні підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. С. 70–76.

2. Наказ «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 19». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text> (дата звернення: 24.05.2022).

Беренич М. М., здобувач

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Амбарчян В. С., к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Оцінка перспективи розвитку кредитних спілок набула серйозного значення для фінансового ринку України, оскільки вони суттєво впливають на соціально-економічний розвиток регіонів, сприяють залученню інвестицій для малого бізнесу та здатні створювати конкуренцію на ринку послуг. Крім того, функціонування даного виду небанківських фінансових установ допомагає задовольняти потреби населення: як матеріальні, так і споживчі.

Згідно із Законом України «Про кредитні спілки», дана установа – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків [1].

Наприкінці 2021 року в Україні налічувалося 286 кредитних спілок із чинною ліцензією на провадження діяльності. У IV кварталі 2021 року відбулося помітне скорочення кількості кредитних спілок. Кредитний портфель спілок, які подали звітність, скоротився на 6 % за квартал. Наприкінці 2021 року зменшився спред між середньою ставкою за кредитами та депозитами, що стало наслідком зниженої дохідності кредитів. В структурі активів кредитних спілок більшу частину становлять депозити – 52 %, за ними резервний капітал – 24 % та додаткові поворотні внески – 11 %. Також спостерігається зменшення операційної ефективності кредитних спілок наприкінці 2021 року [2].

За останні роки в економічному та фінансовому становищі України відбулися суттєві зміни, які сильно вплинули на діяльність та розвиток кредитних спілок. З огляду на часовий фактор та велику кількість інших чинників, виникла потреба в реформуванні та модернізації чинного

законодавства. Враховуючи, що Закон України «Про кредитні спілки» прийнято у 2001 році, пропозиція від Національного банку України щодо осучаснення фінансового сектору, зокрема в частині діяльності кредитних спілок, була підтримана фахівцями та експертами. В лютому 2022 року до Верховної Ради України подано проєкт Закону про кредитні спілки, який на даний момент очікує на друге читання.

Для більш детального розуміння відмінностей між проєктом та чинним законом, варто порівняти їх та виділити основні відмінності. Перша відмінність полягає в трактуванні самого визначення кредитних спілок: проєкт характеризує кредитну спілку як фінансову організацію, створену на засадах кооперації, у той час як чинний закон описує її як неприбуткову організацію, засновану фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах.

Проєкт Закону «Про кредитні спілки» значно ширше розкриває положення, прописані в законі від 2001 р. і багато в чому доповнює його, зокрема додані такі розділи, як створення та ліцензування діяльності кредитної спілки, вимоги до провадження діяльності кредитної спілки [3].

Найбільш вагома пропозиція, яка була сформульована в проєкті нового закону, – можливість надання кредитним спілкам права кредитувати юридичних осіб, тобто легалізувати відносини з ними. Таке нововведення розширить низку послуг спілок та дасть їм можливість активно розвиватися.

Згідно із Розпорядженням Нацкомфінпослуг «Про затвердження Положення про обов'язкові фінансові нормативи та вимоги, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами кредитних спілок», ці небанківські установи відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, зобов'язані формувати резерви, у зв'язку зі знеціненням активів та з метою покриття втрат від неповернення кредитів унаслідок реалізації кредитного ризику [4]. Кредитна спілка повинна сформувати та розрахувати резерв забезпечення покриття втрат від неповернених позичок за кожним договором окремо.

Таким чином, проаналізовано тенденції розвитку кредитних спілок на фінансовому ринку України, який характеризується трансформацією в законодавчій структурі та змінами в показниках їхньої економічної діяльності. До Верховної Ради внесено проєкт закону «Про кредитні спілки», який покликаний модернізувати та осучаснити становище цих небанківських установ. Він більш структурований та деталізований, а його основна мета – розширення можливостей спілок та надання їм права кредитування юридичних осіб.

Список використаних джерел:

1. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 р. № 29.08-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14#n39> (дата звернення: 25.05.2022).

2. Огляд небанківського фінансового сектору, травень 2022 року: Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-traven-2022-roku> (дата звернення: 24.05.2022).

3. Проект закону про кредитні спілки від 22.02.2022 р. № 5125. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5125&skl=10 (дата звернення: 22.05.2022).

4. Положення про обов'язкові фінансові нормативи та вимоги, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами кредитних спілок: Затв. Розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 19.09.2019 № 1840. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1186-19#Text> (дата звернення: 22.05.2022).

Білозубенко В. С., д.е.н.,
завідувач кафедри міжнародних економічних відносин
та регіональних студій
Університету митної справи та фінансів
Авраменко А. С., студентка
Університету митної справи та фінансів

РОЛЬ БІЗНЕС-АКСЕЛЕРАТОРІВ У МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ

З позиції регулювання інноваційної діяльності (далі – ІД) формування сприятливих умов для технологічного трансферу має на увазі зближення компонентів інноваційної системи (далі – ІС), їх інтеграцію у процесі створення інноваційної продукції та забезпечення відповідності параметрів продукції та пропонованих інфраструктурних послуг інтересам споживачів (кінцевих споживачів інноваційної продукції та споживачів інфраструктурних послуг в особі інноваційно орієнтованих організацій).

Комунікативний розрив між учасниками ІД (університетами, підприємствами, регулюючими органами, організаціями інноваційної інфраструктури, кінцевими споживачами) і, як наслідок, невідповідність параметрів продукції та інфраструктурних послуг потребам ринку, є серйозними бар'єрами для комерціалізації інноваційних проєктів. На сьогоднішній день ключова роль у системі інновацій багато в чому відведена саме функції сприяння комерціалізації [3], тому програми бізнес-акселерації виступають одним з найбільш поширених форматів виконання даної функції.

Слід зазначити, що програми бізнес-акселераторів (далі – БА) відносно недавно стали предметом досліджень іноземних спеціалістів. Для визначення БА можна навести основні положення робіт, присвячених цій проблематиці (табл. 1).

Дефініції бізнес-акселераторів

Автор публікації	Визначення поняття
<i>Воронов В. І.</i>	БА – програми підтримки стартапів, що передбачають інтенсивний розвиток проекту в найкоротші терміни (від 3 до 6 місяців), що ініціюються самостійно або на базі технопарків, фондів або бізнес-інкубаторів
<i>Цветчих А. В.</i>	БА – спеціальна форма комплексної підприємницької діяльності, що забезпечує інтенсифікацію розробки та комерціалізації інноваційного продукту БА – елемент інноваційної системи, функціонування якого спрямоване на забезпечення сприятливих умов для інтенсивної комерціалізації
<i>Статовський Д. А.</i>	інноваційно-орієнтованих проєктів за рахунок підвищення рівня управлінських компетенцій, побудови та розвитку комунікацій ініціаторів бізнес-проєктів, а також надання доступу до інвестиційних ресурсів

Джерело: складено автором на основі [1–3].

На початок 2015 р. у світі налічувалося близько 226 БА, 154 з яких з'явилися у період з 2011 по 2013 роки. Для порівняння, у 2007 р. таких організацій було 9. Найбільший приріст програм акселерації БА припав на 2012 р. (75 БА).

У період із 2011 по 2013 роки. основний приріст чисельності бізнес-акселераторів припав на США, Європу та Велику Британію. Найбільше БА здійснюють свою діяльність у США (122), Європі (41) та Україні (27).

За 10 років лише по 6 % проєктів здійснено реалізацію, 7 % не були розглянуті до кінця, решта 87 % перебувають у стадії супроводу (рис. 1).

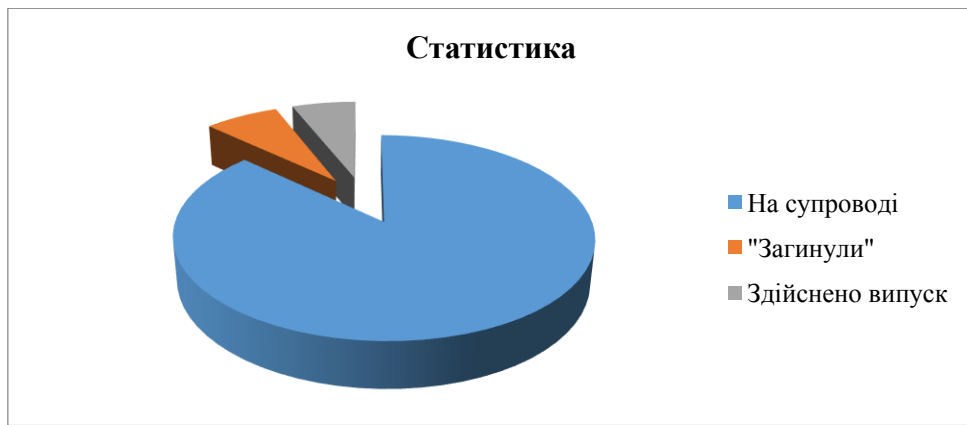

Рис. 1. Статистика по проєктах бізнес-акселераторів 2015–2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [1; 4].

Таблиця 2

**Ранжування програм акселерації
за обсягом залучених інвестицій у компанії**

Програма	Країна	Рік заснування	Вартість залучених інвестицій (\$ млн)	Вартість повернення інвестицій (\$ млн)	Кількість компаній			
					Всього	На супроводі	Загинуло	Здійснено реліз
Y-Combinator	US	2005	4038	2284	694	520	85	89
TechStars	US	2007	249	33	77	44	13	20
AngelPad	US	2010	231	401	85	65	6	14
TechStars Boston	UK	2009	202	119	83	69	9	5
TechStars NYC	UK	2011	187	23	60	46	6	8
500startups	US	2010	178	21	240	223	5	12
Seedcamp	UK	2007	131	17	118	102	9	7
DreamIT Ventures	US	2007	124	1	63	54	6	3
Capital Innovators	US	2010	111	0	34	34	0	0
fbFund (закрита)	US	2007	110	360	45	35	5	5

Джерело: складено автором на основі [2].

Загалом у рамках програм акселерації було профінансовано понад 4230 проєктів (компаній) на загальну суму \$7,16 млрд (понад \$4 млрд припадає на Y-Combinator), на сьогоднішній день вихід відбувся із 243 компаній (24 акселераторів), загальна вартість повернення інвестицій становила \$3,38 млрд. В табл. 2 представлені дані по 10 найбільшим акселераторам (за обсягом залучених інвестицій в компанії).

Діяльність сучасних бізнес-акселераторів служить наочним підтвердженням гіпотези про роль близькості та комунікацій учасників ІД у питаннях технологічного трансферу [4]. Для проектних команд робота в рамках БА має на увазі розвиток їх компетенцій, встановлення зв'язків з галуззю, організаціями інноваційної інфраструктури та кінцевим споживачем, розширення доступу до ресурсів та послуг ІС. З позиції регулятора (функції якого можуть бути «покладені» як на державу, так і приватний сектор), БА виступають інструментом зближення та інтеграції учасників ІД. І наприкінці, з дослідницької точки зору, аналіз процесів акселерації надає широкі можливості для апробації різних наукових підходів до організації ІД (концепції потрійної спіралі, концепції близькості, концепції customer development та ін.).

Список використаних джерел:

1. *Воронов В. И.* Исследование деятельности бизнес-инкубаторов и акселераторов в модели инкубационного цикла. *Современные наукоемкие технологии: материалы конференции.* 2014. № 5.

2. *Статовский Д. А.* Современная практика регулирования инновационной деятельности и концепция микросистем инноваций. *Инновации.* 2015. № 2.

3. *Цветных А. В.* Бизнес-акселератор как специальная форма поддержки инновационной деятельности в регионе. *Актуальные проблемы авиации и космонавтики / Сибирский государственный аэрокосмический университет им. академика М. Ф. Решетнева.* Красноярск. 2013.

4. *Статовский Д. А.* Локализация инновационной деятельности, роль коммуникаций и близости в вопросах трансфера инноваций: материалы международного круглого стола «Роль международных технологических брокеров в реализации интеграции исследований разработок ИТ и ключевых технологий будущего». СПб.: Университет ИТМО, 2014.

Bilous P., 2nd year student of
Derkach Y., lecturer at the Department
of Business Foreign Language and Translation of
V. N. Karazin Kharkiv National University

CHANGES IN THE WORK OF PRIVATE EDUCATIONAL CENTERS DUE TO THE INTRODUCTION OF THE NATIONAL MULTIDISCIPLINARY TEST

Due to the introduction of the military situation in Ukraine the procedure for admission to higher education institutions has changed. The Ministry of Education and Science of Ukraine has introduced a national multidisciplinary test (NMT) instead of an external independent evaluation (EIE) [1]. Applicants have to take this test if they plan to apply for a budget or for some specialties on a contract. The system of this test is significantly simplified – the duration is

only two hours, there will be no open-ended tasks. Applicants who have temporarily gone abroad can take the NMT in most European countries. There are 60 tasks in this test – 20 for each compulsory discipline – Ukrainian language, mathematics, history of Ukraine [2]. And while the first two of them were required, a lot of students were not prepared for history. Private educational centers can solve this problem, and most of them are focused on preparing students for exams. They can offer both individual classes and group courses to prepare for graduation.

But few educational centers were able to adapt quickly to changes in the program and revise the content of their courses so that they were suitable for the new and unknown NMT. It takes time to change the previous courses and be able to do it before their competitors. It is also necessary to find enough students. It seems logical that parents have to send their children to these courses. But not all parents are willing to pay for them. The ability to pay has decreased. In this situation, educational centers can do the following:

1. Make the first lesson free. The children must understand whether this format of learning is suitable for them, whether they are comfortable in class. And if the received services satisfy all requirements of the client, then it is already possible to hope for continuation of employment.

2. Properly place emphasis in advertising. Parents should be informed that it is better to buy training courses for a child, as this will increase the probability of receiving a scholarship and studying for free (then the cost of courses will pay off).

3. Provide ready-made short syllabi. Any educational material is better assimilated if provided in the form of diagrams, figures and tables, has selected formulas.

4. Make notes and recordings. Not everyone may find it convenient to join scheduled classes. The child will also know that he or she can watch a lesson at any time on a topic that he or she does not quite remember.

5. Keep in touch with the student not only in class. Teachers who sincerely want their students to do well in the exam should be prepared that students can ask them questions in private instant messaging at any time if they do not understand something even after class. This is pragmatic, because in this way students will feel some concern from the teacher that he can help them even outside of class.

6. Follow trends and do interactive classes. In the 21st century, there are no limits to how information can be provided and stored. These can be cards for learning terms, formulas or dates, special platforms on which you can perform assignments for combinations, and so on. You can also arrange a lesson that will be a demo version of the NMT, so that students can train, and the psychological impact of the test on them decreases.

Thus, from the example discussed above, we have that even in a crisis situation in the country, small businesses can continue their economic activities and gain new customers. We need to adapt quickly to change and be able to

convince the quality of our services so that customers do not doubt and despite their position can set the right priorities and find it necessary in such a difficult time to support the economy and contribute to the knowledge of their children.

References:

1. Procedure for admission to higher education in 2022: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of April 27, 2022 № 392 (as amended by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of May 2, 2022 № 400).

2. Basics of the national multidisciplinary test. URL: <https://testportal.gov.ua/osnovne-pro-nmt>

Бобровська О. Ю., д. держ. упр., проф.,
професор кафедри економіки
та соціально-трудоу відносин
Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІКОЮ КРАЇНИ

На сучасному етапі суспільного розвитку багато країн визначили чинником зростання економіки цифровізацію і цифрову індустрію. Активно приєдналася до цього процесу і Україна. Бачення переходу української економіки від традиційної до ефективної цифрової, а також кроки щодо її переходу на цифровізацію й імплементацію в реальні сектори суспільства представлені у відповідних нормативно-законодавчих документах. У багатьох секторах економіки країни цифровізація обрана як база виробничих, економічних, соціальних та інших стратегій. Питома вага витрат у бюджеті країни на 2022 р. належить витратам на цифровізацію. Цифровізація ототожнюється з четвертою промисловою революцією, в якій Індустрія 4.0 відіграє головну роль і стає пріоритетом державної промислової політики.

Проекти масштабного здійснення цифрових трансформацій потребують і інноваційного організаційно-управлінського забезпечення і створення умов для швидкого опанування їх можливостей. Процеси, які формуються і реалізуються в системі управління для спрямування їх на ефективне забезпечення цифровізації економіки, потребують аналізу й оцінки ефективності застосовуваних методів, технологій і механізмів, які реалізують їх функції і ідентифікуюють можливості до інноваційного забезпечення реалізації їх ресурсів.

Процеси, які формуються і реалізуються в системі управління, поділяються на організаційні, управлінські, фінансові, виробничі, маркетингові та інші. Основними з них є організаційні й управлінські, які

створюють умови для узгодження, збалансованості і надійності плину всіх інших процесів. Вони являють серію послідовних етапів, фаз, кроків реалізації управлінської діяльності шляхом використання управлінських технологій, методів, інструментів, механізмів формування і корегування параметрів процесів розвитку різної природи і галузевої специфіки. Це здійснюється шляхом їх ідентифікації цілям розвитку без порушень фундаментальних законів у системі природа – суспільство.

Процеси розвитку цифрової економіки також спрямовуються на задоволення економічних, соціальних, екологічних і загальносуспільних потреб, але здійснюються вони на більш високому науково-технологічному рівні. Це обумовлює необхідність приділення їм належної уваги в період розробки, імплементації і використання. Широкі можливості цифрової економіки надзвичайно важливі і для раціональної організації діяльності органів виконавчої влади з управління економікою для її інноваційно-інформаційного забезпечення. Але трансформація механізму можливостей цифрових технологій у системах управління, а саме їх змісту, інноваційної спрямованості і запровадження інтелектуальних інформаційних технологій поки не достатня, що породжує проблемні питання, які потребують вирішення.

Для покращення механізмів управління у сфері цифрових трансформацій необхідна розробка національної, регіональної і місцевих програм, спрямованих на забезпечення якості і системної підтримки даних, що необхідні для органів виконавчої влади при прийнятті управлінських рішень через відкриті програмні інтерфейси при використанні програмних продуктів. Для них не повинні застосовуватись обмеження, зумовлені ринковими умовами господарювання. Одночасно стає необхідним запровадження нових програмних продуктів для неперервного, динамічного процесу оновлення та аналізу даних із застосуванням інноваційних методів їх вирішення й отримання функціональної та професійно-структурованої інформації для використання при розробці державних, регіональних і місцевих стратегій, планів, дій, програм та ініціатив. Обґрунтована аналітика на всіх етапах розробки і прийняття управлінських рішень надасть можливість органам виконавчої влади перейти від аналітичної звітності із запізненими даними до інтегрованих управлінських процесів і можливостей їх широкого застосування, що дозволить у чітко встановленому режимі часу ухвалювати кращі рішення на підставі актуальних і всеохоплюючих даних.

Застосування цифрових технологій передбачає і відповідну стандартизацію та формалізацію інформації за потребами споживачів широкого кола, необхідної для розробки і прийняття управлінських рішень. Тому на сучасному етапі управління стадіями інформаційного циклу повинно стати створення масивів спеціальної інформації для її пошуку, збору, формалізації та зберігання і передачі її замовникам або тиражування як готового інформаційного продукту, отриманого за допомогою відповідного програмного забезпечення та оргтехніки.

Отримання великих якісних систематизованих інформаційних ресурсів за допомогою мережі Інтернет обумовлює збільшення швидкості обігу отримуваних інформаційних продуктів, яких поки сьогодні недостатньо. Поки відсутній широкий доступ до отримання офіційної статистичної інформації за якомога повним і різнобічно розгорнутим змістом, що вимагає значних витрат фінансових, технічних і трудових ресурсів. Потребує подальшого удосконалення «м'яка» цифрова інфраструктура: інфраструктура ідентифікації даних, інфраструктура «блокчейн», формування баз даних і реєстрів, програмно-комп'ютерні алгоритми обробки даних тощо. Існують складнощі в онлайн-взаємодії суб'єктів управління з господарюючими структурами, інфраструктура послуг використовується без належного аналізу існуючого рівня досконалості їх забезпечення. Це не підвищує якість послуг, не знижує час на їх здійснення і не зменшує вартість. Відсутні заходи з оцінювання якості інформації і ступеня оцінювання її потреб.

Необхідним є створення національної системи цифровізації економіки та її аналітичних систем, у тому числі аналіз довгострокового і короткострокового стану і плинності економічних процесів, аналіз галузей народного господарства та інших сфер існування суспільства для швидкого реагування та відновлення небажаних відхилень. Необхідним є вирішення питань створення трудової смарт-концепції управління цифровою економікою і запровадження міжнародних стандартів управління ISO 37120, ISO 37001, створення умов для реалізації смарт-спеціалізації і смарт-технологій. Цифрова трансформація системи управління повинна здійснюватись за рівнями органів влади і господарюючими суб'єктами для створення нових цифрових платформ, уніфікації управлінських і ділових процесів для удосконалення системи смарт-управління економікою держави.

Болоховець А. Б., студентка
Університету митної справи та фінансів
Черба В. М., к.н.держ.упр., доцент
Університету митної справи та фінансів

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ЗАКЛАДІВ ПАЛІАТИВНОЇ ДОПОМОГИ ЯК ОДНОГО З ПОКАЗНИКІВ ГАЛЬМУВАННЯ ВХОДУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА

Сьогодні однією з найбільш пріоритетних медичних, соціальних та гуманітарних проблем України є становлення та розвиток доступного, рівного та ефективного механізму надання паліативної допомоги усім потребуючим. Сучасна світова концепція надання паліативної допомоги зазначає, що основною метою діяльності закладів та установ охорони здоров'я та соціального захисту, неурядових і релігійних громад та

організацій є задоволення щонайбільше досяжної якості життя паліативних пацієнтів та їх родичів під час хвороби пацієнта і після його смерті для членів його сім'ї. Потрібна комплексність надання такої допомоги передбачає залучення до цього процесу спеціалістів чотирьох напрямків: медичний персонал, компетентні соціальні працівники, психологи та духівники [1, 1]. Цієї комплексності країна ще не досягла. А оскільки Україна займає активну позицію, яка орієнтована на Європейське Співтовариство, галузь паліативної допомоги не може залишатись на досить низькому рівні. Покращення сучасного стану закладів паліативної допомоги, досягнення потрібної комплексності є дуже важливими чинниками для переходу на міжнародний рівень надання відповідної допомоги.

Паліативна допомога має важливе значення для людської гідності та здоров'я і є одним з основних прав кожного потребуючого. І, на превеликий жаль, у сучасній Україні паліативні заклади та їх відділення є вкрай обмеженими в кількості та ресурсах і мають великі проблеми з нестачі можливості забезпечити пацієнтів необхідними послугами: відповідним обладнанням, знеболювальним, спеціальними матрацами та іншими засобами. Через недостатнє фінансування матеріально-технічна база багатьох паліативних закладів ще не відповідає діючим стандартам та визнаним зразкам, а умови перебування хворих у таких інституціях є незадовільними, а це вже можна розглядати як порушення прав працівників [2, 17].

Сучасність виглядає так, що потреба в комплексній паліативній допомозі задовольняється лише для незначної кількості потребуючих. А це призводить до того, що сотні тисяч паліативних хворих помирають вдома наодинці, страждаючи від болю, пригнічення, та інших негативних симптомів захворювання, не маючи відповідного професійного нагляду і соціальних та психологічних послуг [2, 17].

У державі не проводиться належне навчання медичного персоналу та навчання соціальних працівників з питань, які стосуються саме паліативної допомоги. Тому, як наслідок, пацієнти наприкінці свого життя не отримують комплексного якісного лікування, бо держава фінансує лише заклади охорони здоров'я, що є недопустимим для країни, яка орієнтується на вхід до Європейського Союзу.

В Україні, також, є проблеми в питанні інноваційних практик взаємодії між соціальним сектором та охороною здоров'я. Так, впроваджуються перспективні моделі паліативної допомоги, проте вони мають виключно експериментальний характер. А така політика мала б враховувати міжнародний, зокрема європейський, досвід щодо активного приєднання професійних спеціалістів соціального напрямку, які спеціалізуються наданням саме паліативної допомоги до закладів охорони здоров'я, що значно б підвищило якість послуг надання відповідної допомоги паліативним пацієнтам.

Вищезазначені проблеми та труднощі закладів з надання паліативної допомоги, які склалися в Україні викликають занепокоєння. Гостра нестача фінансування даного виду допомоги, недостатня доступність необхідних опіоїдних анальгетиків, брак освічених фахівців, брак відповідного медичного обладнання, тощо. Все це негативно дається взнаки з точки зору активної позиції в процесі інтеграції України до Європейського співтовариства, тому необхідно розвивати надання якісної паліативної допомоги як на рівні створення нових та модернізації вже створених відділень, так і в питанні підготовки достатньої кількості фахівців – медичних сестер та лікарів, соціальних працівників.

Таким чином, на сьогодні, системи охорони здоров'я і соціального захисту населення України, поки що, недостатньо забезпечують необхідною паліативною допомогою людей, яким вона необхідна. За цих умов збільшення державою фінансування паліативної медицини, покращення стану відповідних закладів та збільшення інформованості населення з питань хоспісної та паліативної допомоги, зростання кількості обладнання для здійснення відповідного лікування та догляду, створення належної фахової підготовки потрібних спеціалістів для даного виду допомоги є вкрай важливим завданням для позитивного виходу країни на європейську арену.

Список використаних джерел:

1. *Кіндратишин І. Р.* Empower Ukraine. Компетенції соціальних працівників у сфері паліативної допомоги. 2013. С. 1. URL: <http://empower-ukraine.blogspot.com/2013/10/10.html>

2. *Шевченко А. О.* Медсестринство. Проблеми хоспісної та паліативної медицини в Україні та Херсонській області. 2017. С. 17. URL: <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/nursing/article/view/8525>

Бондарєва А. А., студентка

Університету митної справи та фінансів

Дронова Т. С., к.е.н., доцент кафедри маркетингу

Університету митної справи та фінансів

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Соціальний маркетинг став невід'ємною частиною життєдіяльності бренду, адже реалізація проявів соціального маркетингу корелятивна соціальній відповідальності компанії.

Підвищення рівня зрілості соціуму та ринку обумовлює застосування концепцій, що спрямовано на врахування інтересів споживачів, суспільства в цілому та ділових партнерів.

Соціальний маркетинг передбачає здійснення господарської діяльності підприємства відповідно до очікувань соціуму.

Таким чином, спрямовуючи частину своєї діяльності в інтересах суспільства, компанії скорочують поточні прибутки, але в довгостроковій перспективі створюють сприятливий соціальний клімат, підвищують довіру й лояльність із боку громадськості, а отже, і зміцнюють свої позиції на ринку, підвищуючи власну конкурентоспроможність та лояльність споживачів [1, 751].

Котлер визначав соціальний маркетинг як діяльність бізнес-структур із розв'язання соціальних проблем, надання допомоги різним верствам населення, територіям, яка здійснюється на добровільних засадах, з одного боку, ґрунтована на прийнятті рішень, що відповідають загальногуманітарним цілям і цінностям суспільства, а з іншого боку – така, що виходить з об'єктивної необхідності соціальної відповідальності, передбачуваності, партнерської взаємодії бізнесу та населення, різних соціальних груп та усього населення [1, 753].

Звісно, запит на соціальну активність бізнесу в критичні умови для держави, такі як пандемія та війна, що стали нашою реальністю, підвищується і прямо впливає на формування відношення споживачів до того чи іншого бренду.

Питання впровадження соціального маркетингу в умовах війни – одне з головних для бізнесу, хоча досить стихійне і, зрозуміло, що зовсім не усюди здійснене.

Умови війни – зовсім не ті, що дозволяли в перші ж тижні складати стратегії розвитку, багато рішень та дій бізнесу робилось досить стихійно.

Зараз же, відповідно до хоча б мінімального рівня адаптації – бізнес повертається у регіонах, де це можливо, із новими стратегіями розвитку згідно із новими вимогами часу, потребами соціуму і соціальний маркетинг – обов'язкова складова цих стратегій.

Дослідження покупців у промислово розвинених регіонах свідчать про те, що більше 70 % споживачів готові змінити торговельну марку на ту, що асоціюється із добрими справами: у Великобританії – 86 %, в Італії – 75 %, в Австралії – 73 % [2].

В Україні ж ми можемо спостерігати бойкотування продуктів, цілих брендів, публічних осіб, що підтримують позицію країни-агресора або ж не припинили функціонування бізнесу на її території.

Завдяки таким проявам суспільства, з початку війни Росії проти України, російський ринок залишили 209 компаній, а світ вводить санкції проти країни-агресора у сферах обігу валюти, боргових зобов'язань, банківської системи тощо, що вже призвело до величезних втрат економіки та у подальшому, за прогнозами експертів, призведе до дефолту країни [3].

Кожен прояв бізнесу зараз залишиться в пам'яті українців.

Українські бренди досить швидко змогли адаптувати власну діяльність під вимоги сьогодення: спрямували діяльність на допомогу ЗСУ, безпосередньо відшиваючи одяг або ж передаючи відсотки з продажів, адаптували соціальні мережі, поширюючи українську символіку, виробляють одяг/сувеніри/канцелярію із актуальними

лозунгами, спрямовують свої публічні ресурси на поширення важливої інформації тощо.

Ми стали свідками потужного впливу соціального маркетингу на український соціум, адже він став наслідком та причиною об'єднання та допомоги.

В умовах війни, як і в інших, менш трагічних, криз держави соціальний маркетинг – обов'язкова складова діяльності компаній, як з етичної сторони, так і з боку роботи на власний імідж та формування лояльності споживача.

Список використаних джерел:

1. Максименко Д., Ліба Н., Торіна В. Роль соціального маркетингу у вирішенні соціальних завдань. *National health as determinant of sustainable development of society*. 2021. С. 747–755.

2. Андреев С. Н. Основи некомерційного маркетингу: Для політичних партій, владних структур, некомерційної організації фізичних осіб. URL: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/journals/2014/1/213-222> (дата звернення 20.05.2022).

3. Тепер українці знають, чію продукцію бойкотувати: компанія Nestle відмовилась йти з РФ. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/teper-ukrajinci-znayut-chiyu-produkciyu-boykotuvati-kompaniya-nestle-ne-zbirayetsya-yti-z-rf-novini-ukrajina-11747464.html> (дата звернення: 20.05.2022).

Бондаревська К. В., д.е.н., доц., професор
кафедри соціального забезпечення та податкової політики
Університету митної справи та фінансів
Коробська А. В., здобувач Університету митної справи та фінансів

ТЕНДЕНЦІЇ ПОШИРЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Безробіття являє собою ситуацію, за якої частина населення країни працездатного віку не реалізовує свій трудовий потенціал у процесі соціально-трудоких відносин через невідповідність пропозиції з боку працівника та попиту з боку роботодавця.

Згідно визначення Міжнародної організації праці (МОП), безробітною вважається особа, яка не має роботи, але знаходиться в активному її пошуку, і вразі потреби готова приступити до неї впродовж наступних двох тижнів.

З початком уведення на території України військового стану, ринок праці втратив майже 5 мільйонів робочих місць, що спричинило збільшення кількості безробітного населення на 4,8 мільйони працівників по всій території країни. Однак, за прогнозами експертів МОП, якщо військова агресія з боку країни-загарбника припиниться найближчим часом, то можна буде розраховувати на швидке повернення 3,4 мільйона робочих місць, проте, якщо ситуація лише ускладниться, то це ймовірно призведе до збільшення дефіциту робочих місць і зросте до 7 мільйонів.

Так, за три місяці війни територію України покинуло щонайменше 5,2 мільйона біженців, близько 2,75 мільйона з яких є особами працездатного віку. З числа останніх 1,2 мільйона осіб раніше працювали, втратили роботу або ж звільнилися [1].

У відповідь на суттєве скорочення та втрату роботи великою кількістю населення через ведення бойових дій, уряд України здійснив впровадження трьох важливих аспектів для зареєстрованих безробітних у службі зайнятості, а саме:

1. Ввів у реалізацію додаток «Дія», з допомогою якого громадянин може подати заяву на надання статусу безробітного, отримати допомогу чи припинити реєстрацію, відповідно усі вказані дії можна провести й через електронні ресурси Державної служби зайнятості.

2. У разі відмови особи від виконання суспільно-корисних робіт, вона буде знята з реєстрації у службі зайнятості, тому усі непрацевлаштовані особи, які отримують державну допомогу по безробіттю, мають на вимогу військового командування або органів місцевого самоврядування виконувати розпорядження щодо суспільно-корисних робіт.

3. По областях, де служби зайнятості не можуть здійснити грошову допомогу, переказ коштів буде здійснюватися АТ «Ощадбанк» на банківський рахунок заявника або шляхом переказу через міжнародну платіжну систему «MY TRANSFER» [2].

Варто зазначити, що бойові дії на території України негативно і надто згубно впливають не лише на ринок праці нашої держави, але й на ринок праці сусідніх країн, до яких виїжджають, з метою безпеки, українські біженці. Угорщина, Молдова, Польща, Румунія та Словаччина вже зараз відчували значний тиск на своє соціально-економічне життя, а з продовженням бойових дій за умови вимушеного, подальшого перебування українців у цих країнах, буде здійснюватися додатковий тиск на ринок праці та системи соціального захисту у цих сусідніх державах та збільшить безробіття у багатьох із них.

Теперішня ситуація на ринку праці пов'язана не лише зі скороченням робочих місць, але й призвела до зміни попиту на працівників за сферами економічної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Структура попиту працівників за галузями економіки до та під час війни в Україні (%)

До війни		Під час війни	
Торгівля	12	Торгівля	18
Виробництво	11	Транспорт і логістика	15
Транспорт і логістика	10	ІТ	10
ІТ	6	Медична галузь / фармацевтика	9
Медична галузь / фармацевтика	5	Виробництво	8

Джерело: [3].

Аналіз статистичних даних засвідчує, що виробництво у воєнний час не зросло, а навпаки зменшилося у порівнянні з торгівлею, яка не лише не спустилася ієрархічними сходинками за попитом униз, але й зросла на суттєві 6 відсоткових пункти. Усі інші галузі змінили свій порядок та зросли у відсотковому значенні. Особливо важливо, зокрема у поєднанні з торгівлею, змінилась галузь транспорту і логістики, що відповідає її сьогоденному стану.

Отже, на сьогодні таке проблемне явище, як безробіття, має тенденцію до швидкого поширення не лише на теренах України, але й у сусідніх із нею державах. Прогнози МОП є, на жаль, невтішними, з огляду на ризик продовження бойових дій. Однак, варто зауважити, що уряд України робить усе можливе аби забезпечити працездатне населення як не роботою, то хоча б допомогою по безробіттю та створенням матеріального підґрунтя для реалізації програм соціального захисту.

Список використаних джерел:

1. Через війну Україна втратила 4,8 мільйона робочих місць – МОП / Укрінформ: офіційний сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3480715-cerez-vijnu-ukraina-vtratila-48miljona-robocih-misc-mop.html>

2. Безробітній під час війни: Уряд визначив порядок обслуговування клієнтів служби зайнятості. *Юридична Газета*. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/bezrobotniy-pid-chas-viyni-uryad-viznachiv-poryadok-obslugovuvannya-klientiv-sluzhbi-zaynyatosti-html>

3. Через війну кожен другий українець втратив роботу. Що буде далі? *Ліга. Бізнес*. URL: <https://biz.liga.net/ua/ekonomika/all/article/rynok-vyjivaniya-iz-za-voynu-kajduy-vtoroy-ukrainets-poteryal-rabotu-cho-budet-dalshe>

Бондаренко І. В., аспірант

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ВИВЧЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ВИДІВ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Поглиблення міжнародного поділу праці, зростання динамічності та збільшення масштабів здійснення інтеграційних процесів в контексті неухильного посилення глобалізації ринкових відносин та виробничих операцій, орієнтованої на поступове створення єдиного загальносвітового економічного та інформаційного простору, являють собою ключові сучасні тенденції, що визначають розвиток світової економіки. Найбільш потужною рушійною силою розгортання та вагомим наслідком здійснення зазначених складних процесів змін в системі суспільного виробництва стає посилення інтеграційної спрямованості трансформацій корпоративного сектору економіки, суб'єктами яких виступають вже не тільки окремі великі транснаціональні конгломерати, але й широке коло решти корпоративних підприємств (провідне місце серед яких належить акціонерним товариствам), незалежно від сфери здійснення та масштабів прояву їх господарської активності.

Для вітчизняних корпорацій актуалізація питань участі в процесах створення інтеграційних об'єднань, розширення та зміцнення коопераційних зв'язків у різних сферах підприємницької діяльності додатково визначається як нагальністю сучасних вимог щодо акумулювання великих обсягів сукупних капітальних ресурсів, збільшення існуючих ресурсно-виробничих можливостей та нарощування інноваційно-інвестиційного потенціалу, так і через необхідність суттєвого зміцнення конкурентних позицій на національних та міжнародних ринках в умовах стрімкого зростання динамічності змін господарського середовища, а також підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг, що виробляються, на основі забезпечення економічної гнучкості та адаптивності, розширення складу та посилення сформованих конкурентних переваг, диверсифікації та обмеження господарських ризиків тощо. З іншого боку, використання наявних у сфері інтеграційного співробітництва значних резервів збільшення ефективності господарювання, а також реалізація відповідних широких можливостей щодо удосконалення організації та управління корпоративними підприємствами, у великій мірі визначається економічною обґрунтованістю вибору форм утворення корпоративних інтеграційних об'єднань, раціональністю визначення потенційних партнерів із співробітництва, повнотою урахування розмаїтого комплексу інтересів учасників інтеграційного процесу в структурній побудові та у функціональному наповненні системи управління корпоративним об'єднанням тощо.

Проте навіть при встановленні особливостей розбудови та при розгляді механізмів функціонування різних організаційно-економічних форм утворення інтеграційних об'єднань серед науковців відсутньою є узгодженість думок як щодо економічної природи власне феномену корпоративного співробітництва, так і відносно визначення самих передумов інтеграційного розвитку корпоративних підприємств. Так, зокрема, корпоративні інтеграційні об'єднання досить часто розглядаються як, по-перше, певна організаційно-економічна основа для реалізації конкурентної стратегії підтримки сталості розвитку та диверсифікації діяльності, по-друге, як форма інституціоналізації розподілу та перерозподілу економічної влади через формування механізмів розподіленого корпоративного контролю, по-третє, як спосіб синергетичного розширення ресурсно-виробничих та інноваційних можливостей учасників інтеграційного процесу, по-четверте, як форма поглиблення виробничої спеціалізації та розширення сфери коопераційних відносин тощо.

Отже, виходячи з підходу, представленого у [1], а також доповненого в межах даного дослідження через урахуванням контексту національних особливостей утворення корпоративних інтеграційних об'єднань (КІО), упорядкування широкого кола різних видів корпоративної інтеграції та найбільш поширених форм утворення інтеграційних об'єднань доцільним здається здійснювати шляхом проведення класифікації за основними

ознаками. Таким чином, з точки зору автора, наявні розбіжності у підходах, представлених у сучасних дослідженнях сутності та природи походження основних організаційно-економічних форм утворення корпоративних об'єднань, визначаються насамперед органічним розмаїттям аспектів здійснення інтеграційного процесу в корпоративній сфері, а також неоднозначністю поставлених при цьому цілей та очікуваних учасниками результатів. При цьому власне вибір організаційно-економічної форми утворення об'єднання (відмінності між варіантами якого визначаються глибиною, тісністю, розмаїттям предметів співробітництва та ін.), з одного боку, являє собою вагомий елемент стратегії корпоративного розвитку, а з іншого – має ґрунтуватися на урахуванні відповідності різних аспектів господарської діяльності учасників інтеграційного процесу.

Отже, вертикальна інтеграція за даний підхід являє собою такий тип розвитку виробничо-господарської діяльності, у межах якого здійснюється цілеспрямоване освоєння корпоративним підприємством певної галузі економічної діяльності (включення окремих «зовнішніх» комерційних операцій з купівлі-продажу ресурсів або готової продукції до системи внутрішніх бізнес-процесів корпорації) шляхом використання спеціальних форм поглиблення співробітництва із відповідними постачальниками або споживачами.

Список використаних джерел:

1. Гуцалюк О. М. Організаційно-економічні форми утворення корпоративних інтеграційних об'єднань. Корпоративне управління: процеси, стратегії, технології: колективна монографія. Херсон: Гельветика, 2015. С. 46–66.

2. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

Ваганова Л. В., к.е.н., доц., доцент кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
Стрихарчук Р. М., студент Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

СУЧАСНИЙ СТАН СТРАТЕГІЇ РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

З початку 1990-х років економічна реформа ґрунтується на поляризованому розвитку із зростанням диспропорцій у доступності ресурсів, економічному та територіальному функціонуванні, рівні життя та якості в міру досягнення соціально-економічних цілей.

Досягнення сталості та комплексності передбачає вдосконалення системи ресурсного забезпечення регіонального розвитку на основі стратегічного планування. Багато авторів вважають, що це найефективніший інструмент управління розвитком суб'єктів господарювання усіх рівнів на даному етапі. Практика показала високу ефективність і, в деяких випадках, нагальну потребу в стратегічному плануванні для всіх сфер і видів людської діяльності.

Стратегія ресурсозабезпечення сталого регіонального розвитку – це комплекс довгострокових цілей, завдань та напрямків дій влади та суб'єктів господарювання щодо розвитку власного потенціалу на основі відтворення ресурсів, їх цільового, раціонального і ефективного використання. Основою для розробки збалансованих між собою стратегій ресурсного забезпечення, є стратегія регіонального розвитку держави, де формуються та окреслюються основні цілі та завдання розвитку на конкретному часовому етапі.

Стратегія ресурсозабезпечення є частиною стратегічного плану сталого розвитку регіону та є одним із основних нормативно-правових документів, що формуються та затверджуються органами влади за погодженням громадськості. Стратегічний план визначає ключові цілі співтовариства і покликаний об'єднувати його на основі гармонізації інтересів шляхом вибору пріоритетних завдань задоволення конфліктуючих потреб різних суб'єктів території. Він формує основні комплексні цільові програми, необхідні і достатні для переходу регіональної системи з одного стану розвитку в інше.

Сучасний етап розвитку більшості регіонів України характеризується, на мою думку, недостатнім ресурсним забезпеченням потенціалів розвитку, передкризовим або кризовим станом окремих сфер економіки, модернізацією місцевого самоврядування, передбачає вибір стратегії «виживання» і стратегії адаптації економічних агентів до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі. В результаті останньої повинен модифікуватися «генетичний код» регіональної системи – накопичені або набуті нові якісні особливості: ознаки, властивості, здібності, характеристики, що створюють умови для формування повноцінної системи ресурсного забезпечення [1].

Стратегія ресурсного забезпечення розвитку регіону, що базується на самовідтворенні ресурсів, передбачає активні дії за такими напрямками: структурна перебудова економіки регіонів і подолання її монопрофільності; вдосконалення галузевого розвитку економіки регіонів; модернізація організацій інфраструктури регіонів; підтримка малого бізнесу; реформування споживчого ринку та сфери громадського харчування; розвиток інформаційно-комунікаційних технологій; реалізація регулюючої та стимулюючої функції бюджетно-фінансової політики; підвищення інвестиційного потенціалу регіональної системи; оптимізація територіального розвитку районів і створення умов для вирівнювання

рівня розвитку економічних агентів територій регіону. У ситуації, що склалася, необхідно проведення активних заходів з боку місцевої влади і підприємницької спільноти, які сприяють трансформації структури економіки регіонів і змінюють якісний бік економічної динаміки, основними з яких можуть бути [3]:

- створення інтелектуальних, інноваційних та інституційних змін в економіці територій, здатних надати господарській системі внутрішню енергію ефективного зростання і дозволяють забезпечити перехід до нового якісного стану і до нових пропорцій регіональної системи;

- істотне підвищення випуску і реалізації продукції, ефективності виробництва в переробній промисловості регіону за рахунок зростання продуктивності праці і збільшення доданої вартості, зниження собівартості матеріальних витрат виробництва продукції і послуг, впровадження ресурсозберігаючих технологій;

- формування системи маркетингу, розробка і впровадження єдиної, торгової марки для товарів і послуг, вироблених підприємствами регіону;

- розвиток середовища підприємницької взаємодії, прискорення кооперування та інтеграції приватних товаровиробників в сфері виробництва і переробки продукції, розвитку систем управління якістю продукції, логістики, транспортування вантажів, інформатики, зв'язку, взаємного кредитування.

Слід підкреслити, що через брак фінансових ресурсів реалізація чинної стратегії ресурсного забезпечення сталого національного та регіонального розвитку є дуже складною. Тому для реалізації стратегії ресурсного забезпечення сталого розвитку регіону необхідно створити певні організаційні умови, виходячи з таких базових передумов [2]:

1. Стратегічний план повинен реально використовуватися як один з нормативних документів управління системи ресурсного забезпечення.

2. Завдання ресурсного забезпечення сталого розвитку повинні стати пріоритетними для органів місцевого самоврядування та менеджменту економічних агентів території.

3. У процесі виконання стратегії має брати участь всі суб'єкти регіону і місцеве співтовариство.

4. Необхідно регулярне інформування всіх зацікавлених сторін про реалізацію планів і проектів розвитку регіональної системи та її ресурсного забезпечення, обговорення виникаючих проблем.

5. Для здійснення оперативної роботи з реалізації та коригування стратегії ресурсного забезпечення розвитку території в регіоні повинна бути створена група оперативного супроводу стратегічного плану.

Таким чином, удосконалення системи ресурсного забезпечення сталого розвитку регіону має на увазі використання механізму стратегічного управління на регіональному рівні, включаючи стратегічне планування. Реалізація стратегії можлива на основі використання сучасних технологій управління регіональною системою ресурсного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Богуславська С., Овсяк Н. Стратегія ресурсного забезпечення сталого розвитку регіону. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_69_5/30_69_5_1/29.pdf (дата звернення: 31.05.2022).

2. Гончаренко М. В. Теоретичні засади сталого розвитку територій. Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. 2014. Вип. 1 (44). URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-1/doc/3/02.pdf> (дата звернення 31.05.2022).

3. Ресурсне забезпечення системи регіонального управління: наук. розробка / М. М. Іжа, Т. А. Берегой, С. А. Попов. Київ: НАДУ. 2014. 52 с.

Kateryna Vaskivska, prof. dr hab.profesor – Katedra Społecznych i Humanistycznych Podstaw Architektury Krajobrazu, Pawlak Wojciech, Szczepańska Aleksandra, Chwedoruk Natalia, studenci, Kierunek – Architektura Krajobrazu (stacjonarne I stopnia), Rok III, Instytut Matematyki, Informatyki i Architektury Krajobrazu, Wydział Nauk Ścisłych i Nauk o Zdrowiu
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin, Poland

ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE PARKU OGRÓD SASKI W LUBLINIE

Ogród Saski w Lublinie znajduje się przy Alejach Racławickich. Powstał tam w 1837 roku według projektu Feliksa Bieczyńskiego, a jego nazwa pochodzi od Ogrodu Saskiego znajdującego się w Warszawie.

Założenie parku miejskiego (1837) przy Alejach Racławickich w Lublinie, według projektu inż. Feliksa Bieczyńskiego, w stylu angielskim, 1860 r. nazwa Ogród Saski użyta po raz pierwszy w nawiązaniu do Ogrodu Saskiego w Warszawie. 1828 r. powstanie inicjatywy założenia parku publicznego, której pomysłodawcą był Ignacy Lubowiecki, prezes Komisji Województwa Lubelskiego. Na projektanta wybrano inżyniera guberni lubelskiej Feliksa Bieczyńskiego, inżyniera guberni lubelskiej, wybrany jako projektanta parku Saskiego, zaproponował on nową lokalizację parku w 1837 roku, zdecydował się na grunty należące dawniej do dominikanów lubelskich, za rogatkami warszawskimi, w okolicach Wieniawy. Zaprojektował on adaptację starej prochowni w zachodniej części parku oraz Dom Gościnny, lecz pomysłów nie zrealizowano. W pierwszych latach budowy uporządkowano odcinek między drogą Wieniawską a rogatką warszawską. Ukształtowano teren, sprowadzono rośliny, park ogrodzono fosą obsadzoną krzakami agrestu i krzewami ozdobnymi. Zaprojektowano budowle, altany i fontanny. W latach 1841–1900 – wybudowanie drogi bitej łączącą Wieniawę z traktem warszawskim i założenie centralnego kwietnika z 700 różami hamburskimi, pogłębienie rowu otaczającego park, w celu zabezpieczenia go przed niszczącymi wyprowadzanej trzody chlewnej i bydła, stworzenie nowego murowanego

ogrodzenia, utworzenie sadzawki przy wejściu głównym. W 2001–2013 rr. – głównymi założeniami były: wymiana ogrodzenia i nawierzchni ścieżek, uporządkowanie roślinności, remont stawu, budowa kanalizacji deszczowej, sieci światłowodowej, wprowadzenie monitoringu i bezprzewodowego internetu na terenie parku, przebudowę placu zabaw, rewitalizację muszli koncertowej i szaletu zakończenie prac remontowych.

Na terenie parku znajduje się domek odźwiernego, dwa stawy – górny i dolny, ogród skalny, fontanna, zegar słoneczny, a także pergola, altana, aleja z zieleńcami, nowoczesny plac zabaw dla dzieci, muszla koncertowa, kurhan wraz z kapliczką oraz kamienna płyta upamiętniająca założenie parku. Na terenie całego parku poprowadzone są liczne aleje spacerowe. Na teren parku prowadzi kilka wejść, główne wejście od Alei Raclawickich, obok Domku Saskiego.

Ogród Saski posiada rozbudowaną linię komunikacji. Znajduje się w nim osiem wejść rozłożonych w sposób regularny. W założeniu ogrodowym poprowadzona jest droga główna w charakterze obwodowym oraz duża ilość ścieżek wyprowadzona z głównego ciągu komunikacyjnego ogrodu prowadzących do najważniejszych punktów.

Podczas rewaloryzacji założenia w zlikwidowano alejki stanowiące niepożądane skróty. Dodatkowo zlikwidowano dawne ścieżki ze schodami o dużym nachyleniu, przebudowano wszystkie pozostałe schody i wykonano pochylnie. Dzisiejsza infrastruktura komunikacyjna jest dostosowana do potrzeb wszystkich użytkowników, w tym osób niepełnosprawnych oraz starszych. W parku znajdują się dwa stawy - górny i dolny. Zaprojektowane zostały zgodnie z założeniem projektu inżyniera. Po II wojnie staw wymagał remontu, który na początku XXI wieku został zrealizowany. Zegar słoneczny powstał w 1848 roku są wykonano go w szkockiej firmie odlewniczej działającej w Lublinie. Jedynym elementem nie roślinnym była włócznia z połączanego żelaza, którą podpierało pionowe wahadło. Reszta zaś elementów wykonana jest całkowicie z konkretnych układów roślinnych. Z bukszpanu wykonano cyfry zegara, a dokładny układ kwiatów grał rolę podstawy. W latach 90-tych włócznia została zniszczona. Obecnie zaś jest odrestaurowana, a sam zegar położony jest znów w centralnej części parku przy fontannie. Na terenie ogrodu przez lata znajdowało się wiele obiektów, które uległy zniszczeniu lub rozebraniu. Do nowszych budowli, które zasługują na uwagę, należy muszla koncertowa.

Muszla koncertowa znajduje się w Ogrodzie Saskim w samym centrum *Lublina*. Odbywają się tu koncerty oraz inne *imprezy* cykliczne. Kapliczka zwana Bożą Męką powstała w 1736 roku. irzy Alejach Raclawickich t Kopiec pod kapliczkę został prawdopodobnie usypany w miejscu usytuowania cmentarza cholerycznego. Ostatnie badania archeologiczne potwierdziły, że w kopcu znajduje się kurhan kryjący przedchrześcijańskie pochówki. Wokół tego wyniesienia terenu krążyły zresztą liczne legendy. Jedna z nich głosi, że jest to miejsce usytuowania szubienicy miejskiej. Stąd też wzięła się potoczna nazwa kapliczki – Boża Męka – ponieważ nieopodal szubienicy znajdował się krzyż.

Kapliczka jest murowana, otynkowana, w typie wieżowym, dwukondygnacyjna, umieszczona na cokole, nakryta spłaszczonym dachem, zwieńczonym metalowym, ażurowym krzyżem. Wewnątrz znajduje się figura Chrystusa.

Ogród Saski w Lublinie, wzorowany na ogrodach angielskich i warszawskim Ogródzie Saskim, zachwyca mieszkańców oraz przyjezdnych. Najstarszy park w mieście ma wiele urokliwych zakątków, ciekawą historię i sporo oryginalnych roślin. Ogród Saski w Lublinie liczy tysiące drzew. Wśród nich znajduje się wiekowy pomnik przyrody – topola biała o obwodzie ponad 6 m. Poza tym rośnie tam mnóstwo krzewów i kwiatów, których rozmieszczenie zostało starannie zaplanowane. Rośliny tworzą ciekawe wzory i klomby. Lublin cieszy się zielonym centrum miasta, bardzo chętnie odwiedzanym zarówno przez mieszkańców, jak i przyjezdnych, jak i przyjezdnych. apliczka zwana „Bożą Męką” będąca jednocześnie najstarszym.

Na podstawie wyników badania przeanalizujemy funkcjonowanie parku Ogród Saski w Lublinie (tab. 1).

Tab. 1

Analiza SWOT parku Ogród Saski w Lublinie *

Silne strony	Słabe strony
<p>Dogodna lokalizacja, centrum Bliskość przystanków komunikacyjnych Duża powierzchnia, obiecująca przestrzeń do realizacji różnych pomysłów (strefowanie) Utworzyli sieć torów, Wiązanie z celebrytami miasta Przyjazność dla środowiska na terenie parku</p>	<p>Słaba infrastruktura, Amortyzacja infrastruktury Duże koszty utrzymania, małe możliwości finansowe pozyskania funduszy Mała ilość rozrywki dla szerokiej publiczności Niski poziom zarządzania parkiem Niewystarczająco wykorzystywane w działaniach zaparkuj dwa stawy (górny i dolny)</p>
Możliwości	Zagrożenia
<p>Rozwijać potencjał wypoczynku, turystyki i biznesa w rozwój parku, Rozwiń sposoby i miejsca dla organizowanie imprez masowych, Zapewnienie parku w nowoczesne atrakcje Zapewnić dostępność różnych grup wiekowych</p>	<p>Nierównomierna koncentracja ludzi na terytorium parku Zmniejszone zainteresowanie parkiem z powodu brak infrastruktury do zabaw i rekreacji dla dzieci oraz indywidualna praca online rodziców Wyraźnie wyrażona sezonowość w działalności parka</p>

* Pod redakcją autorów.

Ważny dla parku jest obszar krajobrazowy – największa powierzchnia parku. Tereny te powinny stać się miejscami dobrze rozwiniętymi i zadbanymi. Mogą służyć do indywidualnego wypoczynku – spacerów, czytania, spotkań, obserwacji przyrody. Aby jak najlepiej wykorzystać teren, trzeba zadbać o wysokiej jakości trawę na całym obszarze spacerowym. Takie tereny powinny posiadać ekrany dźwiękochłonne, które nie pozwolą na hałas z centrum miasta, a także z innych części parku, gdzie odbywać się będą imprezy masowe, będzie odtwarzana muzyka. Stworzy to przytulne miejsce do rekreacji – platformę rekreacji. Architektura krajobrazu powinna być tak atrakcyjna, jak to tylko możliwe.

Po raz pierwszy planowane jest przydzielenie terytorium dla sektora biznesowego. Jednak tę proponowany fragment parku łączy w sobie energię biznesową i platformę zabaw i rekreacji dla dzieci. Zwiększy to frekwencję w parku młodych rodzin.

Biorąc pod uwagę możliwości analizy SWOT, uważamy za konieczne: poprawę infrastruktury parku, architektury krajobrazu, co zapewni dostępność parku, wzmocnienie relacji pomiędzy biznesem a władzami lokalnymi.

„Bożą Męką” będąca jednocześnie najstarszym obiektem Ogrodu Saskiego. Kapliczka jest dwukondygnacyjna, murowana.

Волковський М. А., здобувач

Донецького національного технічного університету

Марина А. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри управління і фінансово-економічної безпеки

Донецького національного технічного університету

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

В 1991 році зі здобуттям незалежності Українська держава стала переходити до ринкової економіки. На даному етапі для розвинених капіталістичних країн, якої і повинна стати обов'язково Україна, є абсолютною нормою соціальний захист населення. Розвинені країни повинні захищати своїх громадян від негативних соціальних наслідків, що можуть відбутися з людиною, через певні особливості капіталістичної системи. Сучасно ринкова економіка складається з доволі багатьох ланок, але найбільш важливою відносять ланку соціально страхування.

Соціальне страхування – це важлива складова соціального захисту населення, центром якого є людина та її потреби. Якість задоволення потреб громадян впливає на соціально-економічний розвиток держави. Він створює умови для відтворення захисту громадян та робочої сили у разі настання страхового випадку. До таких страхових випадків належать втрата працездатності(включаючи догляд за дитиною, вагітності, пологи) безробіття, нещасні випадки на виробництві, втрати годувальна в сім'ї тощо.

До основних причин, які вказують на потреби соціально страхування відносять:

- наявність громадян, котрі не беруть участі у суспільно корисній праці, а тому не можуть утримувати себе за рахунок заробітної плати (доходу від підприємницької діяльності);

- наявність громадян, котрі є дієздатними, але не мають можливості з різних причин її реалізувати [1, 24–25].

В нашій державі відповідно до закону діє загальнообов'язкове державне страхування. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом (далі – роботодавець), громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом [2].

Соціальне страхування відносять до найбільш значущих елементів фінансової системи України, бо воно пов'язане з державним бюджетом і відповідними цільовими фондами, котрі і є джерелом для виплат у випадках настання страхового випадку [1, 44].

Також потрібно сказати, що є приватне соціальне страхування, тобто страхування не від держави. Воно робиться завдяки певним суб'єктам підприємства, як-от: недержавним пенсійним фондам, товариствам страхування та іншими суб'єктами, які мають по закону належне право виконувати цей тип роботи [1, 47].

Згідно до діючого законодавства є 5 видів загальнообов'язкового державного соціального страхування: страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, страхування на випадок безробіття, медичне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, пенсійне страхування [2].

Щоб існувала соціальне страхування є єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Відповідно до ст. 121 ЗУ «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [3], єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування (соціальні гарантії на випадок безробіття, нещасних випадків чи професійних захворювань, пенсійне забезпечення та інші виплати).

Державне регулювання є головним в забезпечення соціально страхування. Воно забезпечує реалізацію прав людей на соціальний захист шляхом створення ефективним умов для функціонування загальнообов'язкового державного та недержавного соціального страхування.

Завдяки саме соціальному страхування держава або приватний суб'єкт здійснює виплати у разі настанні страхового випадку, як-от: компенсацію за втрату працездатності, за догляд по хворій дитині, пенсії, спеціальні доплати і субсидії при виконанні небезпечних робіт, допомогою по безробіттю та інше.

Список використаних джерел:

1. *Кириленко О. П., Толуб'як В. С.* Соціальне страхування: підручник. Тернопіль, 2016. 516 с.

2. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV (в редакції від 02.04.2022 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (звернення 20.05.2022 р.).

3. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України: 08.07.2010 № 2464-VI (в редакції від 30.04.2022 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (звернення 20.05.2022 р.).

Воробйова Ю. М., асистент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Донецького національного університету економіки і торгівлі імені М. Туган-Барановського
Безверха І. В., студентка
Донецького національного університету економіки і торгівлі імені М. Туган-Барановського

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА»

Держава, як правило, на всіх етапах та процесах формування та розвитку інноваційної економіки виробляє державну інноваційну політику, формує нові інноваційні інституційні структури, інституційне середовище. Це середовище включає освіту, науку, підприємництво, виробляє ефективні механізми та інструменти інноваційної діяльності, забезпечення інноваційної безпеки.

Попри загальне визнання важливості вивчення державної інноваційної політики, до сих пір в економічній літературі відсутнє єдине розуміння її сутності. Теоретичні аспекти понять «інноваційна політика» та «державна інноваційна політика» широко використовуються в урядових документах, наукових працях українських та іноземних авторів, проте вони різняться своєю інтерпретацією та змістовним наповнення.

Інноваційна політика, як самостійний напрямок державної політики орієнтованої на стимулювання нововведень був сформований наприкінці 60-х – на початку 70-х років минулого століття. Термін «інноваційна політика» був вперше оприлюднений у доповіді «Технологічні нововведення: управління й умови здійснення» (так звана «доповідь Charpie»), підготовленою Міністерством торгівлі США в 1967 році [4].

В законі України «Про інвестиційну діяльність» зазначається, що під державною інноваційною політикою слід розуміти «окремий напрямок економічної політики держави, в рамках якої розробляється та реалізується комплексна система заходів державного регулювання зі стимулювання, планування, управління, підтримання та контролю за інноваційними процесами, що мають місце в науково-технічній, виробничій та інших сферах соціально-економічного життя країни» [5].

Закон України «Про інноваційну діяльність» пропонує визначення терміну «державна інноваційна політика, як діяльність держави, спрямована на створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції» [6].

Л. П. Гончаренко визначає, що державна інноваційна політика – це складова соціально-економічної політики, спрямованої на розвиток і стимулювання інноваційної діяльності, під якою розуміється створення нової або удосконаленої продукції, нового або удосконаленого технологічного процесу, що реалізуються з використанням наукових досліджень, розробок, дослідно-конструкторських робіт або інших науково-технічних досягнень [9].

А. П. Бердашкевич наголошує, що державна інноваційна політика є невід'ємною частиною державної політики, що спрямовується з урахуванням відповідних пріоритетів, які встановлені органами державної влади та реалізуються за допомогою взаємопов'язаних економічних, нормативно-правових та інших механізмів державної підтримки [1].

О.В. Бондар підкреслює, що державна інноваційна політика – це комплекс заходів щодо розвитку національної інноваційної системи; інструмент реалізації інноваційної моделі розвитку економіки та сталого розвитку країни, а також складова частина загальної політики держави, яка має систематично порівнюватися з інноваційною політикою технологічно розвинених країн, створюючи національне мистецтво управління інноваціями [2].

І. П. Макаренко стверджує, що сучасна державна інноваційна політика розглядається як сукупність заходів нормативного і політичного характеру з метою створення сприятливих умов для випереджаючого економічного розвитку шляхом використання інструментів бюджетно-фінансової та грошово-кредитної політики (у тому числі валютної) на основі науково-технічного прогресу [7, 14].

Згідно з трактуванням В. О. Гусєва, державна інноваційна політика (державна політика у сфері інноваційної діяльності) розглядається як сукупність певних напрямів, форм і методів діяльності держави, спрямованих на створення взаємопов'язаних механізмів інституційного, ресурсного забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності та на формування мотиваційних факторів активізації інноваційних процесів [3].

Отже, виходячи з вище зазначених термінів під державною інноваційною політикою слід розуміти, сукупність методів впливу держави, що мають на меті створення комплексного механізму підтримки інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності національної наукомісткої продукції через систему інституційних перетворень, розробку та вдосконалення нормативно-правової бази та розвитку інфраструктури інноваційного процесу.

Список використаних джерел:

1. *Бердашкевич А. П.* Аналіз нормативно-правового содержания понять «инновационная деятельность» и «государственная инновационная политика». *Инновации*. СПб., 1999. № 7–8. С. 53–55.

2. *Бондар О. В.* Інноваційна політика України в контексті сталого розвитку та Євроінтеграції. *Інноваційна економіка: всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2011. С. 13–16.

3. *Гусєв В. О.* Державна інноваційна політика як засіб розвитку національної економіки: навчальний посібник. Київ. 2007. С. 361–362.

4. *Інноваційна Україна 2020: нац. доп.* Київ: НАН України, 2015. 336 с.

5. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення 16.03.2022).

6. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4.07.2002 р. № 40-IV (із змінами і доп. № 5460-VI від 16.10.2012). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 2–3. С. 41.

7. Проблеми становлення інноваційної політики в Україні / І. П. Макаренко, О. М. Трофимчук, В. П. Кузьменко та ін.; за ред. І. П. Макаренко. Київ: УІДНСРІР: Інтеволюц. економіки, 2004. С. 123.

Гета М. В., студентка Університету митної справи та фінансів

Даценко В. Д., к.е.н., доц. Університету митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГУ 2022

Економіка перейшла на воєнні рейки, тож і маркетинг у свою чергу адаптується до нових реалій. Зміни у маркетингу дуже характерні та різкі, тому це значно вплинуло на ринок України, а саме:

1. Підвищення вартості заявки. Це той фактор, який помітили всі підприємці. Фактична ціна заявки – це співвідношення між витратами на рекламу та отриманими лідами. Через те, що фінансові запаси населення зменшуються, тому знаменник стає меншим у формулі. З цього витікає наступна тенденція.

2. Купівельна спроможність. Споживачу сьогодні складніше віддавати свої гроші. Перелік соціально значущих продуктів скоротився, що відображає початок деградації економічного фону. Підприємці досліджують покупців наново, щоб з'ясувати що тепер впливає на їх рішення.

3. Конкуренція. Хоча багато торгових марок покинули ринок, можна спостерігати значне зростання конкуренції. Це спричинено різким використанням маркетингу бізнесами, щоб врятувати себе. Але з корективами часу розширився «голубий океан», в якому можна стати першим.

4. Нестача кваліфікованих фахівців. На разі спеціалісти мають вирішувати задачі за правилами реалій, з чим раніше не стикалися. Експертність значно втратила свою цінність, тому кваліфіковані кадри з'являться тільки згодом після набуття досвіду у сьогоденні.

5. Віддають перевагу патріотичному. Меседжі рекламних кампаній змінюються відповідно до ставлення споживачів. У зв'язку з війною в Україні, споживачі об'єднались у єдину групу соціально відповідальних людей, тому меседжі як "50 % від замовлення на ЗСУ", tone of voice змінений на мотивуючий до подолання ворога дає відчуття причетності до спільної справи.

Ситуація на ринку змінюється щоденно, тому постає питання «як отримати заявку у власнику бізнеса».

Діджитал маркетингологи рекомендують звернути увагу на рекламу у лідера думок. Зараз блогери знизили вартість реклами у блозі та охоче підтримують вітчизняний бізнес. Тому, маючи влучний офер, можна залучити велику кількість лідів.

Завжди актуальна контекстна реклама. За першої потреби, користувач звернеться до Google, ніж до пошуку в Instagram.

Офлайн маркетинг. Застосування таких каналів, як виставки, конференції, івент-маркетинг, регіональні ЗМІ допоможе вийти на споживача, але рівень покриття потенційної аудиторії – занижений.

Email-маркетинг. Email-маркетинг – не спам та не особистий лист від давнього колеги. Це щось середнє. Клієнти неохоче надають свої дані, і email-маркетинг, при правильному використанні, може бути інструментом як налагодження відносин, так стимулювання продажів.

Колаборації. Головна відмінна риса колаборацій – звичайно, взаємовигідність. В об'єднанні один бренд посилює інший, і кожен учасник набуває переваги. Тому колаборація прямих конкурентів неможлива.

Тож, бізнесу на сьогодні потрібно займати якомога більше майданчиків комунікації зі споживачем, щоб конкурувати із іншими. Але не слід займати канали, на яких не має попиту. Також в будь-який час дієвим є аналіз показників. Ситуація на ринку змінюється кожного дня, тож аудит тепер здійснюється частіше, щоденно.

Список використаних джерел:

1. *Лазарев О.* Тренди продажів та маркетингу, комунікації під час воєнного стану та після. URL: <https://web-promo.ua/ua/blog/chto-oznachaet-voennoe-polozhenie-dlya-biznesa> (дата звернення: 01.06.2022).

2. *Чернівчан О.* Що воєнний стан означає для бізнесу? URL: <https://web-promo.ua/ua/blog/chto-oznachaet-voennoe-polozhenie-dlya-biznesa> (дата звернення: 01.06.2022).

Гета М., студентка

Університету митної справи та фінансів

Мищенко Д. А., д.держ.упр.

Університету митної справи та фінансів

ЯК УПРОВАДЖУВАТИ МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ В БІЗНЕС

Інновації виникають від людей, тому найцінніший ресурс для інновацій – це особистість. Частіше за все, нововведення беруть початок в ідеях рядових співробітників і керівників, які знаходяться ближче за все до процесів, пов'язаних з обслуговуванням клієнтів. Формування та реалізація відкритої моделі інноваційного підприємництва спираються на процеси його цифровізації як напряму розвитку е-економіки, нової економіки масової співпраці через Інтернет [3]. Наприклад, у компанії Google традиційно прийнято присвячувати один день проектам співробітників, таким чином було покращено вже існуючий сервіс «Карти». В результаті такої практики з'явився окремий сервіс Google Maps, без якого складно уявити своє життя зараз. Сервіс не тільки з'явився, але й продовжує надалі оновлюватись та покращуватись та інтегрувати вже у себе нові інновації, як співпраця з дорожнім трафіком [1]. Маркетингові інновації насамперед пов'язані зі споживацьким досвідом, тому, компанії намагаються шукати методи та способи їх ефективного залучення. І хоча кожна інновація унікальна, існують визначені стратегії їх впровадження [2]:

1. Знайти можливості для інновацій.

Незалежно від спринтів чи великих грантів, визначити проблеми, які оточують, це і є ті самі можливості. Інновація – це їх вирішення, тому, після виявлення декількох вдалих варіантів вирішення проблеми, проаналізувати їх з різних сторін.

2. Поставити пріоритети в тих «можливостях», які наявні.

Не існує безкінечної кількості часу та ресурсів, тому слід розставити пріоритети для потенційних інновацій в залежності від того де вони будуть найбільш ефективні і яку максимальну віддачу вони можуть надати. Сфокусувати увагу слід на двох, максимум трьох ідеях.

3. Тестувати потенційні інновації.

Масштаб експерименту має бути обмеженим, особливо, за перших спроб впровадження інновацій. Для початку потрібно відобразити на аркуші концепцію нового продукту чи процесу. Далі визначити

потенційних користувачів, щоб протестувати гіпотезу вже на них, з'ясувати який варіант працює, який ні. Вони будуть фактором, який дасть змогу зрозуміти що потрібно змінити у концепції і що важливо.

4. Забезпечити підтримку своїх інновацій.

Не слід соромитись, розкажіть про свою ідею всім зацікавленим сторонам, включаючи тих, чії ресурси вам потрібні, хто отримає вигоду від ваших інновацій.

5. Вчитись на своїх інноваційних прикладах. Після кожного рішення, яке було впроваджено, зіставити список того, що будете робити, а ще важливіше того, чого не будете робити. Також не зосереджуватись на невдачах, це найдієвіше джерело уроків. Головне, зробити роботу над помилками та вилучити звідти найголовніше.

На прикладі роботи та облаштування коворкінгів розглянемо які проблеми існують у користувачів їх послуг. Коворкінг – це простір для роботи фрілансерів, керівників та найманих працівників у спільному просторі. Головні переваги такої організації роботи: нетворкінг, комфортні місця для роботи, сервіс обслуговування та організації дозвілля. В той же час, менеджери з роботи з резидентами, тобто найбільш наближені до споживача працівники, часто стикались з проблемою шумоізоляції. Провівши глибинні інтерв'ю у резидентів дніпровського коворкінгу, ми виявили деякі проблеми та незручності, з якими вони стикаються. Серед проблем побутового та сервісного характеру, багато скарг виявилось щодо відсутності кімнат для зідзвонів. Тож інновацією в цьому випадку слугує рішення проблеми – виділення простору для облаштування окремих кабін для зідзвонів. Таким чином, шляхом маркетингового дослідження, була виявлена проблема, яка має вже не гіпотетичне значення,

Отже, такі 5 принципів чудово працюють на будь-якому рівні організації. Тому, щоб співробітники, люди, які працюють у компанії також генерували інновації – потрібно дати їм можливість це робити, приділяти цьому увагу. У підсумку, можна сказати, що інновація – це ініціатива людини задля вирішення користувацької проблеми. Її втілення на пряму залежить від наявних ресурсів та якості тестувань гіпотез.

Список використаних джерел:

1. *Мураховський О.* Майже вихідний. URL: <https://vc.ru/flood/11820-timeoff> (дата звернення: 10.05.2022).

2. *Солопун Н. М., Пономарьова Н. В.* Сучасний погляд на інвестиції як на есенціальну частину бізнес-активності. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва.* 2020. № 24. С. 203–213.

3. *Лісова Р. М.* Вплив діджиталізації на бізнес-моделі: етапи та інструменти цифрової трансформації. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/24_2_2019ua/24.pdf (дата звернення: 10.05.2022).

Гірман А. П., к.політ.н., доц., доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
та регіональних студій
Університету митної справи та фінансів
Руденко Ю. С., студентка
Університету митної справи та фінансів

ГЕОПОЛІТИЧНІ КООРДИНАТИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Україна є другою за площею державою в Європі, а більша її частина домінує на Східноєвропейській рівнині. Вона розташована в глобальному геополітичному кільці Північної півкулі, утвореному територіями країн «тріади» (США, Японії, ЄС) та комунікаціями між ними. Розглядаючи сучасне геополітичне позиціонування України, можна зазначити, що країна останнім часом була розділена між двома відцентровими силами; з одного боку Росія, з іншого боку Європейський Союз. Обидві сторони намагалися мати Україну в зоні свого впливу.

Внаслідок складного історичного розвитку української державності, формування її геополітичного погляду було досить складним. З моменту проголошення незалежності ключовою тезою Декларації про державний суверенітет є те, що Україна має намір стати постійно нейтральною і без'ядерною державою, яка не бере участі у військових блоках.

Після того, як вона позбулася ядерної зброї і значно понизила свій військовий та економічний потенціали, на глобальному рівні можливості України стали вкрай обмеженими. Унаслідок геостратегічного програшу Україна стала об'єктом тиску з боку глобальних силових центрів та міжнародних фінансових структур.

Як виявилось, Україна не змогла дотримуватися «чистого нейтралітету» через відсутність економічної стабільності, самодостатності в забезпеченні своєї національної безпеки, які мають бути атрибутами посправжньому авторитетної держави.

Спротив українського народу імперським амбіціям Росії змінив ситуацію на міжнародній арені кардинально. Як зазначив С.Корсунський, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Японії: «Протягом трьох днів Росія з члена «двадцятки» була перетворена на Північну Корею-2, а Україна отримала всесвітнє визнання як захисниця свободи і символ супротиву диктатурі.

Колись Френсіс Фукуяма проголосив кінець історії, з розвалом СРСР світло демократії концептуально перемогло темні диктатури, тож у майбутньому буде сформовано остаточну ліберально-демократичну форму світоустрою й урядування» [1].

Це процес болючий, тривалий із багатьма жертвами. Народжується новий світопорядок. Росія намагається придушити наближення України до західних інституцій, але процес незворотній. Україна більше не буде під

політичним контролем Росії, вона творить нову еру міжнародних відносин. У новому світі багато міжнародних інституцій потребуватимуть суттєвих реформ щоб мати змогу відповісти на геополітичні виклики ХХІ століття. Поки ця реформа не відбудеться є загроза того, що виникатимуть нові протистояння, коли стикатимуться геополітичні інтереси.

Так, наприклад, рішення Москви окупувати Крим підкреслило слабкість основ міжнародної політико-правової системи. Здійснюючи цей акт, Росія порушила Статут Організації Об'єднаних Націй – основний механізм захисту суверенітету держав. Секретар НАТО Расмуссен відреагував на це вторгнення у своїй промові після зустрічі міністрів оборони і заявив, що Росія грубо порушує основні принципи Основного положення акта НАТО – Росія 1997 року, у тому числі порушення суверенітету та територіальної цілісності України [2]. Проте рішення Москви не було випадковим, оскільки план вторгнення був підготовлений раніше. Як наслідок недостатньої своєчасної реакції західних країн, зараз Україна переживає війну, а саме вторгнення Росії.

Наразі основні геополітичні інтереси України можна поділити на три ключові групи, наприклад геополітичні інтереси на національному (державному), регіональному та глобальному рівнях [3]. Оскільки сильні та слабкі сторони геополітичного розташування держави тісно взаємопов'язані, слабкі сторони впливають на формування загроз, а сильні сторони стають основою можливостей. Більше того, загрози та можливості також взаємопов'язані, оскільки недостатнє використання державою геополітичних можливостей призводить до ситуації, при якій кількість загроз у майбутньому буде зростати.

Виходячи з сучасного геополітичного курсу України, можна зробити висновок: завдяки реалізації державою геополітичних інтересів стає можливим вирішувати проблемні питання розвитку України та сприяти її становленню як активного суб'єкта міжнародних відносин, незалежного від тиску сусідніх держав, і, навіть не зважаючи на активну фазу війни, в якій перебуває країна.

Список використаних джерел:

1. *Корсунський С.* Кінець геополітики: про історичну місію України. URL: <https://zn.ua/ukr/international/kinets-heopolitiki-pro-istorichnu-misiju-ukrajini.html>
2. *Черник П.* Геополітичне положення України в Центральній-Східній Європі: дис. ... к.політ.н. «Геополітичне положення України в Центральній та Східній Європі». Львів: Львівський національний університет імені І. Франка. 2017.
3. *Зіняк Л.* Військове співробітництво між Україною та Європейським Союзом за Угодою про асоціацію та питання державного суверенітету. *Безпека і оборона.* 2014.

Гірман А. П., к.політ.н., доц., доцент кафедри
міжнародних економічних відносин та регіональних студій
Університету митної справи та фінансів
Овсієнко А. І., студентка
Університету митної справи та фінансів

ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

24 серпня 2021 року Україна святкувала 30-ту річницю своєї незалежності. Це достатній період для того, аби проаналізувати особливості політичного процесу незалежної України, дослідити його місце серед інших суспільних процесів, а також визначити ключові проблеми та перспективи розвитку.

Вважається, що політичний процес – це форма функціонування політичної системи суспільства, яка еволюціонує у просторі та часі. Такий процес демонструє взаємодію суб'єктів політики, яка здійснюється не відповідно до намірів правлячої еліти та політичних лідерів, а в результаті дії багатьох різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів. Ця сукупність дій усіх суб'єктів політики щодо реалізації власних специфічних функцій у сфері влади й забезпечує розвиток або занепад політичної системи [1, 517]. Основними факторами, які впливали на політичний процес в незалежній Україні, є наступні:

1) трансформація інституційної системи. За роки незалежності в Україні склалася специфічна інституційна система, в якій формальні «правила» процесу, закріплені відповідною нормативно-правовою базою, перебувають у своєрідному симбіозі з неформальними практиками впливу олігархічних або кланових груп. Час від часу саме кланові групи вдавалися до «захоплення держави» шляхом концентрації влади, тобто обходячи Конституцію України, в руках президента країни. Тому, наприклад, однією з головних вимог Революції

Гідності був перехід до парламентсько-президентської республіки, бо головна перевага парламентсько-президентської форми правління полягає в залученні значно більшої, ніж за змішаної чи президентської, кількості політичних акторів до ухвалення політичних рішень, чим створюються умови для усунення політичної монополії фінансово-промислових груп [2, 60];

2) роль груп інтересів та груп тиску. У країнах, які належать до представницької демократії соціальні групи делегують право представляти і відстоювати власні інтереси в структурах влади своїм представникам, відповідно головною функцією таких органів влади стає досягнення балансу інтересів максимально можливої кількості соціальних груп [3, 58]. Та в незалежній Україні модель представництва інтересів є змішаною, або, можна сказати, гібридною. Це означає поєднання формальних та неформальних політичних практик, які в більшості випадків притаманні саме неопатримоніальним режимам. В результаті даного процесу, часто створюються сприйнятливі умови для домінування олігархічних груп.

Наслідком цього є існування гібридного політичного плюралізму – формально в Україні за роки Незалежності було зареєстровано 436 політичних партій, однак майже всі вони або існували лише на папері, або були політичними надбудовами фінансово-промислових (олігархічних) груп. До цього також варто додати досить низьку інституційну спроможність організацій громадськості, що в результаті витісняє активних громадян на периферію політичного процесу та фактично змушує «відривати» сфери компетенції для себе. В той же час у країнах сталої демократії держава розділяє власні компетенції зі своїми громадянами;

3) система цінностей та поведінковий код політичної еліти. В фундаменті останніх, починаючи з середини 1990-х років, знаходилися чотири неформальні інститути: непотизм (кумівство), корупція (в основному політична), клієнтелізм та тіньова економіка (наприклад, у 2020 році її рівень становив 30 % обсягу офіційного ВВП). До цього варто також додати досить розповсюджену та популярну практику укладання у середовищі вітчизняного політикуму неформальних угод (в основу яких, безперечно, входять такі принципи, як «політична доцільність», а також «правила гри для обраних»), що сильно пов'язано з відсутністю взаємної довіри основних політичних акторів один до одного, а також з непереможним бажанням політичних еліт якомога сильніше відсторонити громадськість від процесу вироблення публічної політики в їх державі.

Наведені неформальні політичні практики (довкола яких дуже часто відбувається запекла боротьба за право їх формувати) призводять до досить небезпечного явища, яке носить назву деінституціоналізація. Дане поняття означає ліквідацію владою старих, може й неефективних, але загальноприйнятих «правил гри», однак не пропонуючи нові. Особливого поширення цей процес набув після 2019 року. В результаті даного явища можна спостерігати послаблення керованості державою, загальну делегітимізацію, потужний сплеск політичної корупції та підсилення політичної апатії у громадян. До того ж, неформальні «правила гри» досить суттєво обмежують конституційно гарантовані права і свободи людини та громадянина в Україні.

Отже, останніми роками в Україні сформувалася своєрідна інституційна пастка – неефективна самопідтримувана стійка інституційна рівновага, в основі якої лежить сукупність формальних та неформальних політичних інститутів, де останні суттєво домінують у політичному процесі.

Незважаючи на це є і окремі інституційні зміни, що відбулися в Україні після 2014 року. Сюди можна зазначити розширення спроможності організацій громадськості, посилення процесів політичної конкуренції, початок реформи судової системи, децентралізацію, реформу державної служби, зміну зовнішньополітичних пріоритетів, що дає свій позитивний вплив на аксіологічну трансформацію українського суспільства. Саме такі зміни сприяють поступовому виходу незалежної України з так званої інституційної пастки та поступовому переходу від «гібридного» політичного режиму до країни з повноцінною демократією.

Список використаних джерел:

1. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ: Генеза, 2004. 736 с.
2. Державне політичне правління і національна єдність: аналітична доповідь / за ред. О. М. Майбороди. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф.Кураса НАН України, 2017. 248 с.
3. Інституційні зміни політичної системи сучасної України: оцінка стану та напрями оптимізації: аналітична доповідь / за ред. д.політ.н., професора Г. І. Зеленько. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф.Кураса НАН України, 2014. 164 с.
4. Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. 704 с.

Гірман А. П., к.політ.н., доц., доцент кафедри міжнародних економічних відносин та регіональних студій
Університету митної справи та фінансів
Положай М. В., студентка
Університету митної справи та фінансів

НОВІТНЯ ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК РУШІЙ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Зовнішня політика є основною та обов'язковою складовою політичної діяльності. Її основною метою виступає регулювання взаємних відносин на міжнародній арені.

У системі сучасних міжнародних відносин Україна займає гідне місце. Основні напрямки, пріоритети, цілі та геополітичні акценти описані у Декларації про державний суверенітет, у Акті незалежності України, у виступах Президента та інших документах.

Стратегічна мета зовнішньої політики України – захист її національних інтересів та її громадянам поза межами держави, створенням сприятливих умов задля соціально-економічного розвитку нашої держави. А також, європейська та євроатлантична інтеграція, створення відносин стратегічного партнерства з Європейським Союзом, Сполученими Штатами Америки, реактивна діяльність в ООН та інших міжнародних організаціях. Все аби перетворити Україну над потужну і міцну державу.

Нині, яка суверенна держава, Україна переживає кризовий та переломний етап на шляху свого розвитку. Саме зараз, у надзвичайно складних умовах, реалізуючи і захищаючи свій суверенітет та територіальну цілісність від збройної агресії, наша держава застає чи не основним суб'єктом міжнародних відносин. Попри труднощі та невдачі попередніх років, Україна саме зараз визначає нові завдання і перспективи свого внутрішнього та зовнішнього розвитку.

Певно що найважливішим напрямком зовнішньої політики України є вирішенням надскладних так термінових військово-політичних проблем. Агресія РФ проти України, яка почалася ще у 2014 році з окупації Криму та частини Донецької і Луганської областей, сьогодні вже набула нових масштабів і поширилася поря всій території.

У зв'язку з цим основні напрямки та мета зовнішньої політики України полягають у різносторонньому співробітництві та партнерських відносинах із демократичними державами, а ще у спробах зміцнення та прогресу міжнародної спільноти, просування шляхом соціального прогресу [1].

Перший так один із головних напрямків зовнішньополітичної діяльності України виступає плідна робота в ООН, в її інституціях та міжнародних організаціях. Не менш важливим напрямком зовнішньої політики має встановлення, підтримка та розвиток економічних, культурних, науково-технічних відносин з усіма країнами світової спільноти.

Нині у системі міжнародних відносин відбуваються значні зміни. Ми є безпосередніми свідками того, як відбувається перехід від постбіполярної системи міжнародних відносин до її нового стану як на глобальному так і на регіональному рівнях. Ці зміни значно впливають на позиціонування України в новій міжнародній системі та ставлять перед нею завдання: формування оновленої зовнішньополітичної стратегії [2].

Внаслідок трансформацій у сучасній системі безпеки, загальна ситуація у сфері національної безпеки України критично загострилась. Загрози, які виникли перед Україною, наочно показали ненадійність сучасної системи міжнародного захисту. Останні події переконали, що норми міжнародного права не можуть зупинити агресора, механізми міжнародної безпеки, на які покладалася Україна, зокрема Будапештський Меморандум виявивися неієвими, ООН вкотре показала, що не здатна бути гарантом міжнародного миру і безпеки. Війна, яку нині переживає Україна довела не лише те, що політичний устрій хиткий та ненадійний, але й те, що марно надіятися на підтримку міжнародних інститутів [3].

З огляду на викладене, першочерговим завданням є формування відносин України із провідними центрами сили, такими як Європейський Союз та Організація Північноатлантичного договору [4].

Європейська інтеграція України залишається ключовим пріоритетом зовнішньої політики держави. Не зважаючи на всі труднощі і суперечності, європейська ідея є консолідуєчим чинником, який об'єднує і політичні еліти, і українське суспільство загалом. Україна через Революцію гідності та активну протидію російській агресії виборолла право на європейську інтеграцію. Спроби Росії використовувати внутрішні розбіжності в ЄС заради реалізації власних агресивних цілей, отримали гідну відсіч від європейців. ЄС підтримує Україну, як політично, так і у фінансово-економічній сфері та все більше дистанціюється від РФ.

І сьогодні під обстрілами ворожих ракет єдина, сильна, мужня і нескорена держава відроджується наново. Тисячоліття поневолення залишаються позаду. Воля до перемоги формує новий архетип нації – архетип героя. Ціною життів тисяч українців наша держава виборола право бути лідером, центром єднання, центром демократії.

Список використаних джерел:

1. Зовнішня політика сучасної України. Україна у світовій спільноті URL: https://pidru4niki.com/17910211/politologiya/zovnishnya_politika_suchasnoyi_ukrayini_ukrayina_svitovi
2. Зовнішня політика України – 2013: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / за ред. Г. М. Перепелиці. Київ: Стилос, 2014. 352 с.
3. Толстов С. Проблеми та пріоритети України в умовах кризи європейської безпеки. URL: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/problemi-ta-prioritetiukrajini-v-umovakh-krizi-jevropei>
4. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

Горященко Ю. Г., д.е.н., доц.,
Університету митної справи та фінансів
Авраменко А. С., студентка
Університету митної справи та фінансів

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Створення та використання комп'ютерної системи бухгалтерського обліку сприяє не тільки прискоренню процесу обробки інформації на підприємствах, але й суттєвому покращенню його організації. Такі можливості зумовлені тим, що комп'ютерний спосіб обробки інформації вимагає формального та чіткого опису облікових процедур у вигляді алгоритмів, що призводить до впорядкування порядку виконання обов'язків працівників бухгалтерської служби. Впровадження інформаційної системи дозволяє переходити на нові методи управління, на якісно новий рівень менеджменту і ведення бухгалтерського обліку, та є стратегічно важливим для будь-якого підприємства.

Сукупність інформаційних систем та технологій, що використовуються в обліку, можна надати у вигляді наступної схеми (рис. 1) [1, 82]. Як видно, в обліковому процесі може використовуватися велика кількість різномірних програмних продуктів та технологій обробки та перетворення інформації.

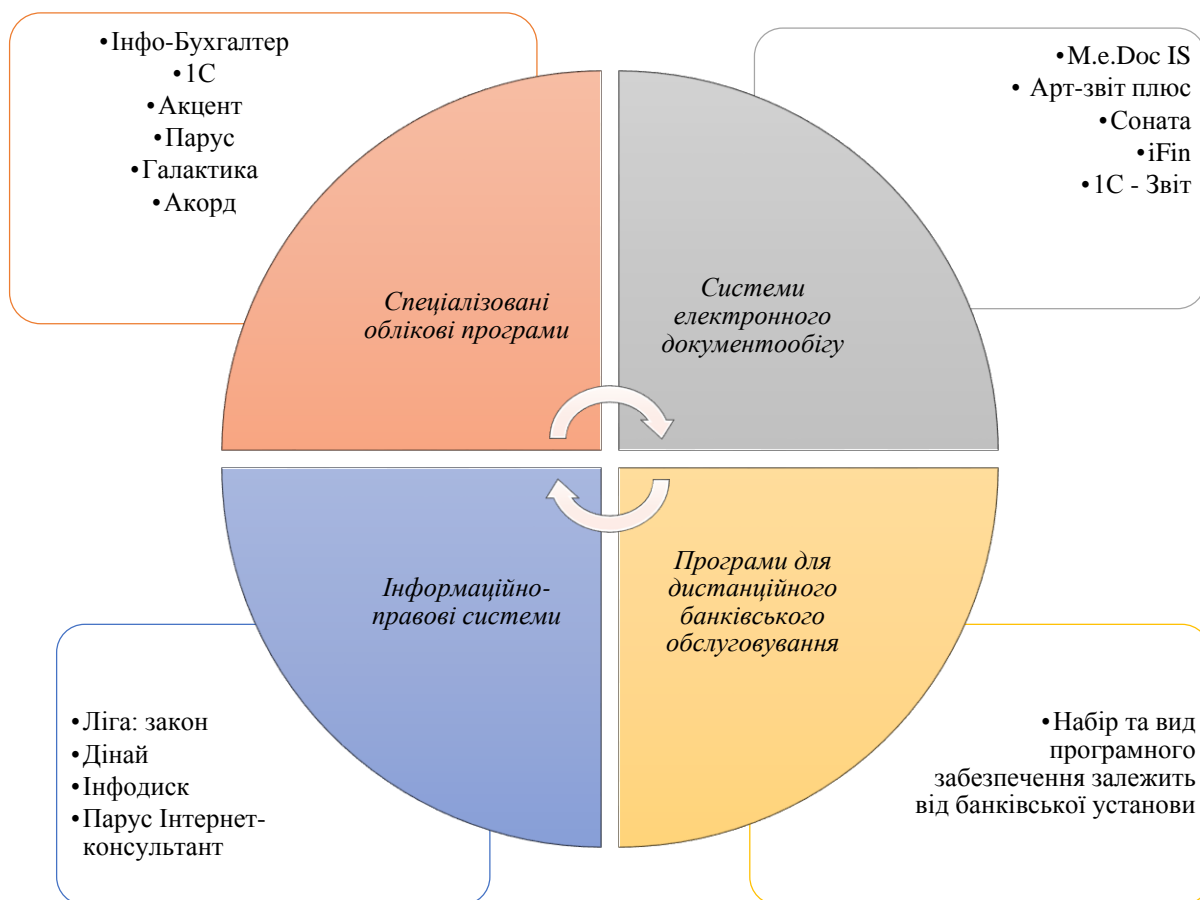

Рис. 1. Основні інформаційні системи і технології, що використовуються в обліку

Джерело: складено автором на основі [1–3].

Останнім часом набувають популярності та широко розповсюджуються CRM програми, що надають можливість ефективної співпраці відділу продажів та бухгалтерії шляхом отримання оперативної інформації про ціни, залишки продукції на складах, а також єдиної бази контрагентів з можливістю безперервного відслідковування інформації про стан замовлення. Яскравим прикладом такої програми можна назвати «Бітрікс24», що дає можливість, крім вищезгаданих можливостей, також відслідковувати робочий час працівників, ставити певні завдання із терміном їх виконання [2, 299].

Переваги та недоліки застосування різних інформаційних систем з метою автоматизації обліку та управління на вітчизняних підприємствах наведено у табл. 1.

Переваги та недоліки застосування різних інформаційних систем для автоматизації обліку та управління на підприємствах України

	Зарубіжні інформаційні системи (SAP, Oracle)	Вітчизняні інформаційні системи (MASTER, BookKeeper SaaS)
Переваги	<ul style="list-style-type: none"> - значний світовий досвід розробки та використання; - використання найсучасніших технологій; - світові лідери ERP; - системи, відомі у кожній країні; - велика потужність програмного забезпечення; - найкращий варіант для транснаціональних компаній 	<ul style="list-style-type: none"> - підтримка та документація українською мовою; - досить проста експлуатація та інтеграція; - врахування специфіки обліку на вітчизняних підприємствах; - порівняно невелика вартість; - підтримка вітчизняних розробників програмного забезпечення
Недоліки	<ul style="list-style-type: none"> - висока вартість програмного забезпечення; - досить значна складність експлуатації; - відсутність офіційної підтримки українською мовою 	<ul style="list-style-type: none"> - менша потужність програмного забезпечення; - відсутність найновіших технологій та великого досвіду розробки; - не надто широке використання (на поточний час); - проблематичне застосування у транснаціональних компаніях

Джерело: складено автором на основі [3, 136].

Отже, незважаючи на всі особливості бухгалтерського обліку, інформаційні системи та технології є рідчю необхідною та актуальною, враховуючи швидкість змін ринкових процесів та збільшення масштабів функціонування підприємств, організацій, установ, яке супроводжується бажанням збільшити ефективність діяльності та мобілізувати всі наявні їхні ресурси. Тому, для їх правильного впровадження необхідно мінімізувати вплив негативних наслідків суб'єктів господарювання та дослідити всі етапи впровадження ІТ починаючи від планування та закінчуючи експлуатацією.

Список використаних джерел:

1. *Слісєєва О. К., Белозерцев В. С.* Тенденції розвитку інформаційних систем та технологій в обліку в умовах глобалізації. *Технологический аудит и резервы производства*. 2015. № 3/5 (23). С. 79–85.
2. *Ткаченко Т. А.* Інформаційні технології в обліку: позитивні та негативні сторони. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2020. С. 289–300.
3. *Гнедіна К. В.* Використання інформаційних технологій і систем в обліку та управлінні економічною безпекою підприємств в умовах діджиталізації. *Фінансовий простір*. 2020. № 3 (39). С. 132–141.

Горященко Ю. Г., д.е.н., доц.
Університету митної справи та фінансів
Попко І. В., здобувач
Університету митної справи та фінансів

УПРАВЛІННЯ РЕКЛАМНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА – СУБ'ЄКТА ЗЕД В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На сьогодні в сучасних умовах розвитку маркетинг і реклама є одними з ключових сфер світової економіки, які продовжують динамічно зростати. Нагальна потреба в інтенсифікації та впровадженні рекламної діяльності на вітчизняних підприємствах при зростанні конкурентної боротьби, більшою мірою з іноземними виробниками, обумовлює її детальне вивчення та інших взаємопов'язаних галузей. Оскільки реклама в сучасних умовах є формою прогресивного впливу на ринок, то її запровадження вимагає конструктивно обґрунтованого планування, регулярного механізму покращення процесу та механізму розробки, а також реалізації ефективних планів рекламної діяльності підприємства.

В умовах динамічності розвитку географічних ринків під впливом факторів інтеграції і глобалізації, які передбачають установавання економічного співтовариства між різними країнами, відкриття торгових кордонів між ними відбувається еволюція й реструктуризація ринкової економіки, перетворюючи її з регіональної в національну, потім – у транснаціональну [1].

Реклама – це активна частина загального комплексу маркетингу. Її рівень розвитку визначає здатність гнучко пристосовуватись до мінливих вимог ринкової економіки, а також – ефективність та якість інформаційно-комунікаційної діяльності виробничого підприємства. Основними причинами змін в організації діяльності та власне в управлінні рекламним процесом є глобалізаційні процеси торгівлі та економіки, інноваційний розвиток науки і технологій, зростання вимог споживача до сервісних і технічних можливостей підприємства, зміни тенденцій до концентрації фінансових та виробничих ресурсів.

Тож, одним з інструментів підвищення конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів ЗЕД є реклама. Сучасні зміни потребують пошуку шляхів удосконалення управління рекламною діяльністю суб'єктів ЗЕД. Реклама суб'єкта ЗЕД дозволяє узгоджувати його економічні інтереси з інтересами споживачів і суспільства. Рекламна діяльність суб'єкта ЗЕД це неособистий складовий процес інтегрованих маркетингових комунікацій, який з метою формування довгострокових доброзичливих відносин зі споживачами і соціальним оточенням ідентифікує суб'єкт ЗЕД за допомогою контрольованої ним інформації і замовлений ним на платній основі через будь-який засіб [2].

Пошук, аналіз і реалізація ефективного шляху досягнення цілей рекламною діяльністю є основними факторами процесу управління рекламною діяльністю підприємства. Задля доведення власної гнучкості та орієнтації на ринок, суб'єкт ЗЕД повинен розглядати процес управління рекламною діяльністю різносторонньо та багатогранно, тобто застосовувати декілька способів і підходів до покращення та оптимізації загальної діяльності. Серед таких практичних підходів до налагодження рекламною діяльності необхідне загальне поєднання системного, процесного та ситуативного підходів. Даний метод дає можливість врахувати специфіку кожного з суб'єктів ЗЕД.

Управління рекламною діяльністю розкривається через процесний підхід як поєднання та реалізація керівником цього процесу серії взаємопов'язаних і безперервних дій для подальшого формулювання і досягнення цілей.

Специфічною особливістю процесного підходу до управління рекламною діяльністю суб'єкта ЗЕД є необхідність адаптації процесу під кожний міжнародний ринок, на якому працює суб'єкт ЗЕД. Наслідком географічної сегментації ринку стає залучення додаткових часових, фінансових, а іноді й людських ресурсів [2].

Запорукою конкурентоспроможності підприємства, що відноситься до суб'єктів ЗЕД, є власне концепція та формат управління підприємством, що ґрунтується на формуванні на вибудовуванні довготривалих взаємовідносин з оточенням та споживачами. Таким чином, підвищується значення новітніх маркетингових комунікацій, одним із найважливіших складників яких є саме реклама. До того ж, під впливом глобалізації в межах основної діяльності відокремлюється різновид допоміжної рекламною діяльності суб'єкта ЗЕД.

Організація рекламною діяльності являє собою комплекс заходів щодо забезпечення стійкості функціонування рекламного процесу, упорядкування пов'язаних між собою його елементів. Для забезпечення цілісності та результативності рекламною діяльності підприємства слід використовувати схему організації рекламного процесу, етапами якої є планування, підготовка та творча стадія, стадія експертизи, затвердження, виробництва, розміщення, реалізації та контролю ефективності [3].

Отже, якісне управління рекламною діяльністю є однією з найважливіших складових успішності, ефективності та конкурентоспроможності підприємства. Саме розвиток ринкових економічних відносин, запровадження інновацій та підвищення конкуренції спонукає до більш гнучкого формату маркетингових комунікацій, проведення новітніх рекламних кампаній, а також застосування нестандартних і креативних рекламних заходів.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук В. И., Сакалош Т. В. Инновационная модель развития экономики в условиях глобализации. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*: зб. наук. праць. 2008. № 5. С. 79–87.
2. Юдина Н. В. Новое конкурентное преимущество – общечеловеческие ценности. *Маркетинг услуг*. 2005. № 4. С. 69–78.
3. Лук'янець Т. І. Рекламний менеджмент: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2003. 440 с.

Horiashchenko Yu. H., Dr. Sc. (Economics), Assoc. Prof.,
Associate Professor of the Department
of Entrepreneurship and Economy of Enterprise
University of Customs and Finance

NEW CHALLENGES OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN MARTIAL LAW AND PROSPECTS FOR PEACE

The economic front of the state under martial law is one of the issues, the activities of which contribute to the replenishment of the budget and maintaining the solvency of the population. Two months of war have hit almost every business in Ukraine and caused the state hundreds of billions of dollars in losses. But the state's economy must work under all conditions. Therefore, the Government has approved and implemented a program for the temporary relocation of enterprises from war-torn regions. In particular, it is noted that Ukrainian enterprises that are in the zone of active hostilities may receive state assistance in moving their facilities to the western regions of Ukraine. Depending on the business sector, the losses from the war are radically different, and the possibility of moving an enterprise or its separate unit ranges from moving in 2 days (such as an IT company office) to the complete impossibility of moving and as a result loss of fixed assets (metallurgical plants). Ukraine has identified enterprises (and their separate subdivisions) whose relocation assistance is a priority – these are strategically important enterprises and enterprises that produce basic necessities (bread and other food, drinking water, clothing, etc.) to meet the needs of civilians, military and territorial defense fighters. However, in practice, any enterprise can apply for and receive assistance, as each of them contributes to the economy and is therefore important to the state [1].

Factors that can create favorable conditions for innovative development of entrepreneurship include the creation of research and production and research associations and centers that provide services in the field of technology transfer; development of digital technologies (Internet, virtual reality, augmented reality, artificial intelligence, additive technologies), which requires meeting the demand for specialists in IT, education, professional, scientific and technical activities; growing demand for information services; compliance with EU integration requirements; establishing information exchange through distance education and training: seminars, symposia, exhibitions, etc.; high added value of innovative products; creation of technologies under the order of intermediaries; the possibility of conducting various developments and research by different enterprises and scientists (joint projects); increasing the role of dual-use technologies, reducing the need to use production capacity; selective growth and aggressive development.

In turn, the main barriers to innovation are lack of resources for innovation, especially lack of financial resources, including lack of funding within and outside the enterprise, low level of investment attractiveness, lack of credit or direct investment, immaturity venture capital market. A significant barrier is the lack of creative knowledge, competitive intelligence and comparative analysis of technology, as well as the low level of skills and abilities of employees, the lack of qualified employees within the enterprise. Leaders and owners are rightly concerned about the outflow of human capital, low levels of knowledge and skills due to distance learning in the post-pandemic period and the conditions of full-scale resistance of the Ukrainian people to attack and deter armed aggression.

It should be added that in Ukraine, even during the war, the infrastructure to support innovative business is being formed. The introduction of corporate innovation is supported by solving problems of Ukrainian and international business through the implementation and implementation of innovative products and solutions offered by Ukrainian startups – a joint initiative of the Ukrainian Startup Fund and the European Business Association (EBA).

Recognizing that modern companies are looking for solutions to optimize their business and often, due to lack of communication within the ecosystem, may not be aware of interesting and affordable solutions, USF in close cooperation with EBA is launching an initiative to find startups that can be optimal for business.

Barriers include insufficient up-to-date knowledge of enterprise and industry strategy, trends in other countries, which indicates the disorientation of the management of enterprises and departments in the planning and strategy of innovation. Unfortunately, a significant number of strategies designed to build an innovation ecosystem in Ukraine are not effective enough. In addition, these are obstacles to innovation development that can be eliminated in the short term: lack of innovation culture in the enterprise, lack of cooperation and exchange of information between development teams and other divisions of the enterprise and generally synchronized vision of prospects and development strategies; lack of innovation manager (director of innovation or digital products or new

business or technology), low pay according to position, weak IT infrastructure, insufficient support for top management and employees within the company, lack of motivation and reward system [2].

Extremely important obstacles to the development of modern innovative entrepreneurship are the loss of control over the organization of processes; lack of a common goal and commitment; complete or partial lack of practical and methodological systems for rapid evaluation of the results of innovative activities of the enterprise. The most popular various innovation development programs are the creation of specialized innovation groups, so-called centers of excellence (innovation centers) and the development of internal entrepreneurship programs. Also widely used are the formation of corporate business incubators, the organization of innovative tours, acceleration partner programs.

References:

1. Бізнес в умовах війни: зупинення діяльності відокремлених підрозділів. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/210804_bznes-v-umovakh-vyni-zupinennya-dyalnost-vdokremlenikh-pdrozdlv (дата звернення: 15 травня 2022 р.).

2. Горященко Ю. Г. Статистичне дослідження інноваційного фону українських підприємств на тлі рецесії. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/256> (дата звернення: 20 травня 2022 р.)

Грачевська Т. О., к.і.н., доц.,
доцент кафедри міжнародних відносин
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ООН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Для кожної системи міжнародних відносин притаманним є формування принципово нових інститутів, правил, норм, які використовуються для підтримання її стабільності шляхом визначення конфігурації сил, встановлення стандартів діяльності її суб'єктів як у двосторонньому, так і багатосторонньому форматах. Однак, сучасна, постбіполярна система міжнародних відносин, отримала у спадок від своєї попередниці, Ялтинсько-Постдамської системи, такий важливий інститут як універсальна міжнародна організація – ООН. Важливо зазначити, що створення та визначення засадничих принципів функціонування ООН окреслювалось міжнародними реаліями, сформованими в результаті завершення Другої світової війни. Саме тому у XXI столітті ООН через брак дієвих механізмів реагування, іноді не може здійснювати належний вплив на перебіг міжнародних відносин, який обумовлюється процесами глобалізації та інтеграції, регіоналізації та фрагментації. Зазначена обставина й актуалізує питання щодо необхідності здійснення докорінного

реформування ООН, яке першочергово має бути спрямованим на формування дієвих та ефективних механізмів вирішення того спектру питань, які не можуть бути вирішені на державному рівні, та здійснення координації міжнародного співробітництва в різних сферах.

На думку Постійного представника України при ООН С. Кислиці, головною перешкодою, яка стоїть на заваді реформування ООН, є Статут цієї організації [1]. Засадничий документ ООН значною мірою був написаний для того, щоб забезпечувати інтереси тих держав, які є постійними членами Ради Безпеки ООН й не мають намірів добровільно поступатись своїми преференціями, принаймні, у найближчій перспективі. Однак, дискусії щодо пошуків шляхів реформування ООН час від часу активізуються, адже в протилежному випадку ООН має всі підстави повторити долю своєї попередниці, Ліги Націй, яка виявилася неспроможною виконувати свої функції щодо регулювання міжнародних відносин й змушена була припинити своє існування.

У пропозиціях щодо потенційного реформування ООН найбільша увага приділяється важливості реалізації наступних змін: збільшення складу постійних членів Ради Безпеки ООН (РБ ООН), зміна або навіть ліквідація принципу застосування права вето, кардинальна зміна принципів координації роботи інститутів багатосторонньої дипломатії, які входять у систему ООН.

У контексті розгляду пропозицій щодо реформування Ради Безпеки ООН доречно навести точку зору українського дослідника І. В. Хостюка, який зазначає, що гостра необхідність зміни принципів її функціонування визнається й на офіційному рівні [2]. Ще у 2004 р. була підготовлена доповідь Спеціальної комісії міжнародних експертів, у якій йшлося про те, що реформувати Раду Безпеки ООН необхідно задля підвищення довіри до цього органу та збільшення її здатності діяти в умовах виникнення нових загроз. Серед практичних кроків у цьому контексті пропонувались наступні: розширення кола держав, які здійснюють значний внесок у діяльність ООН у фінансовій, дипломатичній, політичній сферах, до процесу прийняття рішень у Раді Безпеки; запровадження більш широкого членства в Раді Безпеки за рахунок залучення держав, які розвиваються; розширення практики залучення демократичних принципів у РБ ООН.

Доцільно зазначити, що реформування кількості як постійних, так і непостійних членів РБ ООН, та особливостей застосування права вето є взаємопов'язаними аспектами. Найбільш активну позицію щодо розширення РБ ООН мають такі держави як Німеччина, Японія, Індія та Бразилія, які у проєктах резолюцій Генеральної Асамблеї неодноразово наголошували на необхідності проведення такої реформи. Наполегливість зазначених держав щодо проведення такої реформи може бути пояснена їх амбіціями отримати статус постійного члена РБ ООН, однак тотожні прагнення мають й інші держави Європи, Азії, Латинської Америки, Африки. Це призвело до того, що серйозні протиріччя між державами виникли саме у процесі обговорення певних кроків щодо реформування РБ

ООН та держав-претендентів й стало перепорою на шляху до здійснення практичних кроків. У контексті реформування права вето пропонувалися полярні пропозиції, починаючи від цілковитої відмови від нього й запровадження консенсусу за прикладом ОБСЄ, до запровадження принципово нових підходів до можливостей його подолання. Втім, держави – члени РБ ООН не підтримали жодної з ініціатив, оскільки вони не відповідали їх інтересам.

Для підвищення ефективності функціонування інститутів багатосторонньої дипломатії системи ООН ще у 90-х роках минулого століття висувалась пропозиція щодо створення єдиного представництва ООН в кожній столиці держави-члена, яке мало б займатися координацією всіх напрямків співробітництва.

Російська агресія проти України актуалізувала питання реформування ООН, адже держава-агресор не може вирішувати фундаментальні питання на міжнародній арені. Саме тому реформування ООН має перейти від теоретичних дискусій до практичних кроків, адже у зворотному випадку ООН стане заручницею прагнень однієї держави, що призведе до її цілковитої недієздатності.

Список використаних джерел:

1. Маємо позбутися ілюзій щодо ООН – Сергій Кислиця про заслуги та проблеми ООН і можливу реформу URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/Kyslytsia-interview/5482949.html> (дата звернення 17.05.2022).

2. *Хостюк І. В.* Міжнародно-правова проблематика скасування права вето постійних членів Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14042> (дата звернення 18.05.2022).

Гречанюк О. С., студент

Університету митної справи та фінансів

Палешко Я. С., к.е.н., старший викладач

кафедри міжнародних економічних відносин

та регіональних студій Університету митної справи та фінансів

СТАН КРИПТОВАЛЮТИ ТА ЇЇ РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сьогодні фінансові системи різних країн, як й інші галузі економіки, удосконалюються і прогресують у контексті розвитку глобалізації, поширення ІТ-технологій та загальної комп'ютеризації. Так, з'явилася подібна традиційним валютам – криптовалюта та її найпоширеніша грошова одиниця біткойн. Спочатку криптовалюту використовувало лише обмежене коло людей, так як не всі могли опанувати базу даних. Але потім за кілька років, валюта перетворилась на масштабну систему, що охопила весь світ. У деяких країнах біткойн використовується досить активно, а в деяких він забороняється. Україна, у свою чергу, офіційно легалізувала криптовалюту у вересні 2021 року [1].

Дослідження стану криптовалюти показало, що з моменту початку війни курси провідних криптовалют світу знижуються.

Рис. 1. Індекс S&P 500 фондового ринку від 24 лютого

Джерело: [2].

Якщо аналізувати динаміку провідних криптовалют світу, то за останні 3–4 місяці спостерігається тенденція падіння у 20 %, а то і більше. Але причина такого стрімкого падіння полягає не тільки в складній геополітичній ситуації у світі. На курс криптовалют головним чином впливають коливання фондового ринку. Зокрема, нещодавнє підвищення базової ставки Федеральної резервної системи (ФРС) США призвело до падіння фондового ринку на 16 %, що і потягнуло за собою негативні зміни у курсах криптовалют. Також необхідно відмітити, що початку війни змінилося ставлення до криптовалют, як до децентралізованої та анонімної системи. Користувачам з російськими паспортами було обмежено доступ до багатьох криптобірж [3].

З початку війни український уряд використовував криптовалюту для сприяння пожертвувань, а також для військових та інших покупок. Уряд мав відносно хороші можливості, щоб скористатися перевагами криптомереж. Минулого року ринковий консалтинг поставив Україну на четверте місце в світі за поширенням криптовалют [4].

26 лютого український уряд почав публічно вимагати криптопожертвування в Інтернеті. На початку український уряд приймав лише біткойн і тетер, але згодом уряд розширив свої можливості, щоб тепер приймати понад 70 форм криптовалют. Найбільша в Україні криптобіржа Kuna допомогла організувати цю роботу. Хоча деякі установи зробили

пожертвування Україні за допомогою криптовалют, більшість пожертвувань надходить від фізичних осіб з усього світу. Станом на 9 березня український уряд стверджував, що було зібрано майже 100 мільйонів доларів від крипто-пожертв. Крипто-пожертвування дозволяють Києву отримувати фінансування миттєво і це відбувається швидше, ніж через збирання пожертв, що здійснюються за допомогою традиційних фінансових каналів.

Цифрове мистецтво, представлене у формі невзаємозамінних токенів (NFT), також стало важливим джерелом пожертвувань для українського уряду. Станом на 5 березня український уряд отримав сотні пожертвувань NFT, включаючи CryptoPunk вартістю понад 200 000 доларів. Український уряд та зовнішні організації також почали карбувати та продавати NFT для залучення коштів. Наприклад, нещодавно NFT під українським прапором було продано в ефірі за 6,5 мільйонів доларів. Однак ці крипто-пожертвування Україні відносно невеликі в порівнянні з мільярдами доларів міжнародної військової та гуманітарної допомоги, що надходить в Україну від урядів партнерів [4].

Список використаних джерел:

1. Батракова Т. І., Турубарова Я. О. Криптовалюта в світі: стан, регулювання та перспективи. *Економічні студії*. 2018. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/623706.pdf>
2. Trading View. Індекс S&P 500. URL: <https://ru.tradingview.com/chart/?symbol=FRED%3ASP500>
3. CNBC. Fed raises rates by half a percentage point – the biggest hike in two decades – to fight inflation. URL: <https://www.cnbc.com/2022/05/04/fed-raises-rates-by-half-a-percentage-point-the-biggest-hike-in-two-decades-to-fight-inflation.html>
4. Center for Strategic and International Studies. Cryptocurrency's Role in the Russia-Ukraine Crisis. URL: www.csis.org/analysis/cryptocurrencys-role-russia-ukraine-crisis

Грецька Н. А., к.е.н., н.с.
відділу форм і методів господарювання в АПК
Державної установи «Інститут економіки
та прогнозування НАН України»

ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ЦАРИНІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Цифрова революція все більше впливає на процес виробництва у всіх галузях економіки. Не виняток – сільське господарство. Обсяг ринку цифрового сільського господарства (далі – ЦСХ) склав в 13,7 млрд \$ в 2020 р і, за прогнозами, досягне 22,0 млрд \$ в 2025 р. Очікується, що в період з 2020 по 2025 рр. його середньорічний темп зростання складе 9,8 %.

Посилення механізації фермерських господарств підвищить поширення ЦСХ серед сільськогосподарських виробників. Вплив пандемії COVID-19 на ринок ЦСХ оцінюється, в цілому, як позитивний. Очікується, що нестача робочої сили і перебої в ланцюжках поставок підвищать потребу у ЦСХ у всьому світі.

На даний момент не існує загальноприйнятого розуміння терміну «цифрове сільське господарство» (далі – ЦСХ). Фахівці проекту «Глобальний договір ООН» розглядають ЦСХ, як процес використання нових і передових технологій, інтегрованих в одну систему, що дозволяють фермерам і іншим зацікавленим сторонам в ланцюжку створення вартості сільськогосподарської продукції, покращувати виробництво продуктів харчування [1].

Вчені сільськогосподарського коледжу університету Пердью (США) під ЦСХ розуміють процес використання цифрових пристроїв для збору, обробки та аналізу просторових (об'єктних) або тимчасових даних. Ці дані потім можуть служити орієнтиром для цілеспрямованих дій по підвищенню ефективності, продуктивності та стійкості сільського господарства [2].

На думку фахівців в галузі сільського господарства штату Вікторія (США) ЦСХ – використання цифрових технологій, для інтеграції сільськогосподарського виробництва, від пасовища до споживача. Ці технології можуть надати сільськогосподарській галузі інструменти та інформацію для прийняття більш обґрунтованих рішень і підвищення продуктивності [3].

Сільське господарство завжди було інноваційним сектором, який адаптується до мінливого світу і нових умов. Дослідження, інновації та сільське господарство йдуть рука об руку. ЄС доклав зусиль для об'єднання фермерів і дослідників в Європейське інноваційне партнерство для сільського господарства (EIP-AGRI). Сьогодні фермери в ЄС стикаються з величезними проблемами: виробляти більше і краще за умови використання меншої кількості ресурсів за доступними цінами, зменшуючи при цьому вплив на навколишнє середовище, а також з необхідністю йти в ногу з потребами споживачів. І все це в світлі зміни клімату, нестабільності світових ринків та пандемії Covid-19. Цифрові технології можуть допомогти адаптуватися до цих викликів, підтримуючи фермерів в їх зусиллях зі сталого виробництва продуктів харчування: відстежуючи погодні умови і біорізноманіття. Цифрові технології можуть принести багато користі: датчики благополуччя тварин, інструменти для точної оцінки стану ґрунтів та рослин або дрони, що знищують бур'яни, що, в свою чергу, знижує потребу в гербіцидах або протимікробних препаратах, або Інтернет речей, що з'єднує всі рівні ланцюжка створення вартості. Крім того, цифрові технології можуть сприяти модернізації та спрощенню спільної сільськогосподарської політики ЄС.

9 квітня 2019 р. в м. Брюссель 25 країн – членів ЄС підписали Декларацію «Про розумне та стійке цифрове майбутнє для європейського сільського господарства та сільських районів» (далі – Декларація). Декларація стала результатом зусиль європейського співтовариства, спрямованих на сприяння та прискорення цифрової трансформації у сільському господарстві та сільській місцевості ЄС.

Держави-члени домовились співпрацювати тісніше, щоб посилити підтримку досліджень у таких сферах, як розумне землеробство та відстеження продуктів харчування. Вони також утворять загальноєвропейську інноваційну інфраструктуру для «розумного» європейського агропродовольчого сектору та утворять європейський простір даних для інтелектуальних агропродовольчих програм.

У документі задекларовано наступні пріоритети європейської політики щодо цифровізації: підтримка досліджень цифрових рішень; стимулювання використання цифрових технологій у сільській місцевості; надання переваг цифровій трансформації; закріплення позицій Європи в авангарді прогресу в інтелектуальному землеробстві; підтримка блокчейн-технологій у сільському господарстві та у всій харчовій системі.

У декларації передбачено Створення загальноєвропейської інноваційної інфраструктури для «розумного» європейського агропродовольчого сектору шляхом вжиття таких дій: допомога Європейській Комісії щодо визначення принаймні п'яти масштабних еталонних експериментальних та випробувальних установ по всій Європі; створення центрів цифрових інновацій у сільському господарстві у кожній державі-члені; розробка мережі, що зв'яже спеціалізовані аграрно-продовольчі цифрові центри інновацій; підвищення кваліфікації сільського населення в царині цифрового сільського господарства; впровадження малопотужних бездротових мереж; перегляд національних планів ширококутового зв'язку з метою повного використання наявних адміністративних, регуляторних та фінансових заходів, для досягнення розгортання ширококутового підключення у сільській місцевості; створення європейського простору даних для інтелектуальних сільськогосподарських продуктів; сприяння транскордонному об'єднанню та обміну сільськогосподарськими даними між фермерами та по всьому ланцюжку створення вартості шляхом просування відповідних платформ та баз даних, беручи до уваги Кодекс поведінки щодо обміну сільськогосподарськими даними; використання у повній мірі європейських космічних програм (EGNOS та Galileo) та програми спостереження за Земною кулею (Коперник) для точної та ефективної роботи безпілотних літальних апаратів та автономної сільськогосподарської техніки, а також для прийняття рішень, пов'язаних із сільськогосподарськими операціями, на основі даних; використання програми Digital Europe для підтримки створення цифрових інноваційних центрів, сайтів для випробувань та експериментів, просторових даних та навчальних програм у інтелектуальному агропродовольчому секторі.

Протягом останніх років Європейська Комісія започаткувала різноманітні масштабні пілотні проекти, що сприятимуть цифровізації сільського господарства в Європі. Багато з цифрових рішень, розроблених у цих проектах, вже доступні на ринку і використовуються сьогодні у практичній діяльності сільськогосподарських підприємств.

За програмою «Горизонт 2020» було виділено близько 1 млрд євро фінансування для наукових досліджень та інновацій відповідно до ініціативи Європейської комісії з оцифрування європейської промисловості (DEI). Основні інвестиції були спрямовані на створення масштабних пілотних проектів (LSP) з метою надання відповідей на суспільні виклики у кількох сферах, включаючи побудову сільськогосподарських цифрових платформ, що підтримують цифрові інновації в аграрному секторі. Зокрема, три LSP та одна мережа цифрових інноваційних центрів (DIH) отримали загалом 80 млн євро на дослідження та інновації для впровадження цифрових технологій у аграрному секторі: IoF2020, DEMETER, ATLAS та SmartAgriHubs. Перший з цих пілотних проектів, IoF2020, був запущений у січні 2017 р. Він був зосереджений на сприянні використанню Інтернету речей (IoT) у продуктах харчування та сільському господарстві. Отримавши інвестиції у розмірі приблизно 30 млн євро, цей LSP об'єднує дві системи – агробізнес та передових постачальників інформаційно-комунікаційних технологій, які одночасно допомогли стимулювати цифрові інновації у сільському господарстві.

Список використаних джерел:

1. Digital agriculture. URL: <http://breakthrough.unglobalcompact.org/disruptive-technologies/digital-agriculture/> – Назва з екрану.
2. What is digital agriculture? URL: <https://ag.purdue.edu/digitalag>
3. Digital agriculture. URL: <https://agriculture.vic.gov.au/farm-management/digital-agriculture/what-is-digital-agriculture>

Гриник О. І., викладач кафедри економіки,
обліку та оподаткування
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Західноукраїнського національного університету

ОПЕРАТИВНА ДЕРЕГУЛЯЦІЯ ЯК ВАЖІЛЬ ВІДНОВЛЕННЯ РОБОТИ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ

Сьогоднішня географія бойових дій чітко розмежувала найбільш гарячі місця, з яких наші захисники щодня випалюють ворогів, та тиллові громади, які приймають тисячі біженців, формують волонтерські штаби та відновлюють роботу бізнесу.

У Міністерстві наголосили, що близько 30 % українських підприємств повністю припинили діяльність, 45 % частково працюють. Зупинка роботи

підприємств через активні бойові дії на території більшості міст, через пошкодження або знищення цілих заводів та об'єктів інфраструктури створили величезний дефіцит в українському бюджеті [1].

Однією із пріоритетних шляхів відновлення та підняття економіки є створення сприятливих умов для ведення бізнесу. Для втілення цієї мети поряд з реалізацією регуляторної політики зусилля Уряду спрямовані на вдосконалення регуляторного середовища (дерегуляцію).

Водночас надзвичайно важливою для забезпечення успіху дерегулювання є взаємодія владних структур та бізнес-спільноти, провідних громадських об'єднань, національних та міжнародних організацій, науковців.

Дерегуляція передбачає скасування надмірних регуляторних обмежень та неефективних процедур контролю, скасування надлишкового ліцензування, застарілих систем сертифікації, моніторингу, здійснення експертиз та інших обмежень для бізнесу.

Дерегуляція є універсальним інструментом, адже не вартує для держави нічого. Суттєве зменшення адміністративного та податкового навантаження на бізнес дозволяє залишати більше коштів в обороті та мати ресурс на подолання викликів, які зараз виникають.

На час війни та для післявоєнного стану розбудови країни держава частково лібералізувала та дерегулювала податкову та митну політику.

Основні завдання: забезпечення реалізації ДРС державної політики з питань дерегуляції господарської діяльності; реалізація функцій ДРС з координації дій органів виконавчої влади, інститутів громадського суспільства і підприємництва з питань дерегуляції господарської діяльності; забезпечення підготовки планів заходів Кабінету Міністрів України щодо дерегуляції господарської діяльності, здійснення моніторингу і координації виконання таких планів органами виконавчої влади; внесення пропозицій щодо вжиття у межах, встановлених законодавством України, заходів щодо захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання, порушених внаслідок дії регуляторних актів; інформування громадськості про хід виконання планів дій щодо спрощення регуляторної бази та дерегуляції господарської діяльності [2].

На сьогоднішній день система державної регуляторної політики в Україні відповідає Рекомендаціям з питань регуляторної політики та державного управління Організації економічного співробітництва та розвитку при впровадженні якісних регулювань.

В Україні запроваджені та ефективно діють процедури, що повністю відповідають вимогам найкращої міжнародної та європейської практики, а саме, здійснення аналізу регуляторного впливу проектів регуляторних актів, кількісне визначення витрат та вигод від запровадження проекту, проведення обговорення проектів з громадськістю.

Регуляторні практики в Україні повністю охоплюють як центральний, так і регіональний рівні.

Крім того, в межах виконання положень Меморандуму про економічну та фінансову політику (МЕФП) та Порядку денного асоціації між Україною та ЄС ДРС було розроблено зміни до Методики проведення аналізу впливу регуляторного акта, які було впроваджено Урядом у грудні 2015 року. Зазначеними змінами введено обов'язковість здійснення регуляторними органами кількісної оцінки витрат та економічних вигод та М-Тесту (оцінки впливу на малий бізнес), що дозволило покращити якість запроваджуваних в державі регулювань [1].

Зазначене знайшло відображення у рейтингу Global Indicators of Regulatory Governance, який було проведено Світовим банком у 2018 році. Так, згідно з оцінкою Світового банку серед 185 країн світу державна регуляторна політика в Україні в цілому є на рівні країн Західної Європи, а за рівнем дисципліни в частині проведення аналізу регуляторного впливу до проектів регулювань, їх оприлюднення та обговорення з бізнесом Україна зайняла 5 позицію у цьому рейтингу, яку поділяє з такими країнами, як Німеччина та Польща.

Поступово український бізнес повертається до життя. Сотні підприємств відновлюють роботу і держава цьому сприяє. Частина підприємств сьогодні отримала достатньо великі державні оборонні замовлення та працюють у три зміни лише на перемогу.

Список використаних джерел:

1. Українська економіка під час війни. Що далі? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/15/685810> (дата звернення: 17.05.2022).

2. Оперативне дерегулювання: Державна регуляторна служба України. URL: <http://www.drs.gov.ua/deregulation/department-deregulyatsiyi> (дата звернення: 19.05.2022).

3. Гриценко А. А., Бобух І. М. Україна у глобальному просторі та її конкурентоспроможність. *Економічна теорія*. 2019. № 3. С. 101–114.

Губа О. І., к.е.н., доцент кафедри соціального забезпечення та податкової політики

Університету митної справи та фінансів

Метлицька В. О., студентка

Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Як відомо, одним із пріоритетних і головних завдань держави є забезпечення соціального захисту населення. Варто зазначити, що соціальний захист та соціальне забезпечення – найбільш видаткова стаття зведеного бюджету України, яка за обсягом випереджає охорону здоров'я, освіту та видатки на економічну діяльність [1]. Основними елементами системи соціального захисту населення виступають: соціальне страхування, соціальна допомога, соціальні послуги тощо [2, 234].

Відповідно до Бюджетного кодексу України, джерелами фінансування послуг соціального захисту населення в Україні є державний та місцевий бюджети. На рис.1 ми можемо спостерігати динаміку зміни видатків державного бюджету України та місцевих бюджетів на соціальний захист населення у період за 2017–2021 рр.

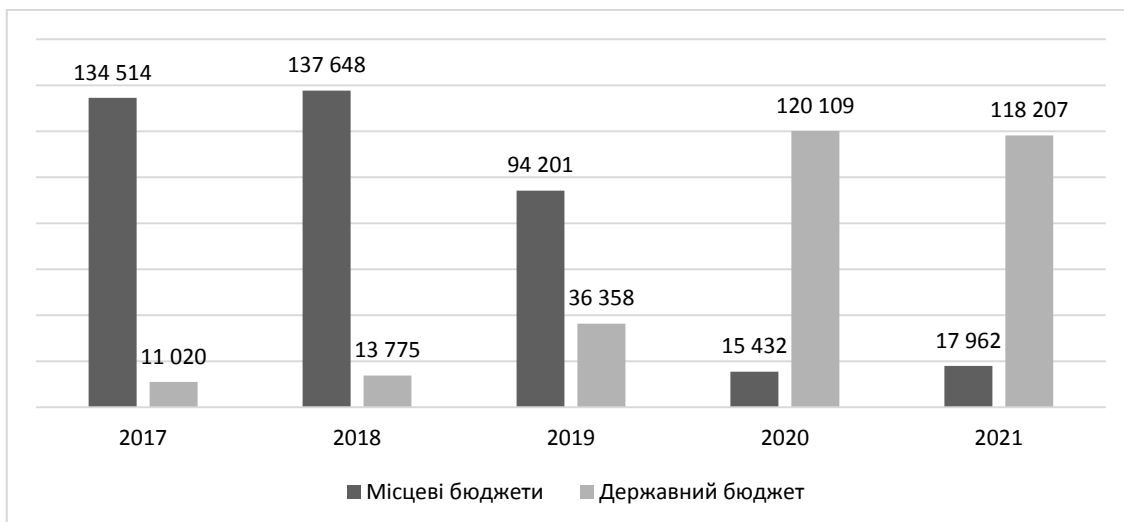

Рис. 1. Динаміка зміни видатків державного бюджету України та місцевих бюджетів на соціальний захист, млн грн

Джерело: складено автором за даними [3].

Як бачимо, спостерігається тенденція до збільшення видатків з Державного бюджету України, проте існує значний спад сум видатків на соціальний захист населення з місцевого бюджету, і, отже, це свідчить про зменшення грошових коштів, які направлені на задоволення соціальних потреб населення, що, в кінцевому результаті, може призвести до зниження рівня якості життя громадян. На жаль, попри значний обсяг соціальних видатків, якість соціальних послуг та інших заходів соціального захисту в Україні досі залишається доволі низькою, а соціальні потреби найбільш уразливих категорій населення не задовольняються достатньою мірою.

Існує низка проблем, які впливають на ефективність фінансування соціальної сфери, а саме невисокий рівень фінансування соціальної сфери та неефективне управління соціальними процесами в суспільстві певною мірою пов'язані з впливом декількох макроекономічних факторів: відсутність удосконаленої законодавчої бази; затягування процесу розробки соціальних стандартів; другорядне ставлення держави до розвитку соціальної сфери [4].

Тобто головна проблема фінансування соціального захисту населення полягає не тільки в збільшенні фінансування соціального захисту за рахунок державних коштів, а в необхідності реформування системи соціального захисту населення в цілому.

Основними напрямками вдосконалення мають стати: збільшення обсягів бюджетних коштів для фінансування соціальної сфери; забезпечення виконання державних соціальних програм, спрямованих на вирішення пріоритетних соціальних проблем регіонів, організації належного моніторингу за виконанням цих програм; поліпшення якості розробки стратегій регіонального розвитку на рівні модернізації механізмів забезпечення якості соціальних послуг; розробка нових ефективних нетрадиційних механізмів забезпечення соціальних проблем малорозвинутих або потерпілих територій країни внаслідок непередбачуваних подій та обставин; організація соціального моніторингу діяльності державних і регіональних органів та органів місцевого самоврядування [5, 165].

Отже, щоб підвищити життєвий рівень населення та вирішити проблему з фінансуванням соціального захисту в Україні, необхідно здійснити реформування системи соціального захисту населення в цілому, а не тільки підвищити рівень її фінансування. Одним із пріоритетних завдань України сьогодні є створення ефективної системи соціального захисту населення, яка буде міцною та якісною, не тільки з точки зору надання соціальних послуг і соціальної допомоги окремим верствам населення, які не мають достатніх для самозабезпечення доходів, а й необхідно наголошувати на заохоченні економічно-активної частини населення дотримуватись принципів самозабезпечення і тим самим, забезпечувати активізацію грошових потоків в соціальну сферу.

Список використаних джерел:

1. Демчак Р. Є. Соціально-економічний захист населення: теоретичний аспект. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2011. Вип. 25. С. 144.
2. Василик О. Д. Бюджетна система України. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 355 с.
3. Ціна держави: офіц. веб-сайт. URL: Ціна держави: офіц. веб-сайт. URL: <http://old.cost.ua/budget/expenditure> (дата звернення: 24.05.2022).
4. Меленюк В. О. Теоретичні основи державної соціальної політики в Україні. *Держава та регіони. Державне управління*. 2012. № 1. С. 126–132.
5. Марценюк О. В. Соціальний захист населення України. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2015. Вип. 2 (3). С. 166–170.

Губа М.О., к.е.н., доцент Університету митної справи та фінансів
Філіппова В. Д., студентка Університету митної справи та фінансів

РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК СТИМУЛ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ

Актуальність даної теми полягає в зростанні ролі та значенні проблеми широкого залучення іноземних інвестицій в економіку для здійснення глибоких структурних зрушень, технічного переозброєння виробництва, зростання конкурентоспроможності продукції. Варто зазначити, що під час криз та, відповідно, макроекономічної нестабільності, національні економіки, як правило, демонструють зниження припливу інвестицій.

Для економіки держави, що розвивається, вельми необхідні прямі іноземні інвестиції, оскільки вони дозволяють реалізовувати великі державні проекти. Окрім того, в країну надходять нові технології, підвищується добробут громадян та рівень соціального забезпечення і, відповідно, рівень соціального розвитку. Отже, зазначені позитивні сторони припливу прямих іноземних інвестицій (далі – ПІІ) можуть покращити економічну ситуацію в державі.

Нині через важку економічну та політичну ситуацію в Україні внутрішні інвестиційні ресурси є доволі обмеженими, проте попит на залучення іноземних інвестицій зростає з кожним днем. Події останніх років завдали серйозної шкоди економічній системі України. Різке скорочення прямих іноземних інвестицій можемо спостерігати на рис. 1. Приплив ПІІ в Україну значно скоротився – від 4,5 млрд \$ у 2013 році до 410 млн \$ в 2014 році. Основними причинами такої тенденції до зниження став військовий конфлікт на сході країні, погіршення політичної ситуації в цілому, панування соціально-економічної нестабільності, скорочення попиту на український експорт тощо. Як видно з рисунка 1, за наступні 6 років лише у 2016 році прослідковується найбільш позитивна динаміка накопичених іноземних вкладень в національну економіку, проте Україна й досі не досягла позитивних значень за обсягом іноземних інвестицій, які були перед початком військових дій. Разом з тим, пандемія COVID-19 у 2020 році нашкодила економікам країн всього світу, і Україна не стала виключенням. Так, значення ПІІ в Україну знову зменшилися – цього разу від 2,7 млрд \$ у 2019 році до 452 млн \$ у 2020 році.

Водночас Україна залишається привабливою для інвестицій та не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство, адже багата на природні ресурси, кваліфіковану і дешеву робочу силу, науково-технічний потенціал, має розгалужену інфраструктуру та виробничу базу, великий внутрішній ринок збуту продукції, що тим самим забезпечує успішну інтеграцію у світовий фінансовий простір [2].

Отже, за рахунок збільшення обсягів залучених прямих іноземних інвестицій відбувається розвиток підприємств і організацій, що веде не тільки до стабілізації макроекономічних показників, а й до їх зростання, сприяє впровадженню новітніх технологій, підвищенню якості продукції, що випускається і яка може реалізовуватися не тільки в нашій країні, а й на світових ринках.

Рис. 1. Динаміка надходжень прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2010–2021 рр., млн дол. США [1]

Тобто можна стверджувати, що іноземні інвестиції є вирішальним фактором, що впливає на загальні темпи економічного зростання та темпи розвитку країни, оскільки є передумовою для розширення міжнародного співробітництва та створення соціальних ефектів у вигляді зростання доходів.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua>
2. Бондаренко О. О. Залучення іноземних інвестицій як джерело економічного зростання. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/684/1/V77_P088-095.pdf

Гузь Б. Д., студент
Університету митної справи та фінансів
Пікуліна Н. Ю., к.е.н., доцент
Університету митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Збройні Сили України, ведуть визвольну війну з російським агресором впродовж майже трьох місяців. Незважаючи на введення воєнного стану країна живе, працює і впевнена у перемозі над ворогом. Держава вживає всі можливі заходи щодо збереження якості життя українців. Важливим чинником, який забезпечує відповідний рівень життя населення, є процес організації праці.

Організація праці – це визначений порядок побудови й здійснення трудового процесу [4]. Але війна вносить корективи у всі сфери життя українців, особливо в організацію трудової діяльності, яка протягом періоду бойових дій, не припинялася ні на хвилину. Хоча, за даними соціологічної групи «Рейтинг» 53 % українців втратили свою роботу через війну і лише 2 % з них знайшли нову роботу.

Організація праці в умовах війни має особливості, які регулюються законами України:

- Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. від 24.03.2022 [1];
- Про організацію трудових відносин у воєнний час: Закон України від 15.03.2022 р. [2];
- Про правовий режим воєнного часу: Закон України від 01.04.2022 р. [3].

Ці закони військового часу трактують основні поняття та положення, щодо організації праці учасників трудового процесу.

Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» визначає особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності. На період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України, а саме:

- Роботодавець :
  - ✓ Може перевести працівника на іншу роботу, не за трудовим договором, без його згоди. Така робота має бути пов'язана з відверненням або ліквідацією наслідків бойових дій.
  - ✓ Може за власним бажанням розірвати трудовий договір з працівником у зв'язку із веденням бойових дій.
  - ✓ Може звільнити працівника, коли він перебуває на лікарняному чи у відпустці. Звільненим такий працівник буде вважатись з першого дня виходу з лікарняного або відпустки. Якщо працівник перебуває у декретній відпустці, то ця норма на нього не поширюється.
  - ✓ Може продовжити робочий тиждень до 6 днів, а тривалість вихідних скоротити до 24 годин.
  - ✓ Може не виплачувати вчасно зарплату, якщо доведе, що це відбуваються через бойові дії або інші непереборні обставини. Якщо підприємство не може платити зарплату через бойові дії, то має виплатити її після відновлення роботи.
  - ✓ Може призупинити трудовий договір з працівниками. Це означає, що через збройну агресію в країні роботодавець не може забезпечити працівників роботою. При цьому відшкодування зарплати покладається на країну-агресора, тобто Росію. Яким чином роботодавець має отримувати це відшкодування, у законі не вказано.
- Введення воєнного стану призвело до змін режиму праці та відпочинку учасників трудового процесу, а саме:
  - ✓ тривалість робочого часу може становити до 60 годин на тиждень;

✓ скорочений робочий тиждень може не перевищувати 50 годин на тиждень;

✓ щорічна оплачувана відпустка працівників становить 24 дні. При цьому роботодавець може відмовити працівнику у наданні відпустки (окрім декрету), якщо працівник долучений до роботи на об'єктах критичної інфраструктури. На прохання працівника роботодавець може відправляти його в неоплачувану відпустку без обмеження терміну;

✓ відмінено офіційні святкові та неробочі дні [2].

У Законі України «Про правовий режим воєнного часу» зазначено перелік осіб до яких передбачене запровадження трудової повинності:

• Працевдатні особи;

• Особи, не залучені до роботи в оборонній сфері та в сфері забезпечення життєдіяльності населення;

• Осіб, які не закріплені за підприємствами, установами та організаціями на час воєнного стану [3].

Трудова повинність передбачає виконання робіт, які не вимагають спеціальної професійної підготовки: роботи, що мають оборонний характер, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які виникли в період дії воєнного стану, суспільно корисні роботи на потребу Збройних Сил України, а також інших військових формувань, правоохоронних органів і сил цивільного захисту, підтримка функціонування національної економіки, функціонування системи забезпечення життєдіяльності населення [3].

Правовий режим воєнного часу передбачає організацію дистанційної роботи. У разі, коли працівники не мають можливості дістатися на робоче місце, проте специфіка їхньої роботи передбачає, що вони можуть виконувати робочі обов'язки у віддаленому режимі, роботодавець може перевести їх на дистанційну роботу [3].

При введенні військового стану змінилася система оплати праці. У пріоритеті відрядна та погодинна оплата, яка відповідає певної кількості виробленої продукції або відпрацьованого часу. Оплата простою працівника здійснюється в розмірі не менше 2/3 тарифної ставки розряду або окладу працівника.

У воєнний час держава підтримує та визначає основні гарантії для громадян України, зокрема:

• За мобілізованими працівниками закріплюється їхнє місце роботи та посада.

• Мобілізовані зберігають свій середній заробіток, незалежно від форми власності підприємства, організації, установи, ФОП-роботодавця, тощо.

• Підприємці та наймані працівники з територій, де ведуться активні бойові дії, мали можливість виплату 6500 грн на картку «ЄПідтримку».

• Передбачена можливість отримати 3000 грн на кожну дитину чи людину з інвалідністю, а також 2000 грн на кожну іншу людину [1].

Таким чином, незважаючи на оголошення воєнного стану, Держава впроваджує всі можливі матеріальні і моральні заходи, щодо підтримки та захисту цивільного населення, учасників бойових дій.

Список використаних джерел:

1. Про організацію трудових відносин у воєнний час: Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. № 2153-IX від 24.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

3. Про правовий режим воєнного часу: Закон України від 01.04.2022 р. № 2158-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

4. Економіка праці і соціально трудові відносин: навчально-наочний посібник / за науковою редакцією доктора економічних наук А. Г. Бабенка, Дніпропетровськ, 2011. С. 212.

Гусєва В. О., студентка
Університету митної справи та фінансів
Бобровська О. Ю., д.держ.упр., проф.
Університету митної справи та фінансів

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВУ ОРГАНІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

Глобалізаційні процеси в суспільстві, міжгалузєва інтеграція, клієнтоорієнтованість, ресурсорієнтованість, розвиток цифрових технологій в останні десятиліття зумовили зміну світогляду щодо позиціонування сучасних підприємств у бізнес-середовищі. Креативність, взаємодія, доступність, простота і гнучкість стають пріоритетними принципами їхнього функціонування. З огляду на це актуалізується питання щодо пошуку і відбору найбільш ефективних ресурсів, інструментів і технологій розвитку підприємств (організацій) [1–3].

У сучасних реаліях роль людини у виробництві корінним чином змінилася, вона стала не тільки найважливішим елементом виробничого процесу на підприємстві, а й головним стратегічним ресурсом компанії в конкурентній боротьбі. Тому формування колективу організації слід розглядати як інтегрований бізнес-процес управління персоналом, який орієнтований на створення умов для гармонійного розвитку кожного працівника як індивідуальності з цілями підприємства і суспільства, а також виявлення прихованих здібностей персоналу шляхом цілісного аналізу усіх чинників, які впливають на нього. Фактично формування колективу можна трактувати як холістичну функцію у системі управління

персоналом в умовах оптимізаційного розвитку, сутність якої полягає у формуванні інноваційної команди. Для реалізації цього напряму діяльності на підприємствах слід використовувати відповідні новітні інноваційні технології.

Загалом процес формування колективу організації включає планування, набір, відбір та професійну адаптацію працівників, а також використання і розвиток. Цей процес знаходиться під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Підвищення ефективності управління процесами формування колективу організації, пов'язане із оптимізацією співвідношення адміністративних працівників, удосконаленням підготовки і підвищення кваліфікації управлінського персоналу, зміцненням трудової дисципліни та зменшенням витрат робочого часу.

Основні тенденції та проблеми з якими може стикатися роботодавець із приводу формування колективу організації в сучасних реаліях є: зростання попиту на кваліфіковану робочу силу, яке прямо пов'язане із швидкими темпами оновлення інформації, обладнання, техніки та продукції, ускладненням технологічних процесів, за рахунок чого відбувається збільшення конкурсу на одне робоче місце; збільшення перерозподілу працівників зі сфер сільського господарства та промислового виробництва у сферу обслуговування населення, торгівлю, сферу інформаційних технологій, та навпаки, через що постає необхідність перекваліфікації нового персоналу на відповідну посаду; сповільнення темпів технічного переоснащення на підприємстві, за рахунок високої питомої ваги зайнятого у країні населення ручною та некваліфікованою працею; надання роботодавцями переваги працівникам, що мають вищий освітньо-кваліфікаційний рівень під час співбесіди; неврахування системи освіти сучасних вимог і потреб у кваліфікованій робочій силі, що спричиняє невідповідність відношення між реальним попитом підприємство у кадрах та їх позиції на ринку. Тобто, заклади вищої та професійної освіти навчають нових спеціалістів, якими ринок праці і так переповнений.

Відповідно зазначених проблем, заходами, які можуть допомогти поліпшити процес формування колективу організації можуть стати: підвищення рівня заохочення працівників та роботодавців до підвищення кваліфікації, навчання та отримання інноваційних нових знань; розробка навчальних програм та програм підвищення кваліфікації та перекваліфікації зайнятого населення з урахуванням можливості переходу їх з однієї сфери праці в іншу, враховуючи наявну спеціальність; підвищити зацікавленість керівників підприємств до автоматичного переоснащення робочого обладнання (поточних ліній тощо) для поліпшення умов праці персоналу; вдосконалення єдиної бази роботодавців України для отримання можливості надання інформації, безпосередньо організаціями, про пошук кадрів на конкретну посаду, проводити аналіз наявних заяв і створювати рейтинг найбільш актуальних та затребуваних професій і посад на ринку праці.

Підсумовуючи. У сьогоденних реаліях на ринку праці вкрай важливим залишається питання формування колективу організації як основи ефективного управління персоналом. Правильний підбір трудових ресурсів та їх ефективне використання є одним з чинників підвищення сталості і продуктивності діяльності підприємства (організації). Продовжують вимагати постійної уваги управлінських кадрів процеси пошуку та залучення необхідних трудових ресурсів; підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу організації; контролю над якістю та дієвістю роботи персоналу, оптимізації організаційної структури підприємства та чисельності кадрів; створення умов ефективного розвитку трудового потенціалу підприємства, їхніх навичок та професійного зростання.

Список використаних джерел:

1. Євтушенко Г. І., Ватоян А. М., Єршоміна М. А. Формування колективу організації як основа ефективного управління персоналом. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. Вип. 36. URL: <http://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/606/602>
2. Білик Т. Л. Формування персоналу малих підприємницьких структур агропромислового виробництва. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4527>
3. Брич В. Я., Борисяк О. В. Інноваційні технології формування персоналу підприємств в умовах оптимізаційного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2017. Вип. 2(50). С. 172–179.

Гусєва Є. А., студентка

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Кузнєцова К. О., к.е.н., доц.

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МІЖНАРОДНІ СТРАТЕГІЧНІ АЛЬЯНСИ: ВИКЛИКИ ТА РЕАЛІЇ

За останні 10 років велика кількість українських та всесвітньовідомих компаній намагаються підтримувати та розвивати свій бізнес у нинішні економічні часи. Часи пандемії, кризового стану в країні та війни показує нестабільне становище компаній на ринку. Внаслідок пандемії корона вірусу та введених карантинних заходів падіння українського ВВП за даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства першій половині 2020 р. склало 6,5 % [3]. За прогнозом Національного банку України (НБУ) падіння ВВП у 2021 року може скласти мінімум 6 % [3]. У той же час за оцінкою МВФ, українська економіка зменшиться за підсумками 2021–2022 року на 8,2 % [2].

Європейський банк реконструкції та розвитку прогнозує, що вторгнення росії призведе до скорочення економіки України на 30 % цього 2022 року. Наприкінці березня ЄББР прогнозував скорочення на 20 %. Про це повідомляє CNBC. У дослідженні ЄББР наголошується, що війна сильно вдарить і по економіці України, і по економіці країни нападника – в обох країнах очікується різкий спад виробництва. Оскільки 3,4 % зростання ВВП, зареєстроване у 2021 році, є лише віддаленим спогадом, війна завдає економіці України потужного стресу з тяжким руйнуванням інфраструктури та виробничих сил. За різними оцінками, від 30 % до 50 % підприємств в Україні повністю припинили свою діяльність, внаслідок чого близько половини всіх працівників втратили роботу та дохід [2].

В цей час Міжнародний валютний фонд прогнозує, що економіка України цього року через війну скоротиться на 35 %. Водночас прем'єр-міністр Денис Шмигаль припустив, що ВВП України може впасти на 30–50 % [2].

Новий світ потребує нових підходів до введення бізнесу. Традиційне органічне зростання вимагає інвестицій, які можуть переважити сьогоденні бюджети. Придбання інших компаній вимагає значних інвестицій, які можуть бути недоступними, і коли підприємство залежить від державних субсидій, можливо також зіткнутися з об'ємним скороченням бюджету. Незважаючи на проблеми сьогодення, що обмежують розвиток компаній та навіть винищують їх можливість збереження бізнес – це комплексно інший підхід до співпраці з компаніями з різних країн [6].

Таким різним підходом може бути створення стратегічного альянсу. У стратегічному альянсі дві або більше організацій працюватимуть разом, щоб створити рішення або пропозицію, яку вони не можуть легко створити самостійно. З поточною економічною хвилиною ми зможемо побачимо, що все більше і більше організацій повинні будуть зосередитися на своєму основному бізнесі, а отже, потребувати партнерів для створення рішень для розвитку цього основного бізнесу [6]. Створюючи стратегічні альянси, організації можуть ділитися інвестиціями, знаннями або створювати нові унікальні рішення шляхом комбінування продуктів.

Створення успішних стратегічних альянсів вимагає достатньої уваги та ретельного підходу. Слово «стратегічний» є там і вказує на той факт, що ці альянси мають стратегічне значення для організації чи відділу [6]. Все, що відбувається з організацією, що має стратегічне значення, швидше за все, отримає нерозділену увагу.

Проблематика даного ноу-хау в тому, що багато вчених спростовують необхідність введення альянсів. За оцінкою К. Кулса та А. Руса за останні 5 років темпи росту стратегічних альянсів скоротилися, як і узгодження договорів між підприємствами [3]. Серед тих, хто спочатку скептично ставився до можливостей коаліцій у цій сфері, найпомітніша постать – М. Портер, автор не лише широко відомих книг, присвячених змісту

сучасної ринкової та галузевої конкуренції, а й написаної спільно з М. Б. Фулером роботи "Coalitions and Global Strategy". Погоджуючись з тим, що стратегічні альянси є важливим засобом проведення глобальних стратегій, що надають чудову можливість розширити сферу діяльності для фірми, не укрупнюючи її саму, скоротити витрати на здійснення окремих видів робіт без необхідності завойовувати нові сегменти, суміжні галузі та географічні регіони, використовуючи вертикальні зв'язки [6], М. Портер проте стверджує, що вони, посилюючи конкурентну перевагу, рідко бувають засобом створення [6]. Альянси, на його думку, тимчасова міра та результат невпевненості компаній у своїх силах, найчастіше зустрічаються у фірм «другого ешелону», які намагаються наздогнати своїх лідерів [6].

Альянс може застосовуватися з метою забезпечення успіху при атаці домінуючої компанії, яка утворивши союз або вступивши до нього отримує необхідні ресурси, технології, доступ до ринків або заповнює відсутність інших потрібних сильних сторін [3]. Таким чином, М. Портер, почавши вивчення альянсів, дійшов висновку, що вони найчастіше виступають як засіб посилення конкурентних переваг, отриманих підприємствами, що раніше об'єдналися, в результаті виникнення нових стратегічно важливих відмінностей у їх ланцюжках створення вартостей [3].

Гарний приклад до тверджень М. Портера – союз між корпораціями IBM, Intel та Microsoft, що є успішними гравцями на ринку персональних комп'ютерів. У перші роки співпраці ключові позиції в коаліції займала IBM через володіння більш відомим брендом, який полегшував продаж спільної продукції, оснащеної операційною системою «O/S2». Проте на початку 2010-х рр. стала лідирувати Microsoft, що впровадила операційну систему "Windows", більш конкурентоспроможну, ніж "O/S2" [6].

Світ знає сотні успішних проявів ведення стратегічних альянсів. Все ж таки стратегічні альянси залишаються однією з важливих складових корпоративних конкурентних стратегій в динамічно-розвинутих галузях, або в умовах зросту невизначеності зовнішньої середовища. Розповсюдження між фірмових альянсів, а в майбутньому і масштабів їх діяльності фактично перевертає увагу як спеціалістів в області стратегічного управління, так і дослідників організаційних структур сучасної компанії. Вони погоджуються з тим, що участь в альянсі дозволяє компанії скористатися можливостями промислової кооперації, зберегти свої міцності, реалізувати стратегію зростання промисловості за рахунок виходу на нові ринки, отримання доступу к ноу-хау своїх партнерів та їх досвіду роботи, зменшення фінансових ризиків та розподіл витрат, пов'язані з НІОКР, а також можливості підвищити їх ефективність та швидкість [4].

Навіть така найбільша транснаціональна корпорація, як американський гігант "IBM", вважає за доцільне об'єднання зусиль з іншими ТНК у сфері НДДКР капіталомісткої та наукомісткої продукції. Наприклад, для розробки нової мікросхеми, що оцінюється в 1 млрд дол., у дослідному центрі "IBM" об'єдналися близько 200 фахівців корпорацій

"IBM" (США), "Toshiba" (Японія), "Tompson" (Франція), "Samsung", Південна Корея). Важливим фактором зниження витрат виробництва на підприємствах ТНК є міжнародні угоди про кооперацію виробництва [6]. Прикладом може бути угода між ТНК «General Electric» (США), має 12 галузевих відділень, кожне з яких є світовим лідером у цій області, з ТНК «Toshiba» (Японія) про спільне виробництво та маркетинг газових турбін нового покоління [6]. Деякі види стратегічних альянсів розраховані на розширення асортименту продукції та кола споживачів. Такі міжнародні стратегічні альянси передбачають спільні маркетингові дослідження, використання спільних збутових каналів, джерел інформації та рекламних кампаній. Як приклад можна навести альянс традиційних конкурентів – японської автомобілебудівної компанії «Nissan motor» з німецьким ТНК "Даймлер-Бенц". На першому етапі співробітництва було вирішено налагодити спільне виробництво легких вантажівок вантажопідйомністю від 3 до 10 тонн. Основними ринками збуту їм визначено Азія, Південна та Центральна Америка. Цей альянс дав можливість ТНК "Даймлер-Бенц" збільшити свою частку на азіатському ринку на 20 % [3].

Компанія Apple хотіла розробити новий спосіб безконтактних платежів з використанням своїх смартфонів, але компанія не мала необхідної технологічної експертизи. Apple уклала стратегічне партнерство з MasterCard: власники карток стали першими, хто спробував нову технологію. Таким чином, дві корпорації стали піонерами в області безконтактних платежів, скоротивши витрати на розробку та водночас придбавши репутацію технологічних лідерів [6].

Ще один альянс ІТ-компаній, тепер уже глобальний, сформувався, щоб усувати прогалини у системах безпеки операційних технологій. Operational Technology Cyber Security Alliance (OTCSA) має знизити ризик використання високотехнологічних рішень на промислових підприємствах [3]. А в 2020 році з'явився альянс, який займається безпекою програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом. До Open Source Security Foundation увійшли такі гіганти, як Microsoft, Google, IBM [6].

Є також чимало прикладів успішного кобрендингу. Це Nike & Apple, BMW & Louis Vuitton, CoverGirl & Lucasfilm – список можна продовжувати. Щоправда, тут об'єднуються все-таки не конкуренти, а компанії, що працюють у різних сегментах і галузях [3].

Аналізуючи вищі наведенні приклад та прогнозуючи напрями розвитку світу можна сказати, що стратегічні альянси успішно використовувалися та будуть і в майбутньому.

Створення стратегічних альянсів, зокрема і з конкурентами, – це тренд, який, схоже, розвиватиметься. Навіть найуспішніші конкуренти можуть знайти точки, взаємодія в яких дасть синергетичний ефект та забезпечить виграш для всіх. У сфері високих технологій це справедливо вдвічі: об'єднання зусиль дозволяє економити ресурси розробки продуктів, знижувати витрати на НДДКР і створювати єдині стандарти.

Список використаних джерел:

1. Гурніта К., Дженніфер В. Спенсер Х. Повернення інституційного контексту: міжнаціональне порівняння вибору партнерів з альянсу та набуття знань. *Організаційна наука*. 2013. № 24. С. 39–338.
2. Денков Д., Каракуц А., Щедрін Ю. Громадська організація «Центр прикладних досліджень» Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні. 2021. С. 1–5.
3. Знаменський А. О. Стратегічні альянси як міжнародні об'єднання корпорацій. 2019. С. 12–16.
4. Олівер К., Жан-Поль А. *Журнал міжнародних бізнес-досліджень*. 2009. № 40. С. 779–801.
5. Тінг Ю., Мохан О. Глобальна конкуренція, локальні спілки: альянси між глобальними суперниками та факторами країни, що приймає». *Журнал міжнародних бізнес-досліджень*. 2013. № 44. С. 117–137.
6. Файзрахманов Ф. Конкурентні переваги участі в стратегічних альянсів. 2018. С. 110–120.

Даценко В. В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри маркетингу
Університету митної справи та фінансів
Жихарева-Толстік Г. О., аспірант
Університету митної справи та фінансів

АКТИВІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД З УРАХУВАННЯМ МАРКЕТИНГОВОЇ ПРОГРАМИ

Одним із найбільш впливових факторів зміцнення економіки України є розвиток інвестиційної діяльності, яка забезпечує просте і розширене відтворення виробничих процесів суб'єктів господарювання, а також довгострокове вкладення капіталу в різні сфери і галузі економіки як в середині країни, так і за її межами.

Аналіз інвестиційної діяльності підприємства ділиться на певні етапи. На першому етапі здійснюється збір, обробка, узагальнення та систематизація інформації, що стосується інвестиційної діяльності підприємства. В якості джерел даних пропонується обирати фінансову звітність підприємства.

На другому етапі відбувається аналіз і оцінка власне ефективності інвестиційної діяльності: аналіз інвестиційного клімату та аналіз галузі досліджуваного підприємства, показників його господарської діяльності, аналіз плану капітальних вкладень, джерел фінансування інвестиційних проектів, ефективності довгострокових вкладень, здійснюється ретроспективна оцінка ефективності інвестицій. Завершується цей етап визначенням проблем ефективності інвестиційної діяльності підприємства.

Третій етап спрямований на розробку інвестиційних рішень, зокрема реалізацію нових інвестиційних проєктів та підвищення ефективності інвестиційної діяльності.

Аналіз і оцінку інвестиційної діяльності підприємства слід розпочинати з вивчення можливостей залучення фінансово-інвестиційних ресурсів. Адже такі показники вказують на інвестиційну привабливість економіки країни в цілому, наявність відповідного інвестиційного клімату.

Під час війни дуже складно прогнозувати розвиток діяльності і тим більш реалізацію інвестиційного проєкту будь-якого підприємства, бізнесу.

Спеціального обґрунтування потребують проєкти із залученням інвестицій у сферу послуг. З одного боку, в галузевій структурі інвестицій спостерігається довготермінова усталена тенденція до зменшення питомої ваги видобувних та обробних галузей і збільшення сфери послуг, що зумовлене загальним підвищенням ролі послуг у економічному житті, специфікою послуг, коли здебільшого виключається можливість експорту послуг окремо від капіталу, та розвитком матеріальної бази послуг, особливо у сфері комунікацій тощо. З іншого боку, саме у сфері послуг (банківська справа, телекомунікації, внутрішній транспорт тощо) традиційно діють обмеження для інвестування з метою захисту цих життєво важливих сфер від зовнішнього впливу.

Специфіка сфери послуг як галузі економіки полягає як відомо, у тому, що вона виключає можливість об'єднання всередині себе всієї або більшої частини своєї матеріально-технічної бази (транспорт, торгівля, громадське харчування, виробництво), що зумовлює складність аналізу інвестиційних процесів, що протікають у ній. З метою підвищення отримання доходу підприємством, вважаємо за доцільне звернути увагу на удосконалення політики просування послуг, і саме в цьому секторі діяльності запропонувати проєкт.

Оцінка ефективності каналів комунікацій в мережі Інтернет має першочергове значення для управління комунікацією онлайн. Впровадження в рекламні кампанії utm-розмітки посилянь дозволяє отримати уточнені дані стосовно ефективності роботи різних джерел трафіку, виявити можливості залучення більшої чисельності цільової аудиторії з меншими питомими витратами. Більш точні аналітичні дані дозволяють корегувати існуючі рекламні кампанії таким чином, щоб отримати збільшення обсягів замовлень з сайту при меншій вартості їх залучення. Використання utm-міток як методу оцінки має великий потенціал для управління маркетинговими комунікаціями сучасних підприємств машинобудування та приладобудування.

В інтерфейсі відображається: звідки, за яким запитом перейшов клієнт, дію, яку він виконав чи не виконав, час перебування на сайті, операційну систему, країну, звідки був здійснений перехід та браузер. Використання

фільтра дозволяє швидше та якісніше проводити аналіз точок входу на сайт. Озброївшись Google Analytics та внутрішніми сервісами соціальних мереж, що служать для аналізу спільнот та сторінок, проаналізуємо ефективність використання інструментів інтернет-комунікацій.

Другим методом нетрадиційного просування в Інтернеті – просування за допомогою банерної реклами для підприємства. Банерна реклама також корисна Інтернет-магазину для повідомлення користувачам про діючі знижки, акції, розпродажі. Завдяки своїй барвистості й ефектності банери однозначно привертають увагу, а завдяки легкому керуванню банери можуть бути показані тільки в певний час, певному географічному сегменту, тобто бути цілеспрямованими.

Третій метод – це оптимізація сайту підприємства за ключовими словами. Вибір ключових слів для інтернет-просування послугу грає дуже важливу роль. Специфіка цього виду сайта така, що його відвідувачі або приходять за конкретною послугою (усвідомлено), або просто шукають яку-небудь категорію послуг. Тому просувати інтернет-послугу тільки за більш загальними високочастотними запитами або тільки за конкретними, але низькочастотними, запитами не треба – краще використовувати й ті, і інші ключові слова в сукупності.

Четвертим методом є розміщення каталогу інтернет-послуг підприємства на інших сайтах. Наприклад, на Aukro.ua – спеціальна площадка для розміщення інформації про послуги, пропоновані інтернет-агентами, зареєстрованими на ній. Користувач обирає послугу відповідно до параметрів, що його цікавлять, і Aukro.ua пропонує йому перелік інтернет-послуг.

Datsenko V., Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor of Marketing,
University of Customs and Finance

INDUSTRIAL PARKS AS AN INSTRUMENT FOR RECOVERY OF THE STATE'S ECONOMY AFTER THE WAR

In recent weeks, the topic of industrial parks is the most relevant. The Ukrainian economy and business are gradually recovering from an almost complete halt in the first days of the enemy attack – they are moving on military lines, looking for new opportunities for development in extreme conditions.

This is partly due to the resumption of business activity in the occupied territories, partly to the relocation of production to safer regions, partly to the natural process of adaptation (people adapt to life and work even in the most difficult conditions), and, of course, timely steps taken by parliament, government, NBU and other central authorities and national regulators in various fields.

Ukrainian economy: when every day brings losses, but still gives hope. It is clear that the full restoration of "normal" economic life, even in relatively peaceful areas, not to mention areas of hostilities and temporarily occupied by the enemy community, is now far away. Therefore, even according to the most optimistic estimates, this year Ukraine's national GDP will decline by 25–35 %.

To make it clearer: the country and Ukrainians will receive (simplified) from 1.3 to 1.9 trillion hryvnias – much more than the annual pre-war state budget. And with a 45 % drop, as predicted by the World Bank, for example, to 2.4 trillion.

At the same time, the cost of protection from the enemy will increase significantly. Consequently, there will be even less money left for other expenditures in the state treasury. Therefore, we must do everything to ensure the maximum possible budget revenues under the current conditions and lay the foundations for rapid post-war development. A number of restrictions and safeguards against speculation and withdrawals, as well as tax, regulatory and other concessions for business, have been in place since the first days of the war.

According to the American Chamber of Commerce, as of mid-April, 41 % of businesses in Ukraine were fully operational, and 50 % of companies continued to operate with restrictions imposed by the war. However, these are the results of a survey conducted among the management of member companies of the Chamber of Commerce itself. Therefore, it is possible to estimate the real state of affairs with the work of Ukrainian business only approximately.

Experts say the numbers are worse. In particular, the aggressors deliberately destroy Ukraine's industrial potential in the east, attack oil refineries and oil depots across the country, destroy strategic infrastructure, and suffer losses from Ukrainian exports to Ukrainian industries.

Many developing countries have successfully emerged from past economic crises, using the tool of industrial parks – industrial clusters to carry out joint production activities.

In such economic conditions, Ukraine is doomed to look for alternative forms of protection of its own market and new opportunities for industrial development. One of such mechanisms is industrial parks, especially considering that most of Ukraine's trading partners use them successfully.

An industrial park is a certain territory defined by normative documents, equipped with technological infrastructure, within which the participants of the industrial park can carry out economic activities in the field of industrial production, research, information and telecommunications. As an additional and significant bonus, companies operating in the industrial park have a number of tax and legislative benefits.

The industrial park should not be confused with a free economic zone, which is a broader category, covering a larger area and sectors of the economy. According to the International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures (Kyoto Convention) of 1973, a free zone is a part of the territory of a country within which goods placed there are generally considered to be outside the customs territory as far as import goods are concerned duties and taxes.

Such parks combine human resources, education, infrastructure, territorial development and are one of the most effective tools for attracting investment.

Indeed, by providing guarantees and the necessary regulation for foreign business, industrial parks often serve as entry points for investors in the economy and are accelerators of economic growth.

Existing foreign industrial park systems promote economic growth, which in turn reduces poverty, creates jobs and improves living standards in the regions.

In Ukraine, industrial parks can offer businesses what they need most – land, ready-made premises, resource-efficient and reliable infrastructure of engineering networks, access to skilled workers, educational institutions and related services, which allows investors to focus on core business: and international quality standards, are in demand in relevant markets, its quality or development, improving the skills of its employees.

World experience shows that industrial parks are a time-tested and internationally proven mechanism for industrialization of the economy, modernization of industry through the introduction of resource efficiency and circular economy, attracting investment, increasing employment and ensuring balanced regional and local development.

Existing foreign industrial park systems promote economic growth, which in turn reduces poverty, creates jobs and improves living standards in the regions.

For example, in less than ten years, Turkey has transformed from a light industry producer and exporter of agricultural products to one of the regional industrial leaders, and in 2013 the country fully repaid its IMF debt.

Poland has also used the industrial parks mechanism for economic stimulus, and in just 25 years they have invested more than 25 billion euros, creating more than 300,000 new jobs, which in turn has allowed Poland to more than triple its exports.

Datsenko V, Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor of Marketing,
University of Customs and Finance, Ukraine
Katya Ridley, Entrepreneur,
New Hampshire, USA

INTERNATIONAL SUPPORT FOR UKRAINE BY COUNTRIES AROUND THE WORLD: THE EXAMPLE OF THE UNITED STATES AND EUROPEAN COUNTRIES

In the United States, capital is grouped into business associations, the most common of which are industry associations. Associations help companies (individual businessmen, corporations, firms) in organizing financial reports, budget planning; they study pricing processes, study market conditions, look for new ways to increase the effectiveness of commercial advertising.

The main starting point for the further development of the company is a sole proprietorship, a private enterprise – a classic form of entrepreneurship. Such a company is personally owned by one legal entity.

Franchising has been widely developed in the United States – a form of preferential partnership of large enterprises with small ones. The main purpose of franchising is to widely use financial, material and information resources for the development of small business.

In connection with the franchise agreement, the franchisor (large parent company) must provide franchisees (small business or businessman) assistance in staff training, production, advertising, supply, etc. For all these services, the franchisee pays a one-time fee when organizing a business .

The agreement between the franchisee and the franchisor includes rights and obligations on a long-term basis. This should allow the manufacturer to control the quality of the product in order to preserve its exclusive trademark rights. As soon as a trademark is used in sales in other states, it is registered with the U.S. Patent and Trademark Office to prevent illegal use throughout the state.

At the same time, the consent should not oblige either party to be liable for the actions, debts or taxes of the other.

According to the requirements of the Federal Trade Commission, all firms that sell their products through the franchise system must develop the necessary description of their activities. This document includes 20 items that have information about the company that produces the product, its intermediaries, the history of the claim, the breakup, bankruptcy, as well as information about past and future profits, sales, income, etc.

At the conclusion of the contract it is necessary to stipulate the following issues: what will happen in case of sale of the business; whether it is possible to bequeath it to one's relatives, to change the location; are there limits to business expansion?

The franchise system has its advantages and disadvantages.

From the franchisor's point of view, the advantages (compared to starting an independent business) are as follows: the fee for buying a franchisee is provided by a large amount of capital, and further growth is financed without external loans. In addition, such a system allows with minimal risk to test any initiative in practice.

The disadvantage is that the franchisor has to share the profits with each participant in the system, which reduces its level compared to companies that fully own its divisions. At the same time, the loss of control with the expansion of operations is constantly growing, and its efficiency remains low.

If in Europe social entrepreneurship has its history of the cooperative movement, in the United States – in the field of philanthropy.

In the face of declining resources in social entrepreneurship, American NGOs have seen a way to survive.

NGOs often make money from administering services between those who need them and those who provide them. In the United States, social entrepreneurship is identified with the entrepreneurship of public organizations, the income from which they direct to their statutory activities.

In the United States, the state has much less support for social entrepreneurship than in Europe. At the initiative of President Obama at the White House, a special department and fund for social innovation with a budget of \$ 50 million was created.

In Europe, the emphasis is on the procedures and democratic governance of the social enterprise, the participation of shareholders in the distribution of profits. In the United States, the question of how a company should be run and how profits should be distributed is not even discussed.

In the United States, a charismatic leader and his/her innovative ideas become the starting point for social entrepreneurship.

Recently, various countries, including the United States, the United Kingdom, the Netherlands, the Czech Republic, Canada, Poland, Estonia, Latvia, and Lithuania, have provided significant support to Ukraine during the military tensions on its borders. This testified to the unity of countries that are ready to help Ukraine in such difficult times.

The United Kingdom is among Ukraine's closest partners. After the country's final withdrawal from the EU on January 1, 2021, its role in Eastern Europe has significantly increased. London is helping Ukraine to build a fleet on a qualitatively new basis – for this financial assistance in the form of a loan of 1.7 billion pounds.

Security cooperation between Kyiv and Amsterdam is developing, in particular as part of the rehabilitation of the Ukrainian military in the Netherlands (currently 5 people) and the investigation into the downing of a Malaysian flight MH-17 in July 2014 and the conviction of those involved.

Since 2015, the Kingdom of the Netherlands has been actively involved in the demining process of certain districts of Donetsk and Luhansk regions. The Dutch government's World Without Mines program, designed for 2020–2024, is currently in place. The Netherlands has allocated 4 million euros. The demining is carried out directly by the British non-governmental organization The HALO Trust.

Дідик О. С., здобувач ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана»
Амбарчян М.С., к.е.н., доцент,
доцент кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана»

ЗНИЖЕННЯ ПОДАТКОВОГО ТЯГАРЯ ДЛЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

На початку 2022 року наша країна зіштовхнулася з обставинами непереборної сили, які вимагали від вищого керівництва здійснення швидких, рішучих та вольових дій. Органам державної влади довелось корегувати усталену податкову систему для пом'якшення «економічного клімату», щоб стимулювати і допомагати українському бізнесу ефективно функціонувати в таких надзвичайно тяжких для всіх умовах.

У зв'язку з військовою агресією Росії проти України Верховна Рада затвердила Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» (Закон), відповідно до якого ПКУ зазнав певних змін, спрямованих на зменшення податкового навантаження на суб'єкти господарювання всіх типів [1].

Насамперед необхідно звернути увагу на внесені коригування щодо єдиного податку (ЄП) з обороту для третьої групи. До юридичних осіб третьої групи тепер можна включати суб'єкти господарювання з річним доходом, що становить менше 10 млрд грн. Дані позиції Закону будуть чинні протягом всього періоду дії воєнного стану в Україні. Нарахування відбувається щоквартально за ставкою 2 % від доходу платника ЄП. Сплата, в свою чергу, здійснюватиметься у вигляді авансових платежів за підсумками попереднього місяця до 15 числа поточного періоду.

Що стосується платників ЄП третьої групи, які є платниками ПДВ, то вони звільняються від обов'язку нарахування та сплати податку на додану вартість за операціями з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України, та при ввезенні товарів на митну територію України, а також від подання податкової звітності з ПДВ [1]. Для першої та другої груп платників ЄП затвердили наступне послаблення: суб'єкти господарювання сплачують ЄП на добровільній основі.

Юридичні особи-платники ЄП третьої групи, мають право не сплачувати єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за найманих працівників, які були призвані на військову службу в лави Збройних Сил України. Нарахування штрафів та пені за порушення, пов'язані з даним податком, не будуть відбуватись протягом терміну дії воєнного стану та трьох місяців після його скасування.

Перераховані вище пільги застосовуються лише для фізичних осіб-підприємців та малих підприємств, які підпадають під вимоги ПКУ для подання обліку за спрощеною системою. В свою чергу, були і інші заходи для зниження податкового навантаження підприємств всіх категорій (від мікро- до великих). Дані заходи були застосовані до низки податків та зборів, серед яких [1, 2]:

1. Земельний податок. Платники даного податку звільняються від його сплати за умови розташування земельних ділянок в районах проведення бойових дій та тимчасово окупованих територій відповідно до переліку, складеному КМУ. У випадку якщо підприємство-власник має таку земельну ділянку, необхідно подати «Уточнюючу податкову декларацію з плати за землю» після публікації списку таких районів та протягом шести місяців після скасування воєнного стану. Аналогічні положення діють стосовно податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки та екологічного податку з 1 січня та до 31 грудня р. відміни воєнного стану.

2. Акцизний податок. Для палива та нафтопродуктів, перелік яких визначений Законом, встановлена ставка 0 %. Також, операції передачі в якості гуманітарної допомоги або в примусовому порядку для

забезпечення захисту держави (без відшкодування вартості товару) не вважається реалізацією. Саме тому дані операції не тягнуть за собою виникнення податкових зобов'язань.

3. Податок на додану вартість. Необхідно також виокремити ПДВ окремо при сплаті ЄП за ставкою 2 %. Всі отримані за період введення воєнного положення податкові накладні та розрахунки-корегування не будуть враховані в обрахунку показника загальної суми ПДВ в Податковій декларації з ПДВ (суб'єкт підприємництва не буде нести відповідальність за невчасну реєстрацію (її відсутність) податкових накладних; формування податкового кредиту та зобов'язання не відбувається).

Вище була перерахована лише частина заходів податкового «послаблення», які були застосовані урядом. Всі вони спрямовані на уникнення застою економіки нашої країни. Керівництво України розуміє, що події, які відбуваються, зводять нанівець багаторічну працю та численні досягнення наших законотворців, які створили одні з найсприятливіших умов для заснування та ведення бізнесу. З огляду на це, державні службовці та депутати докладають максимальних зусиль для стабілізації поточної економічної ситуації та збереження надбань попередніх років.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 24.05.2022).

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 р. № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення: 24.05.2022).

Довбня С. Б., д.е.н., проф.,

завідувачка кафедри економіки та підприємництва ім. Т. Г. Беня

Інституту промислових та бізнес-технологій

Папуша І. В., аспірантка Інституту промислових та бізнес-технологій

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Стратегічне управління в процесі еволюції пройшло ряд етапів, які відповідали умовам соціально-економічного розвитку та вимогам до системи менеджменту. Ключовою відзнакою теперішнього періоду трансформації є «цифровізація економіки». Цифрова економіка – це діяльність, в якій ключовими факторами є цифрова інформація та використання цифрових технологій. Її визначальними характерними рисами є:

1. Зміна пріоритетів від матеріального виробництва на користь інформаційної діяльності та надання інформаційних послуг;

2. Перехід від ієрархічних вертикально інтегрованих структур управління до горизонтальних (сітьових), децентралізація виробництва;

3. Зростання продуктивності праці за рахунок цифрових технологій;

4. Посилення впливу глобалізаційних процесів: врахування світових факторів набуває пріоритетності по відношенню до факторів мезо- та макрорівня;

5. Розвиток технологій набуває революційного характеру;

6. Зростання важливості трудових ресурсів, необхідність їх високої компетенції, постійного розвитку, та адаптації до нових реалій цифровізації.

Все це вимагає зміни підходів та технологій стратегічного управління. На сьогоднішній день стратегічне управління знаходиться на, так званому, інноваційному етапі, характерною рисою якого є діджиталізація, що обумовлюється цифровізацією економіки та управління в цілому. Оскільки цей етап є досить новим та ще недостатньо вивченим, науковці приділяють йому все більше уваги з метою виявлення певних ознак та закономірностей.

На наш погляд, основні характерні ознаки інноваційного стратегічного управління полягають в наступному:

1. Генеральна ціль підприємства спрямована на задоволення потреб суспільства та підвищення соціальної відповідальності перед ним;

2. Розробка стратегії та планів здійснюється «знизу до гори», при широкому залученні співробітників різних ієрархічних рівнів;

3. Впроваджуються гнучкі сітьові організаційні структури управління, збільшується кількість проєктних підрозділів;

4. Суттєво зростає кількість колективних управлінських рішень;

5. Підвищується значущість формування кадрової стратегії, зростають вимоги до персоналу, впроваджуються гнучкі регламенти праці (не тільки в умовах пандемії та воєнних дій), здійснюється перехід до економіки знань та збільшуються інвестиції в розвиток трудового потенціалу.

Особливої уваги заслуговують процедури створення ефективних систем стратегічного управління, орієнтованих на ринкові тренди в єдиному інформаційному просторі [1]. Можна виокремити наступні чинники, що сприяють розвитку процесу діджиталізації управління на підприємстві: формування нових чітких запитів та потреб споживачів; поширення цифрових технологій та їх впровадження на підприємствах; орієнтація на економію часу покупців; створення нових властивостей товарів та послуг; зміна умов конкурентного середовища.

Перевагами «діджиталізації» на думку швейцарського економіста Клауса Шваба [2] є:

– швидке зростання інновацій – призводить до покращення показників ефективності, продуктивності, а також мінімізації витрат;

– швидке зростання масивів даних – дозволяє застосувувати сучасні технології, що сприяє залученню працівників різних рівнів та підвищенню їх кваліфікації;

– штучний інтелект в усіх сферах життя (від масової роботизації й до біотехнологій) – є одночасно й передумовою, й вимогою покращення стратегічного управління на інноваційних підприємствах.

Діджиталізація проникає майже у всі сфери промисловості та послуг, саме використання потужного програмного забезпечення, обладнання та цифрового інструментарію і формує конкурентні переваги стратегічного управління підприємством на ринку [3]. Діджиталізація відкриває перед управлінцями багато нових можливостей для подальшого ефективного розвитку та є дієвим механізмом у реалізації позитивних змін на підприємстві.

Отже, розвиток стратегічного управління залежить від безлічі факторів, однак усім учасникам ринку доведеться змінюватися значно швидше в аспекті цифрових трансформацій, ніж це відбувається сьогодні. Мінливість зовнішнього середовища вимагає від підприємств постійної відповідності усім світовим тенденціям та стандартам, забезпечення конкурентних переваг, що дозволяє стабільно підтримувати діяльність.

Список використаних джерел:

1. Гуренко А. В., Гашутіна О. Е. Напрями розвитку систем управління в умовах діджиталізації бізнесу в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. № 19.
2. Жосан Г. О. Стан розвитку діджиталізації. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30. № 1. ч. 2.
3. Савицька О. М., Салабай В. О. Особливості діджиталізації бізнесу компанії в умовах розвитку індустрії 4.0. *Ефективна економіка*. 2020. № 10.

Дронова Т. С., к.е.н.,
доцент кафедри маркетингу
Університету митної справи та фінансів

МІЖНАРОДНА МАРКЕТИНГОВА ПОЛІТИКА КОМПАНІЇ

Одна з найбезпечніших авіакомпаній світу Ryanair займається продажем авіаквитків Європою та кількома країнами Африки та Азії. Крім цього, пропонує такі додаткові послуги для купівлі: вибір місця у літаку, їжа та напої під час перельоту, перевезення багажу, крім ручної поклажі, оффлайн-реєстрація на рейс. Ціни на квитки Ryanair по більшості напрямків коливаються в межах € 10–80.

Авіакомпанія Ryanair літає у 192 напрямках у 33 країнах. Мережа маршрутів покриває велику частину Європи, у тому числі Україну. Літає з аеропортів Львова, Борисполя, Харкова, Одеси, Херсону у 26 напрямках до європейських країн. Крім цього, продаючи дешеві авіаквитки, компанія все одно намагається проводити акції, тому слідкуючи за офіційним сайтом компанії, можна купити квитки ще дешевше, починаючи з 5 євро.

Особливості маркетингової діяльності на різних ринках майже не помітні: однакові послуги та ціни на них, однакова політика вибору аеропорту прильоту та вильоту, а також акції та реклама. Відмінності полягають лише в тому, що українці більш схильні заощаджувати на додаткових послугах, у той час як європейці навпаки. Ціни на квитки з та в Україну також дорожчі за переліт між країнами ЄС. Тому рейсів між країнами ЄС також значно більше.

Цільові ринки Ryanair – європейські країни. Пояснюється це, у першу чергу тим, що авіакомпанія заснована в Ірландії і перші свої рейси виконувала саме Європою. Однак завдяки розвитку Ryanair розширює свої межі на Африку та Близький Схід. Крім цього, європейський ринок є вдалим для авіакомпанії завдяки близькому розташуванню країн (найдовший маршрут лише 4000 км) та високий попит серед європейців на подорожі.

Основні сегменти: чоловіки та жінки віком від 16 до 35 років із середнім рівнем доходу, що люблять подорожувати. Річ у тім, що одна з причин дешевизни квитків – велика кількість місць для сидіння, а тому й невеликий простір для ніг. Це призводить до того, що більш старші люди, маючи вже певні проблеми зі здоров'ям, намагаються літати із комфортом. Люди з високим рівнем доходу також не літають бюджетними авіалініями, а з низьким – не мають можливостей для подорожей. Адже одна справа купити дешеві авіаквитки, а інша – забронювати житло, купувати їжу та витратити гроші на розваги за кордоном.

Система збуту представлена офіційним сайтом компанії та мобільним додатком, через який люди мають змогу купувати квитки. Агентств з продажу компанія не має. Штаб-квартира розташована в Ірландії, у Сордсі. Канал збуту – прямий.

Щорічно збільшується кількість рейсів, мапа поповнюється новими аеропортами, містами та країнами. Відбувається це після оцінки рівня попиту і потреб в товарі, з яким авіакомпанія хоче вийти на закордонний цільовий ринок. Важливу роль відіграє правильна оцінка кон'юнктури та тенденцій її розвитку, а також значення сезонних факторів. Вирішальну роль в окремих випадках відіграє підготовленість покупців до сприйняття нового товару і рівень його конкурентоспроможності.

Частіше всього Ryanair використовує такий метод стимулювання збутової політики, як цінове стимулювання. Авіакомпанія не може запропонувати нецінове стимулювання, організацію сервісу та високу технологічність, адже це потребує великих витрат, що є недопустимо для найбюджетнішої авіакомпанії Європи. Також невелика частка стимулювання – реклама, яка також потребує значних матеріальних вкладень. Акції та розпродажу Ryanair влаштовує часто. Зазвичай, найдешевші квитки можна купити за 15–20 тижнів до вильоту, у четвер.

Оскільки більша кількість людей починають подорожувати світом, країни поступово скасовують туристичні візи, а деякі країни відкриваються після довгих років закриття, було запропоновано напрямки розвитку міжнародної збутової мережі Ryanair:

1. Розширення ринків. Світ прекрасний і люди не бажають усе життя подорожувати Європою. Хоча вона красива і різноманітна, але варто подивитися інший світ, ознайомитися з традиціями інших народів. Тому авіакомпанія може відкривати не лише нові напрямки Європою, а й Африкою, Азією, Америкою і, можливо, Австралією.

2. Розширення сегментів. Авіакомпанії варто звернути увагу на те, що створюючи на деяких рейсах більш комфортні умови перельоту разом зі збільшенням ціни, вона не тільки зароблятиме більше, а й розширить коло клієнтів: старшого віку та людей з високим рівнем доходу.

3. Створення безкоштовної телефонної лінії та більш швидкого реагування на листи електронної пошти. Ryanair має телефонну лінію, однак вона платна, а оператори розмовляють англійською. Щодо електронної пошти, то відповіді на запитання відправляють іноді занадто пізно. Таким чином, зв'язок між споживачами та представниками авіакомпанії слабкий.

4. Розробка нецінового стимулювання. Зекономити – приємно, а отримати сервіс – ще приємніше.

Дотримуючись даних напрямків розвитку збутової мережі, Ryanair може значно підвищити свій прибуток та завоювати першість серед авіакомпаній у світі.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт Ryanair. URL: <https://www.ryanair.com/ua/uk>

Дронова Т. С., к.е.н., доцент кафедри маркетингу

Університету митної справи та фінансів

Дробот А. В., здобувачка

Університету митної справи та фінансів

МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна створила нові умови, умови – де немає нічого неможливого, де потрібно швидко мислити, ризикувати та починати все спочатку. Перед підприємцями постав ряд задач та проблем. Здавалося б, нові реалії унеможливили роботу бізнесу: бойові дії, велика плінність кадрового потенціалу, проблеми з логістикою, малий попит, але чи дійсно це так? Безумовно, все вищеперераховане – це справжнє випробування, але з іншого боку – це шанс для трансформації та перезапуску, це шанс для ребрендингу та позиціонування нового бренду.

Перший інстинкт підприємця, побачивши економічну кризу – це скоротити витрати по максимуму. Маркетинг часто першим з'являється у такому списку, але скорочення маркетингового бюджету неминуче призведе до розриву зв'язків із тією самою аудиторією, яка б могла допомогти пережити економічний спад. Маркетинг під час війни дійсно трансформує бізнес, допомагає брендам адаптуватися до нових умов та змінити концепцію своєї роботи.

В перші тижні повномасштабного вторгнення Росії під удар потрапив південь, схід та північ України. Через близькість бойових дій низка підприємств з цих регіонів вирішили перенести свої виробництва, або на Захід України, або переорієнтуватися на іноземний ринок (рис. 1).

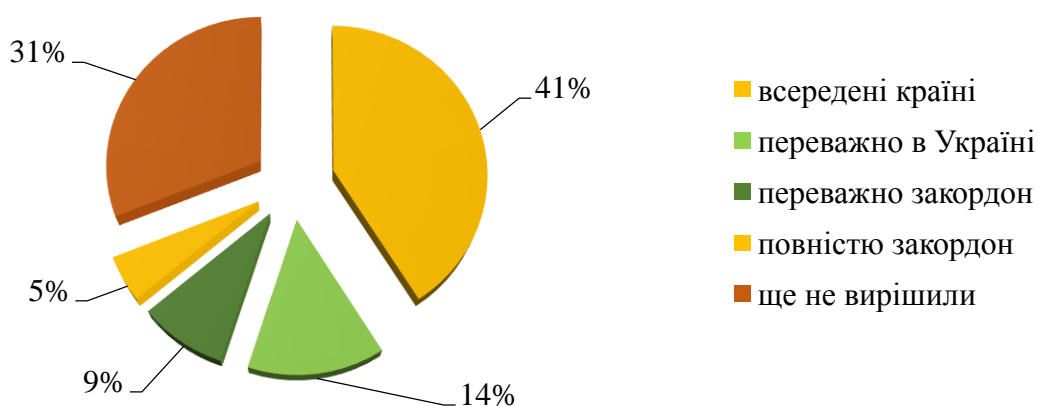

Рис. 1. Географія релокації бізнесу

* Побудовано автором за даними [1].

Тому перше і головне завдання маркетингу під час війни – це якісне дослідження ринку, особливо якщо мова йде про іноземну релокацію.

Один із найкращих способів мінімізувати втрати доходу під час кризи – шукати нові можливості у нових для себе сегментах ринку та відповідним чином коригувати пропозицію. Це особливо важливо, якщо ринок і цільова аудиторія сильно страждає від економічного спаду.

Маркетологи повинні допомогти бізнесу з класичним комплексом 4P, що є чек-листом для успішного просування продукту. Окрім цього, потрібно налаштовувати рекламу та визначитися, які канали просування та оффери використовувати. Подача інформації зараз має колосальне значення, і тональність спілкування бренду з аудиторією має зчитуватись з кожного повідомлення. Це важкий час для всіх, тому велику увагу варто приділити, звичайно ж, турботі та підтримці у комунікації.

Здається, що в такій критичній ситуації піар нікому не потрібен, але, подивившись на речі під новим кутом, можна побачити в цьому напрямі

багато можливостей для розвитку, тому наступне завдання маркетингу як інструменту трансформації бізнесу – це закласти новий патріотичний сенс у бренд, а згодом донести його до кінцевого споживача. Бізнес змінює свій контент та навіть асортимент під час війни, тому патріотичний настрій зараз дуже важливий, він створює відчуття єдності проти ворога. Дуже важливо підтримати аудиторію, показати свою стурбованість тим, що відбувається. Доцільно нагадати своїм клієнтам про практики, які допоможуть упоратися з тривожністю у цей непростий період.

В умовах економічного спаду компанії повинні давати своїм клієнтам більше інформації про продукт, включаючи такі мотивуючі речі, як безпека, довговічність, гарантії якості.

Отже, економічний фронт дуже важливий сьогодні для країни, оскільки це робочі місця, це податки, це ланцюжок поставок та еко-система економіки. Зрештою для підприємця це можливість заробляти та допомагати армії, зокрема фінансово. Маркетинг у воєнний час повинен відповідати на низку питань:

1. На які ринки виходити?
2. Які напрями та продукти з'явилися?
3. Які з'явилися цільові аудиторії?

Тому завдання маркетингу у цей час максимально ефективно функціонувати і допомагати бізнесу виходити на нові ринки, продовжувати комунікувати зі споживачем та підтримувати вітчизняного виробника.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Dybach I. L., Doctor of Economic Sciences, Docent
Professor at the Department of International Economics and Management
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Samsonova V. Ye.,

4th year student of the Faculty of International Economics
and Entrepreneurship Simon Kuznets

Kharkiv National University of Economics

FACTORS OF QUALITY ASSURANCE OF THE ENTERPRISE'S PRODUCTS

In the context of expanding consumer access to international markets, deepening socialization, informatization and digitalization of all spheres of society, product quality becomes the most important tool for enterprise competitiveness. At each enterprise, the quality of products is influenced by various factors, both internal and external. Understanding them can lead to successful operation at all stages of production.

All factors that directly or indirectly affect the quality of products produced by the company are divided into endogenous and exogenous. Among the many internal factors are technical, organizational, economic, social, operational, production, information [1].

One of the main factors in ensuring the quality of enterprise products is technical. Its essence is the company's ability to implement innovative technologies and use the latest technology to produce competitive products.

The influence of the organizational factor on product quality is through the establishment of an appropriate system of labor organization and management, marketing planning, staff training, development and compliance with corporate culture.

Among the economic factors should be noted the level of costs for production and marketing, methods of motivating staff and pricing policy of the enterprise. Also, the quality of the company's products is significantly influenced by the socio-economic climate in the team and the professional staff structure, which are components of social factors to improve product quality. In addition, the level of education of staff, access to training programs and the opportunity to build a career have an indirect impact on the quality of the company's products.

The factors of production include those that can affect the quality of products directly at the time of production. For example, the level of debugging of production equipment, the speed of troubleshooting, and so on. The operational factors include those that affect the quality of the product during its operation: suitability for repair and speed of its implementation, the correctness of instructions and compliance with technical documentation.

The information factor of product quality is related to the ability to respond quickly and adequately to changes in the marketing environment and to organize the rapid exchange of information during failures in the micro-marketing environment.

Generalizations of numerous external factors of product quality assurance allow to group them into market (due to market requirements), regulatory and behavioral (brand popularity, fashion, etc.)

In order for the above factors to have a positive impact on product quality, it is necessary to introduce a complete quality management system. The quality system must cover all stages of development, production, consumption and disposal of products.

Product quality management system is a way to organize effective interaction between management and executive units and individuals involved in the creation, manufacture, use and maintenance of products in order to provide it with properties that meet certain needs and demands of consumption at the minimum cost of all resources and funds. An important issue in improving product quality is the development of a quality management system, of which they are components [2].

The particular importance in modern conditions are the standards that set requirements for quality management systems. One of such standards is ISO 9000 family. It can be used by any organization, large or small, regardless of its field of activity. This standard is based on a number of quality management principles including a strong customer focus, the motivation and implication of top management, the process approach and continual improvement [3].

Today, scientists and quality experts associate modern methods of quality management with the methodology of TQM (Total Quality Management). Total (comprehensive) quality management is a concept that provides for the general targeted and well-coordinated application of quality management systems and methods in all areas of activity from research and development to after-sales service with the participation of management and staff at all levels [4, 5]. In this way, the connection between product quality and quality management systems in the enterprise can be traced. The introduction of such a system will control production completely, from start to finish, which in turn contributes to the production of quality products that can be competitive and meet all the necessary requirements and needs of consumers.

References:

1. *Шацьких Є. А.* Чинники, що впливають якість продукції промислового виробництва. *Альманах сучасної науки і освіти*. 2014. № 12. С. 140–142. URL: <http://www.gramota.net/materials/1/2014/12/41.html> (application date 22.05.2022).

2. *Управління якістю: навчальний посібник / І. В. Сирохман та ін.* Львів, 2015, 427 с.

3. ISO 9000 Family Quality Management. ISO – *International Organization for Standardization*. URL: <https://www.iso.org/iso-9001-quality-management.html> (дата звернення 22.05.2022).

4. *Total Quality Management Revised Third Edition / Dale H. Besterfield, Carol Besterfield-Michna, Glen H. Besterfield and others.* 2012. 445 p.

Дубицький Д. П., к.е.н., доц.,
доцент кафедри обліку, аудиту аналізу і оподаткування
Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ ВАРТОСТІ МАЙНА ПІД ЧАС ВІДШКОДУВАННЯ ОСОБАМ, ЯКІ ВТРАТИЛИ ЖИТЛО ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Після нашої перемоги над російським агресором гостро постає питання відновлення житлової інфраструктури України. За даними аналітиків Київської школи економіки, станом на 25 травня загальна сума збитків житлового фонду склала \$39.3 млрд. Найбільше від руйнування житлового фонду постраждали такі міста, як Маріуполь, Харків, Чернігів, Северодонецьк та Лисичанськ. Загалом через війну пошкоджено, зруйновано чи втрачено понад 44 млн квадратних метрів житла українців [1]. У зв'язку з цим перед державою вже зараз стоїть питання, яке потребує

негайного вирішення – розробка стратегічного плану відновлення житлового фонду та розселення громадян, які втратили домівки.

На нашу думку, є два концептуальні підходи щодо забезпечення житлом осіб, які його втратили внаслідок військових дій: видача безпосередньо права власності на житло з житлового фонду держави та покриття витрат громадян на його придбання.

Перший підхід передбачає формування житлового фонду держави шляхом проведення тендерів на будівництво з наступною реалізацією цих проектів (для відновлення територій, де відбувалися військові дії) або шляхом придбання державою нерухомості в інших регіонах. А потім житло буде передаватися у власність громадян у розрахунку з визначеним нормативам (наприклад, норматив площ на одну особу або вартість збудованого житла, що в еквіваленті дорівнює сумі відшкодування втраченого майна). За таких умов інвестування в будівництво буде здійснюватися безпосередньо державою за кошти бюджету, різних фінансових фондів або кредитів Європейського банку реконструкції та розвитку, Світового банку, Європейського інвестиційного банку тощо.

Другий підхід передбачає, що забудовники інвестують свої власні кошти в будівництво житлової нерухомості, а держава буде видавати кошти постраждалим для придбання такого житла. У разі, якщо громадяни забажають житло краще, ніж можна придбати на суму відшкодування за втрачене житло, то вони можуть додати свої власні кошти.

Зазначені вище підходи обидва можуть застосовуватися державою, проте ключовим питанням для них є визначення вартості відшкодування за втрачене житло внаслідок військових дій. Згідно до підпункту 5 пункту 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» визначення шкоди та обсягу збитків здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом Мінрегіону, за погодженням з Мінреінтеграції [2]. Проте такої методики досі не розроблено. Слід зазначити, що розробка даної методики є достатньо складним викликом перед урядовцями, оскільки застосування усіх методів оцінки, зокрема доходного та порівняльного, для повністю зруйнованого житла є проблематичним. Це спричинено тим фактом, що дуже важко достовірно визначити стан житла до його знищення. Скоріш за все, буде використано одну з варіацій витратного методу за аналогією з методикою оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 175. Відповідно до неї, загальні збитки від руйнування та пошкодження основних фондів невиробничого призначення (житла, комунікацій, споруд та будівель допоміжного призначення тощо) розраховуються виходячи із залишкової балансової вартості зруйнованих об'єктів [3]. Ця методика має дуже значний недолік, оскільки балансова вартість (вартість придбання) житла на практиці майже

ніколи не відповідає її ринковій вартості. Зазвичай, недоліки витратного методу перекривають його комбінацією з іншими методами (порівняльним чи доходним), проте, як вже було зазначено, їх використання є дуже обмеженим через стан об'єкту оцінки.

Отже, сучасні реалії вимагають розробки методики визначення обсягу збитків, яка б надала можливість максимально точно визначити суму відшкодування і усунути недоліки витратного методу оцінки майна, оскільки від точності визначення буде залежати добробут громадян, які постраждали від військової агресії Російської Федерації.

Список використаних джерел:

1. Загальна сума прямих збитків інфраструктури вже перевищує \$105,5 млрд. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-infrastrukturi-vzhe-perevishhuye-105-5-mlrd>

2. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 31.05.2022).

3. Про затвердження Методики оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру: Постанова Кабінету Міністрів України 15 лютого 2002 р. № 175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 31.05.2022).

Дулік Т. О., к.е.н., доц., доцент кафедри
соціального забезпечення та податкової політики
Університету митної справи та фінансів
Александрюк Т. Ю., старший викладач кафедри
соціального забезпечення та податкової політики
Університету митної справи та фінансів

СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах воєнного стану в Україні, загострення економічних та соціальних протиріч, різкого зростання потреби держави в бюджетних коштах особливо актуальною є проблема їх формування, основним джерелом яких є податкові надходження. Середнє значення їх частки у доходах Державного бюджету України впродовж 2010–2021 рр. становило понад 80 % (рис. 1). Тому розв'язання цієї важливої проблеми залежить насамперед від того наскільки оптимальною буде чинна система оподаткування для усіх категорій платників податків, яка й покликана у суспільство забезпечувати формування фінансових ресурсів держави.

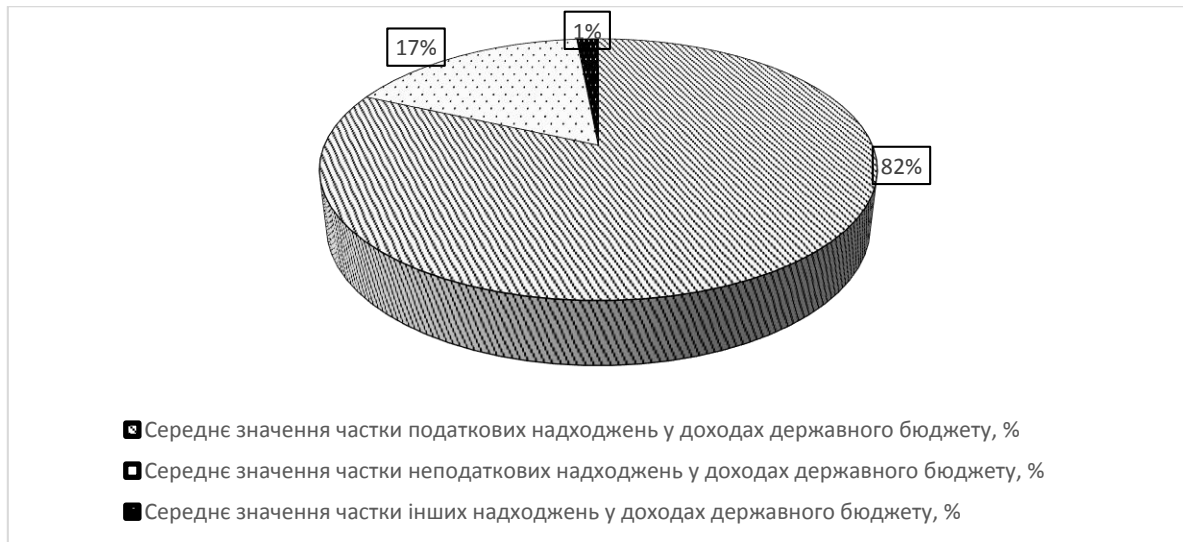

Рис. 1. Середнє значення частки податкових, неподаткових та інших надходжень у доходах Державного бюджету України впродовж 2010–2021 рр.

Отже, можна стверджувати, що фіскальна спрямованість системи оподаткування як методу формування дохідної частини бюджетів держави повинна й надалі залишатися домінуючою у загальній сукупності об'єктивних ознак її прояву у суспільстві. Проте держава повинна бути зацікавлена не тільки в поточному зростанні обсягів податкових надходжень до бюджетів, але й гарантувати їх стабільність у перспективі, оскільки вони є дієвим інструментом перерозподілу частини новоствореної вартості ВВП та джерелом акумуляції бюджетних доходів. Водночас слід зазначити, що закономірне підвищення фіскальної ефективності системи оподаткування можна забезпечити тільки в умовах стабільного динамічного розвитку національної економіки. За умов невизначеності, що склалися в Україні, внаслідок повномасштабного вторгнення Росії на нашу територію, посилення воєнних дій, знищення інфраструктури, багатьох промислових об'єктів та основних виробничих фондів, не сприяли звичному перебігу подій у бізнес – середовищі та відповідним чином позначились на діловій активності бізнесу й спричинили значне скорочення їх кількості або припинення діяльності. Все це позначилося на виконанні планових показників бюджетів держави. Так, показники виконання дохідної частини Державного бюджету України за березень 2022 року зменшилися на 24 % (плановий показник – 124,8 млрд грн; фактичний – 94,4 млрд грн). Водночас потреба у видатках державного бюджету в цей період (без врахування Пенсійного фонду) склала 225,8 млрд грн, що в 1,6 раза більше ніж вимагалось торік. Збільшення видатків бюджету відбулося з урахуванням потреб воєнного стану, зокрема: за рахунок видатків на оборону (в 7,5 раза); громадський порядок (у 2,2 раза); соціальний захист (в 1,7 раза). Поряд з цим відбувалося суттєве скорочення податкових надходжень не тільки внаслідок

погіршення загальної економічної ситуації в Україні, але й в результаті проведення урядом країни заходів щодо лібералізації системи оподаткування. Так, у березні 2022 року спостерігалось суттєве скорочення у надходженнях митних платежів, у тому числі ПДВ склав всього 22 % від показника березня 2021 року; акцизний податок – 20 %; ввізне мито – 12 %. Водночас ПДВ на внутрішнє споживання скоротився на 34 %; ПДФО залишався майже на рівні 2021 року та надходження від його сплати склали 26,7 млрд грн, тоді як надходження від податку на прибуток підприємств у порівнянні з аналогічним періодом минулого року зросли на 8 % та становили 29,5 млрд грн. Водночас за експертними оцінками фахівців, надходження від цих податків значно скоротяться у наступні звітні періоди [1].

Окрім того, на час воєнних дій та в період післявоєнного стану розбудови України запроваджена нова модель системи оподаткування для суб'єктів малого та середнього бізнесу, а саме: впроваджені кардинальні зміни щодо переходу на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, порядку її застосування та справляння єдиного податку, звільнення від його сплати та єдиного соціального внеску платників 1 та 2 груп, а платників 3 групи – від сплати останнього за тих працівників, що перебувають у ЗСУ чи у ТрО; зменшення ставки єдиного податку до 2 % з доходу для тих платників у яких обсяги доходу не перевищують 10 млрд грн; звільнено від сплати ввізного мита на окремі товари соціального значення (продукти харчування, лікарські засоби, медичні вироби); зменшення ставки ПДВ на пальне з 20 % до 7 % та скасування акцизного податку тощо. Вказані заходи сприяли зменшенню податкового навантаження на доходи суб'єктів бізнесу, що відповідно позначилося на обсягах податкових надходжень.

Список використаних джерел:

1. Падіння доходів, збільшення витрат на оборону у 7,5 разів. Ціна держави: Доходи та видатки бюджетів України URL: <http://cost.ua/budget/revenue>

Дучинська Н. І., д.е.н., проф.,
професор кафедри міжнародної економіки і світових фінансів
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
Дрік І. А., студент
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ІНДУСТРІЯ 4.0: ПРОЄКТ SMART CITY

Стрімка еволюція інформаційно-комунікаційних технологій призвела до глибокої соціальної трансформації, що вплинула на економічний, політичний, культурний виміри суспільства і формування інноваційних технологій, діджиталізації суспільного життя. Якщо до 80-х рр. ХХ ст. лише 1 % інформації знаходився у цифровому форматі, то у 2020 р. вже понад 86 % [1].

Поняття «індустрія 4.0» являє собою набір новітніх технологій, які застосовуються користувачами усього світу. Складовими його є тисячі сучасних технологічних оновлень: «блокчейн», безпілотний транспорт, віртуальна реальність, «криптовалюти», «Big data», технології «штучного інтелекту».

Максимально ефективно управління містом в умовах сьогодення може бути забезпечено за допомогою активного використання інформаційних технологій, технологій е-урядування та е-демократії, електронних технологій формування безпечного міського середовища. Галузі, що їх впроваджують і всебічно застосовують, стрімко прогресують, набувають принципово нового рівня якості [1].

Отже, Smart city – це ефективна інтеграція фізичних, цифрових і людських систем в штучному середовищі заради сталого, благополучного і всебічного майбутнього для громадян.

Головні завдання сучасних розумних міст: забезпечення швидкісних комунікаційних каналів передачі інформації, здійснення збору та передачу необхідних даних службам управління міським господарством, встановлення зворотного зв'язку між адміністрацією міста та його жителями тощо.

Слід зауважити, що концепція «розумного міста» розглядає два різних варіанти впровадження проекту: перший – побудова міст з самого початку із впровадженням найсучасніших технологій. Приклади: Масдар (ОАЕ), Сонгдо (Південна Корея). Другий – у вигляді перманентного адаптування існуючих міст до нових технологій та стандартів безпеки.

Оскільки друга опція має більш дешевий та простий шлях оптимізації, то саме другий варіант впровадження «розумного міста» є найбільш популярним у світі. Отже, розглянемо найбільш успішні реалізовані за даним принципом проекти міст: Лондон, Нью-Йорк, Амстердам, Париж та інші мегаполіси найбагатших країн, які почали шлях перетворення одними із перших у світі [2]. Цікавим є приклад «юного» розумного міста у Польщі, оскільки дана країна економічно та соціально ближча до України у порівнянні із західними партнерами.

На відміну від міст України, де реалізація концепції "розумних міст" відбувається точково на основі бюджетних програм та проектів, у Польщі реалізовується пул проектів у межах даної програми (3 проекти в галузі екології, 16 – у галузі транспорту, 4 інфраструктурні проекти, 11 – у галузі управління та ін. У Вроцлаві спрямовуються значні інвестиції в людський та соціальний капітал з метою розвитку сучасної інфраструктури, серед таких проектів – розвиток інфраструктури завдяки технології Інтернету речей та збільшенню швидкості передачі даних шляхом впровадження LoRaWAN – розгалуженої вузькосмугової мережі далекого діапазону, здатної збільшити швидкість передачі

даних від 0,3 кбіт/с до 50 кбіт/с, забезпечити зростання рівня безпеки та скоротити споживання енергії. Програма "розумне місто" у Вроцлаві передбачає реалізацію проєктів у таких вимірах: управління, економіка, спосіб життя містян, освіта, мобільність, інфраструктура, навколишнє середовище [2].

Зважаючи на значний досвід іноземних партнерів, Україна активно займається впровадженням як концепцій «розумних міст», так і окремих проєктів цифрових трансформацій на місцевому рівні. Сьогодні найбільш розвиненим «розумним» містом України є Київ, в якому впроваджено найбільше інноваційних проєктів таких як: «картка киянина», онлайн записи до лікарів, можливість подавати електронні петиції та голосування, запис дітей до закладів дошкільної освіти [3]. Поступово дана концепція активно поширюється і на інші міста нашої країни: Дніпро, Івано-Франківськ, Львів, Запоріжжя, Дрогобич, Полтава. Однак, слід зазначити, що темпи цифрової еволюції у містах України істотно відстають від світових. Акцентуємо увагу на тому, що технологічні інновації у функціонуванні міст та держави в цілому можуть призвести не лише до комфортного існування мешканців, а й до значних заощаджень державних та місцевих бюджетів. Найкращим прикладом може слугувати електронний документообіг, який може у перспективі заощадити майже 3 % бюджетних витрат.

Здійснене дослідження дає можливість зробити такі висновки. Враховуючи тенденцію щодо прискорення розробки інноваційних технологій, можна стверджувати, що концепція «розумних міст» поширюватиметься в повоєнній Україні.

Вважаємо можливим впровадження концепції «розумних міст» на усіх територіях, що будуть відновлюватися після завершення війни в Україні через участь іноземних партнерів у відбудові, а також за рахунок якісної роботи Міністерства технологій України.

Список використаних джерел:

1. Антонюк І. В., Кошова С. П. Запровадження програм Smartcity у великих містах: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 18. С. 99–104. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/18_2021/18.pdf
2. Чеславський Л. Рейтинг розумних міст світу на 2019 рік. URL: <https://spilno.org/article/reitynh-rozumnykh-mist-svitu>
3. Інформаційний портал «Громадський простір». Тема «Smart City в українських реаліях», 2020. URL: <https://www.prostir.ua/?news=scho-take-smart-city-i-yak-vyhlyadaje-v-ukrajinskyh-realiyah>

Дядюра А. В., студентка
Університету митної справи та фінансів
Бойко З. В., к.г.н., доц., доцент кафедри
туризму та готельно-ресторанної справи
Університету митної справи та фінансів

СТАНОВИЩЕ РЕКЛАМИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

В ХХІ столітті саме інтернет-реклама грає неабияку роль в розвитку будь-якого бізнесу в порівнянні з іншими видами реклами. Так, ІнАУ, тобто Інтернет Асоціація України, виклала певне дослідження стосовно розвитку української інтернет-реклами, що вказує на те, що хоча криза коронавірусу і вплинула на її розвиток, проте обсяг реклами в інтернеті все-таки зріс на 7 %. В цілому ж обсяг ринку в цій сфері становив 13,6 млрд грн станом на 2020 рік. Така сума розподілилася між пошуковою та медійною рекламою в 51 % та 49 % відповідно. Передусь все-таки саме пошукова реклама і показує прискорені темпи розвитку в порівнянні з телевізійною рекламою, що мала свої 12,2 млрд грн, значно просіла зовнішня реклама, а от останнє місце зайняла саме преса.

Так, коронавірус призвів до невизначеності серед рекламодавців, що призупинили свою діяльність. Однак після завершення локдауну вони не тільки відновили свою активність, кількість рекламодавців збільшилася в декілька разів. Проте навіть жорсткі умови кризи та численних локдаунів не змогли ніяк вплинути на частку медійної реклами, тож 2020 рік позначився потужним розвитком саме медійної реклами, що не мала ніяких змін у своїй статистиці з 2012 року, у 2020 році відбулась помітний зріст з 37 % у 2019 році до 49 % і сягнув 6,6 млрд грн. Медійні показники стабільно зростали на 40 % та 50 %, тож із ситуації 2012 року, коли показники становили півмільярда грн, наразі вони збільшилися набагато більше, ніж в 11 разів. Найбільш провідні результати серед видів медійної реклами показали саме банерна реклама, а також in-stream-відео [1].

Детальніше становище різних видів медійної реклами розглянемо на рис. 1.1, що розташований нижче.

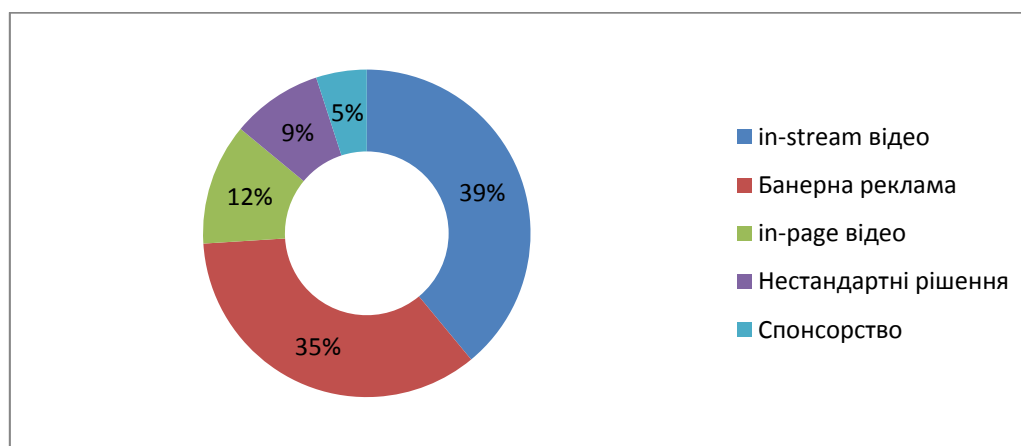

Рис. 1.1. Види медійної реклами станом на 2019 рік

Джерело: складено автором за даними [2].

Розглянемо таку ж ситуацію станом на 2020 рік за рис. 1.2, що розташований нижче.

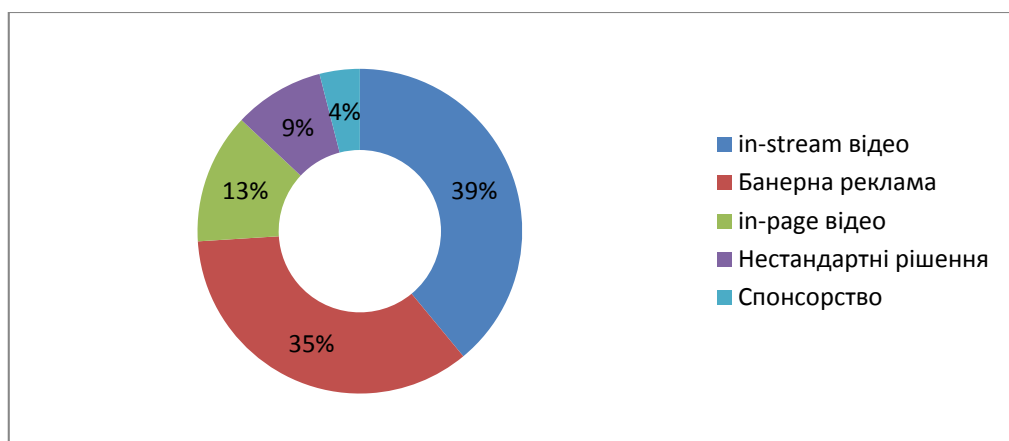

Рис. 1.2. Види медійної реклами станом на 2020 рік

Джерело: складено автором за даними [2].

На ринку інтернет-реклами зростає і programmatic advertising, що у 2020 році сягнула позначки у 41,7 %, що більше за 2019 рік на 8,8 %. Так, у фінансовій сфері є переконаність в тому, що саме за programmatic advertising лежить майбутнє рекламного бізнесу. Щодо 2021 року, то ситуація з медійною рекламою складалася таким чином, що реклама на телебаченні зростала активними темпами і навіть випередила прогнозовані показники. Таку тенденцію можна було простежити і на американських ринках та ринках Західної Європи. Щодо України, то SOR основних каналів сягнув 100 %, що водночас призвело до значної інфляції, хоча сам прогноз становив близько 1–5 %. Проте варто зазначити, що прогноз на 2022 рік передбачає збільшення інвестицій у телевізійну рекламу до 15 %, що спричинить інфляцію у 25 %, бо інвентар скорочується, а попит лише зростає. Ціни на пряму рекламу збільшуються, а отже варто чекати і збільшення цін на спонсорство. Тим паче, що ефір постійно поповнюється проектами, що є дуже привабливими для спонсорства. Так, 2022 рік цікавий для маркетологів такими подіями, як Чемпіонат світу з футболу, а також зимові Олімпійські ігри. Таким чином, спонсорство у 2022 році сягне своїх 10 %, хоча і буде значно нижчим, ніж пряма реклама [3].

Цікавим є те, що у 2021 році збільшилась частка реклами, за якої бізнесмени самостійно запускають рекламу, а не залучають спеціальні агенства. Така частка становила 70 % і лише 30 % бізнесменів користувались послугами рекламних компаній. Спостерігається висока активність рекламних публікацій у сфері цифрових продуктів. Так, за оцінками (УАМБ) 50 % доходів рекламних агенств припадає на виручку від преси, залишкові 50 % є виручкою від цифрових медіа. Тож на сьогодні доходи рекламодавців в Україні накопичуються наполовину з допомоги друкованої преси, інша ж половина з допомоги цифрових продуктів [3].

Не на останньому місці знаходиться і реклама в радіо-ніші. Так, середньостатистичний чоловік 39 років популяризує букмекерів та казино в онлайні. Самі ці сфери стають найбільш привабливими для інвесторів. На даному етапі збільшується попит саме на регіональну рекламу, тобто обсяг передавачів радіостанцій продовжує невпинно збільшуватись, створюються нові станції та мережі, а ось у 2022 рік планується, що такі радіостанції, як Classic Radio та More.ФМ планують вийти на трансляцію на київському FM-діапазоні. Так, RadioPlayer, відомий інтернет додаток, зайняв одну із топ-10 позицій брендів щодо медіа- інвестицій у 2021 році [3].

Досить несподіваним є те, що зовнішня реклама продовжує залишатись ефективною у часи пандемії та навіть показувати кращі результати в порівнянні з результатами до коронавірусу, так, у 2021 році зовнішня реклама склала 27 %. Для порівняння, то у 2020 році ринок зовнішньої реклами був на 78 % нижче. А от прогнозування такого ринку на 2022 рік каже про те, що у цьому році обсяги реклами збільшаться на 17 % та складуть близько 4 млрд 769 млн грн. Водночас Всеукраїнська рекламна коаліція продовжує спостерігати за рекламою в кінотеатрах, хоча саме такий вид реклами і не є чимось важливим у медіа-каналах, проте є невід'ємною частиною світових рекламних ринків. Таким чином, показники на 2021 рік показали зріст на 30 %, а от 2022 рік передбачає підвищення показників на 35 % [3].

Взагалі ж прогнозується, що увесь рекламний ринок може зрости на 34 % у 2022 році, а от відрив 2021 року від 2020 року становив 48 %. Такі результати легко пояснюються активним розвитком Programmatic, а також неабияким пожвавленням усієї рекламної індустрії через послаблення карантинів. Сама ж активність буде досягатись за рахунок публікацій відео та застосування пошукової реклами, де провідними залишаться такі платформи, як Google та Facebook, остаточно закріпить свої позиції й ТікТок. Свій внесок матиме і аудіо-реклама, що наразі становить 0,3 % від усього обсягу інтернетної реклами. А от 40% складе й інфлюенс-маркетинг. Також у 2022 році планується додати оцінювання маркетингу соціальних мереж, а також тестування методів оцінювання ринку SEO-послуг. Варто зазначити, що на сьогодні ще немає якогось сталого порядку оцінювання пошукового ринку, тож важливим є зазначення коефіцієнтів зростання та динаміки оборотів агенцій пулу [5].

Продовживши аналіз рекламного ринку у 2021 році, можна впевнено стверджувати, що активне зростання простежувалося у всіх напрямках маркетингових сервісів, так сукупний приріст сягнув 12 %. Акумуляований попит, що накопичувався протягом локдаунів та знову активізувався після їх припинення. Так, найбільш життєдіяльними в 2021 році стали такі напрямки, як Event marketing та спонсорство, що зросло на 25 %. Влітку проводилися фестивалі та великі заходи, в зимовий сезон переважали онлайн-івент, а от consumer та trade програми підвищилися на 15 % та 10 %. Саме такі проекти допомагають утримувати увагу клієнтів у соцмережах та

інших точках продажу. Таким чином, можна стверджувати, що є певна надія на збереження таких тенденцій і в цьому році, оскільки споживчий ринок продовжує набирати обертів і така ситуація спостерігається на всьому світовому ринку. Тож, можна сподіватись на збільшення маркетингових сервісів на 12 % [6].

Розглянемо ситуацію на рекламному ринку за 3 роки за табл. 1.1.

Таблиця 1.1

**Підсумки та прогнози рекламного ринку
від Міжнародної Асоціації Маркетингових Ініціатив (МАМІ)**

Сфера	Підсумки 2020 р., млн грн	Підсумки 2021 р., млн грн,	Відсоток зміни 2021 до 2020, %	Прогноз на 2022 р., млн грн	Відсоток зміни 2022 до 2021, %
ТБ-реклама, всього	12 175	13 642	12	15 600	14
Пряма реклама	10 593	11 854	12	13 633	15
Спонсорство	1582	1788	13	1 967	10
Реклама в пресі, всього	1466	1599	9.05	1 773	10.89
Національна преса	866	960	10.8	1 077	12.2
в т. ч. спонсорство	215	243	13	281	15.5
Регіональна преса	243	268	10.25	303	13
Спеціалізована преса	357	371	4	394	6
Радіореклама, всього	717	855	19	1 015	19
Національне	512	605	18	715	18
Регіональне	65	80	23	95	19
Спонсорство	140	170	21	205	21
ООН Media, всього	3159	4098	30	4 769	16
Зовнішня реклама	2433	3092	27	3 529	14
Транспортна реклама	351	397	13	432	9
DOOH	291	518	78	712	37
Indoor реклама	85	90	6	97	7
Реклама в кінотеатрах	20	26	30	35	35
Digital (Internet) Media реклама	6980	10 833	55	13 510	25
Всього рекламний медіа-ринок	24 517	31 053	26.7	36 702	18.2

Джерело: складено автором за даними [4].

Таким чином, можна ствердити те, що реклама в цілому має неабиякий вплив на економічну діяльність країни, що фокусується на збутовому принципі. Так, за рекламної діяльності підвищується виробництво, а значить разом з ним збільшується й кількість робочих місць. Завдяки взаємовідносинам між різними суб'єктами господарювання зростає не тільки ділова активність, можна також спостерігати й надходження значних капіталовкладень, створення гарних умов для здорової конкуренції, розширення ринків збуту, пришвидчення обігу капіталу, зріст ефективності виробничої діяльності. Крім того, реклама є найліпшим індикатором, що показує стан національної або світової економіки. Так, країни, що входять в етап рецесії, зменшують свої маркетингові витрати, але ж ті рекламні агенції, що мінімально зменшили свої витрати у складні спадні часи, матимуть більше вигоди після закінчення рецесії. Хоча одне тільки створення рекламних продуктів ніяк не може попередити виробничий спад. Тож, підсумуємо, що реклама в періоди зростання виробництва грає стимулюючу роль для економічної діяльності, водночас в моменти рецесії реклама є стабілізатором економічної ситуації. Таким чином успішнішими є ті країни, де рекламна діяльність є більш ефективною.

Список використаних джерел:

1. *Мальчик М. М., Адасюк І. П.* Реклама в інтернеті: теоретичний аналіз та особливості: зб. тез VII Міжнар. наук.-практ. конференції. журн. Львівського політехнічного національного університету. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/may/23590/210488verstka-77-87.pdf>
2. Новини ІнАУ за підсумками 1 етапу дослідження ринку медійної інтернет реклами за перше півріччя. URL: <https://inau.ua/news/novyny-inau/pidsumky-1-ho-etapu-doslidzhennya-rynku-mediynoyi-internet-reklamy-za-2021-rik>
3. Top Market Research Companies in Ukraine. URL: <https://clutch.co/ua/agencies/market-research>
4. Market Research Companies in Ukraine. URL: <https://www.market-research-companies.in/Ukraine>
5. Світовий ринок реклами: основні тенденції. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/56_2021/6.pdf
6. Market research conducted in Ukraine. URL: https://directory.esomar.org/conducted183_Ukraine

Животова А. О., студентка
Університету митної справи та фінансів
Піщанський Б., студент
Університету митної справи та фінансів
Даценко В. В., к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу
Університету митної справи та фінансів

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МАРКЕТИНГУ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ ІДЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ОСНОВІ РОБОТИ ДЕПАРТАМЕНТУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДНІПРОВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

Екологічний маркетинг – це розробка і створення методів просування і реалізації екологічно безпечної продукції, послуги або ідей сталого розвитку. Одна з цілей екологічного маркетингу полягає в тому, щоб забезпечити баланс інтересів економіки та охорони навколишнього середовища [1].

Мета екологічного маркетингу – створення таких економічних умов для підприємства, організацій (фірм, компаній), при яких вони будуть зацікавлені в модернізації технологій виробництва й прагнути раціонально використовувати, зберігати й відновлювати природно-ресурсний потенціал регіону.

Департамент екологічної політики Дніпровської міської ради (далі Департамент) виступає регулятором екологічних ініціатив підприємств у регіоні та просуває ідеї сталого розвитку, екологічної грамотності серед бізнес сфери та населення міста.

Інформаційна робота департаменту поділяється на 4 основні блоки: Чисте повітря, Раціональне поводження з відходами, Зниження CO₂, Екосвідоме місто. Направлення інформаційної політики були розроблені відповідно до проблемних питань, які виникають у процесі роботи департаменту.

За 2020–2021 роки було визначено, що до критичних питань належать:

- викиди промислових підприємств;
- відсутність інфраструктури для збирання та перероблення вторинної сировини;
- недостатня кількість зелених насаджень;
- порушення правил Благоустрою;
- заборгованість, вандалізм (ступінь проблематики у порядкувому форматі).

Виходячи з проблематики питань, були визначені такі інструменти взаємодії: регуляторна та перевіряюча функція департаменту щодо екомодернізації підприємств поєднується з інформаційною кампанією по поширенню звітів модернізації та проведення спільних заходів (суботників,

висадок, акваплогінгу тощо) для зацікавлення підприємства. Департамент, також, використовує міський комунальний канал «Дніпро ТВ» для зацікавлення бізнесу.

Задоволення потреб бізнесу в контексті екологічного маркетингу задовольняється широкими інформаційними кампаніями департаменту, тим самим обидві сторони досягають свого: підприємства отримують широку інформпідтримку, а департамент – покращення екологічної ситуації.

Серед успішних кейсів департаменту можна виділити освітню програму «Екоосвіта Дніпра». Це комплексна програма заходів, яка включає ТВ та радіо сповіщення, ланцюг заходів, форуми та конференції задля покращення обізнаності населення у сфері екології. Знову ж таки, заходи проходять з залученням бізнесу, як наприклад акваплогінг під егідою «Ласунки», або всеукраїнський бізнес-форум «Зелена економіка: як досягти балансу», в якому взяли участь близько 30 великих підприємств регіону [2].

Кількісно-якісні показники показують, що такий спосіб маркетингу має місце бути, адже по цифрах соцмереж департаменту, людей та підприємств, що хочуть брати участь у програмах можна зробити висновок про успішність такого принципу. За статистикою, кількість підписників, в середньому, зростає на 10 % за квартал. Середнє охоплення за 2021 рік становить 18 500 чол [3]. Кількість зацікавлених ВИШів з 6 зросла до 12, приєдналися декілька десятків шкіл. Всеукраїнські організації, такі як ПАЕУ, самі пропонують спільні заходи, зважаючи на успіх програм департаменту.

Отже, можна зробити такий висновок: департамент, проводячи унікальну кампанію з поширення ідей сталого розвитку, успішно поєднує взаємодію мешканців з бізнесом, дозволяє останньому вирішувати такі внутрішні завдання, як вивчення попиту на екологічно чисту продукцію, реклама й стимулювання; планування екологічно чистих асортиментів, збуту й торговельних операцій. Головним фактором для самого департаменту залишається екомодернізація промисловості міста, еко освіта дніпрян за фактично інвестиції зацікавленого в цьому бізнесу [4].

Список використаних джерел:

1. *Зіновчук Н. В., Ращенко А. В.* Екологічний маркетинг: навчальний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 190 с. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/3786/3/Green_marketing.pdf
2. VII Всеукраїнського ЕКОБІЗНЕС-ФОРУМУ «Зелена економіка: як досягти балансу». URL: <https://ecolog-ua.com/news/zalyshyvsya-tyzhden-dovii-vseukrayinskogo-ekobiznes-forumu-u-m-dnipro-vstygnit-doluchytysya>
3. Facebook-сторінка департаменту екологічної політики ДМР. URL: <https://www.facebook.com/dmreco>
4. Річний звіт департаменту екологічної політики ДМР за 2021 рік. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=2446700525463732>

5. Міжрегіональний науково-практичний форум «Впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні: інноваційні екологічні рішення для територіальних громад». URL: <https://dniprorada.gov.ua/uk/articles/item/47423/u-dnipri-prohodit-ekologichnij-forum-schodo-rozvitku-zelenoi-ekonomiki>

6. Всеукраїнський екологічний форум «Eco Urban Congress». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3265891-u-dnipri-startuvav-vseukrainskij-ekoforum-eco-urban-congress.html>

Животова А. О., студентка
Університету митної справи та фінансів
Масленникова А. А., студентка
Університету митної справи та фінансів
Міщенко Д. А., д.держ.упр., професор
Університету митної справи та фінансів

CRM-СИСТЕМА ЯК СКЛАДОВА ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ З КЛІЄНТАМИ

В сучасному світі ринкова конкуренція досягла свого піку. Для того, щоб підприємство перемогло в конкурентній боротьбі, воно повинно не тільки залучати нових клієнтів, а й утримувати вже наявних. Щоб утримати клієнта, в першу чергу обов'язковим є врахування його інтересів та побажань. Такий підхід до бізнесу називається клієнтоорієнтованим. Але з величезною клієнтською базою стає майже неможливо враховувати інтереси кожного клієнта. Підприємці, на даний момент, відчувають на собі конкурентний тиск та не можуть опанувати таку кількість запитів, тому питання щодо впровадження цієї системи є досить актуальним.

Відправною точкою в вирішенні цієї проблеми є впровадження в компанії системи CRM (від англ. Customer Relationship Management), в перекладі на українську це слід розуміти як «управління взаємовідносинами з клієнтами» Управління взаємовідносинами з клієнтами – це особливий підхід до бізнесу, в якому першочерговим для компанії є клієнт. [1].

Головна мета стратегії CRM – створити єдину систему для залучення нових та розвитку вже існуючих клієнтів. Управління відносинами означає залучення нових клієнтів, перетворення нейтральних клієнтів на лояльних клієнтів і створення постійних партнерів із корпоративних клієнтів.

Універсальна CRM система зустрічається рідко. Зазвичай одне програмне забезпечення виконує одне завдання краще, ніж інші. Залежно від своїх можливостей кожна CRM-система поділяється на одну з наступних категорій[2]:

- Оперативні CRM-системи. Вони допомагають керувати повсякденними процесами вашої компанії та автоматизувати рутинні завдання.

- Аналітичні CRM системи. Це величезні бази даних з детальною інформацією про ваших клієнтів і бізнес-процеси.

- Колективні CRM системи. Вони допомагають підвищити ефективність взаємодії між різними відділами вашої компанії

Незважаючи на вищезазначене малий бізнес на початку своєї роботи боїться використовувати CRM системи тому що вони можуть виявитися непотрібними через невеликий потік клієнтів. А також не виключним є й страх людського фактору, втрати якоїсь важливої інформації в системі, тому майже 60 % обирають роботу з папером.

На нашу думку, слід більш детально розглянути користь від впровадження CRM-системи в компанії. Отже вона потрібна, щоб:

- Не втрачати потенційного клієнта, не пропустити вхідний дзвінок і запит. У бізнесі, особливо в малому та середньому, конкуренція дуже висока. Тому компанії докладають великих зусиль щоб залучити потік клієнтів.

- Контролювати роботу співробітників і стандартизувати роботу з клієнтами. Інформація про всі вхідні та вихідні дзвінки буде в одній програмі, де ви зможете їх отримати в будь-яку хвилину

- Накопичувати статистичну базу. Завдяки користуванню CRM-системою вся робоча інформація збирається в одну загальну базу даних у стандартизованому вигляді, з чого керівник може більш усвідомлено аналізувати роботу та планувати наступні процеси.

- Надавати готові рішення, з яких можна почати побудову власної робочої системи. Різноманітні інструменти системи надають підказки, які кроки краще робити в процесі оптимізації роботи з клієнтами[3]

Таким чином, використання CRM-технології, відбір і вибіркоче встановлення відносин із клієнтами, економить значні кошти та час на пошук і встановлення контактів, «фільтруючи» на ранніх етапах відносин потенціал можливої співпраці. Технологія використання клієнтської бази для побудови взаємовідносин із клієнтами дозволяє підійти до ідеального маркетингового підходу, до мережевого бізнесу побудови індивідуальної товарної пропозиції на основі вивчення переваг конкретних споживачів [4].

На закінчення можна сказати, що CRM – це підхід або модель управління, яка ставить клієнта в центр бізнес-процесів і методів. CRM – це сучасний підхід, що включає стратегічне планування, методи маркетингу, організаційно-технічні засоби, тобто цілий набір інструментів, спрямованих на побудову таких внутрішніх і зовнішніх зв'язків, які підвищують продуктивність і прибуток компанії.

Список використаних джерел:

1. *Малюкіна А.* Обґрунтування впровадження CRM-системи для удосконалення процесу прийняття управлінських рішень на підприємстві. *Науковий вісник Полісся.* 2015. № 1 (1). С. 85–90.

2. *Марусей Т.* Впровадження CRM-систем у маркетингову діяльність підприємства. *Економіка та держава.* 2016. № 6. С. 87–89.

3. Технологии повышения спроса на туристические услуги / Рассуль Салим Масир Аль Малеки. *Транспортное дело.* 2015. № 5. С. 46–47.

4. Пилипчук В., Данніков О., Кирилова О. Маркетингове та інформаційне забезпечення формування та реалізації бізнес-рішень на основі впровадження CRM-технологій. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 6. С. 80–84.

Запорожченко В. О., студентка
Університету митної справи та фінансів
Правдіна Є. С., студентка
Університету митної справи та фінансів
Туболец І. І., к.е.н., доц.
Університету митної справи та фінансів

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК СУЧАСНА ІННОВАЦІЙНА ФОРМА БІЗНЕСУ

На тлі невизначеності та загострення багатьох економічних і соціальних проблем ведеться пошук нових підприємницьких підходів та інноваційних бізнес-моделей. Соціальне підприємництво – це такий ефективний інноваційний механізм, який поєднує соціальну місію організації з класичними методами ведення бізнесу та інноваційними ідеями, має хорошу здатність вирішувати соціальні проблеми та сприяти національному розвитку. Саме тому соціальне підприємництво є інноваційним інструментом соціальної трансформації та соціальної стійкості [1]. У багатьох наукових дослідженнях підкреслюється продуктивність соціальних підприємців у вирішенні багатьох соціальних проблем, і це позитивно впливає на діяльність некомерційних організацій. Поки люди стикаються з необхідністю вирішення соціальних проблем, інноваційний бізнес має велике значення [2]. Метою роботи є визначення ролі соціального підприємництва у вирішенні соціальних проблем і дослідження подальшого його розвитку в Україні.

Згідно з концепцією «змішаної» або «комбінованої вартості» Дж. Емерсона, організація – це елемент соціально-економічної реальності, в якій діяльність поєднує взаємодоповнювальні економічні та соціальні компоненти. Тобто концепція Дж. Емерсона вказує на соціальну природу будь-якої економічної діяльності та дозволяє виділити основний підхід до розуміння таких явищ, як соціальне підприємництво [3]. Насамперед соціальне підприємництво – це бізнес, створений для вирішення соціальної проблеми. У разі повного дефіциту ресурсів держава не може вирішити всі соціальні проблеми. Так само традиційне підприємництво мало зацікавлене в їх подоланні.

Згідно з базовим дослідженням 2020 року та аналізом інших аналітичних і статистичних джерел, сьогодні в Україні налічується близько 1000 підприємств, які можна віднести до соціальних підприємств. Поступове збільшення кількості соціальних підприємств (82 %) за останні

6 років є реакцією на прояв соціально-економічної кризи, спричиненої політичними та геополітичними кризами. Тому є нагальна потреба пошуку альтернативних джерел фінансування та допомоги для вирішення соціальних проблем найбільш уразливих верств громадян. Новостворені соціальні підприємства з'явилися як інструменти, які можуть частково вирішувати ці соціальні проблеми. Основним механізмом формування нових соціальних підприємств є економічна самосолідарність нових соціально незахищених верств населення, об'єднаних прагненням до вирішення власних соціально-економічних проблем [4].

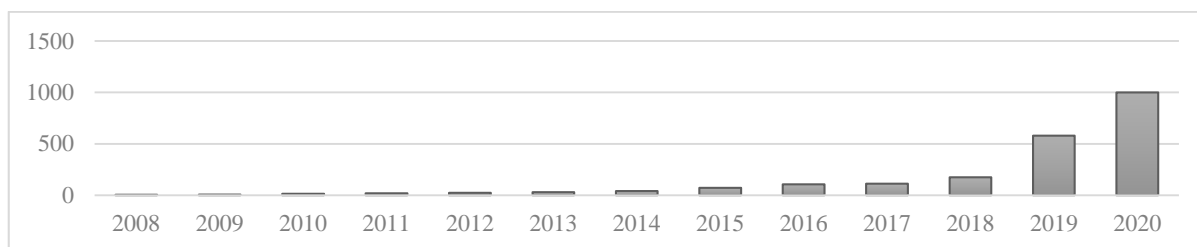

Рис. 1. Динаміка росту соціальних підприємств [4]

Наразі соціальне підприємництво в Україні розвинене не в повній мірі, однією з причин цього є недостатнє розуміння громадськістю, державним та бізнесовим секторами природи соціальних підприємств, їх відмінності від інших форм підприємництва та їх ролі. У нашій країні існують певні труднощі, такі як: труднощі з формуванням стартових фондів; недосконала законодавча база; відсутність фінансових ресурсів; недовіра населення; низька заробітна плата; низький рівень мотивації; бюрократичні бар'єри. Все це гальмує розвиток інноваційного бізнесу. Незважаючи на труднощі, з якими стикається соціальне підприємство, його розвиток зазнав позитивних змін [2].

Таким чином, соціальне підприємництво як економічний феномен дозволяє зосередитися на вирішенні важливих соціальних проблем, творчо поєднуючи та реалізуючи соціальні та ділові підходи для досягнення соціально-економічної місії. Результатом ефективної діяльності соціальних підприємств є вирішення таких нагальних проблем, як працевлаштування, підтримка соціально незахищених верств населення, їх адаптація до суспільного життя, соціальна допомога та підтримка інвалідів, щоб мати можливість надавати якіснішу та своєчасну соціальну допомогу в умовах гострої нестачі бюджетних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. *Завадських Г. М., Тебенко В. М.* Аналіз діяльності соціального підприємництва в Україні. *Соціальне підприємництво як інноваційний вектор розвитку економіки України: матеріали міжнар. наук. конф.*, (м. Берлін, 19–21 січ. 2021 р.). Берлін, 2021. С. 240–245.

2. Попович А., Кацьора А. Перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні / Ужгородський національний університет. 2020. С. 39–44.

3. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін: посібник / Свинчук А. А., Корнецький А. О., Гончарова М. А., Назарук В. Я., Гусак Н. Є., Туманова А. А. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. 188 с.

4. Соціальне підприємництво в Україні економіко-правовий аналіз. Звіт. 2020. 37 с. URL: https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/202011/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian.pdf

Зябченкова Г. В., ст. викладач
кафедри обліку та оподаткування
Державного торговельно-економічного університету
Ткаченко Є. Т., студентка
Державного торговельно-економічного університету

ВПЛИВ УВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ НА ПОРЯДОК РОЗРАХУНКУ ТА ОБЛІКУ ВІДПУСКНИХ

Відповідно до трудового законодавства України кожна людина має право як на працю, так і на відпочинок. На сьогодні реалізувати своє право на відпочинок, працівник підприємства може у формі відпустки або ж отримання грошової компенсації у випадку її невикористання. Розрахована сума відпускних вважається додатковим доходом працівника, тому вимагатиме особливої уваги з боку бухгалтера в частині їх правильного розрахунку, обліку та звітності задля уникнення штрафних санкцій. Введення військового стану в Україні дещо змінило порядок розрахунку суми відпускних.

Відповідно до Закону України № 504/96-ВР «Про відпустки» від 15 листопада 1996 року існують такі види відпусток:

- щорічні відпустки (основна відпустка та додаткова відпустка за роботу із шкідливими та важкими умовами праці);
- додаткові відпустки у зв'язку з навчанням;
- творча відпустка;
- соціальні відпустки (відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, відпустка у зв'язку з усиновленням дитини, відпустка при народженні дитини тощо);
- відпустки без збереження заробітної плати [1].

Правила розрахунку відпускних в Україні регулюються Постановою Кабміну № 100 від 08.02.1995 р. відповідно до якої сума відпускних розраховується як добуток середньої заробітної плати на кількість днів відпустки (відповідно до КЗпП України основна щорічна оплачувана відпустка становить 24 календарні дні на рік) [2].

Відповідно до Закону України від 15 березня 2022 року № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», що вступив в силу 24.03.2022 р. при розрахунку середньої заробітної плати для виплати основної щорічної або додаткової відпустки з розрахункового періоду не виключаються дні, що припадають на офіційні державні свята, оскільки даний закон їх скасовує до дня офіційного закінчення військового стану. Однак, це стосується тільки того періоду розрахункового періоду, який припадає на період з 24 березня 2022 р., в періоді, що припадає до цієї дати – святкові та неробочі дні виключаються із загального розрахункового періоду перебування в трудових відносинах працівника. Наприклад, 8 березня 2022 р. потрібно виключити із загальної кількості відпрацьованих днів працівником, в той час як 24 квітня 2022 вже включатиметься в період, оскільки є святковим робочим днем на період дії воєнного стану в країні.

У зв'язку з проведенням військових дій на території України, підприємствам не завжди вдається продовжити термін дії трудового договору з працівником. У випадку призупинення терміну його дії, даний період виключається із розрахункового періоду при обчисленні відпускних.

У випадку, коли дані про нараховані доходи працівника при його переведенні до іншого структурного підрозділу внаслідок бойових дій було втрачено, дні, за який його було отримано, також виключаються із загального розрахункового періоду.

За стандартним правилом, відповідно до Порядку № 100 при розрахунку основної щорічної відпустки з розрахункового періоду виключались дні неоплачуваної відпустки, що не перевищував 14 календарних днів на рік, однак на період дії військового стану працівник може перебувати в неоплачуваній відпустці без обмежень в кількості календарних днів на рік.

Відображення нарахувань відпускних на рахунках бухгалтерського обліку залишається незмінним. Так, сума нарахованих відпускних може відразу відноситися на рахунок витрат (23, 91, 92, 93) в кореспонденції з рахунком 661 або ж за рахунок сформованого резерву відпускних (рахунок 471).

Отже, з оголошення військового стану на території України, було введено в дію та доповнено велику кількість нормативно-правових документів в частині порядку розрахунку та надання відпускних працівникам. Тому важливим залишається для підприємств необхідність в розробці методики збору та актуалізації кадрових даних по працівникам в частині кількості відпрацьованого часу ними при розрахунку відпустки задля зменшення ризиків отримання штрафів підприємством.

Список використаних джерел:

1. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. № 504/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.02.1995 р. № 100. Дата оновлення: 29.04.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF#Text>

3. Селіванова Н. М., Кірсанова В. В. Облік і документування відпускних та забезпечення виплат відпусток: організаційно-методичний аспект. *Economic journal Odessa polytechnic university*. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2020/No2/61.pdf>

Ільченко В. М., к.е.н., доц.,
доцент кафедри підприємництва
та економіки підприємства
Університету митної справи та фінансів
Авраменко А. С., студентка
Університету митної справи та фінансів

НАПРЯМИ ТА СФЕРИ РОЗВИТКУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Цифрова трансформація або діджиталізація – це цілісне переосмислення моделі бізнесу, трансформація всіх процесів і перехід до використання нових інструментів у напрямках і сферах банків, фінансового ринку, ринку, виробництва, економіки, професій, освіти, бізнесу та суспільства (рис. 1).

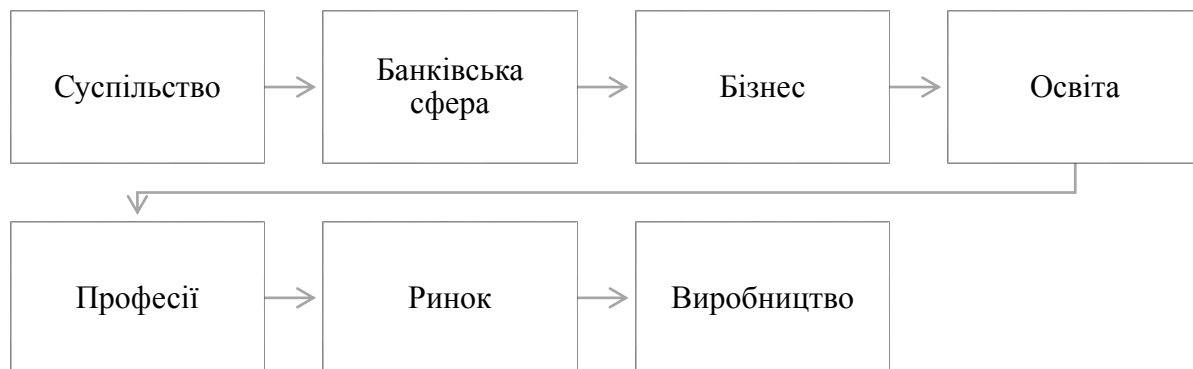

Рис. 1. Напрями та сфери розвитку діджиталізації

Джерело: складено автором на основі [1–2].

Розглянемо більш детально зазначені напрями та сфери [3–4]:

1. Діджиталізація банків. За останні кілька років банківська система зазнає великих змін. Перевага надання цифрових послуг і виняткова взаємодія з клієнтами були викликані перебудовою фінансового ринку, зокрема розвитком криптовалюти, біткоїнів і блокчейнів.

2. Діджиталізація ринку. Сегмент ІТ-рішень домінує, і очікується, що в 2025 році він досягне 798,44 млрд дол. США. Таку тенденцію можна пояснити швидким розвитком новітніх технологій.

3. Діджиталізація виробництва. Ключове питання для власників виробництва – наскільки швидко і гнучко можна реагувати на зміну ринку і потреби клієнтів. З цією метою вони все частіше прагнуть зробити етапи розробки нових продуктів паралельними. Це вимагає послідовної реалізації всіх варіантів оцифровки – від першої ідеї до введення в експлуатацію виробничої машини.

4. Діджиталізація бізнесу. Процес цифрової трансформації торкнувся всіх сфер бізнесу: від того, як компанія отримує і утримує нових клієнтів, до того, як керівництво уявляє і керує репутацією компанії на просторах інтернету.

5. Діджиталізація освіти. Сфера освіти також зазнає незворотних змін. Найголовніший тренд в наш час – це отримання додаткової освіти.

6. Діджиталізація професій. Digital-процеси кидають виклик традиційним робочим місцям. Це стосується HR-фахівців. Діджиталізація даної області знижує навантаження при наймі та навчанні стажистів.

7. Діджиталізація суспільства. Діджиталізація стала диктувати нові принципи у всіх галузях нашого життя, починаючи від роботи банківської системи до охорони здоров'я. Не стало винятком і саме суспільство.

На сьогодні економіка України має як прикладний і теоретичний, так і законодавчий базис для того, щоб зміцнити свої позиції серед країн світу. Проте її діджиталізація поки що має переважно інноваційний характер [5]. Тому обов'язковою вимогою для національної економіки є поєднання теоретичних досліджень із сучасними потребами й можливостями стейкхолдерів. Отже, в умовах нової економіки, під час жорсткої конкуренції, швидкого старіння технологій, професій, ідей, проникнення Інтернету в усі частини економіки, діджиталізація вийшла на новий рівень важливості для бізнес-організацій.

Для підтримки конкурентоспроможності підприємства підприємствам необхідно використовувати можливості діджиталізації за всіма можливими напрямками та формами: клієнтський досвід; партнерство та колаборація; робота з даними; впровадження інновацій; HR стратегія та культура; управління цінністю тощо. В роботі запропонована структурно-логічна послідовність розробки та реалізації стратегії діджиталізації, розкрито зміст окремих етапів роботи. Послідовне та циклічне виконання викладених рекомендацій дозволить підприємствам мінімізувати помилки та ефективно впроваджувати діджитал-технології у свою діяльність.

Список використаних джерел:

1. Гудзь О. Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами. *Економіка. Менеджмент. Бізнес.* 2018. № 2 (24). С. 4–12.

2. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2016. № 6. С. 105–112.

3. *Косинський В. І., Швець О. Ф.* Сучасні інформаційні технології: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 319 с.

4. *Мешко Н. П., Сазонець О. М., Джусов О. А. та ін.* Стратегії високотехнологічного розвитку в умовах глобалізації: національний та корпоративний аспекти: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 470 с.

5. *Краус Н. М., Клаус К. М.* Інноваційне табло України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2017. № 6.

Ільченко В. М., к.е.н., доц.,

доцент кафедри підприємництва

та економіки підприємства

Університету митної справи та фінансів

Малихіна К. В., студентка Університету митної справи та фінансів

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

В сучасних умовах господарювання, що характеризуються політичною та економічною нестабільністю в Україні, багато підприємств потерпає від погіршення результатів своєї діяльності. Неспроможність підвищити ефективність функціонування призводить до виникнення кризового стану в окремих процесах, який згодом поширюється на все підприємство і призводить його до банкрутства. Знайти вихід з кризового стану дуже складно, особливо в нинішній ситуації, що склалася в країні. Тому необхідним кроком є запровадження відповідної системи заходів, а саме системи антикризового управління, що буде спрямована на недопущення настання банкрутства, та забезпечить вихід зі скрутного становища підприємства.

В працях провідних вчених, таких як В. О. Василенко, В. М. Маховки, Т. А. Чернявська, О. Бланк, Л. О. Лігоненко, було досить широко теоретично розглянуто систему антикризового управління підприємством. В більшості праць питання активізації діяльності підприємства розглядалося або вже після настання банкрутства, або коли підприємство знаходиться в кризовому стані на межі банкрутства.

Нестабільність та непередбачуваність зовнішнього середовища наразі є головним чинником, що негативно впливає на діяльність підприємств. Також до дестабілізуючих чинників, які мають вплив на ефективність функціонування підприємств в Україні, відносять: кризові процеси в економіці, структурні зрушення, зміну форм власності, розрив налагоджених виробничих зв'язків та реструктуризацію підприємств. Невизначеність майбутнього, неможливість спрогнозувати основні показники діяльності на тривалу перспективу, нестабільність курсів валют та цін спричиняють погіршення фінансового стану підприємств, що веде за собою загрозу їх існування [1]. В багатьох вітчизняних підприємств однією з головних проблем є відсутність системи, яка буде вчасно реагувати на вплив негативних чинників та запобігати кризовим явищам.

Система антикризового управління – це управління, в якому здійснюються передбачення небезпеки кризи, аналіз її симптомів, заходів для зниження негативних наслідків кризи і використання її факторів для подальшого розвитку [2]. На сучасному підприємстві система антикризового управління повинна забезпечувати його стабільне функціонування завдяки своєчасному виявленню загроз зовнішнього та внутрішнього середовища та реагуванню на них, у випадку погіршення діяльності підприємства необхідно вжити заходи з подолання кризових явищ [3]. В межах антикризового управління здійснюється аналіз різних сценаріїв розвитку подій, на основі якого розробляють порядок дій з врахуванням можливих загострень як всередині підприємства, так і в зовнішньому середовищі. Залежно від виду проблем, що наявні на підприємстві, використовують різні методи антикризового управління, а саме: функціональні методи та системні методи. Функціональні методи управління спрямовані на подолання кризи через внесення змін у певні дії менеджерів та персоналу підприємств, в той час, як завдання системних методів полягає у вирішенні кризи шляхом повної реструктуризації підприємства [4].

Маркетингова стратегія в умовах кризи є важливою в сучасній діяльності підприємств. Формування ефективної маркетингової стратегії передбачає розробку заходів реагування на мінливе ринкове середовище, шляхом визначення сегментів ринку і їх позиціонування [5]. Рецесія деяких компаній, тобто загальне зниження економічної активності підприємства, може призвести до додаткового контролю над ринковою ситуацією. Підприємства, які під час кризи змінилися та пристосувалися до нових умов діяльності мають переваги в ринковому середовищі. Здійснюючи маркетингову діяльність в умовах кризи, підприємства повинні чітко дотримуватись ефективної маркетингової політики, що являє собою встановлені межі діяльності у сфері управління, спрямовуючи функціонування компанії у напрямі реалізації її маркетингових стратегій.

Отже, для здійснення підприємницької діяльності в кризових умовах, необхідно впроваджувати систему антикризового управління, яка вчасно виявлятиме проблеми та запобігатиме погіршенню економічного стану компанії. Існує багато прикладів організацій, що збільшили маркетинговий бюджет під час кризи та не зазнали відчутних втрат прибутку. Створення ефективної маркетингової політики дасть можливість підприємствам контролювати внутрішню та зовнішню ситуацію, бути гнучкими до змін, доповнювати маркетингову стратегію, регламентувати управлінську діяльність та поведінку підприємств [5].

Список використаних джерел:

1. Ефективність діяльності підприємств в умовах глобалізаційних процесів: [монографія] / [за ред. О. В. Ольшанської, А. О. Мельник, Т. М. Янковець]. Київ: КНУТД, 2016. 390 с.

2. *Мельниченко О. О.* Сутність антикризового управління підприємством у сучасних умовах господарювання / Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. Том 21. № 2. С. 157–162.

3. *Бліннікова К. Є., Шацька З. Я.* Підходи до впровадження антикризового управління у діяльність підприємства. Вип. 2017. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2017/5_05_uk/40.pdf

4. *Косарева І. П., Сало А. В.* Характеристика сутності та поняття антикризового фінансового управління. Вип. 2018. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/80.pdf>

5. *Росола У. В.* Маркетингова діяльність в умовах кризових явищ. *Наук. Вісник Мукачівського державного університету. Управління економічними процесами: сучасні реалії і виклики.* 2017.

Ільченко В. М., к.е.н., доц.,
доцент кафедри підприємництва
та економіки підприємства
Університету митної справи та фінансів
Кузнецова Ю. А., студентка
Університету митної справи та фінансів

ВПЛИВ ПРОРИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

Розвиток сучасних економічних систем безпосередньо пов'язаний із застосуванням проривних технологій, які більш поширені як проривні інновації. Проривні технології – це такі інноваційні технології, які знімають або зменшують залежність від невідновлюваних природних ресурсів, істотно підвищують якість життя або забезпечують технологічний перехід в користуванні певним продуктом (послугою) [1]. Основними критеріями є: висока потенційна потреба людства або великої кількості користувачів, висока доступність кожній людині, відносно низька вартість.

Згідно з результатами Global Innovation Index 2021, Україна посідає 49-те місце в рейтингу найбільш інноваційних країн світу – мінус чотири позиції порівняно з 2019 роком. Це при тому, що в Україні працює близько 160 тис ІТ-спеціалістів і вона входить в перелік провідних країн світу за якістю ІТ-розробок. За даними дослідження KPMG CEO Outlook 2020, 63 % керівників у світі не чекають, поки проривні технології знищать їхній бізнес, натомість вони інвестують в інноваційні зміни. В Україні ж лише 35 % керівників у найближчі три роки планують збільшити інвестиції у виявлення та застосування проривних технологій, розглядаючи таку інвестицію як довгострокову. Разом з тим, керівники в Україні та світі поділяють думку, що здатність швидко адаптуватися є новою валютою бізнесу, і якщо вони будуть занадто повільними, то програють. Так вважають 91 % та 67 % респондентів відповідно. При цьому 84 %

керівників у світі та 95 % керівників в Україні зацікавлені, щоб працівники компаній втілювали інноваційні ідеї і не переймалися можливими помилками. Проте значно нижчий відсоток опитаних (56 % і 66 % відповідно) кажуть, що їх компанія має таку корпоративну культуру [2].

Для успішного великого підприємства рішення про впровадження проривної технології є досить болісним і ризикованим. Адже таке рішення, по суті, вбиває вже усталений успішний бізнес підприємства. Чим успішніше позиції підприємства на ринку, тим з меншим бажанням воно відмовляється від чинних технологій. Якщо ж новатором, який впроваджує нову технологію, є підприємство-новачок, то воно навряд чи відчуває такі проблеми з ухвалення відповідного рішення. Таке підприємство не стоїть перед втратою свого завойованого раніше сегмента ринку, забезпеченого успішною технологією. Це, правда, не зменшує інші форми ризику, які зазвичай пов'язані з реалізацією стартапів. Близько 95 % нових технологічних ідей, втілених у стартапах, не знаходять втілення в реальному житті. Навіть в Ізраїлі, "країні стартапів", більшість проектів не доходять до стадії реалізації [3]. Проривні технології поступово змушують споживачів переглянути свої погляди на цінність товарів на ринку. Водночас старі товари стають неконкурентоспроможними через те, що змінюється цінність колишніх параметрів і функцій, які приносили раніше їм успіх на ринку.

Оцінювання можливих наслідків упровадження проривних технологій має велике значення. Це дозволяє порівнювати витрати на їх розроблення та освоєння з тими ефектами, які вони можуть дати. Обґрунтування найбільш ефективних вкладень в інноваційні проекти відіграє надзвичайно важливу роль на тлі тих витрат, які вкладаються в реалізацію проривних технологій. Зокрема, за прогнозними оцінками, обсяг світового ринку лише промислового Інтернету речей станом на 2020 рік досягнув 110 млрд дол. США. На 2021 він уже оцінюється як 123 млрд дол., а до 2030 року може зрости до 14 трлн доларів США [4].

Отже, очікувані позитивні ефекти проривних інновацій є потужними стимулами їх реалізації, обіцяючи інвесторам відчутний приріст доходів, причому, найчастіше, досить швидкий. Однак за досягнення науково-технічного прогресу людині доводиться платити високу ціну у формі небажаних негативних наслідків. Плоди цивілізації виявляються настільки «привабливими» (через їх економічні вигоди), що від них людство уже не в змозі відмовитися, яких би несприятливих наслідків вони не завдавали. В умовах цифрового середовища Україна повинна прямувати за світовими трендами впровадження та розвитку інновацій. Це стосується і автоматизації промисловості, і оцифрування доступу до послуг.

Список використаних джерел:

1. *Зайцева О. О., Болотинюк І. М.* Електронний бізнес: навчальний посібник / за наук. ред. Н. В. Морзе. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2015. 264 с.

2. *Мариновська А., Мишко Я.* Цифровізація. Digitalization. URL: <https://iie.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/Prezentatsiyaszhatyiy.pdf> (дата звернення: 20.05.2022).

3. Сучасні соціально-економічні тренди: досвід ЄС та практика України у світлі промислових революцій: монографія / Л. Г. Мельник. Суми: Сумський державний університет, 2021. 338 с.

4. Проривні технології в економіці і бізнесі (досвід ЄС та практика України у світлі III, IV і V промислових революцій): навчальний посібник / за ред. Л. Г. Мельника та Б. Л. Ковальова. Суми: Сумський державний університет, 2020. 180 с.

Ільченко В. М., к.е.н., доц.,
доцент кафедри підприємництва
та економіки підприємства
Університету митної справи та фінансів
Онищенко У. В., студентка
Університету митної справи та фінансів

ІННОВАЦІЙНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

В реаліях сучасного соціально-економічного становища країни існує безліч нагальних соціальних проблем, які потребують вирішення. Соціальні підприємства змінюють життя людей, сприяють поліпшенню середовища їх існування, підвищують добробут, формують умови доступу соціально незахищених верств населення до благ сучасного світу. У багатьох країнах соціальні підприємства є індикатором найбільш прогресивного та «людяного» бізнесу.

На жаль, в Україні соціальне підприємство відносно молодий вид бізнесу і тому має недостатнє нормативно-правове визначення, а також недостатню наявність актуальної статистичної інформації, що сповільнює розвиток цього сектору стратегічно та якісно.

В умовах сьогодення соціальне підприємство позиціонується як інноваційна форма бізнесу, спроможна впроваджувати інновації, економічні й соціальні рішення соціальних проблем, серед яких бідність, підтримка незахищених верств суспільства, охорона довкілля, захист прав людини, енергетична безпека, збереження і відновлення земельних ресурсів, нерівномірний розподіл капіталу та ін. Також воно стає одним із важливих та ефективних інструментів вирішення соціальних проблем для малого та середнього бізнесу в Україні та лідером у різних галузях економіки будь-якої розвиненої країни.

Соціальні підприємства – це простір, де підприємці можуть не тільки орієнтуватись на максимізацію прибутку від своєї діяльності, а й використовувати прибуток для досягнення ширших соціальних цілей. Ці

підприємства можуть одночасно створювати соціальну цінність та бути прибутковими. Вони значно знижують навантаження на бюджет держави у вирішенні суспільних проблем. На відміну від традиційного бізнесу, де успіх своєї роботи підприємці оцінюють прибутком, соціальний підприємець свій успіх оцінює «соціальною віддачею». Його ідея повинна змінити суспільство в цілому. Соціальні підприємці для своїх проєктів можуть отримати кошти, заключивши контракти з державою, отримуючи гранти і збираючи добродійні внески [2].

У 2014 році трапився справжній «бум» українського соціального підприємництва, обумовлений економічною, політичною та соціальною ситуацією. Адже з початком збройного конфлікту на сході країни кількість вразливих груп населення суттєво зросла: більше мільйона людей стали внутрішньо переміщеними особами, сотні тисяч – учасниками бойових дій чи отримали важкі поранення. Тому гостро постали проблеми соціальної адаптації й працевлаштування, на які оперативніше за державні структури відреагував соціальний бізнес [3].

В екосистемі соціального підприємництва існує декілька моделей ведення бізнесу, кожна з яких має свої критерії та відповідає на питання “як саме бізнес розв’язує соціальну проблему?”. Серед них можна виділити чотири основні підходи, серед яких інноваційна модель, модель працевлаштування, модель генерування прибутку та змішана модель.

На нашу думку, модель працевлаштування є дієвим підходом до ведення соціального бізнесу в умовах сучасних кризових явищ в Україні. Наразі вже існує потреба у працевлаштуванні внутрішньо переміщених осіб через повномасштабну агресію росії проти України. Адже за даними Міжнародної організації з міграції (МОМ) станом на 17 квітня 2022 року 17,5 % населення в цілому є внутрішньо переміщеними особами в Україні, що еквівалентно 7,7 млн осіб. З 1 квітня кількість ВПО в країні збільшилась майже на 568 тис. осіб (8 %) і на 1229 тис. осіб (19 %) порівняно з цифрами 16 березня [1].

Проте саме інноваційний підхід може стати поштовхом до відновлення економічного становища країни. Так, ефективним механізмом забезпечення створення інновацій є соціально відповідальний стартап, тобто стартап, створений з соціальною метою. Загалом під стартапом розуміють нещодавно створену компанію (можливо, ще не зареєстровану офіційно, але яка планує стати офіційною), в основі якої лежать інновації або інноваційні технології, яка не вийшла на ринок або лише почала на нього виходити, а також яка володіє обмеженими ресурсами [4].

Таким чином, соціальний підприємство – це унікальний вид бізнесу для України, мета якого одразу поєднує вирішення актуальних соціальних проблем та отримання прибутку.

Наразі, збільшення значення цієї відносно нової для України сфери бізнесу пов’язане з відповіддю суспільства на соціальні, економічні та політичні виклики, що зросли внаслідок повномасштабної військової агресії росії проти України.

Інноваційна підхід до ведення соціального бізнесу може бути втілений як соціальні стартапи, які за допомогою інновацій можуть допомогти побороти дестабілізацію соціально-економічної ситуації в країні та залучити додаткові іноземні інвестиції.

Україна готова до виклику, саме соціальне підприємництво може стати порятунком на шляху відновлення економічного, соціального та політичного становища нашої держави. Соціальний бізнес дасть змогу вирішити такі проблеми як працевлаштування переселенців, ветеранів, надати фінансову підтримку цим соціальним групам, а також бізнесу, що постраждав під час війни.

Список використаних джерел:

1. Ukraine Internal Displacement Report “General population survey”. Round 3. 17 April 2022. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/iom_ukraine-displacement-report_round3_eng.pdf (дата звернення: 18.05.2022).

2. *Ільченко В. М.* Інновації як концептуальна основа соціального підприємництва в Україні. *Приазовський економічний вісник: електронний науковий журнал*. 2022. № 1 (30).

3. Практичний аналіз розвитку соціального підприємництва – Координатор проектів ОБСЄ в Україні. 2019. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/9/426392.pdf> (дата звернення: 12.05.2022).

4. *Руда М. В., Лагода О. Б.* Соціально відповідальні стартапи: сутність, світові тенденції та проблеми розвитку в Україні. *Електронне наукове фахове видання “Економіка і суспільство”*. 2017. № 9. С. 619–626.

Івашина А. В., студентка

Університету митної справи та фінансів

Озерян К. С., студентка

Університету митної справи та фінансів

Тараненко В. Є., к.е.н., доцент кафедри соціального забезпечення та податкової політики

Університету митної справи та фінансів

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Під соціальною політикою у найбільш узагальненому визначенні прийнято розуміти комплекс заходів державного та недержавного характеру, спрямованих на пошук, задоволення і узгодження потреб та інтересів громадян, соціальних груп, місцевих громад; обґрунтування та втілення рішень державою й іншими соціальними інститутами в інтересах і з урахуванням потреб основних верств і соціальних груп, окремого індивіда, їх місця в суспільстві та взаємодії у сфері трудових відносин, надання соціальних гарантій, здійснення соціального захисту населення [1, 1].

Сучасний стан розвитку України супроводжується загостренням соціально-економічних проблем, що зумовлюють значні зміни якості життя населення. Такі зміни виявляються в погіршенні економічного стану, фізичного здоров'я, зниженні середньої тривалості життя, поглибленні диференціації доходів різних груп населення, зниженні рівня соціального забезпечення, соціального захисту, реальної заробітної плати, середньої пенсії, в розвитку небезпечних ситуацій у різних галузях соціальної сфери тощо. Фундаментом щодо реалізації соціальної політики у соціальних демократичних державах покладаються такі принципи, як соціальна справедливість, соціальна солідарність, індивідуальна соціальна відповідальність, соціальне партнерство [2].

Одним із ключових завдань соціальної політики є досягнення відповідності цілеспрямованої діяльності системи, її соціально-політичних інститутів, що є суб'єктами такої політики, соціальному розвитку згідно з вимогами об'єктивних закономірностей суспільного прогресу [3]. Іншими завданнями можна вважати забезпечення чіткого функціонування суб'єктів соціальної політики, узгоджуваної діяльності різних її елементів, формування їх оптимального співвідношення та підтримання необхідних пропорцій між ними. Для ефективної реалізації соціальної політики необхідно повною мірою використовувати механізм соціального страхування: як добровільного, так і обов'язкового. Воно засноване на відповідних принципах, соціальних послугах та гарантіях. Зазначимо, що добровільне соціальне страхування в Україні тільки набирає обертів. Враховуючи достатньо високий рівень безробіття, наявність інших соціальних проблем, пов'язаних з війною, досить проблемним є й соціальний захист громадян.

Останнім часом все актуальнішим із напрямків соціальної політики стає орієнтація на ефективне формування людського капіталу. А саме виділення більше видатків з державного бюджету на охорону здоров'я, заохочення народжуваності населення, підготовку професійних кадрів, виховання громадян, особливу увагу потрібно приділити молоді, які в свою чергу будуть здатні самостійно забезпечувати гідний рівень життя та нести відповідальність за свій вибір. Теорія людського капіталу сформувалася на безпосередньому взаємозв'язку між інвестиціями в людський капітал та продуктивністю праці. Розглянемо кількісні показники людського капіталу в Україні за останні роки (табл. 1).

Таблиця 1

Кількісні показники людського капіталу в Україні [4]				
Показники	2018	2019	2020	2021
Народжуваність, тис. осіб	335,8	308,8	293,4	271,9
Природний приріст (скорочення) населення, тис. осіб	-251,7	-272,2	-323,3	-442,3
Середній вік населення, років	41,3	41,6	41,8	41
Працездатне населення, тис. осіб	28 719	28 468	28 199	

З даних табл. 1 можна зробити висновок, що народжуваність за останні роки йшла на спад, наприклад, в 2021р. народилось 271,9 тис. осіб, водночас у 2018 р. – 335,8 тис. осіб. Населення також скорочується – в 2021 р. показники становлять –442,3. Середній вік населення за минулий рік також зменшився, досягнувши мітку в 41 рік, можливо ця ситуація пов'язана з пандемією та різким погіршенням ситуації в охороні здоров'я. Працездатне населення в 2020 р. становить 28 199 осіб, в 2019 – 28 468 осіб, водночас найбільше працездатного населення було в 2018 р. – 28 719 осіб.

Потрібно докладати більше зусиль саме в цій сфері, бо збільшення людського капіталу, повинне сприяти зростанню економіки. Формуючи продуктивну та ефективну соціальну політику, важливим буде виділяти більше видатків та уваги саме людському капіталу. Створення та розвиток різних державних програм спрямованих на повну реалізацію заходів, щодо підвищення соціальної активності населення є найефективнішим шляхом до вирішення проблем соціальної політики в сучасному суспільстві.

Таким чином, держава повинна спрямовувати власні зусилля на економічне зростання та соціальний розвиток, тим самим надаючи гідний рівень життя населенню країни. Найбільш ефективними сферами в соціальній політиці, що допомагають здійснювати позитивні перетворення в суспільстві є людський капітал та формування соціально активного населення.

Список використаних джерел:

1. *Кудласевич О. М.* Тенденції розвитку соціальної політики: ретроспективний аналіз. 2013. 170 с.
2. Принципи соціальної політики. Реферат. URL: <http://studies.in.ua/ru/socialnaya/3463-principi-socalnoyi-poltiki.html>
3. Сутність, завдання та реалізація соціальної політики в Україні. Реферат. URL: <https://buklib.net/books/32421/#:~:text=Головним%20зпрогресу.>
4. Важливість розвитку людського капіталу в сучасному світі. URL: <https://uifuture.org/publications/vazhlyvist-rozvytku-lyudskogo-kapitalu>

Капітанець С. В., к.пед.н., доцент,
провідний науковий співробітник відділу
митної та економічної безпеки Науково-дослідного
інституту фінансової політики ДПУ

NCTS ЯК ВАЖЛИВА ІТ-СКЛАДОВА ПРОЦЕДУРИ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ

В умовах євроінтеграційних прагнень України одним з ключових стало питання спільного транзиту. Адже, серед економічних зобов'язань нашої країни з виконання положень Угоди про асоціацію доволі важливим є приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту (далі – Конвенція).

Запровадження спільного транзиту в Україні відбувається відповідно до положень Закону України від 12.09.2019 № 78-IX «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» (далі – Закон). Згідно Плану заходів з реформування та розвитку системи органів, що реалізують митну політику, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.05.2020 № 569-р, передбачено: приєднання України до спільної транзитної процедури ЄС/ЄАВТ та створення транзитної системи, яка підтримує ефективний митний контроль, використовує сучасні технології під час здійснення контролю за доставкою товарів (п. 35 Плану); впровадження національної електронної транзитної системи та інтеграцію інформаційно-телекомунікаційних компонентів митниці (п. 48 Плану). Приєднання до Конвенції передбачає не лише створення необхідного законодавчого поля для запровадження спільного транзиту в Україні, формування відповідної організаційної структури та забезпечення доведення інформації про нові підходи у роботі до всіх посадових осіб митних органів і представників бізнес-середовища, а й розгортання та забезпечення застосування електронної транзитної системи (NCTS) на національному рівні, проходження тестування на відповідність функціоналу системи в рамках підготовки до міжнародного застосування. Безумовно, стійкість прогресу у приєднанні до Конвенції забезпечується належною підготовкою та виконанням умов, що становлять правову, програмну та організаційну складові цього процесу. Проте, враховуючи важливість та специфіку розгортання NCTS в Україні, розглянемо саме IT-складову процедури спільного транзиту.

Як відомо, нова комп'ютеризована транзитна система (New Computerized Transit System NCTS) – це система, в основі якої лежить Конвенція про процедуру спільного транзиту. Система NCTS доступна лише для 35 країн – учасниць Конвенції та пов'язує митні служби цих країн, дозволяючи обмін митними даними для контролю за переміщенням товарів під процедурою спільного транзиту, підвищуючи ефективність та безпеку транзитних переміщень вантажів [1]. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності подають митні декларації до NCTS в електронному вигляді для поміщення товарів під процедуру спільного транзиту. Відповідно до абз. 1 п. 1 ст. 1 Закону: «Електронна транзитна система – електронна система, яку використовують для електронного обміну даними при режимі спільного транзиту, структурованими відповідно до стандартів електронних повідомлень, які використовуються при обміні даними між комп'ютерними системами в комп'ютеризованій транзитній системі, що застосовується договірними сторонами Конвенції про процедуру спільного транзиту від 20 травня 1987 року» [2].

Запровадження NCTS в Україні проходить у 3 етапи: пілотний проєкт, національне застосування та міжнародне застосування. Так, відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 12.11.2020 № 701 «Про проведення пілотного проєкту з тестування національної електронної

транзитної системи» та Наказу Держмитслужби від 13.11.2020 № 520 «Про впровадження пілотного проекту з перевірки роботи національної електронної транзитної системи» з листопада 2020 року в Україні стартував пілотний проєкт з тестування роботи електронної транзитної системи, котрий тривав 4 місяці. Спочатку до пілотного проєкту були залучені 2 найбільші регіональні митниці – Київська та Волинська, остання з яких розташована на кордоні з ЄС (Польща). Згодом до пілотного проєкту підключилися Північна та Одеська митниці. Усі заходи, проведені в рамках пілотного проєкту, застосовувалися виключно для цілей пілотного проєкту з виконанням усіх митних формальностей у порядку, встановленому митним законодавством. Це означає, що одночасно використовувалися дві системи: національна система контролю транзиту та національна електронна система транзиту (NCTS). Таким чином, суб'єкти ЗЕД подавали свою звичайну попередню митну декларацію (тип декларації «EE») та транзитну декларацію (тип «T1UA»). Під час пілотного проєкту застосовувалася гарантія у вигляді застави готівкою за попередньою митною декларацією [3, 15]. Пілотний проєкт дав можливість перевірити роботу згаданих вище систем у взаємодії з суб'єктами ЗЕД, виявити недоліки та оперативно внести необхідні корективи. З березня 2021 року і дотепер відповідно до Наказу Державної митної служби України від 19.03.2021 №191 «Про повномасштабне застосування національної електронної транзитної системи» в Україні триває етап національного застосування NCTS. В оприлюдненому звіті Державної митної служби України зазначено, що за рік такого застосування в NCTS уже зареєструвалися для можливості подачі декларацій T1UA більше 1000 підприємств, загалом подано майже 5000 T1UA. Митницями оформлено понад 3200 T1UA, а перша заява на отримання спеціального транзитного спрощення знаходиться на завершальному етапі розгляду. Служба підтримки NCTS опрацювала більше 600 запитів користувачів. Крім того, 9 компаній в Україні отримали статус фінансового гаранта в режимі спільного транзиту [4]. Також у системі NCTS зареєстровано усіх посадових осіб підрозділів митного оформлення та контролю за переміщенням товарів митниць (понад 4500 осіб), які пройшли попередню підготовку з питань спільного транзиту та ознайомлені з роботою відповідного програмного забезпечення. Більше 350 посадових осіб митниць (3–5 осіб з кожної митниці) пройшли базове навчання як тренери на базі Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Держмитслужби та надають практичну підтримку іншим посадовим особам відповідних митниць без відриву від роботи. Проведено більше 10 семінарів для учасників ЗЕД. Доречно нагадати, що підтримка реалізації заходів із запровадження NCTS в Україні та приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту здійснюється з використанням програми EU4PFM в рамках узгоджених планів на поточний рік. Зокрема, програмою EU4PFM та її експертами надається

підтримка щодо організації робочих зустрічей, нарад, семінарів, розробки нових та підготовки змін до існуючих нормативно-правових актів, IT аспектів підтримки функціонування NCTS, включаючи підтримку в проходженні тестування на відповідність (Conformance testing), організаційних аспектів запровадження системи. Окрім того, за підтримки програми EU4PFM та СРМА здійснюється фінансування технічної підтримки програмного забезпечення NCTS Phase 4 та закупівля послуг з розробки NCTS Phase 5.

Таким чином, задля вирішення питання приєднання до Конвенції Україна покроково виконує «домашні завдання», у тому числі щодо належного забезпечення програмної складової. Після під'єднання України до міжнародної Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS) процедури транзиту будуть приведені у відповідність до норм, котрі діють в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Режим спільного транзиту (NCTS). URL: <https://customs.gov.ua/forum/?tag=ncts-140> (дата звернення: 02.05.2022).

2. Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи»: Закону України від 12 вересня 2019 № 78-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-IX#Text> (дата звернення: 05.05.2022).

3. The National IT Strategy, Roadmap and Action Plan (NSRAP) for NCTS for an Acceding Country to the CTC. The State Customs Service of Ukraine. 26 p.

4. Рік застосування NCTS на національному рівні: досягнення та перспективи. URL: <https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/rik-zastosuvannia-ncts-na-natsionalnomu-rivni-dosiagnennia-ta-perspektivi-804> (дата звернення: 06.05.2022).

Каховська О. В., д.е.н., професор
кафедри фінансів, економіки
та підприємництва ПДАБА
Лазебна А. А., студентка ПДАБА

КЛАСИФІКАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Підприємницький ризик являє собою процес, який може виникнути за будь-якого виду господарської діяльності і прямо пов'язаний з виробництвом товарів, продукції та наданням послуг [1]. Тому підприємства повинні мати певну політику ризику. Основними напрямками політики ризику є: політика уникнення ризику; політика ухвалення ризику; політика зниження рівня ризику.

Політика запобігання ризику включає заходи, які можуть повністю усунути певні види економічних ризиків. Ця політика є найпростішим методом, але не завжди ефективна, тому що уникнення ризиків також може призвести до того, що підприємство втратить можливість одночасно отримувати значний прибуток. Політика прийняття ризиків виражає готовність і здатність ризикувати власним коштом. Така політика застосовна до ситуації, коли фінансове становище компанії стабільне і прагне розширити свій бізнес, але це може призвести до великої кількості необґрунтованих втрат. Політика зниження ризику передбачає зменшення ймовірності та кількості втрат. Слід пам'ятати, що прийняття підприємцем оптимального рішення – гарантія успіху діяльності підприємства, оскільки воно значно зменшує рівень ризику, і навіть дає можливість отримати найвищий підсумковий результат.

У процесі підприємницької діяльності інколи виникають об'єктивні або суб'єктивні дії, що спричиняють настання несприятливих та несподіваних подій (ризиків). Виділяються конкретні причини, що викликають виникнення ряду ризикових ситуацій:

- 1) скорочення потреби даного виду продукції, заміщення продукцією інших виробників, моральне зношування, зменшення попиту;
- 2) відмова постачальників від укладання договорів, перехід традиційних постачальників на випуск іншої продукції, неможливість придбання вихідної сировини та матеріалів, відсутність валюти і т. д.;
- 3) невідповідність продукції вимогам щодо якості, неможливість використання споживачем продукції даної якості, рішення споживача про перемикання на інший вид діяльності;
- 4) прийняття споживачем рішення про використання коштів на інші цілі, відсутність необхідної величини коштів на оплату продукції;
- 5) несподіване надходження інвесторам або кредиторам негативної інформації щодо перспектив та можливостей підприємства [2].

Форми прояву ризику можна класифікувати за рівнем впливу на економічні результати та соціальні наслідки. Усі джерела ризику поділяються на дві основні групи. Перша група – це джерела внутрішні, під якими розуміються умови, що формуються у процесі господарювання. Друга група – це джерела зовнішні, під якими розуміються ті умови, які суб'єкт не може змінити, але повинен враховувати.

Зовнішні чинники поділяються на чинники прямого впливу, які безпосередньо впливають на рівень ризику і фактори непрямого впливу, які негайно не впливають на рівень ризику, але сприяють його зміні.

До факторів прямого впливу відносяться: зміни законодавства, що регулює господарську діяльність; непередбачені дії органів державної влади та місцевого самоврядування; податкова система; взаємини з господарюючими партнерами; конкуренція.

До групи факторів непрямого впливу належать: політичні умови; економічна нестійкість країни; міжнародні події; економічний розвиток галузі, у якій діє підприємство; стихійні лиха.

Найважливішими чинниками, які визначають рівень ризикованості підприємницької діяльності в Україні, вважаються зовнішні чинники. Причому, як показує практика, жорсткіший і непередбачуваний фактор – невизначеність базису векторів економічної реформи, в рамках якої держава веде таку фінансову, кредитну, валютну, структурну та інші види політики, які можуть поставити на межу банкрутства будь-яке підприємство.

Оскільки ризик є невід’ємною частиною підприємницької діяльності, підприємцю необхідно не уникати ризику, а вірно оцінювати рівень ризику та вміти управляти ним, щоб забезпечити прийнятний для підприємства його рівень [3]. Одним із напрямів оптимізаційної діяльності підприємств є визначення та відстеження можливих ризиків на всьому русі виробничого процесу та пропонованих послуг. Застосування методу мінімізації підприємницьких ризиків передбачає, що наслідки прийнятих рішень у цій галузі мають піддаватися виміру у плані їхнього впливу на функціональні витрати та доходи від продажу своєї продукції, товарів та послуг. У зв’язку з цим актуалізується завдання знаходження способу визначення «критичних точок» кожного рівня показників, що найбільш коректно відображають фінансовий стан підприємства. Це дає можливість оцінити рівень впливу ризику на кінцевий результат і вибрати ефективний метод управління готівковими фінансовими та матеріальними ресурсами.

Список використаних джерел:

1. *Стравінська К.* Підприємницький ризик: причини, наслідки та управління: II Міжнародна студентська науково-технічна конференція "Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання". 2019. С. 377–378.
2. *Жигір А. А.* Різновиди підприємницьких ризиків та їх класифікація. *Ефективна економіка*. 2012. № 4.
3. *Вишнеvsька О. А.* Аналіз змісту та наукові підходи до визначення сутності підприємницького ризику. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Випуск 5-1 (05). С. 64–67.

Качулло С. О., магістрант

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Василишина Л. М., к.е.н., доцент

кафедри управління і фінансово-економічної безпеки

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Вивчення зарубіжного досвіду корпоративного управління в банківській сфері є важливим в тому аспекті, що спрощується процес формування напрямів вдосконалення вітчизняної практики корпоративного управління.

Розвиток корпоративного управління в банківському секторі розпочався у 1999 р., коли Базельським комітетом з банківського нагляду (БКБН) було опубліковано перший документ, що містить відповідні Рекомендації з корпоративного управління, заснований на принципах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [1].

На сьогоднішній день принципи БКБН є стандартом, на який спираються органи банківського нагляду різних країн та мають можливість реалізувати належну систему корпоративного управління у всіх кредитних організаціях своїх країн. Більш того, сьогодні багато кредитних організацій та центральних банків країн створюють власні кодекси корпоративного управління, які є обов'язковими для застосування всіма кредитними організаціями, що діють на території держави.

Важлива роль банків для національної економіки, велике бажання суспільства забезпечити умови для сталого розвитку спонукає країни до створення кодексів та рекомендацій у сфері корпоративного управління для банків. Крім цього, стимулом розвитку практики корпоративного управління для банків є сучасні тенденції, пов'язані з підвищенням якості корпоративного управління в міжнародних компаніях, з метою відповідності сучасним тенденціям.

Так, спеціальні кодекси корпоративного управління, присвячені банкам, сьогодні прийнято в більшості розвинутих країн світу. Зазвичай такі галузеві банківські кодекси корпоративного управління фокусуються на питаннях ризик-менеджменту, діяльності ради директорів та політики виплати винагороди.

Крім того, існують міжнародні рекомендації (наприклад, рекомендації Базельського комітету з банківського нагляду) щодо організації корпоративного управління кредитними організаціями.

В огляді корпоративного управління банків Великобританії сформульовано основні напрямки розвитку практики корпоративного управління у банках, сформовано перелік із 39 питань, що потребують покращення корпоративного управління у банках [2].

Кодекс корпоративного управління Італії вказує на центральну роль керівних органів банку у визначенні механізмів корпоративного управління, що забезпечують досягнення поставлених стратегією цілей. У зв'язку з цим Банк Італії у своєму кодексі розглядає адекватність організаційних та корпоративних механізмів управління. Положення також містять необхідні для відображення Статуту банків принципи формування ефективного управління відповідно до статті 56 зведеного закону «Про банківську діяльність».

Кодекс корпоративного управління Голландії поширюється на будь-які банківські організації, включаючи банки з ліцензіями, виданими відповідно до Закону про фінансовий надгляд, незалежно від того, на території якої держави функціонує банк (у Нідерландах чи іншій державі-члені), та незалежно від того, чи здійснює головний банк цю діяльність чи філію.

Усі банки щорічно подають у своїх річних звітах інформацію про те, яким чином вони застосовували принципи Кодексу попереднього року, забезпечуючи обґрунтоване пояснення у випадках неможливості застосування того чи іншого принципу. Крім того, Кодексом регламентований обов'язок усіх банків розміщувати звіт на своїх веб-сайтах.

Кодекс корпоративного управління Марокко включає такі аспекти корпоративного управління, як відповідальність органів управління, систему внутрішнього контролю, управління конфліктами інтересів, прозорість та поширення інформації.

Резюмуючи вищесказане, необхідно зазначити, що всі прийняті на поточний момент банківські корпоративні кодекси обов'язково включають певні елементи:

1. Відповідальність та забезпечення ефективності ради директорів, а також створення комітетів при радах;
2. Питання, пов'язані з діяльністю загальних зборів акціонерів – підготовка, проведення, права акціонерів;
3. Транспарентність та розкриття інформації публічними компаніями, у тому числі інформація щодо реорганізації компанії (злиття та поглинання тощо) [3].

Правовий статус різних кодексів у різних країнах має відмінності. Наприклад, в одних країнах дотримання кодексу є головною умовою лістингу на біржі, емітент для цього зобов'язаний публічно сповіщати про дотримання кодексу або вказувати на причини недотримання окремих положень кодексу відповідно до правила «дотримуйся або пояснюй» [4].

Крім цього, на сьогоднішній день країни активно займаються питанням впровадження практики корпоративного управління у свої банківські системи, у зв'язку з чим розробляють державні кодекси банківського корпоративного управління та зобов'язують банки дотримуватися їх положень. Проте рівень дотримання банками даних кодексів залишається все ще дуже низьким, як і кількість створених на сьогоднішній день банківських кодексів корпоративного управління. У зв'язку з цим необхідно залучити банківську спільноту до створення та розробки кодексів та розповсюдження кращих світових практик у даній галузі з метою створення стабільної світової банківської системи.

Список використаних джерел:

1. Базові принципи ефективного нагляду за банківською діяльністю / Базельський комітет із питань Банківського нагляду. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs56.pdf> (дата звернення: 01.03.2022).
2. Асоціація регіональних банків. URL: http://www.asros.ru/public/files/12/11614-itog_oprosa_n25.pdf (дата звернення: 21.05.2022).
3. *Панасенко А., Резниченко А.* Формирование корпоративной стратегии банковского учреждения. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/186> (дата звернення: 22.05.2022).

4. Корпоративное управление в банках Евразии. Европейский банк реконструкции и развития. 48 с.

Kovalchuk M. O., Paleshko Y. S.
University of Customs and Finance

CURRENT BUSINESS TRENDS IN WORLD WITH THE TRANSITION TO E-COMMERCE

The merger of knowledge and information technology gives impetus to the emergence of innovative solutions that promote enterprise development. The organization of business on a new technological basis provides the processes of using information as a factor of social production. The processes of e-commerce are market research, settlements with suppliers and consumers, execution and support of orders.

The most important component of e-commerce is networks, which can be global (operations in global markets), corporate (e-commerce between large corporations) and commercial, as they bring both short-term and long-term benefits. With the transition to E-commerce, new markets opened up, which made it easier to find new customers and speed up business with regular customers [2, 554].

With the penetration of modern information and communication technologies in the activities of various public institutions and industries, the range of commercial relations based on the active use of the Internet is significantly expanding.

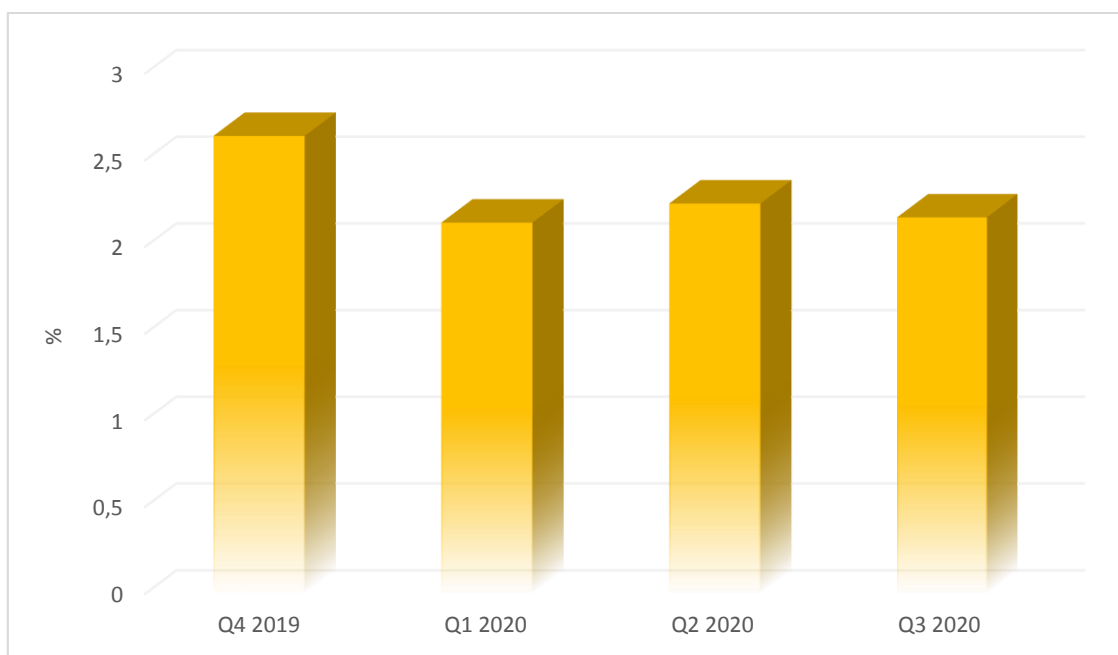

Fig. 1. Global conversion rate for online purchases (compiled by the author according to the data [3])

The transition to e-commerce has expanded the business environment. Nevertheless, despite the growth in the total number of potential digital buyers worldwide, in the third quarter of 2020 the visitor-to-customer conversion rate decreased slightly: from 2.64 % in the 4th quarter of 2019 to 2.17 % in the 3rd quarter of 2020 (Fig. 1).

Companies are actively innovating in the transition to e-commerce and use a range of digital technologies, including artificial intelligence, block chain and stand-alone delivery devices such as drones and robots. Based on these technologies, mechanisms have been developed for business operations - new payment mechanisms, security and trust mechanisms (digital identification, minimum quality standards, insurance, reputation analysis and support systems), mechanisms of interaction in the international market (marketing and advertising, logistics, packaging, customer service in foreign languages), which are drivers of growth.

The dynamic capabilities of e-commerce enterprises are as follows:

1. Entrepreneurial orientation - is achieved through the personal aspects of the leader. Ability implies that the head of the company must not only control the activities of subordinates, but also set the vector of development, show a creative approach to management, be an "generator of ideas [1, 517].

2. Organizational training – is manifested primarily in the training of employees as a key resource for e-commerce companies. Understanding that training of employees in terms of communication with customers, use of IT-infrastructure of the company, range management, marketing communications affects customer loyalty and business efficiency, contributes to the dynamic development of the company.

3. Continuous monitoring of trends and adaptation to them – it is important to monitor changes in consumer behavior, trends in society to be able to offer consumers added value faster and better than competitors. This requires that the e-commerce company has a continuous process of creative search.

4. Respond quickly to consumer demand – it is important for e-commerce companies to be able to quickly track consumer demand. This can be achieved through regular analysis of sales, customer feedback, conducting surveys to obtain ideas for expanding the range directly from consumers themselves.

The Internet and digital technologies allow businesses of all sizes to enter and expand new markets, enabling them to grow, scale and benefit from knowledge, as it becomes easier to participate in global value chains.

Thus, technology, data and analytical capabilities have become an integral part of the development of world trade in e-business at the present stage. By changing the direction of business with the transition to e-commerce, market participants can interact with customers through more diverse and effective means. In addition, businesses can optimize operations and management, allocate and efficiently use resources based on consumer demand by offering optimal goods and services.

References:

1. *Octavia A. et al.* Impact on E-commerce adoption on entrepreneurial orientation and market orientation in business performance of SMEs. *Asian Economic and Financial Review*. 2020. Т. 10. №. 5. P. 516–525.

2. *Poong Y., Zaman K. U., Talha M.* E-commerce today and tomorrow: a truly generalized and active framework for the definition of electronic commerce. Proceedings of the 8th international conference on Electronic commerce: The new e-commerce: innovations for conquering current barriers, obstacles and limitations to conducting successful business on the internet. 2006. P. 553–557.

3. 19 New E-Commerce Statistics in 2022. Ecommerce Blog. Drip – website. URL: <https://www.drip.com/blog/e-commerce-statistics> (date of access: 28.05.2022).

Ковальчук М. О., студентка
Університету митної справи та фінансів
Щолокова Г. В., к.п.н., доц.,
доцент кафедри міжнародних економічних
відносин та регіональних студій
Університету митної справи та фінансів

МЕРКОСУР ТА ЄС: ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Європейський Союз – великий та перспективний регіон для Південного спільного ринку. МЕРКОСУР є новим фінансовим горизонтом для європейських компаній. Він відкриває можливості посісти провідне місце на ринку з низькою конкуренцією, тому подібні фірми й стали основними інвесторами для Південного спільного ринку. 28 червня 2019 року ЄС та МЕРКОСУР досягли політичної домовленості щодо амбітної, збалансованої та всеосяжної торговельної угоди – створення зони вільної торгівлі [1].

Угода про ЗВТ передбачає зняття багатьох тарифів на торговельні потоки між двома регіонами протягом десяти років. Зокрема, ЄС повністю лібералізував весь імпорт виробничої продукції з латиноамериканського блоку та 82 % імпорту сільськогосподарської продукції. У свою чергу, країни – члени МЕРКОСУР лібералізували 90 % імпорту промислових товарів з ЄС (включаючи транспортні засоби та обладнання) і 93 % сільськогосподарської продукції. Угода передбачає, що 357 європейських продуктів харчування з позначкою походження або географічним зазначенням будуть захищені від можливих імітацій держав Південного спільного ринку [3].

Також створення зони вільної торгівлі позитивно вплинуло на сферу недискримінації щодо торгівлі послугами, заборонивши іноземним постачальникам застосовувати більш суворі правила та вимоги, ніж ті, що

застосовуються до національних постачальників. Угода містить положення, які зменшують нетарифні бар'єри шляхом спрощення митних процедур та усунення технічних бар'єрів, полегшують доступ малих та середніх підприємств до нових ринків, доступ до ринків державних закупівель. Це безпрецедентно для держав МЕРКОСУР, які на сьогоднішній день не надали іноземним компаніям доступу до системи закупівель, адже вони не є учасниками угоди СОТ, що регулює цю сферу. Глобальна важливість створення ЗВТ є значущою, оскільки залучені сфери становлять загалом 25 % світового ВВП. Для МЕРКОСУР угода з ЄС є найважливішою угодою, досягнутою на сьогоднішній день, оскільки всі її попередні договори охоплювали лише 7,4 % світового ВВП, і Угода з Європейським Союзом є першою, що регулює торгівлю послугами [3].

Внаслідок підписання угоди в 2019 р. обсяги зовнішньої торгівлі держав Південного спільного ринку з ЄС зросли (рис. 1). Зовнішньоторговельний оборот Аргентини з державами ЄС за 2 роки збільшився на 15 % (з 14 127 млн євро до 16 646 млн євро), що є найбільшим результатом з-поміж країн – членів МЕРКОСУР. На другому місці – Уругвай з 14 % зростання за період 2019–2021 років. Бразилія та Парагвай мають 11 % та 9 % відповідно.

Рис. 1. Обсяг загальної торгівлі ЄС з державами МЕРКОСУР (складено авторами за даними [2])

Різний масштаб впливу для регіонів пов'язаний з двома факторами. По-перше, оскільки торгівля з ЄС важливіша для членів МЕРКОСУР, ніж торгівля з МЕРКОСУР для країн – членів ЄС, Угода має більш виражений вплив на торговельні потоки латиноамериканського блоку. Другим фактором є відносно невеликий ступінь відкритості торгівлі економік МЕРКОСУР, оскільки переваги від функціонування зони вільної торгівлі є більшими у відкритих ринках. Крім того, у кожній зоні саме менш розвинуті держави фіксують більший вплив від збільшення торгівлі у вираженні ВВП, адже значення зовнішнього попиту для їхнього зростання є відносно більшим, ніж для більш розвинутих країн.

Таким чином, створення зони вільної торгівлі між Європейським Союзом та МЕРКОСУР позитивно вплинуло на економіку країн-членів цих обох міжнародних організацій. Запроваджені внаслідок Угоди зміни стосувалися зниження бар'єрів, полегшення надання доступу до державних закупівель, визначення заходів щодо інвестицій і мінімальних стандартів регулювання ринку праці. Для Південного спільного ринку дана угода є безпрецедентною, оскільки вона регулює торгівлю послугами та охоплює чверть світового ВВП.

Список використаних джерел:

1. Перспективи розвитку політики ЄС: глобальні та регіональні виміри: монографія / колектив авторів; за заг. ред. О. І. Брусилівської, І. М. Ковалю. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 200 с.
2. Statistics. Statistical data on the EU's economic relations with its main trading partners. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/analysis-and-assessment/statistics_en (дата звернення: 26.05.2022).
3. *Timini J., Viani F.* The EU-MERCOSUR free trade agreement: main features and economic impact. URL: <https://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/InformesBoletinesRevistas/ArticulosAnaliticos/20/T1/descargar/Files/be2001-art8e.pdf> (дата звернення: 26.05.2022).

Кокоуліна М. Р., студентка
Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ ТА ЙОГО МОТИВАЦІЯ ДО ЗРОСТАННЯ

Процес формування середнього та малого бізнесу в Україні характеризується суперечливими тенденціями. Позитивні тенденції розвитку (самозайнятість населення, отримання доходу) поєднані з тим, що соціально-економічна політика влади не спрямована на його формування та підтримку в Україні. На відміну від великого бізнесу, який став пріоритетним в Україні, спрямований на масового споживача із стандартними підходами до процесу виробництва, малий і середній бізнес зосереджений на виробництві унікальних товарів і послуг й таких, що не вигідні великому бізнесу. Власники великих підприємств – істеблішмент країни, який має специфічний світогляд (така специфічність пояснюється епохою Давосу або фінансовою цивілізацією, що не сприяє розвитку малого бізнесу. За умов, коли державі стає вигідним великий бізнес, малий та середній без державної підтримки стає більш уразливим. Тому обрана нами тема є актуальною і потребує її дослідження. До малого і середнього бізнесу в Україні можна зарахувати понад 90 % підприємств та компаній. Однак їхній реальний внесок у ВВП – лише близько 14 %. У Європі цей

показник набагато вищий. У Данії він становить – 80 % національного продукту, в Італії – 60 %, а середній внесок таких підприємств в економіку Західної Європи – 63–67 %. Попри збільшення доходів українського малого бізнесу, починаючи з 2000 року, його частка у ВВП не тільки не зростає, а неухильно знижується [4]. Можна стверджувати, що підприємства цієї сфери поки що не посіли належного місця у структурі національної економіки України. Без створення інституційної структури національної економіки, яка передбачає суттєве збільшення ролі малого і середнього бізнесу, неможливо реалізувати здатності приватних економічних суб'єктів розробляти та здійснювати власні ефективні економічні стратегії. Що породжує таку ситуацію? На мою думку це системні суперечності, які деформують інституційне середовище щодо розвитку малого і середнього бізнесу. Рушійними силами таких суперечностей є: незавершеність процесу приватизації в країні; організаційна слабкість малого та середнього бізнесу, його структурна деформація; суперечливий характер регуляторної політики бізнесу, недосконалість нормативно-правових актів; складність і заплутаність регуляторно-дозвільної система започаткування бізнесу; високий рівень тінізації економіки країни; недостатній рівень професійних знань і досвіду ведення бізнесу, низька якість його менеджменту; недостатній обсяг коштів у підприємців для здійснення інвестицій та інновацій; забюрократизованість і нестабільність системи податкового адміністрування, що створює значні перешкоди для розвитку легального підприємництва, низька конкурентоспроможність продукції малого і середнього бізнесу, у виробництві якої важлива економія на масштабах, відтак – конкуренція з боку великих підприємств тощо. Крім цього важливого значення набувають специфічні інституційні чинники, зокрема громадська думка стосовно підприємництва та ставлення до підприємців з точки зору суспільно-масової свідомості, ставлення держави до цього сектора економіки. За таких умов розвиток малого і середнього бізнесу призводить до підвищення ризиків, що проявляється як у непродуктивному використанні фінансових ресурсів, зменшенні конкурентоздатності підприємницької діяльності, в обмеженості податкового стимулювання бізнесу, так і у загрозі техногенній та екологічній безпеці, пов'язаній з виробничими процесами, зберіганням та використанням виробленої продукції; структурній деформації кадрового потенціалу, відволіканні кваліфікованої та дієздатної робочої сили, недотриманні вимог безпеки праці, що веде до втрат людського потенціалу країни. Існування цих ризиків засвідчує складність та комплексність регуляторної політики малого і середнього бізнесу. Насамперед потрібно розробити чіткий та прозорий механізм взаємодії влади і бізнесу. В цьому напрямі Україна робить лише перші кроки. Цей механізм слід розглядати через взаємодію між державою, органами місцевого самоврядування,

підприємцями, наукою і громадянським суспільством як партнерські відносини. В умовах фінансово-економічної кризи розвиток цих відносин стає ще актуальнішим, тому що ні держава не зможе виконувати своїх функцій без потенціалу та можливостей приватного бізнесу, ні приватний бізнес не зможе розвиватись, розробляючи нові технології та інноваційні підходи без підтримки держави. Був прийнятий Закон «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні». Серед основних напрямів державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва передбачено, зокрема, залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення постачання продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб. Передбачено забезпечення фінансової державної підтримки малих і середніх підприємств шляхом запровадження державних програм кредитування, надання гарантій для отримання кредитів, часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами тощо (ст. 16 Закону) [3]. В Україні затверджено Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва. Це свідчить про позитивні зрушення у механізмі взаємодії між державою та приватним сектором. З метою налагодження та розвитку цивілізованого діалогу між державою та середнім і малим бізнесом в Україні необхідно: сформувати відповідне інституційне середовище шляхом: нормативно-правового й методичного забезпечення його розвитку з урахуванням світової практики; адаптувати вже відомі у світовій практиці моделі взаємовідносин держави і середнього та малого бізнесу до українських реалій; зменшити регуляторні бар'єри для середнього і малого бізнесу; забезпечити прозорість в адмініструванні податків і зниження витрат, пов'язаних з дотриманням податкового законодавства; удосконалити регулювання та нагляд у фінансовому секторі, поліпшити доступу до фінансування; об'єднати зусилля держави й бізнесу для детінізації економіки, для подолання корупції.

Список використаних джерел:

1. Казакова Н. А. Міжнародні інвестиції України, проблеми та перспективи їх утворення. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2019. № 10. С. 132–138.

2. Михайленко О. Г., Красникова Н. А. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8046> (дата звернення: 01.06.2021).

3. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні».

4. Лавренчук Е. Обличчям до малого бізнесу. *Дзеркало тижня. Україна*. № 10.

Коробейникова Д. В., здобувачка
 Університету митної справи та фінансів
 Дронова Т. С., к.е.н., доцент кафедри маркетингу
 Університету митної справи та фінансів

МАРКЕТИНГОВИЙ АНАЛІЗ АСОРТИМЕНТУ ПАРФУМОВАНОЇ ВОДИ ДЛЯ ЖІНОК ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ BROCARD

Аналіз товарного асортименту дає змогу визначити групи товарів, які приносять найбільший прибуток та оптимізувати асортимент. Це простий, але ефективний візуальний аналіз, за яким можна визначити внесок кожного продукту в прибуток магазину, класифікуючи продукти для ефективного управління. Використання ABC аналізу скорочує час управління та контролю асортименту продукції.

Категорія А завжди має найменшу кількість товарних груп, а категорія С – найбільшу. У свою чергу, товари категорії А мають пріоритет з точки зору закупівлі та маркетингу. Категорія В – товари, які розширюють асортимент і мають бути на полицях. Категорію С, якщо не вилучити з асортименту, буде мати менше уваги, їх відсутність в магазині не вплине на привабливість торгової точки в очах покупців.

BROCARD – це магазин, в якого в 1997 році почалася нова історія преміальної косметики й парфумерії в Україні.

У BROCARD представлені тільки оригінальні товари, які мають усі необхідні сертифікати якості. Поставки товарів винятково від офіційних представництв або дистриб'юторів брендів. Наявний широкий асортимент парфумерії і косметики сегмента luxury (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз асортименту парфумованої води для жінок інтернет-магазину BROCARD

№ з/п	Товарна група	Оборот по групі за рік, грн	Частка в товарообігу, %	%	Частка в товарообігу, % накопичувальним підсумком	Група
	Всього	3078230	100			
1.	GIORGIO ARMANI	463716	15,06	60	15,06	А
2.	MONTALE	382950	12,44		27,50	
3.	TOM FORD	378552	12,30		39,80	
4.	ZARKOPERFUM E	240136	7,80		47,60	
5.	MANCERA	147752	4,80		52,40	
6.	KILIAN	127008	4,13		56,53	
7.	TIZIANA TERENCEZI	124320	4,04		60,57	

Закінчення табл. 1

8.	GRITTI	122340	3,97	30	64,54	B
9.	FRANCK BOCLET	116365	3,78		68,32	
10.	ATTAR COLLECTION	103500	3,36		71,69	
11.	NARCISO RODRIGUEZ	99932	3,25		74,93	
12.	LM PARFUMS	73075	2,37		77,31	
13.	VC&A COLLECTION EXTRAORDINAI RE	56980	1,85		79,16	
14.	PARFUMS DE MARLY	47994	1,56		80,72	
15.	LALIQUE EXCLUSIVE COLLECTIONS	44400	1,44		82,16	
16.	MIN NEW YORK	44400	1,44		83,60	
17.	PENHALIGON'S	42476	1,38		84,98	
18.	RANCE	41648	1,35		86,33	
19.	TRUSSARDI LE VIE DI MILANO	40296	1,31		87,64	
20.	RAMON MONEGAL	39960	1,30		88,94	
21.	AMOUROUD	36000	1,17	90,11		
22.	BOADICEA THE VICTORIOUS	33000	1,07	10	91,18	C
23.	MASQUE MILANO	32190	1,05		92,23	
24.	VILHELM PARFUMERIE	31080	1,01		93,24	
25.	L'ARTISAN PARFUMEUR	29970	0,97		94,21	
26.	THE DIFFERENT COMPANY	26796	0,87		95,08	
27.	LABORATORIO OLFATTIVO	23994	0,78		95,86	
28.	ALEX SIMONE	22644	0,74		96,60	
29.	PHILLY&PHILL	21645	0,70		97,30	
30.	ATELIER DES ORS	15998	0,52		97,82	
31.	JOVOY	13996	0,45		98,27	
32.	GIARDINO BENESSERE	13172	0,43		98,70	
33.	HISTOIRES DE PARFUMS	11998	0,39		99,09	

Джерело: розраховано автором за [1].

Товарами групи В можна підтримувати асортименти. Вони займають середню в плані важливості позицію; за ними здійснюється звичайний контроль і збір інформації про можливе поновлення запасів.

А ось товари групи С погано купують. У зв'язку з цим на складі зібралось їх багато, тому закупівля протягом найближчих півроку не планується і надалі ця група буде виведена з асортименту як неходові аромати.

Список використаних джерел:

1. Броккард. URL: <https://www.brocard.ua/ru>

Кошман О. Я., студент
Придніпровської державної академії
будівництва та архітектури

ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ ТА СУЧАСНИЙ БІЗНЕС

Ділова активність сучасних компаній щільно пов'язана із використанням мережі Інтернет. Особливої актуальності набуває діяльність у сфері електронної комерції, що охоплює «інфраструктуру електронного ринку; процес управління взаємовідносинами із клієнтами (CRM); бізнес-аналітику; управління постачанням» [1]. Насьогодні електронний бізнес є значно дифереційованим: він може базуватись на посередницькій, рекламній, інформаційній, торговельній, виробничій, партнерській моделях і моделі співтовариств, передплати й споживання [2], реалізовуватись декількома способами, з використанням різноманітних груп Інтернет-технологій, і поєднуватись між собою у різних комбінаціях.

Технологічні нововведення Індустрії 4.0 обумовлюють й інноваційні підходи до управління бізнесом: Інтернет вже є не лише ефективним інструментом практичної діяльності компанії, але й стратегічним ресурсом її розвитку. Необхідною умовою для цих трансформацій є створення на корпоративному рівні специфічної атмосфери, сприятливості якої визначатиметься такими критичними чинниками.

1. Інвестиції. «Цифрова природа» сучасних інноваційних технологій, їх взаємодія всередині цифрових систем, обумовлюють потребу бізнесу у значних обсягах інвестицій: в комунікації, кібербезпеку, кіберстрахування, засоби управління даними та організації спільної роботи.

2. Кібербезпека. По мірі накопичення на цифрових платформах значних масивів даних, в тому числі й персональних, відбувається значна диференціація способів їх використання. Зважаючи на динамічний розвиток комп'ютерних технологій і технології штучного інтелекту це значно підвищує кіберризиками для бізнесу. Зокрема, у секторі банківських послуг актуалізуються технології захисту через збір біометричних даних клієнтів.

3. Колаборація. Ідентифікація масиву даних як колективного ресурсу, корисність якого зростає по мірі його розповсюдження і забезпечення доступності, робить неефективним монопольне використання даних кількома компаніями на засадах повної контрольованості.

4. Колективна інноваційна стратегія, що забезпечує високотехнологічній компанії статус піонера та позиції лідера на світових ринках інноваційних технологій. Стратегія повинна включати план розвитку за трьома напрямками: продуктовому, процесному та інноваційному в побудові бізнес-моделі.

5. Підвищення цифрової грамотності та кваліфікації. Ефективне використання новітніх цифрових технологій є можливим лише за умови повноцінного опанування відповідних вмій і навичок керівниками й співробітниками компаніями: у технологічній сфері (робота з великими масивами даних та штучним інтелектом, оптимізація внутрішньої ІТ-інфраструктури), HR-менеджменту (пошук високопрофесійних фахівців, від звичайних розробників до спеціалістів, здатних працювати з сучасними інноваційними технологіями, своєчасне навчання і перепідготовка персоналу), клієнтоорієнтованого маркетингу (принципи дизайн-мислення, що передбачають створення прототипів нових рішень та їх постійне тестування спільно з кінцевими користувачами) [3].

6. Цифрова адаптація та культура компанії. Культура ефективної роботи з інноваціями передбачає agile-підхід до їх розробки, заохочення крос-функціональної взаємодії, надання співробітникам необхідної автономії, свободи дій щодо оперативного планування та реалізації бізнес-процесів.

7. Право на адекватну винагороду за інтелектуальну і креативну працю. Сучасні технології підкреслюють акцент на виконання завдань, що вимагають творчого підходу, міжособистісного спілкування та синтезу інформації.

8. Норми та стандарти. Актуалізуються стандарти, соціальні норми, що заохочують використання цифрових технологій, сертифікацію і наглядовий контроль спеціалізованих інституцій, промислові угоди та політики, що реалізуються компаніями з власної ініціативи або в рамках угод із конкурентами, постачальниками, партнерами та споживачами.

9. Людиноорієнтований підхід. На сучасному етапі розвитку глобалізованого суспільства технологічний прогрес має бути обґрунтований не лише приростом технічних характеристик, але й соціальними ефектами за принципом «технології для суспільства».

10. Впровадження підходів суспільної оцінки ефективності технологій. Швидкість узгодження перелічених чинників визначатиме конкурентні позиції бізнесу на сучасних світових ринках.

Список використаних джерел:

1. Кулик В. А. Розвиток електронного бізнесу в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 1 (187). С. 168–176.

2. Щедрина О. І., Азутін М. М. Інтернет-технології в бізнесі: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2012. 303 с.

3. Megargel A., Shankararaman V., Srinivas K. Real-time inbound marketing: a use case for digital banking. *Academic press. LTD-Elsevier science*. 2018. P. 311–328.

Крамнична С. В., студентка
Донецького національного університету імені Василя Стуса
Поліщук О. Т., к.е.н., доц.,
доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ

В сучасних умовах грошова підтримка з Держбюджету є вагомим інструментом для розвитку будь якого підприємства. Проте, не завжди надходження бюджетних коштів, за різноманітними програмами (проектами), співпадає із зростанням виробництва в різних сферах. Тому проблематика полягає у приділенні особливої уваги до обліку та контролю коштів державного фінансування.

Цільове фінансування або цільові надходження обліковуються на рахунку 48 «Цільове фінансування та цільові надходження», де відображено наявність та рух фінансування (субсидії, дотації, грантів). При чому асигнування йде як із бюджету і позабюджетних фондів, так із цільових внесків фізичних та юридичних осіб та гуманітарна допомога.

На сьогоднішній день, в умовах особливого стану згідно закону «Про гуманітарну допомогу» [1], отримання гуманітарної допомоги (у вигляді грошових коштів, товаро-матеріальних цінностей), відображається отримувачем у формах звітності в обліку за дебетом рахунків обліку грошових коштів, товарів, запасів та іншого майна в кореспонденції з рахунком 48. Аналогічним записом отримана гуманітарна допомога відображається і набувачами, де кошти використані на забезпечення статутної діяльності, відображаються за кредитом рахунків обліку грошових коштів і товарно-матеріальних цінностей у кореспонденції з рахунком 23 «Виробництво»; та за дебетом рахунку 48 і кредитом субрахунку 745 «Дохід від безоплатно одержаних активів» рахунку 74 «Інші доходи». Слід зазначити, якщо гуманітарна допомога використовується (споживається) самою благодійною організацією (як отримувач і як набувач), то списується вона на витрати за рахунком 23 (як дохід). Бухгалтерські записи, що відображають отримання й використання гуманітарної допомоги, наведено в табл. 1.

Бухгалтерські записи отримання і використання гуманітарної допомоги

Зміст операцій	Бухгалтерський облік	
	Дт	Кт
Отримано гуманітарну допомогу у вигляді коштів	30, 31	48
Отримано гуманітарну допомогу у вигляді ТМЦ	20, 22, 26, 28	48
Гуманітарну допомогу використано на забезпечення статутної діяльності (одержувач отримав для власних потреб)	23	30, 31, 20, 22, 26, 28
Одночасно визнається дохід	48	745

У випадку отримання допомоги оформленої як благодійної, відображається вона як цільове фінансування, за умови що має цільове призначення. При цьому, за кредитом рахунку 48 відображаються кошти цільового призначення для фінансування, за дебетом – використані суми за певними напрямками, як дохід та повернення невикористаних сум. Проте, отримане цільове фінансування визнається доходом протягом тих періодів, в яких були зазначені витрати, пов'язані з виконанням умов цільового фінансування. Також, цільове фінансування для компенсації збитків підприємству та його фінансування, без встановлення умов майбутніх витрат, вважаються дебіторською заборгованістю та одночасно як дохід.

Рахунок 48 «Цільове фінансування і цільові надходження» має такі субрахунки:

Синтетичні рахунки		Субрахунки		Застосування
Код	Назва	Код	Назва	
48	Цільове фінансування та цільові надходження	481	Кошти, вивільненні від оподаткування	Усі види діяльності
		482	Кошти з бюджету і державних цільових фондів	
		483	Благодійна допомога	
		484	Інші кошти цільового фінансування	

Проте слід зазначити, що на сьогоднішній день досить актуальним є отримання гуманітарної допомоги українськими підприємствами і виникає нагальне питання її обліку. Варто зазначити, що згідно Плану рахунків не існує окремо виділеного субрахунку на гуманітарну допомогу, хоча в умовах сучасного стану доречно було б його запровадити, адже надходження гуманітарної допомоги, особливо з інших країн повинно мати чіткий контроль та надавачі такої допомоги повинні бути впевнені в її цільовому використанні.

Вивчивши дане питання та враховуюче цільове призначення «гуманітарки» з метою її достовірного обліку та контролю, пропонуємо до рахунку 48 «Цільове фінансування та цільові надходження» виокремити субрахунок 484 «Гуманітарна допомога», а субрахунок 485 міститиме інформацію про інші кошти цільового фінансування. В кінцевому результаті будемо мати не тільки достовірний облік, а й гарну репутацію перед надавачами такої допомоги.

Дотримуючись своєчасної перевірки (контролю операцій за коштами цільового фінансування) за використанням бюджетних коштів, можна запобігти низки порушень: використання цільових коштів не за призначенням та направлення їх на інші потреби, несе за собою відповідальність, при цьому кошти підлягають поверненню особі що їх вносила.

Проаналізувавши вище наведені дослідження, можна зробити висновок, що облік цільового фінансування потребує відповідального підходу, контролю та відображення коштів в бухгалтерському обліку. Це все забезпечує достовірний облік: налагоджена робота, формулювання вірних господарських операцій, подолання ряду проблем та забезпечення прозорості обліку цільового фінансування. Запровадження в дію запропонованого субрахунку 484 як гуманітарна допомога, дозволило б забезпечити більш ретельний контроль такої допомоги та коштів цільового використання.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про гуманітарну допомогу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>

2. Пономаренко О. Г. Цільове фінансування агробізнесу. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2020/110.pdf

3. Станкус Т., Бочі А., Шубіна О. Отримання благодійної допомоги. Програма USAID DOBRE. 2020. URL: <https://decentralization.gov.ua>

Куленко М. С., здобувач

Університету митної справи та фінансів

Бойко З. В., к.г.н., доц.,

доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

Університету митної справи та фінансів

СУЧАСНИЙ СТАН АУТСОРСИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Важливою складовою дослідження в Україні постає офшорний аутсорсинг. В Україні розвивається багато видів аутсорсингу, серед них: бухгалтерський облік, фінансові, юридичні комунікаційні послуги, переклади, логістика управління персоналом, управління транспортом та ін. На рис. 1 наведено пріоритетність аутсорсингових послуг за секторами.

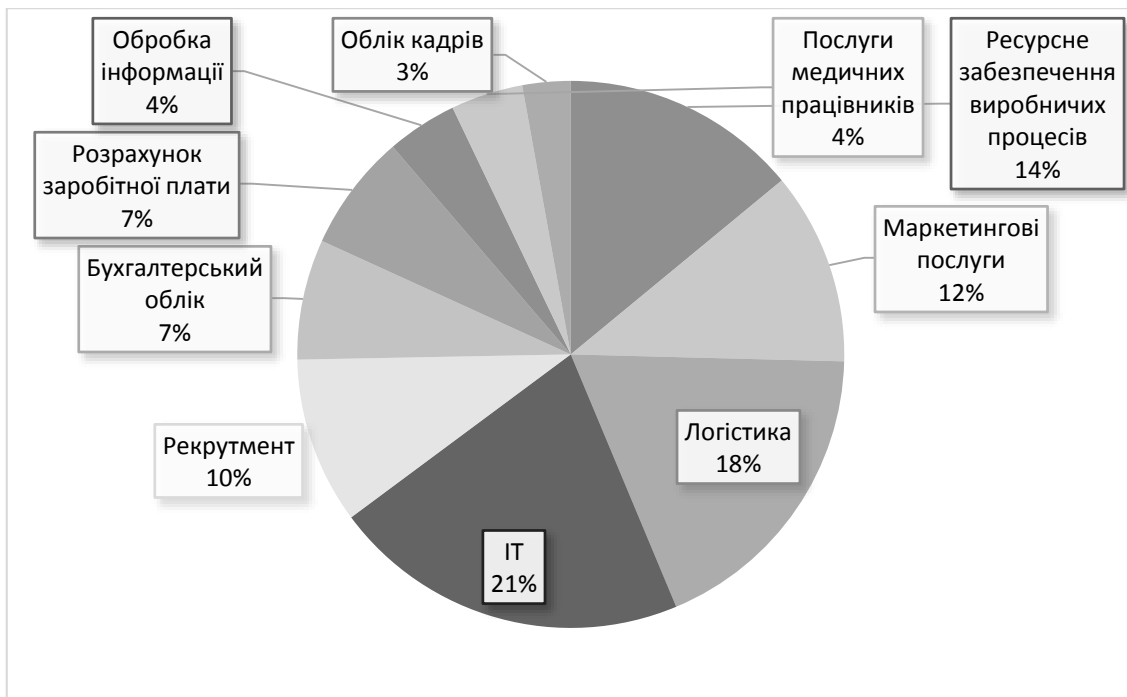

Рис.1. Популярність аутсорсингових послуг за секторами [1]

За даними звіту компанії Daхх Україна зайняла перше місце серед країн Східної Європи за привабливістю для аутсорсингу у сфері ІТ. Більш того, зазначається, що Україна є найкращою у світі країною для найму програмістів. Середня вартість роботи українського розробника складає \$30–\$60. Така ставка є основною перевагою для найму офшорних розробників з України. Також виділяють такі переваги як доступ до кваліфікованих робітників та швидкість найму на роботу та виконання проектів [1].

Аутсорсингова індустрія зросла у 40 разів з 2003 року, коли почався її розвиток. А у 2019 році ІТ сфера аутсорсингу принесла близько 4 млрд. долларів. Україна займає високі позиції за ІТ-аутсорсингом і в інших міжнародних рейтингах: глобальний аутсорсинг 100 включив більш двадцяти українських технологічних компаній у рейтинг 2020 року; Україна піднялась на 4 позиції вище у рейтингу компанії АТ Kirney у 2019 році і зайняла 20-те місце серед 50 країн; першою за величиною країною з ІТ-аутсорсингу та центром розробки програмного забезпечення в регіоні центрально-східної Європи визнають Україну СЕЕОА, Outsourcing Journal та Scheider Group; Gartner включив Україну до 30 найкращих напрямків для аутсорсингу у світі у 2010–2014 роках та у 20 найкращих офшорних локацій за версією ІМЕА [3].

Глобальна пандемія Covid-19 позитивно вплинула на сферу аутсорсинга в Україні. Така тенденція пов'язана з тим, що все більше компаній наразі змушені перелаштовувати свою діяльність на дистанційну у зв'язку з чим підвищилась потреба в послугах в даній сфері. Стрімкий зріст ІТ-аутсорсинга спричинив збільшення показників експорту послуг ІТ. У наступній діаграмі проаналізуємо темп зросту показників експорту ІТ послуг в Україні (рис. 2.)

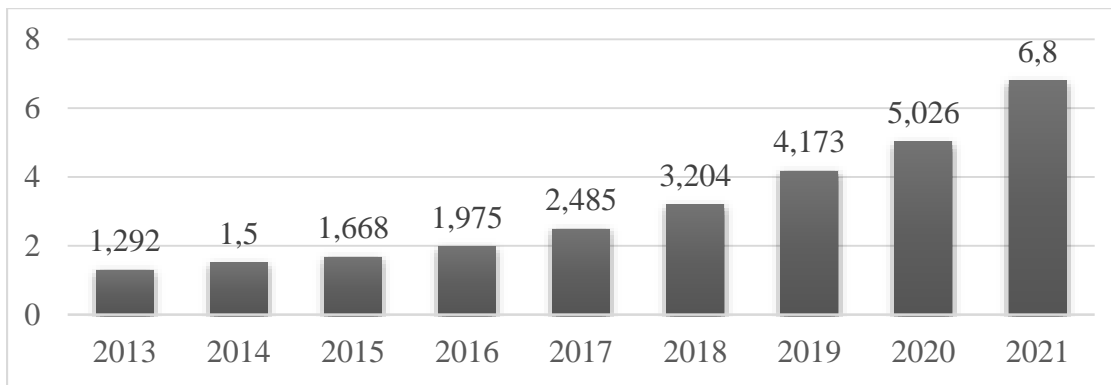

Рис 2. Динаміка експорту комп'ютерних послуг в Україні 2013–2021 рр. [3]

За даними Національного банку України об'єм експорту в 2020 році зріс на 20,4 %, а в 2021 році 36 % та склав 5,026 та 6,8 млрд дол. відповідно. В сотню найкращих компаній, що займаються постачанням аутсорсингових послуг за 2021 р. попали 16 українських компаній. Серед них: Ciklum, ELEKS, Infopulse, Intellias, N-iX, Miratech, Sigma, Software, InnovecsProgram-Ace [5].

Далі проаналізуємо місця розташування аутсорсингових підприємств в Україні (рис. 3.)

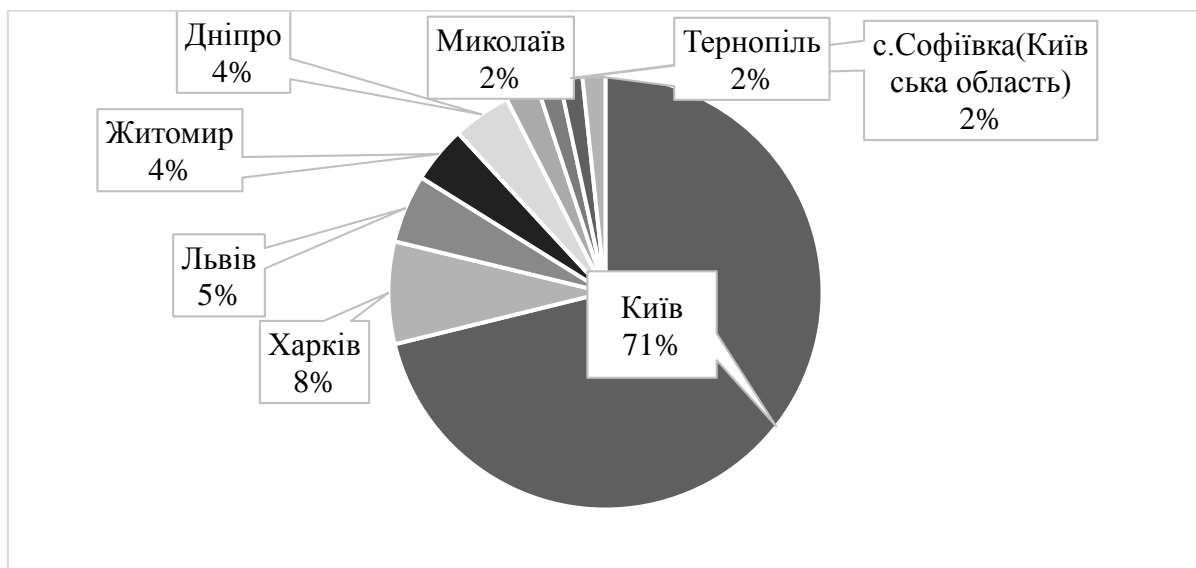

Рис. 3. Розміщення аутсорсингових компаній по території України у 2019 р. [6]

З аналізу рисунку робимо висновок, що більшість підприємств з аутсорсинговою діяльністю знаходиться в місті Київ. І, хоча такі підприємства й наявні в інших областях, але надання послуг на міжнародному ринку здійснюється саме у Києві.

Отже, розвиток аутсорсингової діяльності в Україні має стрімкі тенденції та користується великою популярністю серед замовників даних послуг.

Список використаних джерел:

1. *Мащенко С. О., Захарченко Н. В., Вертелецька О. М.* Міжнародний фінансовий аутсорсинг та світові тенденції його розвитку. *Економічний простір*. 2019. № 141. С. 100–112.
2. Офіційний сайт нідерландської компанії з розробки програмного забезпечення та технологічного консалтингу Daxx. URL: <https://www.daxx.com>
3. Ukrainian IT Awards: The Full List of Outsourcing Awards Ukraine Has Won by 2020 p. URL: <https://www.daxx.com/blog/outsourcing-ukraine/ukrainian-it-awards>
4. Офіційна сторінка Національного Банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
5. 16 українських компаній-аутсорсерів потрапили у світовий ТОП-100. URL: <https://dou.ua/forums/topic/32806>
6. *Сайчук А. О.* Аналіз ринку аутсорсингових підприємств в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 2 (56). С. 135–144.

Кулик А. А., аспірант
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ФІКСАЦІЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ОБ'ЄКТАМ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ У ЗВ'ЯЗКУ З ВОЄННИМИ ДІЯМИ

Протягом понад трьох місяців з початку воєнної агресії Росії за підрахунками експертів сума прямої задокументованої шкоди нанесеної активам та інфраструктурі України сягнула понад \$94.3 млрд, тоді як загальні втрати економіки склали близько \$600 млрд [1]. Відповідно важливим питанням у середньостроковій та довгостроковій перспективах є забезпечення відновлення вітчизняної економіки, зокрема розробка антикризової стратегії, імплементація програми відбудови інфраструктури, подання позовів до національних та міжнародних судів з метою отримання компенсацій. Необхідною передумовою для виконання зазначеного комплексу дій є проведення оцінки збитків та втрат. В свою чергу здійснення процесу оцінювання значною мірою залежить від вхідної інформації. Це обумовлює актуальність дослідження процесу фіксації збитків та ідентифікації пошкоджених активів. В свою чергу відсутність на сьогодні розроблених алгоритмів щодо теоретичного, методичного та організаційного супроводу процесу збору вхідної інформації визначає необхідність наукового дослідження даного питання.

Розглядаючи нормативно-правові аспекти зазначимо, що з моменту початку воєнних дій було прийнято ряд законодавчих актів в сфері фіксації, обліку та оцінки збитків і втрат. Зокрема, 20 березня 2022 уряд затвердив Постанову «Про затвердження Порядку визначення шкоди та

збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації», якою передбачається необхідність встановлення процедури визначення збитків та втрат від воєнних дій. З-поміж іншого, даною постановою передбачається визначення економічних втрат підприємств, що включає оцінку вартості втраченого, знищеного чи пошкодженого майна та упущеної вигоди і втрат суб'єктів господарювання.

Відповідно до зазначеної Постанови КМУ відповідальність за власне розробку Порядку визначення шкоди та збитків підприємств буде здійснюватися відповідно до методики, затвердженої спільним наказом Мінекономіки та Фонду державного майна, за погодженням з Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. В нинішніх реаліях така методика відсутня, а для її затвердження виділено шестимісячний період з моменту набрання чинності Порядку.

Незважаючи на те, що методика перебуває в процесі розробки питання фіксації шкоди завданої суб'єктам господарювання актуальне вже наразі. З огляду публічних джерел знаходимо напрацювання комерційних консалтингових компаній та дослідницьких інститутів в сфері розробки рекомендацій з фіксації шкоди від війни [3, 4]. Відповідно до аналізу зазначених рекомендацій та інших публічних джерел визначимо наступний комплекс дій щодо фіксації шкоди завданої об'єктам основний засобам підприємств у зв'язку з воєнними діями:

- фіксація на підприємстві факту пошкодження чи руйнування майна, що включає: (1) прийняття рішення про проведення інвентаризації та документування її результатів [5], видачу наказу про неможливість використання майна; (2) детальну відео- та фотофіксацію місця події із локації, часу, відповідальної особи; (3) залучення фахівців з технічної інвентаризації з метою отримання висновків про нерухоме майно [6].

- збір показань свідків у відео та/або паперовій формі і зазначенням відповідної контрактної інформації;

- збір документів щодо діяльності суб'єкта господарювання та інформації про об'єкти основних засобів: правовстановлюючі документи на майно, технічні документи з описанням характеристик майна, фінансові документи про діяльність компанії, тощо;

- збір наявних даних про майно і його пошкодження зі ЗМІ;

- звернення до відповідних органів влади (місцевих органів влади, Державної служби з надзвичайних ситуацій, поліції України) для передачі зібраної інформації, відкриття кримінального провадження та складання відповідного акту, що підтверджує пошкодження чи руйнування майна.

Додатково до зазначеного вище переліку дій сучасні інформаційні технології дають можливість залишити інформацію про пошкодження і зниження майна на онлайн ресурсах, таких як Проект «Росія Заплатить» [7], ресурс для документування злочинів, створений офісом Генерального прокурора [8], Єдиний національний портал про збір фактів порушення прав людини [9] тощо. Зазначені ресурси агрегують дані з метою сприяння подальшій оцінці збитків та формуванні позовів державою на відшкодування.

Розглянувши питання фіксації шкоди і збитків спричинений воєнними діями були визначені ряд аспектів, які потребують подальшого дослідження. По-перше, станом на сьогодні відсутній єдиний державний реєстр, де централізовано накопичуються та обробляються всі дані щодо завданої шкоди, збитків і втрат. По-друге, на концептуальному рівні існує деяка невизначеність щодо кінцевих цілей збору інформації про збитки, що створює складність в уніфікації методів і підходів до збору даних. По-третє, єдиний підхід до оцінки збитків на сьогодні ще перебуває в процесі розробки, що залишає відкритим питання про перелік і деталізацію необхідної інформації. По-четверте, відсутній також єдиний механізм до оперативного фінансування процедур з обстеження стану пошкоджених та/або зруйнованих активів.

Список використаних джерел:

1. Проект зі збору, оцінки й аналізу інформації про матеріальні втрати України від війни з Росією. URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay> (дата звернення 25.05.2022).
2. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України № 326 від 20.03.2022. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/kp220326?an=1> (дата звернення: 25.05.2022).
3. Методичні рекомендації з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії російської федерації: Затверджено Вченою Радою ННЦ «Інститут аграрної економіки» (Протокол № 4 від 15.04.22 р.) та вченою радою Інституту обліку і фінансів (Протокол № 3 від 14.04.2022 р.). URL: http://profapk.org.ua/news/news_apk/3151.html
4. Порядок фіксації завданих військовою агресією збитків. Юридична фірма Arzinger. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2022/03/Legal-Alert_Damages-Caused-by-War_UA-copy.pdf (дата звернення: 25.05.2022).
5. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 25.05.2022).
6. Про порядок проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна: Інструкція затверджена наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України № 127 від 24.05.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-01#Text> (дата звернення: 25.05.2022).
7. Росія заплатить: Проект KSE Institute спільно з Офісом Президента України, Міністерством економіки. URL: <https://damaged.in.ua> (дата звернення: 25.05.2022).

8. Ресурс для належного документування воєнних злочинів та злочинів проти людяності, створений Офісом Генерального прокурора разом з українськими та міжнародними партнерами. URL: <https://warcrimes.gov.ua> (дата звернення: 25.05.2022).

9. Єдиний національний портал про збір фактів порушення прав людини: Міністерство закордонних справ України, Офіс президента України, Представництво президента України в Автономній Республіці Крим. URL: https://humanrights.gov.ua/?fbclid=IwAR2Umao8WAxMNw__H4hvu8mfadIWAamaw-q9KBA6mUPH2RxrIFwsI4VQCyA (дата звернення: 25.05.2022).

Кучеренко Ю. І., студентка
Донецького національного університету економіки
і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського
Лижник Ю. Б., старший викладач кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин
Донецького національного університету економіки
і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ПРЯМОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНУ ЗА КРАЇНАМИ НАДХОДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ КОШТІВ

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) – це довгострокові вкладення матеріальних засобів фірмами-нерезидентами в економіку країни-отримувача. Зазвичай, вони розраховуються в млн доларів США [1].

Прямі іноземні інвестиції це найбільш ефективна форма капіталовкладень, оскільки саме за рахунок ПІІ в країну надходять нові технології, нові практики корпоративного управління, тощо [2].

Щоб з'ясувати перелік основних інвесторів України, проведемо аналіз динаміки прямого іноземного інвестування за країнами надходження інвестиційних. Більше 50 % іноземних інвестицій Україна отримує з країн Європи і їх частка продовжує збільшуватися. Якщо в середньому за 2016–2020 рр. вона становила 55,8 %, то в 2020р. вже 57,7 %. Другу позицію по інвестуванню економіки України займають країни Азії, їх частка у структурі ПІІ залишається сталою: в середньому за 2016–2020 рр. вона становила 33,3 %, і в 2020 р. також 33,3 %.

Участь країн Північної та Південної Америки у інвестування економіки України була незначною і продовжує зменшуватися: в середньому за 2016–2020 рр. вона становила 9,2 %, в 2020 р. впала до 7,4 %. Участь країн Африки та Австралії і Океанії у інвестування економіки України вкрай незначна і становить 0,4 % та 0,1 % відповідно, ці показники залишаються сталими. Обсяги іноземного інвестування в Україну з країн Європи постійно зростали протягом всього

досліджуваного періоду, причому швидкість їх зростання також постійно збільшується. Якщо у 2017 р. темпи приросту становили всього 0,5 %, наступного року вже 3,6 %, у 2019 р. темпи приросту ПІІ з країн Європи досягли 5,9 %, а у 2020 р. вже 10 %.

Стосовно ПІІ з країн Азії ситуація дуже схожа з єдиною відмінністю, що станом на 2017 р. було наявне зменшення обсягів ПІІ порівняно до попереднього періоду, проте вже у 2018 р. тенденція змінилася і вони зросли на 1,9 %; в подальшому швидкість зростання тільки підвищувалася. Так, обсяг ПІІ з країн Азії у 2019 р. зріс на 6,4 %, а в 2020 р. вже на 8 %. Стосовно країн Північної та Південної Америки, то протягом майже всього досліджуваного періоду обсяг ПІІ від цих країн постійно зменшувався, єдине невелике зростання на 4,8 % було наявне лише у 2020р.

З'ясуємо, які країни були основними іноземними інвесторами для України. Для цього побудуємо рейтинги за середнім значенням обсягів ПІІ за 2016–2020 рр. та за 2020 р. у порівнянні. При цьому будемо досліджувати не натуральні показники, а попередньо обчислимо частку інвестицій кожної країни в загальному обсязі ПІІ, що їх отримувала Україна у відповідному році.

На рис. 1 наведено перші десять країн рейтингу по структурній частці ПІІ в Україну.

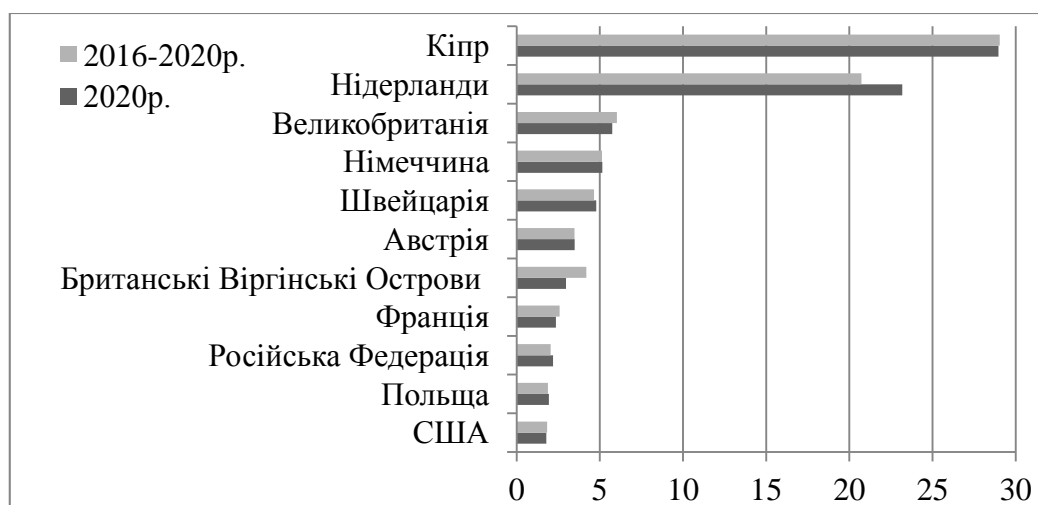

Рис. 1. Перші десять країн рейтингу по структурній частці ПІІ в Україну – середні значення за 2016–2020 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними Держкомстату [3].

Як бачимо з рис. 1, очолюють рейтинг Кіпр та Нідерланди, які в середньому надають 29 % та 22 % відповідно всіх ПІІ, що їх отримує Україна. Отже, інвестори лише з цих двох країн забезпечують 51 % загальних іноземних інвестицій, що їх отримує Україна. При цьому частка Кіпру залишається майже незмінною у часі – 29,04 % в

середньому за 2016–2020 рр. та 28,94 % у 2020 р., а частка ПІІ з Нідерландів продовжує зростати: 20,73 % в середньому за 2016–2020 рр. та 23,18 % у 2020 р. ПІІ з Нідерландів малий сталий обсяг протягом 2016–2017 рр., а потім почали поступово зростати. Іноземні інвестиції з Кіпру зазнали незначного зниження у 2017 р., але в подальшому мали зростаючу динаміку.

Список використаних джерел:

1. Мошляк І. О. Особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Вчені записки університету «Крок»*. 2020. № 4 (60). С. 26–31.

2. Хоменко І., Волинець Л., Шамкало А. Особливості надходження прямих іноземних інвестицій та їхній вплив на економіку України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 1 (25). С. 15–26.

3. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 20.05.2022).

Лаптева В. Д., студентка
Університету митної справи та фінансів
Палешко Я. С., к.е.н., старший викладач
кафедри міжнародних економічних відносин
та регіональних студій
Університету митної справи та фінансів

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ІНВЕСТИЦІЯХ

У фінансовому світі управління ризиками – це процес ідентифікації, аналізу та прийняття або пом'якшення невизначеності в інвестиційних рішеннях. По суті, управління ризиками відбувається, коли інвестор або менеджер фонду аналізує та намагається кількісно оцінити потенційні втрати в інвестиції, наприклад моральний ризик, а потім вживає відповідних дій (або бездіяльності) з урахуванням інвестиційних цілей фонду та толерантності до ризику.

Ризик невіддільний від повернення. Будь-яка інвестиція пов'язана з певним ступенем ризику, який вважається близьким до нуля або дуже високим для чогось, наприклад, акції на ринках, що розвиваються, чи нерухомість на ринках із високою інфляцією. Ризик піддається кількісній оцінці як в абсолютному, так і у відносному вимірі. Досконале розуміння ризику в його різних формах може допомогти інвесторам краще зрозуміти можливості, компроміси та витрати, пов'язані з різними підходами до інвестування [1].

При ідеальному управлінні ризиками дотримується процес визначення пріоритетів, коли ризики з найбільшою втратою та найбільшою ймовірністю їх виникнення обробляються першими, а ризики з меншою

ймовірністю виникнення та меншими збитками обробляються в порядку спадання. На практиці цей процес може бути дуже важким, і балансування між ризиками з високою імовірністю виникнення, але меншими втратами та ризиками з високими втратами, але меншою ймовірністю виникнення, часто може бути невірним. Управління нематеріальними ризиками визначає новий тип ризику – ризик, який має 100 % ймовірність виникнення, але ігнорується організацією через відсутність можливості ідентифікації [2].

Комплексна ідентифікація всіх ризиків у бізнес-середовищі неможлива. У сьогоденні технологічно залежне бізнес середовище, ризик часто спрощено поділяють на дві сфери: бізнес ризик і технологічний ризик (який є підмножиною бізнес-ризиків).

Гарний приклад бізнес ризиків є ризик казначейства, який стосується стосується авуарів компанії в облігаціях, ф'ючерсах, валютах тощо, ризик доходу пов'язаний з поведінкою споживачів і отриманням доходу, ризик контракту включає контракти з клієнтами, постачальниками, партнерами тощо.

Щодо технологічних ризиків це ризики безпеки та конфіденційності пов'язані із захистом особистої, приватної або конфіденційної інформації, операції з інформаційними технологіями мають ризики, пов'язані із повсякденною експлуатацією систем інформаційних технологій, ризики контролю та ефективності бізнес-систем пов'язані з ручними та автоматизованими засобами контролю, які захищають активи та ресурси компанії [3].

Під час моніторингу ризику можна використовувати наступні стратегії пом'якшення:

- Уникнення ризику: уникати ризик за допомогою конкретних заходів, таких як рішення не починати чи продовжувати діяльність або усунення джерела ризику.

- Прийняття ризику: визнати існування певного ризику та прийняти свідоме рішення щодо його усвідомлення та не докладати особливих зусиль для його контролю.

- Спостереження за ризиками: відстежувати навколишнє середовище на предмет змін, які впливають на характер або вплив ризику, і підготуватися але діяти пасивно.

- Контроль або зменшення ризику: проактивно впроваджувати дії для мінімізації впливу або ймовірності ризику (наприклад, коригуючи вимоги програми, фінансування чи графік).

- Передача ризику: передача ризику іншій зацікавленій стороні за допомогою конкретних заходів (наприклад, розподіл ризику через страхування, передача ризику партнерам, чия оцінка ризику дозволяє їм виконувати цілі) [4].

Основною метою ризик-менеджменту є збір інформації про ризики, що загрожують компанії, а також виявлення головних небезпек та реагування на них. Грамотне управління ризиками допомагає своєчасно

знайти та усунути небезпеки, а також спрогнозувати ризики та не допустити їх виникнення. Для будь-якої сфери бізнесу як підприємство або особисті інвестиції правильно використовувати різні підходи до ризику, оскільки в кожній сфері є свої нюанси, як і кожна компанія індивідуальна. Але завдання ризик менеджменту все ж таки залишається незмінним – це звести ризик до мінімуму.

Список використаних джерел:

1. *Will Kenton*. Risk Management in Finance. 2021. URL: <https://www.investopedia.com/terms/r/riskmanagement.asp>
2. *Krishna B. Misra*. Risk Analysis and Management: An Introduction. January 2008. URL: https://www.researchgate.net/publication/241003133_Risk_Analysis_and_Management_An_Introduction
3. Related article «Risk Management: An Overview of Risk Management». URL: <https://oaktrust.library.tamu.edu/bitstream/handle/1969.1/195007/Module%2014%20Risk%20Management.pdf?sequence=15&isAllowed=y>
4. Related article «Risk Management Framework and Policy, page 17–18», December 2019. URL: <https://assets.globalpartnership.org/s3fs-public/document/file/2020-08-risk-management-framework-policy.pdf?VersionId=Hs4aoxHlmUyo7Ymu1sDAOcHM.rSiec04>

Лемешко І. С., студентка
Університету митної справи та фінансів
Щолокова Г. В., к.п.н., доц.,
доцент кафедри міжнародних економічних
відносин та регіональних студій
Університету митної справи та фінансів

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ З ЄС: КЛЮЧОВІ ОСОБЛИВОСТІ

У 2014 році відбулося підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. Цей довготривалий інтеграційний процес завершиться тоді, коли буде підписана ключова угода – про вступ до ЄС.

Україна подала офіційну заявку на членство в ЄС 28 лютого 2022 р. [6]. Потім було заповнено дві частини анкети-опитувальника (дві частини) [5].

Метою для України виступає набуття статусу країни-кандидата на вступ до цього розвинутого та успішного регіонального об'єднання країн. Після цього на країну чекає переговорний процес та виконання всіх умов для вступу.

З 2016 р. функціонує Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. Вона є невід'ємною частиною Угоди про асоціацію та передбачає поступову лібералізацію торгівлі товарами та послугами.

Особлива важливість функціонування зони вільної торгівлі полягає у тому, що це забезпечує поступову інтеграції України до ЄС, адаптацію вітчизняної економіки до норм та стандартів цього інтеграційного утворення.

Цілком очевидним є те, що запроваджена зона вільної торгівлі значним чином вплине на економіку України. Саме тому багато вітчизняних досліджень присвячено аналізу цього впливу [1].

Основні позитивні наслідки дії Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС для України:

- диверсифікація ринків збуту, розширення кола експортерів та товарної номенклатури;

- адаптація до європейських стандартів та вимог до якості харчових продуктів;

- репутаційні надбання [4].

При цьому дослідники [1] вказують на різний вплив запровадженої зони вільної торгівлі на різні сектори економіки. Але при цьому підкреслюється, що Угода про асоціацію – це дороговказ для продовження реформ в Україні.

Якщо розглянути торговельну статистику між Україною та ЄС з 2015 по 2020 рр., то можна дійти висновку, що Європейський Союз є найважливішим торговельним партнером України в результаті дії Угоди про зону вільної торгівлі. Його частка становила 40,7 % від всього обсягу торгівлі України у 2020 р. При цьому велика частина нашого експорту до ЄС – це товари і послуги, які виробляють вітчизняні малі та середні підприємства.

У 2013 році український експорт до ЄС складав 13,4 млрд євро, а у 2019 році він сягнув 19,1 млрд євро. У 2020 році, через коронавірусну кризу, експорт скоротився до 16,5 млрд євро. Тоді ЄС експортував до нас товарів на 5,08 млрд дол. більше, ніж Україна.

Товарообіг між Україною і ЄС склав у 2020 році 42,4 млрд дол. (на 8,42 % менше, ніж у 2019 р.). Експорт з України склав 18,66 млрд дол. (на 10,24 % менше ніж у 2019 р.). Імпорт до України з ЄС становив 23,74 млрд дол. (на 6,93 % менше ніж у 2019 р.). Негативне сальдо у торгівлі з ЄС склало 5,09 млрд дол.

За 5 років ЄС перетворився на основного торговельного партнера України на ринку аграрної продукції – 34 % аграрного експорту України йде до ЄС. В структурі аграрного експорту лідирують такі товари, як зернові, олійні культури та олії [4].

Квоти діють на 40 категорій товарів українського експорту до Євросоюзу. Протягом 2016–2020 рр. спостерігався приріст використання українськими експортерами тарифних квот, наданих ЄС, в тому числі квот для товарів з вищим ступенем переробки. У 2019 р. Україна використала 32 тарифних квот, у 2018 році – 32, у 2017 році – 29, у 2016 році – 26 [3].

Варто наголосити на тому, що цього року навесні ЄС скасував всі мита та квоти на український експорт строком на один рік [2].

Отже, підводячи підсумки, слід підкреслити важливість подальшої європейської інтеграції України.

Список використаних джерел:

1. Баженова О., Бочі А., Поворозник В. Оцінка галузевого впливу Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/15248.pdf> (дата звернення: 30.05.2022 р.)

2. Єврокомісія скасовує мита і квоти на український експорт на рік. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/evrokomisiya-skasovue-mita-i-kvoti-na-ukrayinskiy-eksport-na-rik.html> (дата звернення: 30.05.2022 р.)

3. ЄС – Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі. URL: https://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/dcfta_guidebook_web.pdf (дата звернення: 30.05.2022 р.)

4. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2015–2020 рр. URL: https://euua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/aa_implementation_report_2015-2020_ukr_final_0.pdf (дата звернення: 30.05.2022 р.)

5. Україна заповнила другу частину опитувальника ЄС. Він потрібен для отримання статусу кандидата на членство. URL: <https://suspilne.media/237452-ukraina-zapovnila-drugu-castinu-opituvalnika-es-vin-potriben-dla-otrimanna-statusu-kandidata-na-clenstvo/> (дата звернення: 30.05.2022 р.)

6. Україна офіційно спрямувала у Брюссель заявку на членство в ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/28/7134934> (дата звернення: 30.05.2022 р.)

Леонова К. О., студентка

Університету митної справи та фінансів

ГЕНЕЗИС СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА, ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ ЙОГО ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Проблеми соціальної справедливості та досягнення соціального миру хвилювали людство з моменту зародження суспільного виробництва. Розвиток суспільної думки привів до появи різних концепцій досягнення соціального миру. Поступово з великої кількості таких концепцій уже в ХІХ столітті викристалізувалися дві теорії щодо подолання існуючих у суспільстві суперечностей та конфліктів. Одна проголошувала можливість узгодження інтересів власників засобів виробництва й найманих працівників шляхом переговорів, взаємних поступок, удосконалення форм співробітництва, розбудови правової держави. Друга теорія оголосила суперечності між інтересами буржуазії та пролетаріату антагоністичними, непримиренними, закликала робітничий клас і селянство до революції, до знищення приватної власності, а разом з нею і власників.

У ХХ столітті історія здійснила грандіозний експеримент, надавши можливість обом теоріям реалізуватися на практиці на величезному просторі земної кулі. На порозі ХХІ століття цей експеримент завершився повною перевагою теорії реформізму й соціального партнерства. Теорія революційних перетворень суспільства переконливо довела свою неприродність, штучність і нездатність силою зробити всіх людей рівними й щасливими.

Становлення соціального партнерства як інституту ринкової економіки припадає на кінець ХІХ – початок ХХ століття. Як цілісна система, яка виконує дієву, ефективну регуляторну функцію в соціально-трудої сфері, соціальне партнерство утвердилося лише після Другої світової війни. Нині найдієвіші системи соціального партнерства функціонують у таких європейських країнах, як Німеччина, Франція, Австрія, Бельгія, Ірландія, Швеція, Норвегія та деяких інших.

Настійна необхідність регулювання соціально-трудої відносин на принципах соціального партнерства з'являється одночасно зі становленням ринкової системи господарювання, заснованої на найманій праці. З розвитком останньої остаточно сформувалися два основні класи, що уособили носіїв відносин у соціально-трудої сфері – власники засобів виробництва (роботодавці) і наймані працівники, що є власниками робочої сили. Взаємодія цих двох класів засвідчила суперечливий характер їхніх інтересів.

На перших етапах розвитку ринкової економічної системи механізм погодження інтересів класів робітників і роботодавців формувався стихійно, а предметом торгу й боротьби були переважно питання тривалості робочого дня та оплати праці. На цих етапах капітал був ще слабким і його активно підтримувала держава. У протистоянні праці й капіталу за тодішніх умов можливості робітничого класу були обмеженими, а сили з роботодавцями не рівними. Пізніше, коли капіталістична економічна система остаточно утвердилася, держава почала переглядати свої функції та все більше схилялася до нейтралітету у відносинах між працею та капіталом. Отже, якщо на етапі становлення капіталізму працівники ще не могли розраховувати на підтримку держави, то за умов його сталого розвитку вони вже не могли розраховувати на її, як свого союзника. Для того, щоб повноцінно відстоювати власні інтереси, працівники змушені були об'єднуватися. Отже, розвиток капіталістичної системи господарювання підштовхував робітничий клас до об'єднання. Проте разом з тим вона усіляко перешкоджає цьому об'єднанню, оскільки капіталізм серйозно побоюється згуртованості робітників. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття діяльність профспілок було легалізовано.

Чи не найголовнішою передумовою розвитку соціального партнерства стало створення організацій, що представляють інтереси найманих працівників. До цього умови найму формувала, а точніше – диктувала, одна сторона – роботодавці. Окремі працівники не могли впливати на

поведінку роботодавців на ринку праці, формування політики розподілу доходів тощо. З утворенням професійних спілок роботодавці почали мати справу не з окремими працівниками, а з їхніми організаціями та об'єднаннями профспілок, що затруднювало диктат у визначенні умов купівлі-продажу послуг робочої сили. Взаємодія найманих працівників, роботодавців та їхніх організацій за участі представництва владних структур заклала підвалини формування різноманітних моделей соціального партнерства.

Зростаюча згуртованість робітничого руху, зрілість професійних спілок сприяли неухильному вдосконаленню договірних відносин у межах тріади «підприємці – профспілки – держава».

Поштовхом до розвитку договірних засад погодження інтересів роботодавців і найманих працівників стало також поширення ідеї (концепції) соціальної держави. Сутність соціальної держави пов'язана не з вирішенням певних соціальних проблем, опануванням окремих соціальних механізмів, а з тим, що вся економіка й соціально-економічна політика держави мають бути спрямовані на задоволення потреб усіх верств населення, забезпечувати підвищення добробуту всіх і кожного. Такими є передумови та основні чинники, спільна дія яких і заклала підвалини формування сучасних систем соціального партнерства.

Концепція соціальної відповідальності в контексті бізнесу означає, що фірма/компанія функціонує для досягнення своїх фінансових цілей і крім цього допомагає суспільству. Ідея полягає в тому, що підприємства повинні поєднувати прибуткові види діяльності з діяльністю, що приносить користь суспільству. Тобто, соціально-відповідальна компанія не повинна працювати виключно для максимізації прибутку, а має приймати рішення та виконувати дії, які є прийнятними з точки зору цілей і цінностей суспільства.

Які категорії передбачає соціальна відповідальність і що під ними має на увазі?

Якщо розглядати широкий підхід до категорій, які характеризують соціальну відповідальність, можна їх умовно поділити на 6 основних:

1. Навколишнє середовище - включає екологічні аспекти виробництва.
2. Енергія – охоплює збереження енергії при веденні бізнесу і підвищення енергоефективності продукції компанії.
3. Сумлінна ділова практика – стосується відносин компанії зі спеціальними групами інтересів.
4. Людський ресурс – стосується впливу організаційної діяльності на людей, які складають людські ресурси організації.
5. Участь спільноти – включає громадські заходи, пов'язані зі здоров'ям, освітою і мистецтвом, а також іншими заходами, які допомагають розкрити потенціал працівників.
6. Продукт – стосується якісних аспектів продуктів.

До нових тенденцій розвитку соціального партнерства на терені Європейського Союзу, як зазначалося вище, належать розширення непрофспілкових форм представництва працівників у відносинах із роботодавцями. Справді, упродовж багатьох десятиліть інтереси найманих працівників у взаємовідносинах із роботодавцями представляли профспілкові організації різних рівнів. Утім, уже в минулому столітті (від його середини) популярність профспілкового руху серед зайнятих в економіці почала знижуватися. Причини цього явища різні, але головна – це зміни, що сталися у соціально-трудовій сфері під впливом науково-технічної революції, які зумовили інтенсивний розпад великих і досить однорідних трудових колективів, що об'єднували працівників приблизно однакової кваліфікації та суміжних професій. Працівники таких колективів мали безліч спільних проблем, для розв'язання яких існувала пот-реба в об'єднанні їх за професійними ознаками.

Інші питання, що зачіпають спільні інтереси найманих працівників і роботодавців, останні прагнуть розв'язувати через інститут непрофспілкового представництва. Організаційні форми непрофспілкового представництва інтересів працівників різноманітні (виробничі ради, ради працівників, ради з праці тощо), але їх об'єднує спільна мета – намагання впливати на прийняття роботодавцем управлінських рішень, від яких залежить стан соціально-трудових відносин та якість трудового життя. Маємо звернути увагу і ще на один чинник розвитку інституту непрофспілкового представництва – збільшення акціонерного капіталу, що належить працівникам компанії. За таких умов працівники підприємницьких структур (і як працівники за наймом, і як суб'єкти цивільно-правових відносин у сфері акціонерного капіталу) отримують можливість брати участь в управлінні. Розвиток зазначеної вище форми представництва дає можливість працівникам отримувати достовірну інформацію про стан господарсько-фінансової діяльності, знизити ризик безконтрольного і недобросовісного розпорядження активами компаній (що має масовий характер і стало однією з причин світової фінансової кризи), знати перспективи розвитку виробничої та соціально-трудової сфери, безпосередньо впливати на прийняття роботодавцем управлінських рішень.

Отже, суть соціального партнерства полягає в тому, що це специфічний вид колективних відносин між різними соціальними групами, верствами й класами, які мають суттєво відмінні соціально-економічні й політичні інтереси. Ці різні інтереси не можуть стати однаковими, проте можливе їх поєднання, забезпечення певного балансу їхньої реалізації. Першою і необхідною умовою здійснення соціального партнерства у суспільстві є у ньому зрілих суб'єктів трудових відносин, тобто професійних організацій та працівників, і роботодавців (підприємців). А також незрима участь держави як третьої сторони.

Кажучи про соціальну відповідальність бізнесу, краще і ширше впровадження соціальної відповідальності бізнесу українськими компаніями може допомогти створити нові ринки в Україні та за її межами, допомогти

вирішити соціальні та екологічні проблеми, покращити доступ компаній з українським капіталом до міжнародних ринків, підвищити капіталізацію українських компаній та забезпечити сталий розвиток країни загалом.

Список використаних джерел:

1. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. Київ: КНЕУ, 2009. 711.
2. Main Business Partner. URL: <http://mainbusinesspartner.ua/sotsialna-vidpovidalnist-bisnesu>
3. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/7428507>

Лісняк О. О., студент

Університету митної справи та фінансів

Наконечний Д. С., студент

Університету митної справи та фінансів

Дронова Т. С., к.е.н.,

Університету митної справи та фінансів

ДІАГНОСТИКА ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ, РОБІТ, ПОСЛУГ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкової організації економіки кон'юнктура, потреби та вимоги ринку прямопропорційно впливають на обсяги виробництва та збуту, на прийняття рішень стосовно того, яку продукцію, яких масштабів виробляти, кому краще її реалізувати тощо. Ефективна виробнича спроможність підприємства у контексті генерації середовища ринку визначається характеристиками виробництва і торгівлі продукції задля отримання прибутку. Основним завданням комплексного аналізу виробництва та продажу товарів є аналіз конкурентних позицій компанії та її спроможність швидко маневрувати резервами у випадку зміни кон'юнктури ринку [1].

ПАТ «МОТОР СІЧ» є спеціалізованим підприємством, який виготовляє газотурбінні двигуни для цивільної та військової авіації, створені на їхній базі промислові газотурбінні приводи для енергетичних і газоперекачувальних установок, а також газотурбінні електростанції й газоперекачувальні агрегати із цими приводами. ПАТ «МОТОР СІЧ» входить до складу авіапромислового комплексу України.

Оцінка майнового стану підприємства дає змогу визначити абсолютні і відносні зміни статей балансу за певний проміжок часу, відстежити зміни та визначити структуру фінансових ресурсів.

Зробимо оцінку стану основних засобів за допомогою показників майнового стану підприємства (табл. 1).

Аналіз майнового стану ПАТ «МОТОР СІЧ» за 2019–2021 роки

№ з/п	Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2019–2021
1	Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	0,528	0,495	0,574	0,046
2	Частка основних засобів в активах	0,219	0,032	0,223	0,004
3	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,565	0,526	0,451	–0,114
4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,076	0,161	0,238	0,162
5	Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	0,06	0,07	0,05	–0,01
6	Частка оборотних виробничих активів	0,115	0,342	0,395	0,28
7	Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	0,173	0,495	0,574	0,401
8	Коефіцієнт мобільності активів	2,01	2,25	1,27	–0,74

Джерело: розраховано авторами за [2].

Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах показує частку обігових коштів у виробничій сфері. Із наведених даних у табл. 1 бачимо, що упродовж 2020 року цей показник зменшився, що є негативним явищем. Попри те, на кінець 2021 р. частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах зросла, що говорить про збільшення обсягів оборотних коштів. Це дуже позитивно впливає на виробництво. Частка основних засобів в активах також збільшилась у 2021 році на 0,004, що є негативним явищем, бо частка основних засобів в активах показує частку коштів, інвестованих в основні засоби, у валюті балансу. Коефіцієнт зносу характеризує ту частку вартості основних фондів, що її списано на витрати виробництва до цього моменту. Протягом трьох років цей коефіцієнт зменшувався, що показує покращення технічного стану основних засобів. Розрахований коефіцієнт оновлення основних фондів у 2019 році показав, що частина модифікованого нового обладнання, введеного в експлуатацію у звітному періоді, від загальної вартості основних фондів становить 7,6 %, у 2020 році 16,1 % та у 2021 році 23,8 %. Частка оборотних виробничих фондів в активах має позитивну тенденцію протягом усього

досліджуваного періоду (показник зріс на 0,28). Збільшення частки оборотних активів у структурі активів підприємства вказує на формування більш мобільної структури активів, що сприяє прискоренню оборотності засобів підприємства; відволікання частини поточних активів на кредитування споживачів товарів, робіт, послуг підприємства, дочірніх підприємств та інших дебіторів. Коефіцієнт мобільності активів протягом досліджуваних років мав тенденцію зменшення на 0,74, але це не є негативним, бо коефіцієнт протягом трьох років був в межах норми.

Таким чином, діагностика майнового стану ПАТ «МОТОР СІЧ» свідчить, що на підприємстві на цей період відбувалися позитивні тенденції. А саме можна виокремити наступне: на кінець 2021 року обсяги майна підприємства збільшились. Тобто це свідчить про розширення фінансової діяльності і є позитивною характеристикою комерційної діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. *Верблюд С. В.* Лекційний матеріал. Аналіз виробництва продукції, робіт і послуг. URL: <http://nkker.com/wp-content/uploads/2022/03/ОО-21-Ekonom-analiz-30.03.pdf>
2. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. 2010–2022. URL: <https://smida.gov.ua>

Лобза А. В., д.ф.г.е., старший викладач
Університету митної справи та фінансів
Шумська А. І., студентка
Університету митної справи та фінансів

МОБІНГ ЯК ОДНА З ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ ПІДПРИЄМСТВА

Головною цінністю будь-якого підприємства, організації, установи, її головне багатство – люди. Трудовий колектив єднає всіх працівників організації для досягнення певної цілі компанії. Усе частіше таке поняття як мобінг почало лунає серед основних сучасних проблем формування трудового колективу.

Проблема мобінгу поставала у колективах завжди, однак особливого поширення набула в останні десятиріччя, що можна пов'язати з інтенсифікацією процесів стратифікації суспільства, переважанні одноосібного керівництва у компанії, зростанням професійної та міжособистісної конкуренції та відсутністю належного рівня контролю і відповідальності за порушення прав кожного з працівників на самовираження, самореалізацію і повагу власної гідності.

Актуальність вивчення мобінгу і профілактики як соціального явища обумовлюється масштабами поширення і наслідками, які воно спричиняє.

На відміну від країн Європи в Україні відсутнє спеціальне законодавство у сфері протидії мобінгу, що лише посилює його наслідки та сповільнює розвиток ефективних соціально-трудових відносин у суспільстві і кожному трудовому колективі зокрема.

Більшою мірою мобінг завдає шкоди саме психологічному та моральному стану особи, і це є найбільш небезпечним, оскільки може призвести до серйозних проблем зі здоров'ям та порушенням психіки працівника організації (підприємства).

Серед негативних наслідків мобінгу для підприємства можна виділити такі:

- зниження продуктивності праці,
- зростання плинності кадрів,
- зменшення доходів від діяльності,
- поширення негативної інформації у зовнішньому середовищі, що знижує авторитет компанії як роботодавця [1].

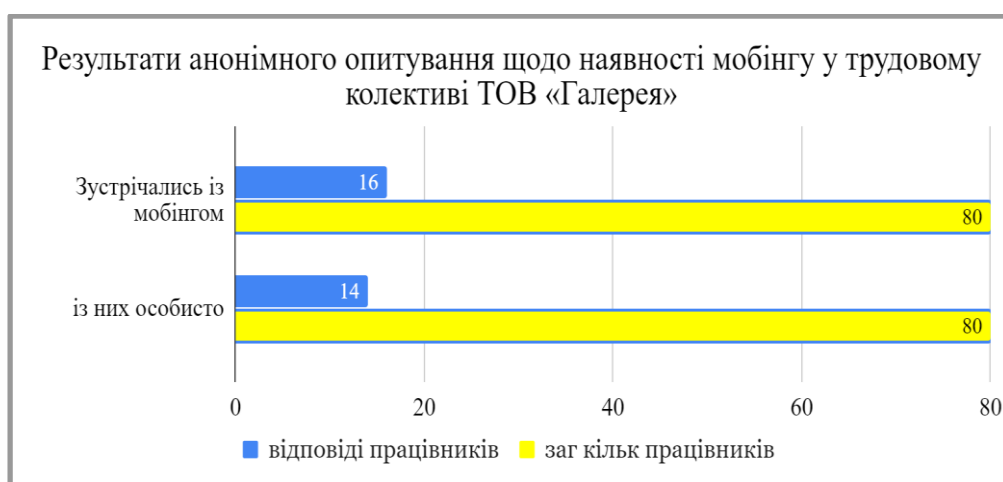
Проблема мобінгу, його вплив та наслідки були досліджені на одному із сучасних українських підприємств – ТОВ «Галерея», результати анкетування персоналу дозволили зробити такі висновки:

- 16 з 80 працівників (20 %) зустрічались із явищем мобінгу на своєму підприємстві, 14 з них особисто (діаграма 1);

- близько 50 % серед тих, хто зустрічався особисто із мобінгом, вказали основними наслідками мобінгу посилення стресу, зародження апатії та зникнення мотивації до роботи (діаграма 2);

- статево-вікова структура на підприємстві є стабільною, але недостатнім є розвиток професійно-кваліфікаційного складу працівників, що може бути однією з причин виникнення мобінгу;

- основними виявами мобінгу є недостатньо розвинений зворотній зв'язок, проблеми із розподілом обов'язків та поширення пліток.

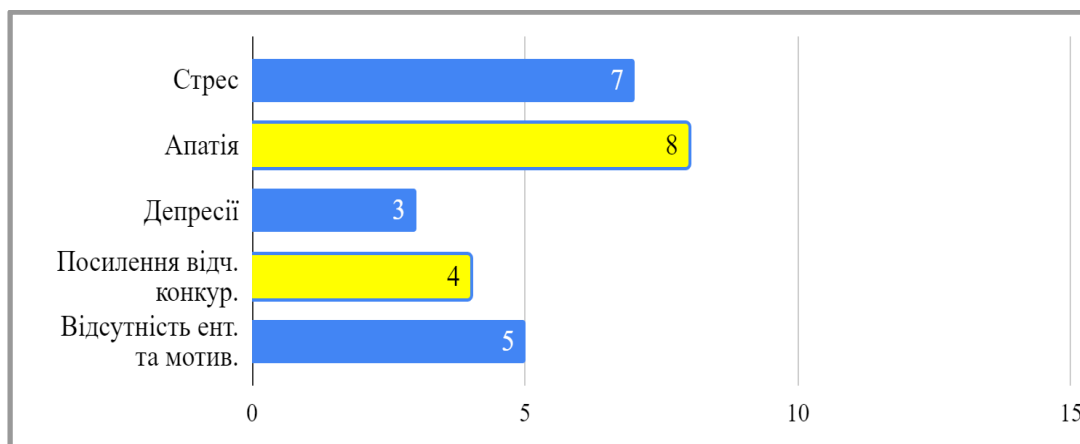

Діаграма 1. Результати опитування працівників ТОВ «Галерея»

Джерело: складено авторами.

За результатами дослідження визначаємо, що організація знаходиться на початковій стадії можливостей розвитку та поширення мобінгу у колективі. Тож задля уникнення цих процесів, згодом впливу їх на фінансові показники товариства та формування комфортної робочої атмосфери керівництву необхідно максимально оперативно приділити більшу увагу внутрішньокорпоративним процесам та запобіганню і превентивним заходам з профілактиці мобінгу.

Діаграма 2. Результати опитування працівників ТОВ «Галерея»

Джерело: складено авторами.

Для профілактики та попередження мобінгу у трудовому колективі, менеджерам і керівникам слід:

- підтримувати позитивний соціально-психологічний клімат;
- чітко формувати та розподіляти службові обов'язки працівників;
- проводити якісний та уважний онбординг нових працівників;
- запровадити прозору систему кадрового просування [2].

У разі ж виникнення ситуації мобінгу керівникові найголовніше своєчасно взяти контроль над ситуацією, почати пошук шляхів вирішення конфлікту та усунення передумов виникнення мобінгу в майбутньому, за потреби звернутися до відповідних спеціалістів.

Однак першочергове, що необхідно зробити, підтримати та допомогти жертві мобінгу, серед основних рекомендацій щодо надання психологічної допомоги потерпілим, можна виділити такі:

- підтримувати нормальний статус потерпілого;
- виявляти доброзичливість (у голосі повинне відчуватися тепло);
- підкреслювати значущість почуттів та цінностей людини;
- демонструвати приналежність та включеність об'єкта мобінгу до колективу;
- не обговорювати деталі того, що трапилося;
- твердо засуджувати деструктивну та антисоціальну поведінку суб'єктів мобінгу [3, 4, 5].

Підтримка людини в цій ситуації є дуже важливою, їй необхідно дати знати, що вона не на самоті зі своїми проблемами та труднощами – і це найголовніше завдання керівника в цій ситуації. Тож не варто знецінювати простий діалог із працівником і проявляти щире зацікавлення щодо його психологічного стану, думок і проблем. Вирішення найскладніших ситуацій у житті починається з простих кроків, про це необхідно пам'ятати.

Виходячи з вищевикладеного, кожному підприємству (організації) необхідно запровадити власну політику виявлення, попередження та ліквідації мобінгу на його початкових стадіях. Але такі дії будуть ефективні лише тоді, коли керівники, роботодавці та працівники поважатимуть в першу чергу людські якості, цінуватимуть професіоналізм і створюватимуть безпечні умови праці та позитивний психологічний клімат для працівників на робочому місці.

Список використаних джерел:

1. Сорока О. В. Сутність, наслідки та профілактика мобінгу у трудових колективах. 2020. С. 5–6. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream>
2. Маренич А. І. Управлінські аспекти запобігання мобінгу у трудових колективах. *Фінансовий простір*. 2020. № 4. С. 186.
3. Білих-Сілаєв Д. В. Проблема мобінгу в роботах зарубіжних дослідників. 2008. № 1. С. 46–48.
4. Ваніорек Л. Мобінг: коли робота стає пеклом. 1996. С. 80.
5. Філіпова І. Ю. Мобінг як психолого-педагогічна проблема. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. С. 74–75.

Мазур Н. А., д.е.н., професор,
завідувач кафедри економіки підприємства
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
Лаврук О. С., к.е.н., доц.,
доцент кафедри менеджменту
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Е-КОМЕРЦІЯ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ВИКЛИКИ

В умовах сьогодення однією з найважливіших сфер цифрової економіки, що включає всі фінансові та торгові транзакції, які проводяться за допомогою комп'ютерних мереж, та бізнес-процеси, пов'язані з проведенням цих транзакцій є електронна комерція (від англ. *Electronic commerce*). Основними складовими електронної комерції є мобільна комерція, електронний переказ коштів, управління ланцюгами поставок, Інтернет-маркетинг, обробка онлайн-транзакцій, електронний обмін даними (EDI), системи управління запасами та автоматизовані системи

збору даних [1]. Електронна торгівля (англ. *E-Trade*) є однією зі складових електронної комерції та відіграє досить важливу роль у світі бізнесу в умовах сьогодення, особливо це стало відчутно в 2020 році, коли увесь світ охопила пандемія Covid-19.

Основним завданням нашого дослідження є аналіз стану та тенденцій ринку електронної комерції в Україні в умовах цифровізації економіки.

Так, за даними Statista Global Consumer Survey найбільшим гравцем на українському ринку електронної комерції є apple.com. Дохід магазину в 2020 році склав 87 млн доларів США. За ним слідує makeup.com.ua із доходом в розмірі 78 млн доларів США та apteka911.com.ua з 76 млн. доларів США. В цілому на трійку кращих магазинів припадає 30 % онлайн-доходу в Україні [2].

Рейтинг магазинів базується на врахуванні кожного магазину, який приносить прибуток в Україні. Ці магазини можуть мати національний фокус і продавати лише у своїй основній країні, або працювати в глобальному масштабі. Для цієї оцінки враховувався лише дохід, отриманий в Україні.

Одним з найбільш швидкозростаючих магазинів на українському ринку є lcwaikiki.ua. У 2020 році магазин досяг продажів близько 14,9 млн доларів США. Зростання виручки склало 160 % у порівнянні з попереднім роком. Чемпіони по зростанню: lcwaikiki.ua, detishka.com.ua та apteka911.com.ua. Першу десятку такого рейтингу наведено у таблиці 1.

Очікується, що розширення ринку в Україні триватиме протягом найближчих кількох років, як вказує Statista Digital Market Outlook. Передбачається, що складений річний темп приросту (CAGR 20-24) протягом наступних чотирьох років становитиме 13 %. Порівняно із річним зростанням на 41 %, це зменшення свідчить про помірно «затоплений» (moderately flooded) ринок [2].

Іншим показником насиченості ринку є проникнення в Інтернет в Україні в розмірі 35 %; тобто, 35 % українського населення придбало щонайменше один продукт через Інтернет у 2020 році.

Таблиця 1

**Топ онлайн-магазинів ринку е-комерції в Україні за 2020 рік,
млн дол. США**

№ з/п	Online-магазин	Основна країна	Чистий продаж	Загальний дохід, понад	Темп зростання, 2019–2020 рр., %
1	apple.com Apple, Inc.	США	87	> 20,000	25.2
2	makeup.com.ua Makeup, ТОВ	Україна	78	> 75	25.1

3	apteka911.com.ua Pharmacy No. 97, ООО	Україна	76	> 75	75.2
4	comfy.ua Comfi Trade, TOB	Україна	46	> 40	24.3
5	kasta.ua Markason, TOB	Україна	36	> 30	13.4
6	auchan.ua Auchan Retail Ukraine	Україна	35	> 30	52.4
7	apteka24.ua Apteka	Україна	32	> 30	36.6
8	jd.ru Jingdong E-commerce (Trade) Hong Kong Co., Ltd.	Росія	31	> 300	35.7
9	exist.ua Exist	Україна	29	> 20	21.8
10	mojo.ua NRP, TOB	Україна	27	> 20	32.4

Джерело: [2].

EcommerceDB розглядає п'ять категорій, за якими відбувається розподіл торгівлі через онлайн-магазини. Мода є найбільшим сегментом в Україні і на неї припадає 27 % доходу від електронної комерції в Україні. Далі йдуть електроніка та ЗМІ – 27 %, меблі та побутова техніка – 20 %, іграшки, хобі та саморобки – 15 % та продукти харчування та особистий догляд – решта 11 % [3].

В Україні найбільш часто пропонованим постачальником послуг з доставки серед інтернет-магазинів є «Нова пошта». З тих магазинів, які вказали, яку послугу вони використовують для перевезення своїх товарів, 84 % назвали «Нову пошту» як одного з своїх постачальників. Більше того, «Укрпошта» та «Meest Express» входять до трійки найбільших компаній, що займаються судноплавством, які пропонують інтернет-магазини в Україні (34 % і 24 % відповідно) (рис. 1).

Інформація про доставку базується на замовленнях з основної країни магазину, яка визначається як та, де магазин приносить більшу частину свого онлайн-доходу. В даному випадку це в Україні. До розгляду входять лише магазини, які надають інформацію про своїх постачальників послуг доставки.

Таким чином, можемо констатувати факт швидкого переходу як споживачів, так і продавців (бізнесу в цілому) від звичайної, традиційної роздрібною торгівлі до електронної, зокрема, спричиненого кризою COVID-19. Поширення E-commerce в Україні відбуватиметься і надалі за рахунок нових фірм, клієнтів і типів товарів.

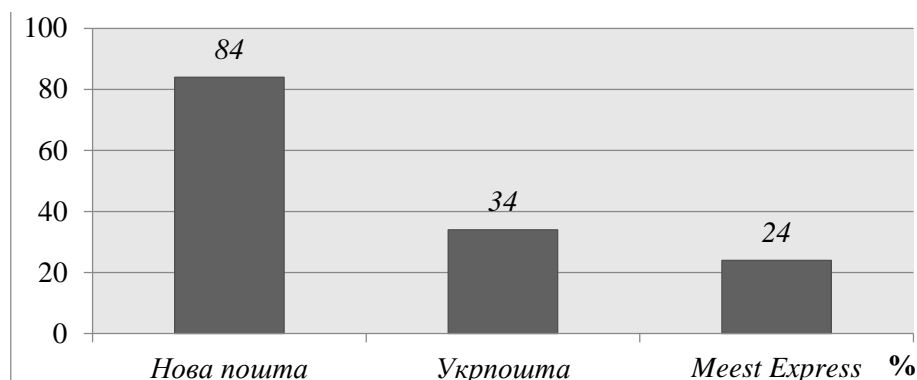

Рис. 1. Аналіз основних суб'єктів, що надають послуги доставки в Україні, 2020 р.

Джерело: за даними [2].

Враховуючи все більше значення електронної торгівлі та значну конкуренцію у цій сфері, максимальне спрощення процесу онлайн-шопінгу нині можна вважати справжнім ключем до успіху.

Список використаних джерел:

1. Електронна комерція: Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Електронна_комерція (дата звернення 20.05.2022).
2. Statista. URL: <https://www.statista.com/study/42335/ecommerce-report> (дата звернення 14.05.2022).
3. Kinsta. URL: <https://kinsta.com/blog/ecommerce-statistics> (дата звернення 16.05.2022).

Мамчур А. П., студентка
Університету митної справи та фінансів
Тараненко В. Є., к.е.н., доц.
Університету митної справи та фінансів

СОЦІАЛЬНИЙ МЕДІА-МАРКЕТИНГ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

В сучасному світі цифрові технології стрімко розвиваються. Дане явище активно трансформує відносини між бізнесом та споживачами. Саме онлайн взаємодія між ними стала основним орієнтиром новітнього маркетингу [1]. Сучасні інтернет-технології слугують значному росту мобільності та контактності людей та компаній. Через соціальні мережі, наразі, забезпечуються потреби в спілкуванні людей на побутовому рівні.

Кожен другий житель планети є користувачем соціальних мереж. У сучасних умовах соціальні мережі починають завойовувати головні позиції в забезпеченні середовища бізнесу ефективними маркетинговими засобами комунікації зі своїми клієнтами. Саме через соціальні мережі можливо реагувати на зміни ринкової кон'юнктури в режимі реального часу, забезпечувати практично кожний малесенький сегмент відповідним інформаційним матеріалом. З огляду на вище зазначене питання з вивчення впливу соціальних мереж на розвиток сучасних інструментів медіа-маркетингу досить актуальне.

За останні роки застосування соціальних мереж досить динамічне і вийшло на широкий загал в Інтернет не лише як засіб спілкування, але й як джерело збирання інформації, полігон для торгівлі та проведення маркетингової діяльності. Враховуючи практичні аспекти та суть соціального медіа-маркетингу, можна вважати, що це форма інтернет-маркетингу, яка використовує платформи соціальних мереж для зв'язку з користувачами з метою створення, представлення та популяризації того чи іншого бренду, збільшення трафіку веб-сайтів та чисельності аудиторії та, як наслідок, збільшення продажів. Практично усі сучасні компанії є активними користувачами соціальних мереж. Саме через соціальні мережі бізнесу легше знайти клієнтів, відчуті їхні потреби та бути більш доступними, а споживачам зручно, швидко та легко знаходити потрібні товари та послуги тоді, коли вони спілкуються з друзями. Отже, соціальні мережі є дуже перспективною платформою для маркетингової діяльності.

Дуже суттєвим та дорогоцінним аспектом соціального медіа-маркетингу є можливість управління соціальними відносинами з клієнтами. Тобто можливість за допомогою інтерактивних частин соціальних мереж отримувати швидкий зворотний зв'язок з клієнтами. В умовах інформатизації та діджиталізації соціальні мережі є повністю новим виміром для боротьби за клієнта. А основним критерієм ефективності представлення сторінки бренду у соціальних мережах стали кількість "likes", "retweets", "followers" тощо. Найпопулярніші соціальні мережі як в Україні, так і в усьому світі є Facebook та Instagram. Ці мережі найбільше використовуються для ведення бізнесу та продажу товарів. Доволі популярною є мережа Pinterest, яку користувачі використовують як платформу для обміну ідеями, рецептами, проектами. Понад 100 млн активних користувачів щомісяця також відвідують такі мережі, як: Twitter Qzone, Weibo, Reddit, Ask.fm, Tumblr, Flickr, Google+ і LinkedIn. За прогнозами на 2023 рік, кількість користувачів Facebook зросте на 15,3 %, Instagram – на 27,4 %. Фактично сьогодні соціальні мережі – це вже багатомільярдний сектор світової економіки.

Досить цікавим є охоплення соціальних мереж за місцезрештуванням (геолокацією) рекламної аудиторії. Так, у Pinterest найбільша аудиторія користувачів зосереджена здебільшого в європейських країнах, а також США та Австралії. Значний попит на рекламу у Facebook, на відміну від

інших соціальних мереж, виявлено у таких країнах, як Філіппіни, В'єтнам, Таїланд, Єгипет. У Саудівській Аравії як платформа для реклами активно використовується Snapchat і Twitter, у Туреччині популярно розміщувати рекламу у Facebook, Instagram, Twitter і Snapchat.

Для вигідного представлення бренду маркетологи застосовують різноманітні хитрощі (особливості). Однією з особливостей сучасних тенденцій розвитку маркетингу в соціальних мережах є широке залучення впливових людей, популярних блогерів (influencers) до просування товарів та послуг. Також досить дієве використання чат-ботів – програм, які здатні підтримувати діалог з клієнтом в чаті.

Загалом маркетологам доцільно розміщувати рекламу в різних соціальних мережах, відповідно адаптуючи під них свій контент. При виборі форми представлення контенту (інформаційного наповнення) потрібно надавати перевагу відеоформату. Беззаперечними медіа-платформами – лідерами для цього є: Facebook, Twitter, Instagram, YouTube і LinkedIn [2]. Попри те, не варто нехтувати роботою, пов'язаною з моніторингом рівня комерційного потенціалу нових або ж зростання популярності вже існуючих соціальних медіа-платформ, що не входять до вищенаведеного переліку (наприклад, як TikTok і Pinterest), щодо появи ефективніших комунікаційних інструментів роботи з клієнтами.

Список використаних джерел:

1. *Котлер Ф., Катарджая Г., Сетьяван І.* Маркетинг 4.0. Від традиційного до цифрового. Київ: КМ-БУКС, С. 224.

2. *Балик. У. О., Колісник М. В.* Соціальний медіа-маркетинг: сучасні тренди та перспективи розвитку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми економіки та управління». 2020. Т. 4. № 1. С. 125–134.

Міщенко Д. А., д.держ.упр., проф.,
професор кафедри маркетингу
Університету митної справи та фінансів

ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Бойові дії завдають величезних збитків українському сільському господарству і спричиняють суттєві втрати в секторі, який можна і потрібно починати відновлювати прямо зараз, щоб скоротити потребу в зовнішній допомозі та зупинити міграцію. Крім величезних людських жертв і страждань, конфлікт призвів до серйозних втрат в аграрному та тваринницькому секторі, а також до знищення сільськогосподарських активів [2].

Для кращого розуміння можливих напрямів післявоєнного відновлення вітчизняного сільськогосподарського виробництва можна звернутися до закордонного досвіду вирішення подібних ситуацій, зокрема післявоєнного відновлення на Балканах.

Для відновлення Балканських країн використовували низку програм серед яких в контексті сільського господарства слід виділити SAPARD та OBNOVA. Перша – це програма ЄС для країн Східної і Центральної Європи, спрямована на розвиток сільського господарства і загалом сіл. Програма була спеціально адаптована для Боснії та Герцеговини як перехідний етап між гуманітарною допомогою і довгостроковими проектами відбудови, і передбачала, зокрема, постачання матеріалів та обладнання. Друга програма спрямована на відбудову інфраструктури та повернення біженців [2].

Україні теж доведеться координувати різні програми відновлення, налагодити звітність, комунікацію та відповідальність за їхню реалізацію. Бо вже зараз ми бачимо, що проектів та фондів буде декілька навіть на державному рівні. Що вже говорити про місцеві ініціативи. Програма післявоєнної відбудови сільського господарства України має бути узгодженою із завданнями членства в ЄС. Зокрема потрібно, щоб Україну долучили до програм підготовки до вступу в Євросоюз [3].

Також досвід Боснії і Герцеговини нагадує нам, щоб потрібно мислити стратегічно: не тільки про сьогодні й завтра, а на десятиліття вперед. І розбудувати інституції, а не лише інфраструктуру [1].

Серед основних завдань відновлення сільського господарства у післявоєнний період мають бути: прискорене досягнення колишнього рівня виробничих потужностей; сприяння відновленню систем забезпечення продовольством, зокрема, допомагаючи створювати недоторканні запаси продовольства та насіння; забезпечення повного доступу до ринків ЄС та Великої сімки, що допоможе виробникам інтегруватися у світові торгові ланцюги та наростити експорт; отримання статусу кандидата, а потім повноправне членство в ЄС, це надасть Україні доступ до структурних фондів Європейського Союзу, що буде суттєвою підтримкою; подальша дерегуляція та лібералізація в економіці; налагодження логістичних маршрутів в західному напрямку; перехід від експорту сировини до переробки в тих галузях, які дають найбільшу експортну виручку.

Список використаних джерел:

1. *Богдан Т.* Післявоєнна відбудова: уроки з досвіду Балкан. *Бізнес Цензор*: веб-сайт. URL: <https://biz.censor.net/m3330248> (дата звернення: 28.05.2022).

2. *Обзор состояния сирийских фермеров свидетельствует о необходимости срочного восстановления сельского хозяйства. Продовольственная и сельскохозяйственная организация Объединенных Наций*: веб-сайт. URL: <https://www.fao.org/news/story/ru/item/878603/icode> (дата звернення: 27.05.2022).

3. *Пилипенко Я.* Відбудувати все: як країні відновлюватися після війни. Трансперенсі Інтернешнл Україна: веб-сайт. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/vidbuduvaty-vse-yak-krayiny-vidnovlyuvalysya-pislya-vijny> (дата звернення: 29.05.2022).

Миронець Я. П., здобувач
Державного торговельно-економічного університету
Фреюк О. В., PhD,
старший викладач кафедри
торговельного підприємництва та логістики
Державного торговельно-економічного університету

ВІЗУАЛЬНИЙ МЕРЧАНДАЙЗИНГ У БІЗНЕС-МОДЕЛІ O2O

У сучасному світі наявний високий рівень конкуренції між продавцями. Внаслідок стрімкого розвитку технологій та зміни поведінки покупців, використання засобів традиційного маркетингу вже не є ефективним. Всі ці умови спонукають до пошуку та впровадження нових технологій маркетингу, до них в свою чергу відноситься мерчандайзинг.

Візуальний мерчандайзинг – це технологія маркетингу, сукупність технік, принципів, законів та інструментів розміщення та оформлення викладки товарів, спрямованих на стимулювання зростання обсягу продажу. Візуальний мерчандайзинг є невід’ємною частиною роботи як у магазині, так і в Інтернеті. Візуальне сприйняття важливе, адже 40% покупців сприймають та запам’ятовують інформацію, яка представлена у візуальному форматі [3].

Мерчандайзинг в свою чергу застосовують в бізнес-моделі O2O. Для подолання розриву між «початковим» потоком потенційних покупців, що попередньо переглядають товар на сайті торговельної компанії і числом ймовірних покупців, що прямують в магазин для завершення покупки, постала необхідність розробки нової комерційної стратегії – «O2O» («online-to-offline trade»). Бізнес-модель O2O (online-to-offline) – це новий бізнес-підхід, що передбачає надання клієнтам інформації або послуг, певних знижок (фіксуються в особистих кабінетах користувачів), отримання яких відбувається безпосередньо в реальному світі, даний підхід об’єднує транзакції онлайн-угод і угод з кінцевим покупцем в офлайні. Нова торгова модель особливо актуальна для продажу споживчих товарів і послуг, таких як продукти харчування та напої, фільми, послуги фітнесу та салонів краси [2].

Візуальний мерчандайзинг ефективний як для стандартних магазинів також для магазинів електронної комерції. Його можна використовувати для збільшення ключових онлайн-показників, таких як залучення, час перебування на сайті, коефіцієнт конверсії та середня вартість замовлення, що робить його обов’язковою стратегією для брендів в сучасному суперконкурентному середовищі онлайн-роздрібної торгівлі [3].

За час застосування візуального мерчандайзингу сформувались основні його тренди. В першу чергу створюються простори, що легко змінюються, здатні трансформуватися під зміни асортименту, промо, сезонності. Це здійснюється за допомогою використання гнучкого обладнання, що пересувається, що дозволяє швидко робити перестановку в залежності від завдань і потреб. Магазин сьогоденного дня має бути гнучким та налаштованим на невідоме майбутнє.

У зв'язку із трендом на збереження природи актуальним є екологічний дизайн, який створюється за рахунок використання екологічних матеріалів та технологій, натуральної колірної гами. При цьому яскраві акценти у комунікаціях також застосовуються.

Торговому простору властивий емоційний настрій, що викликає пробудження почуттів та емоцій споживача, вплив на них та управління за їх допомогою споживчою поведінкою.

Один із новітніх трендів – створення так званих neon moment – елементів інтер'єру, гідних селфі та публікації фото соцмереж. Недостатньо рівно розставити торгове обладнання та гарно розвісити одяг. Треба знати, чим зачепити відвідувача, що його зупинить, щоб захопитись і зробити фото, яким він потім поділиться. Такими елементами дизайну можуть бути великі конструкції, цілі інстазони, так і маленькі деталі на самому товарі або полиці [1].

Створюється безпечний простір (в результаті пандемії), який включає і широкі проходи, і можливість безконтактної покупки, і розміщення дезінфікуючих та захисних засобів у торгових залах, та інформування споживача про додаткові заходи безпеки, що вживаються магазином для захисту своїх покупців. У пандемію особливо підвищився попит на автоматичні, роботизовані рішення контролю за полицею. За допомогою таких рішень ритейл оперативно управляє викладкою та змінює плани. Актуальна організація віддаленої роботи мерчандайзерів, цифровізація мерчандайзингу. Онлайн став частиною торгового залу – оснащуються спеціальні простори для зберігання онлайн-замовлень, пункти видачі замовлення, встановлюються термінали. Можна підвищити довіру покупців, якщо зробити склад прозорим. Це, з одного боку, елемент шоу, з іншого – демонстрація відкритості та сталого розвитку компанії [1].

Отже, мерчандайзинг як технологія маркетингу має різновиди, одним із яких є візуальний мерчандайзинг. Він є ефективним засобом, адже допомагає продавцю конкурувати на ринку. Сучасний користувач звик швидко і зручно виконувати всі операції онлайн. В цьому плані бізнес-модель O2O дає більші можливості. Також ринок змушений йти за споживачем та світовим настроєм, тенденціям і відповідати на всі запити, в цьому плані сформувались тренди використовуючи які можна втримати позиції на ринку та конкурувати.

Список використаних джерел:

1. *Канаян К.* Мерчандайзинг. РІП#холдинг, 2003. 236 с.

2. Лісова Р. М. Бізнес-модель O2O як нова форма електронної торгівлі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. С. 67.

3. 10 тактик онлайн-мерчандайзингу для збільшення продажів. URL: <https://promodo.ua/ua/blog/10-taktik-onlajn-merchandajzinga-dlya-uvelicheniya-prodazh.html>

Михайлова Є. В., студентка
Університету митної справи та фінансів
Стеблюк Н. Ф., к.е.н., доц., доцент
кафедри міжнародних економічних відносин
та регіональних студій
Університету митної справи та фінансів

ВИКОРИСТАННЯ ГРАФІЧНОГО МЕТОДУ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАДАЧ

У теперішній час процес реалізації стратегії являє собою практичну діяльність підприємства з досягнення стратегічних цілей розвитку через проведення необхідних змін у середовищі його функціонування в умовах дії дестабілізуючих факторів. Можна виділити наступні типи для вирішення стратегічних та організаційних задач проблеми:

- можлива невідповідність між стратегією та структурою, і вони можуть протидіяти одна одній;

- системи інформації та зв'язку можуть не відповідати новим вимогам керівництва і не надавати адекватної оцінки змінам, які відбуваються, тому керівництво організації не буде в повній мірі володіти ситуацією;

- управлінські методи, такі як програма компенсації, розвитку управлінської структури тощо, які діють в межах структурної схеми, можуть не відповідати стратегічним цілям.

Достеменно відомо, що вирішуючи наукові і виробничі питання, необхідно використовувати системний підхід. Реалізація стратегії робить необхідним прийняття системи, яка використовується для управління організацією. Якщо розглянути питання відносин між елементами системи, можна виявити ланцюг причинно-наслідкової залежності. Побудова діаграми Ісікави – графічний спосіб дослідження найбільш істотних причинно-наслідкових взаємозв'язків між факторами й наслідками в досліджуваній ситуації або проблемі [1].

Діаграма Ісікави – це графічний метод, за допомогою якого можливо аналізувати і створювати важливі причинно-наслідкові зв'язки. Цей інструмент аналізу систем за зовнішніми ознаками найбільше нагадує хребет риби. Спираючись на схему, неможливо не помітити центрально-горизонтальну вісь, тобто «хребет» і «ребра».

Відомо, що в середині минулого століття, японський вчений Ісікава, винайшов цю діаграму і хотів створити придатний для використання метод системного аналізу, який би визначав наявні проблеми, що виникали в наукових і прикладних дослідженнях. Дана методика створює можливість розділити причини різних явищ на кілька груп. Ми можемо побачити це на власні очі, наприклад коли відбувається послідовне включення машини чи механізмів, методів виробництва тощо. Можна припустити, що яка-небудь з цих груп може містити причини виникнення небажаних результатів. За бажанням, кожен з відомих причин можна розподілити на дрібні системні елементи, тим самим поглибивши аналіз.

Слід зазначити, що відразу після опублікування, методика Ісікави знайшла широке застосування у виробничому менеджменті. Вона «відкрила двері» для аналізу якості продукції, виявлення причин виникнення технічних протиріч та розв'язання складних виробничих проблем [2]. Особливо широкого застосування діаграма набула також в теорії винахідництва. Слід зазначити, що питання поелементного аналізу виробничих і маркетингових процесів на підприємстві вирішується завдяки діаграмі Ісікави, а також допомагає у їх систематизації та структуруванні.

Робота з діаграмою Ісікави проводиться в кілька етапів [2]:

1. Виявлення та збирання всіх факторів та причин, що будь-яким чином впливають на досліджуваний результат.
2. Групування факторів за смисловим та причинно-наслідковими блоками.
3. Ранжирування цих факторів всередині кожного блоку.
4. Аналіз отриманої картини.
5. «Відкидання» факторів, на які ми не можемо впливати.
6. Ігнорування малозначущих і непринципових чинників.

Отже, якщо провівши більш детальний аналіз, розуміємо, що насправді причини обумовлені більш великою кількістю факторів, то відповідно, стрілки розгалужуються. Після побудови розгорнутого відображення, можна розглянути всю систему в динаміці, враховуючи причини і наслідки. Зрозуміло, що вони впливають на результат виробничої діяльності чи на стратегічний менеджмент підприємства. Таким чином, процес пошуку та аналізу, інтерпретації проблем та чинників – це основна частина у створенні цілісної картини і тих конкретних дій або напрямків руху, які допомагають вирішити проблему або ситуацію та отримати корисну інформацію, необхідну для аналізу стратегічних альтернатив і прийняття правильного управлінського рішення.

Список використаних джерел:

1. Що таке діаграма Ісікави? URL: <https://ukrpublic.com/navchannia/shcho-take-diagrama-isikavi.html>
2. Вивчення причинно-наслідкових зв'язків методом Ісікави. URL: <http://market.avianua.com/?p=875>

Михальчук Л. В., старший викладач
Університету митної справи та фінансів

Кравчук Я. С., студентка Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМА ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Основою ефективного матеріально-технічного функціонування будь якого підприємства являються основні засоби виробництва й не маючи таких матеріальних активів неможливо щось виготовляти, надавати послуги, виконувати роботи чи постачати. У сучасному світі приділяють все більше уваги проблемам забезпеченості підприємства основними фондами, які виникають через нестачу фінансових ресурсів й моральну та фізичну зношеність обладнання, тому постало питання як найефективніше використовувати основні фонди, з максимальною вигодою для підприємства, а саме збільшити обсяг виробництва продукції, зробити підприємство конкурентоспроможним та отримати достойний прибуток.

На початку XXI століття зношеність вітчизняних підприємств досягла критичного рівня 80–90 %. Наразі упродовж 20 років вона варіюється від 43,7 % у 2000р. до 83,5 % у 2014 році, після чого дещо скоротилася до 60,6 % у 2018 році, і останнім часом станом на 2020 рік спостерігається збільшення зносу до 66 % [1].

Причини такого високого рівня матеріального та морального зносу основних фондів в Україні наведено на рис. 1. При цьому слід зазначити, що першочергове значення для вирішення проблеми старіння основних фондів підвищення є поновлення техніко-технологічної бази підприємства, що дозволить зменшити технологічні та екологічні ризики.

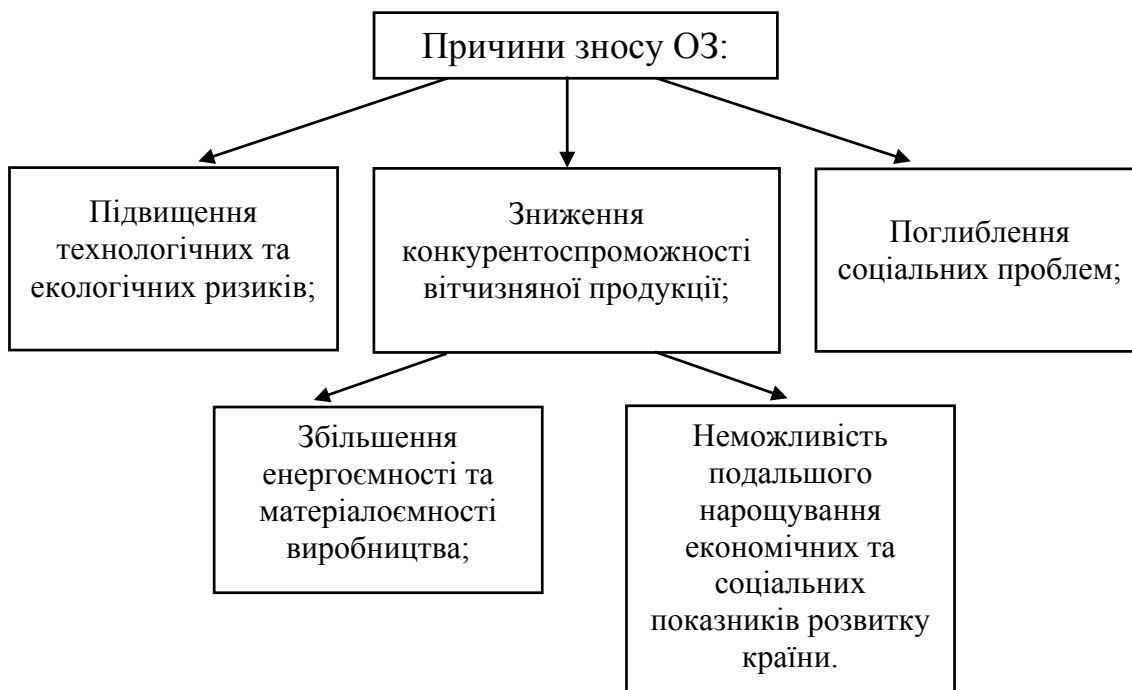

Рис. 1. Причини, що викликають високий рівень зносу основних фондів в Україні

У міру розвитку техніки, удосконалення технології та організації виробництва підприємства можуть забезпечувати зростання конкурентоспроможності вітчизняної продукції та подальшого нарощування економічних та соціальних показників розвитку підприємства й країни у цілому.

Проведений аналіз стану основних фондів та рівня їх зношуваності станом на 2020 рік на прикладі підприємств трьох галузей: харчової, металургійної та машинобудівної промисловості (табл. 1) свідчить, що найбільше коефіцієнт зносу основних фондів мають підприємства металургійної промисловості України, він перевищує 70 %.

Таблиця 1

Рівень зносу основних фондів деяких підприємств України

Підприємства харчової промисловості України	Коефіцієнт зносу основних фондів, %	Підприємства металургійної промисловості України	Коефіцієнт зносу основних фондів, %	Машинобудівні підприємства України	Коефіцієнт зносу основних фондів, %
ТОВ «Українська харчова компанія»	79,89	ТОВ «Металургія»	79,82	ПрАТ «Старокраматорський Машинобудівний завод»	49,55
ТОВ «Пирятинський сирзавод»	67,35	ТОВ «Стандарт-сталь»	72,72	ПрАТ "Новокраматорський машинобудів. завод"	52,83
Приватне мале підприємство виробнича фірма «Панда»	77,64	АТ «Запорізький завод феросплавів»	92,41	ПрАТ «Барський Машинобудівний завод»	78,23
ТОВ «Птахоферма курничок»	65,53	ПрАТ «Ясинівський коксохімічний завод»	99,99	ДП «Харківський Машинобудівний завод «ФЕД»	81,36
ПрАТ "Крижопільський цукровий завод"	74,84	АТ «Кременчуцький сталеливарний завод»	94,79	АТ «Перший Київський Машинобудівний завод»	79,10
ТОВ «Сватівська олія»	82,45	ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат»	81,96	Південний Машинобудівний завод	94,18
ТОВ «Тулчинський МСЗ»	67,97	АТ «Нікопольський завод феросплавів»	71,37	АТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»	69,51

Таблицю створено на основі [3, 10–20].

На машинобудівних підприємствах України коефіцієнт зносу основних фондів коливається від 50 % (ПрАТ «Старокраматорський машинобудівний завод») до 94 % (Південний машинобудівний завод). Підприємства металургійної промисловості України мають ще більший рівень зносу основних фондів.

Рис. 2 свідчить про деякі інші показники зносу основних фондів з виробництва цукрової продукції.

Рис. 2. Рівень зносу основних фондів деяких підприємств України

Створено на основі [4].

Проте підприємства з виробництва цукрової продукції (рис. 2) показують, що керівництво підприємств цукрової промисловості забезпечувало поновлення техніко-технологічної бази.

Високий рівень зносу основних фондів спостерігається й у сільському господарстві й у більшості інших галузей.

Таким чином, можна зазначити, що в країні проблема старіння основних фондів практично у більшості галузей стоїть дуже гостро і керівництву підприємств необхідні додаткові інвестиції, це, у свою чергу, дозволить створити нові робочі місця та дати українцям можливість заробляти більше. Серед напрямів залучення інвестицій можна назвати кредити, лізинг, іноземні інвестиції тощо.

Одним із найефективніших методів оновлення основних фондів країни являється залучення іноземних капіталів, але й досі зарубіжні інвестори побоюються вкладати свої кошти в основні фонди українських підприємств (хоч і спостерігається зменшення показника «тіньової» економіки в Україні).

Також дієвим інвестиційним механізмом оновлення основних засобів був і буде лізинг, в останні роки на Україні зростають портфелі лізингових угод, а саме незважаючи на локдаун у 2020 році лізингові угоди на ринку України зросли на 36 % [5].

Згідно з дослідженням, на українському ринку найбільше користуються лізингом дві галузі – транспортна та сільське господарство. І наразі Україна знаходиться на початковому етапі розвитку ринку лізингу, існують фактори які все ще гальмують його розвиток, а саме:

Фактори, що гальмують розвиток лізингу:

- обмеженість фінансування в Україні;
- відсутність сприятливої законодавчої бази;
- відсутність спеціальних податкових стимулів;
- низька обізнаність підприємців про сучасні інструменти фінансування;
- висока корупція та низька кваліфікація кадрів у сфері лізингу

Рис. 3. Фактори гальмування лізингу в Україні

Підводячи підсумки, можна зазначити, що в Україні спостерігається поступове має місце значний знос основних фондів на підприємствах, задля його зменшення необхідно розробляти й використовувати заходи щодо поновлення техніко – технологічної бази як на рівні окремого підприємства або галузі, але й на загальнодержавному рівні..

Список використаних джерел:

1. Капітальний знос. Чому Україні залишилося 10 років до повної деградації. URL: https://ukrrudprom.com/digest/Kapitalniy_iznos_Pochemu_Ukraine_ostalos_10_let_do_polnoy_degradatsii.html
2. *Пронікова Ж. С.* Проблема зношення основних фондів в Україні та шляхи її вирішення. 2013. URL: <https://core.ac.uk/reader/18593620>
3. Звітність українських підприємств. URL: https://zvitnist.com/00217426_AKCIONERNE_TOVARYSTVO_BERDYCHIVSKYY_MASHYN_OBUDIVN#zvit
4. *Мішина О. О.* Сучасний стан та розвиток фінансового лізингу в Україні. 2019. С. 68–69. URL: https://card-file.onaft.edu.ua/bitstream/123456789/10986/1/Aktualni_aspekty_sots_ekon_rozvitku_2019_Mishyna.pdf
5. Українське об'єднання лізингодавців «Новини лізингового ринку». 2021.

Михальчук Л. В., старший викладач
Університету митної справи та фінансів
Попко І. В., здобувач
Університету митної справи та фінансів

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК СВІТОВОГО РИНКУ ПРАЦІ

Діджиталізація – це глобальний та всеохоплюючий процес, який, так чи інакше, стрімко проникає у всі сфери діяльності суспільства та здійснює на них неминучий вплив. Процес переходу до цифрової економіки базується на технологічних проривах в різноманітних галузях, до того ж, і таких як: нанотехнології, робототехніка, біотехнології, штучний інтелект. Окрім того, що діджиталізація змінює повсякденне життя кожної людини, вона ще реформує характер економічних відносин, вносить зміни в розрізі інноваційних підходів до традиційних процесів виробництва, надання послуг, просування та реалізації товарної продукції. Шалений темп розвитку цифрових технологій безпосередньо впливає на якість життя населення, економічну та фінансову ефективність державних і підприємницьких інституцій, сприяє організації нових форм організації праці. Спираючись на вищеперераховані твердження, можна з впевненістю згадувати діджиталізацію як «четверту промислову революцію».

На сьогодні, процес діджиталізації має значний вплив на створення та появу нових професій як у технологічному секторі економіки, так і на світовому ринку праці, зокрема. Саме під значним впливом четвертої промислової революції змінюється поняття та значення кар'єри, процес роботи, а також вимоги до навичок та здібностей працівників. Як і будь-який процес, діджиталізація, не дивлячись на суттєві та позитивні зміни, здатна принести за собою і нові загрози. Вже не один рік поспіль актуальним залишається питання: «До яких саме змін призведе розвиток діджиталізації?».

У 2018 р. The McKinsey Global Institute провів дослідження з метою з'ясування того, яким саме чином автоматизація виробництва вплине на потребу в робочій силі та як зміниться структура зайнятості у різних секторах економіки до 2030 р. Зокрема, було встановлено, що на 38% скоротиться кількість працівників, робота яких поступово автоматизуватиметься: касири, фахівці із виставлення рахунків, оператори з введення даних у облікові системи. Також буде спостерігатись тенденція скорочення кількості зайнятих фізичною низько кваліфікованою працею (оператори електростанцій, водії транспортних засобів у копальнях, зварювальники) – прогнозований спад на 30 %. Поетапна автоматизація виробничих процесів призведе до скорочення кількості працівників, зайнятих збіркою, пакуванням та маркуванням продукції на 50 % [1–2, 69]. Отже, певний ряд професій почне втрачати свою актуальність, що може

призвести до зростання рівня безробіття серед працівників, яких замінить робототехніка. Не дивлячись на це, поступово зростатиме шалена потреба у працівниках, так званого, нового покоління. Їх особливість – сучасність та ефективність праці в умовах автоматизованого суспільства. Зокрема, вже розпочинається стрімке зростання попиту на робітників зі знаннями створення та розвитку програмного забезпечення для автоматизованих систем. Саме об'єднання робототехніки і людей з метою підвищення ефективності праці призведе до необхідності пошуку та запровадження новітніх підходів у менеджменті праці. Враховуючи ці процеси, можна також стверджувати, що важливими у майбутньому будуть і соціально-емоційні навички, оскільки будь-яке програмне забезпечення та автоматизоване обладнання не в силах конкурувати з живими людьми.

Також важливо розуміти, що деякі професії не зникатимуть, а трансформуватимуться, підлаштовуючись під вимоги нового часу, подібно до того, як це, наприклад, уже відбулося із професією касира. Встановлення терміналів не призвело до її повного зникнення, однак змінило функціональні обов'язки, які вона передбачає [3, 3]. На сьогодні, касири виконують все більш комунікативну роль, налагоджуючи зв'язок з клієнтами банку. Звертаючи увагу на цей приклад, можна стверджувати, що подібні зміни будуть відбуватись у різних суспільних сферах, що має супроводжуватись високим рівнем розвитку та гнучкістю працівників.

Однак багато науковців стурбовані тим, що не всі люди зможуть швидко та ефективно пристосуватися до новацій, спричинених діджиталізацією, і це може призвести до нової хвилі безробіття та інших негативних суспільних наслідків. Зокрема С. І. Туль та Т. О. Білоброва виокремили для такого явища спеціальний термін – «*jobless generation*» [3, 5] (безробітне покоління), яким вони називають тих робітників, які втратили своє попереднє соціальне становище, не зумівши проявити гнучкість та пристосуватися до нових вимог світового ринку праці.

Отже, процес діджиталізації є дуже важливим на сьогодні. Він покращує життєвий рівень всього суспільства, перетворюючи процеси збуту та виробництва товарів, надання послуг на більш дешеві та прості. Проте, як і будь-яке явище, діджиталізація потребує певного періоду адаптації, до якої суспільство, працівники та будь-яка держава повинні бути готовими.

Список використаних джерел:

1. *Bughin J., Hazan E., Lund S. Skill Shift Automation and the Future of the Workforce.* Mc Kinsey Global institute, 2018. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/future%20of%20organizations/skill%20shift%20automation%20and%20the%20future%20of%20the%20workforce/mgi-skill-shiftautomation-and-future-of-the-workforce-may-2018.ashx>.

2. *Туль С. І. Секторальні зміни світового ринку праці під впливом діджиталізації. Напрями та сучасні фактори розвитку міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти.* 2018. С. 68–70.

3. Bilobrova T. O., Tul S. I. Jobless society. Phenomenon of global economy. *Economic Processes Management: International Scientific E-Journal*. 2015. URL: http://epm.fem.sumdu.edu.ua/download/2015_3/2015_3_10.pdf

Мормуль М. Ф., к.т.н., доц.,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення
Університету митної справи та фінансів
Калмиков Д. В., студент Університету митної справи та фінансів
Щитов Д. М., к.е.н., приватний підприємець

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ

Для підвищення економічного потенціалу держави в умовах економічної нестабільності, яка характерна для ринкової економіки, є прийняття ефективних науково обґрунтованих управлінських рішень щодо покращення діяльності суб'єктів господарювання. Економічні процеси найчастіше відбуваються в умовах невизначеності, ризику та протидії, де результати аналізу не мають такої чіткості та однозначності, як для задач в умовах повної визначеності. Проте отримані рекомендації виявляються корисними при виборі рішення, оскільки вони дають можливість з різних точок зору обґрунтувати варіанти рішення, що приймаються. Застосовують як якісний, так і кількісний аналіз ризику. Якісний ризик має на меті визначити чинники й зони ризику та провести ідентифікацію можливих ризиків. При якісному аналізі характерними є два аспекти I аспект пов'язаний з необхідністю порівнювати очікувані позитивні результати (сприятливі) результати із можливими несприятливими наслідками; II аспект пов'язаний з виявленням впливу рішень, які приймаються в умовах невизначеності та конфліктності, на інтереси суб'єктів господарювання.

У рамках діяльності суб'єкта господарювання може бути використана така класифікація зон ризику: безризикова зона, зона мінімального ризику, зона малого ризику, зона допустимого ризику, зона критичного ризику, зона катастрофічного ризику. Основними критеріями розмежування виступають: прибуток, виручка, власні кошти підприємства, втрати, коефіцієнт ризику, коефіцієнт варіації, коефіцієнт можливих втрат. Іноді в межах зони допустимого ризику виокремлюють достатньо допустиму зону та зону підвищеного ризику, використовуючи як критерії чистий і розрахунковий прибуток від здійснення підприємницької діяльності.

Кількісний аналіз ризиків покликаний кількісно визначити ступінь окремих ризиків і ризику певного виду діяльності в цілому. Актуальною задачею дослідження ризику є застосування методів кількісного аналізу ступеня ризику, зокрема використання системи показників на базі статистичного методу та практичне застосування комплексної кількісної оцінки ризику з визначенням типу ризику.

Проведена систематизація системи показників кількісної оцінки підприємницьких ризиків на базі статистичного методу. Система показників кількісної оцінки ризику включає показники варіації, які складаються з абсолютних та відносних величин. До абсолютних величин відносяться: математичне сподівання ефективності, дисперсія, середнє квадратичне відхилення, семиваріація, семиквадратичне відхилення, сподівана величина сприятливих і несприятливих відхилень відносно запланованого значення показника, середнє лінійне відхилення, коефіцієнт асиметрії, коефіцієнт ексцесу, розмах варіації. Відносні величини складаються з ймовірності виникнення збитків або недоотримання доходів по рівнянню з прогнозованим варіантом, квадратичного коефіцієнта варіації, коефіцієнта ризику, коефіцієнта семиваріації, лінійного коефіцієнта варіації, коефіцієнта сподіваних збитків, коефіцієнта варіації асиметрії, коефіцієнта варіації ексцесу, коефіцієнта осциляції, коефіцієнта відносного ризику [1]. Для кількісної оцінки ризику необхідно визначити усі можливі наслідки окремої події (стратегії) і ймовірності їх настання. Абсолютна величина ризиків характеризується розміром прогнозованих (можливих) збитків у матеріально-речовому або вартісному вираженні. Також робиться інтервальна оцінка ефективності кожної стратегії, знаходиться розмах варіації і визначаються типи ризику стратегій.

Наводиться реалізацію наведеної методики оцінки ризику на базі статистичного методу. ІТ-компанія розглядає інвестиції в проекти гейм-індустрії, аналізуючи бізнес-плани цих проектів. Альтернативні варіанти вкладень задано певними стратегіями. Стани зовнішньоекономічних умов (наприклад, соціально-економічний стан держави або соціально-економічні показники), які впливатимуть на показники ефективності кожної i -ї стратегії мають певні ймовірності кожної стратегії A_i та ймовірності станів зовнішньоекономічних умов B_j .

Досліджено: ефективність кожної стратегії, ризикованість кожної стратегії на основі показників варіації, зроблена інтервальна оцінка ефективності кожної стратегії та визначено тип ризику кожної з них, зроблені висновки щодо інвестицій ІТ-компанії в проекти гейм-індустрії з врахуванням економічної ефективності проекту та ступеня ризику інвестицій. Наведена методика оцінки ризиків ефективно була реалізована за допомогою табличного процесора MS Excel. Початковими даними є статистичні дані, які відповідають стратегіям інвестування, бізнес-плану тощо.

Керуючись отриманими результатами за вказаною методикою можливо оцінювати та керувати ризиками з метою прийняття ефективних управлінських рішень у різних сферах діяльності, зокрема у митній службі та інформаційних технологіях. Жоден з абсолютних і відносних статистичних показників окремо не є тією об'єктивною вичерпною характеристикою, яка може свідчити про ризикованість рішення. Вони повинні використовуватись системно, оскільки взаємопов'язані та взаємодоповнюючі і враховувати конкретну специфіку задачі, важливість статистичних показників, систему ризиків підприємства.

Список використаних джерел:

1. Мормуль М. Ф., Щитов О. М., Щитов Д. М., Буланова Н. С. Кількісний аналіз підприємницьких ризиків статистичним методом. *Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць*. Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. Випуск 263. В 6 т. Т.V. С. 1254–1268.

Mostova A. D., Doctor of Economic Sciences,
Professor of Department of International
Economic Relations and Regional Studies
University of Customs and Finance
Novik S., Student
University of Customs and Finance

INNOVATIVE ASPECTS OF HOSPITALITY INDUSTRY MANAGEMENT

At the beginning of the XXI century, the field of hospitality has become a prominent phenomenon in the socio-economic life of many countries.

The development of the hospitality industry plays an important role in solving national problems of the state. In particular, the sphere of tourism provides new jobs, maintaining a high standard of living, leading to the development of infrastructure in all sectors of the economy. The modern sphere of hospitality is a global socio-economic phenomenon that operates in conditions of fierce competition. This determines the importance of the innovation component, the development of which is the main determinant of the competitiveness of tourism organizations.

In turn, among the priorities of state policy are support for the development of the industry, the creation of favorable visa, customs and tax conditions that promote safe tourism. Thus, the guarantee of personal safety, environmental safety, free access to masterpieces of national culture, and friendliness on the part of the local population come to the forefront of innovative management in the field of hospitality.

As a result of purposeful actions aimed primarily at discovering the tourist potential of our country, arrangement of existing and development of new infrastructure in Ukraine in recent years there have been significant positive changes in the field of tourism and tourism infrastructure in particular. The number of comfortable hotel complexes has increased. Much work has been done on the reconstruction and renewal of the existing hotel stock of the country, bringing it to generally accepted world standards. The level of education, professionalism and service at all stages of providing tourist services is growing steadily.

According to the rating of the World Tourism Organization, Ukraine ranks 8th in the world in the number of tourist visits. The country is visited by more than 20 million tourists each year (25.4 million in 2008), primarily from Eastern

Europe, Western Europe, the United States and Japan. The hospitality industry of Ukraine includes both active recreation and sports tourism (such as skiing) and cognitive travel, based on the rich archaeological and religious history of the country. Numerous health resorts located in literally all regions of Ukraine are becoming known in the world. However, to a high level of development of the world tourism industry as a whole, in the second half of the twentieth century. added acceleration of innovation and growth of innovation in all sectors of the economy, including socio-cultural services and tourism. Given this, it is obvious the need to find qualitatively new approaches to the organization of tourism business, new ideas and directions. Thus, innovative activities in the field of tourism should be aimed not only at creating a new or changing an existing product, improving transport, hotel and other services, but also developing new markets, introducing new information and telecommunications technologies and modern forms of organizational and managerial activities.

However, it should be noted that the peculiarities of the innovative development of the hospitality industry should include the individuality and non-standard services provided, the uncertainty of the result in the implementation and provision of innovative services.

It should be emphasized that a significant role in the effective functioning of hotel business organizations in modern conditions is largely determined by the perfection of their management system of innovative development. Thus, an integral element of the innovative functioning of the hospitality industry is the management mechanism, which includes management, competitiveness, resources and innovation potential, management functions, means of managerial influence, as well as management methods associated with changes in pricing policy , implementation of innovative projects, use of outsourcing technologies.

A high level of innovation activity is a necessary condition for sustainable socio-economic development of the hospitality industry. In this context, the development of research methods, conditions that determine the level of innovation activity of organizations, is of particular importance, both for economics and for the practice of innovation management. At the same time, innovation activity is constrained by a number of factors: aging material and technical base, insufficient funding for innovation projects, low levels of state support, and, as a consequence, inefficient management of innovation development. This contradiction raises a scientific problem: the need to form an effective management system for innovation in the hospitality industry in modern conditions.

References:

1. Селютін В. М., Токарчук Г. В. Прогресивна техніка та технології харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі. Збірник конференції «Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг». 18 жовтня 2012 р., м. Харків. Ч. 1. С. 273–274. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/selutin2.htm (дата звернення: 01.05.2022).

2. Сардак С. Е., & Саркісян А. С. Інноваційні аспекти розвитку міжнародного туризму. *Економічний простір*. 2018. Вип. 138. С. 18–28. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/317> (дата звернення: 01.05.2022).

3. Боковець В. В., Денисевич Є. С., Зайцева Д. Є. Інновації як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств туристичної галузі. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 17. С. 119–123. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/17_2018_ukr/22.pdf (дата звернення: 01.05.2022).

4. Давидова О. Г. Особливості застосування інновацій у розвиток туристичної галузі України. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка*. 2015. Вип. 7 (192). С. 65–69. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osoblivosti-zastosuvannya-innovatsiy-u-rozvitok-turistichnoyi-galuzi-ukrayini> (дата звернення: 01.05.2022).

Mostova A. D., Doctor of Economic Sciences,
Professor of Department of International Economic
Relations and Regional Studies
University of Customs and Finance
Shipelik O. O., Student
University of Customs and Finance

DIGITAL ECONOMY

Digital technologies penetrate into all spheres of human life, and the requirements for the comfort of the living environment are being transformed under the influence of the concept of the digital economy. The digital economy is a controlled system of socio-economic relations in which the involvement of resources, the interaction of subjects and objects, as well as obtaining a useful result is ensured by exchanging digital data on the parameters and properties of each element of the system through information and communication technologies.

The digital economy is now considered to be the next economic form that will replace the previous forms of the economy [1]. The term digital economy is used by the scientific environment to describe new processes and ways of interaction between consumers, producers and markets [2]. The process of the creation of the digital economy affects many areas in our world such as: production methods, lifestyle, technology, economic, political landscape of our world.

This trend can be explained by the fact that with the creation and modernisation of technology more and more businesses in various areas of the economy use new technologies, that in turn led to an increasingly digital nature of economy.

Today, the digital economy is moving away from the creation of innovation to the creation of a connection between the digital economy and the real economy [1].

In the context of the dynamic development of the electronic business environment, information uncertainty and instability, the globalization of economic processes and the transition to digitalization, which are characteristic of the post-industrial era, the conditions for doing business are changing significantly. The key driver of global transformations in the world economic system and changes in the hierarchy of world centers of influence is the development of the digital economy, which is based on the fourth industrial revolution and involves the development and implementation of modern digital technologies in all areas of the national economic complex. According to McKinsey & Company, by 2025, from 80 to 100 % of the world's industry will already be covered by the Industrial Internet of Things, which indicates the rapid growth in the pace of development of the digital economy.

Process of development digital economy have affected business in such ways as: [1]

1) Digital economy stimulates the diversification of customers' product needs and stimulates the diversification of customers' product needs, which in turn contribute to the growth of market production, which in the future will be the basis of the future enterprises.

2) The development of the digital economy will help entrepreneurs to obtain information. It can be said that the digital economy will play the role of a platform where information can be exchanged.

3) The overall process of the digital economy development increases the role of technology. For example, the Internet and cloud computing will become more important to the economy. Thus, all this process will provide good opportunities for entrepreneurship.

But this economic forms also poses some challenges:[2]

1) Possibility of buying a variety of products not only from local retailers, but also from different online platforms around the world can have a negative impact on international imports and exports, as well as household costs.

2) Transformation of the labor markets.

3) The process of increasing the role of digital platforms such as eBay, Amazon, Uber and Airbnb.

4) Intellectual property roles are now changing.

5) Changing the role of money in people's lives.

We can see that the digital economy now is the product of millions of online connections of peoples, businesses, devices, data, and processes. The basis of this economy can be called hyperlinking, which means the growing interconnectedness of people, organizations, machines, which is a consequence of implementation of the Internet and mobile technologies.

The digital economy is shaping our perception of how we interact with business now buyers can interact when and where they want and in a fashion that is most convenient for them [3]. Implementation of the digital economy as shaping our ideas about the internal structure of business; how firms interact; and how consumers receive services, information and goods, change and update.

As we can see, the digital economy is the new form of economy that fully transforms all our perceptions about how business works, economy and the role of consumers and its interaction with business.

References:

1. *Jiao S.; Sun Q.* Digital Economic Development and Its Impact on Economic Growth in China: Research Based on the Perspective of Sustainability. *Sustainability*. 2021. № 13. P. 10245. URL: <https://doi.org/10.3390/su131810245> (Accessed 27.05.2022).

2. *Loranger A., Sinclair A., Tebrake J.* Measuring the economy in an increasingly digitalized world: are statistics up to the task? *CIGI*. URL: https://www.cigionline.org/articles/measuring-economy-increasingly-digitalized-world/?utm_source=google_ads&utm_medium=grant&gclid=CjwKCAjw7cGUBhA9EiwArBAvosnzc3bNKYs0D87vD20oH4-Qw82crvQzCLwuUj2hRKhcNScOhcmlyBoCM6MQAvD_BwE (Accessed 27.05.2022).

3. What is the digital economy? *Deloitte*. URL: <https://www2.deloitte.com/mt/en/pages/technology/articles/mt-what-is-digital-economy.html> (Accessed 27.05.2022).

Мостова А. Д., д.е.н., професор кафедри міжнародних економічних відносин та регіональних досліджень
Університету митної справи та фінансів
Сорока А., студентка
Університету митної справи та фінансів

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: ТРЕНДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНИЙ ДИСКУРС

Інновації є необхідною умовою для виходу на міжнародні ринки, щоб мати можливість бути конкурентоспроможною державою. Це дає можливість поліпшити економічну ситуацію в державі, отже, покращити рівень життя населення [1]. Частка високотехнологічного та середньовисокотехнологічного сектора у виробництві промислової продукції наведена на рис. 1.

Незважаючи на велику кількість учених та інженерів, а також частку людей, які мають вищу освіту, Україна має посередній рейтинг за підіндексом «Інновації» та низькі значення показників «Державні закупівлі новітніх технологій і продукції», «Взаємозв'язки університетів із промисловістю у сфері ДіР», «Технологічна готовність». Тут найбільш проблемним показником залишаються «Іноземні інвестиції та трансфер технологій» [3].

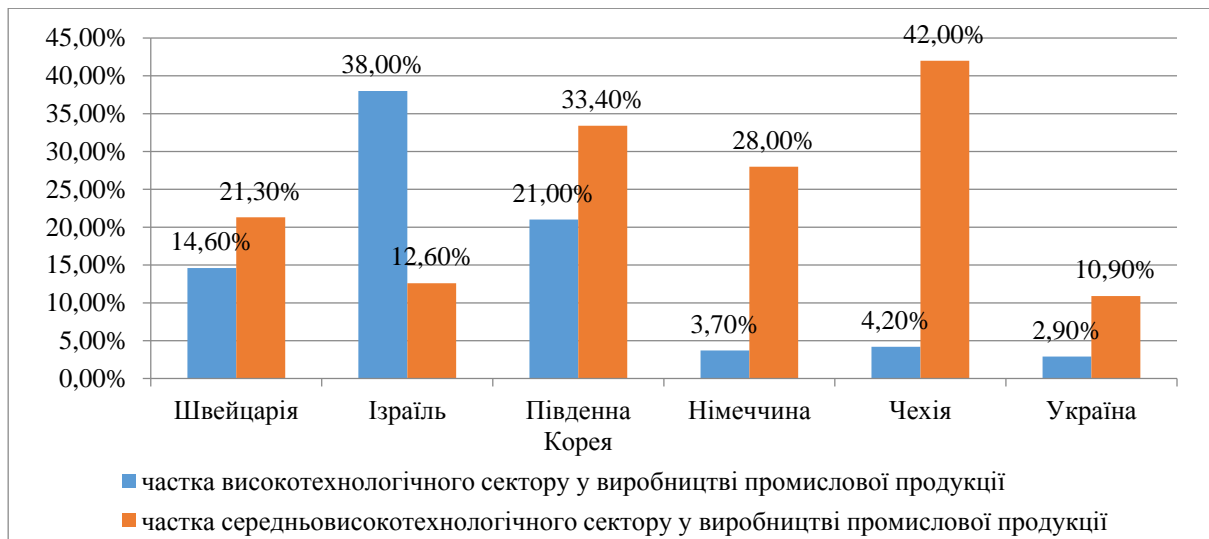

Рис. 1. Частка високотехнологічного та середньовисокотехнологічного сектора у виробництві промислової продукції

Джерело: складено авторами.

В Україні відбувається поступова деградація інноваційного потенціалу: за даними Держстату, кількість дослідників в Україні стрімко скорочується, динаміка кількості підприємств, що займаються інноваціями, негативна, хоча окремі приклади інноваційного підприємництва та високих технологій, що успішно розвиваються, у нашій економіці існують. Інвестиції у нематеріальні активи протягом останніх п'ятнадцяти років становили близько 2–4 % усіх капітальних інвестицій, а частка видів діяльності, що відносяться до високотехнологічних та середньовисокотехнологічних, в обсязі реалізованої промислової продукції становила 11,3 %.

Середній вік кандидатів наук сягнув позначки 51 рік, докторів – 61. Знизилися соціальний статус та престиж працівників інженерних професій, що позначилося на кількості молодих фахівців, які випускаються вищими технічними навчальними закладами, та якості їхньої підготовки, оскільки конкурсу на технічні спеціальності майже немає. До того ж велика кількість конкурентоспроможних робітників виїжджають за кордон у пошуках кращої долі. Іншими факторами неефективності функціонування НІС виступають відсутність зв'язку між наукою і практикою господарювання, формальність наукових досліджень у більшості ВНЗ й відсутність механізмів ефективного реалізації і оцінки ефективності національних науково-технічних програм.

Насьогодні спостерігається тенденція поступового зменшення кількості промислових підприємств, які займаються інноваційною діяльністю. Негативна тенденція свідчить, насамперед, про зниження інноваційного потенціалу України. Більшість коштів, які витрачалися, пов'язана не з розвитком вітчизняного інноваційного потенціалу, а

придбанням програмного забезпечення, а витрати на зовнішні НДР постійно скорочувалися, що, звісно, є недостатнім для виходу на міжнародні ринки. Найбільша кількість підприємств займалися інноваційною діяльністю у переробній промисловості.

Досить важливим складником є фінансування інноваційної діяльності. Недостатньо коштів виділяється на проведення всіх етапів НДР і ДКР, саме тому товари, які виробляє Україна, є недостатньо конкурентоспроможними. Саме тому завдання держави – створювати умови для інноваційного розвитку та створення конкурентоспроможної продукції задля виходу на міжнародні ринки. Держава створює законодавчу базу для розвитку інноваційної діяльності, визначає пріоритетні напрями розвитку науки і техніки з метою фінансування. Пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки в Україні є [2]:

1) фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави;

2) інформаційні та комунікаційні технології;

3) енергетика та енергоефективність;

4) раціональне природокористування;

5) науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань;

6) нові речовини і матеріали.

Наведений перелік у цілому відповідає сучасним світовим тенденціям у розвитку інновацій. У світовій практиці найбільш важливі пріоритети науково-технічного розвитку все більше пов'язуються не з грандіозними, дорогими проектами проривного, демонстраційного характеру, а з довгостроковою кропіткою роботою зі зміцнення всіх ланок національних інноваційних систем – в економіці й інформаційній сфері, в освіті й охороні здоров'я, в охороні середовища й вивченні космосу.

На особливу увагу в структурі НІС України заслуговують структура та характер відносин між суб'єктами. Національне правове поле, яке формалізує практику цих відносин, представлене сукупністю нормативно-правових актів різних органів державної влади. Однак якість законодавчої бази, за оцінками експертів-практиків, залишає бажати кращого. Відсутність конкретних правових механізмів, часті зміни законодавства, які найчастіше призводять до погіршення адміністративних та податкових умов, аж ніяк не сприяють позитивній динаміці інноваційних процесів.

Основними перешкодами ефективного використання інноваційного потенціалу у міжнародних економічних відносинах є:

1. Недостатній рівень інформаційних технологій для розвитку інноваційного потенціалу.

2. Недостатнє фінансування наукових проектів, розробок та науковців, які займаються розробленням й упровадженням інновацій.

3. Недосконалість законодавства відносно розвитку інноваційного потенціалу.

4. Відсутність належного захисту інтелектуальної власності в країні.

5. Висока плинність кадрів та відсутність мотивації науковців щодо розвитку інноваційного потенціалу держави.

6. Відсутність мотивації щодо стимулювання інноваційної кооперації бізнесу і науки як усередині країни, так і за її межами.

7. Недостатньо створені умови для інвестування в інновації та виведення їх на міжнародні ринки.

8. Недостатня кількість інноваційних підприємств, що гальмує впровадження інновацій.

9. Відсталість у розвитку та оновленні основних фондів підприємств.

Вихід із кризової ситуації в інноваційні сфери української економіки повинен забезпечуватися через вирішення таких завдань:

– створення передумов для розвитку інформаційних технологій із метою розроблення та впровадження інновацій;

– збереження і розвиток стратегічного науково-технічного потенціалу в пріоритетних напрямках розвитку;

– створення необхідних умов для збереження кадрового потенціалу науково-інноваційної сфери, недопущення еміграції наукових кадрів;

– забезпечення достатнього державного фінансування інновацій;

– стимулювання розвитку нових форм організації інноваційної діяльності для створення конкурентоспроможної продукції та виходу на міжнародні ринки;

– створення сприятливого для інноваційної діяльності інституційно-правового середовища;

– визначення і реалізація раціональних форм інтеграції науки і освіти, підготовки наукових кадрів і менеджерів для інноваційної діяльності;

– розроблення програм та стратегій інноваційного розвитку держави для використання інноваційного потенціалу у процесах глобалізації;

– стимулювання розвитку інноваційного підприємництва;

– створення мотиваційного механізму інноваційної діяльності;

– забезпечення модернізації на основі технологічних інновацій;

– організація, мотивація управління та контроль над розвитком інноваційного потенціалу з боку держави.

У цьому контексті необхідно підкреслити необхідність державного регулювання інноваційних процесів, що викликано, насамперед, їх зростаючим значенням для економіки і суспільства у цілому. Використання інноваційного потенціалу дасть можливість поліпшити рівень розвитку економіки держави, рівень життя населення, розвиток промисловості, агропромислового комплексу, створити додаткові робочі місця, обмін досвідом та бажання працювати на благо держави та міжнародного визнання.

Список використаних джерел:

1. Кузьменко О. В. Особливості національної інноваційної системи України. URL: <http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.Php> (дата звернення: 20.04.2022).

2. О приоритетных направлениях развития науки и техники: Закон Украины от 11.07.2001 № 2623-III, ред. с 26.11.2015. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012623.html (дата звернення: 20.04.2022).

3. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р.: розпорядження КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/ministriv-kabineta-postanovi/rozporyadjennya-vid-lipnya-2019-526-pro-2019-73001.html> (дата звернення: 20.04.2022).

Мостова А. Д., д.е.н., професор кафедри міжнародних економічних відносин та регіональних досліджень
Університету митної справи та фінансів
Юрченко К. О., студентка
Університету митної справи та фінансів

ІНСТРУМЕНТИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ НА ПРИКЛАДІ РЕСТОРАННОГО КОМПЛЕКСУ «АЛЛЮР»

Однією із особливостей маркетингової концепції формування сучасних ринку товарів і послуг є підвищення якості товару та зменшення витрат на їх виготовлення і збут у формуванні довгострокових взаємовідносин зі споживачами. Важливу роль також мають інформаційні технології, які змінюють загальні підходи маркетингової діяльності. Враховуючи це, формується та розвивається інноваційний маркетинг [2, 47].

Інноваційний маркетинг – це маркетингова діяльність компаній з використання інноваційних прийомів через інноваційні види маркетингу.

Інтернет-маркетинг – це практика використання всіх аспектів традиційного маркетингу в Інтернеті, яка зачіпає основні елементи маркетинг-міксу: ціна, продукт, місце продажу і просування [3, 150].

Загальноприйнятими складовими Інтернет-маркетингу є веб-сайт, пошукова оптимізація, Інтернет-реклама, маркетинг у соціальних мережах, мобільний маркетинг, блогінг, e-mail-маркетинг. Всі вони постійно трансформуються у нові форми та доповнюються новими елементами.

Соціальний медіа маркетинг (SMM) – це комплекс заходів щодо використання соціальних медіа як каналів для просування компаній та вирішення інших бізнес-завдань [3, 151] (рис. 1).

Серед соціальних медіа виділяють блоги, мікроблоги, соціальні мережі.

В якості інтернет-сервісу соцмережа розглядається як платформа, за допомогою якої люди здійснюють зв'язок між собою та групуються за інтересами. Завдання цього сайту – забезпечити користувачів всіма можливим шляхами для взаємодії один з одним: відео, чати, зображення, музика та ін.

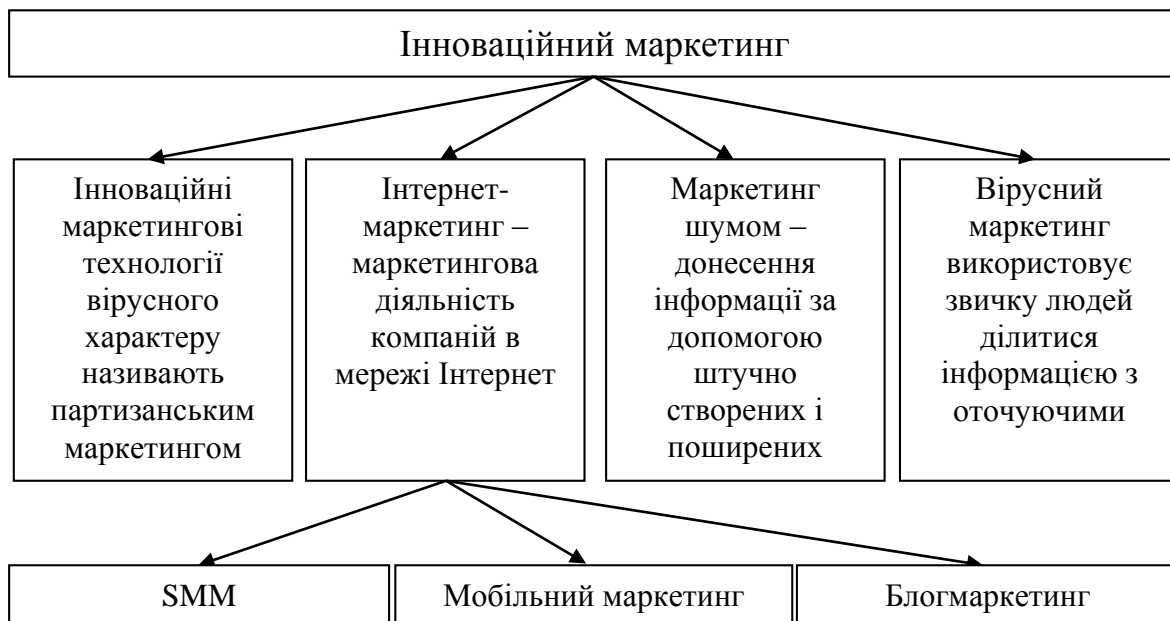

Рис. 1. Місце SMM в системі інноваційного маркетингу

Згідно зі статистикою «Statcounter», найпопулярнішими соціальними мережами протягом 2021 року є Facebook, Twitter, Pinterest (рис. 2) [1].

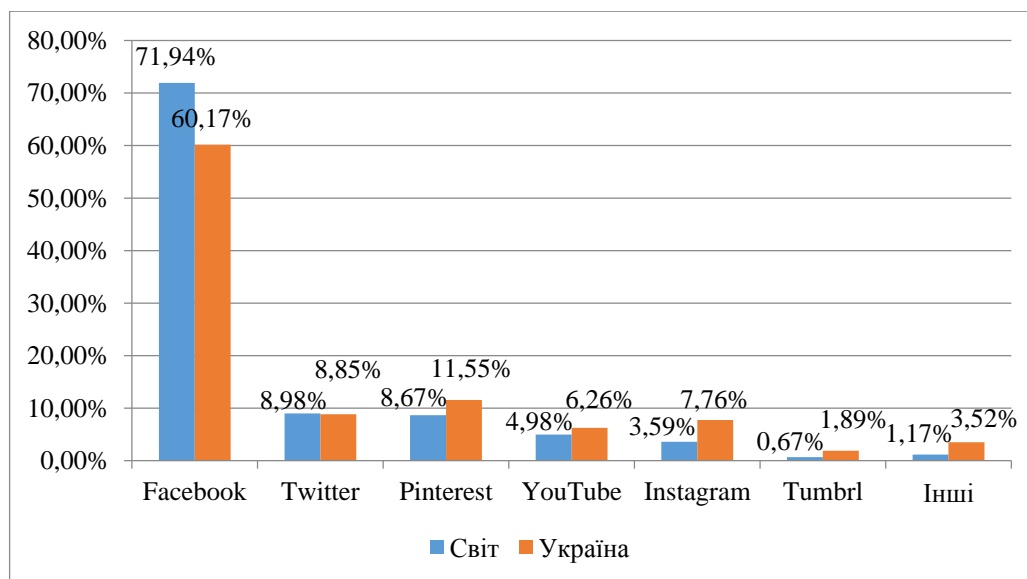

Рис. 2. Рейтинг популярності соціальних мереж в Україні та світі

Розглянемо шляхи популяризації підприємств ресторанного господарства у соціальних мережах на прикладі ресторанного комплексу «Алльор».

«Алльор» – це ресторан на території замиського комплексу «**Grand Prix**», що знаходиться всього за півгодини їзди від Херсона, серед ароматного хвойного лісу, за адресою: м. Олешки (Цюрупинськ), с. Праві Саги, вулиця Бойко, 83. Ресторан «Алльор» – це смачна їжа, гарна територія, шарм вихованців і особлива атмосфера, яку створює кожен.

Меню включає європейську, автентичну українську та класичну італійську кухні. Всі страви готують з натуральних фермерських продуктів [4]. Для успішного функціонування «Аллюр» враховує у свої маркетинговій діяльності фактори:

- 1) показувати свої сильні сторони і зробити їх значущими для клієнтів;
- 2) аналізувати конкурентів, використовуючи на свою користь їх недоліки;
- 3) визначати власні недоліки і швидко їх усувати;
- 4) постійно створювати нове, щоб відрізнятись від конкурентів;
- 5) вивчати власну аудиторію, усвідомлювати, наскільки важливі для них ті чи інші зміни, а потім визначати способи їх досягнення.

Водночас для підтримки конкурентоспроможності ресторану, його іміджу і марки, компанія використовує такі інструменти: використання соціальних мереж для просування та меню, що передає загальну концепцію ресторану для його клієнтів і показує ту пристрасть і ту турботу, які ресторатор вкладає в те, що він пропонує [4]. Однією із проблем маркетингової діяльності ресторану «Аллюр» є недостатня увага соціальним мережам як ефективним і сучасним інструментам просування.

Так, логотип ресторану не підходить під його концепцію і не схожий стилістично на логотип вивіски, – а це не є доцільно (рис. 3).

Рис. 3. Логотип в Інстаграм і логотип вивіски

Наведеної у профілі інформації недостатньо, в першу чергу треба написати унікальну торгову пропозицію (рис. 4).

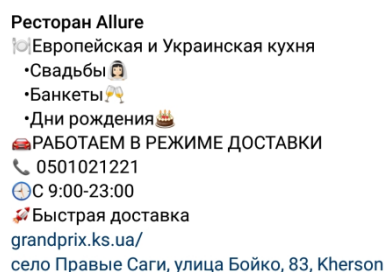

Рис. 4. Інформаційний блок ресторану «Аллюр»

Контент, який публікується, є не систематичним, пости і історії публікуються хаотично, а це негативно впливає на залученість клієнтів (рис. 5).

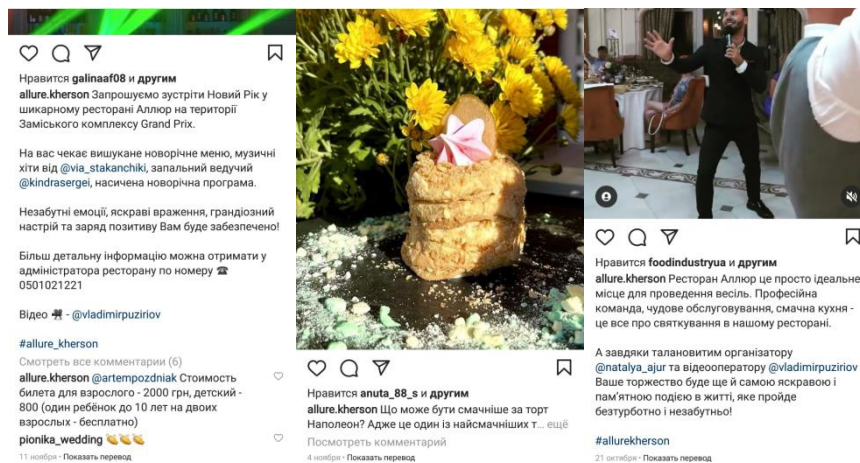

Рис. 5. Систематичність виходу постів

В організаційній структурі ресторану «Аллур» відсутній маркетинговий відділ та посада маркетолога. Виправлення цієї ситуації є першим та головним кроком до вдосконалення маркетингової діяльності ресторану.

Далі пропонується розробити контент-план, відповідно до якого буде виконуватися публікація постів у стрічку й історії, з урегулюванням типу контенту, з певною метою. Якщо ресторан «Аллур» буде працювати згідно з контент-планом, то ситуація на сторінці покращиться, з'явиться актив і збільшиться кількість гостей і замовлень онлайн.

Контент для соцмереж повинен мати рекламні, охоплюючі, розважальні, інформаційні пости й історії. Краще поєднувати всі типи контенту, але основну ставку в постах необхідно робити на рекламний і залучальний, а в історіях – інформаційний та розважальний [3, 152]. Рекомендовано такі типи контенту:

1. Фотографія страви з меню. Меню – головна зброя будь-якого ресторану, а їжа входить до п'ятірки найпопулярніших видів контенту в Інстаграм. Тому поява цього виду контенту є виправдано. Кожен сезон приносить в меню ресторану нові смаки і нові інгредієнти. Знайомимо з ним підписників, показавши яскраві, апетитні фотографії нових страв.

2. Спецпропозиції і промо-акції. Найбільш очікуваний вид контенту для рестораторів – комерційний. Він об'єднує всі промо-акції ресторану, спрямовані на збільшення відвідуваності і середнього чека. Але треба зберігати баланс і не перетворювати його в безкоштовну газету з рекламою.

3. Гості. Треба відстежувати фото або сторіз, якими вони поділилися в соціальних мережах. Звертаємося до них через коментарі або приватні повідомлення і просимо дозволу поділитися їх постом на своїй сторінці.

4. Команда ресторану. Співробітники – одне з головних багатств бізнесу. Підкреслюємо їх таланти, демонструємо майстерність й індивідуальність. Робимо так, щоб відвідувач, що прийшов перший раз, очима в залі шукав тих самих людей, що запам'яталися йому з акаунтів ресторану.

Список використаних джерел:

1. Socia media stats worldwide. *Statcounter*: веб-сайт. URL: <https://gs.statcounter.com/social-media-stats#monthly-200903-202012-bar> (дата звернення 16.04.2022).
2. *Артюхов М.* Особливості використання Інтернету в системі маркетингу підприємства. *Маркетинг в Україні*. 2018. № 5. С. 47–53.
3. Маркетинг: навч. посіб. / Н. Іванечко та ін. Тернопіль, 2021. 180 с.
4. Ресторан «Аллюр». *Instagram*: веб-сайт. URL: <https://www.instagram.com/allure.kherson/?hl=ru> (дата звернення 17.04.2022).

Мошковська О. А., д.е.н., професор
кафедри обліку та оподаткування
Державного торговельно-економічного університету

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І ЙОГО РОЛЬ У ЗНИЖЕННІ РИЗИКІВ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕЛОКАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

В умовах воєнних дій в Україні, ризики, що впливають на функціонування підприємств, суттєво зросли, сформувалися такі фактори невизначеності, які раніше розглядалися виключно в гіпотетичному аспекті, не враховувалися ризик-менеджментом як суттєві, повністю ігнорувалися управлінським обліком, який також не накопичував інформацію щодо військових загроз та їх фінансово-економічного впливу на суб'єкти господарювання.

Однак, у перші тижні після вторгнення Росії, коли під удар потрапив південь, схід та північ України, через близькість зони бойових дій низка підприємств із цих регіонів вирішила перенести свої виробництва у західні області країни.

Нині до 20.0 % підприємств, які раніше здійснювали та продовжують здійснювати виробничу діяльність на сході та півдні України, планують передислокацію у відносно безпечні західні райони України та на даний час можуть розглядати варіанти релокації на території дев'яти областей: Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Хмельницької; Чернівецької; Вінницької; Волинської та Рівненської (південні території) [1].

Ця ситуація вимагає практичної реалізації прийнятих евакуаційних рішень, у зв'язку з чим фактично наразі виникла потреба у формуванні нового напрямку управлінського обліку – «просторово-територіального управлінського обліку», який спрямований на зниження ризиків, пов'язаних з релокацією підприємств із зон бойових дій.

Зазначений напрямок управлінського обліку в поточній гострій політико-економічній ситуації є найважливішим, оскільки вибір району розміщення кожного конкретного підприємства вимагає техніко-економічного обґрунтування на основі інформації, яку керівництву підприємств та галузей мають надати фахівці у сфері управлінського обліку.

Безумовно, що галузеві особливості диктують свої умови для розміщення підприємств у разі їх евакуації із зони бойових дій, проте існують і універсальні опції, які спеціалісти управлінського обліку повинні враховувати у процесі вибору місця для розміщення промислового підприємства.

Вирішення завдання розміщення підприємств пов'язане з визначенням найбільш оптимальних географічних місць у масштабах великого регіону чи населеного пункту. Прийняття правильного рішення щодо вибору розташування підприємства є дуже важливим, оскільки вищезазначене може сильно вплинути на результати його діяльності протягом наступних років. Не обов'язково вдале розташування гарантує успішну діяльність, але невдале розташування може однозначно призвести у майбутньому до невдачі. Проте найчастіше керівництво підприємств не враховує, що такі рішення мають довгостроковий характер і здійснюють вибір місця, виходячи з короткострокової вигоди.

У процесі розв'язання задачі про розміщення виробництва необхідно з кількох варіантів розміщення вибрати один – найкращий. І тому існує низка простих методів розв'язання цих задач. Ці методи: метод зважування, метод розміщення з урахуванням повних витрат, гравітаційний метод, метод калькуляції витрат [2].

Метод зважування, в першу чергу, враховує фактори, які найбільш важливі для розміщення, але не завжди схильні до подання в числовому вигляді. Різниця між факторами виявляється у нарахуванні балів. Метод розміщення з урахуванням повних витрат передбачає проведення аналізу витрат на виробництво та обсягів виробів, що випускаються. На основі певних постійних і змінних витрат (виходячи з розрахунку за одиницю продукту, що випускається) розглядається варіант розташування виробництва з найменшими сукупними витратами на виробництво.

Гравітаційний метод може бути застосований для розміщення головного підприємства, яке має декілька працює філій, у зв'язку з чим особливої уваги потребує врахування транспортних можливостей для взаємодії, а також можливості контролю над діяльністю конкретної філії в умовах віддаленого керівництва [2].

Після того, як економічно обґрунтовано, в якому районі доцільно розмістити підприємство, необхідно переходити до обґрунтування місця (пункту) розміщення всередині обраного району.

Для зіставлення різних факторів, що впливають на прийняття рішення щодо розміщення підприємства та знаходження оптимального варіанту, доцільно звернутися до аналізу економічних показників, з яких основними є: питомі капіталовкладення у процес переїзду; вартість доставки продукції; собівартість продукції; коефіцієнт ефективності капіталовкладень; чистий дисконтований дохід; норма доходності. Обмеженнями для вибору місця розміщення підприємств будуть розмір потреби в продукції в регіоні, обсяг виробництва, ресурси сировини, матеріалів і палива, розмір капітальних вкладень, наявність трудових ресурсів [3].

Список використаних джерел:

1. «Большая миграция»: украинские предприятия ищут безопасное убежище. URL: <https://economics.segodnya.ua/economics/business/bolshaya-migraciya-ukrainskie-predpriyatiya-ishchut-bezopasnoe-ubezhishe-1613178.html>

2. *Бутирська І. В.* Інфраструктурне забезпечення регіонального розвитку: проблеми та шляхи їх вирішення: монографія. Чернівці: Книги-XXI, 2006. 238 с.

3. *Захарченко В. І.* Трансформаційні процеси у промислових територіальних системах України: монографія. Вінниця: Гіпаніс, 2004. 547 с.

Назаренко А. О., студентка
Університету митної справи та фінансів
Бикова А. Л., к.е.н., доц.,
завідувачка кафедри економіки
та соціально-трудова відносин
Університету митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

З початком військової агресії Росії проти України Указом Президента України на всій території України було оголошено воєнний стан. Більшість підприємств припинили свою роботу через активні бойові дії, високий рівень ризику та невизначеності. Наймані працівники вимушені були евакуюватися до більш безпечних регіонів, відповідно постала необхідність у врегулюванні соціально-трудова відносин, які в перші тижні війни продовжували діяти за звичайними правилами. Нормативно регламентація відносин роботодавця та працівника на період воєнного стану розпочалася 14 березня 2022 р. через реєстрацію законопроекту № 7160, що нині врегульована Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX [1].

Проаналізуємо норми чинного закону, що визначає особливості організації трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами. Перш за все, Закон визначає, що на період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України [1].

Відмінності від звичайних норм законодавства про працю можна виокремити таким чином: нормальна тривалість робочого тижня протягом воєнного стану встановлюється на рівні 60 годин (при скороченому робочому часі – 50 годин). При цьому час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) визначається виключно роботодавцем; дозволяється

тимчасово переводити персонал на дистанційну/надомну роботу на період загрози збройної агресії на підставі ст. 60-1 або ст. 60-2 КЗпП України [2]; дозволяється переводити працівників на іншу роботу без їх згоди; знімаються обмеження щодо залучення певних категорій працівників до окремих видів робіт; не застосовуються норми про тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів; роботодавцям дозволяється відмовляти у наданні будь-яких відпусток працівникам, крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною; дозволяється призупинення дії трудового договору; передбачається, що відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам на час призупинення дії трудового договору у повному обсязі покладається на державу, що здійснює військову агресію; звільнення працівника за власною ініціативою можливе без двотижневого строку попередження, якщо його місце роботи розташовано в районі, в якому ведуться бойові дії; звільнення за ініціативою роботодавця, тимчасово припиняють свою дію норми ст. 43 Кодексу законів про працю (КЗпП) України (про необхідність отримання згоди на звільнення члена профспілки), окрім випадку звільнення членів виборних органів профспілки [2].

На період дії воєнного стану також допускатиметься звільнення працівника з ініціативи роботодавця в період його тимчасової непрацездатності/період відпустки (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною). Відповідно до ст. 10 Закону заробітна плата виплачується працівнику на умовах, визначених трудовим договором. Разом з тим виплата заробітної плати може бути призупинена до моменту відновлення можливості підприємства здійснювати основну діяльність. При цьому роботодавець звільняється від відповідальності за порушення строків оплати праці, якщо він доведе, що таке порушення сталося внаслідок ведення бойових дій чи інших обставин непереборної сили. [3]

Відносно врегулювання виплат пов'язаних з простоями для всього персоналу чи окремих відділів з оплатою праці відповідно до ст. 113 КЗпП України (не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу)), зрозуміло, що така норма може застосовуватися лише роботодавцями, що мають змогу проводити відповідні виплати. При цьому згода працівника не потрібна [2]. Також ст. 11 Закону передбачена можливість зупинення за ініціативою роботодавця дія окремих положень колективного договору. Окремо варто зазначити, що нині чинними залишаються норми ст. 119 КЗпП України, які містять гарантії, що передбачені мобілізованим працівникам, зокрема: закріплюється їхнє місце роботи (посада); зберігається середній заробіток, незалежно від форми власності підприємства, організації, установи, ФОП-роботодавця тощо.

Таким чином, Законом вдалося зняти найгостріші питання врегулювання трудових відносин в умовах воєнного стану. Відповідно роботодавець наділяється правами задля стабілізації економіки країни, забезпечення найважливіших потреб громадян та військових. Крім того завдання роботодавця полягає у прийнятті виважених рішень та проведенні відповідних консультацій зі стороною працівників (профспілкою) та вчасне інформування про прийняті рішення.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 26.04.2022).
2. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 26.04.2022).
3. Коментар Мінекономіки до Закону України від 15 березня 2022 р. № 2136-IX "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану". URL: <https://document.vobu.ua/doc/10852> (дата звернення: 26.04.2022).

Назаренко А. О., студентка
Університету митної справи та фінансів

КРАУДФАНДИНГ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ У БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ

Іноді навіть найперспективнішим ідеям не вдається отримати підтримку великого бізнесу, держави чи банків. У такій ситуації виходом стає модель «народного» фінансування – краудфандинг.

Краудфандинг – це спосіб, за допомогою якого можна зібрати кошти через бажаючих отримати доступ до проєкту за допомогою інвестування. Простими словами це залучення коштів на реалізацію проєкту від багатьох фізичних осіб. Суб'єктами краудфандингу є донори та реципієнти.

Донори (бекери) можуть здійснювати пожертви для реалізації проєкту або ж отримання не фінансової (подарунок, попереднє замовлення продукту) чи фінансової (акції, роялті, повернення коштів із відсотком) винагороди. Проєкт можна запустити безкоштовно, проте для його успіху необхідне максимальне залучення людей. Для цього потрібно не лише зареєструватися та вибрати схему фінансування, а й провести масштабну маркетингову кампанію, заручитися довірою й підтримкою багатьох користувачів платформи через соціальні мережі та засоби масової інформації тощо [1].

Тобто, суть краудфандингу полягає в тому, що у вас є гарна ідея, але для її реалізації потрібні гроші, і є звичайні люди (бекери), які готові фінансувати ваш проєкт за отримання певної винагороди (примірників продукції, отримання знижки на послуги/продукцію).

У міжнародній практиці розрізняють чотири типи краудфандинга: краудфандинг з не фінансовою винагородою – прихильники ідеї жертвують суму коштів в обмін на вироблений продукт (опція замовлення); благодійний краудфандинг – кошти збирають на благодійність або конкретну мету; акціонерний краудфандинг – інвестори вкладають великі суми грошей в компанію в обмін на невелику частку її капіталу; інвестиційний краудфандинг – кредитори надають позику, розраховуючи на повернення основного позики і відсотків.

Сьогодні краудфандинг активно працює. Він може мати соціальний, комерційний, політичний характер тощо. Краудфандингові платформи – онлайн платформи, на яких розміщуються ідеї, де відбувається збір коштів серед інтернет-користувачів. Як правило, спонсорам гарантується нематеріальна винагорода у вигляді готового продукту або інших подарунків, які мають безпосереднє відношення до проекту.

Існують різні краудфандингові платформи наприклад: Indiegogo, Kickstarter, Patreon, GoFundMe, Crowdrise, PledgeMusic, MightyCause, InKind, де можна реєструвати свої ідеї та проекти. Суми, які можна збирати за допомогою цього процесу, значно зросли і можуть вимірюватись у мільйонах доларів [2].

Яскравим прикладом суспільного фінансування є проект People Place у Львові. Засновники обіцяли доброчинцям класну локацію у майбутньому. І люди захотіли, щоб такий проект з'явився. За два місяці 243 доброчинці допомогли зібрати 174 тис. грн. Це навіть більше, ніж просили організатори.

Переваги краудфандингу – це великі можливості для стартапів на ранньому етапі розвитку; можливість протестувати свою ідею і дізнатися, наскільки вона важлива й потрібна людям; шанс залучити кошти на прийнятних для себе умовах; можливість спробувати нові ідеї, не здійснюючи фінансових вливань; проект, профінансований у краудфандингу, стає більш привабливим для інших інвесторів; географічна не прив'язаність до місця; удосконалення процесу управління проектом та підвищення його ефективності за допомогою зворотного зв'язку; зменшення ризику шахрайства та недобросовісності; сприяє прозорості використання коштів залученими сторонами.

До недоліків можна віднести те, що у рамках ініціатив краудфандингу бракує досвідчених інвесторів; реалізація краудфандингових проектів пов'язана з невизначеністю, оскільки більшість проектів є досить новітніми; фінансуються здебільшого оригінальні та креативні проекти; можливість не отримання коштів, якщо не збереться вся необхідна сума [3].

Отже, краудфандинг може стати джерелом фінансування для нових та цікавих ідей. Застосування краудфандингової платформи може бути ключем до вирішення цього питання. Він має свої переваги і недоліки, але залишається найкращим методом залучення інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Краундфандинг: сутність, стан та особливості діяльності. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/craundfunding-v-ukraini-t> (дата звернення: 31.05.2022).
2. Краундфандингові платформи. URL: <https://uk.education-wiki.com/6247479-top-6-crowdfunding-sites-and-how-to-choose-the-best-one> (дата звернення: 31.05.2022).
3. Переваги та недоліки краундфандингу. URL: https://www.actualidadecommerce.com/uk/crowdfunding/#Cuales_son_las_ventajas_y_desventajas_en_torno_a_la_financiacion_colectiva (дата звернення: 31.05.2022).

Негребецька Д. А., студентка

Львівського національного університету імені Івана Франка

КОНКУРЕНЦІЯ ЯК РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Малий бізнес в Україні визначається як приватна корпорація, партнерство чи індивідуальне партнерство, що має менше працівників та менший річний дохід, ніж корпорація або звичайний бізнес. Ці підприємства ідеально підходять для роботи в невеликих масштабах, щоб обслуговувати місцеву громаду та приносити прибуток власникам компаній. Малі підприємства демографічно націлені на кілька районів концентрації, а отже, вони базуються на громаді. Малий бізнес займає особливе місце в структурі промисловості завдяки своїй здатності використовувати робочу силу та створювати робочі місця. Тим самим, зменшуючи рівень безробіття серед населення і робить вагомий внесок у вирішення проблеми зайнятості серед українського населення.

Роль та функції малого підприємництва полягають у тому, що воно є одним із найважливіших дійових факторів економічного розвитку суспільства, яке спирається на ринкові методи господарювання. Його важливою функцією є сприяння соціально-політичній стабільності у суспільстві, тобто воно відкриває широкий простір для вільного вибору шляхів і методів роботи на користь суспільства та забезпечення власного добробуту.

За останні роки у розвитку малого підприємництва в Україні відбулися істотні зрушення. Це відбулось насамперед через тиск з боку держави. Достатня низка законів обмежувала стабільний та ефективний розвиток малого бізнесу. Як наслідок цього стали зростати монополія. Монополізація знищує конкуренцію, без якої ринкова економіка не може існувати.

Мале підприємництво допомагає утвердженню конкурентних відносин, оскільки воно є антимонопольним за своєю суттю, що проявляється в різноманітних аспектах його функціонування. З одного боку, малий бізнес,

внаслідок чисельності елементів, що його складають, та їх високого динамізму значно меншою мірою піддається монополізації, ніж великі підприємства. З іншого боку, за умов вузької спеціалізації та використання новітньої техніки він виступає як дійовий конкурент, що підриває монополні позиції великих корпорацій. Саме ця риса малого бізнесу відіграє важливу роль у послабленні та подоланні притаманної великому тенденції до монополізації та затримки технічного прогресу.

Функціонування та розвиток малого бізнесу забезпечує національний ринок товарами та послугами, які є доступними для населення з низьким рівнем доходів, а також для середнього класу. Малий бізнес створює конкуренцію для великих підприємств і не дає піднімати ціни вище суспільно необхідного рівня, захищаючи споживача.

Економічна конкуренція у малому підприємстві – це змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі мають можливість вибирати між кількома продавцями. Конкуренція забезпечує стрімкий розвиток суб'єктів малого господарювання.

Конкуренція є невід'ємною ознакою ринкової економіки, являючи собою мотиваційний механізм для багатьох процесів без яких ринкова економіка не могла б працювати. Конкуренція є ефективним інструментом для розвитку та покращення малого бізнесу. Для підприємств які не мають конкурентів, відповідно немає потреби покращувати свою діяльність, та будь-що. Всі споживачі у яких буде з'являтися потреба в їхньому товарі в будь-якому випадку будуть йти до них. Таким чином, мотивація для самопокращення відсутня. Якщо у з'являється конкурент, то це мотивує обох до того, щоб бути кращим. Саме конкурентне середовище є рушійною силою для розвитку малого підприємництва та для створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва. Можна констатувати, що конкуренція є невід'ємною частиною сталого розвитку малого підприємництва та економіки в цілому.

Конкуренція є джерелом інновацій та впровадження нових стратегічних рішень, що є особливо актуальним для представників малого підприємництва, які змушені конкурувати з великим бізнесом, оскільки малі підприємства не мають широкої можливості на широке використання рекламних заходів.

Конкурентна поведінка між продавцями ґрунтується на бажанні випередити суперника в боротьбі за споживача, завоювати якомога ширше коло споживачів і продати свою продукцію за найвищою ціною. В питаннях ціноутворення ініціатива належить продавцю, а в питаннях розширення чи звуження кола споживачів вирішальну роль відіграє сам покупець.

Як правило, мале підприємство не має можливості для експорту своїх товарів, тому воно вимушене закріплювати свої позиції на ринку шляхом підвищення рівня конкурентоспроможності аби не залишатися

позаду інших. Конкуренентоспроможність тоді була б здатністю підприємства продавати продукти, які відповідають вимогам попиту (ціна, якість, кількість) і, водночас, забезпечувати прибуток протягом тривалого часу.

Конкуренція надає стимули для представників малого бізнесу ставати кращими. Вони змушені шукати шляхи покращення своєї діяльності для великого обсягу реалізації своїх товарів чи послуг. Також, сприяє тому, що продавці намагаються бути максимально орієнтованими на своїх споживачів, що в свою чергу підвищує планку якості обслуговування. Отже, конкурентну політику можна по праву визнати одним із потужних знарядь в діяльності малого підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Баб'як М. М. Розвиток малого і середнього підприємництва у регіоні. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 12. С. 77–83.

2. Воротіна Л. І. Можливості збереження підприємств сектору малого бізнесу економіки України. *Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. наук. пр.* Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. Вип. 19. С. 32–38.

3. Ларіна Р. Р. Малий бізнес в Україні: роль та особливості розвитку в національній економіці (монографія). Донецьк: Вебер (Донецька філія), 2007. 300 с.

4. Мочерний С. В., Устенко О. А., Чоботар С. І. Основи підприємницької діяльності: посібник. Київ: Академія, 2003. 280 с.

5. Пугачевська К. Й. Сучасні тенденції та стан конкурентного середовища в економіці України. *Інноваційна економіка*. 2011. № 22. С. 95–98.

6. Сизоненко В. О. Сучасне підприємництво. Київ: Вікар, 1999. 438 с.

7. Стретович О. А. Економічна сутність конкуренції. *Економіка та держава*. 2010. № 9. С. 17.

Нестерчук Н. В., здобувачка

Донецького національного університету імені Василя Стуса

Савченко М. В., д.е.н., професор,

завідувач кафедри міжнародних економічних відносин

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Міжнародний страховий ринок формується внаслідок глобалізації ринків фінансових послуг протягом останніх 50 років. Сутність його полягає у формуванні системи фінансових відносин, за допомогою яких національні страхові ринки впливають один на одного та світовий ринок в цілому.

Питанню дослідження глобалізаційного впливу на світовий ринок страхування присвячені праці таких вітчизняних науковців, як О. Вовчак, О. Барановський, Н. Внукова, С. Осадець, В. Базилевич, М. Мних, О. Гаманкова, В. Фурман та ін. Ці науковці дослідили та висвітлили загальні теоретично-прикладні засади державного регулювання страхового ринку.

Глобалізація – це зростаюча взаємозалежність світових економік, культур і населення, викликана транскордонною торгівлею товарами та послугами, технологіями та потоками інвестицій, людей та інформації. Протягом багатьох століть країни побудували економічні партнерства, щоб полегшити невідворотні глобалізаційні рухи. Термін «глобалізація» набув популярності після холодної війни на початку 1990-х років, коли відповідні кооперативні домовленості сформували сучасне повсякденне життя людей. Науковці використовують цей термін більш вузько для позначення міжнародної торгівлі та деяких інвестиційних потоків між країнами з розвинутою економікою [1].

Глобалізація ринку страхування відбувається в умовах наступних систем розвитку: загострення конкуренції між провідними найбільшими компаніями-страховиками світу; формування стратегічних альянсів між страховими та перестраховими компаніями, об'єднання малих та середніх, середніх та великих міжнародних страховиків для утворення та формування нових міжнародних страхових компаній на ринку страхування; поява нових видів страхування та перестраховування; злиття страхового, фінансового і банкового капіталів; адаптація національних ринків страхування до специфіки міжнародної торгівлі страховими послугами; використання інструментів ринку капіталу як нового механізму хеджування страхових ризиків;

- використання новітніх інноваційних технологій для надання оновлених та сучасних послуг страхування [2].

Глобальних змін зазнає ринок страхових послуг в цілому та окремі його напрями. Починаючи з 2005 р. рівень страхування населення стрімко зростає у всьому світі, про що свідчать показники таблиці. Найбільш розвиненими країнами у плані страхування фізичних осіб є країни Європи та Америки, адже за 15 років їх показники зросли на 171,8 % та 263,9 % відповідно. Страховий ринок африканських країн також стрімко розвивається в умовах глобалізації. Так, обсяги наданих страхових послуг починаючи із 2005 р. зросли на 151,1 %. Серед країн цього регіону найбільше страховими послугами користується населення у Південній Африці (12,4 % від загального обсягу), до якої входять такі країни, як Ангола, Ботсвана, Замбія, Зімбабве, Малаві, Мозамбік, Лесото, Намібія, ПАР, Есватіні.

**Обсяги наданих страхових послуг на світовому ринку,
включно із пенсійним страхуванням, млн дол.**

Частина світу	2005 р.	2008 р.	2011 р.	2014 р.	2017 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. від 2005 р. (+, -)
Африка	1162	1046	1085	1162	1401	1756	594
Америка	10740	18651	20965	23973	27471	28258	17518
Азія	6068	9951	15116	22460	26033	32050	25982
Європа	47084	70234	71497	87257	76554	80901	33817
Океанія	314	375	480	615	579	510	196
Світ	65368	100256	109026	135467	132039	143475	78107

Джерело: складено на основі [3].

Найбільший приріст наданих послуг страхування відбувся у країнах Азії, він зріс на 528,1 % за 15 років. Азійський страховий ринок є прямим конкурентом європейському та американському. Станом на 2020 р. він більший за американський на 3792 млн дол. Про страховий ринок Океанії відомо дуже мало, але по показниках видно, що він розвивається впродовж 15 років зі зростанням за цей період на 162,4 %.

Глобалізація вплинула на загострення конкуренції між провідними страховими компаніями світу. Це призводить до покращення наданих послуг страхування та використання у роботі страховиків новітніх інноваційних технологій. З глобальної точки зору часто розглядається електронна торгівля, що набула значного розвитку на ринку страхових послуг ЄС.

Світовий страховий ринок перебуває у процесі принципової трансформації, яка триває протягом останніх десятиліть. Епідемія коронавірусу сприяла пришвидшенню цього процесу та підтвердила необхідність нагальної цифровізації та діджиталізації страхового сектору. У цих умовах важливим фактором стає прогнозування потенційно можливих ризиків розвитку глобального ринку страхових послуг та розуміння тенденцій його зміни.

Список використаних джерел:

1. What is globalization? And how has the global economy shaped the United States? URL: <https://www.piie.com/microsites/globalization/what-is-globalization> (дата звернення: 01.05.2022).
2. Тенденції розвитку міжнародного страхового ринку. URL: <https://is.gd/IOqfzs> (дата звернення: 02.05.2022).
3. UnctadStat. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx> (дата звернення: 02.05.2022).

Новікова А. С., студентка
Університету митної справи та фінансів

BASIC PROGRESS TRENDS OF INTERNATIONAL BUSINESS FORMS IN GLOBALIZATION

International business in the conditions and at various stages of internationalization is developing under the influence of competition in global markets. We emphasize that their joint development is due to the dynamic processes of globalization and internationalization of productive forces, strengthening the consolidation of international business and global companies in the new civilizational order. The global stage of integration of economic systems is directly related to the multifaceted process of internationalization, which is a process of expanding and deepening world economic ties by increasing the mobility of factors and results of production (macro) and involving the firm in international operations (micro).

As a result of the challenges of globalization and increasing internationalization of production and capital, the international business environment is undergoing structural changes in the system of influence of certain areas of the external environment, both general and competitive. The multidimensionality of globalization is manifested through the growth of scale and dynamization of the international movement of goods, services, factors of production, information, technology, innovation. Economic globalization is characterized by the emergence of the international economy to a higher level of development with the systematic internationalization of conditions and spheres of human life, when in principle we can talk about the formation of a global economy, where socio-economic changes at the national, international and metacorporate levels. subjects of these levels.

Reducing barriers, increasing cross-border trade and investment, increasing global product production for global consumers, the use of Internet and information technology, the role of emerging economies in the global market, the introduction of global systems can be considered key drivers of the impact of globalization on international business in hypercompetition. product quality and standards.

It should be noted that international business is focused on the implementation of specific measures to expand markets, services, capital, labor, search for new sources of production and financial resources, diversification of economic activities and more.

Most processes in the supply chain at the global, macroeconomic and corporate levels, today are innovative in nature. The relative availability of all factors of production, the growing role of the human factor, as well as the constant acceleration of economic transactions determine the unique role of information and innovation in forecasting, planning, organizing, motivating and monitoring TNC business operations. Today, the information resource is a key

factor in achieving current efficiency and long-term competitiveness in most product markets. In turn, information as an object and means of labor should be the result of two categories of goods – information and intellectual product.

Today, the involvement in the management of financial resources, the use of certain equipment, hiring of certain employees and other processes in enterprises is directly determined by the accumulated intellectual capital of its owner or managers. On the other hand, as in the natural environment, most business processes or their individual stages have in addition to the material component, also information. Thus, innovative solutions as a way to accumulate information or intellectual capital are directly a prerequisite for market activity and the basis for economic results by companies.

The modern development of the "civilization of knowledge" and the world economy is impossible without sufficiently intensive investment and innovation processes. Innovation processes cannot take place without the provision of information flows between economic entities and entities on the one hand and on the other. In most sources, experts consider information in investment and innovation activities as a tool to reduce financial and economic risks.

The parameters of global business are formed in a hypercompetitive environment, where information resources become a key factor in achieving efficiency and long-term competitiveness in global commodity and financial markets. The formation of the international business environment takes place on the scale of intensive investment and innovation processes, where the motives of all actors in the world economy are common. The distribution and redistribution of value added becomes relevant as a result of changes in the technological component of the reproduction process within large corporations or countries. The influence of the technological environment determines, today, the functioning of international business. The motive for international business ceases to be profit, and the creation and implementation of commercial innovation. The current level of development of the international economy in the context of globalization is characterized as a system of scientific, technological and sectoral-functional relations. The creation of new elements of productive forces in the form of information and communication technologies has led to the emergence of new forms and methods of international business, or their modification. The basis of this conclusion is the fundamental position on the interaction of the level of productive forces with the nature of production relations. New elements of productive forces in the form of information and communication technologies have an impact on economic relations, resulting in more modern, in terms of technology form of international business, new products, new seller-buyer relationship, new competitive and business strategies.

References:

1. *Cullen John B.* International Business: Strategy and Multinational Company. New York: Taylor & Francis e-Library, 2009. 501 p.
2. Information Economy Report 2010: ICTs, Enterprises and Poverty Alleviation. Geneva: UN Publication, 2010. 155 p.

3. International Business: 4E / K. Aswathappa. New Delhi: Tata McGraw Hill Education, 2010. 775 p.

4. International Business: New Challenges, New Forms, New Perspectives / Simon Harris, Olli Kuivalainen, Veselina Stoyanova. London: Palgrave Macmillan, 2012. 288 p.

5. International Business: Themes and Issues in the Modern Global Economy / Debra Johnson, Colin Turner. New York: Taylor & Francis e-Library, 2010. 496 p.

6. Rothwell R. Successful Industrial Innovation: Critical Factors for the 1990s. R&D Management. 1992. № 22 (3). P. 221–239.

Нямещук Г. В., д.е.н., доцент,
професор кафедри міжнародної економіки
та публічного управління й адміністрування
Придніпровської державної академії
будівництва та архітектури

ЕВОЛЮЦІЯ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА: ПЕРЕХІД ДО МЕТА-ВСЕСВІТУ

З середини XVIII ст. технічний прогрес відбувається швидкими темпами, і на сьогодні дедалі частіше розвивається за експонентним трендом. Пристрої зменшуються у розмірах, складнішають у використовуваних технологіях, одночасно стають мультифункціональними та доступнішими за ціною; вони допомагають людині у господарських процесах та, навіть, замінюють її; «гаджети» працюють «будь-де» і «будь-коли». Як і передбачав Н. Негропonte, транскордонне переміщення «атомів» (тобто товарів як основного об'єкту міжнародної торгівлі) із значною собівартістю виробництва і накладних витрат, незворотньо і невпинно замінюється на процес переміщення «бітів» (тобто інформації) [1, 4].

Цифровізація у XXI ст. обумовила трансформацію не лише глобальної економіки, але й соціальної сфери, культури та, в певному сенсі, мистецтва (зокрема, цифрові шедеври типу «non-fungible token» (NFT) вже є об'єктом уподобань колекціонерів). Цифрові технології стали незамінними через свою розповсюдженість та розповсюдженими через свою незамінність. Вони змінили як окрему людину, так і суспільство загалом. Змінивши сприйняття за допомогою посилення хоча б одного з почуттів (зокрема, окуляри, мікроскоп, телескоп – сприйняття фактичних розмірів, слуховий апарат, телефонія, радіо – відстані), сучасні цифрові технології впливають на розум людини, переміщуючи її «всередину» абстрактних даних за допомогою різноманітних графічних симуляцій. Комерціалізація цифрових технологій, свого часу, обумовила виникнення специфічного класу підприємців інтернет-еліти – «діджераті» (англ. «digeraty» від «digital» та «literati»), сфокусованого на венчурному інвестуванні в цифровий

розвиток, інтелектуальній праці, нестандартних підходах до організації бізнес-процесів, масовому поширенні діджитал-культури. З іншого боку, суспільство почало потерпати від «привиду технологій», що пов'язаний із «неможливістю уникнути своєї технологічної екосистеми»: сукупності цифрових технологій, варіантів підключення і зв'язку, моделей поведінки, які полегшуються за допомогою цих технологій [2, 147]. Вимоги обізнаності у питаннях безпеки й відповідальності, правилах т. зв. «нетікету» (від англ. «net» і франц. «etiquette») у кіберпросторі вже стали нормою сучасного суспільства. Так само звично науковці оперують класифікацією суспільства за поколіннями базової технології: «цифрові аборигени», «цифрові іммігранти», «покоління Y» та ін.

Безпрецедентною, на нашу думку, є філософія «Мета-всесвіту». З'явившись на сторінках твору жанру фантастики у 1992 р., Мета-всесвіт, як неминуче майбутнє цифрового суспільства, був охарактеризований у 2018 р.: еквівалентна «цифрова» реальність, де одночасно співіснують усі «фізичні» люди [3]. Порівнюваний у своїй найпростішій формі із відеоіграми, Мета-всесвіт, на думку венчурних інвесторів, згодом має стати простором «внутрішньоігрової економіки», заснованої на продажу, купівлі, бартерному обміні ігровими атрибутами. Гравці отримують змогу «працювати» всередині «цифрової» реальності: «якщо граючи або роблячи щось у віртуальному світі, ви покращуєте чиєсь життя, вам можуть платити за це» [3].

Реалістичність такої перспективи набула конкретних обрисів, на нашу думку, восени 2021 р. завдяки ребрендингу Facebook, в результаті якого здійснено стратегічну переорієнтацію компанії від розвитку соціальної мережі до побудови Мета-всесвіту. Наочний ефект цієї події полягає у зростанні кількості згадувань Мета-всесвіту (у IV кв. 2021 р. в 4 р. більше, ніж за відповідний період 2020 р.), але на особливу увагу заслуговує т. зв. «доларовий потенціал» – до кінця поточного десятиліття цифровий всесвіт може перетворитися на ринок місткістю в 1 трлн дол. [4].

Презентуючи Мета-всесвіт як комплекс різноманітних технологій, сукупна дія яких формує «цифрову» реальність, компанії-цифрові платформи отримують нові можливості зростання свого прибутку. Основними технологічними сегментами Мета-всесвіту спеціалісти CB Insights називають наступні: інфраструктура (мікропроцесори, мережі стандарту 5 G, хмарні сервіси для віртуальної, доповненої й розширеної реальності); апаратне забезпечення (рукавиці, головні убори, окуляри, голографічні засоби та інші пристрої для відчуття віртуальної реальності); інструменти віртуалізації (програмне забезпечення для 3 D-моделювання, дизайну, сканування, розвитку аватарів, об'ємного відео); віртуальні світи (портали з можливостями обрання ландшафтів та сценаріїв розвитку індивідуалізованого середовища користувачів); економічна інфраструктура (сервіси здійснення платежів, обмінів та накопичення криптовалюти, ринок NFT); сервіси досвіду (ігри, віртуальні концерти, фешн-індустрія, нерухомість, зайнятість) [4].

Перспективність Мета-всесвіту для цифрових платформ є очевидною, але, на думку автора, за шкалою позитивності неоднозначно оцінюється вплив «цифрової» реальності на розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1. *Negroponte N.* Being Digital. New York: Alfred A. Knopf, 1995. 264 p. URL: <https://archive.org/stream/beingdigital00negr/ref=ol#page/n7/mode/2up?ref=ol>

2. *Ohler J. B.* Digital community, digital citizen. Thousand Oaks: Corwin, A SAGE Company, 2010. 260 p. URL: <https://archive.org/stream/digitalcommunity0000ohle/ref=ol#page/n5/mode/2up?ref=ol>

3. *Ball M.* Fortnite Is the Future, but Probably Not for the Reasons You Think. 2019. URL: <https://www.matthewball.vc/all/fornite>

4. The Metaverse could be tech's next trillion-dollar opportunity: These are the companies making it a reality (2022). April 13, *Research Briefs CB Insights*. URL: <https://usnd.to/C8yl>

Овсієнко А. І., студентка

Гірман А. П., к.п.н., доцент

Університету митної справи та фінансів

ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

24 серпня 2021 року Україна святкувала 30-ту річницю своєї незалежності. Це достатній період для того, аби проаналізувати особливості політичного процесу незалежної України, дослідити його місце серед інших суспільних процесів, а також визначити ключові проблеми та перспективи розвитку.

Вважається, що політичний процес – це форма функціонування політичної системи суспільства, яка еволюціонує у просторі та часі. Такий процес демонструє взаємодію суб'єктів політики, яка здійснюється не відповідно до намірів правлячої еліти та політичних лідерів, а в результаті дії багатьох різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів. Ця сукупність дій усіх суб'єктів політики щодо реалізації власних специфічних функцій у сфері влади й забезпечує розвиток або занепад політичної системи [1, 517]. Основними факторами, які впливали на політичний процес в незалежній Україні, є наступні:

1) трансформація інституційної системи. За роки незалежності в Україні склалася специфічна інституційна система, в якій формальні «правила» процесу, закріплені відповідною нормативно-правовою базою, перебувають у своєрідному симбіозі з неформальними практиками впливу олігархічних або кланових груп. Час від часу саме кланові групи вдавалися до «захоплення держави» шляхом концентрації влади, тобто обходячи Конституцію України, в руках президента країни. Тому, наприклад, однією з головних вимог Революції.

Гідності був перехід до парламентсько-президентської республіки, бо головна перевага парламентсько-президентської форми правління полягає в залученні значно більшої, ніж за змішаної чи президентської, кількості політичних акторів до ухвалення політичних рішень, чим створюються умови для усунення політичної монополії фінансово-промислових груп [2, 60];

2) роль груп інтересів та груп тиску. У країнах, які належать до представницької демократії соціальні групи делегують право представляти і відстоювати власні інтереси в структурах влади своїм представникам, відповідно головною функцією таких органів влади стає досягнення балансу інтересів максимально можливої кількості соціальних груп [3, 58]. Та в незалежній Україні модель представництва інтересів є змішаною, або, можна сказати, гібридною. Це означає поєднання формальних та неформальних політичних практик, які в більшості випадків притаманні саме неопатримоніальним режимам. В результаті даного процесу, часто створюються сприйнятливі умови для домінування олігархічних груп. Наслідком цього є існування гібридного політичного плюралізму – формально в Україні за роки Незалежності було зареєстровано 436 політичних партій, однак майже всі вони або існували лише на папері, або були політичними надбудовами фінансово-промислових (олігархічних) груп. До цього також варто додати досить низьку інституційну спроможність організацій громадськості, що в результаті витісняє активних громадян на периферію політичного процесу та фактично змушує «відривати» сфери компетенції для себе. В той же час у країнах сталої демократії держава розділяє власні компетенції зі своїми громадянами;

3) система цінностей та поведінковий код політичної еліти. В фундаменті останніх, починаючи з середини 1990-х років, знаходилися чотири неформальні інститути: непотизм (кумівство), корупція (в основному політична), клієнтелізм та тіньова економіка (наприклад, у 2020 році її рівень становив 30 % обсягу офіційного ВВП). До цього варто також додати досить розповсюджену та популярну практику укладання у середовищі вітчизняного політикуму неформальних угод (в основу яких, безперечно, входять такі принципи, як «політична доцільність», а також «правила гри для обраних»), що сильно пов'язано з відсутністю взаємної довіри основних політичних акторів один до одного, а також з непереможним бажанням політичних еліт якомога сильніше відсторонити громадськість від процесу вироблення публічної політики в їх державі.

Наведені неформальні політичні практики (довкола яких дуже часто відбувається запекла боротьба за право їх формувати) призводять до досить небезпечного явища, яке носить назву деінституціоналізація. Дане поняття означає ліквідацію владою старих, може й неефективних, але загальноприйнятих «правил гри», однак не пропонуючи нові. Особливого поширення цей процес набув після 2019 року. В результаті даного явища можна спостерігати послаблення керованості державою, загальну

делегітимізацію, потужний сплеск політичної корупції та підсилення політичної апатії у громадян. До того ж, неформальні «правила гри» досить суттєво обмежують конституційно гарантовані права і свободи людини та громадянина в Україні.

Отже, останніми роками в Україні сформувалася своєрідна інституційна пастка – неефективна самопідтримувана стійка інституційна рівновага, в основі якої лежить сукупність формальних та неформальних політичних інститутів, де останні суттєво домінують у політичному процесі.

Незважаючи на це є і окремі інституційні зміни, що відбулися в Україні після 2014 року. Сюди можна зазначити розширення спроможності організацій громадськості, посилення процесів політичної конкуренції, початок реформи судової системи, децентралізацію, реформу державної служби, зміну зовнішньополітичних пріоритетів, що дає свій позитивний вплив на аксіологічну трансформацію українського суспільства. Саме такі зміни сприяють поступовому виходу незалежної України з так званої інституційної пастки та поступовому переходу від «гібридного» політичного режиму до країни з повноцінною демократією.

Список використаних джерел:

1. Політологічний енциклопедичний словник / уряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ: Генеза, 2004. 736 с.

2. Державне політичне правління і національна єдність: аналітична доповідь / за ред. О. М. Майбороди. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2017. 248 с.

3. Інституційні зміни політичної системи сучасної України: оцінка стану та напрями оптимізації: аналітична доповідь / за ред. д.політ.н., професора Г. І. Зеленько. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. 164 с.

4. Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. 704 с.

Огданський К. М., к.е.н., доц.,

доцент кафедри економіки та соціально-трудових відносин

Акастелова Ж. М., студентка

Університету митної справи та фінансів

ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ТА ЇЇ ЕЛЕМЕНТІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Соціально-трудові відносини – це взаємодія та взаємозалежність суб'єктів цих відносин, яка виникає в процесі праці та спрямована на регулювання умов трудового життя. Соціально-трудові відносини як система існують у двох формах: як фактичні соціально-трудові відносини і як соціально-трудові правовідносини. Фактичні соціально-трудові відносини діють на об'єктивному і суб'єктивному рівнях, тобто передбачають

взаємодію суб'єктів цих відносин щодо вирішення певних проблем, які виникають у соціально-трудої сфері. Соціально-трудої правовідносини являють собою проєкцію фактичних соціально-трудоїх відносин на законодавчому і нормативному рівні. Система соціально-трудоїх відносин має такі взаємопов'язані елементи: суб'єкти і рівні соціально-трудоїх відносин; предмети соціально-трудоїх відносин; принципи і типи соціально-трудоїх відносин. На сьогоднішній день поширені досить різні моделі відносин між працівниками та роботодавцями. Проте їхньою загальною сутнісною характеристикою є домінування сторони роботодавців. Незважаючи на юридичну рівність сторін, має місце їхня глибока фактична нерівність.

Внаслідок існування об'єктивної протилежності інтересів найманих працівників та роботодавців соціально-трудої відносини несуть в собі значний потенціал конфліктності. Серед проблем, які є найбільш конфліктогенними, слід назвати:

1. Порушення прав найманих працівників в процесі працевлаштування та укладання трудового договору. Зокрема, поширеною є практика: необґрунтованої відмови працівнику, який має відповідний рівень освіти, кваліфікації, досвіду в прийнятті на роботу; надання трудовому договору статусу строкового у випадках, коли він не може бути укладений на певний термін і має бути безстроковим;

2. Низький рівень оплати праці найманих працівників.

3. Заборгованість із виплати заробітної плати.

4. Практика застосування вимушеної неповної зайнятості, роботи в умовах неповного робочого дня, відпустки без збереження заробітної плати.

5. Практика незаконних звільнень працівників або звільнень без «поважної причини».

Сучасні моделі регулювання соціально-трудоїх відносин:

1. Європейська (континентальна) модель – характеризується високим рівнем правової захищеності, жорсткими нормами трудового права, орієнтованими на збереження робочих місць, поширеністю тарифного регулювання з незначною диференціацією заробітної плати.

2. Англосаксонська модель – відзначається значно нижчим рівнем соціальних гарантій, ширшими правами роботодавців у наймі та звільненні працівників, високою диференціацією заробітної плати. Перевагами моделі є більш високі темпи зростання, активність у створенні нових робочих місць, зниження рівня безробіття, недоліками - поляризація суспільства та збільшення бідності в суспільстві;

3. Китайська модель – ґрунтується на централізованому регулюванні зайнятості на державних підприємствах і значній свободі цього процесу в приватному і концесійному секторах. При такому підході в Китаї незважаючи на величезну кількість трудових ресурсів підтримується невисокий рівень безробіття.

Соціально-трудої відносини є ключовим елементом будь-якої економічної системи і «ядром» усього комплексу суспільних відносин, оскільки від їх характеру та ступеня витонченості безпосередньо залежить

якість трудового життя, соціальна злагода в суспільстві, продуктивність праці, а в кінцевому підсумку соціально-економічний прогрес. На мою думку, для забезпечення реформування системи соціально-трудова відносин у напрямку встановлення балансу сил між найманими працівниками і роботодавцями слід вжити наступні заходи: посилити правові гарантії діяльності профспілок; посилити відповідальність роботодавців за порушення чинного трудового законодавства; з метою вдосконалення механізму укладання колективних договорів і угод треба зобов'язати сторони у разі появи розбіжностей в процесі укладання колективного договору (угоди) звертатися до територіальних (галузевих) органів соціального діалогу; підвищити ефективність діяльності Державної інспекції України з питань праці; вжити заходів, спрямованих на підвищення рівня поінформованості громадян щодо шляхів захисту їхніх трудових прав.

Важливим чинником формування нових соціально-трудова відносин у державі є створення та функціонування системи соціального партнерства як соціальної ідеології. Проте рівень поінформованості громадськості, економічні труднощі та зниження рівня життя людей зосередили основну частину договірних відносин на конфліктних формах вирішення спорів, а не на угодах та взаєморозумінні. Необхідно врахувати, що в економічно розвинутих країнах формування системи соціального партнерства триває десятиліттями, поступово формуються різні її елементи.

Список використаних джерел:

1. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. Київ: КНЕУ, 2009. 711 с.
2. Концепція соціальної держави в Україні (проект). URL: <http://cpsr.org.ua/index.php?option=com>
3. Савченко І. Г. Соціальна відповідальність в контексті розбудови соціальної держави в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2019. № 2 (24). У 2 ч. Ч. 1. С. 53–63.

Огій Л. Я., студентка
Приймак Н. С., д.е.н., доцент
Донецького національного університету економіки
і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського

ПРОБЛЕМИ ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

Логістичне забезпечення бізнесу є ключовим фактором успіху вітчизняних підприємств, особливо на тлі стрімкого зростання електронної комерції. Ефективно побудована система логістики на підприємстві дає можливість оптимізувати витрати на транспортування та складування, задовольнити потреби клієнта у швидкій та якісній доставці товару. Попри певні недоліки вітчизняної логістичної системи її стале функціонування

зіштовхнулось з новими викликами в зв'язку з вторгнення РФ в Україну в лютому 2022 року, що потребують ґрунтового дослідження.

До російського вторгнення в Україну логістична система країни мала ряд властивих їй характеристик, як от вигідне географічне положення, значний ступінь зносу автопарку за термінами, що не регламентуються на законодавчому рівні, низький ступінь проникнення міжнародного бізнесу на національний ринок, переважаюча частка на ринку логістичних послуг численного малого та середнього бізнесу, обмеженість кількості кваліфікованих перевізників вантажних автотранспортів – за даними Transport Intelligence їх орієнтовна нестача складає орієнтовно 120 тис. чол. [1]. Ще однією специфічною рисою логістичної системи є обмежена кількість якісної складської логістики, концентрація складів у Північних, Центральних та Південних регіонах економічної активності, повільні темпи будівництва нових складських площ, що призводить до значного перевищення попиту над пропозицією.

Аналіз динаміки індексу ефективності логістики LPI в Україні протягом 2010–2020 рр., що є уніфікованим міжнародним показником легкості здійснення поставок товарів і стану торгової логістики на національному та міжнародному рівні для більшості країн світу, засвідчив, що позиція України є досить нестабільною. Так, свого пікового найкращого значення вітчизняний LPI досягнув лише у 2010 році, після 2014 року, коли відбулась анексія Криму та окуповано частину Донецької та Луганської областей, показник LPI планомірно скорочувався, ледь досягнувши в 2020 році рівня 2011 року, що, в цілому є позитивною тенденцією, що свідчить про успішну адаптацію логістичної системи України до нових умов функціонування (рис. 1). За методикою розрахунку LPI Україна, враховуючи її рейтингову позицію, є країною з обмеженим рівнем розвитку логістичного середовища, а тому поки що не може конкурувати з лідерами логістичного сектору на міжнародному ринку [2].

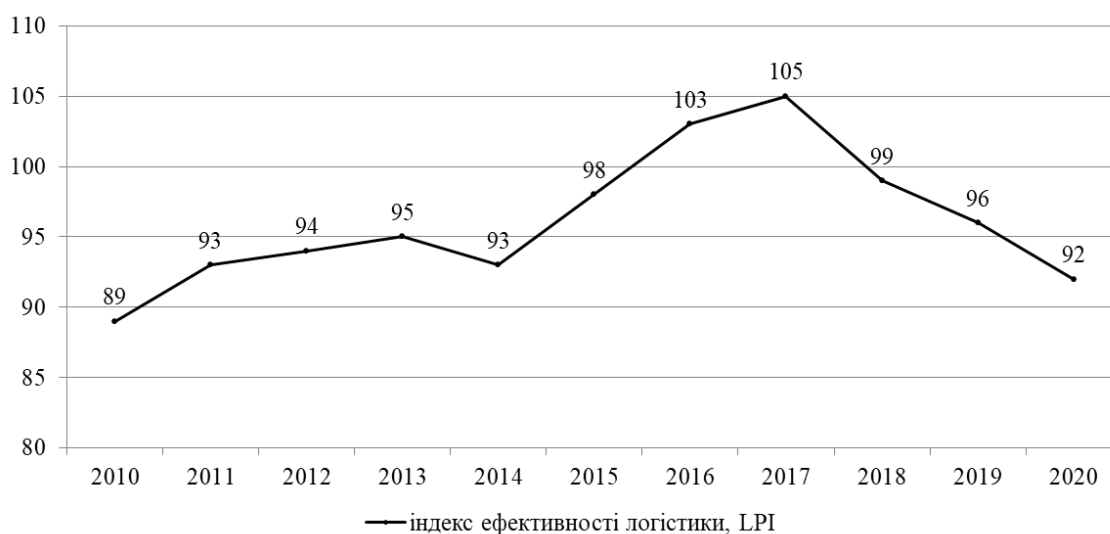

Рис. 1. Динаміка позицій України за показником LPI у 2010–2020 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [2].

До головних факторів низького LPI України доцільно віднести нерозвиненість транспортної інфраструктури, незадовільний стан доріг, високу логістичну вартість транспортування порівняно з країнами ЄС, зношеність залізничної інфраструктури, нерозвинутість використання річкового виду транспорту за наявності високого потенціалу, значна частка не функціонуючих аеропортів тощо [3, 74].

З початком війни логістика в Україні змінилася кардинально, переорієнтувавшись з комерційної на гуманітарну, й оголивши вже існуючі проблеми ще більше. Так, загострилась проблема з кадровим забезпеченням через масову мобілізацію чоловіків до територіальної оборони та ЗСУ, згорнулися морські та авіа логістичні шляхи доставки, залізнична логістика працює у понадпотужному режимі, що підвищує ризики збоїв у строках доставки на тлі постійних обстрілів РФ. Наразі альтернативними логістичними шляхами міжнародної торгівлі України є західний кордон і дунайські порти: Рені, Ізмаїл, Кілія [2], а ключовими маршрутами з перевезення Львів, Вінниця, Ужгород → Київ, Польща, Нідерланди → Львів, Лондон → Одеса [4].

Війна в Україні внесла також значні корективи у функціонування вітчизняного бізнесу. Підприємства, що опинилися в районах активних бойових дій змушені були евакуюватися в більш безпечні регіони або припинити роботу, а ті бізнеси, які відносно далеко від обстрілів, лише у 17 % випадків працюють у повному обсязі. Очевидно, що проблемність функціонування підприємств різних галузей виявився досить різною, що потребує більш ґрунтовного розгляду.

Аграрна галузь, що забезпечує 12 % ВВП та 45 % експорту України, зіштовхнувся з проблемами дефіциту робочої сили – значна кількість працівників фермерських господарств мобілізовані або пішли в територіальну оборону, пального – лєвова частка пального імпортувалась з Росії та Білорусі, альтернативний морський шлях його доставки заблокований з початку війни, добрив та оборотних коштів – обстріли портів України не дозволяють експортувати зерно та компенсувати витрати на закупівлю насіння, добрив, засобів захисту рослин. Крім того, значно зросли ціни на необхідні для посівної оборотні запаси [5].

Металургійна галузь з часткою 38 % у ВВП та 34 % у експорті країни перебуває в скрутному становищі через залежність від експорту продукції морем та концентрацію більшості підприємств галузі у південно-східній частині України, де тривають активні бойові дії, через що у більшості випадків вони консервувались вже на початку війни, зокрема, «Азовсталь», «Запоріжсталь», «Запоріжжкокс» у режимі гарячої консервації, ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» (вже відновив частково свою роботу), «Запоріжвогнетрив» у режимі тимчасової консервації технологічного обладнання, Авдіївський коксохімічний завод у режимі часткової консервації [5].

Логістичний ринок зазнав значних втрат, бо чимало територій були відрізані від сполучення. Наприклад, обсяги перевезень Новою поштою знизились у 20 разів через стрімке скорочення інтернет-торгівлі та логістичні проблеми доставки та видачі вантажів, зокрема, знаходження частини відділень в зонах активних бойових дій, що тимчасово були зачинені, заблоковані дороги, перевірки документів, розбиті мости, зруйновані магістральні дороги, введення комендантської години й неможливість реалізації цілодобової доставки, підвищений ризик для водіїв тощо. Разом з логістичною галуззю втрат й зазнала залежна від неї галузь e-commerce, в основному через порушення складської, збутової та транспортної логістики. Наприклад, найбільший в Україні інтернет-магазин Rozetka з початку війни втратив не менше 25 магазинів, оборот компанії впав з 4 млрд. до 23 млн. гривень, більшість складів навколо Києва були заблоковані. Трохи кращою виявилась ситуація у лідера e-commerce з продажу косметики та парфумерії Makeup за рахунок диверсифікованої діяльності підприємства та наявності складів в ЄС та ЕВА, що здійснює транспортну логістику зі складу у Львові. Суттєво від війни постраждав й мережевий ритейл, що залежить від можливості розміщення великих складів, транспортної логістики та безпекової ситуації в регіонах. В продуктовому ритейлі нині спостерігається незначне відновлення кількості торгових точок, але тих, де можна сформувати повноцінний асортимент, організувати своєчасне поповнення запасів та мати відповідний споживчий попит. Саме тому, наприклад, найбільша мережа продовольчих магазинів АТБ має наразі лише 79 % відкритих магазинів, мережа Varus 86 %, а Рукавичка, яка працює переважно на заході країни, навіть приросла за цей час на одну торгову точку і тепер налічує 186 магазинів. В інших секторах ритейлу фіксується поступове відновлення роботи більшості мереж там, де є така можливість [5–6].

Енергетична галузь України досить швидко адаптувалась до воєнного стану та наразі працює стабільно через приєднання енергосистеми України до енергосистеми континентальної Європи ENTSO-E у березні 2022 року та достатню забезпеченість паливом ТЕС – за контрактом з вугледобувним підприємством Bogdanka (Польща) вже поставлено близько 17 тисяч тонн вугілля з 60 тисяч тонн контрактного обсягу. Подібна ситуація щодо адаптивності простежується й в ІТ-галузі через мобільність спеціалістів, більшість з яких, евакуювавшись до безпечних регіонів або інших країн, продовжують працювати дистанційно. Єдиними ризиками для ІТ-галузі є поступове сповільнення економіки, зокрема, обмеження роботи банківської системи, загроза деградації цифрової інфраструктури, тобто потенційні обмеження доступу до Інтернету через можливі пошкодження телекомунікаційної мережі або електроживлення, мобілізація фахівців, більшість з яких – чоловіки.

Отже, результати проведеного дослідження проблем бізнесу засвідчує, що найбільше постраждали ті галузі, що мають територіальну прив'язку та значну логістичну залежність, зокрема, аграрна, металургійна, e-commerce, логістична, сфера послуг, мережевий ритейл, страхування, а найменше – IT-галузь та енергетика.

Важливими критеріями стійкості логістичного забезпечення бізнесу є такі фактори як люди, інфраструктура, безпека, законодавство, що формуються під інтегрованим впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємств й не можуть бути проігноровані.

Людський фактор інтегровано об'єднує взаємовідносини з персоналом та споживачами товарів і послуг підприємства, що сформували специфічні тенденції, пов'язані з російським вторгненням РФ в Україну, як от зростання чисельності внутрішньо переміщених осіб та осіб, що виїхали за межі країни, лабільний психологічний стан населення, мобілізація чоловічого населення, призвівши до диспропорцій у формуванні попиту та пропозиції на вітчизняному ринку праці в географічному розрізі. Інфраструктурний фактор як ключовий фактор матеріально-технічного забезпечення логістичної діяльності бізнесу зазнав найбільших збитків, оскільки знищені і пошкоджені житлові будинки, промислові приміщення, зруйновані дороги і транспортна інфраструктура, нафтові бази заправки пального, власне і самі транспортні засоби, у тому числі важковаговика, вантажівки, якими здійснювалися перевезення, що потребує досить тривалого відновлення. Так, за даними KSE, наразі пошкоджено або повністю зруйновано щонайменше 23 заводи та їх склади, 12 аеропортів, виключено з роботи ключові магістральні дороги, які з'єднували Захід, Центр і Схід (трасу Львів-Київ і Київ-Харків). Крім того, зруйновано або виведено з ладу понад 15 тис км автомобільних доріг, 5 тис км залізничних шляхів, 350 мостів. Очевидно, що фактор безпечності логістики сьогодні є більш пріоритетним для територій, що знаходяться під контролем ворога чи у зоні бойових дій, але й вся територія України перебуває у зоні рівномірно розподіленого ризику ракетних обстрілів між всіма регіонами країни, що потребує обов'язкового врахування при побудові нових логістичних маршрутів. Ну, і звісно ж будь які зміни у логістичній системі мають отримувати нормативно-правове підкріплення, що покладено в основу законодавчого фактора. З початку введення військового стану на території України було введено ряд законодавчих ініціатив, покликаних полегшити функціонування логістичного забезпечення бізнесу, наприклад, тимчасовий дозвіл на керування вантажним транспортним засобом водіям категорії В [7].

Все ж попри всю складність ситуації вже зараз більшість спеціалістів у логістичній сфері формують пропозиції щодо основних напрямків покращення логістичного забезпечення вітчизняного бізнесу. Найбільш вдалимими, що заслуговують на увагу, вважаємо наступні:

– вивчення нових логістичних маршрутів та розрахунок оптимальних маршрутів основних потоків на основі інструменту Lean-логістики –

складання карти потоку створення цінності (КПСЦ) логістичного процесу з врахуванням факторів бойових дій, прильоту ракет, загроз вторгнення ДРГ, комендантських годин, стану доріг, кількості блокпостів, необхідності дозволу для проїзду, типу і завантаженості транспортного засобу, можливості дозаправки паливом. Ідеально консолідувати таку інформацію в програмному забезпеченні з оперативною візуалізацією на інтерактивну карту. Мета карти – в режимі наближеному до реального часу відслідковувати ризики перевезення відправлень та оперативне прийняття рішень;

– скасування для перевізників ліміту на заправку паливом з метою збільшення кількості рейсів;

– диверсифікація логістичного бізнесу за рахунок інтенсивнішого освоєння міжнародного ринку за рахунок посилення міжнародного партнерства у сфері логістики на державному рівні за рахунок сприяння спрощенню процедури отримання дозвільних документів, лібералізації податкової та митної політики для збереження експортного потенціалу країни [4, 7–8].

Окрім того, досить перспективним на сьогодні напрямком оптимізації логістичного забезпечення бізнесу, на нашу думку, є релокація вітчизняного бізнесу з регіонів з більшим безпековим ризиком до більш безпечних. За офіційними статистичними даними наразі вже переїхало 400 підприємств, відновили роботу з них – понад 200, до Мінекономіки надійшло 1630 заявок на евакуацію від підприємств. Географія евакуації різна, але пріоритетними напрямками є Прикарпаття, Закарпаття та Вінниця. Яскравим прикладом рятівної евакуації є відкриття найбільшим в Україні інтернет-магазином Rozetka складу у Львові, розміром в п'ятдесят разів менше попередніх потужностей компанії. Разом з тим, евакуація підприємств у Західні регіони країни пов'язана й з рядом проблем, зокрема, різке зростання цін на оренду промислових майданчиків та складів, склади та промислові площі не модернізовані та вимагають ремонту, мала кількість в Україні вже готових і індустріальних парків, що працюють, дефіцит вантажних фургонів, проблеми з пошуком житла для своїх співробітників, страх за ключових співробітників, які будуть мобілізовані [9].

Список використаних джерел:

1. *Ірина Новікова*. Основні тренди логістичного ринку в Україні. 18.11.2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/18/679908>
2. *Олексій Янковий*. Україна у дзеркалі рейтингів: як нас бачать з-за кордону. 20.11.2020. URL: <https://mind.ua/publications/20218749-ukrayina-u-dzerkali-rejtingiv-yak-nas-bachat-z-za-kordonu>
3. *Горошко К. О., Аляб'єва О. М.* Світовий досвід розвитку логістичних підприємств. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 3. С. 72–74.

4. *Олександр Кирилюк*. З точки А до точки Б: як війна вплинула на перевезення вантажів. 23 березня 2022. URL: <https://mind.ua/openmind/20238259-z-tochki-a-do-tochki-b-yak-vijna-vplinula-na-perevezennya-vantazhiv>

5. *Володимир Рихлицький*. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. Економічна правда. 23.03.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549>

6. Рітейл під вогнем: скільки магазинів втратили провідні торговельні мережі України. 25.04.2022. URL: <https://rau.ua/novyni/vtratile-merezhi-ukraini>

7. *Качан Наталія*. Логістичні послуги в Україні: знищити не можна вистояти. 11.04.2022. URL: <https://blog.liga.net/user/nkachan/article/44260>

8. *Василь Журавель*. Буде складно, але зрештою галузь розквітне: логістика під час війни, реформи та майбутнє індустрії. 07.05.2022. URL: <https://delo.ua/uk/transport/bude-skladno-ale-zrestoyu-galuz-rozkvitne-logistika-pid-cas-viini-reformi-ta-maibutnje-industriyi-397214>

9. Кожна 20 компанія евакуйовується за кордон. Як війна вплинула на український бізнес? URL: <https://biz.liga.net/ua/ekonomika/all/article/gosudarstvo-svoeobraznyu-koll-tsentr-kak-biznes-ubegaet-ot-voyny-na-zapad-ukrainy>

Паршина М. Ю., к.е.н.,

доцент кафедри міжнародних економічних відносин
та регіональних студій

Лук'яненко М. О., студент Університету митної справи та фінансів

ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ У ЗАСТОСУВАННІ «М'ЯКОЇ СИЛИ» В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Інтенсивний розвиток інформаційних технологій сприяв трансформації стратегій, технологій і методів реалізації зовнішньополітичних курсів держав і досягнення їх дипломатичних цілей. Дипломатичні технології розширилися, включивши як класичну дипломатію, так і цифрові технології.

Концепції «жорсткої» та «м'якої» сили були розроблені американським вченим Джозефом Найєм-молодшим. «Жорстка сила» означає вплив на інших шляхом використання військової та економічної сили, тоді як інструментами «м'якої сили» є публічна дипломатія, ідеологія і культура.

М'яка сила держави може з часом зростати і слабшати, її вплив може бути посилений або підірваний словами та вчинками урядів. Використання «жорсткої сили» може за кілька днів і годин зруйнувати довіру, впевненість і розуміння, які роками накопичувалися завдяки «м'якій силі» країни. Багато держав у всьому світі усвідомлюють важливість «м'якої сили» і інвестують величезні суми для розширення їх міжнародного охоплення та впливу[1].

Іноді люди думають, що «м'яка сила» доступна лише великим країнам, таким як США чи Китай, з великою економікою та здатним транслювати інформацію на весь світ, але це не так. Багато невеликих країн, таких як Норвегія чи Сінгапур, мають потужну «м'яку силу», незважаючи на те, що їх населення становить приблизно п'ять мільйонів чоловік.

«М'яка сила» ґрунтується на здатності формувати уподобання інших. Це не власність якоїсь однієї країни, і не тільки країн. Наприклад, компанії вкладають значні кошти у свої бренди, а некомерційні організації керують своїми іміджами, щоб збільшити свою «м'яку силу».

У міжнародній політиці «м'яка сила» країни ґрунтується насамперед на трьох ресурсах: її культурі, політичних цінностях та зовнішній політиці. Уряд може впливати на інших на прикладі того, як він поводить себе в своїй країні (наприклад, захищаючи вільну пресу та право на протест), в міжнародних інституціях (консультуючись з іншими та сприяючи багатосторонності), а також через свою зовнішню політику (наприклад, сприяючи розвитку та правам людини) [2].

Країни ліберального Заходу мають найвищі показники в Глобальному індексі «м'якої сили» (Global Soft Power Index). Як прихильники стратегій національних брендів, які ґрунтуються на цінностях та діях, які ставлять метою принести користь світу, країни Північної Європи мають рейтинг «м'якої сили», який перевищує їх економічну могутність.

Скандинавські країни, включаючи Швецію, де проживає Грета Тунберг, мають високі оцінки світової громадськості за політику щодо кліматичних заходів. Швеція, Данія, Норвегія та Фінляндія входять у десятку країн з кращими показниками репутації та управління, але відстають за впливом. Іншою країною, яка має високі оцінки за «добро», яке вона робить у світі, є Канада, яка є другою за дружелюбністю та третьою за толерантністю, з політикою міжнародних відносин, спрямованою на допомогу країнам, які того потребують [3].

Аналіз м'якої сили підтверджує переваги сильної туристичної економіки. Впізнаваність нації є ще одним ключовим фактором, а туризм відіграє провідну роль у цій впізнаваності. Іспанія та Італія, економіка яких дуже залежить від туризму, поміщені в топ-10 з високими балами за дружню культуру та чудову кухню. Єгипет і Греція займають високі місця за свою багату спадщину. Україна ж має простір для розвитку «м'якої сили», зайнявши у рейтингу 61-ше місце зі 100.

Список використаних джерел:

1. Soft power superpowers. URL: https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/j119_thought_leadership_global_trends_in_soft_power_web.pdf (дата звернення: 07.05.2022).

2. *Joseph S. Nye*. Soft Power 2.0: The Future of Power in the Digital Age. URL: <https://dubaipolicyreview.ae/soft-power-2-0> (дата звернення: 07.05.2022).

3. Soft power superpowers: learnings from the Brand Finance Global Soft Power Index. URL: <https://www.citynationplace.com/soft-power-superpowers-brand-finance> (дата звернення: 07.05.2022).

4. Місце України у Global Soft Power Index 2021: підсумки дискусії. URL: <https://ui.org.ua/news/miscze-ukrayiny-u-global-soft-power-index-2021-pidsumky-dyskusiyi> (дата звернення: 07.05.2022).

Педько А. Б., к.е.н., доц.,
доцент кафедри економіки
та підприємництва ім. Т. Г. Беня
Українського державного університету науки і технологій

ВИКОРИСТАННЯ CRM-ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЯХ

Однією із ключових тенденцій в управлінні сучасними бізнес-структурами є тотальна стандартизація і автоматизація роботи з клієнтською базою компаній із використанням CRM-технологій.

Система управління взаєминами із клієнтами (CRM-система, від англ. Customer Relationship Management) – це прикладне програмне забезпечення, призначене для автоматизації взаємодії із замовниками (клієнтами). Цілями CRM-систем є підвищення продажів, поліпшення обслуговування клієнтів шляхом збереження інформації про них і історії взаємин із ними на спеціальних електронних картах. Незважаючи на те, що світовий ринок продажу CRM-систем вимірюється десятками мільярдів доларів на рік, в Україні за оцінками компанії «GfK Ukraine» лише 6 % українських бізнес-структур активно використовують CRM-технології [1]. Зосередимо увагу на питаннях комунікації з клієнтами за допомогою техніки «холодних дзвінків».

Ця техніка детально проаналізована в роботах американського бізнес-тренера С. Шифмана [2], низці робіт сучасних вітчизняних дослідників, у бізнес-періодиці. Проте за рамками цих робіт залишається чимало конкретних питань, з якими повсякденно стикаються вітчизняні ділові організації, наприклад добір і організація роботи менеджерів «холодних дзвінків».

Метою «холодних дзвінків» як невід'ємного компоненту CRM-системи є розширення клієнтської бази компанії, і, відповідно, кількості замовлень та обсягів продажів.

«Холодний дзвінок» – це дзвінок потенційному клієнтові, на який він не очікує і який може викликати у нього «прохолодну» реакцію, найчастіше – переривання розмови. Сучасні українці дуже часто стикаються із «холодними» дзвінками з боку комерційних банків, маркетингових і рекламних агенцій, дистриб'юторів та інших бізнес-структур.

Як трансформувати роздратування і агресію отримувача «холодного» дзвінка на зацікавленість у запропонованих товарах (послугах)? Як перетворити абсолютно невідомого телефонного візаві на майбутнього клієнта? Саме ці завдання покликані вирішити різноманітні техніки «холодних дзвінків».

С. Шифман стверджує, що єдиною метою холодного дзвінка є отримання згоди на ділову зустріч [2]. Втім, це надто вузька трактовка мети таких дзвінків.

Основна місія менеджера «холодних дзвінків», на нашу думку, полягає в якісному опрацюванні баз даних юридичних і фізичних осіб з метою визначення потенційних клієнтів (для подальшої діяльності фронт-менеджерів) за допомогою телефонного спілкування та/або з використанням сучасних комунікацій – e-mail, месенджерів, соціальних мереж тощо.

Для підвищення результативності (конверсії) «холодних дзвінків» їх здійснюють за стандартними скриптами (алгоритмами, сценаріями) розмов.

Як показує практика, претендентів на посаду менеджера «холодних дзвінків» доцільно тестувати за допомогою тестів, розроблених на базі ієрархії потреб А. Маслоу. Основна мета такого тесту – виявити основні мотиваційні потреби претендента і визначити рівень їх задоволення на поточний момент. Такий тест дозволяє не лише ефективніше підбирати претендентів на посаду, але і в майбутньому краще вибудовувати персональну систему мотивації.

У тесті немає «правильних» або «неправильних» відповідей. Проте, для тих чи інших співробітників є оптимальні значення.

У оптимальному для менеджера «холодних дзвінків» тесті домінуючими є «матеріальні потреби» і «потреби в самовираженні». Для цих менеджерів важливо, щоб матеріальні потреби були високими і частково незадоволеними. Тільки в цьому випадку співробітник буде мотивований на результат – залучення потенційного клієнта. Високий рівень потреби у самовираженні свідчить про готовність співробітника самовдосконалюватися.

Низький бал на відмітці «соціальні потреби» свідчатиме про високий рівень комунікабельності і безконфліктності співробітника. Така людина легко вступає в контакт, знаходить спільну мову з різними типами людей.

Середнє значення балу на відмітці «потреби у безпеці» характеризує співробітника, лояльного компанії, але такого, що не надто сильно відчуває потребу в стабільності. Робота менеджера «холодних дзвінків» часто відрізняється саме нестабільністю (складом колективу, рівнем заробітку тощо). Тому бажано, щоб співробітник не відчував дискомфорту при тимчасових коливаннях ринку і навколишнього оточення.

«Потреби у визнанні і повазі» також мають знаходитися на середньому рівні, що природно для рядового менеджера «холодних дзвінків». У разі, якщо дані є вищими, співробітник може за відсутності перспектив кар'єрного зростання відчувати дискомфорт. Це може проявлятися у зовнішній конфліктності, частих спорах з безпосереднім керівником, бажанні знайти інше місце роботи. Низькі дані можуть говорити про не амбітного менеджера.

За авторськими оцінками, використання техніки «холодних дзвінків» сприяло зростанню обсягів продажів на 20–40 % щороку.

Узагальнюючи існуючу ділову практику можна стверджувати, що управління підприємством за допомогою сучасних CRM-систем, які переважно використовують «хмарні» технології накопичення і обробки інформації, є надзвичайно перспективним і економічно виправданим.

Список використаних джерел:

1. Куліш С. Дослідження: Тільки 6 % українських підприємств активно використовують CRM-системи. 2016. 03 квітня. URL: <https://itc.ua>
2. Шиффман С. Техники холодных звонков. Москва: ГИППО, 2004. 150 с.

Перерва І. О., магістрант
Єдинак В. Ю., к.е.н., доц.,
доцент кафедри менеджменту ЗЕД
Університету митної справи та фінансів

ПИТАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Сьогодні компанії все більше схиляються до розуміння важливості стратегічного управління як основоположного та фундаментального елементу свого функціонування. Використання інструментів стратегічного управління повинно бути запорукою розвитку будь-яких організацій, від маленьких до транснаціональних корпорацій. При цьому, чим більшою є компанія, тим роль стратегічного управління зростає. Складні організаційні структури вимагають застосування інструментів стратегічного управління, розробки стратегій та місії організації. За допомогою інструментів стратегічного управління та за підтримки стратегічного менеджменту організації окреслюють плани дій та приймають необхідні рішення, що дозволяють їх бізнесу досягти поставлених цілей.

Стратегічне управління забезпечує розробку тих кроків, які компанії повинні зробити, щоб досягнути своєї мети та забезпечити стабільне функціонування компанії. Незалежно від того, в якій галузі функціонує компанія, необхідно мати чітку мету діяльності та базові сценарії досягнення цілей. Постановка цілей – це тільки відправна точка, яка потребує подальшого комплексу розробок та управлінських рішень.

На сьогодні основними перевагами стратегічного управління для організації є:

- гарантія, що цілі компанії встановлені, основні перешкоди окреслені, а ресурси та час повернуті;
- внутрішня культура праці налаштована на досягнення цілей компанії і функціонування консолідується;
- орієнтоване на результат прийняття рішень стає швидшим, а пошук можливостей стає легшим;
- допомога HR у скороченні витрат, протидії або перетворенні загроз на можливості та задоволення співробітників;
- забезпечення готовності компанії до вирішення зовнішніх проблем або несприятливих ситуацій, загроз;
- забезпечення готовності організації до адаптації до будь-яких зовнішніх змін [1].

Стратегічний менеджмент і та роль, яку він відіграє в досягненнях компаній, є предметом вичерпних досліджень і концентрації уваги вчених та практиків протягом тривалого часу. Стратегічний менеджмент в

організації гарантує, що цілі буде встановлено, основні завдання та шляхи їх виконання визначено, час і активи акумульовано, команду сформовано та націлено на досягнення цілей, а сама компанія є готовою адаптуватися до будь-яких зовнішніх змін. У той час як вище керівництво відповідає за реалізацію стратегій, ідей, цілей або організаційних проблем може прийти від будь-якого члена компанії. У багатьох компаніях працюють стратеги, чия робота полягає в тому, щоб мислити і планувати стратегічно для поліпшення функції компанії.

Приклад стратегічного управління можна розглянути за етапами в українській компанії “Lover” з виробництва продукції для нігтьового сервісу.

1. Ідентифікація. Компанія планує представити на ринку нову лінію весняних гель-лаків. Для ефективного виходу продукції на ринок без перешкод необхідно застосувати стратегічне управління.

2. Аналіз. Провівши якісний SWOT-аналіз, компанія “Lover” визначила слабкості: не результативний маркетинг у соціальних мережах та відсутність SRM системи для підвищення ефективності продажів. Також було визначено загрози, можливості та перспективи розвитку.

3. Формування. Компанія наймає торговельних представників для розширення бази клієнтів у Дніпропетровській області, наймає менеджера у мережу Instagram та таргетолога, який налаштовує рекламу. Крім цього, компанія придбала SRM систему. Продажі почали успішно збільшуватись, а отже і прибуток також. Нова лінія гель-лаків стала популярною та перевершила очікування власників.

4. Виконання. Проходить один місяць, де можна зробити аналіз та підрахувати показники. Компанія отримує прибуток, гель-лаками зацікавилась велика кількість нових клієнтів, маркетингова стратегія працює, результатами задоволені як працівники, так і власники. Отже своєчасне виправлення помилок призводить до бажаного результату.

5. Оцінка. Даний крок був ризиковим, адже менеджери не знали, чи спрацює план. Коли стратегія у цьому випадку призвела до результату, власники сміливо можуть використати її й надалі для випуску нових ліній продукції. Оцінка могла б бути негативною, якщо не спрацював би план, але для компанії “Lover” такий експеримент став позитивним.

Таким чином, стратегічне управління для організації відіграє вагому, якщо не головну, роль, оскільки є фундаментом успішного напрямку, який надалі можна корегувати, в залежності від обставин. Концепція стратегічного управління обертається навколо чіткого розуміння компанією свого бачення та місії.

Список використаних джерел:

1. Переваги та недоліки стратегічного управління. URL: Переваги та недоліки стратегічного управління (thelib.info)

Пікуліна Н. Ю., к.е.н., доцент

Сергієнко Д. А., студентка Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

На третьому місяці війни індекс емоційного напруження населення підвищився з 2.7 до 3.5. Але менше складнощів зазнають ті, хто має роботу чи хоча б часткову зайнятість, а найважче тим, хто не працює – лише 40% з них перебувають у відносно нормальних обставинах. Вищий рівень психологічної витривалості демонструють люди до 50 років, як правило, чоловіки, які повноцінно працюють, перебувають у відносно нормальних обставинах, здатні активно вирішувати проблеми і не змінили місце проживання через війну. Найменшу стійкість мають жителі сходу, пенсіонери та ті, що втратили роботу.

Наразі збільшується кількість українців, які повертаються до роботи. Серед тих, хто мав роботу до війни, продовжують працювати 59 % (рис. 1). До 32 % збільшилась кількість працюючих у звичному режимі (рис. 2). 24 % працюють частково/віддалено, а 3% – почали працювати на новій роботі. 39 % працюючих до війни, досі її не мають (у березні – 53 %, на поч. квітня – 41 %).

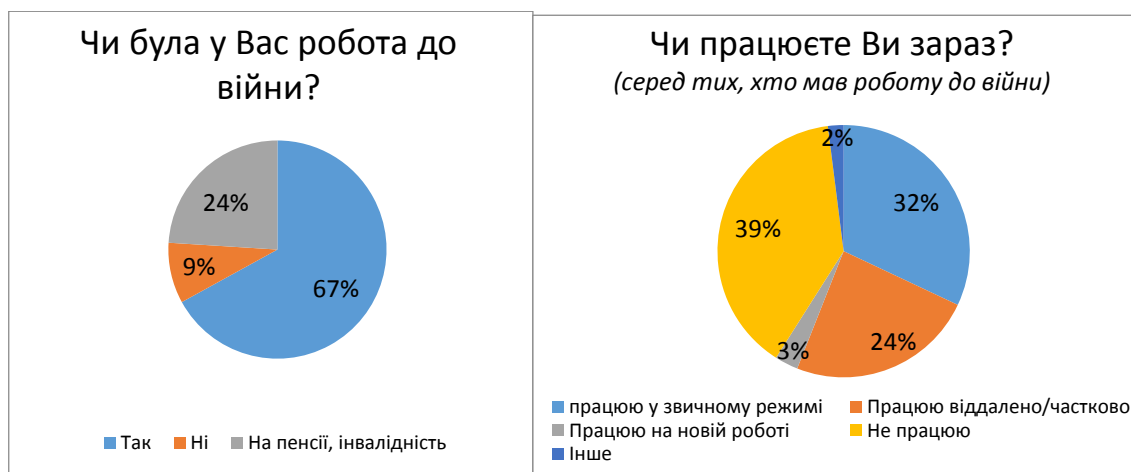

Рис. 1. Порівняння рівня зайнятості населення до та під час війни

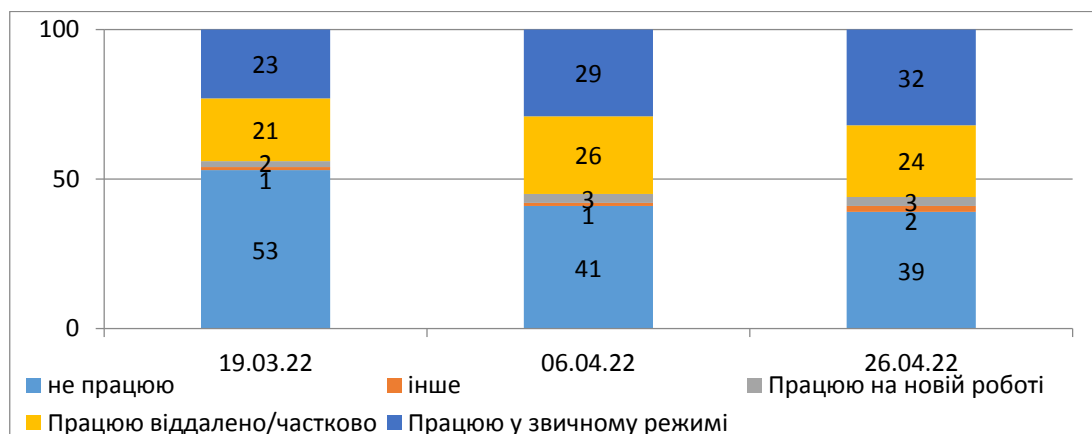

Рис. 2. Рівень зайнятості населення під час війни по місяцях

Більше половини опитаних (54 %), які втратили роботу на час війни, вірять, що зможуть повернутись на попереднє місце роботи. 40 % – не вірять.

Найбільше постраждали від війни сфера послуг, освіта і наука, юристи, автомобільний бізнес, спеціалісти у сфері безпеки, домашній персонал, спеціалісти з інсталяції та сервісу. Найбільше пропозицій роботи зараз у сфері ІТ, продажу та рітейлі, рекламі та PR, маркетингу. Менше – у сфері будівництва, транспорту та логістики, фармацевтики та медицини.

Проблема працевлаштування гостро встала для багатьох українців. Рівень безробіття сьогодні дуже високий, при цьому українці намагаються працевлаштуватись насамперед з метою отримання заробітної плати.

Варто зазначити, що катастрофічна ситуація з робочими місцями на тимчасово окупованих територіях. Наприклад, Херсон. Наразі працюють лише комунальні підприємства. Найбільший ТРЦ Херсонщини «Фабрика» розбомбили ще 1 березня – тисячі жителів залишились без роботи. Шляхи на в'їзд в місто та виїзд з міста закриті. Підвозу продуктів та ліків немає, тож найбільші українські мережі супермаркетів та аптек зачиняються.

Дві третини респондентів, які втратили роботу внаслідок війни, готові змінити місце роботи. 58% опитаних не проти перекваліфікуватися на іншу професію, а 49% – готові працювати в іншому регіоні країни (рис. 3).

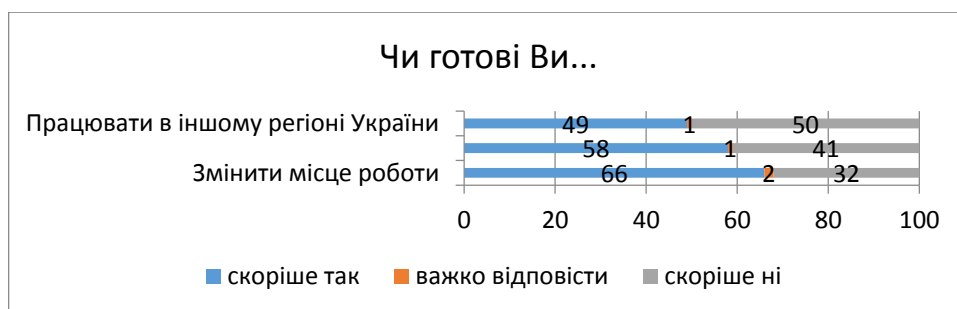

Рис. 3. Настрої працівників щодо подальшої роботи

Тим, хто готовий шукати роботу в умовах війни, надають такі поради: оцінити емоційні та фінансові ресурси; зайняти проактивну позицію; створити або оновити резюме; використовувати усі можливі способи пошуку роботи.

У складних життєвих обставинах людина може вибирати різні стратегії поведінки. Так активно вирішують свої проблеми ті, хто працює. Непрацюючі – готові перечекати з рішеннями. Активна життєва позиція сприяє збереженню чи поверненню на робоче місце та навпаки – наявність роботи сприяє можливості активно вирішувати свої проблеми (людина зберігає свій соціальний статус та має матеріальне забезпечення).

Отже, дуже важливою для відносної нормалізації життя українців під час війни є можливість якнайшвидше відновити роботу та запустити підприємства.

Наразі спостерігається поступове відновлення зайнятості: у березні наймали співробітників 18,7% компаній, у квітні таких компаній побільшало. А отже, держава робить все можливе для стабілізації ситуації в країні.

Список використаних джерел:

1. Восьмой общенациональный опрос: психологические маркеры войны (6 апреля 2022). *Соціологічна група «Рейтинг»*: веб-сайт. URL: <https://ratinggroup.ua/ru/research/ukraine/b29c8b7d5de3de02ef3a697573281953.html> (дата звернення: 07.05.2022).

2. Девятый общенациональный опрос: социально-экономические проблемы во время войны (26 апреля 2022). *Соціологічна група «Рейтинг»*: веб-сайт. URL: https://ratinggroup.ua/ru/research/ukraine/devyatyy_obschenacionalnyu_opros_socialno-ekonomicheskie_problemy_vo_vremya_voyny_26_aprelya_2022.html (дата звернення: 07.05.2022).

Погорілий О. І., аспірант
Саричев В. І., д.е.н., проф.,
професор кафедри економіки та соціально-трудо­вих відносин
Університету митної справи та фінансів

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

Якість персоналу та його співвідношення із ціною на поточний момент часу (ринку праці: внутрішньому, локальному або глобальному) відображає сутність категорії «конкурентоспроможність персоналу». При цьому залежно від рівня оцінки можна проводити оцінку, як окремих працівників, так і професійних груп (персоналу окремих підрозділів організації) або персоналу компанії у цілому. Якість персоналу або конкурентоспроможність працівників пропонується розглядати вчотирьох аспектах:

- щодо вимог конкретного працівника на підприємстві;
- щодо інших працівників того ж підприємства;
- щодо працівників підприємств-конкурентів на національному ринку;
- щодо працівників підприємств-конкурентів на міжнародному ринку [1, 123].

Отже, оцінка конкурентоспроможності персоналу – це цілеспрямований процес встановлення відповідності якісним характеристикам персоналу щодо вимог на підприємстві, національному чи глобальному ринках праці. Якоїсь універсальної системи оцінки персоналу не існує. Така система повинна створюватися під кожне підприємство окремо, враховуючі конкретні завдання, що стоять перед підприємством в цілому та перед персоналом.

Перед початком проведення будь-якої оцінки слід визначити цілі, які ми хочемо досягти під час проведення оцінки. Саме за допомогою визначених цілей можна розібратися з планами для їх досягнення, та визначити конкретний результат, який хочемо досягнути. У цілях фіксується конкретні бажані стани окремих характеристик підприємства, на досягнення яких і спрямовується діяльність оцінки персоналу. Так, цілей проведення оцінки конкурентоспроможності персоналу зображенні на рис. 1.

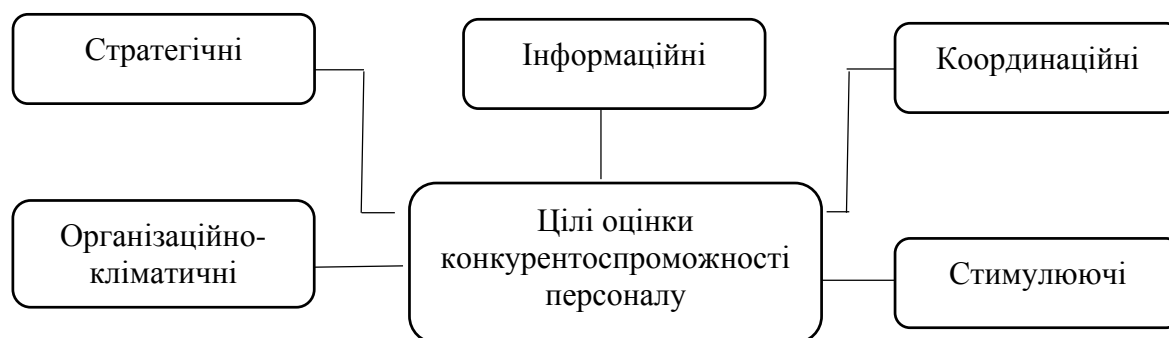

Рис. 1. Цілі оцінки конкурентоспроможності персоналу підприємства

Джерело: [2, с.302].

Беззаперечно всі перераховані вище цілі взаємопов'язані і для підвищення конкурентоспроможності та ефективності роботи персоналу, зокрема й підвищення конкурентоспроможності та ефективності роботи підприємства у цілому, повинні реалізовуватися в комплексі.

Якісна система оцінка, що вона була дієвою та практичною користуванні, повинна відповідати таким вимогам:

- об'єктивність: мінімізація впливу суб'єктивного ставлення оцінювача до оцінюваного;
- адекватність: оцінка тільки значущих для виконання професійної діяльності якостей і характеристик працівника;
- надійність: захищеність результатів оцінки від впливу випадкових чинників;
- достовірність: відповідність результатів оцінки реальному рівню оцінюваного;
- можливість прогнозу: виявлення нахилів та здібностей оцінюваного до того чи іншого виду робіт;
- комплексність: оцінка не тільки кожного співробітника, але й відносин та зв'язків між ними;
- прозорість: зрозумілість процесу і критеріїв оцінки не тільки вузькому колу фахівців, а й самим оцінюваним [3, 98].

Одним із найважливіших етапів проведення оцінки конкурентоспроможності персоналу, безумовно, є вибір або розроблення методики проведення оцінки. Розглянувши вітчизняну та зарубіжну наукову

літературу ми дійшли висновку, що не існує єдиної методики оцінки конкурентоспроможності персоналу і кожен вчений пропонує свою методику оцінки. Отже, оцінка конкурентоспроможності персоналу надає підприємствам різнобічну інформацію, щодо конкурентних переваги і рівня компетенції працівників, як щодо внутрішніх виробничих процесів, так і персоналу підприємств-конкурентів, що дає змогу за допомогою ефективного управління людськими ресурсами підприємства сприяти підвищенню його конкурентоспроможності у цілому. А підприємству слід обрати ту методику оцінки, яка дозволяють здійснювати відбір найбільш конкурентоспроможних працівників на ринку праці, позитивно вливати на підвищення якості трудового потенціалу окремих працівників і підприємства в цілому.

Список використаних джерел:

1. *Акулов М. Г.* Економіка праці і соціально-трудова відносина: навч. посіб. / Акулов М. Г., Драбаніч А. В., Євась Т. В. та ін. Київ: ЦУЛ, 2012. 328 с.
2. *Клименко С. М.* Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. / С. М. Клименко, О. С. Дуброва, Д. О. Барабась та ін. Київ: КНЕУ, 2016. 527 с.
3. *Данюк В. М.* Менеджмент персоналу: навч. посібник / В. М. Данюк, В. М. Петюк, С. О. Цимбалюк; за заг. ред. В. М. Данюка, В. М. Петюха. 2-ге вид. Київ: КНЕУ, 2012. 98 с.

Полевод Є. Г., студент
Університету митної справи та фінансів

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

Постановка проблеми. У зв'язку з розвитком зовнішньоекономічної діяльності, підвищенням конкурентоспроможності національної економіки, інтеграції України до міжнародного економічного суспільства, високим рівнем контрабандних товарів виникла необхідність у дотриманні принципів автоматизації митної безпеки.

У сучасних умовах реформування митниці необхідно, тому що в країні високий рівень корупції, та корупційні схеми завдають збитки на мільярди доларів кожного року. Наприклад, у 2017 році в Україні почалося системне реформування Державної фіскальної служби. Результати реформування повинні бути такі: 1) прозора митна система; 2) сучасний митний контроль та забезпечення; 3) попередження, своєчасне виявлення, і, як наслідок, усунення правопорушення; 4) прозорість у структуризації митних органів.

Процеси трансформації митної системи України до стандартів сучасності приводить до того, що митне управління стикається з проблемами впливу негативних факторів, які виникли ще в попередньому період розвитку. Вони не тільки сповільнюють темпи впровадження позитивних змін, але й сприяють адаптації старих проблем до нових умов роботи митних органів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджували основні теоретичні засади митного контролю такі вчені як: М. О. Губа, П. В. Пашка, Ю. Д. Кунєв, А. О. Костенко С. М. Перепьолкіна, Н. І. Гавловська, І. Г. Бережнюк, О. П. Рябченко, М. М. Левко, Г. Козаченко та інші науковці. Це дало право детально обґрунтувати зв'язок між системою митного контролю та необхідністю його цифровізації.

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, надійне наповнення державного бюджету, забезпечення належного захисту довкілля та здоров'я громадян, культурно-історичних цінностей, стійкість до контрабандних товарів вимагають дотримання національних інтересів, а також інтереси юридичних, фізичних осіб та регіонів у митній сфері. У зв'язку з цим існує нагальна необхідність дотримання принципів митної безпеки.

М.О. Губа характеризує митну безпеку держави як стан захищеності митних інтересів України, який забезпечується завдяки ефективній реалізації державної податкової політики та політики в галузі державної митної справи, характеризується надійним функціонуванням митної системи, безпечністю митного простору країни, відкритістю національної економіки та прийнятним рівнем експортно-імпоротної залежності держави і ґрунтується на врахуванні фіскально-регуляторних пріоритетів країни та інтересів платників митних платежів [2, 80–81].

П. В. Пашко поєднує характерні риси митних загроз, розуміючи при цьому безпосередню чи конкретну форму митної загрози на її стадії переходу від реальності до дійсності, що є наслідком суперечностей, які виникають у суспільстві, а також у економічних та політичних відносинах, у зовнішньоекономічних сферах [3, 6–13]. Тобто потрібно сприяти забезпеченню митної діяльності, що детермінує форми прояву, способи впливу та наслідки митних збитків.

Контроль «не є самоціллю, а являє собою невід'ємну частину системи регулювання, яка спрямована на виявлення відхилень від прийнятих стандартів і порушень, що засновані на принципах законності, економії матеріальних ресурсів та ефективності на початковій стадії, для того, щоб мати можливість вжити виправних дій і, в деяких випадках, притягнути до відповідальності або отримати відшкодування шкоди, заподіяної державі, вжити заходів щодо запобігання чи зменшення майбутніх порушень.

Механізм «Єдиного вікна» означено як механізм для взаємодії декларантів та їх представників з органами доходів і зборів, щодо переміщення товарів, призначення транспортних засобів комерційного

призначення через митний кордон України, що передбачає одноразове подання в електронній формі через єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно міжнародної торгівлі» документів та/або інформації на відповідність Митному кодексу, іншим законам України, про рух товарів і транспортних засобів, міжнародні договори України, обов'язковість яких затверджено Верховною Радою України, та нормативно-правові акти, видані на підставі та на виконання Митного кодексу України та інших законодавчих актів [4].

Метою впровадження системи управління ризиками є формування ефективної та результативної системи митного адміністрування, яка здійснює митний контроль на підставі поєднання принципів вибірковості та достатності, що сприятиме ефективному розподілу державних ресурсів митної служби на пріоритетних напрямках та дозволяє забезпечити необхідний рівень фінансової безпеки. Ряд авторів наголошують на тому, що система управління ризиками побудована на методиках, які мають непрозорий характер, що не створює сприятливих умов для суб'єктів митного контролю [5, 138–144].

Виходячи з міжнародних стандартів, митний контроль має такі особливості: здійснення контрольних процедур має бути обмежено мінімальною кількістю операцій, що необхідні забезпечення дотримання митного законодавства; використання ефективної системи управління ризиками у процесі митного контролю; найбільш доцільне використання інформаційних технологій та електронних комунікацій [6, 78–85].

Митний контроль здійснюється органами митного контролю, тим самим забезпечуючи функцію перевірки законності переміщення товарів та транспортних засобів що перетинають митний кордон. У ході процедур митного контролю перевіряються не лише товари що беруть участь у зовнішньоторговельних угодах, а й знижується рівень митного комерційне шахрайство, спрямоване на контрабанду.

Легко помітити, що ефективний рівень захисту вищий за номінальний рівень захисту на готову продукцію, коли середня тарифна ставка на сировину нижча, ніж на кінцевий продукт. Інтуїтивно, діяльність отримує більше від захисту своїх результатів, ніж втрачає від захисту своїх входів. Аналогічно, чим більший перевищення тарифної ставки на кінцевий продукт над тарифом на сировину, тим ефективніший захист диференційованих мит пропонують місцевим виробникам [7, 153–171]. Це означає, що диференційована структура тарифів може спричинити значні економічні викривлення. Імпортозамінники користуються перевагою і таким чином відволікають інвестиції від експортних галузей. Крім того, експортні галузі зазнають штрафів за тарифами на свої власні ресурси та на ресурси місцевих постачальників. Спеціальні митні правила, такі як недоліки та тимчасове ввезення, дозволяють експортерам уникнути сплати мита на свої ввезення. Метою таких правил є компенсація певної упередженості, яку створює диференційована структура тарифів щодо експортних галузей.

Сучасне національне митне законодавство вдосконалюється і розвивається відповідно до світових тенденцій і взяття врахування фундаментальних міжнародних конвенцій у сфері митного регулювання. Процес став примітивним після ратифікації Угоди про асоціацію Україна-Європейський Союз у 2014 році [8].

Для ефективної боротьби з контрабандою та порушеннями на митниці формування майбутньої стратегії щодо забезпечення митної безпеки має втілюватися через механізм завчасного виявлення ризиків, та усунення внутрішніх та зовнішніх загроз на митниці.

Таким чином, було визначено, що багато з основних функцій на митниці концентрується на запровадженні заходів фіскальної політики та контролю, що, в свою чергу потребує цілісного реформування митного забезпечення, впровадження посиленого митного захисту та системних зміни електронізації і цифровізації митного контролю.

Список використаних джерел:

1. Пашко П. В. Митний аудиторський контроль. *Вісник КНТЕУ*. 2012. № 5. С. 89–101.

2. Губа М. О. Фактори підвищення ефективності здійснення державної митної справи в Україні. *Дослідження теоретичних аспектів та розробка системи оцінювання ефективності митних процедур*: матеріали науково-практичної конференції, м. Хмельницький, 25 вересня 2014 р. С. 80–81.

3. Пашко В. П. Щодо окремих питань забезпечення ефективності митного контролю. *Митна безпека*. 2010. № 1 Серія «Економіка». С. 6–13.

4. Руднева З. С. Состояние, оценка и направления развития таможенного контроля после выпуска товаров. *Вестник университета*. 2019. № 1. С. 138–144.

5. Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей): проект Закону України від 03.06.2016 № 4777. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59320

6. Кунєв Ю. Д. Митне оформлення і митний контроль: системно-правова модель. *Вісник Академії митної служби України*. Серія: Право. 2009. № 2. С. 78–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2009_2_15

7. Костенко А. О. Механізми розбудови митного контролю після випуску товарів в Україні. *Зб. наук. праць університету ДФС. Електронне наукове видання* / гол. ред.: М. О. Кужелев. 2017. № 1. С. 153–171.

8. Перепьолкін С. М. Міжнародне митне співробітництво: рамкові стандарти Всесвітньої митної організації. *Митна справа*. 2007. № 1. С. 6–11.

9. Актуальні питання теорії та практики митної справи: монографія / за заг.ред. І. Г. Бережнюка. Хмельницький: ПП Мельник, 2013. 428 с.

Поліщук В. Г., к.е.н., доц.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Луцького національного технічного університету

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ НА СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Сучасні фінансові цифрові інновації останнім часом потужно впливають на міжнародні відносини. Новітні досягнення діджиталізації та проникнення її в усі сфери життя, безумовно, впливають і на прогрес фінансових інновацій. Варто зазначити, що діджиталізація стосується багатьох глобальних аспектів, у тому числі й національних економік. Україна не є винятком та активно долучається до трансформації національної аналогової економіки до цифрової. Варто пам'ятати про нормативне регулювання даного питання, зокрема, така діяльність регулюється постановою Кабінету міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки» у рамках напрямку «Цифрова трансформація регіонів» [4].

Ми погоджуємося з думкою Благун С. І., що фінансовий сектор, який є важливою складовою економіки країни, потребує змін, котрі дозволять упродовж тривалого часу належним чином виконувати поставлені перед ним завдання. Інновації та конкурентоспроможність мають характеризувати фінансовий сектор в цілому та окремі фірми та установи в ньому. Таким чином, питання про загальний вплив інновацій на процеси зростання в конкурентоспроможній економіці поділяє інновації на лінійні сектори продукції та процеси, складові яких залежать від технологічних та організаційних кроків, що відбуваються в усій економіці. У результаті багато прикладних досліджень породили нову економічну теорію, яка матиме великий вплив на функціонування грошово-кредитної системи та макроекономічну політику. Крім того, фінансові інновації є важливим фактором, який може призвести до змін у формі фінансової системи, тим самим змінюючи умови та потенціал функціонування фінансових і фізичних гравців [2].

На думку вчених Тарсюк М. В. та Кощєєва О. О., FinTech – це динамічно розвинутий сегмент на перетині секторів фінансових послуг і технологій, в якому технологічні стартапи і нові учасники ринку застосовують інноваційні підходи до продуктів і послуг, які традиційно надаються сектором фінансових послуг. Або FinTech розшифровується як фінансові технології, які зачіпають не тільки сам фінансовий сектор, але і усі галузі, так чи інакше пов'язані з ним. У світовому FinTech виділилися такі підкатегорії, як: управління рахунками та активами; кредитування; обробки платежів, фінансових активів та цінних паперів; мобільні платежі і сервіси переказу коштів; захист цифрової особистості та кібербезпека; фінансування освіти і малого бізнесу; роботизовані консультанти; розподілені реєстри і блокчейн; необанкінг; страхові технології та інші [5].

Відповідно до дослідження Безпалого Р. В., враховуючи вплив вищезазначених технологій, зростання обсягів електронної комерції та беручи до уваги значну кількість людей, що не є частиною банківської системи та недоотримують бажаний обсяг послуг, труднощі, з якими зіштовхується банківський сектор при обслуговуванні мікро та малого бізнесу й людей, що проживають у віддалених районах, на ринку сформувався незаповнений фінансовий сегмент, що надає значні інвестиційні можливості фінтеху [1].

На сьогодні особливого значення набуває питання фінансіалізації. Зокрема, Богач Ю. І. розуміє під фінансіалізацією в даному випадку трансформаційні зміни в економічній системі, що проявляються на мікро- (збільшення частки доходів економічних суб'єктів від фінансової діяльності, рівня їхніх запозичень, перехід до вартісно-орієнтованого менеджменту компаніями, зростання частки інституційних інвесторів у структурі акціонерів), мезо- (зростання обсягів угод, укладених на фінансовому ринку, розширення складу його учасників, підвищення рівня його міжнародної інтегрованості, впливу на національну економіку, поява нових фінансових інструментів) та макрорівні (відрив фінансового сектора від реального, зростання частки національного доходу, що належить власникам фінансових активів, підвищення нерівності доходів, частоти фінансово-економічних криз) [3].

Отже, сучасні фінансові інновації будуть чинити і надалі потужний вплив на міжнародні відносини, адже ситуація в глобалізованому економічному світі зазнає негативних впливів через зростаючу інфляцію, кризу в торгівлі агросировини, енергетичні дисбаланси, зміну туристичних авіаперевозень та ін. Дуже велика кількість цих процесів залежить нас сьогодні від подальшої ситуації в Україні у 2022–2023 рр., і далі впливатиме на глобалізовані економіку та фінансові ринки. Тому пошук нових інноваційних підходів у фінансовій сфері дозволить здійснити трансформуючий вплив на глобалізовані економічні процеси, а отже сучасне розуміння фінансіалізації набуде нового, більш ефективного, значення.

Список використаних джерел:

1. *Безпалый Р. В.* Фінтех-інновації: передумови становлення та сучасні тенденції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 2. С. 44–49.

2. *Благун С. І.* Фінансові інновації як елемент фінансової системи. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2021. № 6. Том 2. С. 152–157.

3. *Богач Ю. І.* Аналіз теоретико-методологічних підходів до визначення поняття фінансіалізації. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 37. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-41>

4. Офіційний сайт «Верховної Ради України. Законодавство України», Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-%D0%-BF#Text>

5. *Тарасюк М. В., Коцесв О. О.* Інновації в глобальній цифровій фінансовій сфері: оцінка трансформації. *Актуальні проблеми міжнародних відносин.* 2017. Випуск 131. С. 94–110.

Правдіна Є. С., студентка
Запорожченко В. О., студентка
Туболец І. І., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК СУЧАСНА ІННОВАЦІЙНА ФОРМА БІЗНЕСУ

На тлі невизначеності та загострення багатьох економічних і соціальних проблем ведеться пошук нових підприємницьких підходів та інноваційних бізнес-моделей. Соціальне підприємництво – це такий ефективний інноваційний механізм, який поєднує соціальну місію організації з класичними методами ведення бізнесу та інноваційними ідеями, має хорошу здатність вирішувати соціальні проблеми та сприяти національному розвитку. Саме тому соціальне підприємництво є інноваційним інструментом соціальної трансформації та соціальної стійкості [1].

У багатьох наукових дослідженнях підкреслюється продуктивність соціальних підприємств у вирішенні багатьох соціальних проблем, і це позитивно впливає на діяльність некомерційних організацій. Поки люди стикаються з необхідністю вирішення соціальних проблем, інноваційний бізнес має велике значення [2]. Метою роботи є визначення ролі соціального підприємництва у вирішенні соціальних проблем і дослідження подальшого його розвитку в Україні.

Згідно з концепцією «змішаної» або «комбінованої вартості» Дж. Емерсона, організація – це елемент соціально-економічної реальності, в якій діяльність поєднує взаємодоповнювальні економічні та соціальні компоненти. Тобто концепція Дж. Емерсона вказує на соціальну природу будь-якої економічної діяльності та дозволяє виділити основний підхід до розуміння таких явищ, як соціальне підприємництво [3].

Насамперед, соціальне підприємництво – це бізнес, створений для вирішення соціальної проблеми. У разі повного дефіциту ресурсів держава не може вирішити всі соціальні проблеми. Так само традиційне підприємництво мало зацікавлене в їх подоланні [4].

Згідно з базовим дослідженням 2020 року та аналізом інших аналітичних і статистичних джерел, сьогодні в Україні налічується близько 1000 підприємств, які можна віднести до соціальних підприємств. Поступове збільшення кількості соціальних підприємств (82 %) за останні 6 років є реакцією на прояв соціально-економічної кризи, спричиненої політичними та геополітичними кризами. Тому є нагальна потреба пошуку

альтернативних джерел фінансування та допомоги для вирішення соціальних проблем найбільш уразливих верств громадян. Новостворені соціальні підприємства з'явилися як інструменти, які можуть частково вирішувати ці соціальні проблеми. Основним механізмом формування нових соціальних підприємств є економічна самосолідарність нових соціально незахищених верств населення, об'єднаних прагненням до вирішення власних соціально-економічних проблем [5].

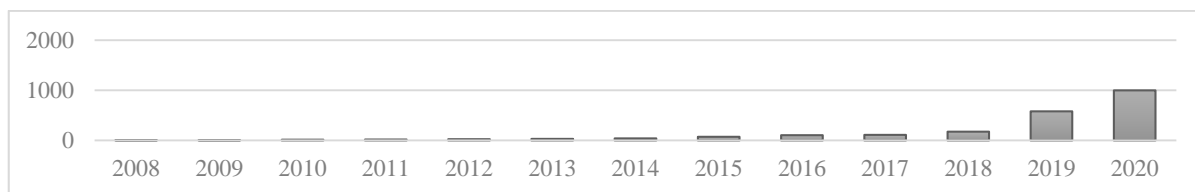

Рис. 1. Динаміка росту соціальних підприємств [5]

Наразі соціальне підприємництво в Україні розвинене не в повній мірі, однією з причин цього є недостатнє розуміння громадськістю, державним та бізнесовим секторами природи соціальних підприємств, їх відмінності від інших форм підприємництва та їх ролі. У нашій країні існують певні труднощі, такі як: труднощі з формуванням стартових фондів; недосконала законодавча база; відсутність фінансових ресурсів; ринкова конкуренція з неприбутковими громадськими організаціями; обмежені соціальні очікування та недовіра населення; відсутність або недостатнє управління бізнесом; низька заробітна плата; низький рівень мотивації; бюрократичні бар'єри. Все це гальмувало розвиток інноваційного бізнесу. Незважаючи на труднощі, з якими стикається соціальне підприємство, його розвиток зазнав позитивних змін [2].

Таким чином, соціальне підприємництво як економічний феномен дозволяє зосередитися на вирішенні важливих соціальних проблем, творчо поєднуючи та реалізуючи соціальні та ділові підходи для досягнення соціально-економічної місії. Результатом ефективної діяльності соціальних підприємств є вирішення таких нагальних проблем, як працевлаштування, підтримка соціально незахищених верств населення, їх адаптація до суспільного життя, соціальна допомога та підтримка інвалідів, щоб мати можливість надавати якіснішу та своєчасну соціальну допомогу в умовах гострої нестачі бюджетних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. *Завадських Г. М., Тебенко В. М.* Аналіз діяльності соціального підприємництва в Україні. *Соціальне підприємництво як інноваційний вектор розвитку економіки України: матеріали міжнар. наук. конф.*, (м. Берлін, 19–21 січ. 2021 р.), Берлін, 2021. С. 240–245.

2. *Попович А., Кацьора А.* Перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні. *Ужгородський національний університет, 2020. С. 39–44.*

3. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін: посібник / Свинчук А. А., Корнецький А. О., Гончарова М. А., Назарук В. Я., Гусак Н. Є., Туманова А. А. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. 188 с.

4. Волкова М. В., Шевченко В. С. Роль соціального підприємництва у забезпеченні сталого розвитку України. 2016. С. 5.

5. Соціальне підприємництво в Україні економіко-правовий аналіз. Звіт. 2020. 37 с. URL: https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/202011/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian.pdf

Prokopenko A. Yu., student
Shcholokova H. V., Candidate of Political Sciences,
Associate Professor, Associate Professor
of the Department of International Economic
Relations and Regional Studies
University of Customs and Finance

CHINA'S SOFT POWER STRATEGY

Until the 20th century, international relations were traditionally determined by the politics of hard power. Hard power manifests itself in the form of economic and military coercion.

The term “soft power” was introduced by J. Nye in 1990. From his point of view, country can achieve the desired goals by drawing attention to its culture, language and creating a positive image of the country.

For the first time in China, the term “soft power” was used in 2007. Hu Jintao presented the official interpretation of this term, proclaiming cultural values as an important element of international politics. The central government has developed top-down strategies to enhance China's soft power, which, combined with public diplomacy, aim to build a positive international image of China and the acceptance of Chinese values and culture [1].

China uses a soft power strategy in three components:

- traditional views of culture,
- Confucianism,
- technology.

One of the important aspects of China's soft power is the Confucius Institutes. The Confucius Institutes Program was developed with the aim of popularizing the Chinese language and culture in other countries of the world.

In recent years, Chinese soft power has been quite successful and has increased its potential to become a superpower. Over the past decade, China has become a strong player in the international arena. China is building up soft power in culture, media and economics, thereby raising the country's image.

China continues its integration policy in international relations and institutions. The main objects of China's soft power influence are Central Asia, Latin America and Africa, where the influence of Chinese soft power crowds out national culture. China aims to move closer to these regions in order to obtain valuable resources.

The Chinese leadership also sets itself another important goal – to conquer the world resource markets and have good allies. China has made the greatest progress on the African continent, where its actions are supported by the 72 % of the population.

In 2012, China launched the African Talents Program at Confucius University. More than 30,000 African professional students have the opportunity to complete the full course scholarships to study at Chinese universities [2].

However, there are problems connected with Chinese soft power. China does not have the kinds of freedoms and human rights that are considered important components of soft power. At the same time, American soft power is completely free from government control.

But at the same time, Chinese soft power has a positive aspect. China is destroying foreign stereotypes by popularizing its culture and values and drawing attention to its country.

American strategist Robert Kuhn notes the influence of the Chinese film industry as an important aspect of soft power. In 2020, China's film industry has become the global market leader in the industry's recovery from the pandemic. China's box office totalled \$ 3.1 billion, and China ranked 5th in 2020 on the Soft Power Index by Brand Finance.

Since China has a lot of influence on the world stage, it will have to react quickly and improve its policies. The Chinese government is using a good strategy to train a new generation of young leaders from developing countries to achieve its goals [3].

Thus, China is effectively using soft power to bolster its international influence. The main objectives of Chinese soft power:

- 1) creating a positive image of country to neutralize social conflicts and contradictions;
- 2) popularization of the Chinese language, values and cultural exchange through Confucius Institutes;
- 3) strengthening its influence on other countries.

Respect for the Chinese economy has increased in the field of science and technology. China is considered a reliable partner with a good investment program.

China's soft and economic power began to level out and increasingly meet Western demands. China has focused on economic programs. China strives to become the new world leader.

Confucius Institute is the main instrument of China's soft power abroad. By popularizing the country's cultural aspects, the positive image of China grows and China becomes an attractive country for foreign countries.

But there is a problem with the level of freedom of speech and human rights. China is promoting own ideas under the control of the Communist Party.

References:

1. *Ding S.* Chinese Soft Power and Public Diplomacy: An Analysis of China's New Diaspora Engagement Policies in the Xi Era. URL: http://www.eai.or.kr/data/bbs/eng_report/201404011627122.pdf (accessed: May 26, 2022).

2. *MacDonald A.* Soft power superpowers: Global trends in cultural engagement and influence. URL: https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/j119_thought_leadership_global_trends_in_soft_power_web.pdf (accessed: May 26, 2022).

3. *Kuhn. R.* The Watcher: See how Chinese movies build its soft power. URL: <https://news.cgtn.com/news/3449544d33677a6333566d54/index.html> (accessed: May 26, 2022).

Прядко А. О., студентка

Бобровська О. Ю., д.держ.упр., проф.

Університету митної справи та фінансів

КАДРОВІ РИЗИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Останніми роками підприємства відчують зростання загроз з боку власного персоналу, що при цьому супроводжується погіршенням економічної безпеки підприємства внаслідок збільшення ризиків, пов'язаних з діяльністю персоналу. Це підтверджують результати п'ятого щорічного дослідження корпоративних ризиків Allianz Global Corporate & Specialty у 2016 р. згідно якого ризики, що пов'язані з персоналом, входять до 15 основних бізнес-ризиків як великих, так і середніх та малих компаній. Управлінська практика стверджує, що в середньому близько 80 % матеріального збитку компанія отримує в результаті дій власного персоналу [3, 246]. Тобто кадрові ризики можуть не тільки спричинити підприємству фінансові втрати, а й призвести до його повної втрати власниками або суттєвого зменшення ринкової вартості активів.

Проте довгий час ця проблема була поза зоною уваги як вчених, так і практиків. Так, в економічній літературі дотепер ототожнюються поняття «кадрові ризики», «ризики персоналу», «ризики управління персоналом», що багато в чому викликане відсутністю єдиних, загальноприйнятих підходів до розуміння сутності і класифікації кадрових ризиків і загроз поведінки. Не отримала належного теоретичного опрацювання і проблема управління кадровими ризиками.

Процес управління кадровими ризиками в загальному вигляді складається з трьох основних етапів: 1) ідентифікація ризиків (визначення потенційних видів кадрових ризиків, що мають місце в організації); 2) формалізація кадрових ризиків; 3) формування системи методів управління ризиками (розробка конкретних заходів і технологій, що дозволяють мінімізувати рівень кадрових ризиків) [2].

Управління кадровими ризиками являє собою складний процес, адже не усі ризики можна ідентифікувати й оцінити, велика їх частина має вірогідний характер. За підсистемами управління персоналом найбільш значущою вважаємо наступну класифікацію кадрових ризиків [3, 248]:

– ризики, що пов'язані з набором, підбором та відбором персоналу. У випадку реалізації вони призводять до виникнення таких видів ризиків, як

кваліфікаційні ризики, ризики зловживань та несумлінності, ризик опору нововведенням, економічні ризики;

– ризики адаптації пов'язані з можливою дезадаптацією нового працівника, формуванням позиції нелояльності до організації, закладанням потенційних причин конфліктів та опору нововведенням. Відсутність або низький рівень адаптації працівника до організації є однією з основних причин виникнення кадрових ризиків;

– ризик оцінки та атестації персоналу виникає через неправильний вибір методів оцінки, незадоволеність персоналу результатами оцінки, формальний характер оцінки та атестації;

– ризики, що пов'язані з мотивацією співробітників. У випадку реалізації вони можуть призводити до ризиків зловживань та несумлінності, ризику нелояльності, опору нововведенням;

– ризики розвитку персоналу у складі яких виділяють: ризики дострокового звільнення; ризики неефективного навчання; ризик неузгодженості стратегій підприємства та дій щодо управління персоналом; ризики неінвестування в розвиток персоналу;

– ризики неефективного використання персоналу організації пов'язані з недостатнім рівнем організації праці та неналежними її умовами, низьким рівнем трудової дисципліни, відсутністю програм зростання продуктивності праці тощо;

– ризики, що пов'язані зі звільненням працівників (ризик розголошення комерційної таємниці, ризик погіршення іміджу компанії, ризик зниження конкурентоспроможності, втрати динаміки розвитку, унікальних знань через звільнення співробітників – носіїв ключових компетенцій).

Підсумовуючи, кадрові ризики характеризуються наявністю загроз з боку персоналу для підприємства тому, що являють собою всі ризики, які виникають на підприємстві з огляду на діяльність персоналу. Процес захисту підприємства від небезпеки починається на етапі підбору персоналу на існуючі вакансії. Надалі цей процес існує безперервно, як безперервно функціонує на підприємстві його персонал, результативність у системі кадрової безпеки залежить від чіткої і ефективної взаємодії підрозділів організації. Кадрові ризики виникають внаслідок проявів професійних, ділових і особистісних якостей персоналу підприємства і містять у собі особистісні, психофізіологічні, моральні, комунікативні, освітні та професійно-кваліфікаційні ризики. Відповідно до принципів розподілу повноважень і компетенції на підприємстві мають бути утворені якісні горизонтальні зв'язки управління активами (часом, фінансами, людьми, інформацією) між кадровою службою та іншими службами і відділами. Доцільним стає здійснення періодичного внутрішнього і зовнішнього аудиту діяльності персоналу та дотримання низки вимог у випадку звільнення персоналу. Якісна перевірка кандидатів та правильне формулювання питань анкет і тестів під час прийому на роботу знижує ймовірність зловживань зі сторони останніх.

Водночас потребують особливої уваги питання, пов'язані з оцінкою впливу кожного з видів кадрових ризиків на результати господарювання.

Список використаних джерел:

1. *Кравченко В. О.* Кадрові ризики в системі управління персоналом організації. *Економіка і фінанси*. 2016. № 3. С. 15–23.
2. *Калініченко Л. Л.* Управління кадровим ризиком на основі застосування когнітивного моделювання. *Ефективна економіка*. 2012. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1275>
3. *Дуднева Ю. Е.* Сутність та класифікація кадрових ризиків організацій. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. Вип. 8. С. 245–249.

Razzhyvin Vitalii, Ph.D. (economics),
The Head of International Relations Department, senior lecturer
of the Management of FEA Department
University of Customs and Finance
Pawel Czarnecki, prof. dr. hab.
Rector of the Warsaw School of Management Collegium Humanum

DETERMINING THE COMPARATIVE BASIS FOR FURTHER ANALYSIS OF THE UKRAINIAN ECONOMY TAKING INTO ACCOUNT THE HISTORICAL COMPONENT

The historical milestones of society are an integral part of the life of civilization. The study of which is an important way to understand the events of the present. It is because of the need to compare, compare and analyze the past way of life that there is a demand for the study of different eras.

Ukraine is now going through times of turbulence due to the aggressive actions of its eastern neighbor, which, due to its eccentricity and revisionist-imperial policy, wants to change the political, economic and lifestyle of an entire nation. Unfortunately, even in the difficult times of military aggression, a certain measure of Ukrainian citizens have emotional resistance to events.

According to the research “Generation of Independence: Values and Motivations” of the social group “Rating” dated August 19, 2021, 32 % of our compatriots regretted the collapse of the Soviet Union. Most of the "nostalgic" lived in the south-east of the country, which is increasingly suffering from foreign invasion.

The impact of the Soviet period on the development of Ukraine was assessed by 52 % as neutral, 23 % as negative, and 18 % as positive. Polar assessments (both negative and positive) were, for the most part, given by representatives of the older generation (the age of the respondents was over 60 years old). A neutral position dominates among young people, since for them the period of the USSR is information from a history textbook, and not real experience [1].

For leveling the nostalgic component of the life of society and debunking the myth of the cheapness of life, it is one of the most important stages in the development of democratic Ukraine. That is why today requires a scientific

approach to comparing the benefits of life of periods that could show the dominant component of the democratic system over the autocratic and dictatorial ones.

At this stage of the study, it is necessary to determine the most successful years for the life of an average resident of the USSR and Independent Ukraine.

The question of determining the most decisive, from an economic point of view, the year in which the economy of the USSR had peak indicators, is contraversive. Due to the closeness of the economic and political model of the state and the masking of the real picture of inflation indicators and taking into account statistical indicators (now the system of national accounts (SNA) is mainly used in world statistics, but in the case of the USSR, due to the lack of market prices and the difficulties of calculating defense costs it doesn't always work. The official statistics of planned economies are based on the balance of the national economy (BNE), a concept of national product that is different from the now familiar gross domestic product).

According to research by Professor M. Harrison of the University of Warwick (USA) [2], 1977 can be considered successful in terms of GDP per capita and in accordance with socio-economic indicators that take into account the revival of international activity against the backdrop of the Olympic Games in Moscow and inactive negative sanctions impact for the aggressive policy against Afghanistan at the end of 1979 (Fig. 1.)

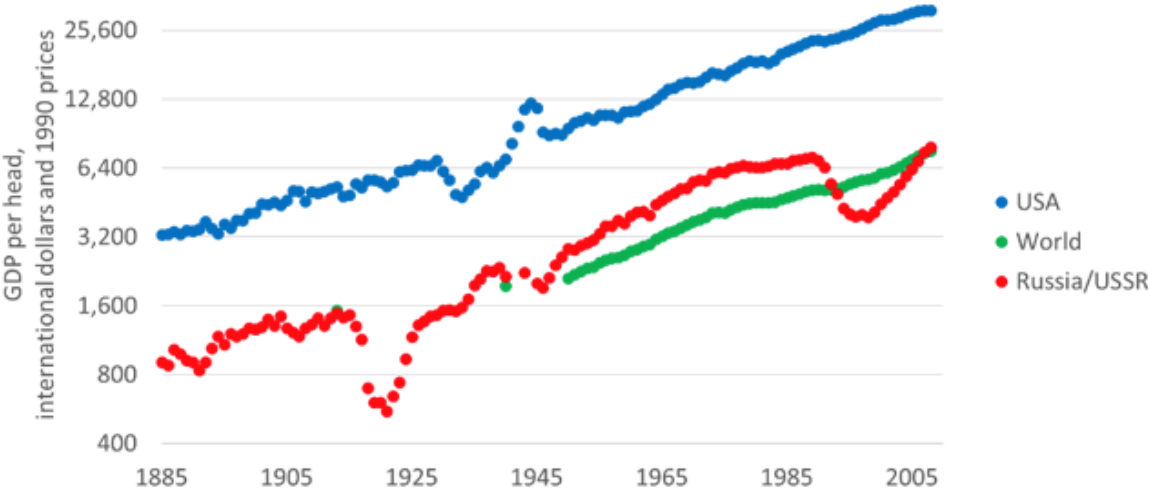

Fig. 1. Real GDP per capita, 1885–2008: US and Russia/Soviet Union compared to the world (1990 international dollars and prices) [2]

So, for further comparative analysis, in the subsequent scientific work we will use indicators and prices in the USSR in 1977, in which there was significant progress in economic terms, which is also confirmed by the rapid increase in the price of the most important export product of the USSR – oil throughout the entire twentieth century in accordance with the indicators from the site Our World is Data, which publish the main data on the global problems of mankind in the public domain [3] (Fig. 2).

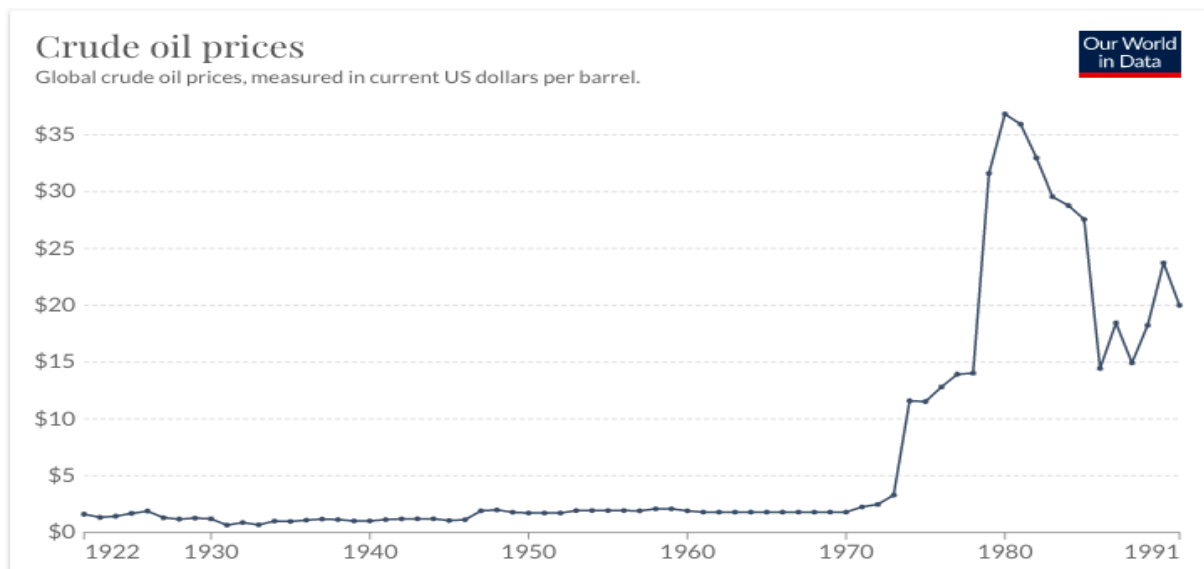

Fig. 2. Global oil prices, measured in current US dollars per barrel, 1922–1991 [3]

Thus, the definition of the base year of the study of the economic and social component is the basis for further comparative analysis of nutritional and social prices for the population of the territory of Ukraine under the USSR and during independence, which can substantiate the need for further liberalization and democratization of the European path of Ukraine.

References:

1. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/pokolenie_nezavisimosti_cennosti_i_motivacii.html (date of application 29.04.2022).
2. *Harrison M.* The Soviet economy, 1917–1991: It's life and afterlife. URL: <https://voxeu.org/article/soviet-economy-1917-1991-its-life-and-afterlife> (date of application 03.05.2022).
3. Global Crude Oil prices, measured in current US dollars per barrel. URL: <https://ourworldindata.org/grapher/crude-oil-prices?time=1922..1991> (date of application 03.05.2022).

Ратушна Д. А., магістрант
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

КОНСЕНСУС ЯК ІНСТРУМЕНТ ВЗАЄМОДІЇ МІЖНАРОДНИХ АКТОРІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У сучасному світі, де міжнародні відносини визначаються процесами глобалізації, а також такими чинниками як взаємовигідне співробітництво, взаємопроникнення та взаємозалежність, все більшого поширення для визначення їх специфіки набуває така дефініція як «світове співтовариство». До наукового обігу цей термін запровадив у 70-х роках ХХ століття Іммануїл Валлерштайн. «Світове співтовариство» передбачає

існування спільності цілей й діяльності громадян держав усього світу, які поділяють однакові цінності й об'єдналися через необхідність вирішувати спільно глобальні проблеми сучасної цивілізації.

Єдність і взаємозалежність світу в результаті глобалізації сприяє формуванню нових стандартів практики міжнародних відносин. У зв'язку з цим надзвичайно важливим і актуальним є вивчення особливостей та потенціалу застосування консенсусу в умовах світового співтовариства [1, 56].

Доцільно зазначити, що для забезпечення нормальної взаємодії всіх компонентів, які формують світове співтовариство, важливим є наявність потенціалу досягнення консенсусу, згоди, між ними у процесі вирішення принципових питань. Безперечно, що консенсус можна інтерпретувати як інструмент взаємодії елементів світового співтовариства, тобто держав та народів. Консенсус є одним із універсальних принципів співробітництва, оскільки його застосування дозволяє вирішити політичні, економічні, етнічні, релігійні, безпекові проблеми, спричинені як геополітичними факторами, так і процесами глобалізації.

У сучасних міжнародних відносинах консенсус означає розуміння цілей і пріоритетів міжнародної діяльності в контексті «збалансування інтересів», а не «балансування сил». Завдяки використанню потенціалу консенсусу можна вирішити багато проблемних питань, забезпечити гармонійне існування компонентів світового співтовариства. Звичайно, що досягнення консенсусу є тривалим процесом, який вимагає тривалої підготовчої роботи, спрямованої на узгодження позицій всіх сторін, залучених у процес розгортання певної міжнародної події.

Консенсус (міждержавний, національний, соціальний, тощо) – поняття, що характеризує значний обсяг і високий рівень взаємоузгоджених позицій, а також взаємозв'язки між питаннями суспільних відносин на основі вирішення конкретних проблем співпраці та взаємодії. Консенсус виникає у процесі вирішення існуючих проблем і протиріч у відносинах шляхом діалогу, переговорів, порівняння позицій, узгодження точок зору і зазвичай втілюється у відповідних політико-правових угодах – деклараціях, деклараціях, угодах.

Влада в міжнародній сфері не може довго і успішно існувати і розвиватися без згоди. Відсутність або порушення згоди загрожує дестабілізацією, зловживанням владою та, як наслідок, втратою впливу та влади.

Принципами формування та реалізації консенсусу в міжнародній сфері є: надійність, чесність, передбачуваність політики; відкритість інформації; чітке виконання зобов'язань; здоровий прагматизм; взаємна вигода у співпраці; врахування історичного досвіду; дотримання існуючих універсальних норм і правил; повага до територіальної цілісності, національного суверенітету та невтручання у внутрішні справи; стриманість як прийнятний принцип оборонного планування в прагматичних межах належної обороноздатності та захисту життєво

важливих ресурсів та інтересів; зниження значення факторів сили та військової переваги в контексті комплексної безпеки; забезпечення концептуальної основи контролю над озброєннями [2].

Необхідно зазначити, що застосування методу консенсусу доцільно для невеликих груп, учасники яких мають схожу мотивацію, досвід прийняття рішень консенсусом і досить близькі між собою. Цьому методу також притаманний ряд недоліків: необхідність використання тривалого періоду часу для узгодження позицій сторін, відсутність конкретних пропозицій щодо подальших кроків сторін, намагання зберегти статус-кво, що влаштовує певні сторони.

Консенсус – це призма сприйняття світового співтовариства, особливостей функціонування міжнародних відносин, що визначає зв'язок усіх їх компонентів. Консенсус стає своєрідним політичним ресурсом безпеки, функціонуючи як один із найважливіших чинників мотивації окремих людей чи людських спільнот. Але, незважаючи на численні труднощі та перешкоди на шляху зміцнення міжнародного миру та співпраці, є підстави вважати, що низка заходів, спрямованих на досягнення консенсусу сприятиме послабленню напруженості та налагодженню конструктивного співробітництва між всіма акторами міжнародних відносин – державами, організаціями громадянського суспільства, політичними лідерами та простими людьми.

Список використаних джерел:

1. *Клепацький Л.* Глобалізація і національні інтереси. *Міжнародне життя*. 2000. № 1. С. 48–59.

2. *Кривонос Р.* Міжнародна співпраця як об'єкт наукового дослідження. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_mv_2012_38-39_7 (дата звернення: 24.05.2022).

Ремшу В. Ю., студентка
Щолокова Г. В., к.п.н., доц.,
доцент кафедри міжнародних економічних
відносин та регіональних студій
Університету митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ ЄС НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Інвестиційну діяльність слід розглядати як важливу складову дій в контексті подальшого проведення економічних реформ в Україні. Держави ЄС є найбільшими інвесторами в Україну на даний момент.

З кожним роком відбувається подальший розвиток співробітництва між Україною та ЄС. Важливим результатом цього є збільшення потоку прямих іноземних інвестицій з країн – учасниць цього регіонального інтеграційного утворення.

Прямі іноземні інвестиції – це вкладення капіталу резидентом, тобто представником однієї країни, до реальних активів (компанії) реципієнта. Іноземні інвестиції відіграють важливу роль серед інших форм міжнародного капіталу.

Доцільним буде проаналізувати основні параметри міжнародної інвестиційної позиції та рахунок поточних платежів України у період з 2018 по 2021 роки (табл. 1) [1].

Таблиця 1

**Міжнародна інвестиційна позиція та платіжний баланс України,
млн дол. США (складено авторами на основі: [1])**

Рік	Міжнародна інвестиційна позиція			Рахунок поточних платежів
	Пасиви	Активи	Чиста позиція	
2018	155 555	133 490	-22 065	-6432
2019	168 580	140 883	-27 727	-4124
2020	171 665	149 762	-21 903	5267
2021	181 676	159 134	-22 542	-2639

У 2019 році прямі іноземні інвестиції склали 5,86 млрд дол. США, що на 16,8 % більше у порівнянні із попереднім роком. Але у 2020 році відбувся відтік прямих іноземних інвестицій – 868,2 млн дол. США. У 2021 році ситуація стала більш позитивною: прямі іноземні інвестиції склали 6,55 млрд дол. США (табл. 2) [2; 3].

Таблиця 2

**ПІ в Україну в період 2019–2021 р., млн дол. США
(складено авторами на основі: [2; 3])**

	2019	2020	2021
ПІ в Україну	5860	-868	6549
Країни ЄС	4826	-834	4887

Необхідно наголосити на тому, що процес притоку прямих іноземних інвестицій в Україну у період 2019–2021 рр. відрізняється своєю динамічністю. Наприклад, у 2019 році надійшла велика кількість прямих іноземних інвестицій, тобто була позитивна тенденція. Уже у 2020 році наступив відтік прямих іноземних інвестицій, що пояснюється цілою низкою різних причин.

Слід підкреслити, що останні декілька років коло головних інвесторів з держав Європейського Союзу до України не змінюється.

Показники щодо потоку інвестицій з цих країн до України у період 2019–2021 рр. представлені у таблиці 3 [2; 3].

Проаналізувавши вищезазначені дані, можна помітити, що досить велика кількість країн – членів ЄС є інвесторами для України, що вказує на досить розвинену взаємодію країн у цьому секторі.

Прямі іноземні інвестиції в Україну з країн Європейського Союзу у 2019–2021 рр., млн дол. США (складено авторами на основі: [2; 3])

Країна	2019	2020	2021
Австрія	121,4	41,7	112,4
Естонія	83,2	15,2	41,3
Кіпр	2 661	-910	999,9
Люксембург	185,1	214,5	166,5
Нідерланди	589	-266,3	1 962
Німеччина	93,3	-299,5	850,3
Польща	211,2	129,3	165,5
Франція	161,4	112,5	127,9

Отже, підводячи підсумки, необхідно зазначити наступне. Інвестиційне співробітництво між Україною та країнами ЄС характеризується такою системою відносин, яку формує комплексна взаємодія регіональної, державної та наднаціональної політики ЄС з відповідними інструментами співробітництва на кожному рівні. Важливу роль у цій складній взаємодії відіграють різноманітні фінансово-економічні та інвестиційні інститути, різноманітні фонди та програми розвитку. Для економіки України важливими є іноземні інвестиції, які є пріоритетним джерелом довгострокового зростання та надають низку переваг.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. Міжнародна інвестиційна позиція (за методологією КПБ6), у млн дол. США. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/IP_u.pdf (дата звернення: 27.05.2022 р.).
2. Офіційний сайт Національного банку України. Залишки за інструментами прямих інвестицій за регіонами, країнами світу та видами економічної діяльності. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 27.05.2022 р.).
3. Мінфін. URL: <http://www.minfin.com.ua> (дата звернення: 27.05.2022 р.)

Римшин Р. В., студент
Гірман А. П., к.політ.н., доц.,
доцент кафедри міжнародних економічних
відносин та регіональних студій
Університету митної справи та фінансів

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ ЄС

Євросоюз – це політичний актор, єдиний в своєму роді. Суверенітет, як і мотив до зовнішньополітичної дії, у ньому поділяють між собою держави-члени і різні інституційні гравці. Тому необхідно уточнити, що ми маємо на увазі, розмірковуючи про зовнішню політику Євросоюзу. З одного боку, у кожній з держав-членів є свої зовнішньополітичні пріоритети. З іншого боку, і сам Євросоюз має колегіальний голос при спілкуванні з третіми країнами і на багатосторонніх зустрічах. Принципи, на які спирається цей

колективний орган, визначені в Лісабонському договорі – це принципи демократії, верховенство права, універсальність і неподільність прав людини і фундаментальних свобод, повага людської гідності, принципи рівності і солідарності, а також повага принципів Статуту ООН і міжнародного права. Немає жодної іншої міжнародної організації в світі, в якій на різних рівнях управління взаємодіяло б стільки гравців, як в ЄС, внаслідок чого і процес прийняття зовнішньополітичних рішень в ЄС відрізняється великою складністю. Саме тому на міжнародному рівні Євросоюз спілкується трьома різними способами: міжурядовим, за допомогою наднаціональних інститутів, через окремих держав-членів.

Оскільки Європейський Союз (ЄС) не є державою, у ньому відсутні централізована влада і власні державні інститути, разом з тим його зовнішня політика відображає загальні особливості функціонування його специфічних (наднаціональних) інститутів. Тим часом європейські спільноти, з яких виріс Євросоюз, фактично стали учасниками міжнародних відносин з часу своєї появи в 1950-х роках. Термін «міжнародні відносини ЄС» з часом отримав специфічний сенс, маючи на увазі зовнішню торгівлю, допомогу третім країнам і ряд інших розрізнених галузевих «низьких» сфер міжнародної діяльності, якими займалася Європейська комісія (Комісія, ЄК) і які пізніше стали протиставляти «високому» виміру зовнішньої політики.

В інституціональному плані організація Євросоюзу унікальна. Так на відміну від національних політичних систем, в ЄС немає президента, ні прем'єр-міністра або навіть уряду. Злагоджену роботу забезпечують відразу кілька інститутів, у кожного з яких свої функції. Найголовнішими серед інститутів є Європейська комісія (ЄК), Європейський парламент (ЄП) та Рада Європейського союзу (Рада). Європейську комісію, що представляє інтереси Євросоюзу в цілому, нерідко називають урядом ЄС. Це впливовий бюрократичний орган, який відіграє ключову роль в управлінні інтеграційним об'єднанням. У Комісії більше влади, ніж у адміністраторів більшості міжнародних організацій. Проте, ця схожість з національним урядом оманлива.

Насправді в системі Євросоюзу ЄК ділить виконавчу владу з національними урядами, об'єднані в Раду. Європейський парламент, який представляє інтереси громадян країн ЄС виконує разом з Радою функцію законодавчої влади. Вони можуть відкидати законопроекти або вносити в них свої поправки. Але монополія на законодавчу ініціативу в ЄС віддана саме Європейській комісії.

Цей унікальний приклад гідний наслідування у XXI столітті з метою розбудови демократії та укріплення миру у всьому світі.

Список використаних джерел:

1. *Abdelal Rawi, Krotz Ulrich. Disjoining Partners: Europe and the American Imperium. Power in a Complex Global System / Ed. by Louis W. Pauly and Bruce W. Jentleson. London: Routledge, 2014. P. 131–147.*

2. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. 2016. URL: https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf

3. *Bátora J.* The Mitrailleuse Effect: The EEAS as an Interstitial Organization and the Dynamics of Innovation in Diplomacy. *Journal of Common Market Studies*. 2013. № 51 (4). P. 598–613.

Романенко В., студентка
Палешко Я. С., к.е.н., старший викладач
кафедри міжнародних економічних відносин
та регіональних студій
Університет митної справи та фінансів

УКРАЇНА У МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Процеси державотворення України відбуваються в період кардинальних політичних та економічних зрушень в українському суспільстві та історичних змін у системі міжнародних відносин, характерною ознакою яких є перехід від ери конфронтації, військово-політичного та ідеологічного протистояння до періоду співробітництва і відкритості. Географічне розташування на Європейському континенті та геополітичне становище держави, величина території, кількість населення, багаті природні ресурси, комунікаційні та транзитні можливості, потужний економічний, науково-технічний, інтелектуальний і воєнний потенціали, культурні традиції і політичні уподобання – все це має незаперечне значення для забезпечення національних інтересів України і ставить питання про необхідність визначення власних геополітичних цінностей [1].

Для утвердження України на міжнародній арені велике значення мало її визнання міжнародними організаціями, членство в яких є важливою гарантією національної безпеки нашої держави. У перші місяці незалежності Україну визнали кілька міжнародних організацій. 30 січня 1992 р. вона стала членом Ради з безпеки та співпраці в Європі (нині Організація з безпеки та співпраці в Європі – ОБСЄ). 10 березня 1992 р. Україна приєдналася до Північноатлантичної ради із співпраці (нині – Рада євроатлантичного партнерства). Спрямованість України на зміцнення миру й добро-сусідства в Європі засвідчив Президент України Л. Кравчук, підписавши 26 лютого 1992 р. Гельсінський Заключний акт наради щодо безпеки і співробітництва в Європі (1975) [2].

Підписання цього документа дало можливість Україні вступити до Міжнародного валютного фонду (МВФ), Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР). Важливим для економічної інтеграції України у світове співтовариство стало включення її в 2008 р. до Світової організації торгівлі (СОТ). Співробітництво з цими міжнародними фінансовими та торговими організаціями допомагає Україні вирішувати економічні проблеми, пов'язані зі структурною перебудовою економіки.

Україна бере активну участь у всіх напрямках діяльності ООН: підтримання міжнародного миру та безпеки; зміцнення верховенства права у міжнародних відносинах; розвиток співробітництва у вирішенні проблем соціально-економічного та гуманітарного характеру; забезпечення прав людини. Особливого значення наша держава приділяє саме проблемам безпеки та участі у миротворчих операціях. Показовим є те, що станом на грудень 2009 р. понад 385 військовослужбовців та працівників органів внутрішніх справ представляли Україну в семи миротворчих операціях ООН. В рамках ООН, Україна приєдналась до глобальної антитерорестичної коаліції, активно діє у правозахисній сфері, виступає стороною всіх міжнародно-правових документів ООН з прав людини. Крім того, наша держава є членом численних спеціалізованих установ ООН. Україна постійно долучається в межах ООН до вирішення глобальних проблем людства: боротьба з бідністю, покращення екологічної ситуації та охорона навколишнього середовища, вдосконалення системи охорони здоров'я [1].

На окрему увагу заслуговує ґрунтовна робота, що здійснюється українською стороною на різних напрямках співробітництва з МАГАТЕ. Одним із актуальних завдань цього співробітництва є налагодження взаємодії у «трикутнику» Україна – ЄС – МАГАТЕ в рамках інтеграції енергетичних просторів. Важливою для української сторони подією буде головування представника України на Другій сесії Підготовчого комітету Оглядової конференції 2010 року держав-сторін Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, яка відбудеться під егідою МАГАТЕ. Великого значення набуває міжнародне співробітництво наукових, освітніх та культурних інституцій, що відбувається в межах ЮНЕСКО [3].

На сучасному етапі міжнародного співробітництва все більше уваги приділяється сільському господарству, в тому числі, в контексті вирішення продовольчих, соціальних та екологічних проблем. Працюючи у складі п'яти комітетів та трьох комісій ФАО, українська сторона безпосередньо залучається до прийняття рішень у цій важливій сфері. Суттєвою перевагою співробітництва з ФАО є отримання Україною технічної допомоги для розвитку пріоритетних галузей АПК. У 2008 р. Україна підтримала заходи ООН з надання гуманітарної допомоги найбільш враженим продовольчою кризою країнам, а у 2009 р. – увійшла до числа донорів Всесвітньої продовольчої програми – найбільшої із організацій, що забезпечують надання такої допомоги. Першою країною-реципієнтом української продовольчої допомоги в рамках ВПП була Ефіопія

Список використаних джерел:

1. Україна. 30 років незалежності. Стислий довідник / за ред. д.і.н., проф. Киридон А. М. Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2021. 536 с.

2. Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник: в 6 вип. / відп. ред. М. М. Варварцев. Київ: Інститут історії НАН України, 2009–2016.

3. Міністерство закордонних справ України (офіційний сайт). URL: <http://mfa.gov.ua/ua>

Рубан Ю. О., студентка
Лижник Ю. Б., старший викладач
кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Донецького національного університету економіки і торгівлі
ім. Михайла Туган-Барановського

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ АВТОРЕГРЕСІЙНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ СКЛАДОВИХ АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ БАНКІВ УКРАЇНИ

Сучасна банківська система України є дворівневою. Національний банк України є центральним банком, який проводить єдину державну грошово-кредитну політику з метою забезпечення стабільності національної грошової одиниці, а саме: є емісійним центром, встановлює офіційний курс гривні до інших валют, здійснює банківське регулювання тощо. Проте в механізмі функціонування кредитної системи величезну роль відіграють комерційні банки [1].

Для більш докладного аналізу та прогнозу показників скористаємось складовими фінансових показників активів та пасивів банківської сфери за період 01.01.2019–01.01.2022 років [2, 3].

До активів належать такі складові: активи (усього), активи в іноземній валюті (млн дол.), надані кредити, кредити суб'єктам господарювання, кредити фізичним особам та резерви за активними операціями банків.

До пасивів належать складові: пасиви (усього), статутний капітал, зобов'язання банків, зобов'язання банків в іноземній валюті (млн дол.), кошти суб'єктів господарювання та кошти фізичних осіб.

Якщо брати до уваги в активах кредити суб'єктам господарювання, то прогнозна модель та сам прогноз є достатньо точним та достовірним (рис. 1).

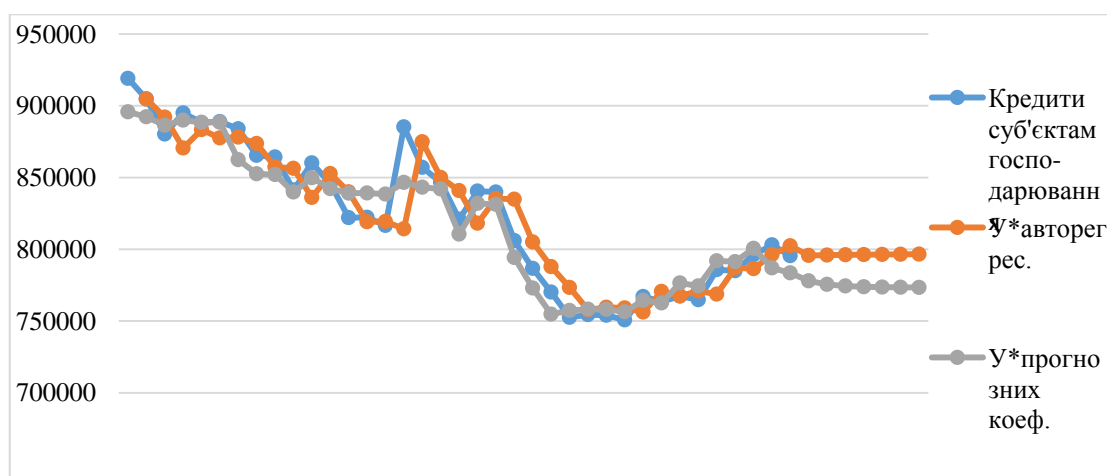

Рис. 1. Прогноз кредитів суб'єктам господарювання за допомогою простої авторегресійної моделі та моделі прогнозу прогнозних коефіцієнтів

Згідно з графіку можна сказати, що доцільно використовувати як і просту авторегресійну модель так і модель прогнозу прогнозних коефіцієнтів. Обидві моделі є адекватними та відображають динаміку кредитів суб'єктів господарювання.

Для того, щоб розрахувати модель прогнозу прогнозних коефіцієнтів треба дані за весь досліджений період прокластерувати на 6 груп та знайти для кожного рівняння. Таким чином ми отримали:

$$Y_i^* = \begin{cases} Y_{1i}^* = 675499,13 + 0,24 * Y_{1i-1} \\ Y_{2i}^* = 395771,15 + 0,53 * Y_{2i-1} \\ Y_{3i}^* = 741957,41 + 0,12 * Y_{3i-1} \\ Y_{4i}^* = -90539,42 + 1,10 * Y_{4i-1} \\ Y_{5i}^* = 393762,51 + 0,48 * Y_{5i-1} \\ Y_{6i}^* = 133932,01 + 0,84 * Y_{6i-1} \end{cases} \quad (1)$$

Так як в отриманій системі є від'ємне значення, то для подальшого прогнозу треба звести показник «а» до безвимірного вигляду, знайти рівняння для показників «а» та «b» та їх точність.

Отже, при перетворенні показника «а» до безвимірного вигляду ми отримали «а'»:

$$a'_k = 0,71 - 0,36 * a'_{k-1} \quad (2)$$

Де точність дорівнює 36,1 %.

Для показника «b» ми отримали рівняння:

$$b'_k = 0,84 - 0,45 * b'_{k-1} \quad (3)$$

Де точність складає 51,7 %.

За допомогою даних рівнянь можна розрахувати прогноз для кредитів суб'єктів господарювання.

Для простої авторегресійної моделі рівняння виглядає:

$$Y_i^* = 94162,28 + 0,88 * Y_{i-1} \quad (4)$$

Де точність моделі простої авторегресії дорівнює 99,17 %.

Таким чином, показник «а» має точність 36,1 %, показник «b» має точність – 51,7 %.

Застосування цієї моделі може бути доцільним у майбутньому для прогнозування.

Проста авторегресійна модель є теж точною та адекватною, та складає 99,17 %, порівняно зі складною моделлю методом прогнозу прогнозних коефіцієнтів, яка дорівнює 97,59 % точності. Загалом застосування обох моделей буде доцільним.

Список використаних джерел:

1. Гальперіна Д. О. Порівняльний аналіз банківської системи України та деяких країн світу. Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: матер. конф. Одеса, 2015. С. 98–102.

2. Активи банків України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active> (дата звернення: 22.02.2022).

3. Пасиви банків України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/passive> (дата звернення: 22.02.2022).

Рудоманов Д. С., студент
Придніпровської державної академії
будівництва та архітектури

ЦИФРОВИЙ РОЗВИТОК ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ТЕХНІЧНИЙ АСПЕКТИ

Сучасна людина стикається з об'єктивними чинниками, дія яких перетворює Інтернет-технології на стратегічний ресурс: величезні потоки інформації й доступність унікальних масивів даних, висока динамічність процесів бізнес- і життєдіяльності, систематичне зростання вимог до рівня загальної освіти. Мережа Інтернет і побудовані на ній технології, з'явившись в середині ХХ ст., на сьогодні перетворились на основний канал комунікації. Зростання ризиків надзвичайних ситуацій, як-от пандемія Covid-19, озброєні конфлікти, – підвищує значущість та актуальність досліджень цифрового розвитку суспільства й цифрової економіки.

За даними Міжнародної телекомунікаційної ради, у 2020 р. кількість користувачів Інтернет в світі зросла на 10,2 %, а показник приросту в Африці та тихоокеанській частині Азії (23,4 %) є найбільшим за десятиріччя [1]. Позитивною за цей період є динаміка й найменш розвинених країн: приріст кількості користувачів у 20 % забезпечив «покриття» у 27 % загальної чисельності їх населення.

Користування мобільним телефоном із можливістю роботи в Інтернет є обов'язковим критерієм гендерної рівності сучасного світу. Дослідження вимірювання цифрового розвитку демонструє, що у 2018–2020 рр. гендерний паритет досягнуто у 50 % аналізованих країн, а в 17 % країн жінки користуються мобільним телефоном частіше за чоловіків [1].

Характерною тенденцією цифрового розвитку є переважне залучення та швидке навчання молоді (у 2020 р. 71 % молодих людей світу користувались Інтернет), що може покращити економічні перспективи найменш розвинених країн, із високою часткою населення у віці до 20 роки у складі робочої сили. Продовжує існувати проблема диференціації доступу до Інтернет між міським і сільським населенням, що так само щільно пов'язана із рівнем економічного розвитку країни. За статистикою, у найменш розвинених країнах мешканці міст користуються Інтернет майже в чотири рази частіше, ніж сільські (47 % проти 13 %), проте у країнах з розвинутою економікою, де комунікація близька до світового стандарту, цей розрив майже зникає.

Основна перешкода при цьому – декілька бар'єрів підключення. Хоча практично всі міські райони світу забезпечені мобільним ширококутовим доступом, ситуація в сільській місцевості є значно гіршою. Основним способом підключення до Інтернет у більшості країн, що розвиваються, є мобільний ширококутовий доступ (3G або вище). У 2015–2021 р. покриття стандарту 4 G подвоїлося і досягло 88 % населення світу. Майже

50 % досліджуваних країн [1] характеризуються як такі, що понад 90 % їх населення мають мобільний телефон, для решти країн цей показник становить 80–90 %, і лише для 3 країн – менше 50 % (найнижчий – 45 %). При цьому, в Африці 18 % сільського населення взагалі не має супутникового покриття і більше 11 % можуть використовувати діапазон лише 2 G. Тобто, майже 30 % сільського населення цієї країни немає доступу до Інтернет. Розрив в показниках охоплення значні й у Північній та Південній Америках – 22 % сільського населення не охоплені взагалі, а ще 4 % мають покриття 2 G.

Використання пропускної спроможності у 2021 р. збільшилося на 30 % порівняно з 2020 р.: 932 Тбіт/с проти 719 Тбіт/с. Найвищий усереднений показник загального обсягу використання міжнародної пропускної спроможності зафіксовано в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (понад 400 Тбіт/с), що є вдвічі вищим, ніж у Європі (204 Тбіт/с) або Америці (180 Тбіт/с)

Залишається гострою проблема вартості зв'язку. На сьогодні нею опікуються інституції на найвищому рівні. Зокрема Комісія ООН зі сталого розвитку має на меті до 2025 р. забезпечити ціни на широкосмугову мережу за рівнем, що є прийнятним для країн, що розвиваються [2]. Вірогідність досягнення цієї мети можна вважати сумнівною, оскільки залишилося всього три роки, а ціни в багатьох країнах є так само високими порівняно із рівнем доходу на душу населення. В розрізі мобільного широкосмугового доступу, менше 50 % досліджуваних країн або 84 із 195, можуть досягти встановленої мети, а для фіксованого широкосмугового зв'язку – 56 % [1].

Також актуалізується питання цифрової грамотності населення або достатності рівня опанування цифрових технологій. У 40 % досліджуваних країн менше 40 % населення підтвердили оволодіння т. зв. базовими навичками, що, наприклад, передбачають за попередні 3 місяці надсилання електронного листа із вкладеним додатком. Опанування стандартних навичок, як-от створення електронної презентації, зазначили лише 40 % у 70 % досліджуваних країн. Наведені факти свідчать про значні відмінності в рівнях цифрової грамотності між віковими групами населення та професіями, але відносно менші відмінності між чоловіками та жінками, особливо серед молоді.

Таким чином, розвиток сучасного суспільства і міжнародної економіки дедалі більшою мірою пов'язується із тенденціями цифрового розвитку, рівнем цифрової грамотності населення, забезпеченням рівних технічних та економічних умов доступу до Інтернет.

Список використаних джерел:

1. International Telecommunication Union: Measuring digital development. URL: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/facts/FactsFigures2021.pdf>
2. Комісія ООН зі сталого розвитку. URL: http://msdp.undp.org.ua/data/publications/rozvytok_suspilstva_undp.pdf

Рудянова Т. М., к.ф.-м.н., доц.,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення
Нежива Д. О., здобувач вищої освіти
Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВЕДЕННІ АГРОБІЗНЕСУ

У сучасних умовах одним із головних завдань пріоритетного розвитку агробізнесу країни та регіонів за рішенням продовольчих питань і необхідності підвищення конкурентоспроможності є втілення нових технологічних рішень. Комплексна механізація, автоматизація й впровадження інформаційних технологій – це необхідні умови розвитку агропромислового комплексу, що залежать від виробничого потенціалу, наявності інвестицій, експортного потенціалу.

Інформаційні технології дозволяють зберігати величезну кількість даних, аналізувати їх та на основі отриманих результатів, пропонувати вирішення завдань, які б мінімізували витрати та максимізували прибутки аграрних підприємств [1].

Розвиток інноваційного процесу у сфері вітчизняного сільськогосподарського виробництва неможливий без впровадження сучасних інформаційних технологій. Ключовими напрямками ІТ інновацій в агробізнесі є [2]:

- цифрові тематичні карти та цифрові моделі рельєфу, геоінформаційні технології;
- автоматизовані логістичні ІТ-рішення, побудова оптимальних маршрутів для збору та доставки готової продукції від заготівельників до складу чи заводу;
- GPS-трекінг техніки;
- аналітика та ефективні системи планування, що дозволяють максимально зменшити залежність від кліматичних умов, автоматизувати систему поливу, внесення добрив, моніторити наявність шкідників та планувати внесення пестицидів за необхідністю;
- гнучке та зручне автоматизоване управління персоналом на основі ключових показників ефективності;
- прийняття ефективних, раціональних управлінських рішень на основі відповідного програмного забезпечення;
- можливості сучасних інформаційних систем здійснювати моніторинг здоров'я та якості тварин, що дозволяє підтримувати оптимальний мікроклімат у приміщеннях та враховувати біологічні цикли при плануванні розмноження, автоматизовано формувати раціон харчування, автоматизувати план ветеринарних заходів;
- використання смартфонів та мобільних додатків для прийняття інноваційних рішень.

Перелічимо основні програмні засоби підтримки фермерів і сучасного агробізнесу [3]:

- Drawer-Solic – програма, що допомагає фермеру спостерігати за станом техніки, місцем знаходженням і часом праці;

- Field Manager – програма, яка допомагає слідити за станом проходження посіву культур, а також надає можливість записувати й керувати транспортним засобом, який корегувати норму висіву й надає звітність власнику, про степінь готовності даного поля;

- Soko Yetu – програмний засіб, розроблений компанією Twiga Foods як платформа, яка об'єднує фермерів і їх кінцевих покупців. Платформа Soko Yetu може підвищити прибутковість господарства, вона спрощує пошук конкретного товару для покупця і шляхів збуту для фермера;

- FarmDrive – додаток, призначений для розрахунку кредитних ризиків в сільському господарстві;

- Mbebu Choice – сільськогосподарський додаток, що допомагає фермеру вибирати оптимальний сорт насіння, виходячи з поточних умов.

Використання цифрових технологій в сільськогосподарських підприємствах має відповідати певним умовам [4]:

- комп'ютерна грамотність, освіта в сфері ІТ, фінансова забезпеченість, державні програми щодо підтримки цифрових стратегій та державні онлайн платформи цифрового сільського господарства;

- використання Інтернету, мережеве покриття, мобільних телефонів та соціальних мереж, навички роботи з цифровими технологіями, підтримка культури підприємництва та інновацій до сфери АПК (хакатони, бізнес інкубатори);

- наявність у сільських мешканців навичок володіння цифровими технологіями;

- культурне середовище, що спонукає агропідприємців до впровадження діджиталізації та інших інновацій.

Отже, використання інформаційних технологій у агробізнесі дає змогу підвищити результативність його діяльності, а саме збільшити виробництво валової продукції, покращити її якість, скоротити витрати ресурсів, що, в свою чергу, сприяє підвищенню ефективності та прибутковості агровиробництва. Також слід зазначити, що інформаційні технології перебувають у стані постійного розвитку, тому поява нових технічних засобів, розробка концепцій і методів організації даних, їх передавання, зберігання й обробка, форми взаємодії користувачів з технічними та іншими компонентами інформаційних систем – це процес, що постійно оновлюється та вдосконалюється.

Список використаних джерел:

1. Зелінська О. В., Сухоцька С. М. Використання сучасних інформаційних технологій в агропромисловому комплексі. *Галицький економічний вісник*. 2016. № 2 (51). С. 146–151.

2. *Khomyn Andriy*. IT інновації в агро бізнесі. 8 ключових напрямків, про які Вам варто дізнатись. Веб-сайт. URL: <https://blog.bvblogic.com/uk/it-innovaciyi-v-agro-biznesi>

3. Мобільні додатки для сільського господарства і фермерства. URL: <https://www.kas32.com/ua/post/view?id=538>

4. *Горобець Н. М., Хомякова Д. О., Стариковська Д. О.* Перспективи використання цифрових технологій в діяльності аграрних підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8521>

Сальникова Т. В., к.е.н., доц.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університету митної справи та фінансів

ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

В умовах затяжної пандемії останніх років, яка ускладнила наповнення місцевих бюджетів та загострила потребу в додатковому фінансуванні, новим викликом стала війна, яка вносить свої корективи у всі аспекти сучасного життя. Виникає потреба в максимально можливій мобілізації фінансових ресурсів на потреби ЗСУ, для підтримки ВПО та просто для підтримки економічної діяльності в регіонах, де її ведення є можливим. В таких умовах урядом внесено ряд змін, що стосуються формування та використання місцевих бюджетів. Зокрема, у період воєнного стану виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації:

- приймають за поданням місцевих фінансових органів рішення про внесення змін до рішень про місцеві бюджети; здійснюють без погодження комісією місцевої ради передачу бюджетних призначень між головними розпорядниками, перерозподіл видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами, збільшення видатків розвитку за рахунок зменшення інших видатків;

- приймають рішення про перерахування коштів з місцевого бюджету державному бюджету для здійснення заходів загальної мобілізації та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державної незалежності та територіальної цілісності України; затверджують місцеві програми; приймають рішення про передачу коштів між місцевими бюджетами без укладення договорів; здійснюють розподіл та перерозподіл обсягів трансфертів місцевим бюджетам;

Тимчасово, на період воєнного стану, перевірки ДАСУ щодо виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки зупиняються. Захищені статті видатків можуть підлягати секвестру

бюджету [1]. Дозволено здійснювати видатки загального та спеціального фонду на придбання пального, запчастин та ремонт автомобільного транспорту; пов'язані з наданням підтримки внутрішньо переміщеним та/або евакуйованим особам; забезпечення продуктами харчування, видатки, пов'язані з наданням підтримки внутрішньо переміщеним та/або евакуйованим особам, придбання миючих та дезінфікуючих засобів [3].

Проекти місцевих бюджетів затверджуються рішеннями виконавчих комітетів відповідних місцевих рад чи розпорядженнями місцевих державних адміністрацій або військових адміністрацій [4]. Дозволено перевищення обсягу резервного фонду бюджету понад 1 % обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету. Стосуються зміни також системи міжбюджетних трансфертів. Перерахування реверсної дотації з місцевих бюджетів територій, на яких введено воєнний стан, Казначейством не здійснюється. Не перераховані обсяги міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам населених пунктів на тимчасово неконтрольованій території можуть перерозподілятися шляхом збільшення обсягу міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам населених пунктів, на територію яких переміщуються особи з тимчасово неконтрольованих територій [5].

Місцевим бюджетам дозволено використовувати залишки коштів за субвенціями, збережених на рахунках місцевих бюджетів станом на 01.01.2022 р. на: заходи територіальної оборони; задоволення продовольчих потреб цивільного населення; евакуацію/вивезення/переміщення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій тощо [2].

Для покриття витрат місцевих бюджетів на оплату комунальних послуг у будівлях комунальної форми власності, у яких розміщено тимчасово переміщених осіб на безоплатній основі, з резервного фонду ДБУ надається компенсація місцевим бюджетам. Місцевим бюджетам, за рахунок коштів яких здійснюється фінансування установ і закладів, що розташовані на тимчасово неконтрольованій території, ДКСУ перераховує субвенції, зменшені на обсяг бюджетних призначень для таких установ.

Спрощено процедуру прогнозування місцевих бюджетів та звітування про стан виконання місцевих бюджетів, зокрема: скасовано вимогу БКУ щодо передачі коштів між загальним та спеціальним фондами бюджету виключно в межах бюджетних призначень шляхом прийняття рішення про місцевий бюджет або про внесення змін до нього; скасовано вимогу щодо обов'язкової публікації не пізніше 1 березня звіту місцевих бюджетів; скасовано вимогу щодо публічного представлення до 15 березня інформації про виконання бюджетних програм головними розпорядниками бюджетних коштів; скасовано усі норми щодо складання та схвалення прогнозів місцевих бюджетів та терміни подання ДКСУ звітності про виконання місцевих бюджетів [6].

Список використаних джерел:

1. Постанова КМУ «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» від 11 березня 2022 р. № 252. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzhetiv-u-period-voyennogo-stanu-252>
2. Уряд ухвалив зміни щодо використання залишків субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам. 28.03.2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-uhvaliv-zmini-shodo-vikoristannya-zalishkiv-subvencij-z-derzhavnogo-byudzhetu-miscevim-byudzhetam>
3. Уряд доповнив перелік пріоритетних видатків, що можуть здійснюватися з місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. URL: <https://auc.org.ua/novyna/uryad-dopovnyv-perelik-priorytetnyh-vydatkiv-shcho-mozhut-zdiysnyuvatysya-z-miscevyh>
4. Постанова КМУ «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» від 11 березня 2022 р. № 252.
5. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» від 9 червня 2021 р. № 590. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>
6. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14654>

Сілакова Г. В., к.е.н., доц.,

доцент кафедри економіки та фінансів підприємства
Державного торговельно-економічного університету

Кабан К. О., студентка

Державного торговельно-економічного університету

ДІДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІКИ БІЗНЕСУ

В сучасних ринкових умовах процес діджиталізації є дуже актуальним для трансформації суспільства та економічного зростання підприємств. Мінливість зовнішнього середовища, розвиток нових технологій зумовлюють процес діджиталізації в усьому світі.

Розвиток інформаційних технологій і засобів комунікації, насамперед електронних мереж, створюють потужний імпульс для формування нової тенденції функціонування сучасного бізнесу – діджиталізації економічних відносин. Більшість носіїв інформації стають цифровими, що визначає основний тренд розвитку як сучасної техніки, так і бізнес-процесів із переважною часткою електронної складової. Електронна форма комунікацій виводить на новий рівень і підвищує ефективність спілкування між покупцями та продавцями, а також створює нові ринки й можливості для реорганізації економічних процесів [3].

Нині вплив діджитал-технологій найбільше проявляється у малому бізнесі, оскільки він здатний до швидких трансформацій. На відміну від великих корпорацій, у сфері малого бізнесу процедура змін є досить простою. Тому малий бізнес швидше впроваджує інновації, що допомагають вирізнятися з-поміж інших та шукати дешевші способи залучення клієнтів, популяризації своїх послуг та надання клієнтського сервісу онлайн [6].

При здійсненні швидкої адаптації діяльності підприємств відповідно до сучасних діджитал-тенденцій гостро постає вирішення питань щодо їх діджитал-трансформації. Діджитал-трансформація діяльності підприємств передбачає зміну ключових бізнес-процесів: практичного досвіду роботи з покупцями/клієнтами; операційних бізнес-процесів; бізнес-моделі [5].

Стан цифрової трансформації на підприємствах можна охарактеризувати наступним чином [4]: понад 60 % компаній уже використовують діджитал-технології під потреби клієнта; до 20 % тільки починають знайомитися з діджитал та роблять перші кроки щодо впровадження; близько 15 % компаній залучають і обслуговують клієнтів за допомогою цифрових технологій; лише 3–4 % компаній повністю діджиталізовані.

До основних переваг цифрової трансформації можна віднести [2]:

1) оптимізація бізнес-процесів – перегляд та зміна існуючих бізнес-процесів дозволяє вибудувати досить гнучку систему та більш ефективно використовувати наявні ресурси;

2) можливість заробляти – з появою нових технологічних змін та їх діджиталізацією, з'являється можливість розвивати нові напрямки діяльності і отримувати більше прибутку, який раніше був недоступний;

3) орієнтація на клієнта – сьогодні клієнт є основним джерелом отримання доходу для більшості компаній. В XXI столітті споживачі живуть в режимі «тут і зараз», незалежно від сфери – виграє бізнес в режимі online, тобто той, який дає якісний продукт в найкоротші терміни. Нині, 90 % нецифрових підприємств зіткнулися зі зростанням конкуренції із цифровими, фактично 87 % підприємств включають діджитал-трансформацію в стратегію розвитку, 40 % підприємств-лідерів протягом 5 років будуть витіснені, якщо не піддадуться цифровій трансформації та не переорієнтують свої управлінські моделі на нові цінності та орієнтири [1].

Отже, в сучасних умовах жорсткої конкуренції, швидкого старіння технологій, професій, ідей, проникнення інтернету в усі сфери економіки, діджиталізація вийшла на новий рівень важливості для бізнес-структур. Таким чином цифрова трансформація бізнесу особливо за сьогоднішніх обставин є досить вагомим і необхідним кроком на шляху оптимізації власних бізнес-процесів та ситуації в країні загалом. Тому для успішного переходу до нового рівня функціонування, компаніям варто вкладати кошти у власний розвиток і використовувати можливості діджиталізації для покращення діяльності підприємства за всіма можливими напрямками та формами: клієнтський досвід; партнерство та колаборація; робота з даними; впровадження інновацій; HR-стратегія та культура; управління цінністю тощо.

Список використаних джерел:

1. Гудзь О. Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 2 (24). С. 4–12.
2. Длігач А. О. Цифрова трансформація як ліфт у майбутнє. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. С. 3–6.
3. Лазебник Л. Діджиталізація економічних відносин як фактор удосконалення бізнес-процесів підприємства. *Економічний вісник. Фінанси, облік, оподаткування*. 2018. № 2. С. 69–74.
4. Фіщук В. В. Діджиталізація – це лише початок. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/didzhytalizaciya-ce-lyshe-rochatok> (дата звернення: 30.03.2021).
5. Harry Bouwman, Shahrokh Nikou, Francisco J. Molina-Castillo, Mark de Reuver. The impact of digitalization on business models. *Digital Policy, Regulation and Governance*. 2018. Vol. 20. № 2. P. 105–124.
6. Riverbed Technology: 95 % компаний не готовы к цифровой трансформации. URL: <https://www.pcweek.ua> (дата звернення: 18.03.2020).

Семенова Т. В., к.е.н., доц.,
доцент кафедри економіки та підприємництва ім. Т. Г. Беня
Українського державного університету науки і технологій

ПРОСУВАННЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

SMM (Social Media Marketing) – просування бренду, товарів та послуг в соціальних мережах. SMM простими словами – взаємодія з користувачами в Facebook, Instagram, YouTube, Twitter тощо через публікацію постів з фото та описом. Послуги SMM передбачають просування, або «розрутку» в соціальних мережах. Це складний механізм, кінцевою метою якого є побудова воронки продажів, прогрів аудиторії, робота з лояльністю підписників тощо.

Соціальні мережі створені спеціально для того, щоб люди взаємодіяли один з одним. Під терміном «соціальна мережа», як правило, розуміють ресурс, що дозволяє користувачам організовувати спільноти відповідно до сфери та роду діяльності. Нині 80 % компаній у світі використовують соціальні мережі для підбору кадрів, 95 % з них використовують для цих цілей мережу LinkedIn, а також відповідно до інтересів, місця проживання, навчання, роботи або будь-якої іншої ознаки [1].

Кожна соціальна мережа являє собою міні-Internet. Отже, подібно до Internet, першим кроком у SMM майже завжди є грамотне створення, брендінг та налаштування базової вітрини бізнесу в соцмережі – корпоративної сторінки (спільноти, профілю, групи). З цієї метою визначається цільова аудиторія (особи або інші фірми, які мають схожі

проблеми та вирішують їх за допомогою товару, який пропонує наша фірма). При цьому можуть бути застосовані різні підходи до розробки стратегії в залежності від:

- структурних характеристик даного цільового ринку (ринку загалом; один сегмент ринку; кілька сегментів ринку);
- стадії життєвого циклу товару;
- ресурсних можливостей фірми;
- ступеня однорідності товарів або послуг фірми;
- маркетингової стратегії просування конкурентів [2].

Наступним кроком є розподіл цільової аудиторії на сегменти, які відрізняються відносною однорідністю попиту, смаків, уподобань або реакцією на ті чи інші види маркетингової діяльності.

Сегментацію споживчого ринку за групами споживачів виконують на основі наступних чинників:

- 1) географічні – країна, регіон, клімат, щільність населення тощо;
- 2) соціально-демографічні – вік, стать, національність, віросповідання, освіта, склад та етап життєвого циклу сім'ї, рівень доходів тощо;
- 3) психографічні – належність до суспільного класу, стиль життя, тип особистості, риси характеру, життєва позиція тощо;
- 4) поведінкові – статус споживача та споживання товару, ступінь прихильності, мотиви здійснення покупки, очікувані вигоди, ставлення до товару тощо.

На підставі сегментації ринку обирається один або декілька сегментів, в рамках яких визначається портрет майбутнього клієнта, що лежить в основі медіапланування. Портрет типового клієнта повинен бути ретельно опрацьований. Якщо знайти правильний підхід та добре розуміти, де знаходиться ваша цільова аудиторія, витрати на просування сторінки в соцмережі можна звести до нуля, а рекламна кампанія стартуватиме від вартості в 1\$.

Реклама у Facebook, YouTube та інших медіа здійснюється на основі таргетингу (вибір цільової аудиторії) у формі рекламних оголошень, що в цілому подібні до контекстної реклами в Internet. Клієнт, звичайно, має можливість замовити її самостійно, однак правильне налаштування та адміністрування рекламних кампаній здатні підвищити їхню ефективність (а значить, і економію коштів замовника) в 2–3 рази [3].

Вибір соціальної мережі – це важливе питання при реалізації комунікаційної політики в процесі просування будь-якого продукту. Необхідно розуміти й чітко знати, хто є цільовою аудиторією, в яких соціальних мережах вона найбільше представлена. Актуальність реклами та інформації напряму залежить від аудиторії сайту, де ведеться профіль. Наприклад, Instagram популярніший в проміжку 16–25 років, а Facebook – у тих, кому за 35.

Розглянемо переваги розміщення рекламних оголошень у Facebook:

- низька вартість у порівнянні з іншими рекламними майданчиками, які працюють за принципом «pay-per-click» (плати за клік). Бізнес-сторінка у Facebook є потужним інструментом для фірми, яку вона презентує;

- для досягнення високих показників конверсії необхідно постійно підтримувати свою сторінку чи паблік, що може займати всього 10-30 хвилин в день залежно від особливостей бізнесу;

- є багато опцій для таргетингу;

- рекламу в Facebook набагато простіше створити і керувати нею, ніж в Google;

- реклама має систему аукціону, тобто рекламні оголошення «борються» за місця, ґрунтуючись на ціні, яку ви встановлюєте.

Таким чином, соціальний медіа маркетинг дозволяє більш точно впливати на певну цільову аудиторію, вибирати потрібні платформи, де саме ця аудиторія більшою мірою й представлена.

Список використаних джерел:

1. Грищенко О., Нешева А. Соціальний медіа маркетинг як інструмент просування продукту підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2013. № 34. С. 86–98.

2. Покропивний С. Ф., Соболев С. М., Швиданенко Г. О., Дерев'янка О. Г. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2002. 379 с.

3. SMM-просування в соціальних мережах. URL: <https://insite.com.ua/postlugi/prosuvannya-smm> (дата звернення 28.05.2022).

Сергієнко Т. І., к.політ.н., доц.,
доцент кафедри міжнародних відносин
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Реалії сьогодення свідчать, що у сучасних умовах зовнішньоекономічна діяльність підприємств стала важливою складовою національної стратегії економічного розвитку, а ефективність їх діяльності визначає геополітичну направленість державної економічної політики. Тож, розглядаючи підприємство, як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, необхідно мати на увазі, що його необхідно розглядати як складну соціально-економічну систему мікрорівня із своєю внутрішньою структурою різних взаємодіючих елементів. В свою чергу ці елементи мають інтенсивні зовнішні зв'язки та взаємодії, що перебувають в постійному русі і розвитку.

Функції та методика управління зовнішньоекономічною діяльністю широко розглядаються у працях таких зарубіжних науковців, як Р. Баззелл, К. Бакхаус, Й. Беккер, Т. Бонома, Ф. Бредлей, Г. Вайс, Е. Вебстер, Ю. Вісмайер, Б. Гале, А. Германнс, С. Дуглас, Ф. Котлер, К. Крейг, Ж.-Ж. Ламбен, Г. Майер. Щодо проблем аналізу та оцінки ефективності

зовнішньоекономічної діяльності підприємства, то значні досягнення у вивчанні мають такі вітчизняні та закордонні вчені, як: О.Анісімова, С.Гринкевич, А.Дем'яненко, М.Дідківський, Г.Дроздова, Є.Єрохіна, Т.Миролубова, А.Яковлев, Н.Янковський. Таким чином, вищезазначені дослідження дають можливість всебічно розглянути шляхи стабілізації та максимізації ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Однак, незважаючи на велику науково-дослідну базу, присвячену теорії зовнішньоекономічної діяльності підприємства, сьогодні не всі проблеми вирішені, деякі питання залишаються дискусійними.

Під розвитком економіки розуміють такий розвиток, який задовольняє інтереси власників підприємства, потреби поточного функціонування і розвитку виробництва, створюючи умови для довгострокового стабільного функціонування підприємства і сприяють при цьому розвитку суспільства і мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище [4, 148]. Щодо сталого економічного розвитку, то передумовою є зовнішньоекономічна діяльність підприємства шляхом розширення своєї діяльності на міжнародних ринках та формування нових джерел доходу надходження додаткових виробничих ресурсів, технологій та сучасної організації виробництва. Також, зазначимо, що зовнішньоекономічна діяльність характеризується швидкими змінами на міжнародних ринках [5, 148].

Термін «зовнішньоекономічна діяльність» активно використовується в Україні з моменту запровадження економічної реформи 1987 року, одним із центральних напрямів яких є децентралізація зовнішньої торгівлі, надання права підприємствам прямий вихід на зовнішні ринки та стимулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності на рівні суб'єктів господарювання [3, 7].

Протягом останніх декількох років світова економіка перебуває в процесі активної трансформації. Початок цьому заклала глобальна пандемія COVID-19 і війна Російської Федерації проти України. 24 лютого 2022 року Росія розпочала масштабне вторгнення до України, що поставили під сумнів можливості подальшого сталого розвитку, не тільки в Україні, але й на Європейському континенті та порушили військовий баланс сил у регіоні й вплинули на зміну конфігурацій, що склалися після завершення холодної війни.

Повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації на територію України завдало потужного удару по всіх ланках економічної системи нашої країни. Зокрема, зменшився обсяг виробництва основних видів продукції, що є основою експортного потенціалу України. Крім того, порти заблоковані і, таким чином, більша частка зовнішньої торгівлі. Руїнується транспортно-логістична, соціальна, маркетингова та інженерна інфраструктура цілих регіонів. Відбувається відтік кадрів за кордон та часткове їх переміщення на захід країни, що тимчасово виключає сотні тисяч людей з активного економічного життя [1].

Так, сьогодні Україна переживає економічну кризу, через агресію Росії лише в березні 2022 року, експорт українських товарів скоротився вдвічі, імпорт – більш ніж утричі порівняно з лютим 2022 року [2]. Тому слід пам'ятати, що у зовнішньоекономічній діяльності підприємства повинні дотримуватися особливих правил на період війни. Як показує практика, на даний момент регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється досить динамічно з метою забезпечення спільної перемоги.

Список використаних джерел:

1. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання. URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytety-zavdannya> (дата звернення 25.05.22).

2. Зовнішньоекономічна діяльність в умовах війни. URL: https://biz.ligazakon.net/analytcs/210611_zovshnoekonomchna-dyalnst-v-umovakh-vyni (дата звернення 30.05.22).

3. Зовнішньоекономічна діяльність: навчальний посібник. Видання 6-те, перероб. та доп. / за ред. Козака Ю. Г. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 292 с.

4. *Крайнік О. М., Сергієнко Т. І.* Менеджмент сталого розвитку промислового підприємства. Управління сталим розвитком промислового підприємства: теорія і практика: колективна монографія / за ред. д.філософ.н., проф. Воронкової В. Г., д.е.н., проф. Метеленко Н. Г.; МОН України, ІННІ ЗНУ. Запоріжжя: Гельветика, 2021. С. 146–196.

5. Управління сталим розвитком промислового підприємства: теорія і практика: колективна монографія / за ред. д.філософ.н., проф. Воронкової В. Г., д.е.н., проф. Метеленко Н. Г.; МОН України, ІННІ ЗНУ. Запоріжжя: Гельветика, 2021. 440 с.

Слюніна Т. Л., к.е.н., доц.,

доцент кафедри статистики, обліку і аудиту

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Матюшко М. М., здобувач освіти,

бакалаврант кафедри статистики, обліку і аудиту

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Коли мова йде про заробітну плату, то кожен розуміє про значимість цієї категорії і складнощі, які виникають у цій сфері. Заробітна плата та пов'язані з нею показники використовуються як в економічному так і у фінансовому аналізі, що означає те, що вона має значний вплив на ефективність діяльності суб'єктів господарювання. А якщо зважати на постійні зміни політики в області оплати праці та захисту працівників, які зумовлені змінами в економічному та соціальному розвитку України, то

стає зрозумілою необхідність аудиту заробітної плати на підприємствах. Проведення аудиту справді є надзвичайно важливим, адже помилки в нарахуванні заробітної плати автоматично призводять до інших порушень, а відповідно й до штрафних санкцій контролюючих органів.

Аудит загалом та його правові засади, а також саме здійснення аудиторської діяльності в Україні та регулювання відносин, що виникають під час її провадження, наразі визначаються у Законі «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [4], який набрав чинності ще у жовтні 2018 р. та повністю змінив правила гри на ринку аудиту, які раніше були регламентовані у Законі України «Про аудиторську діяльність».

Варто звернути увагу на те, що наразі аудит заробітної плати в Україні – це не лише про перевірку дотримання законів, правил та інструкцій на підприємстві, але й водночас бесіди та зустрічі у ході індивідуальних чи групових бесід, аналіз матеріалів анкет і опитувальних листів, що насправді надає можливість виявити застарілі інструкції та вимоги, які не підлягали вчасному оновленню чи відміні [5].

Усі письмові чи усні дані, які аудитор отримує у процесі перевірки українського підприємства, доцільно завжди зафіксувати у робочих документах аудитора, таких як: Програма аудиту розрахунків з оплати праці, Тест внутрішнього контролю, Вибіркова перевірка правильності утримання податку з доходів фізичних осіб, Перевірка правильності оформлення первинних документів, Перевірка дотримання підприємством умов облікової політики [3].

Необхідно підкреслити, що початковим етапом при аудиті заробітної плати на підприємстві в Україні доречно вважати перевірку штатної дисципліни на підприємстві. Під час цієї перевірки буде доречно переглянути чи правомірно зараховують працівників до штату підприємства та своєчасно подаються повідомлення про прийом на роботу до фіскальних органів. Можна зауважити, що аудитор у процесі перевірки може для зручності використовувати офіційні інформаційні системи [2].

У наступну чергу аудитору потрібно звернути увагу на відповідність оформлення та нарахування виплат працівникам, до яких можна віднести виплати стимулюючого характеру (премії, винагороди за підсумками роботи за рік), виплати компенсуючого характеру (надбавки та доплати за роботу в нічний час, понадурочні роботи), виплати за невідпрацьований час (оплата чергових і додаткових відпусток, тимчасової непрацездатності тощо), оплата простоїв, браку. Необхідно звернути увагу при цьому, що премії співробітнику нараховуються виключно за затвердженням керівником наказом та обумовленим раніше колективним договором.

Далі аудит заробітної плати повинен включати дослідження правильності розрахунку середньої зарплати. При цьому варто врахувати той факт, що у цю суму необхідно було включити усі види оплат, окрім виплат за роботу, що була здійснена вже в понаднормовий час, або у

святкові дні, працівниками, які працюють за сумісництвом, за час, який фактично не було відпрацьовано, премії, які не входять до фонду оплати праці, та інші виплати, які мають тимчасовий характер [1].

При здійсненні аудиторської перевірки слід вивчити і своєчасність та повноту утримань з нарахованої заробітної плати працівникам підприємства. Тут увагу доречно приділити таким видам утримання: податку з доходів фізичних осіб, військовому збору, профспілковим внескам, які підтверджуються заявами працівників, аліментам (за виконавчими листами судових органів), утриманням за брак і заподіяння підприємству матеріальної шкоди, та різним видам добровільних отримань за заявою громадян.

Аудитор повинен ще встановити правильність вказаної в облікових реєстрах кореспонденції рахунків та суми нарахованої заробітної плати, а також утримань з неї в обліковому періоді. Важливим буде і дослідження відповідності аналітичного обліку із заробітної плати синтетичному обліку за рахунком 661 «Розрахунки з оплати праці». Тут потрібно порівняти залишок, який відображений у балансі за рахунком на перше число місяця, з даними розрахунково-платіжної відомості, а сума заборгованості за розрахунковою відомістю – з сумами платіжної відомості, за якою заробітна плата виплачена працівникам.

Сучасні умови розвитку економіки в Україні викликають необхідність в тому, аби аудит міг надавати повну та достовірну інформацію, так як це впливає на прийняття рішень щодо діяльності підприємства в цілому. Аудиторська діяльність у такому випадку повинна бути чітко організована та мати усі необхідні для цього умови та ресурси.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський облік: навч. посіб. / В. М. Соболев, І. А. Косата, Т. В. Розіт та ін.; за ред. В. М. Соболева. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 66 с.

2. Кравчук Д. І., Артюх О. В. Аудит розрахунків з оплати праці: огляд типових порушень обліку та шляхи їх вирішення. *Міжнародний науковий електронний журнал Логос.Онлайн*. 2020. № 16. С. 1–7.

3. Макаренко А. П., Кацай К. О. Удосконалення аудиту нарахування заробітної плати на підприємстві. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 40–45.

4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII (Редакція станом на 01.08.2021) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#n313> (дата звернення: 28.04.2022).

5. Цимбалюк С. О., Цимбалюк Д. І. Комплексний аудит оплати праці на підприємстві: теоретичні та методичні засади реалізації. *Бізнесінформ*. 2020. № 5. С. 336–342.

Marek Solski, mgr, asystent
Katedra Ochrony Środowiska Przyrodniczego i Krajobrazu
Lewczuk Aleksandra, Skiba Dagmara, Molska Alicja, studenci,
Kierunek – Architektura Krajobrazu (stacjonarne I stopnia), Rok III,
Instytut Matematyki, Informatyki i Architektury Krajobrazu
Wydział Nauk Ścisłych i Nauk o Zdrowiu
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

STAN I PERSPEKTYWY ROZWOJU RYNKU NIERUCHOMOŚCI (na przykładzie nieruchomości przy parku Ogród Saski miasta Lublin)

Polska jest w czołówce krajów Unii, w których ludność mieszka w przeludnionych nieruchomościach, dlatego też od kilku lat w kraju obserwuje się niesłabnący głód mieszkaniowy. Przyczyn tego zjawiska upatrywać można także w chęci podniesienia standardu życia, nieopłacalności lokowania środków na lokatach bankowych – z uwagi na rosnącą stopę inflacji, poczuciu bezpieczeństwa i stabilizacji towarzyszącemu posiadaniu własnego mieszkania, aż wreszcie wysokim cenom najmu, wobec których spłata własnych zobowiązań kredytowych przy zachowaniu prawa własności wydaje się rozwiązaniem znacznie bardziej racjonalnym. Z uwagi na wspomnianą postępującą, inflację oraz niesłabnący popyt na nieruchomości ich ceny systematycznie rosną. Mimo wahań odnotowanych w bieżącym roku, spowodowanych wstrzymaniem się inwestorów z decyzjami zakupowymi, mimo pandemii, mimo lockdownu, mimo największego kryzysu gospodarczego na świecie, ceny nieruchomości nie tylko nie spadały, ale – obserwując w perspektywie całego roku – nawet wzrosły.

Po początkowym spadku cen ofertowych na rynku ceny mieszkań po pierwszym – wiosennym lock downie zaczęły ponownie szybować w górę, jak podkreśla się, winny temu zjawisku jest nieustanny proces wzrostu przeciętnych cen w gospodarce a w konsekwencji spadek siły nabywczej pieniądza w Polsce. W związku z nieopłacalnością oszczędzania pieniędzy, najkorzystniejszą formą zabezpieczenia własnego kapitału wydaje się ulokowanie go poprzez inwestycję w nieruchomości, zatem wbrew pozorom na rynku zaobserwować można wzrost popytu mimo trwającej pandemii. Rynek nieruchomości podatny jest na zmiany powstające m in. w wyniku wejścia w życie nowych przepisów prawnych, zmian demograficznych, czy sytuacji makroekonomicznej w kraju, niemniej jednak mimo opisanych w toku pracy wahań cen, lubelski rynek nieruchomości wyszedł z korona-kryzysu obronną ręką, tym samym inwestowanie w nieruchomości jest niezmiennie opłacalne. Licząc w skali roku ceny ofertowe wzrosły w Lublinie o rekordowe 16%, warto jednakże pamiętać, iż rynek nieruchomości reaguje na turbulencje z rocznym, dwuletnim opóźnieniem.

W dalszym ciągu to właśnie lokale są najchętniej wybieranymi nieruchomościami przeznaczenia mieszkaniowego. W obecnym 2021 roku zauważalny jest jednak istotny wzrost popytu na domy jednorodzinne oraz działki budowlane. W ocenie badającego, w latach następnych może się to

przyczynić do zauważalnego wzrostu cen tego typu nieruchomości oraz rozwoju raczkującego rynku deweloperskiego domów jednorodzinnych indywidualnych jak i w zabudowie szeregowej w Lublinie [1, 87–89]. Zjawiska te z kolei prawdopodobnie sprzyjały będą rozlewaniu się zabudowy podmiejskiej a w konsekwencji pociągnąć mogą za sobą zmiany terytorialne w postaci rozszerzenia się granic miasta. Z urbanistycznego punktu widzenia, o ile nie dojdzie do uchwalenia planów miejscowych w obszarach rozbudowy (zarówno przez miasto Lublin jak i gminy ościenne) wywoła to niekorzystne skutki takie jak problemy komunikacyjne, wyludnianie się i ubożenie centrum miasta, problemy z dostępnością podstawowych funkcji jak ochrona zdrowia czy edukacja (z uwagi na wykup gruntów przez inwestorów i gęstą zabudowę). Dlatego tak ważnym jest działanie już w załączkach zauważalnego zjawiska w postaci dobrego planowania przestrzennego.

Ogród Saski posiada rozbudowaną linię komunikacji. Znajduje się w nim osiem wejść rozłożonych w sposób regularny. W założeniu ogrodowym poprowadzona jest droga główna w charakterze obwodowym oraz duża ilość ścieżek wyprowadzona z głównego ciągu komunikacyjnego ogrodu prowadzących do najważniejszych punktów. Zabudowa wokół Parku Saskiego zaczęła powstawać w XX wieku. Znaleźć można przekrój budynków z różnych okresów XX i XXI wieku. W związku z tym dominuje styl modernistyczny, bądź postmodernistyczny. W okolicach Krakowskiego Przedmieścia można znaleźć także budynki historyzujące. Lata powstania budynków i ich style architektoniczne:

do 1910 - neogotyck, eklektyzm, historyzm,
1910–1945 – modernizm,
1945–1970 – modernizm,
1970–2000 – modernizm,
od 2000 – postmodernizm.

W maju 2022 najtańsze mieszkania w Lublinie al. Raławickie można kupić za 430 tys zł, a najdroższe za 800 tys zł. Średnie ceny mieszkań w ogłoszeniach sprzedaży to 599 tys zł, natomiast średnia cena za m² to 11 000 zł. – 12 500 zł za 1 m².

Sprzedaz mieszkania z widokiem na Ogród Saski. Apartament 107 m², pokoje 4, cena 850 000 zł. Cena za 1 m² – 8000 zł. Mieszkanie do sprzedania 57 metrów Lublin. W bezpośrednim sąsiedztwie Ogród Saski – bliskość urzędów, sądów, prokuratury 609 900 zł. Zabudowa: kamienica – cena za 1 m² – 10 700 zł.

Podsumowując budownictwo mieszkaniowe w Lublinie rozwija się w umiarkowanym tempie zaspokajając występujący popyt. Mimo pandemii wirusa SARS – Covid19, lubelski rynek nieruchomości mieszkaniowych czyli lokali, domów oraz działek budowlanych, mimo wiosennych wahań cen, ostatecznie pod koniec roku wyszedł z kryzysu obroną ręką. Ceny wszystkich typów nieruchomości systematycznie pną się w górę, dlatego inwestowanie w nieruchomości wydaje się bardzo bezpieczne, nawet mimo niedopisujących

nastroi w wypadku nieruchomości przeznaczonych na wynajem krótkoterminowy i dla studentów, z uwagi na trwające zamrożenie branży hotelarskiej oraz obowiązkową edukację zdalną. Począwszy od jesieni również sytuacja dla potencjalnych kredytobiorców wydawała się korzystna. Dużą zmianą jaką można zauważyć na rynku jest tendencja do wybierania większych lokali oraz wzmożone zainteresowanie zakupem domów i działek budowlanych. Branża deweloperska jako jedna z nielicznych w bieżącym roku nie przeżyła recesji, jej działalność nie była ograniczona obostrzeniami, a nowe lokale oddawane były terminowo. Wydaje się zatem, że Lubelski rynek nieruchomości przeżywa złoty czas i ma przed sobą szerokie perspektywy rozwoju. Wyniki analiza SWOT dają możliwość zidentyfikowania szans rozwoju rynku nieruchomości:

- poprawa warunków mieszkaniowych i standardu życia mieszkańców Lublina

- większa dostępność mieszkań z uwagi na tanie kredyty i dużą liczbę inwestycji

- poprawa estetyki miasta

- rozwój lokalnego rynku deweloperskiego

- uzupełnienie luk urbanistycznych, rewitalizacja zdegradowanych obszarów

- odmiana negatywnego wizerunku niektórych miejsc/ dzielnic w mieście poprzez dbałość o estetykę miejsca i wprowadzenie nowych lokatorów

- dopasowanie oferty do gustów i potrzeb kupujących

- wzrost dynamiki lokalnej gospodarki przez rozwijający się handel nieruchomościami, a co zatem zapotrzebowania na materiały budowlane, wyposażenia wnętrz, usługi specjalistyczne architektów, prawników, ekip remontowo-budowlanych itp.

Bazując na danych wynikających z dokumentu planistycznego jakim jest strategia rozwoju Miasta Lublina celami rozwoju rynku mieszkaniowego w Lublinie są:

- stabilny wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w Lublinie, który spowoduje zwiększenie dostępności mieszkania w relacji do średniej ceny za m²,

- systematyczne zwiększanie powierzchni użytkowej przypadającej na jednego mieszkańca

- poprawa warunków mieszkaniowych mieszkańców, wyższy standard życia,

- ze względu na dużą migrację ludności na przedmieścia, należy dokładać starań na rzecz tworzenia wysokiej jakości zabudowy oraz poprawy powiązań funkcjonalnych osiedli mieszkaniowych, aby stworzyć konkurencyjną ofertę wobec możliwości osiedlenia się poza miastem,

- wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych miasta, co wiąże się z planowanym dodatnim saldem migracji,

- odpływ mieszkańców do strefy podmiejskiej wymusza podjęcie działań mających na celu stworzenie odpowiedniej oferty dla osób chcących zamieszkać w Lublinie oraz zmierzających do ukształtowania przestrzeni miejskiej, tak by stała się ona bardziej przyjazna dla lublinian.

Literatura:

1. *Vaskivska K., Kawęcka A. Analiza transakcji na rynku nieruchomości miasta Lublin. Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers / resp. ed. Ondrej Mikulaš, Kostiantyn Pavlov, Karol Viktor, Olena Pavlova, Ladislav Viera, Liudmila Shostak, Anton Milan, Alla Lyalyuk. European institute of further education, Podhajska. 2021. P. 87–89. Chapter II.*

Спірідонова К. О., к.е.н., доцент економіки
та підприємництва ПДАБА
Лазебна А. А., студентка ПДАБА

БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ У БУДІВНИЦТВІ

Роль бізнес-планування у стимулюванні інноваційних процесів є однією з основних та першочергових умов безперервного розвитку капітального будівництва в рамках національної економіки. Активізація інноваційної діяльності та підвищення сприйнятливості до інвестування у розвиток сучасних технологій неможливі без ретельного бізнес-планування в умовах глобальної конкуренції світових економік. Визначення цілей бізнес-планування інноваційного продукту враховує кардинальне підвищення конкурентоздатності підприємства та досягається за рахунок формування інвестиційного портфеля з рівнем дохідності, вищого за середньоринковий [1]. Основними цілями проекту є розробка та розгляд шляхів запровадження інновацій та визначення організаційно-правової основи. Впровадження інновацій є дуже складним наукомістким процесом, що потребує досить високої кваліфікації спеціалістів. Головна складність стратегії впровадження полягає в тому, що вона потребує періодичного коригування з урахуванням мінливих зовнішніх та внутрішніх умов та можливостей зростання підприємства.

Необхідно відзначити, що в сучасних умовах неможливо досягти довготривалого успіху, якщо не планувати розвиток бізнесу з урахуванням інноваційних складових, не відслідковувати інформацію про перспективи та можливості підприємства, стан зовнішнього ринку, напрямки діяльності конкурентів та основні тенденції розвитку економіки. Професійно складений бізнес-план – не лише необхідна умова успішного впровадження інновацій, а й достатня умова завоювання ними міцних позицій. Практика показує, що при бізнес-плануванні прогресивних інноваційно-інвестиційних проєктів у будівництві, у бізнес-плані повинні бути передбачені супутні їм прогресивні організаційні форми управління. Впровадження інноваційної техніки та технологій у всіх галузях національної економіки потребує сучасних інноваційних методів організації та управління капітальним будівництвом. Інноваційна діяльність для будівництва є складною, починаючи від створення нових, ефективних засобів виробництва і закінчуючи інноваційними технологіями в проєктуванні і виробленні нових систем управління [2].

Процес розробки інновацій передбачає збір інформації про нововведення, технологічні зміни на ринку, побажання кінцевих споживачів, враховуються можливість практичної реалізації нововведень, відповідність нової продукції іміджу фірми та стратегії її розвитку. Інновації, що рекомендуються до застосування, включаються до плану інноваційного розвитку. Управління розвитком інноваційної діяльності будівельної організації передбачає насамперед її обґрунтоване планування. Складаються бізнес-план інноваційної діяльності комерційної організації та окремих інноваційних проектів. Інноваційну ефективність застосування організаційних форм управління інвестиціями у будівництві доцільно визначати в кілька етапів. На першому етапі об'єкт дослідження представляється як система, для якої визначають цілі та завдання функціонування. На другому етапі розглядаються якісні характеристики економіки підприємства у вигляді відбору та побудови системи показників, що характеризують діяльність підприємства з урахуванням впроваджених інновацій. Третій етап складається на основі моделі діяльності, класифікуються фактори та показники, формалізуються зв'язки між ними. На четвертому етапі визначаються основні взаємозв'язки та кількісні характеристики із виділенням впливу впроваджених інновацій. П'ятий етап характеризується побудовою загальної моделі системи з урахуванням інформації, отриманої результати розрахункових процедур попередніх етапів. На шостому етапі здійснюється комплексне виявлення резервів для підвищення ефективності підприємства з урахуванням розроблених та перспективних інноваційних методів та технологій.

Поетапний аналіз будується за логічною схемою, враховує внутрішні зв'язки результуючих показників та факторів. Система бізнес-планування інноваційної діяльності включає сукупність організаційних структур, учасників, а також конкретні процедури, форми і методи управління, що забезпечують вироблення і реалізацію цілісного комплексу дій з бізнес-планування, створення і впровадження нововведень [3].

Роль бізнес-планування в процесі впровадження інновацій на сучасному етапі особливо вагома, бо при необхідності економії фінансових, грошових і трудових ресурсів економіка країни, в тому числі і будівництво, не може розраховувати на використання нераціональної кількості ресурсів на одиницю продукції. У цих умовах як основний і головний критерій виділення бюджетних та приватних коштів виступає гранична стислість і витратна мінімальність інноваційно-інвестиційного процесу. Це основоположна особливість інноваційного розвитку інвестиційного процесу у будівництві на сучасному етапі та особливо важливою є роль ефективного бізнес-планування.

У найближчому майбутньому інтенсивність розвитку виробництва безпосередньо залежатиме від активності інноваційних процесів. Стимулювання інноваційних процесів є однією з першочергових умов економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Клішкова О. І, Габер А. М. Особливості інноваційного бізнес-плану підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 22. Ч. 2. С. 24–27
2. Хоменко Н. Ю. Наукова предикація управління інноваційними системами будівельних підприємств. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2018. № 36. С. 41–45
3. Селезньова Г. О., Сиров В. В. Система бізнес-планування на підприємстві та її елементи. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. № 4. С. 228–232.

Суша А. О., студентка

Бикова А. Л., к.е.н., доцент

Університету митної справи та фінансів

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Україна за роки своєї незалежності переживала різні часи, але з впевненістю можна стверджувати, що найтяжчим етапом у її розвитку є 2022 р. через повномасштабну війну та введення по всій території воєнного стану. Головна битва за суверенітет та територіальну цілісність України ведеться на фронті, але тилом та стержнем є національна економіка. Адже, війна є виснажливою та щоденно потребує значних фінансових витрат. За повідомленням прем'єр міністра України Дениса Шмигала на захист держави щоденно спрямовується близько 2 млрд грн [1]. Тому для перемоги у війні, підтримці армії, найбільш вразливих верств населення необхідна «сильна» національна економіка. Останнім часом вона і так була хиткою, а в умовах воєнного стану зазначала небувалою тиску.

Слід зазначити, що у перші тижні введення воєнного стану бізнес по всій території України був фактично паралізований та зупинив свою діяльність. Це було обумовлено, перш за все, високим рівнем ризику та невизначеності для ведення бізнесу через військові дії. Як наслідок уже в перші місяці повномасштабної війни місцеві та державні бюджети України недоотримали значних обсягів надходжень, а велика кількість населення втратила робочі місця та можливість забезпечувати свої базові потреби.

За даними Міністерства фінансів України близько 30 % вітчизняних підприємств повністю припинили свою діяльність, 45 % – працюють частково і лише 25 % продовжують стабільну діяльність як до воєнного стану. У першу чергу ведення бізнесу залежить від наближення дислокації підприємств до місць активних бойових дій, а також сфери господарювання. За орієнтовними оцінками економістів національна економіка України в умовах воєнного стану працює орієнтовно на 45 % свого потенціалу й відповідно на такий самий відсоток прогнозується падіння річного ВВП [2].

До основних проблем ведення бізнесу в Україні спричиненої війною відносимо фізичну неможливість ведення бізнесу, логістичні проблеми через пошкодження транспортної інфраструктури, та морську блокаду українських портів: Маріупольського, Бердянського, Скадовського, Херсонського та Одеського. За даними уряду Україна втрачає 170 млн дол. щодня через заблоковані порти, відповідно експортні можливості України впали більш ніж на половину [3]. З перелічених вище портів не можливо експортувати українське зерно, олію, що є важливим джерелом для надходження іноземної валюти. Іншою проблемою є демографічна криза викликана міграцією населення. За офіційними даними близько 5 млн осіб виїхали за кордон. Дані Міжнародної організації з міграції (МОМ) свідчать, що понад 7,1 млн осіб в Україні стали внутрішньо переміщеними особами [4]. Вже сьогодні в Україні спостерігається дефіцит кадрів окремих професій. Чоловікам заборонено покидати територію України на час воєнного стану, проте велика кількість з них нині захищає країну на фронті, та відповідно не працює. Ще одна важлива проблема різке падіння рівня доходів населення та відповідно зменшення попиту. Опитування Міжнародної організації з міграції ООН у березні 2022 р. показали, що доходи українців зменшилися на 50 % порівняно з рівнем початку лютого, причому 20 % людей втратили за цей час усі свої джерела доходів. Щодо внутрішньо переміщених осіб 61 % цих людей вказують, що їхній дохід становить менше ніж 5 тис. грн.

Сьогодні національна економіка підтримується лише завдяки виваженій політиці Міністерства фінансів України та Національного банку України, а також підтримки міжнародних партнерів і їх фінансової допомоги. Головним внутрішнім двигуном національної економіки України як в умовах мирного, так і воєнного стану є приватний бізнес. Тому в Україні для його підтримки впроваджуються ряд стимулюючих заходів, зокрема [5]:

- програма працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, за якої держава компенсує 6500 грн за одного працевлаштованого підприємством;
- зниження рівня податкового навантаження та можливість не сплачувати податки в умовах воєнного стану;
- допомога в переміщенні підприємства на безпечну територію;
- впровадження кредитної програми «5–7–9 %» з можливістю не сплачувати кредитні відсотки в умовах воєнного стану.

В умовах воєнного стану для національної економіки вкрай важливо, щоб бізнес продовжував свою звичну діяльність на територіях, де не ведуться активні бойові дії. Оскільки національна економіка функціонує на межі кризи, втрати від війни уже перевищують 1 трлн дол. США, тому на її післявоєнне відновлення будуть необхідні значні фінансові ресурси. Вже зараз уряд розробив програму підтримки вітчизняного бізнесу, що включає ряд ініціатив, отже слід невідкладно вживати заходів спрямованих на її рестарт.

Список використаних джерел:

1. Українська економіка під час війни. Що далі? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/15/685810> (дата звернення: 14.05.2022).
2. Як впаде економіка України через війну і чим заповнити ці втрати. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Texthttps://www.rbc.ua/ukr/news/tsena-voynu-upadet-ekonomika-ukrainy-vozpoinit-1650305048.html> (дата звернення: 14.05.2022).
3. Блокування українських портів може призвести до голоду URL: <http://www.golos.com.ua/article/359938>
4. Понад 7,1 мільйона людей в Україні стали внутрішньо переміщеними через війну – МОМ URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-mom-vnutrishnio-peremishcheni-osoby/31786964.html>
5. Підтримка бізнесу в умовах війни. URL: <https://business.diiia.gov.ua/wartime>. (дата звернення: 11.05.2022).

Суха А. О., студентка

Огданський К. М., к.е.н., доцент

кафедри економіки та соціально-трудова відносин

Університету митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Однією з характерних особливостей сьогодення є глибоке проникнення цифрових технологій у всі сфери життєдіяльності суспільства. Глобальні виклики і загрози, зокрема повномасштабне вторгнення росії в Україну, актуалізують проблематику цифрової трансформації економіки та посилюють затребуваність наукових досліджень у цій сфері.

Для широкого загалу “цифрова економіка” означатиме новий рівень цифрових сервісів, коли в онлайн переходять оплати комунальних платежів, через смартфон ми реєструємося в черзі, оплачуємо покупки тощо. А для промислових підприємств перехід в цифрову економіку отримав визначення в світі як Industry 4.0 – четверта індустріальна революція. Особливість же українського цифрового розвитку в тому, що користувачі і бізнес значно випереджають державу і промисловість. Наш малий і середній бізнес вже так чи інакше працює в інтернеті і здебільшого використовує цифрові методи просування своїх послуг. Але держава і велика промисловість в Україні кардинально відстали. Безумовно, держава проводить технологічні зміни, але поки цього недостатньо. Ще складніша ситуація у великому промисловому секторі. Ідея оновлення старого промислового парку не нова, але реалізується вкрай повільно. Тому завдання, яке ставить перед нами цифрова економіка сьогодні – впровадити цифрові технології у виробництво, освіту, медицину. Цифрова економіка – економіка, що базується на цифрових технологіях. [1]

За місяць війни український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії. Обсяг завданої шкоди та довгострокові наслідки оцінити важко, адже бойові дії на території країни тривають. Якщо подивитися на український бізнес, зараз, в умовах війни, то очевидний величезний потенціал. Тут компанії відкриті до нового, підприємці хочуть дізнатися про нові бізнес-можливості. В Україні багато молодих, амбітних, мотивованих фахівців. І явно видно, що тут є шанс прискорити процеси, які зазвичай займають тривалий час. Єдине, що варто побажати лідерам бізнесу в Україні – бути сміливими, думати глобально і робити швидкі кроки.

Цифрові технології вже трансформували працю, управління, освіту, дозвілля, розваги, сформували нові ринкові можливості, спричинивши суттєві соціально-економічні наслідки в різних секторах економіки та суспільства. Зокрема, протягом останніх 30 років по всьому світу участь людини у виробництві скоротилася з 64 % до 59 %. [3]

МОН підготувало та пропонує для громадського обговорення проєкт Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року, яка представляє комплексне системне стратегічне бачення цифрової трансформації цих сфер та відповідає засадам реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку, що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 56, а також пріоритетним напрямом та завданням (проєктом) цифрової трансформації на період до 2023 року, схваленим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 року № 365-р.

Проєкт Концепції спрямований на подолання низки проблем, зокрема:

- низький рівень цифрових компетентностей учасників освітнього процесу;
- застарілий зміст освіти з навчальних предметів інформатичної галузі;
- недостатня кількість комп'ютерного обладнання та відсутність широкопasmового доступу до Інтернету в закладах та установах системи освіти і науки;
- відсутність якісного цифрового освітнього контенту для здобуття освіти;
- відсутність актуальної, достовірної інформації про здобувачів освіти, педагогічних та науково-педагогічних працівників, а також науковців для прийняття управлінських рішень та моніторингу ефективності політик;
- незручність отримання послуг та сервісів у системі освіти;
- недоступність наукових ресурсів та інфраструктур тощо.

Кінцевої мети планується досягти через такі стратегічні цілі:

1. «Цифрове освітнє середовище є доступним та сучасним».
2. «Працівники сфери освіти володіють цифровими компетентностями».
3. «Зміст освіти в галузі ІКТ відповідає сучасним вимогам».
4. «Послуги та процеси у сфері освіти і науки є прозорими, зручними та ефективними».
5. «Дані у сфері освіти і науки є доступними та достовірними».

Для кожної з цих цілей визначено шляхи та кроки їх досягнення на період до 2026 року. [2]

Нафтогазові компанії України в рамках програми трансформації планують використовувати технології інтернету речей і прогнозної аналітики, які дозволять підтримати лібералізацію ринків газу та нафти, а також перейти до високоефективної моделі виробництва і супроводу активів компанії.

Якщо розглядати ринок телекомунікацій, то компанії галузі розвиваються у бік омніканальності і переходять до максимального використання цифрових каналів в роботі з абонентами.

Особливий інтерес представляють підприємства малого та середнього бізнесу. Для локальних виробників медичних препаратів цифрова трансформація означає вихід на високо зарегульовані і високомаржинальні ринки Європи, США, боротьба з контрафактом на ринках, що розвиваються, і відповідність динамічно мінливому законодавству в Україні.

Для аграрного сектора України, орієнтованого на експорт, використання технологій «точного землеробства» (Precision Agriculture) та інтернету речей – це питання підвищення продуктивності в умовах світового дефіциту якісної агропродукції.

Сучасні реалії в Україні (повномасштабне вторгнення росії) такі, що динамічний розвиток інформаційних технологій, повсюдне ускладнення бізнес-процесів, а також накопичення значних обсягів даних об'єктивно привели до виникнення й поширення такого поняття, як “цифрова економіка”.

Бар'єри для розвитку цифрової економіки в Україні:

1. Відсутність національних (державних) програм, інфраструктур підтримки та стимулювання бізнесу до використання цифрових інструментів та рішень, а також розвитку інноваційного підприємництва.

2. Відсутність у країні бачення, стратегії та ініціатив цифровізації економіки та сфер життєдіяльності суспільства та країни в цілому.

3. Відсутність сталої системи культивування цифрових навичок та навичок інноваційного підприємництва на рівні середньої та вищої освіти, в секторах економіки та в суспільстві взагалі.

Можливості цифрової економіки, які створюються зараз для України:

- Підвищення конкурентоздатності секторів економіки.
- Розвиток цифрової економіки, ринку праці тощо.
- Ефективність виробництв, організації бізнесу, логістики, транспорту тощо.

- Сфера, що створює можливості для залучення інвестицій та R&D міжнародних компаній.

- Поява нових індустрій (кроссплатформових із цифровою індустрією).
- Розвиток інноваційного підприємництва. [4]

ООН та ЄС визнали цифрові права громадян. Тобто доступ до IT-інфраструктури, інтернету є базовим правом кожного. Україна теж повинна це зробити.

Отже, в Україні є всі умови для здійснення «цифрового стрибка» та переходу на вищий технологічний рівень розвитку, особливо зараз, коли цифрові технології та онлайн-продажі є одними з головних інструментів розвитку економіки України в цілому. Однак цифрова економіка не може існувати як окремий та незалежний інструмент чи інститут публічного управління, адже вона повинна чітко регулюватися певними стандартами та правилами, що визначаються законами, насамперед, для захисту прав споживачів та публічного управління.

Список використаних джерел:

1. Цифрова економіка. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Цифрова_економіка (дата звернення: 07.05.2022).

2. Концепція цифрової трансформації освіти і науки: МОН запрошує до громадського обговорення. URL: Концепція цифрової трансформації освіти і науки: МОН запрошує до громадського обговорення | Міністерство освіти і науки України (mon.gov.ua) (дата звернення: 07.05.2022).

3. Андрющенко К. А., Шергіна Л. А., Ковтун В. П. Аналіз особливостей та перспектив розвитку України в концепції "Індустрія 4.0". Технологічний аудит та ресурсозбереження. 2017. URL: <http://journals.uran.ua/tarp/article/viewFile/142354/143645> (дата звернення: 07.05.2022).

4. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: Український інститут майбутнього (uifuture.org) (дата звернення: 07.05.2022).

Тертишник В. М., д.ю.н., професор
Університету митної справи та фінансів

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА КОЛІЗІЇ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У ЗАПРОВАДЖЕННІ ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ

В правовій державі найбільш важливими загальними засадами права є воля, справедливість, верховенство права та заборона державного свавілля. Між тим, в умовах нових обертів цифрового суспільства багато положень адміністративного законодавства потребують перегляду. Помітна тенденція як до запровадження концепту електронних доказів та спрощених процедур, так і дрейфу адміністративного законодавства до запровадження презумпції правоти окремих органів адміністративної юрисдикції, на що ми звертаємо увагу в останніх виданнях [1, 2]. Наприклад, незважаючи на припис ч. 2 ст. 251 про те, що «Обов'язок щодо збирання доказів покладається на осіб, уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення, визначених статтею 255 цього Кодексу, ст. 279⁻¹ КУАП делегує розгляд справ про адміністративне правопорушення у сфері порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), новому суб'єкту адміністративного примусу – інспектору з паркування,

якому дозволено «розмістити на лобовому склі транспортного засобу копію постанови про притягнення до адміністративної відповідальності»), а сама постанова «може виноситися без участі особи, яка притягається до адміністративної відповідальності». За такої концепції залишається без реалізації дотримання стандарту доведеності поза розумним сумнівом та засади верховенства права. Фактично зафіксувавши не по правилам припаркований автомобіль (нерідко без ідентифікації водія і без з'ясування чи таке паркування «комусь мішало») інспектор робить одноосібно позасудовий висновок про винність володаря автомобіля, залишаючи без розгляду версію про те, що не завжди володар управляв автомобілем, а відтак саме він здійснив порушення правил паркування. Як кепкують журналісти щодо таких проваджень – «винною часто визнається автомобіль». Доводити в суді невинність володаря автомобіля у справах про порушення правил паркування в такій реальності приходиться самому володарю автомобіля що не може визнатись правильним. Тобто тягар доказування вини покладається не на того, хто стверджує про вину, а як не прикро – нерідко уже на поставленого в статус винуватця «без вини винуватого». Між тим, якщо «винний автомобіль» буде оскаржувати висунуті до нього претензії, то, відповідно до положень ч. 2 ст. 77 КАС України «в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача». Важливо, щоб з цього правила не було винятків. В адміністративному праві і процесі, як і в інших формах юридичних процесів має бути запроваджений без будь-яких винятків принцип не презумпції правоти чиновника, а принцип добропорядності людини, а разом з тим і принцип пропорційності, як складова частина принципу верховенства права.

Згідно зі ст. 152-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУАП), порушення правил паркування транспортних засобів, – тягне за собою накладення штрафу. Відповідно ст. 300-1 КУАП у разі несплати штрафу протягом 30 днів з дня набрання законної сили постановою про накладення адміністративного стягнення така постанова підлягає примусовому виконанню. Далі законодавець перейшовши межу принципу пропорційності (штраф зазвичай може бути утриманий і з заробітної плати чи банківських рахунків водія), стверджуючи, що при примусовому виконанні постанови можливе застосування конфіскації предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення (виконуються державними виконавцями в порядку, встановленому законом – ст. 313-315 КУАП). Часто за таких відступів від принципу пропорційності, володар автомобіля, який не підозрюючи ні про існування інспекторів з паркування, ні про їх волевиявлення на «лобовому склі авто» та «вчасно» не оплатив штраф в 120 гривень, в поза судовому порядку може залишитись без автомобіля. І це тоді, коли ст. 41 Конституції України визначає, що «право приватної власності є непорушним», а «конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених

законом». В даному разі ми стикаємось з перманентним нормуванням, в ході якого процесуальні норми змішуються з нормами матеріального права, появляється нові державні мужі – «органи публічного адміністрування паркувальники», позасудові рішення якого беззаперечно виконують колишні судові виконавці, які розрослись до «державних виконавців». Невиправдано появляються нові як форми відповідальності, так і нові суб'єкти, уповноважені в спрощених формах застосовувати поза судові непропорційні засоби примусового виконання рішення про штрафи, що в цілому суперечить приписам ст. 3, 8, 19, 21, 22, 41, 64 Конституції України, засаді верховенства права та його складової – принципу пропорційності. Такі тенденції можуть перетворювати адміністративне право в інструменти становлення тоталітарного режиму. Думається, що варто розробити та прийняти новий адміністративно-процесуальний кодекс України, в якому мають бути закріплені стандарти демократичної правової держави, запроваджений без будь-яких винятків не принцип презумпції правоти чиновника, а принцип добропорядності людини та верховенства права.

Список використаних джерел:

1. Доказове право: підручник / В. М. Тертишник, О. І. Тертишник, А. Є. Фоменко, В. В. Ченцов; за заг. ред. д.ю.н., проф. В. М. Тертишника. Київ: Алерта, 2022. 448 с.

2. *Тертишник В. М.* Конституція України. Науково-практичний коментар. Київ: Алерта, 2022. 430 с.

Тертишник В. М., д.ю.н., професор,
академік Академії політичних наук України,
професор Університету митної справи та фінансів
Ченцов В. В., д.іст.н., д.держ.упр., професор,
академік Академії політичних наук України,
Української академії наук з державного управління,
голова вченої ради, перший проректор Університету
митної справи та фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНІЙ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ЕВОЛЮЦІЇ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасні міжнародні виклики, тренди та трансформаційні процеси обумовлюють необхідність вжиття усіх заходів для забезпечення фінансової стабільності держави, запровадження механізмів самоінвестиційного і гуманітарного розвитку суспільства, дієвої протидії фінансово-економічній та організованій злочинності, яка отримала нові схеми збагачення в умовах еволюції цифрового суспільства.

Проблема протидії white-collar crime, яка все глибше аналізується в сучасних виданнях [1–4], має вирішуватись системно в комплексі інтегративних заходів, важливими з яких є деофшоризація, забезпечення ефективної фіскальної та митної політики, активізація протидії кіберзлочинності та нових обертів використання криптовалюти для відмивання злочинних доходів.

Цивілізаційне державотворення обумовлює необхідність розробки комплексної програми протидії економічній та іншій корисливій злочинності як на національному рівні держав, так на рівні міжнародних організацій, включаючи ООН. Повинні бути розроблені та задіяні інтегративні програми «Планета без офшорів».

Згідно даних міжнародної організації "Global Financial Integrity", українська «еліта» тримає в офшорах від \$117 до \$167 мільярдів доларів. Щорічно «в чорних дірах» офшорів зникає до \$8–10 млрд з Української економіки. 2022 рік показує зростаючу тенденцію вивезення капіталів з країни. Залишається актуальною проблема забезпечення невідворотності покарання за розкрадання державної власності та інші економічні злочини, професійної роботи Бюро економічної безпеки щодо протидії фінансово-економічним злочинам, латентним злочинам проти власності.

Для ефективної протидії міжнародній економічній злочинності важливо забезпечити правову визначеність та чітку правову процедуру міжнародно-правових механізмів запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Радою Європи прийнята «Конвенція про відмивання, виявлення, вилучення і конфіскацію доходів від злочинної діяльності» від 8 листопада 1990 року (ратифікована Законом № 738/97-ВР від 17.12.97), приписи якої визначають обов'язковість уживання заходів із забезпечення конфіскації (ст. 11–17); неприпустимість посилення на банківську таємницю як підставу для відмови в наданні правової допомоги (ст. ст. 4, 18).

Між тим, в 2020 отримала зміни ст. 209 КК України, яка отримала нову назву («Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом»). Варто зазначити, що такі зміни назви та змісту закону залишили поза межами його предмету новітні засоби обігу активів – біткоїн, які є віртуальним продуктом і не охоплюються законодавчим концептом «легалізації майна». Ці реформаторські колізії мають бути усунуті запровадженням відповідальності за «незаконну легалізацію (відмивання) грошей, цінностей та інших активів, здобутих злочинним шляхом».

Поряд з удосконаленням кримінального права, на нашу думку КПК України потребує закріплення юридично визначених процесуальних механізмів виявлення латентних злочинів, удосконалення інституту безпосереднього виявлення злочинів, а відтак реформування законодавства про оперативно-розшукову діяльність та розробки і закріплення процедури дослідчого провадження, попередження злочину, затримання з поличним, удосконалення доказового права, на рівні сучасних інфор-

маційних технологій важливо забезпечити розробку криміналістичної методики виявлення фактів відмивання злочинних активів з використанням криптовалют.

На нашу думку, законотворчий процес наблизився до необхідності прийняття єдиного для усіх форм судових проваджень доктринально нового закону – «Кодексу доказового права», в якому мають бути викладені міжгалузевого характеру норми, якими визначатимуться поняття і види доказів та критерії їх допустимості, порядок реалізації в кримінальному процесі доказових матеріалів, здобутих митними, фіскальними, антикорупційними та іншими правничими інституціями і міжнародними установами в процесі здійсненні ними своїх функцій. Враховуючи накопичений досвід роботи ЄСПЛ, було б корисним основи доказового права на інтегративному рівні закріпити в міжнародних правових актах.

Список використаних джерел:

1. Міжнародне співробітництво у сфері правосуддя: підручник / Тертишник В. М. та ін.; за заг. ред. д.ю.н., проф. В. М. Тертишника та докт. наук з держ. упр., професора В. В. Ченцова. Київ: Алерта, 2021. 276 с.

2. Протидія white-collar crime (інтегративний аналіз, коментар законодавства та пошук шляхів його удосконалення) / Тертишник В. М., Каменський Д. В., Кошовий О. Г., Корнієнко М. В., Тертишник О. І., Ченцов В. В., Шишков С. Є.; за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора В. М. Тертишника. Київ: Алерта, 2021. 345 с.

3. *Тертишник В. М.* Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2021. 1110 с.

4. *Тертишник В. М., Тертишник О. І., Ченцов В. В.* Закон України «Про Бюро економічної безпеки України». Науково-практичний коментар. Київ: Алерта, 2022. 290 с.

Тімоніна Є. Ю., студентка

Стеблюк Н. Ф., к.е.н., доц.,

доцент кафедри міжнародних економічних відносин
та регіональних студій

Університету митної справи та фінансів

ВИКЛИКИ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

Глобалізація, перехід до більш взаємозалежної та інтегрованої світової економіки, створює більші можливості для міжнародної торгівлі. Така глобалізація може відбуватися з точки зору ринків, де торговельні бар'єри падають, а переваги покупців змінюються. Також, таку тенденцію можливо прослідкувати з точки зору виробництва, де підприємство може легко закуповувати товари та послуги з інших країн.

Кожна країна має свою політику, закони, культуру та правила. Поряд із цим, відмінності в часовому поясі, валюті, мовах тощо, також створюють проблеми та виклики в міжнародному бізнесі. В роботі було розглянуто деякі проблеми та виклики ведення міжнародного бізнесу.

Мовний бар'єр. Це найважливіше, що потрібно враховувати, коли замислюєтесь про ведення бізнесу на міжнародному рівні. Мовний бар'єр означає не тільки проблеми в спілкуванні. Також, слід враховувати чи вписується назва продукту іноземною мовою чи ні. Наприклад, Mercedes-Benz при в'їзді в Китай обрав місцеву назву, схожу на «Benz»: Bēnsī. Проте місцевою мовою це означало «поспішати на смерть». Тому, автовиробник повинен був змінити свою назву на Bēnchí, що означає «бігати».

Культурні відмінності. Кожна країна має свої традиції та культуру. І для досягнення успіху іноземній компанії важливо поважати ці культури. Культура включає: свята, їжу, фестивалі, соціальні цінності тощо. Наприклад, McDonald's не подає в Індії яловичину або свинину з релігійних міркувань. Більше того, мережа швидкого харчування пропонує в Індії різноманітні вегетаріанські страви, ніж в будь-якій іншій країні.

Керування глобальними командами. Коли міжнародний бізнес веде діяльність у багатьох країнах, то доводиться мати справу з працівниками різного походження. Керування цими працівниками, безумовно, є проблемою через відмінності в мові, культурі та часових поясах. Однак можна подолати цей бар'єр, часто спілкуючись із глобальними командами.

Обмін валюти та рівень інфляції. Курс валют між двома країнами не залишається сталим, а постійно змінюється. Приймаючи будь-яке фінансове рішення, необхідно враховувати обмінні курси, оскільки це може збільшити або зменшити кінцеву виплату, що може вплинути на прибуток бізнесу. Крім обмінного курсу, необхідно враховувати і рівень інфляції. Рівень інфляції може відрізнятись в різних країнах і може вплинути на ціну продукту [1].

Зовнішня політика та влада. Політика країни відіграє вирішальну роль у діяльності компанії. Будь-яке нововведення щодо податків, трудового законодавства та іншого може мати прямий вплив на вартість компанії. Таким чином, для компанії важливо уважно стежити за політикою країни, в якій вона працює. Наприклад, припустимо, що китайський уряд починає давати субсидії місцевим автовиробникам. Це дозволить місцевим компаніям запровадити агресивні ціни. Така політика була б несправедливою щодо іноземних автовиробників, які працюють у Китаї.

Міжнародний облік. Дотримання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку – непроста робота, оскільки для відповідності різним системам оподаткування потрібно докласти чимало зусиль. Однак компанія може подолати цю проблему, найнявши відповідних експертів для ведення бухгалтерського обліку.

Екологічні проблеми. Коли компанія починає працювати в чужій країні, дуже важливо, щоб вона дотримувалася екологічних норм. Більше того, їй слід докласти додаткових зусиль, щоб зменшити екологічні проблеми в регіонах, де вона працює. Будь-яке незнання чи уникнення з

боку компанії подбати про такі проблеми, може серйозно зашкодити іміджу її бренду та зашкодити бізнесу компанії. Крім того, місцеві соціальні групи ускладнили б безперебійну роботу компанії [2].

Як підсумок, процеси глобалізації, інтеграції чи регіоналізації справді є дуже важливими для місцевих підприємств, які все частіше мислять глобально та діють масштабно, особливо в Європі, тому процеси глобалізації та європеїзації наразі є ключовими сучасними викликами для міжнародного бізнесу в Європі. Незважаючи на те, що міжнародний бізнес ставить перед собою кілька проблем, компанія може легко їх подолати: поважати культуру та традиції країн, у яких вони працюють. І, як тільки компанія подолає ці проблеми, вона дає їй необмежені можливості на різних напрямках бізнесу – обсяг, прибуток, репутация, бренд, зображення, стабільність тощо.

Список використаних джерел:

1. Kefalas A. G. Think globally, act locally. *Thunderbird International Business Review*. 1998.
2. Wach K. Editorial: Global Opportunities and Local Businesses. *Entrepreneurial Business and Economics Review*. 2013.

Титаренко К. В., студентка

Зябченкова Г. В., ст. викл.

Державного торговельно-економічного університету

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Актуальність тематики даного дослідження обумовлено тим, що в умовах воєнного стану організація трудових відносин працівників усіх підприємств має вирішальне значення для підтримки економіки та життєздатності країни. Необхідно докласти максимальних зусиль для відновлення роботи вітчизняного бізнесу в усіх можливих форматах.

Начальник ГУ ДПС у Львівській області Андрій Щербак зазначив: «Так, нам надходить допомога світової спільноти, але наш бізнес теж повинен працювати, сплачувати податки, зберігати робочі місця, виплачувати заробітну плату. Налагодження роботи бізнесу є запорукою того, що державний бюджет буде наповнюватися, а населення зберігатиме платоспроможність. Активізація бізнес-діяльності – ключовий фактор посилення економічної стійкості держави, а отже, і її здатності ефективно протистояти агресору» [2].

Був прийнятий Закон № 2136 від 15.03.2022 р. «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», щоб адаптувати трудові відносини під реалії війни. Звичайні норми трудового законодавства продовжують діяти, але на період воєнного часу Закон № 2136 є пріоритетним.

Варто порівняти нові норми трудового законодавства статті 6 Закону 2136 «Особливості встановлення та обліку часу роботи та часу відпочинку» із звичайними нормами (табл. 1).

Необхідно зазначити, що збільшення на період воєнного стану нормальної тривалості робочого часу до 60 годин на тиждень є правом, а не обов'язком роботодавця. Таке збільшення обгрунтоване перш за все потребою ефективної діяльності відповідного підприємства, установи, організації в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення.

Таблиця 1

Норми трудового законодавства до і під час воєнного стану

Показники	Було	Стало
Максимальна норма часу на тиждень	40 год	60 год
Обмеження граничних норм надурочних робіт	+	–
Скорочення роботи на одну годину напередодні святкових і неробочих днів	+	–
Перенесення вихідного дня на наступний після святкового або неробочого	+	–
Компенсації за залучення до робіт у вихідні, святкові і неробочі дні	+	–

Закон № 2136 ввів таке поняття як «призупинення дії трудового договору» – це тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором. Призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин. Відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам на час призупинення дії трудового договору у повному обсязі покладається на державу, що здійснює військову агресію [1].

За закон № 2136 роботодавцям дозволено протягом періоду дії воєнного стану надавати на прохання працівника відпустку без збереження заробітної плати без врахування норм ч. 1 ст. 26 Закону про відпустки, якою передбачено, що відпустка без збереження заробітної плати за сімейними обставинами та з інших причин може надаватись на термін не більше 15 календарних днів на рік [3].

Також Закон № 2136 надав право працівнику у зв'язку з веденням бойових дій в районах, в яких розташоване підприємство, установа, організація, та загрозою для життя і здоров'я працівника, розірвати трудовий договір за власною ініціативою без двотижневого строку попередження. Звільнити працівника без його заяви через його невихід на роботу у зв'язку з бойовими діями, роботодавець не має права. Незважаючи на воєнний стан в Україні та ведення бойових дій в окремих регіонах України, звільнення працівника повинно відбуватись виключно у відповідності до вимог чинного законодавства. [1]

Наразі дистанційна робота – це один із оптимальних способів, щоб продовжити працювати під час війни. Багато працівників перейшло на дистанційну роботу, тому що переїхали в більш безпечні райони або не мають можливості бути на своєму робочому місці. В умовах воєнного

стану не працює норма про попередження працівника за 2 місяці до початку дистанційної праці. Достатньо наказу про дистанційну роботу (без заяви працівника) та ознайомлення останнього не менш ніж за 2 дні.

Як бачимо, стаття 3 Закону № 2136 дає право роботодавцю не повідомляти працівника за два місяці про зміну істотних умов праці, такі, як розмір оплати праці (у бік зменшення), графік роботи, місце роботи на постійній основі. Раніше, щоб змінити суттєві умови трудового договору, роботодавець мав про це попередити за два місяці [3].

Отже, головне завдання України зараз – інтенсифікувати економічні процеси. Зокрема, зосередитись на підтримці виробництва, переведенні його у відносно безпечні регіони. Вкрай важливе завдання – залучити до роботи максимальну кількість працездатного населення. Закон № 2136 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» допомагає налагодити роботу бізнесу, тому державний бюджет буде наповнюватися, а населення зберігатиме платоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт: Відповіді на поширені питання зі сфери трудових відносин в умовах воєнного часу. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=10d196f4-2218-45bd-a6df-34048ce35032&title=VidpovidiNaPoshireniPitanniaZiSferiTrudovikhVidnosinVUmovakhVonnogoChasu>

2. Офіційний веб-сайт: Сплата податків в умовах воєнного стану і економічна безпека держави – речі взаємопов'язані. Головне управління ДПС у Львівській області. URL: <https://lv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/583113.html>

3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 15.03.2022 № 2136. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Ткаченко Ю. О., студентка

Дулік Т. О., к.е.н., доц., доцент

кафедри соціального забезпечення та податкової політики

Університету митної справи та фінансів

ПОТЕНЦІЙНІ ЗАГРОЗИ БЕЗРОБІТТЯ І ЗАХОДИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку світової економіки все частіше постає питання про нестачу робочих місць та підвищення рівня безробіття внаслідок посилення трансформаційних технологічних змін у всіх сферах суспільного життя, кризових явищ, міграційних процесів тощо. Повномасштабна війна Росії проти України призвела до ще більшого загострення проблем зайнятості, напруженості на ринку праці, зменшення кількості підприємств. За оцінками Міжнародної Організації Праці на

початок війни в Україні налічувалося більше ніж 16 млн офіційних робочих місць, на сьогодні втрачено близько третини. Якщо ж війна триватиме і закрийється вже 7 млн вакансій, то ринок праці скоротиться майже наполовину [1].

За підсумками обстеження зайнятого населення України віком 15–70 років у довоєнний час фахівцями органів державної служби статистики виявлено його зменшення у 2019–2021 рр. проти 2010 р. на 3570,2 тис. осіб, 3264,9 тис. осіб та 2601,9 тис. осіб відповідно в основному через пандемію COVID-19. Поряд з цим встановлено, що кількість безробітних в Україні впродовж 2010–2021 рр. постійно змінюється, що позначилося на показнику рівня безробіття (у %, кількість безробітних до зайнятого населення), коливання якого відбулося у межах від 7,8 % до 11 %. Середнє значення цього показника за вказаний період становило 9,6 % (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Зайняте населення та безробітні України у довоєнний час (тис. осіб)*

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Кількість зайнятого населення	19180,2	19231,1	19261,4	19314,2	18073,3	16443,2	16276,9	16156,4	16360,9	16578,3	15915,3	15610,0
Кількість безробітних	1713,9	1661,9	1589,8	1510,4	1847,6	1654,7	1678,2	1698,0	1578,6	1487,7	1674,2	1711,6
Рівень безробіття, %	8,9	8,6	8,3	7,8	10,2	10,1	10,3	10,5	9,6	9,0	10,5	11,0

* Дані наведено за результатами обстеження робочої сили без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, з 2015 року – без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: побудовано автором за даними [2].

Окрім того, за аналізований довоєнний період, за оцінками аналітиків, найбільша кількість безробітних виявилася серед осіб у віці 40–49 років. При цьому, за офіційними даними Державної служби статистики України причини безробіття зайнятого населення досить різноманітні, проте у середньому за 2010–2021 рр. найчастіше звільнялися за власним бажанням або за угодою сторін (33,2 %) та з економічних причин (24,5 %), не працевлаштовувалися після закінчення закладів освіти (13,9), тимчасово вивільнялися через те, що робота має сезонний характер (9 %), а також у зв'язку із закінченням строку контракту або договору найняття (8,9 %), через виконання домашніх (сімейних) обов'язків тощо (3,6), за станом здоров'я, через оформлення пенсії (1,7 %), демобілізовані з військової строкової служби (0,8 %), інші причини (4,4 %) [2].

Водночас безробіття має суттєві соціально-економічні наслідки, найголовніші з них наведено на рис. 1.

Рис. 1. Негативні соціально-економічні наслідки безробіття в Україні у середньому за період 2010–2021 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [2].

Отже, ми бачимо, що зростання злочинності має найбільший відсоток (25,2 %), майже на одному рівні зниження професійної кваліфікації працівників (18,5 %) та зниження рівня життя населення (18,8 %). А от поширення психічних захворювань серед безробітних – 8,9 %.

З метою подолання безробіття в Україні, пропонуємо такі заходи: легалізація тіньової зайнятості; популяризація і державна підтримка самозайнятості; розвиток дуальної освіти, що сприятиме формуванню висококваліфікованої та конкурентоспроможної робочої сили в регіонах України; інтеграція осіб з особливими потребами до ринку праці, оскільки ця категорія населення має значний потенціал; створення кращих умов для діяльності малого та середнього бізнесу, зменшення ставок податків тощо.

Список використаних джерел:

1. Нестача вакансій та урізани зарплати: як війна в Україні впливає на ринок праці. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/nestacha-vakansiy-ta-urizani-zarplaty-iak-viyna-v-ukrayini-vplyvaye-na-rynok-pratsi>

2. Зайнятість та безробіття населення. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/gr.htm

Ткаченко Н. А.,
науковий співробітник відділу
соціально-економічного розвитку сільських територій
Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

ОРГАНІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 березня 2022 року вступив в дію Закон України № 2136-ІХ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану від 15 березня 2022 року». До питань, не врегульованих Законом, які і раніше, застосовуються норми законодавства про працю. На період дії воєнного стану також вводяться обмеження права на працю та страйк. Серед іншого, Законом передбачені наступні зміни.

Укладення трудового договору. Форма трудового договору визначається за згодою сторін. Навіть якщо сторони не укладають письмовий трудовий договір (у формі окремого документу), видати наказ про прийняття на роботу та повідомити податкові органи про початок роботи потрібно. Також компанія тепер може встановлювати випробування для працівників без винятку (при цьому, строк випробування залишається без змін) та укладати строкові договори у разі браку робочої сили. Строковий договір може бути укладено на період дії воєнного стану або для заміщення відсутніх працівників.

Переведення та зміна істотних умов праці. Закон дозволяє перевести працівника на роботу, не обумовлену трудовим договором, без згоди (з певними виключеннями). Таке переведення можливе лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, або якщо є загроза для життя працівника. Також скасовано вимогу про двомісячне попередження про зміну заробітної плати, режиму роботи та інших умов праці.

Звільнення з ініціативи працівника. Законом розширено підстави для звільнення за власним бажанням без необхідності двотижневого відпрацювання. Серед іншого, працівник може звільнитися за власним бажанням у зв'язку з веденням бойових дій у районах, в яких розташована компанія, якщо існує для нього загроза (крім випадків залучення до суспільно корисних робіт або виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури).

Звільнення з ініціативи роботодавця. Працівника тепер можна звільнити у період тимчасової непрацездатності або перебування у відпустці (крім відпустки через вагітність або догляду за дитиною). Водночас датою звільнення має бути перший робочий день після закінчення тимчасової непрацездатності або відпустки. Відповідно до роз'яснень Мінекономіки, таке звільнення має відбуватися за наявності підстав для звільнення з ініціативи роботодавця, а не через тимчасову непрацездатність або відпустку. Також згоду профспілки для звільнення працівника у період дії воєнного стану отримувати не треба, але певні виключення залишаються.

Призупинення дії трудового договору. Закон вводить новий інструмент – призупинення дії трудового договору, коли робота працівнику не надається та не оплачується. При цьому трудові відносини тривають. Таке призупинення можливе, якщо неможливо надати та виконувати роботу. Цікавим є положення про відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат державою-агресором. Механізм такого відшкодування ще не розроблено, але він має з'явитися.

Робочий час. Максимальну можливу тривалість робочого часу збільшено до 60 год на тиждень (або 50 год – у разі скороченого робочого часу). Збільшення тривалості робочого часу має бути обґрунтованим виключно потребою ефективної діяльності компанії в сфері оборони та забезпечення життєдіяльності населення. Також на період дії воєнного стану не діють положення щодо скороченого робочого дня напередодні свят, обмеження надурочних робіт, перенесення вихідних днів тощо.

Оплата праці. Компанія не буде нести відповідальність за порушення строків виплати заробітної плати, якщо доведе, що порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або форс-мажору. Але звільнення компанії від відповідальності за несвоєчасну виплату заробітної плати не звільняє від обов'язку виплати заробітну плату.

Колективний договір та профспілки. Компанія має право зупинити дію окремих положень колективного договору у період дії воєнного стану. Разом з тим, Мінекономіки рекомендує перед прийняттям такого рішення провести консультації зі стороною працівників та поінформувати її про прийняте рішення. Не менш важливим є те, що на період дії воєнного стану компанії не зобов'язані відраховувати кошти профспілкам на культурно-масову, фізкультурну і оздоровчу роботу.

Відпустки. Тривалість щорічної основної оплачуваної відпустки залишається без змін (24 календарні дні). Відповідно до Мінекономіки, працівникові можуть бути надані додаткові відпустки, соціальні та інші відпустки. Якщо тривалість щорічної основної відпустки працівника становить більше 24 календарних днів, різниця днів відпустки не втрачається, а має бути надана після закінчення воєнного стану. При цьому працівнику можуть відмовити у наданні відпустки (крім відпустки через вагітність або для догляду за дитиною), якщо працівник залучений до виконання робіт на

об'єктах критичної інфраструктури. Також у компанії з'явилася можливість надання відпустки без збереження заробітної плати на прохання працівника без обмежень щодо максимальної тривалості такої відпустки.

Закон діє протягом воєнного стану та втрачає чинність з дня припинення або скасування воєнного стану з певними винятками.

Список використаних джерел:

1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
3. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/210624_trudov-vdnosini-v-umovakh-vonnogo-stanu-shcho-neobkhdno-znati-pratsvnikam-ta-robotodavtsyam

Тростянська К. М., к.е.н.,
доцент кафедри обліку, статистики
та економічної інформатики
Майчуб А. О., студент
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПОДАТКОВА РЕФОРМА 2022 РОКУ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Ідея податкової реформи 2022 року полягала у вирішенні питання балансування податкової системи: ефективного нарахуванні та стягненні податків, організації справедливого на законодавчому рівні оподаткування.

Основними потребами суб'єктів підприємництва, які повинні бути забезпечені завдяки реформі, є: «по-перше, зниження податкового тиску шляхом справедливого перерозподілу податкового тягаря між суб'єктами підприємництва, унеможливлення використання схем мінімізації податкового зобов'язання, особливо великими суб'єктами господарювання; по-друге, формування прозорого конкурентного середовища задля створення рівних умов для розвитку підприємницької діяльності кожного із суб'єктів господарювання; по-третє, впорядкування процесів використання природних ресурсів» [1].

Головна ідея Закону України 1914-ІХ "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень", що набув чинності з 1 січня 2022 року – збільшення податкових надходжень, але не тільки за рахунок підвищення податків, але й через запобігання різних втрат через існування певних податкових «прогалин». Прикладами подібних податкових «шпаринок» є:

- зниження ренти на видобуток руди через належність найбільших металургійних компаній відомим олігархам;

- причислення до 4 групи платників єдиного податку підприємств, основною діяльністю яких є розведення свійської птиці. Згідно податкової реформи, виробників-птахівників виключили з 4 групи платників єдиного податку, тепер вони мають сплачувати до бюджету більшу ставку згідно 3 групи;

- хронічна збитковість великих платників податків. Введено обмеження великим платникам податків на зменшення фінансового результату до оподаткування на не більш як 50 % непогашеної суми збитків минулих звітних років. Виключення становлять випадки, коли сума збитків не більша 10 % фінрезультату [2].

Представники бізнесу занепокоєні можливим посиленням фіскального тиску та погіршенням інвестиційної привабливості України внаслідок податкових змін.

Попри очевидну користь для держави цього закону, деякі його пункти можуть ускладнити ведення діяльності не лише великим суб'єктам агропромислового комплексу, але й громадянам, які мають власні фермерські господарства. З 2022 року була відмінена пільга з ПДФО для власників земельних наділів з доходом за рік більше 12 розмірів мінімальної заробітної плати та введено поняття «мінімального податкового зобов'язання» як мінімального платежу, не окремого податку, який має сплатити власник або користувач ділянки сільськогосподарського призначення, незалежно від величини доходів. Голова комітету Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики Данило Гетманцев оцінив щорічні втрати держави через відсутність оподаткування в цій сфері у 10 мільярдів гривень, зазначаючи, що кошти «осідають в кишенях власників агрохолдингів і трейдерів, котрі заробляють на експорті вирощеної продукції на подрібнених (часто – лише на папері) земельних масивах» [3]. Податкове реформування має за мету вирівнювання податків для всіх учасників ринку.

Зміни запроваджені й щодо адміністрування податків. Так, передбачено право контролюючого органу надсилати запити у випадку виявлення фактів, що свідчать про потенційне порушення. Для поліпшення адміністрування місцевих податків на ДПС покладено обов'язок розкриття інформації органам місцевого самоврядування про фізичних осіб боржників.

Згідно з прогнозом від Міністерства фінансів України зміни до Податкового кодексу мали забезпечити поступове зростання доходів держави за рахунок збільшення податкових надходжень на 7,3 % у 2022 році, порівняно з попереднім роком, на 11,4 % – у 2023 році [4].

Держава очікує від реформування податкової системи отримати додаткову частину доходів бюджету. Однак, варто розуміти, що такі заходи принесуть додаткові витрати бізнесу, який, на сьогоднішній день і так знаходиться на межі виживання. Більше того, нова податкова реформа збільшить тиск на сільгоспвиробників та селянство, що у майбутньому знизить рентабельність діяльності та фінансову стійкість господарюючих суб'єктів. Звісно, на час воєнного стану були ухвалені тимчасові рішення з питань оподаткування підприємств та приватних господарів, але у подальшому реформа матиме не меншу актуальність, ніж до війни.

Список використаних джерел:

1. Скрипник С. В. Очікування бізнесу від нової системи оподаткування. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 13–18.

2. *Виговська Л.* Перестаралися. Як сталося, що податковий законопроект 5600 може зменшити рентну ставку на залізну руду, а не збільшити її. Forbes.ua. 2022. URL: <https://forbes.ua/news/perestarisya-yak-stalosya-tak-shcho-podatkoviy-zakonoproekt-5600-zmenschue-rentnu-stavku-na-zaliznu-rudu-a-ne-zbilshue-ii-04102021-2513>

3. *Обух В.* Оподаткування селян в “ресурсному” законі: справедливість чи збиткування? Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3361177-opodatкування-selan-v-resursnomu-zakoni-podatkova-spravedlivist-ci-porpanna-v-kisenah.html>

4. The Ministry of Finance of Ukraine (2021), "Budget Declaration for 2022–2024". URL: https://mof.gov.ua/storage/files/p_DB.pdf

Тростянська К. М., к.е.н.,
доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Костюкова В. А., студентка
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Запаси відіграють важливу роль у безперебійному функціонуванні компанії, оскільки діють як буфер між виробництвом і виконанням замовлень клієнтів. Стабільна забезпеченість запасами (матеріальними ресурсами) та раціональне використання ресурсів є одними із важливих факторів розвитку підприємства. Аналіз запасів допомагає керівництву компанії зрозуміти, як виконувати замовлення клієнтів, зберігаючи при цьому низькі витрати на запаси.

Проведення комплексного аналізу сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства за рахунок раціонального використання ресурсів та виявлення резервів.

Аналіз запасів підприємства слід проводити у розрізі двох напрямів: аналіз забезпеченості та аналіз використання ресурсів. При цьому за кожним напрямом виділяють конкретні види аналізу (рис. 1).

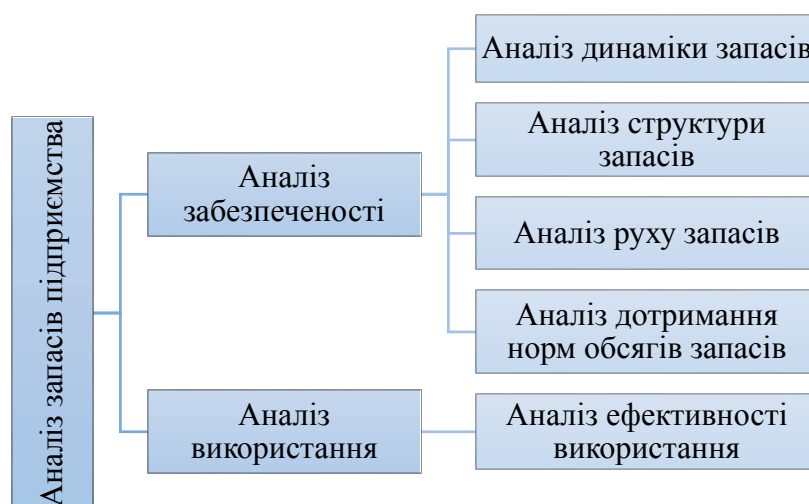

Рис. 1. Напрями аналізу запасів

Джерело: складено авторами.

В світовій практиці застосовуються різні методи аналізу запасів залежно від галузі, до якої належить компанія та типу запасу. Найпоширенішими є [1]:

ABC Analysis – найпопулярніший метод аналізу запасів (особливо для роздрібною торгівлі), який оцінює запаси від найвищого доходу та прибутку до найнижчого за допомогою трьох сегментів: А, В і С.

VED Analysis застосовується переважно компаніями-виробниками для оцінки компонентів і деталей, які групуються в залежності від важливості наявності на складі. Vital (життєво важливі): запаси, які завжди повинні бути в наявності на достатньому рівні; Essential (важливі): мати в інвентарі хоча б невелику кількість цих предметів; Desirable (бажані): завжди мати ці предмети під рукою не дуже важливо.

SDE Analysis: метод аналізу запасів враховує дефіцитність елементу і легкість його придбання. Scarce (дефіцитні): компоненти є дефіцитними і потребують певного часу для отримання; Difficult (важко доступні): запаси є менш дефіцитними, але потребують часу для отримання; Easily Available (легко доступні): запаси, які легко придбати. Зазвичай метод застосовується до промислових товарів.

Material Requirements Planning (MRP): планування потреб у матеріалах. Завдяки цьому методу виробники замовляють запаси на основі прогнозів продажів і даних про запаси з різних підрозділів компанії.

Economic Order Quantity (EOQ): економічний обсяг замовлення. На основі даних про швидкість продажу товару, а також витрати на його замовлення та зберігання визначається періодичність та обсяг закупівель таким чином, щоб витрати на замовлення та зберігання були якомога нижчими, але при цьому виконувались всі замовлення клієнтів.

Fast, Slow and Non-moving (FSN): швидкі, повільні та без руху. Метод дозволяє структурувати запаси за швидкістю руху. Компанії, які використовують FSN, найчастіше перезамовляють швидкооборотні запаси.

Можна запропонувати такі шляхи підвищення ефективності використання запасів на підприємстві (рис.2).

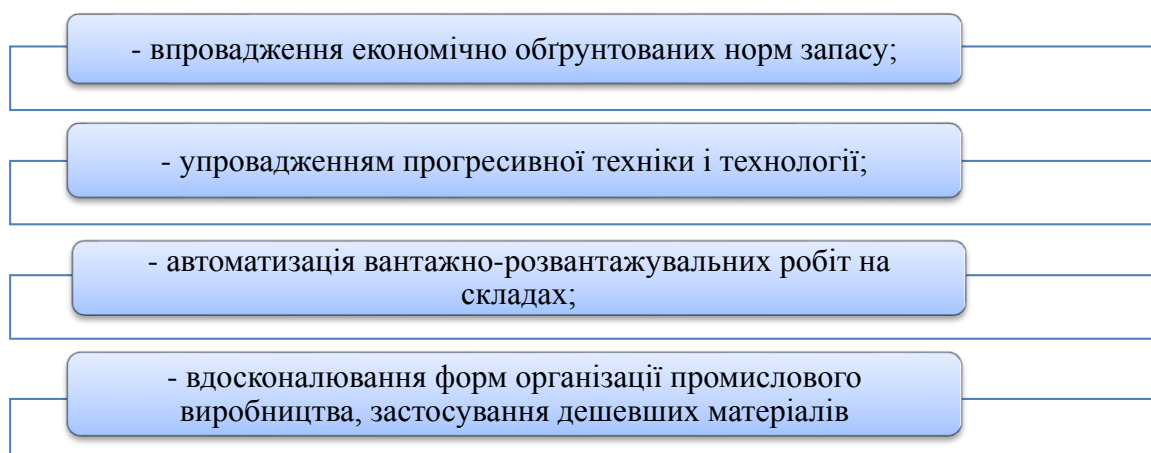

Рис. 2. Шляхи підвищення ефективності використання запасів

Джерело: складено авторами.

Отже, проведення аналізу запасів на підприємстві сприятимуть підвищенню рентабельності, зменшенню матеріальних витрат та збільшенню доходів. Такий аналіз слугує ефективному управлінню та контролю за своєчасними поставками запасів, що дає змогу уникати зайвих витрат від зберігання та псування запасів.

Список використаних джерел:

1. *Jenkins A.* Inventory Analysis: Tips, Methods and KPIs. URL: <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/inventory-management/inventory-analysis.shtml>

Філатов Б. А., д.пол.н., доцент,
міський голова м. Дніпро

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ДНІПРА В УМОВАХ ВІЙНИ

В українській мові є багато коротких і влучних слів, аби чітко і зрозуміло описати нинішній стан речей в економіці нашої країни та наших міст. Але оскільки ми не шукаємо легких шляхів, то пояснення буде більш розлогим. Спочатку – найочевидніша теза. З настанням 24 лютого 2022 року року і системні знання, і підготовка до різних сценаріїв розвитку подій перестали гарантувати, що всі подальші фінансові стратегії не те що будуть успішними, а елементарно дозволять уникнути краху. Навіть для умовно мирних міст країни, де немає активних бойових дій, найбільшим економічним викликом залишається загальна нестача коштів на рівні держави. Зупинка портів і авіасполучень – і, як наслідок, тотальне скорочення митних і податкових надходжень. Переспрямування грошей на всебічну підтримку армії і переселенців. Розімкнуті економічні цикли ніколи не віщують нічого хорошого. Та ви й самі це знаєте.

І хоча зараз медіа та політичний істеблішмент багато говорять про фінансову підтримку міжнародних партнерів, треба розуміти, що цей процес не такий простий і швидкий, як би всім нам хотілося.

Із початком повномасштабного вторгнення росії Кабінет міністрів України дуже швидко ухвалив постанову, яка суттєво обмежувала здійснення видатків для територіальних громад. Ще це значить. Насамперед це стосується обмежень для всіх капітальних проєктів – тобто це будівництва всіляких пакрів і скверів, масштабні ремонти доріг, шкіл, лікарень та інші реконструкції міського простору і інфраструктури. Фактично все, на чому у Дніпрі ми робили акцент упродовж останніх семи років, було поставлене на паузу з очевидних причин. Але, якщо подивитися на інші регіони України, яки з дня у день знищують російські окупанти, ця подія – не більше ніж подряпина на фоні відкритого перелому.

Основним пріоритетом бюджетів міст стало фінансування фортифікації та тероборони. Дніпро наразі виділив на тероборону 350 мільйонів. І в планах збільшити цю цифру ще на 500 мільйонів.

Із витрат колишнього життя містам залишилися низка поточних видатків. Але лише тих, без яких їхнє життя було б паралізованим. В першу чергу – так звані захищені статті. Це – зарплати, оплата енергоносіїв, придбання медикаментів, харчування і ще декілька пунктів, так би мовити, першої необхідності. Без сумніву, це – тяжкий удар для народного господарства, тож постанова Кабміну декілька разів зазнавала змін, які поступово розширювали спектр можливих видатків так, що б з нього не випадали інші важливі потреби міст. Сюди додався частковий благоустрій, питання, пов'язані з житловим господарством, придбання, наприклад, генераторів або вартісного медичного приладдя – як-то кисневі апарати. Бо, як би дивно це не звучало, ковід насправді все ще з нами.

І навіть після переходу економіки країни на воєні рейки багато речей залишаються нерегульованими. Хоча, як і в будь-якій постанові, тут є певні лазівки. Міста можуть оплачувати якісь окремі платежі з резервного фонду. Тоді це буде відповідальністю місцевого самоврядування, а не держави. Але це не вирішує проблему повністю. Повертаючись до загальної нестачі в країні грошей, за ці місяці доходило до того, що зупинялася казна. Фактично безпрецедентний випадок – коли вона не працювала близько двох тижнів, і в певний момент перестала проводити навіть згадані вище захищені статті видатків. Тобто це згорання всіх процесів в країні, адже гроші – це кров економіки.

Менше з тим. З іншого боку, держава дала містам нізку пільг по закупівлям, які є невід'ємною ланкою їхньої бюджетної сфери. Так головам місцевого самоврядування дозволили сформувати перелік закупівель, де можливі прямі договори виконавчих органів. Тобто не проводячи тендерну процедуру, яка в нинішніх умовах лише витрачає дорогоцінний час. Пізніше у Кабміні дозволили прямі договори навіть без розпоряджень міських голів та рішень виконкомів.

Частково полегшили і внесення змін у бюджет. Якщо раніше для цього обов'язково було потрібно рішення сесії, то потім це спростили до рішення виконкому. Нині ж, за певних обставин, може бути достатньо й рішення суто міського голови. Але це не вісник концентрації повноважень в одних руках, а лише сумна данина часу. Бо зрозуміло, що в нинішніх умовах (і це доведено на прикладі низки українських міст) далеко не завжди є змога збирати сесії чи виконкоми. Це не стосується Дніпра – у нас більша частина депутатського корпусу залишається в місті та продовжує працювати. І ми все одно ухвалюємо рішення колективно, хоча і через відеоконференції.

Загальна фінансова картина міста в цифрах виглядає таким чином. Так у березні ми втратили 18% дохідної частини бюджету. У квітні – 22%. Але ж при цьому суттєво скоротилися і видатки – про це ми щойно говорили. І ми дійсно намагаємося не витрачати кошти туди, куди не треба.

Тож з точки зору, скажімо, минулого року, все виглядає доволі сумно. Але та нова реальність, в якій ми живемо зараз, показує, що все це ще доволі обнадійливо – у порівнянні з ситуацією інших великих міст, які ми не будемо називати. Скажу тільки, що в деяких регіонах було втрачено до 80 % наповнюваності бюджетів.

Про що нам говорять ці показники? Про те, що у Дніпра все добре в плані, але грошей у так званій касі все одно немає. Єдиний казначейський рахунок – це вузька шийка, через яку місто може витратити свої кошти лише за умови того, що вони є у держави. Це як кореспондентський рахунок у банку. І якщо він має 461 великий філіал, де у кожного є якісь гроші, але банк загалом ці гроші витратив, то й філіали залишилися без нічого.

Але є інші похідні проблеми війни. Коли напочатку березня ми оголошували, що містяни можуть платити комуналку, виходячи зі своєї фінансової спроможності, це була розстрочка на період опалювального сезону. Але аж ніяк не карт-бланш на тотальну несплату. У багатьох інтерв'ю мене питали: чи не доцільніше б було в принципі скасувати комуналку – як це зробили в Харкові? Але ж в Харкові окупанти знищили близько 2 тис будинків, і їх просто неможливо ніяк обслуговувати. Тож відповідь – ні, це не було б доцільніше.

Проте, після того, як платіжки приємно зменшилися, адже містянам вже не потрібно платити за тепло, ніякого буму з бажанням оплачувати міські послуги все ж не сталося.

Нині комунальна галузь недоотримала 60 %. За воду платить лише половина міста. Зрозуміло, що зайвих грошей зараз немає ні в кого, але ж вартість води неспівмірна з вартістю опалення. Натомість хлор, яким очищується вода на Водоканалі, лише дорожчає. І хоча Дніпро має запаси реагентів, вони не генерують самі себе. На жаль, це так не працює. Тож, якщо така невтішна тенденція продовжуватиметься, місто буде змушене все більше і більше датувати свої комунальні підприємства. Те саме відбувається зараз з нашим транспортним сектором. Бо якщо б ми не робили цього, він би зупинився, а отже рух містом просто б завмер. Це баланс між не «не дуже добре» і «надзвичайно погано».

При цьому місто робить все, аби соціальні виплати фінансувалися в повному обсязі. Дійсно, була нетривалала пауза з тими надходженнями, що йдуть на державному рівні. Але знову ж таки – це було наслідком зупинки роботи казни.

За ці три місяці Дніпро прийняв у себе близько 100 тис. переселенців з гарячих точок. Але це лише офіційні цифри, складені на основі статистики зареєстрованих через нашу соцполітику. Насправді ж цю кількість можна сміливо помножити на два. Отже ми маємо 200 тис. людей, які тепер мешкають у нас. І ми знаємо, що досить велика частина з них тут і залишиться – бо це люди похилого віку, і вони не приховують, що іншої домівки вже не шукатимуть. Так чи інакше, всі вони нині тут. І, як і всім нам, їм потрібні вода, світло, електроенергія, газ, паливо, комунальше

обслуговування, інфраструктура, харчі – усе. З одного боку це створює для міста додаткове навантаження. Насамперед – соціальне і психологічне. Але з точки зору економіки, більшість цих людей також витрачають свої гроші тут, у Дніпрі.

Що стосується релокації. Нині переміщення виробничих потужностей підприємств з окупованих територій чи регіонів, де ведуться активні бойові дії, спостерігається здебільшого у західних областях. Наше місто теж прийняло в себе низку компаній – здебільшого машинобудівного і гірничошахтного профілю. Але в оптиці економіки це не створює нам особливих переваг. У західних регіонах ситуація дещо інша. Розповім один приклад, як не треба робити в пориві бажання покращити економічний клімат. Мова піде про Закарпаття. В якийсь момент воно оголосило себе ІТ-столицею та почало вабити ІТ-шників так званою бронню від служби. Це при тому, що такі фахівці входять до переліку професій, потрібних для армії. Усе це йшло на офіційному рівні – через обласну адміністрацію. Але пізніше з'ясувалося, що ніякого спецмеханізму для цього в них немає. Бо його в країні просто не існує – окрім загальної практики бронювання від підприємств. Розчарування, сором, обмануті сподівання. Тож, так робити не треба.

У загальному підсумку. Дніпро, як центр області, забезпечив захист своїх рубежів. Для цього ми згорнули непрофільні видатки, залишивши найголовніше. Якщо перекласти це на принцип казино, то ми зуміли вчасно зупинитися, аби зберегти те, що маємо. Ми відстояли позицію перед банками і кредиторами. Тож нині Дніпро не виплачує і не обслуговує свої кредити. Але в ідеалі ми повернемося до обслуговування відсотків. Але все це базується не на спонтанних рішеннях, а на послідовності дій, які ми розпочали ще коли західні експерти сперечалися – чи путін нападе, чи не нападе.

Ми зробили великі запаси харчів, медикаментів. Ми мали достатньо налагоджені міжнародні контакти з нашими європейськими та американськими партнерами, щоб нині акумулювати гуманітарну та фінансову допомогу.

Головним було (і є) дотримуватися балансу. В усіх гілках влади. Бо неможливо займатися лише питаннями війни, залишивши в хаосі міське господарство. І навпаки – неможливо було продовжувати жити в парадигмі того, що нічого не відбувається. Зберігши холодну, наскільки це можливо, голову, ми дали людям відчуття захищеності. У тому числі й бізнесу, який є індикатором роботи економіки. Це дозволило підприємцям триматися на плаву. Люди отримують зарплати, а місто – свої податки.

Тож нині наше завдання – продовжувати балансувати на цьому рівні. Так, це стагнація, але вона благодатна.

Фісуненко П. А., д.е.н., проф.,
професор кафедри девелопменту нерухомості,
обліку та маркетингу
Герасимова О. Л., к.т.н., доц.,
доцент кафедри фінансів, економіки та підприємництва
ДВНЗ «ПДАБА»

ПРОБЛЕМИ ДЕВЕЛОПМЕНТУ НЕРУХОМОСТІ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ РЕЦИКЛІНГУ БУДІВЕЛЬНИХ ВІДХОДІВ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Наразі надходження уточнених та детальних даних щодо поточної кількості зруйнованих та пошкоджених об'єктів нерухомості під час російсько-української війни утруднено. Громадяни, органи державної та місцевої влади не мають можливості своєчасно фіксувати завдані пошкодження у окремих містах та населених пунктах (приблизна кількість надається із запізненням з застосуванням непрямих методів оцінки вартості зруйнованої нерухомості). Достовірною інформація щодо руйнувань стає після завершення бойових дій у відповідних регіонах України.

Для вирішення цієї проблеми командами Офісу президента, Міністерства економіки та Kyiv School of Economics Institute (KSE Institute) створений проект «Росія заплатить», який фокусується на фізичній оцінці втрат внаслідок війни (житлових будинків; комунальної, дорожньої та залізничної інфраструктури; освітніх й медичних закладів тощо), а також на приблизній фінансовій оцінці понесених Україною втрат [1, 2].

Оцінка вартості пошкоджених та зруйнованих будівель включає оцінку витрат на демонтажні роботи та ремонтні роботи «до заселення» (оцінка активів підприємств не включає знос, незавершені інвестиції та запаси). До відновлювальної вартості додаються демонтажні роботи.

Знесення значної кількості зруйнованих будівель потягне за собою цілу низку екологічних та економічних проблем. В 2017 році Кабінет Міністрів України затвердив комплексну «Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року» (НСУВ) [3]. За даною стратегією до 2023 р. переробці підлягає щонайменше 15 % побутових відходів на нових сміттесортувальних лініях та сміттєпереробних заводах, до 2030 року цей показник повинен зрости до 50%. Кількість полігонів для захоронення твердих відходів до 2030 р. повинна скоротитися з приблизно 5500 застарілих сміттєзвалищ до 100–150 безпечних сучасних об'єктів, що відповідають стандартам ЄС. Від однієї п'ятиповерхівки утворюється приблизно 3000 куб. метрів відходів будівельно-ремонтних робіт [4].

Окремий розділ НСУВ присвячений багатоцільовій відповідальності за оптимальне управління будівельними відходами, що несуть підрядники знесення об'єкту або девелопери (табл. 1). Вони звітують за утилізацію, обробку, переробку та збут отриманих матеріалів.

Підрядник повинен вибрати такий спосіб знесення будівлі, який забезпечить сучасні підходи до утилізації та переробки матеріалів, а також буде відповідати встановленим регуляторним вимогами щодо управління будівельними відходами.

Таблиця 1

Проектні вимоги до адміністрування системи управління будівельними відходами на державному та місцевому рівнях

Форма адміністрування	Ключові вимоги
Дозвіл на початок робіт та знесення	видається муніципалітетом за наявності у підрядника детального плану демонтажу та управління будівельними відходами (включає особливості переробки матеріалів будівлі), який є частиною проектної документації для певних категорій або розмірів будівель
Дозвіл для об'єктів обробки та видалення будівельних відходів	видається на переробку будівельних відходів на місцевому чи регіональному (обласному) рівнях відповідно до положень законодавства про муніципальні відходи
Звітування про будівельні відходи та система управління даними	надаються за методичними рекомендаціями щодо звітування перед місцевими/ регіональними органами влади та для підрахунку чисельності операторів, які займаються переробкою та утилізацією будівельних відходів (сюди входять пояснення механізму розрахунку показників ефективності переробки та утилізації)
Механізми контролю та впровадження	пропонуються заходи для підтримки ефективних процедур контролю та вимог до потужностей по переробці будівельних відходів на всіх адміністративних рівнях

Високі екологічні вимоги, значні витрати на вивезення, транспортування та переробку демонтованих матеріалів повинні дати поштовх для їхньої подальшої переробки, зменшення кількості відходів, відправлених на полігони [5].

Список використаних джерел:

1. Росія заплатить. URL: <https://damaged.in.ua>
2. Kyiv School of Economics (KSE). Прямі збитки, нанесені інфраструктурі України в ході війни, складають майже \$63 млрд. Загальні втрати економіки \$543–600 млрд. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-naneseni-infrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyni-skladayut-mayzhe-63-mlrd>

3. Затверджено національну стратегію управління відходами в Україні. URL: <https://dlf.ua/ua/zatverdzheno-natsionalnu-strategiyu-upravlinnya-vidhodami-v-ukrayini-do-2030-roku-2>

4. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text>

5. *Тевкун Т.* Директива № 2008/98/ЄС про відходи (рамкова директива про відходи). URL: <http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/Ramkova-dyrektyva-presreliz.pdf>

Фещенко О. М., к.т.н., доц.,
доцент кафедри підприємництва та економіки підприємства
Куш В. А., студентка
Університету митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА У СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ

Сучасне становище ринкової економіки характеризується значним рівнем впливу конкуренції на підприємства всіх галузей, в тому числі торгівлі. Важливість стану підприємства в конкурентній боротьбі характеризується цією умовою і стає одним із істотних питань успіху бізнесу. Знаходячись в конкурентній боротьбі, підприємства повинні шукати нові можливості для поліпшення своїх позицій.

Багато вітчизняних і закордонних вчених цікавило питання дослідження особливостей конкурентоспроможності торговельного підприємства в конкурентній боротьбі. М. Портер є одним з найвідоміших дослідників у сфері конкурентоспроможності підприємства. За М. Портером, конкуренція на ринку – це результат дії п'яти сил: ринкова влада покупців, що дозволяє відстоювати свої інтереси, ринкова влада постачальників, загроза вторгнення нових учасників, небезпека появи продуктів чи послуг-замінників, посилення конкуренції [1]. Кожна сфера ринку має свої особливості конкурентного середовища, проте виділяється значна частина спільного, вивчаючи яку можна виявити основну сутність конкурентного середовища торговельного підприємства. Власну конкурентоспроможність торговельне підприємство повинно тримати на достатньо високому рівні, при цьому проводити свою діяльність, незважаючи на всі загрози та виклики – це і є успішна реалізація управлінського процесу, попри те, що він буває складним.

Стан підприємства на ринку часто визначається рівнем його конкурентоспроможності. Можливість адаптуватися до впливу конкурентних сил допомагає підприємству розвиватися та займати лідируючі позиції у порівнянні з його конкурентами. Прописуючи стратегію, керівництво підприємства повинно визначити оцінку конкурентоспроможності бізнесу та продукції, що вони реалізують. Оцінка рівня конкурентоспроможності проводиться в декілька етапів (табл. 1).

Етапи оцінки рівня конкурентоспроможності

Етапи	Основні дії
1 етап	Проведення аналізу галузі і визнання потенційних підприємств-конкурентів
2 етап	Визначення параметрів для порівнювання, збір та обробка інформації про діяльність конкурентів
3 етап	Проведення розрахунків показників конкурентоспроможності торговельних підприємств

Джерело: [2].

Наразі існує велика кількість чинників, що впливають на конкурентний стан підприємств. До них можна віднести якість продукції, що реалізується підприємством, наявність технологічних нововведень, відкритість цільових ринків.

Підвищенню рівня конкурентоспроможності торговельного підприємства сприяє оцінка його позитивного іміджу. У свою чергу, стан позитивного іміджу зростає завдяки утриманню важливої для бізнесу аудиторії – споживачів та партнерів. Сам позитивний іміджу складається з таких елементів: зовнішній вигляд та фірмовий стиль торговельного підприємства, якість продукції, її товарний вигляд, наявність реклами як одного з головних компонентів іміджу [2].

Одним з етапів оцінки рівня конкурентоспроможності є визначення потенційних конкурентів. Для визначення певного підприємства як конкурента, воно повинно відповідати певним характеристикам (рис. 1).

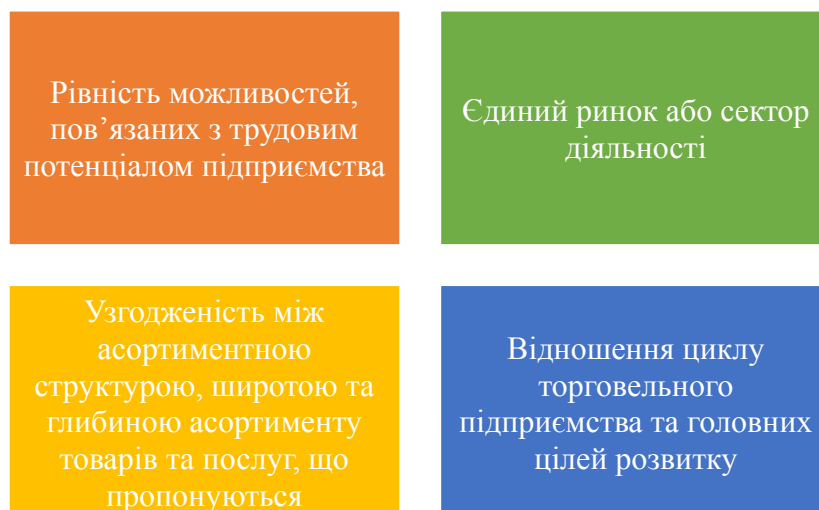

Рис. 1. Характеристики визнання підприємства конкурентом

Джерело: [2].

Таким чином, сучасний ринок наповнений постійною мінливістю, під час якої підприємство повинно весь час слідкувати за конкурентоспроможністю своєї діяльності. Проявити успішне керівництво, при цьому звернувши увагу на всі можливі особливості торговельного підприємства, можна тоді, коли є шанс сформувати конкурентні переваги над іншими – це і є вираження лідерства серед конкурентів. Найкращий показник «перемоги» у конкурентній боротьбі – задоволення споживачів, які готові придбати продукцію повторно та потенційне збільшення їх кількості.

Список використаних джерел:

1. *Портер М.* Конкуренція. Москва: Видавничий дім «Уільямс», 2000. 495 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk795663.pdf>
2. *Кириленко Н. М., Бабич Ю. А.* Особливості оцінки рівня конкурентоспроможності торговельних підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. № 32. С. 86–91 URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_32/20.pdf

Khadzhynova Olena, dr., prof.

Senior Researcher at the Sustainable Innovations Laboratory

Mykolas Romeris, University (Lithuania)

METHODS FOR ASESSING ECONOMIC SECURITY IN TERMS OF DIGITALIZATION

At present, the problem of ensuring economic security is the subject of close attention and study. It has become especially relevant in connection with the ever-increasing degree of openness of economies, their close integration into world economic processes. The analysis of real processes and comprehension of domestic and foreign experience make it possible to single out three elements of economic security:

1. Economic independence in the modern world economy is not absolute. It means the possibility of state control over national resources, the achievement of such a level of production, efficiency and quality of products that ensure the competitiveness of the state, allowing it to participate on an equal footing in the world trade (Ahlstrom D., Bruton G.D., 2010).

2. The stability and sustainability of the national economy is determined by the degree of protection of property in all its forms, the creation of reliable conditions and guarantees for entrepreneurial activity, and the containment of factors capable of destabilizing the situation (Ziolo, M., Ben Ghoul, M. B., & Aydın, H. İ., 2018).

3. The ability for self-development and progress. Creation of a favorable climate for investment and innovation, constant modernization of production, raising the professional educational level of workers are becoming necessary and indispensable conditions for the sustainability and self-preservation of the economy (Lekar', 2012).

Currently, the criterion of the economic security is the degree of compliance of the economic policy pursued with the chosen strategy for the development of the national economy, as well as the level of trust in it both on the part of the population and international organizations.

There is a considerable and diversified basis of methodical approaches and methods of evaluation of economic security and its components. However, most of them provide the external comparison of countries by certain components of competitive advantages, opportunities, and development. Many of the suggested approaches have some weaknesses related to omission of the weight of researched indicators in forming an integral index or to taking into account only the multivariate average values. Moreover, permanent technological dynamism and global impact of leading technologies on the development of national and regional economies stipulate the need for occasional adjustment of scientific methods by the change of the list of estimated indicators, increasing the reliability of data sources, providing of complete primary information and improvement of an algorithm of outcome indicator's calculation.

The principles of research methodology in the system of economic security include: the principle of conformity (responsible for building a system of definitions of basic concepts, axioms based on these definitions, theorems of the theory of economic security); the principle of additionality (allows the establishment of the place of the theory of economic security in the structure of economic science); the principle of hierarchical goals (ensuring the security of the upper level of the economic system is a condition for ensuring the economic security of the lower level of the economic system); principle of relative independence of horizontal goals, methodological consistency, spatial consistency.

Authors note that today there is an integral system of particular indicators of economic security, which reflects certain aspects of this problem. Of course, the above grouping of economic security indicators does not claim to be one hundred percent complete (Knysh, Smaliychuk, 2017).

It should be emphasized that to date, no integral indicators of economic security have been developed that could provide a quantitative assessment of its level as a whole. For the development of such integral indicators, such methods will be required for "folding" individual indicators, which would take into account both intrafactorial and interfactorial dynamics of the interaction of reasons that determine economic security. Currently there is a considerable and diversified basis of methodical approaches and methods of evaluation of economic security and its components. However, most of them provide the external comparison of countries by certain components of competitive advantages, opportunities, and development. According to the research of the author it is possible to assume that use of the system of factors to assess the economic security is correct and can show best results among other methods.

References:

1. *Ahlstrom D., Bruton G. D.* International management. South-Western Cengage Learning, 2010. 504 p.

2. Ziolo M., Ben Ghoul, M. B. & Aydin H. I. Financial Stability vs. Sustainable Development and Its Financing. In Sergi B., Fidanoski F., Ziolo M., & Naumovski V. (Ed.). *Regaining Global Stability After the Financial Crisis*. 2018. P. 88–107.

3. Lekar' S. I. Foreign experience providing economic security, administrative and legal aspects. *Reporter of Kharkhiv National University of Internal Affairs*. 2012. Vol. 4 (2). P. 103–111.

4. Knysh M., Smaliychuk A. Integral assessment of economic security of a borderland region (the case of Lviv Oblast). *Journal of Geography, Politics and Society*. 2017. Vol. 7. № 2. P. 98–107.

Хурдей В. Д., к.е.н., доцент,
доцент кафедри маркетингу
Університету митної справи та фінансів

КЛІЄНТООРІЄНТОВАНИЙ КОМПЛЕКС МАРКЕТИНГУ МАГАЗИНУ БЕЗМИТНОЇ ТОРГІВЛІ

Магазин безмитної торгівлі (Дьюті-фрі) – митний режим, за якого товари перебувають і реалізуються в роздріб під митним контролем на митній території країни без стягнення мит, податків і без вжиття щодо товарів заходів економічної політики. Магазини безмитної торгівлі можуть засновуватися в портах, аеропортах, відкритих для міжнародного пасажирського сполучення, у пунктах пропуску через кордон, призначених для перетину кордону фізичними особами.

Діяльність магазину безмитної торгівлі має здійснюватися відповідно до вимог Митного Кодексу та законодавства України про торгівлю. Правила продажу товарів магазинами безмитної торгівлі затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. № 1089.

Магазин безмитної торгівлі здійснює продаж товарів громадянам, які виїжджають за межі митної території України, а також пасажирам міжнародних рейсів повітряними та водними транспортними засобами комерційного призначення, що експлуатуються резидентами. У магазині безмитної торгівлі здійснюється продаж усіх видів продовольчих та непродовольчих товарів, окрім таких, які до ввезення, транзиту, вивезення територією України є забороненими.

Варто зазначити, що «власник магазину безмитної торгівлі для зберігання та постачання усіх видів товарів, включаючи підакцизні, окрім товарів, ввезення, вивезення, транзит яких територією України заборонений може у порядку, передбаченому Митним кодексом України, отримати дозвіл на відкриття та експлуатацію митного складу або складу тимчасового зберігання» [2].

Магазин безмитної торгівлі може включати: торговельний зал, у тому числі бари та пункти громадського харчування, також допоміжні приміщення та склади магазину.

Лояльність споживачів забезпечується впливом певного набору взаємопов'язаних елементів, під яким в маркетингу розуміється «комплекс маркетингу». В умовах орієнтації підприємства роздрібною торгівлі на принципи концепції маркетингу взаємовідносин, комплекс маркетингу має забезпечувати прихильність та, як результат, формування поведінкової та емоційної компоненти лояльності споживача.

Комплекс маркетингу – це сукупність інструментів впливу на споживача, який відповідно до підходу, запропонованого Дж. Маккарті у 1965 році, включає чотири елементи («4Р»): «Product» (Товар), «Price» (Ціна), «Place» (Збут), «Promotion» (Просування) [1].

За умови використання визначених інструментів впливу у межах концепції традиційного маркетингу виконується основна мета продажу – забезпечення потреб і запитів споживачів на належному рівні. Орієнтація на принципи концепції маркетингу взаємовідносин визначає, що результат діяльності підприємства із задоволення споживача трансформувалася у забезпечення лояльності до підприємства.

Чим відрізняються дьюті-фрі від звичайних магазинів? Охарактеризуємо елементи «4Р»:

1. «Product» (Товар). У дьюті-фрі можна придбати рідкісні товари з ексклюзивних колекцій, незвичайні національні закуски, якісний алкоголь, декоративну та доглядову косметику, а також парфумерію на будь-який смак. Звичні нам торгові майданчики, на жаль, рідко проходять перевірку на оригінальність продукції, але тут ви ніколи не зустрінете підробку.

Магазини представляють широкий асортимент товарів, тому ви зможете придбати різні подарунки та сувеніри безпосередньо перед посадкою в літак. Також на борт можна буде брати будь-які продукти, у тому числі й рідини у додатковій упаковці, а їхня кількість залежить лише від правил країни, в яку летить покупець (наприклад, необхідно враховувати ліміт на ввезення алкоголю та тютюнові вироби).

У дьюті-фрі найширший вибір ексклюзивних, всесвітньо відомих товарів вищої якості – алкогольні напої Chivas Regal, Jack Daniel's, Glenfiddich, Johnnie Walker, Remy Martin, Courvoisier, Absolut, Finlandia, Martel, Baileys і ін., Тютюнові вироби Philip Morris, Imperial Tobacco, JTI, BAT, парфумерія та косметика Lancome, Christian Dior, L'Oreal, Givenchy, Gucci, Elizabeth Arden, ін. солодощі Mars, Lindt, Haribo, Ferrero, Guylian, Fazer, Storck, Bahlsen, аксесуари та інші групи товарів.

Продавати пошкоджений товар або товар із якістю нижче, ніж дозволяють ринкові стандарти – заборонено.

Консультанти намагаються бути максимально точними в описі товарів.

Можливий попередній вибір, оформлений через онлайн-вітрину Mydutyfree [3].

2. «Price» (Ціна). У дьюті-фрі найвигідніші ціни на товари класу люкс. Назва «дьюті-фрі» означає безмитну торгівлю, тобто безмитні ціни не включають акцизи, мита та податки, оскільки товари вивозитимуться з країни.

Встановлюються знижки на товари, які беруть участь у акціях «Спеціальна пропозиція».

Якщо покупець є власником преміальної картки платіжної системи MasterCard (карт Mastercard®Platinum, Mastercard®World Black Edition, Mastercard®World Elite, Mastercard®Corporate) він отримує додаткову знижку.

У магазинах дьюті-фрі приймаються всі основні валюти: UAH, EUR, USD, GBP. Такі валюти, як GBP та USD не приймаються у монетах.

Якщо ціни на товари встановлені тільки в євро, оплата у гривнях і/або рублях здійснюється згідно комерційного курсу цих валют, встановлених на день платежу, до євро (валюти цінника).

Оплата у доларах США/GBP здійснюється з урахуванням курсу (співвідношення євро до долара США/GBP), офіційно встановлених у гривні для євро, долара США та GBP.

Також для оплати приймаються всі основні кредитні карти: Visa, Master Card, Maestro, American Express.

3. «Place» (Збут). Товари в таких магазинах продаються виключно особам, які виїжджають за кордон України при пред'явленні ними паспорта з відміткою про проходження прикордонного контролю – згідно з вимогами українського законодавства.

Навряд чи споживач назве шлях від входу в аеропорт до крісла літака «прогулянкою для відпочинку». Якщо звичайні магазини доступні практично у будь-який час, то в офіційних дьюті-фрі час на придбання товару – обмежений. Причина в тому, що реєстрація починається приблизно за дві години до вильоту, споживач спочатку проходить паспортний контроль, а потім потрапляє у зону дьюті-фрі. Покупець повинен обрати товар, показати посадковий талон касиру на стійці у магазині дьюті-фрі після чого зможе оплатити та отримати товар.

Споживачам зареєстрованим у Сервісі MyDutyFree попереднє замовлення буде зібрано та упаковано заздалегідь. Споживач зможе забрати та оплатити його на касі Mydutyfree без черги після проходження паспортного контролю. Також він може доповнити покупку або відмовитись від товарів безпосередньо в магазині.

Придбані у магазинах дьюті-фрі товари після їх покупки повинні бути вивезені із території країни, у якій розташований магазин.

4. «Promotion» (Просування). Споживачі зареєстровані в Сервісі MyDutyFree, які пройшли реєстрацію, відкрили особистий кабінет та надали згоду на отримання сповіщень автоматично надають свою згоду на отримання інформації про новини, події, зміни, тощо на електронну пошту та/або SMS-повідомленнями.

Клієнтоорієнтований комплекс маркетингу магазину безмитної торгівлі забезпечується:

1. запровадженням програми лояльності (асортимент, ціна, сервіс). Програма лояльності має бути до вподоби клієнтам;

2. офіційним сайтом дьюті-фрі та сайтами магазинів дьюті-фрі. Майже кожен аеропорт подбав про це. Так клієнти заздалегідь можуть продумати покупки і порівняти ціни на товари в магазинах безмитної торгівлі з міськими;

3. формуванням позитивного досвіду споживачів у взаємодії із магазином дьюті-фрі;

4. демонстрацією важливості клієнта для магазину дьюті-фрі;

5. навчанням контактного персоналу методам ефективного спілкування з клієнтами;

6. розробкою мотиваційної програми спрямованої на заохочення персоналу якісно обслуговувати клієнтів;

7. реалізацією системи регулярного дослідження якості обслуговування клієнтів;

8. роботою зі скаргами та побажаннями клієнтів.

Таким чином, клієнтоорієнтований комплекс маркетингу магазину безмитної торгівлі реалізується онлайн і офлайн. Використовуючи офіційний сайт дьюті-фрі, споживачі можуть без поспіху наповнити, відредагувати кошик, вивчити опис товарів та їх склад, заздалегідь розрахувати загальну вартість та забрати свої покупки зі стійки після реєстрації.

Список використаних джерел:

1. Нікульча В. А., Чаплінський Ю. Б. Клієнтоорієнтований комплекс маркетингу підприємства роздрібної торгівлі. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2017. С. 443–452.

2. Митний кодекс України. URL: <http://jurisconsult.net.ua/kodeksi/784-mitnij-kodeks-ukrayini-vstupaye-v-silu-z-01062012.html> (дата звернення: 25.05.2022).

3. Офіційний сайт попереднього вибору товарів в дьюті-фрі. URL: <https://mydutyfree.net/uk> (дата звернення: 25.05.2022).

Хурдей В. Д., к.е.н., доцент

Животова А. О., здобувач вищої освіти

Університету митної справи та фінансів

МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МАРКЕТИНГУ

Люди здебільшого схильні до того, щоб піддаватися провокації та маніпуляції найрізноманітнішого спрямування. Всі способи маніпуляції і обману пов'язані з базовими людськими потребами (піраміда Маслоу) та найбільше вони стосуються потреб людини – бути коханим і визнаним в суспільстві («крутим»), чого б це не коштувало.

Психологічна маніпуляція в продажах – це вплив на клієнта за допомогою прихованих прийомів, які змінюють його поведінку і підтримують дії, вигідні для маніпулятора.

Маркетинг передбачає, що поведінка споживача визначається обізнаністю. Завдяки цілеспрямованому маркетинговому впливу підприємства мають можливість певною мірою контролювати поведінку споживачів. Забезпечення цього виду впливу зазвичай відбувається в процесі маркетингової комунікації на основі обміну інформацією між підприємством та цільовою аудиторією (споживачами). У системі маркетингу, під маніпуляцією споживачем та його свідомістю розуміють цілеспрямований психологічний і маркетинговий вплив на клієнтів з метою зміни моделі їхньої поведінки в бажаному напрямку [2].

Таким чином, природа маніпулювання споживачем може бути зведена до управління його торговельною поведінкою, що, у свою чергу, вимагає певних знань і навичок використання психологічних механізмів прийняття рішень споживачем. Основними ознаками маніпулятивного впливу сьогодні є:

- вплив на психічні структури людської особистості;
- прихований, неявний характер впливу, який споживач не повинен помітити;
- необхідність володіння суб'єктом маніпулятивного провадження необхідними знаннями та навичками.

У даний час, все більше підприємств намагаються маніпулювати споживачами. У деяких випадках ці маніпуляції дуже успішні – споживачі купують непотрібні їм товари. В інших випадках спроби маніпулювати поінформованістю споживачів провалюються.

Якщо маркетинголог розуміє, як працює правильна маніпуляція – він вміє впливати на споживача.

Наразі помічається довготривалий характер впливу маркетингу на споживачів через їхню фізіологію та психологію. При цьому виділяється і окрема сфера, пов'язана зі стимулюванням імпульсивних покупок у торгових точках (люди, схильні до емоцій, часто можуть робити покупки не заплановано і розлучатися з великими грошима).

Найпоширеніші та популярні методи, які використовуються постачальниками ринку для маніпулювання поведінкою споживачів у короткостроковій перспективі, показані на рис. 1.

У довгостроковій перспективі застосовуються методи:

1. Метод переконання відносять до методів впливу у стані пильнування. Переконання адресується розуму людини, її критичним здібностям.

2. Метод «ореола» – привернення уваги до товарів та послуг за допомогою спеціальних прийомів, які відіграють роль «родзинки» в рекламі даного товару або послуги. Орієнтований на збільшення споживчої уваги та зацікавленості до тривіальних предметів рекламної діяльності.

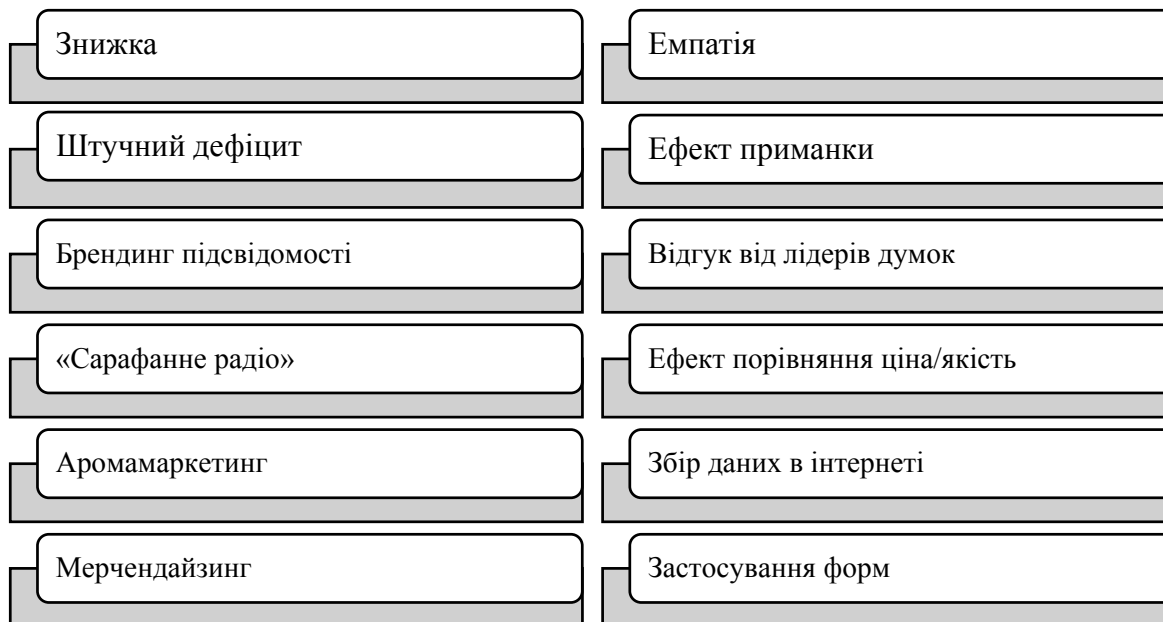

Рис. 1. Популярні методи маніпуляції свідомістю споживачів [1]

3. Метод «думки мас». Під час використання цього прийому підбираються судження, висловлювання, фрази, що створюють враження, наче так роблять всі. Наприклад, реклама або звернення починається з фрази: «Всі нормальні люди розуміють, що...», або «Жодна розсудлива людина не стане заперечувати, що...» та ін. За допомогою «загальної платформи» є певність, що більшість членів певної соціальної спільноти, з якими він ототожнює себе або чия думка для нього важлива, приймають такі цінності, ідеї, програми тощо.

4. Метод «нога у дверях» – цей спосіб маніпулювання часто використовують ринкові трейдери. Сенс методу полягає в тому, що спочатку продавець пропонує не купити, а лише скуштувати або приміряти той чи інший товар. З одного боку ніякого примусу до купівлі, зберігається повна свобода будь-якого рішення, а з іншого, якщо ви вже «спробували» товар і він сподобався – негативно відповісти на таке питання непросто.

5. Метод програмування (НЛП) як «нав'язливе програмування психіки», що включає способи впливу на оточуючих, способи взаємодії з підсвідомістю, варто наголосити що її роль в телевізійній рекламі є незначною, оскільки НЛП досягає найбільшої ефективності під час прямого контакту маніпулятора із адресатом. Реклама запозичує лише деякі прийоми НЛП, які лише привертають увагу споживачів, що є дуже важливим на шляху формування у свідомості споживачів знань про рекламовані товари чи послуги [3, 159].

Прийомів маніпулювання у маркетингових комунікаціях дуже багато. Деякі з них доступні для оволодіння тільки після довгої практики (наприклад, НЛП), якими вільно користується більшість виробників у своїй практиці, іноді навіть не помічаючи цього.

Підсумовуючи вищесказане, можна зазначити, що маркетингова маніпуляція – це цілеспрямований маркетинговий вплив на підсвідомість і поведінку споживача. Це спокуса, гра на людських слабкостях і вразливих місцях. Ці слабкі місця визначаються особливостями психіки та світогляду людини, її системою цінностей та системою відносин. Основною метою маніпулювання свідомістю споживача, як правило, є мотивація та спонукання споживачів до покупки конкретного товару у конкретного продавця за певних умов. Споживачам про деякі прийоми маніпулятивного впливу достатньо мати уявлення, аби захиститися від них, а для протидії таким, як НЛП – необхідно володіти більш глибокими знаннями та навиками.

Список використаних джерел:

1. *Сєвонькаєва О. О.* Методи маніпуляції в маркетингових комунікаціях. 2020. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/22291/62-65.pdf;jsessionid=3C1C5D06EE7D0E37DCB9D635D4CF12BF?sequence=1> (дата звернення 27.05.2022).

2. Маніпуляції в маркетингу: як їх використовувати і як робити це етично. URL: <https://www.management.com.ua/notes/marketing-manipulation.html> (дата звернення 27.05.2022).

3. Сугестивні технології маніпулятивного впливу: навч. посіб. / В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш та ін.; за заг. ред. Є. Д. Скулиша. 2-ге вид. Київ: ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. 248 с.

Черба В. М., к.держ.упр, доц.,
доцент кафедри соціального забезпечення
та податкової політики
Болоховець А. Б., студентка
Університету митної справи та фінансів

ПРІОРИТЕТНІ ШЛЯХИ ЩОДО ПОКРАЩАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ПАЛІАТИВНИХ ЗАКЛАДАХ

Сутність категорії «паліативний» можна розкрити через її зв'язок з галуззю охорони здоров'я та соціального захисту, з процесом виділення та надання державою окремим категоріям хворих ліків, хімічних препаратів і медичних засобів, вживання та застосування яких призводить до зменшення їх болі, страждань від яких вони потерпають; діяльністю, вжиттям певних заходів щодо тимчасового зменшення больових відчуттів хворих пацієнтів, створення соціально-побутових умов догляду. У вузькому розумінні паліативна допомога – допомога, яка надається термінальним пацієнтам та їхнім сім'ям [1]. Термінальними пацієнтами є особи з невиліковними (смертельними) хворобами та обмеженим прогнозом життя. До переліку таких хвороб найчастіше відносять онкологічні захворювання (рак), туберкульоз, важкі хронічні захворювання, що мають злоякісний перебіг

(цукровий діабет, хронічні захворювання нирок і печінки тощо), хвороба Альцгеймера, епілепсія, ускладнена судинна патологія (інсульт, інфаркти), ВІЛ/СНІД та ін. [2]. За пунктом 5 Порядку надання паліативної допомоги, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 04 червня 2020 року, паліативною допомогою є комплекс заходів, спрямованих на покращення якості життя пацієнта з захворюванням, що обмежують життя, або з захворюванням, що загрожують життю, відповідно до критеріїв визначення пацієнта, що потребує паліативної допомоги, шляхом запобігання та полегшення фізичних, психологічних, духовних страждань і допомоги членам сім'ї, іншим особам, що здійснюють за ним догляд [3]. Отже, паліативна допомога за своєю суттю спрямована на те, щоб покращити якість та рівень життя пацієнта та його рідних завдяки таким чинникам: ранньому виявленню, ретельній оцінці та якісного лікування болю, неприємних симптомів та ускладнень, й, також, вирішення фізичних, психологічних, духовних та соціальних проблем пацієнта.

Сьогодні однією з найбільш пріоритетних проблем України є становлення та розвиток доступного, рівного та ефективного механізму надання паліативної допомоги усім потребуючим. Сучасна світова концепція надання паліативної допомоги зазначає, що основною метою діяльності закладів та установ охорони здоров'я та соціального захисту, неурядових і релігійних громад та організацій є задоволення щонайбільше досяжної якості життя паліативних пацієнтів та їх родичів під час хвороби пацієнта і після його смерті для членів його сім'ї. Потрібна комплексність надання такої допомоги передбачає залучення до цього процесу спеціалістів чотирьох напрямків: медичний персонал, компетентні соціальні працівники, психологи та духівники [4, 1]. Цієї комплексності країна ще не досягла. А, оскільки, Україна займає активну позицію, яка орієнтована на Європейське Співтовариство, галузь паліативної допомоги не може залишатись на досить низькому рівні. Покращення сучасного стану закладів паліативної допомоги, досягнення потрібної комплексності є дуже важливими чинниками для переходу на міжнародний рівень надання відповідної допомоги.

Паліативна допомога має важливе значення для людської гідності та здоров'я і є одним з основних прав кожного потребуючого. І, на превеликий жаль, у сучасній Україні паліативні заклади та їх відділення є вкрай обмеженими в кількості та ресурсах і мають великі проблеми з нестачі можливості забезпечити пацієнтів необхідними послугами: відповідним обладнанням, знеболювальним, спеціальними матрацами та іншими засобами. Через недостатнє фінансування матеріально-технічна база багатьох паліативних закладів ще не відповідає діючим стандартам та визнаним зразкам, а умови перебування хворих у таких інституціях є незадовільними, а це вже можна розглядати як порушення прав працівників [5, 7].

Сучасність виглядає так, що потреба в комплексній паліативній допомозі задовольняється лише для незначної кількості потребуючих. А це призводить до того, що сотні тисяч паліативних хворих помирають вдома

наодинці, страждаючи від болю, пригнічення, та інших негативних симптомів захворювання, не маючи відповідного професійного нагляду і соціальних та психологічних послуг [5, 17]. У державі не проводиться належне навчання медичного персоналу та навчання соціальних працівників з питань, які стосуються саме паліативної допомоги. В Україні, також, є проблеми в питанні інноваційних практик взаємодії між соціальним сектором та охороною здоров'я. Так, впроваджуються перспективні моделі паліативної допомоги, проте вони мають виключно експериментальний характер. А така політика мала б враховувати міжнародний, зокрема європейський, досвід щодо активного приєднання професійних спеціалістів соціального напрямку, які спеціалізуються наданням саме паліативної допомоги до закладів охорони здоров'я, що значно б підвищило якість послуг надання відповідної допомоги паліативним пацієнтам. Вищезазначені проблеми та труднощі закладів з надання паліативної допомоги, які склалися в Україні викликають занепокоєння. Гостра нестача фінансування даного виду допомоги, недостатня доступність необхідних опіоїдних анальгетиків, брак освічених фахівців, брак відповідного медичного обладнання, тощо. Все це негативно дається взнаки з точки зору активної позиції в процесі інтеграції України до Європейського співтовариства, тому необхідно розвивати надання якісної паліативної допомоги як на рівні створення нових та модернізації вже створених відділень, так і в питанні підготовки достатньої кількості фахівців – медичних сестер та лікарів, соціальних працівників.

Таким чином, на сьогодні, системи охорони здоров'я і соціального захисту населення України, поки що, недостатньо забезпечують необхідною паліативною допомогою людей, яким вона необхідна. За цих умов збільшення державою фінансування паліативної медицини, покращення стану відповідних закладів та збільшення інформованості населення з питань хоспісної та паліативної допомоги, зростання кількості обладнання для здійснення відповідного лікування та догляду, створення належної фахової підготовки потрібних спеціалістів для даного виду допомоги є вкрай важливим завданням для позитивного виходу країни на європейську арену.

Список використаних джерел:

1. Oxford Dictionaries: [Electronic Resource] // Oxford University Press: website. 2016. URL: <http://www.oxforddictionaries.com>
2. Охорона здоров'я і права людини : ресурсний посібник / за наук. ред. І. Я. Сенюти (версія на укр. мові). 5-те вид., доповн. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2015. 989 с.
3. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 04 червня 2020 р. № 1308 "Про удосконалення організації надання паліативної допомоги в Україні». URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/RE34892.html
4. Кіндратишин І. Р. Empower Ukraine. Компетенції соціальних працівників у сфері паліативної допомоги. URL: <http://empower-ukraine.blogspot.com/2013/10/10.html>

5. *Шевченко А. О.* Проблеми хоспісної та паліативної медицини в Україні та Херсонській області. 2017. С. 17. URL: <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/nursing/article/view/8525>

Череднік М. А., студент
Університету митної справи та фінансів

UKRAINIAN RELATIONS WITH POLAND DURING THE WAR. POLISH AID FOR UKRAINE

In difficult times, when Russia's aggression against Ukraine has undermined the entire system of European and world safety, relations between Ukraine and Poland are especially important, and the sincere help of the Polish people to Ukrainians opens a new page in the common history of the two countries [1].

"I have no doubt that we are opening a new chapter in our common history of Ukraine and Poland. For decades, we have been building new and very special relationships between governments, between nations, and between our citizens. So this is a historic moment for us, for Ukrainians, for Poles, for all Europeans" – stressed Polish diplomat Andrzej Sadoś during Europe Day events in Brussels. He noted that Poland has consistently supported Ukraine on its path to European integration and has taken an active part in discussions within the EU Council on the need to quickly grant Ukraine EU candidate status, which is very symbolic in modern historical conditions [1]. Ambassador of Ukraine Vsevolod Chentsov stressed – "We are not just neighbors, and we have many common features, probably more than with other countries. But the main thing is that Poland understands best what the problem with Russia is. Now Russia's real goal is to destroy Ukraine as a nation. Poland has also gone through difficult times in its own history with the same neighbor. So, first of all, it is a question of understanding, which allows to solve this problem. This is a new situation. (...). When you have a real problem, there is wisdom to solve it" [1].

Since the beginning of the conflict, Poland has become an important hub for providing international support to Ukraine, including humanitarian, financial and military assistance. Poland has received more than 2 million Ukrainian refugees on its territory, mostly women and children forced to flee Russian bombs. At the same time, Polish citizens opened their hearts and homes to Ukrainians. [1]

HUMANITARIAN HELP. In the first days of the war on the Ukrainian-Polish border, the neighboring country promptly organized humanitarian aid for the citizens of Ukraine, who were forced to leave their homeland after a cynical attack by Russia. Poland greeted Ukrainians with hot drinks, sweets, free housing and warm clothes. They also took care of baby food and hygiene products [2]. At the so-called "humanitarian point", groups of border guards were on duty, keeping order and providing assistance as needed. Ambulances were also on duty there. In addition, heating stations were set up at the checkpoint, where

many people met Ukrainians [2]. Poles throughout the country provided free housing for Ukrainians. The Polish government supports those who want to help with cash payments.

INTEGRATION OF UKRAINIANS IN POLAND. Free travel by Polish railways has been introduced for Ukrainians who have crossed the border with Poland since February 24. [2] The schedule was translated into Ukrainian for convenience. All Ukrainians who arrived after February 24 are entitled to free medical care in the country. Poland has allowed Ukrainian refugees to live and work legally in the country for 18 months, which may be extended later. Already 77,000 refugees from Ukraine have found work under a special law [2].

DEFENSE ASSISTANCE AND SUPPORT ON THE WORLD STAGE. The Prime Minister of Poland Mateusz Morawiecki stressed that Ukrainians protect not only themselves but also the security of the whole of Europe. Poland has expressed readiness to become a guarantor of Ukraine's security. The Polish President supports Ukraine's accession to the EU in the express mode. In the first days of the full-scale war, Poland handed over military aid to Ukraine: mortars, ammunition, drones, military aircrafts. On April 26, Poland imposed new sanctions on Russia over its attack on Ukraine. And the next day, Poland declared complete independence from Russian gas [2].

Against the background of fuel problems in Ukraine, Poland again offered its assistance. Ukraine expects to supply gasoline from Poland's state reserve, which was supposed to cover a quarter of consumption in May [3]. Among the plans for the future, Poland has officially supported plans at the highest possible level to build a high-speed railway from Kyiv to Warsaw. Now the journey will take not 18 hours, but several, as the journey between Paris and Marseille [4]. Polish President Andrzej Duda said that his country is doing everything to make Ukrainians "feel that they are not alone". In turn, the President of Ukraine Volodymyr Zelensky calls his colleague Duda a true friend of Ukraine [2]. Ukraine and Poland intend to sign a new agreement. It is worth proposing that the agreement oblige both countries to significantly increase the teaching of Polish language in Ukraine and Ukrainian in Poland in the secondary education system. In conclusion, there is no doubt that cooperation between countries should develop and will continue to do so. The Ukrainian political elite and citizens are equally grateful for the comprehensive support and assistance of Poland at this time. The level of assistance is difficult to overestimate. Further cooperation will definitely benefit both countries. That will only strengthen the friendship of nations.

Список використаних джерел:

1. Україна і Польща відкривають нову сторінку у спільній історії – дипломати. УКРІНФОРМ. Website. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3477945-ukraina-i-polsa-vidkrivaut-novu-storinku-u-spilnij-istorii-diplomati.html> (date of application 25.05.2022).

2. "Ми розділимо перемогу": як Польща допомагає Україні у війні з Росією. ТСН. Website. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/mi-rozdilimo-peremogu-yak-polscha-dopomagaye-ukrayini-u-viyni-z-rosiyeyu-2051743.html> (date of application 25.05.2022).

3. Чому візит Анджея Дуди до Києва став знаковим для відносин України та Польщі. Європейська Правда. Website. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2022/05/23/7139906> (date of application 25.05.2022).

4. Зеленський закликав світ діяти превентивно щодо агресорів. DW Made for mind. Website. URL: <https://www.dw.com/uk/zelenskyi-zaklykav-svit-diiaty-preventyvno-shchodo-ahresoriv/a-61896297> (date of application 25.05.2022).

Череп А. В., д.е.н., професор

Запорізького національного університету

Воронкова В. Г., д.філос.н., професор

Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні

Запорізького національного університету

Череп О. Г., д.е.н., професор

Запорізького національного університету

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НОВИХ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ

Актуальність дослідження системного аналізу нових бізнес-моделей у діджиталізованому суспільстві пов'язана з акцентуацією інновацій, які означають відкриття революційних технологій або створення нових товарів і послуг. Розвиток цифрових платформ відрізняється позиціонуванням цифрових платформ як технологічних інтеграторів сукупності послуг, пов'язаних з механізмами цифрової економіки та цифрового менеджменту, в основі яких цифрові платформи як ключові економічні ефекти їх використання та управління ними. Для цього слід систематизувати передумови формування цифрової трансформації на основі платформізації, під якою слід розуміти процес зміни інституційної організації ринків під впливом поширення модульних цифрових платформ, застосування сервісних (хмарних) технологій, а також пов'язану з цим трансформацію концепції бізнес-моделей у напрямку їх сервізації. До зазначених передумов слід віднести: 1) зростання якості даних (Big Data); 2) спеціалізація взаємодії між учасниками ринку; 3) проактивна безпека; 4) стандартизація та індивідуалізоване суспільство [1].

Для вирішення проблем системного аналізу нових бізнес-моделей у діджиталізованому суспільстві ми відштовхуємося від ідеї про те, що даний розвиток відбувається на фоні нових тенденцій – глобалізації, INDUSTRY 4.0, Просвітництва 2.0, Agile-менеджменту, розвитку «великих даних» (BIG

DATA), які впливають на подвоєння інформації [2, 81–90]. Цифрова економіка породжує у той же час цифрові злочини, так як злочинці постійно поновлюють технічні прийоми і засоби, щоб застосувати найостанніші технології у своїй діяльності, тому необхідний великий рівень обізнаності, щоб створювати добре функціонуючі комерційні мережі по всіх країнах [3]. Не випадково Келлі Кевін вважає, що технологічна галузь, що формує наше майбутнє, яка вже сьогодні є найдинамічнішою у сучасному світі, здатна суттєво змінити наше життя у недалекому майбутньому завдяки новим технологіям [4]. Пропонується формування моделі динаміки регіональних людських ресурсів, які відображають демографічну ситуацію у регіонах, міграційні потоки, систему освіти, економіки і соціальне середовище.

Список використаних джерел:

1. *Воронкова В. Г.* Технології інформаційного менеджменту в державному управлінні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*: зб. наук. пр. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2021. Вип. 2 (15). С. 70–79.

2. *Вайцзекер Ернст, Ульріх Андерс Війкман.* Come On! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети. Доповідь Римському клубу / переклад з англ. Ю. Сірош; за наук. ред. В. Вовка, В. Бутка. Київ: Саміт-Книга, 2019. 276 с.

3. *Діксон Патрік.* Майбутнє (майже) всього. Як зміниться світ протягом наступних ста років / пер. з англ. І. Возняка. Харків: Віват, 2021. 432 с.

4. *Келлі Кевін.* Невідвортне. 12 технологій, що формують наше майбутнє / пер. з англ. Наталія Валецька. Київ: Наш формат, 2018. 304 с.

Чала К. Г., здобувач

Амбарчян В. С., к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

Відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення», недержавний пенсійний фонд – це юридична особа, яка має статус неприбуткової організації, функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у встановленому порядку [1]. Станом на 2022 р. в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 63 недержавні пенсійні фонди.

Управління активами пенсійного фонду здійснює окремий суб'єкт господарювання – компанія з управління активами, що унеможливорює вчинення корисливих та протизаконних дій з боку менеджерів фонду.

Усі надходження на поточні рахунки фонду мають бути використані за цільовим призначенням відповідно до законодавства про недержавне пенсійне забезпечення протягом двох тижнів з дати зарахування цих коштів.

Внески страхувальників розміщуються компанією з управління активами шляхом придбання різних фінансових активів: цінних паперів держави та підприємств, банківських металів, нерухомості. Також, вільні кошти фонду розміщуються на депозитних рахунках в банках [2].

Переважними напрямками інвестування пенсійних активів є державні цінні папери (45,7 %), депозити в банках (40,3 % інвестованих активів), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (5,5 %), облігації внутрішніх місцевих позик (2,7 %), об'єкти нерухомості (2,5 %).

Компанія з управління активами забезпечує ведення обліку операцій недержавного пенсійного фонду. Методика обліку активів фонду охоплює процедури здійснення інвестицій, нарахування доходів та відображення фінансового результату за операціями із фінансовими активами (табл. 1) [3].

Компанії з управління активами повинні подавати звітність до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) щоденно, щомісячно, щоквартально та щорічно. Щоденно подається довідка про вартість чистих активів. Щомісячно подається довідка про компанію, довідка про перелік інституційних інвесторів, довідка про відповідність розміру капіталу компанії вимогам законодавства, довідка про пруденційні нормативи. Щоквартально до НКЦПФР подається проміжна фінансова звітність, складена відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та МСФЗ. Дані про IV квартал до НКЦПФР не надаються. Щорічно подається фінансова звітність, довідка про компанію, довідка про перелік інституційних інвесторів, довідка про відповідність розміру капіталу компанії вимогам законодавства, довідка про аудиторський звіт річної фінансової звітності компанії [4].

Таблиця 1

Облік активів недержавного пенсійного фонду на умовах післяплати

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція	
		Дт	Кт
1	Здійснення фінансових інвестицій у короткострокові та довгострокові цінні папери	143, 352	685
2	Придбання об'єктів нерухомого майна	10, 28	685
3	Розміщення коштів на депозитних рахунках в національній та іноземній валюті	313, 314	311,312
4	Відображення податкового кредиту з ПДВ	641	685
5	Оплата придбаних фінансових активів	685	311
6	Нарахування фінансових доходів за активами фонду	373	732

Джерело: складено за інформацією [3].

Отже, альтернативою загальнообов'язковій системі державного пенсійного забезпечення є недержавні пенсійні фонди. Їх виплати перевищують державні майже вдвічі. З метою запобігання вчинення корисливих та протизаконних дій з боку менеджерів фонду, управління їх активами здійснює окрема компанія з управління активами. Для провадження діяльності компанія з управління активами зобов'язана отримати ліцензію НКЦПФР. Дані про свою діяльність компанія з управління активами подає до НКЦПФР за день, місяць, квартал та рік.

Список використаних джерел:

1. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09 лип. 2003 р. № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 23.05.2022).

2. Положення про вимоги до осіб, що здійснюють професійну діяльність з управління активами інституційних інвесторів (діяльність з управління активами), щодо складу та структури активів недержавних пенсійних фондів, якими вони управляють: Затв. рішенням НКЦПФР від 26 квіт. 2012 р. № 582. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0787-12#Text> (дата звернення: 23.05.2022).

3. Правила ведення бухгалтерського обліку основних операцій інститутів спільного інвестування: Затв. рішенням Ради УАІБ від 19 бер. 2015 р. URL: <https://www.uaib.com.ua/about-uaib/internal-docs/standards/193880> (дата звернення: 23.05.2022).

4. Положення про порядок складання та розкриття інформації компаніями з управління активами та особами, що здійснюють управління активами недержавних пенсійних фондів, та подання відповідних документів до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку: Затв. рішенням НКЦПФР від 02.10.2012 № 1343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1764-12#Text> (дата звернення: 23.05.2022).

Чухно Т. В., к.філол.н.,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу
та професійної мовної підготовки
Левчук Д. В., магістрант
Університету митної справи та фінансів

SOCIAL MEDIA MARKETING: ADVANTAGES AND PROSPECTS

It goes without saying that dynamic economic processes tend to update existing methods and tools of communication. As science and technology are developing, there appear new ways of conveying information. If a company is about to communicate through social networks, it is essential to know exactly with whom the company is going to interact.

Marketing in social media is a set of actions aimed at promoting the brand in social networks and building relationships with target groups. It is worth mentioning the fact that advertisement on social networks has become popular as it is rather convenient. Such kind of advertising spurred the appearance of Social Media Marketing (SMM). The term Social Media Marketing refers to the use of different social networks in order to market company's products or services. It is the so-called internet marketing that takes advantages of social networking sites as a means of promoting websites.

As a matter of fact, working with the audience is a unilateral communication: the advertiser broadcasts information about a product and is not able to receive feedback. In social networks there is a bilateral communication: users can express their opinion, ask as well as participate in surveys. Thus, there is a deeper interaction with the target audience, rather than in the case of traditional advertising. The SMM does not use the advertising format. The main mechanism of interaction is communication on topics that are relevant to the user. This is the reason for fast spreading of information. Typically, content obligatory contains a hidden message with promo, but at the same time, unlike advertising, this message is of value for the user.

Undoubtedly, social media has changed the way we function as a society, including the way we connect with each other. When such platforms as Facebook and Instagram came into existence, businesses decided to turn to them. They started to make use of these sites to maintain their interests via social media marketing. As a result, these sites can influence and even change consumer behavior. Perhaps the key advantage of social networks is the maximum opportunities for targeting the audience (that is, focusing the advertising campaign on a particular segment of target audience). In fact, the campaign can be focused as deep as it is needed. Users already registered themselves in social networks and reported about themselves a lot of information: age, residence, marital status, education, profession, hobbies and many other facts.

All in all, advertising is the engine of progress. Thanks of the popularity of Instagram account, Social Media Marketing is also growing. Instagram draws the audience's attention, which is very convenient for the distribution of advertising. Nowadays the number of Instagram terminology has tremendously increased. We will try to look into some of Social Media Marketing terms. The term "giveaway" consists of two words: "give" which means "gift" and "away" which means "immediately". Literally, this term means giving free. If we consider this term in an Instagram content, it is a kind of competition in which you need to subscribe to the accounts of many sponsors and if you are lucky you can win. In fact, this method can attract a large number of subscribers [1].

There also exists a more effective method to raise the number of subscribers. This method is called "Shout out For Shout out" which is a type of mutual PR on Instagram when users talk about each other in their accounts. This terminological phrase means "scratch my back and I'll scratch yours". But this term happens to be used more often as the abbreviation "SFS" [2].

The term “bio” is also used to increase audience loyalty. Audience loyalty is the trust people have in you or in your product. Word-of-mouth marketing helps to increase sales without advertising. You do not have to prove to customers that your product is of high quality because they already know it from others. The term “bio” on social media sites refers to a short text. It helps your audience tailor your personality. Basing on bio, the user develops his or her own personal brand, which is sure to promote a commercial account. This is often done by SMM-specialists [1].

Without doubt one of the main goals of an SMM-specialist is to get a potential buyer interested and try to keep his or her attention. Any client is important and the term “lead” in Social Media Marketing means potential customers who have shown some interest in the product of company and have provided contact information to be given more details on the product they got interest in. The word “lead” itself stands for “to be the first”. So a client feels himself or herself as someone who stands out from the rest [3]. Speaking of clientele, one more term combination came into use – “mass following”. It is the technique of increasing audience by mass subscription. Undoubtedly, the income in Social Media Marketing depends on the number of subscribers in Instagram.

To sum up, it should be mentioned that comparing to other types of marketing, which can be rather expensive and not so effective, Social Media Marketing is the most profitable method of promotion. And the appearance of terms in relation to this sphere only enriches lexical system of the English language.

Список використаних джерел:

1. *Petelina K., Pidbereznia V.* Social Media Marketing Terms: How Do They Work : матеріали 17-ї міжнародної студентської конференції “Європейські мови-2019: інновації та розвиток”. НТУ “Дніпровська політехніка”, Дніпро, 2019. С. 86–87.

2. SMM Glossary, Terms and Definitions URL: <https://gopbn.com/blog/social-media-marketing-glossary> (дата звернення: 01.06.2022).

The Ultimate Glossary of Social Media Marketing Terms and Definitions URL: <https://www.socialbakers.com/blog/social-media-glossary-terms-definitions> (дата звернення: 01.06.2022).

Shcherbachenko A. S., student University of Customs and Finance
Shcholokova H. V., candidate of Political Sciences,
Associate Professor, Associate Professor
of the Department of International Economic Relations
and Regional Studies University of Customs and Finance

TOURISM AS A FACTOR IN SHAPING THE INTERNATIONAL IMAGE OF ITALY

Tourism is very important for the development of the economy of the modern country. The development of tourism contributes to the creation of new jobs. It contributes to the establishment of cultural ties between countries. Tourism is also extremely important for shaping the international image of the country.

Governments that rely on tourism to generate a large share of their revenues are investing heavily in the country's infrastructure. They want more and more tourists to visit their country, which means that safe and modern amenities are needed. This leads to new roads and highways, developed parks, improved public places, new airports and perhaps better schools and hospitals [1].

The current policy framework is the National Strategic Plan for Tourism Development for 2017–2022, which is based on four themes:

- culture and heritage: cultural and natural heritage should be strengthened through sustainable asset management and innovative asset management;

- competitiveness and employment: it is very important to develop the competitiveness of tourism to create added value and increase the quantity and quality of employment;

- the focus is on the tourist: the experience of Italian tourism must meet the requirements and expectations of the market;

- integration and interoperability: the system of tourism associations and operators must be fully integrated, encouraging interaction and cooperation.

In Italy, there is a well-organized system of receiving tourists, capable simultaneously receive 3.6 million guests. It consists of 33.3 thousand hotels by 1.8 million places, 2.4 thousand campsites and tourist settlements for 1.3 million places, 24.3 thousand private apartments for rent (252 thousand places), 6 thousand agritourism complexes for 68.4 thousand places and other 3.3 thousand units of various forms of reception of guests (apartments with several owners, shelters, boarding houses, religious institutions and houses for pilgrims, etc.).

It is developing rapidly in many regions. As practice shows, tourist flows are growing in those regions where entertaining tours, specialized interactive tourist products with visits to festivals and national holidays are developed.

Transport infrastructure operators have a key role to play in Italy's overall tourism development strategy:

- operation of points of entry into the country (airports, ports, railway stations, etc.) used by international tourists. The aim is to present to tourists an improved and consistent image of Italy through the organization of cultural initiatives and the promotion of various regions in major transport hubs in partnership with operators and major transport service providers;

- improving local access to tourism, both through the development of intermodal transport and through the creation of the so-called "soft transport network", the promotion of hiking and biking, the use of footpaths and the reconstruction of abandoned areas and buildings for tourism (lighthouses, railway stations, road workers' houses, etc.);

- integration of tourist and transport offers, which makes infrastructure facilities attractive for travelers [2; 3].

An extensive information campaign to promote many areas of Italy crossed by the network of motorways it operates on concessions was developed. These areas are little known to the general public and are not usually part of the usual tourist routes.

The project called “You are in a wonderful country” aims to offer customers an original and exciting tourist experience and promote quality tourism, making the most of the amazing artistic, cultural and ecological heritage of our country, as well as its cuisine.

Fiumicino Airport is implementing a large-scale airport development plan to improve the level of services offered to travelers. The airport ranked second in the EU, according to ACI – Airport Council International, an international association that measures the quality perceived by passengers at more than 250 airports around the world. Rome’s main airport surpassed Amsterdam, Madrid and Paris-Charles-de-Gaulle, just below London and on a par with Monaco.

Innovations are very important: in terms of tourism destinations, business models, professional profile, marketing and quality of services and products. Digitization is at the forefront of innovation in information dissemination, travel decision-making and the expansion of information tools [3].

So, tourism is a great opportunity for foreigners to get acquainted with a new culture, but it also opens up many opportunities for locals. This allows young entrepreneurs to create new products and services that cannot be sustainable for the local population alone. Moreover, residents enjoy the benefits of tourism taking place in their own country.

It should be emphasized that tourism is extremely important as a factor in shaping the international image of Italy.

References:

1. Менеджмент туристичної індустрії: підручник у 3-х частинах / Руденко В. П., Вацеба В. Я., Підгірна В. Н., Цепенда М. В. та ін. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2019. 440 с.

2. Italy. OECDiLibrary. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/3d4192c2-en/index.html?itemId=/content/component/3d4192c2-en> (accessed May 26, 2022).

3. The development of tourism in Italy and the role played by infrastructure. URL: <https://www.infrastructure-channel.com/article/-/content/the-development-of-tourism-in-italy-and-the-role-played-by-infrastructure> (accessed May 26, 2022).

Щитов О. М., к. ф.-м. н., приватний підприємець

Мормуль М. Ф., к. т. н., доц., доцент кафедри комп’ютерних наук та інженерії програмного забезпечення

Юрченко Ю. Я., студент Університету митної справи та фінансів

ВИКОРИСТАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОГО ВИБОРУ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Для забезпечення економічної безпеки держави є прийняття ефективних управлінських рішень у виробництві, інформатиці, маркетингу, менеджменті, аналізі та аудиті, фінансах, інвестиціях, митній справі, управлінні персоналу а також оцінки ефективності функціонування систем: підприємств, фірм, робітників, техніки тощо. Діяльність складної соціально-економічної або інформаційно-технічної системи залежить від кількох критеріїв (показників). Такі задачі багатокритеріальної оптимізації,

в яких необхідно знаходити ефективні управлінські рішення, зустрічаються часто в економіці, управлінні, бізнесі, інформаційних технологіях та техніці. І тому важливе значення має розробка моделей, методів, алгоритмів і програм розв'язання векторних задач оптимізації та багатокритеріального вибору альтернатив.

Загальний вигляд задачі багатокритеріальної оптимізації:

$$\begin{aligned} \bar{f}(\bar{X}) = (f_1(\bar{X}), f_2(\bar{X}), \dots, f_n(\bar{X})) \rightarrow \underset{\bar{X} \in D}{opt} \quad n \text{ пу} \quad f_i(\bar{X}) \rightarrow \underset{\bar{X} \in D}{extr}, \quad i = \overline{1, n}; \\ D = \{\bar{X} : g_j(\bar{X}) \geq 0, \quad (j = \overline{1, m})\}, \end{aligned} \quad (1)$$

де $\bar{X}$ – вектор керованих параметрів системи, які змінюються у певних межах і характеризують різні сторони системи; D – множина допустимих розв'язків (варіантів) системи, що задає область змінювання параметрів системи, що оптимізуються; $f_i(\bar{X})$, $(i = \overline{1, n})$ – показники ефективності (критерії якості) системи, n – кількість критеріїв, $extr$ – найкращий (екстремум), тобто максимум або мінімум критерію якості; $\bar{f}(\bar{X})$ – векторний критерій, opt – оптимізаційний оператор, який означає сукупність вимог до системи з усіх критеріїв якості, $g_j(\bar{X}) \geq 0$, $(j = \overline{1, m})$ – обмеження задачі. Розв'язання задачі багатокритеріальної оптимізації полягає у виборі з множини допустимих розв'язків D такого розв'язку $\bar{X}^*$, на якому критерії $f_i(\bar{X}^*)$, $(i = \overline{1, n})$ набувають якомога кращих значень. Не змінюючи загальності, критерії будемо максимізувати ($extr = max$), оскільки $\min_{\bar{X} \in D} f_i(\bar{X}) = -\max_{\bar{X} \in D} (-f_i(\bar{X}))$.

Критерії, за якими оцінюється ефективність роботи системи, можуть бути як кількісними, так і якісними. Для якісних критеріїв дуже суттєвим є вибір шкали виміру. Значення якісних критеріїв для кожної альтернативи обчислюються за груповою оцінкою експертів з врахуванням коефіцієнтів компетентності експертів, які знаходяться за спеціальною методикою.

За багатокритеріальної оптимізації виникають три основні проблеми: а) вибір принципу оптимальності (в якому сенсі оптимальна альтернатива переважає усі інші альтернативи); б) нормалізація векторного критерію ефективності; в) урахування пріоритету (ступеня важливості) частинних критеріїв, для цього вводиться вектор розподілу важливості критеріїв $\bar{\alpha} = (\alpha_1, \dots, \alpha_n)$. Один з підходів до розв'язування багатокритеріальних задач пов'язаний з процедурою утворення інтегральної функції F .

Під час прийняття управлінських рішень часто необхідно провести багатокритеріальний аналіз альтернатив, не використовуючи оптимізації критеріїв, як задач математичного програмування. Припустимо, що задано n критеріїв ефективності функціонування системи: $f_1, \dots, f_n$ та m альтернатив: $A_1, \dots, A_m$ (стратегій, проектів тощо) при заданих зовнішніх умовах. Множина допустимих планів D є сукупність альтернатив: $D = \{A_1, A_2, \dots, A_m\}$. Відомі (обчислені) значення всіх критеріїв для кожної з альтернатив: $f_j(A_i) = f_{ij}$. Домінуючі стратегії (альтернативи), тобто такі, для

яких усі критерії приймають значення не гірші за інших значень критеріїв на відповідних альтернативах – зустрічаються рідко. Тому доводиться застосовувати методи багатокритеріального вибору з певним принципом компромісу. Використання формальних методів істотно підвищує якість прийняття рішень. Розглянуто ряд методів обчислювальної математики – методи багатокритеріального вибору альтернатив для практичної задачі – оцінки ефективності функціонування системи: метод рівномірної оптимальності, метод справедливого компромісу, метод вагової згортки критеріїв, метод ідеальної точки (гарантованого результату або рівномірного стиснення), метод досягання недосяжного результату [1].

Методика багатокритеріальної оцінки альтернатив була ефективно використана при визначенні ефективності діяльності підприємств за кількісними та якісними критеріями з використанням експертних оцінок за допомогою MS Excel. Треба обґрунтовувати застосування принципу оптимальності і відповідного метода. Результати залежать також від повноти критеріїв ефективності та їх вагових коефіцієнтів, вагових коефіцієнтів компетентності експертів при наявності якісних критеріїв та методики проведення експертизи при отриманні кількісних значень для якісних показників. Цю методику можна використовувати у виробництві, інформаційних технологіях, маркетингу, аналізі та аудиті, фінансах, інвестиціях, митній справі, управлінні персоналу, при плануванні та керуванні різними організаційними та автоматизованими системами (заводами, виробництвами, торговими комплексами, корпоративними системами, фірмами, системами транспорту і зв'язку, екологічними системами і т. ін.), виборі перспективних проєктів, об'єктів капіталовкладень, при оцінюванні ефективності діяльності різних систем (підприємств, фірм, робітників, техніки), якості промислової продукції, рівня технічної досконалості пристроїв, устаткувань, верстатів тощо з метою прийняття ефективних управлінських рішень при керуванні соціально-економічними та інформаційно-технічними системами.

Список використаних джерел:

1. Мормуль М. Ф., Щитов О. М., Буланова Н. С. Багатокритеріальний вибір управлінських рішень. *Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць*. Випуск 254: В 6 т. Т. IV. Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. С. 958–970.

Юрескул Г. О., студентка Університету митної справи та фінансів

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Діджиталізація – це загальний термін для позначення цифрової трансформації суспільства та економіки. Він описує перехід від індустріальної епохи та аналогових технологій до епохи знань та творчості, що характеризується цифровими технологіями та інноваціями у цифровому бізнесі [1].

Попит на інтернет-ресурси зростає щорічно. У 2001 році частка населення України, що користувалася мережею, складала всього 1,2 %. У 2021 році інтернетом активно користуються 67,6 %, тобто близько 30 млн наших громадян [2]. Особливого зросту діджиталізація набула під час пандемії COVID-19, коли можливість людей працювати почала різко скорочуватись через захворюваність. Більшість підприємств зачинялись тому, що не мали альтернативних шляхів ведення бізнесу, а деякі повністю переводили свій бізнес в онлайн простір. Просування, замовлення та комунікації – усе відбулось лише за допомогою гаджетів та соціальних мереж або сайтів.

Діджиталізація бізнесу – це рушійна сила, що сприяє його просуванню. Її основними перевагами є: оптимізація та поліпшення комунікацій – як внутрішніх, так і зовнішніх; економія часу та підвищення продуктивності – автоматизація виробництва та інших внутрішніх процесів компанії; конкурентні можливості за рахунок покращення клієнтського досвіду та загальної оптимізації робочого процесу; можливості upsell-продажів — вихід на новий рівень обслуговування клієнтів та заохочення їх до придбання більшої кількості продуктів.

Згідно з прогнозами, опублікованими лише місяць тому, світові інвестиції в діджитал-технології та послуги у 2022 році перевищать \$4,4 трлн [3]. Як стверджує віце-президент з досліджень Gartner Джон-Девід Лавлок, то цей рік виявився одним із найгучніших для ІТ-директорів за всю історію. Геополітичні потрясіння, інфляція, коливання валютних курсів і проблеми з ланцюжками поставок входять до безлічі факторів, що вимагають їх часу та уваги.

Незважаючи на усі переваги даного методу, він має і зворотній бік. Діджиталізація передбачає те, що велика кількість особистої інформації буде під контролем інтернету, що активізує легкий доступ шахраїв до ваших даних. Вже зараз інформацією маніпулюють, з її допомогою розпалюють сутички та навіть війни. Дані будь-якої людини можна купити на «чорних інтернет-ринках». А як їх використовувати – це вже залежить від мети кібер-крадіїв. Крім того аби залишатись в діджитал-просторі необхідно швидко адаптуватись до усіх трендів та нововведень. Людині, як керівнику бізнесу, може просто не вистачати часу на це, тож гарним рішенням буде найняти окрему людина, яка цим займається та зможе розвивати ваш бізнес відповідно до сучасних реалій. Це вимагає додаткових витрат, які на початку ведення діяльності можуть бути значними.

Діджиталізація торкнулась і сфери освіти. У США в школах вже давно використовується віртуальне навчання за більш звичних обставин, наприклад, у зв'язку з несприятливою погодою та сезонними піками застудних захворювань, що спричиняють погану відвідуваність уроків.

Але в Україні актуальність діджитал-навчання з'явилась лише під час пандемії, коли більшість шкіл та університетів перейшли на дистанційний режим навчання.

Такий спосіб навчання також має переваги. По-перше, це зручно як для учнів так і для вчителів, а інструменти програм допомагають створювати атмосферу “живого” спілкування. По-друге. Це дозволяє використовувати нові методи мотивації учнів за допомогою інтерактивних додатків, прямих трансляцій, “інфлюенсерів в освіті”, а також використання VR-рішень.

Експерти вважають, що рушійними силами очікуваного буму на ринку є дедалі ширше впровадження дистанційного навчання, використання штучного інтелекту та машинного навчання як у бізнесі, так і серед освіти [4]. Інвестори нині вкладають кошти в акції, пов'язані з онлайн-освітою, та дистанційною роботою – через високий попит на них. Вони сподіваються, що готовність до інновацій та переваги якісного онлайн-навчання залучать до цієї ініціативи дедалі більше студентів та викладачів. Згідно з іншим дослідженням, 73 % організацій збільшать свої інвестиції у соціальне навчання [5].

Жоден сучасний бізнес не зможе існувати у довгостроковій перспективі без розробки стратегії цифрової трансформації. Ми спостерігаємо стрімке прискорення тенденцій, які до сьогоднішнього дня набирали популярності дуже повільно. Швидше за все, саме вони визначать майбутнє бізнесу у наступні роки. Діджиталізація послуг, як і діджиталізація держави та технології загалом, вже врятували мільйони робочих місць та дозволяють бізнесу адаптуватись до нових реалій.

Список використаних джерел:

1. What is digitalization? URL: <https://innolytics-innovation.com/what-is-digitalization> (дата звернення 17.05.2022).
2. Datareportal. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2021-ukraine#:~:text=There%20were%2029.47%20million%20internet,at%2067.6%25%20in%20January%202021> (дата звернення 17.05.2022).
3. Gartner Forecasts Worldwide IT Spending to Reach \$4.4 Trillion in 2022. URL: <https://www.gartner.com/en/newsroom/press-releases/2022-04-06-gartner-forecasts-worldwide-it-spending-to-reach-4-point-four-trillion-in-2022> (дата звернення 17.05.2022).
4. 76 Essential LMS & eLearning Statistics: 2021/2022 Market Share & Data Analysis URL: <https://financesonline.com/25-essential-learning-management-system-e-learning-statistics-analysis-of-trends-data-and-market-share> (дата звернення 17.05.2022).
5. How To Use Social Learning In Elearning? URL: <https://blog.gutenberg-technology.com/en/social-learning-in-elearning> (дата звернення 17.05.2022).

Юркова К. О., здобувач вищої освіти
Бойко З. В., к.г.н., доц.,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Університету митної справи та фінансів

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ЯПОНІЇ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

Японія є третьою за величиною економікою в світі, четвертим за величиною торговим партнером Сполучених Штатів. Уряд Японії активно вітає і залучає іноземні інвестиції і ставить перед собою амбітні цілі щодо збільшення припливу прямих іноземних інвестицій. Незважаючи на багатство Японії, її високий рівень розвитку і загальне визнання іноземних інвестицій, частка, яка прибуває у валовому внутрішньому продукті (ВВП) є найнижчою в Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) [1].

Правовий і нормативний клімат Японії багато в чому сприяє інвесторам. Суди є незалежними, витонченими і нібито забезпечують рівне поводження з іноземними інвесторами. Регулятивна система країни удосконалює прозорість і розробляє нові нормативні акти у відповідність з міжнародними нормами. Ринки капіталу є глибокими і широко доступними для іноземних інвесторів. Японія підтримує суворий захист прав інтелектуальної власності, забезпечуючи в цілому надійну правозастосовну практику. Країна залишається великим, багатим і складним ринком з корпораціями світового класу, дослідними об'єктами і технологіями. Таким чином, секторами, які історично залучали найбільші прямі іноземні інвестиції в Японії, є електротехніка, фінанси і страхування [1].

З іншого боку, іноземні інвестори на японському ринку продовжують стикатися з численними проблемами. Традиційно злиття і поглинання в рамках корпорацій Японії стримує іноземні інвестиції, а слабе корпоративне управління призводить до низької віддачі акціонерного капіталу і накопичення готівкових коштів серед японських фірм, хоча ділова практика може поліпшуватися в обох областях, особливо в корпоративному управлінні. Інвестори і власники бізнесу також повинні боротися з негнучким трудовим законодавством і строго регламентованою системою найму робочої сили, що може значно підвищити вартість і складність управління людськими ресурсами. Уряд Японії визнав багато з цих проблем і вживає ініціативи щодо поліпшення умов інвестування [1].

На Японію припадає понад 6 % імпорту та понад 9 % експорту, 15 % прямих зарубіжних інвестицій світу. Головними складовими японського експорту є продукція машинобудування, чорної металургії, хімічні продукти і текстильні вироби [2].

На експорт іде половина вироблених автомобілів, майже 90 % годинників, 95 % відеомагнітофонів, 75 % копіювальних машин, понад 50 % телевізорів та калькуляторів, понад 40 % верстатів тощо. На світовому

ринку науково-технічних знань Японія, яка раніше залежала від залучення зарубіжних технологій, нині сама стала значним постачальником наукових розробок. Головними експортними партнерами є США, КНР, Південна Корея, країни ЄС [2].

Японія імпортує широке коло товарів. Ввозяться переважно за частини, паливо, харчові продукти, хімікати, текстиль і промислова сировина (довозиться 79 % необхідного вугілля, 99 % нафти, 98 % залізної руди, 70 % лісу, 100 % фосфатів, бокситів, бавовни, вовни тощо). Головними партнерами з імпорту є КНР (понад 20 %), США (15 %), Південна Корея (5 %), Австралія (4 %), Індонезія (4 %), Саудівська Аравія (4 %), ОАЕ (3 %) [2].

На світовому ринку інвестицій японські корпорації активно займаються створенням спільних підприємств, їх скуповуванням в економічно розвинутих країнах. Найбільше японських капіталів розміщено в США (42,2 %), країнах Азії (24,2 %), Західної Європи (15,3 %), Латинської Америки (9,3 %) [2].

Міністерство фінансів заявило, що капітальні витрати скоротилися на –3,5 % в четвертому кварталі 2019 року в порівнянні з минулим роком, повністю змінивши зростання на 7,1 % в попередньому кварталі. Це також було більше, ніж очікуване падіння на –2,5 %. Інвестиції виробників в машини та обладнання знизилися на –9 %, а інвестиції не виробників знизилися на –0,1 %. Прибуток компанії знизився на –4,6 % в останньому кварталі 2019 року після падіння на –5,3 % в попередньому кварталі. У той же час продажі знизилися на –6,4 % після зниження на –2,6 % [3].

Приватне опитування IHS Markit показало, що індекс менеджерів із закупівель у виробничому секторі впав до 47,8 в лютому з 48,8 в січні, і це найнижчою показник з травня 2016 року [3].

Отже, Японія є одним із лідерів, яка залучає іноземні інвестиції і ставить цілі щодо збільшення припливу прямих іноземних інвестицій. Японські корпорації активно займаються створенням спільних підприємств на міжнародному ринку інвестицій. Але зараз Японські корпорації скоротили обсяг своїх інвестицій. Експерти вважають, що це пов'язано не тільки з впливом COVID-19, проблема є набагато глибшою.

Список використаних джерел:

1. Державний департамент Сполучених Штатів. Заява Про Інвестиційний Клімат: Японії. 2019. URL: <https://www.state.gov/reports/2019-investment-climate-statements/japan>
2. Japan External Trade Organization (JETRO). URL: <https://www.jetro.go.jp/en/invest>
3. Форекс (FxTeam). URL: <https://www.fxteam.ru/forex/fxteam-news/219401.html>

Секція 5. Правове регулювання суспільних відносин в умовах сучасного цифрового суспільства

Легеза Є. О., д. ю. н., проф.,
професор кафедри адміністративного
та митного права Університету митної справи та фінансів

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ЩОДО НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Україна наразі долає шлях реформування системи надання адміністративних послуг. Так, низка органів місцевого самоврядування в обласних центрах ініціювала створення різного роду «єдині вікна», такі як реєстраційні палати, дозвільні офіси, де громадяни можуть з мінімальною витратою часу та мінімальною кількістю контактів з державних службовців отримати необхідні адміністративні послуги, за надання яких відповідають виконавчі комітети міських рад (структурні підрозділи). Такі ініціативи продемонстрували, що якість адміністративних послуг, наданих за допомогою «єдиних вікон» є достатньо високою, а швидкість отримання послуг зросла.

З урахуванням результатів наукових та соціологічних досліджень основними корупційними ризиками у сфері надання адміністративних послуг можна назвати: загальну складність процедури надання адміністративних послуг; необґрунтовано великі строки надання окремих адміністративних послуг; брак інформації про процедуру надання адміністративних послуг; обмежений доступ до адміністративних органів, що надають послуги (обмежений час прийому, черги тощо).

В контрольно-наглядовій сфері основними корупційними ризиками визнано: необґрунтовано широкі втручальні повноваження багатьох адміністративних органів щодо припинення/заборони діяльності (зокрема, суб'єктів господарювання); існування в деяких адміністративних органів необґрунтованих повноважень щодо проведення перевірок «на місці» («на об'єкті»); спрямованість діяльності контрольно-наглядових органів на покарання, а не на усунення порушень або їх попередження.

Корупція являє собою явище, що проявляється у навмисному використанні свого службового становища представниками державної влади для протиправного отримання майнових та немайнових благ та переваг у будь-якій формі, а також у підкупі державних службовців.

Виходячи з наведеного визначення поняття корупції, під корупційними ризиками для цілей даного дослідження пропонується розуміти правові, організаційні та інші фактори та причини, які породжують, «стимулюють» корупцію у сферах надання адміністративних послуг та контрольно-наглядовій діяльності держави [1].

Законом України «Про адміністративні послуги» визначено, що

адміністративна послуга – це результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону [2].

Під «контрольно-наглядовою» діяльністю держави розуміємо такі втручальні провадження, які здійснюються за ініціативою адміністративного органу і полягають у встановленні (перевірці) відповідності певної діяльності (поведінки) приватної особи вимогам закону, а у випадку виявлення порушень – у застосуванні адміністративних стягнень.

Зменшенню цього ризику сприятиме інституційне (організаційне) розмежування функцій з надання адміністративних послуг та контрольно-наглядових функцій. Це, на нашу думку, підвищить об'єктивність розгляду адміністративних справ адміністративними органами, а також сприятиме виявленню випадків незаконних дій інших адміністративних органів.

Для України велике значення має стан виконання та результативність упровадження пакету антикорупційних реформ, зокрема ефективність запобігання корупції у сфері надання адміністративних послуг.

Таким чином рекомендуємо:

1. Забезпечити на інституційному рівні розмежування політичних та адміністративних функцій.

2. Припинити практику «розширення» повноважень органів публічної адміністрації шляхом підзаконної нормотворчості.

3. Інституційно-розмежувати функції з надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової (інспекційної) діяльності.

4. Здійснити реформування публічної адміністрації та забезпечити проведення на її основі системної реформи.

5. Постійно удосконалювати законодавство, орієнтуючись на його спрощення та систематизацію.

6. Особливу увагу приділяти правовому регулюванню процедурних аспектів відносин публічної адміністрації з приватними особами, і в цій частині забезпечити якнайшвидше ухвалення Адміністративно-процедурного кодексу України [4].

Список використаних джерел:

1. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014- 2017 роки. Відомості Верховної Ради. 2014. № 46.

2. Про адміністративні послуги. Закон України. Відомості Верховної Ради. 2013. № 32.

3. Легеза Є. О. Діяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо надання публічних послуг: проблемні питання та шляхи їх вирішення. *ScienceRise. Juridical Science*. 2018. № 2. С. 8–15.

4. Коліушко Ігор, Тимощук Віктор, Банчук Олександр та ін. Корупційні ризики надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності в Україні. Центр політико-правових реформ, Фонд «Демократичні ініціативи». Київ : Москаленко О.М. ФОП, 2009. 196 с.

Лашкун А. І.,
начальник управління супроводження судових справ
Східного міжрегіонального управління ДПС
по роботі з великими платниками податків

СТАДІЇ ПРОЦЕДУРИ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Умови отримання дозволів стосуються переважно матеріально-технічного забезпечення дозвільної діяльності, в тому числі і безпеки (пожежної, санітарно-епідеміологічної тощо) та охорони об'єктів і місць її провадження. Втім характерною ознакою умов отримання дозволів як адміністративних послуг органів ДФС України у галузі митної справи є встановлення вимог до забезпечення виконання посадовими особами митних органів контролю за дотриманням правил провадження відповідної діяльності. Так, згідно з Положенням про склади тимчасового зберігання, затвердженим Наказом Міністерства фінансів України від 28.05.2012 № 613 (далі – Положення № 613), утримувач складу тимчасового зберігання повинний: забезпечити безперешкодний доступ посадових осіб органів ДФС до систем відеоспостереження, обладнати робочі місця для посадових осіб підрозділу митного оформлення, в тому числі каналів і засоби зв'язку [2], Порядку подання та розгляду заяв і надання дозволу на провадження митної брокерської діяльності та контролю за нею, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 04.08.2015 № 693 (далі – Порядок № 693) [1].

Аналіз нормативних приписів, що регламентують надання дозволів у галузі митної справи органами ДФС, у тому числі Положення 613 [2], Порядку надання складським об'єктам статусу «митний склад» та позбавлення такого статусу, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України 16.07.2012 № 835 [4] (далі – Порядок № 835), Наказу Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 633 «Про деякі питання відкриття та експлуатації вільної митної зони комерційного або сервісного типу» (далі – Наказ № 633) [14], Порядку подання та розгляду заяв, надання, зупинення дії, анулювання дозволів на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі та форми заяви на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 08.06.2012 № 692 (далі – Наказ № 692) [5] дозволяє виділити такі характерні ознаки процедур надання відповідних послуг.

По-перше, наявність форми об'єктивації рішення про надання або відмову у наданні відповідного дозволу – наказ, видання якого є підставою для внесення відомостей до реєстрів; по-друге – поєднання дозвільних (видача наказу про надання дозволу) та реєстраційних дій (внесення відомостей про майбутній об'єкт провадження дозвільної діяльності до відповідних реєстрів); по-третє – результатом надання адміністративної послуги виступає витяг з реєстру.

Виявлені особливості процедур надання дозволів органів ДФС вимагають окремих пояснень. Поєднання процедур надання дозволу на відкриття та експлуатацію об'єктів дозвільної діяльності та їх реєстрацію у відповідному реєстрі свідчить про впровадження принципу «єдиного вікна», який передбачає здійснення максимально можливої кількості процедурних дій, що провадяться суб'єктами надання адміністративних послуг, для надання адміністративної послуги без залучення суб'єктів звернення, які бажають її отримати, у практичну діяльність органів ДФС, однак не підтверджує належності реєстраційних послуг до дозвільних адміністративних послуг.

Отже, в узагальненому вигляді процедура надання публічних послуг у сфері справляння податків складаються з такої послідовності дій:

1) прийняття документів та заяви, її реєстрація у встановленому відповідно до Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1242;

2) перевірка повноти, комплектності документів, достовірності наданих відомостей, що може проводитися і шляхом огляду та фотографування складських об'єктів, прилеглої території, перевірки відповідності складських об'єктів відомостям, зазначеним у доданих до заяви про надання дозволу документах. За результатами «фактичної» перевірки складається акт. Строк перевірки як документів, так і відповідності майбутніх об'єктів провадження дозвільної діяльності є загальним та не повинен перевищувати 10 робочих днів з дня реєстрації заяви;

3) прийняття рішення про надання дозволу або відмову у видачі дозволу, оформлення відповідного рішення наказом, що відбувається у строк не більше 3 робочих днів з дня складання акта. Доцільно зазначити, що більшість із зазначених вище нормативних актів Міністерства фінансів України не містить підстав для відмови у наданні дозволу, лише Наказ № 633 визначає такими: ненадання заявником відомостей, передбачених формою заяви; надання заявником недостовірних відомостей у заяві та доданих до неї документах; неподання заявником документів, необхідних для отримання дозволу; ненадання фізичною особою – підприємцем, відповідно до Закону України 01.06.2010 № 2297-VI «Про захист персональних даних», згоди на обробку та поширення митницею, яка

розглядає заяву, та ДФС України його персональних даних; невідповідності матеріально-технічної бази встановленим вимогам.

- 4) реєстрація об'єкта дозвільної діяльності у відповідному Реєстрі;
- 5) надсилання заявнику витягу з Реєстру.

Список використаних джерел:

1. Про діяльність митних брокерів : Наказ Міністерства фінансів: від 04.08.2015 № 693 // Офіційний вісник України від 18.09.2015. 2015. № 72. С. 230. Ст. 2394.

2. Про затвердження Положення про склади тимчасового зберігання : Наказ Міністерства фінансів України: від 28.05.2012 № 613 // Офіційний вісник України від 23.08.2012. 2012. № 62. С. 225. Ст. 2552.

3. Про затвердження Порядку відкриття та експлуатації вільної митної зони комерційного або сервісного типу : Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 633 // Офіційний вісник України. 2012. № 59. С. 196. Ст. 2382.

4. Про затвердження Порядку надання складським об'єктам статусу «митний склад» та позбавлення такого статусу: Наказ Міністерства фінансів України: від 16.07.2012 № 835 // Офіційний вісник України від 20.08.2012. 2012. № 61. С. 135. Ст. 2491.

5. Про затвердження Порядку подання та розгляду заяв, надання, зупинення дії, анулювання дозволів на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі та форми Заяви на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі : Наказ Міністерства фінансів України: від 08.06.2012 № 692. Офіційний вісник України від 27.07.2012. 2012. № 54. С. 139. Ст. 2184.

Юрченко В. В., секретар судового засідання
Господарського суду Дніпропетровської області

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В ПУБЛІЧНО-СЕРВІСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ЩОДО НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ МІГРАЦІЇ ТА ГРОМАДЯНСТВА

Згідно з положеннями зазначеного Розпорядження, надання вищеназваних послуг, що стосуються галузі громадянства та міграції, здійснюється суб'єктами, передбаченими Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», ст. 2 якого визначає такими суб'єктами розпорядника Реєстру – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у вказаній сфері, тобто ДМС, а також центри надання адміністративних послуг і державне підприємство, що належить до сфери управління розпорядника Реєстру міграції, тобто «Документ» [1]. Здавалося б логічним, якщо б у світлі

сучасного тяжіння адміністративної діяльності до децентралізації зазначені функції було б остаточно передано до ЦНАП, але цього не відбулося. Відповідь, вважаємо, полягає в тому, що децентралізація стосується не лише перерозподілу повноважень та відповідальності; вагомий її аспект складає децентралізація фінансова. І можливість відтоку оплати за отримання затребуваних публічних послуг, пов'язаних із паспортизацією, у місцеві бюджети зовсім не надихає представників центральних органів виконавчої влади делегувати свої повноваження на місця. Так, станом на 1 березня 2018 року повноваження із надання паспортних послуг ЦНАП виконують у 74 містах/селищах/селах у 23 областях (в т.ч. м. Київ); при цьому лише у 13 містах-обласних центрах (Києві, Вінниці, Луцьку, Дніпрі, Житомирі, Івано-Франківську, Львові, Одесі, Полтаві, Рівному, Сумах, Харкові, Чернігові) паспортизація відбувається через ЦНАП [2].

Складається ситуація штучного затримання процесу децентралізації в публічно-сервісній галузі сфери міграції. На наше глибоке переконання, саме на ЦНАП мають покладатися повноваження в аспекті паспортного обслуговування населення; коло компетенції органів ДМС має бути зосереджено на наданні адміністративних послуг громадянам України, що виїжджають за кордон на постійне перебування, та іноземцям та особам без громадянства, що бажають мешкати в Україні. Такий розподіл повноважень дозволить кожному з названих органів сконцентрувати увагу на власній ділянці роботи відповідно до принципу предметної компетенції. Діяльність же державного підприємства «Документ» у цій галузі, на нашу думку, має бути припинена як потенційно корупціогенна.

Виявлено суттєвий структурно-функціональний недолік, що виявляє себе в фактичному дублюванні функцій територіальними управліннями ДМС України та ЦНАП в аспекті паспортизації населення. На нашу думку, усунення цього недоліку прямо пов'язано з чітким розподілом компетенції між зазначеними суб'єктами: функції з поточного обліку населення та здійснення відповідних адміністративних процедур оформлення (заміни) паспортів мають бути закріплені за ЦНАП, функції з міграційного обліку та реалізації відповідних адміністративних процедур – за управліннями ДМС. Єдиним винятком мають стати лише процедури паспортизації громадян України, що мешкають на тимчасово непідконтрольних територіях; зважаючи на актуальний стан речей, цей аспект сьогодні прямо пов'язаний із питаннями національної безпеки, що виходить за межі компетенції місцевих органів публічної влади, тому має залишатися у віданні підрозділів центральних органів виконавчої влади, у нашому випадку – управлінь ДМС [3, с. 55].

Аналіз практичного аспекту функціонування зазначених суб'єктів дозволив виявити як позитивні зрушення, так і проблемні моменти в галузі адміністративно-процедурного забезпечення публічно-управлінської діяльності в досліджуваній сфері. Останніми роками було внесено значні корективи, що дозволили посилити прозорість реалізації адміністративних

процедур та суттєво зменшити можливості розсуду суб'єктів публічного адміністрування стосовно встановлення вартості конкретних публічних послуг, і це можна вважати помітним кроком уперед у справі оптимізації адміністративно-процедурного аспекту [3, с. 55]. Однак залишаються актуальними питання вдосконалення нормативної бази процедурної діяльності адміністративних органів у цій сфері; причому це стосується як становлення загальної правової основи у вигляді закону України «Про адміністративні процедури», так і деталізації окремих процедур, особливо тих, що регламентують відносини органів публічної влади зі специфічною групою громадян України мешканців тимчасово непідконтрольних територій. Означені напрями та шляхи їх оптимізації слугуватимуть предметом аналізу в подальших розділах нашої дисертаційної роботи.

Список використаних джерел:

1. Державне підприємство «Документ». Державна міграційна служба України: офіц. сайт. URL: <https://dmsu.gov.ua/pro-dms/struktura-ta-kontakti/derzhavne-pidpriemstvo-dokument.html>

2. Деякі питання надання адміністративних послуг у сфері міграції: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.11.2016 № 770. Законодавство України: офіц. сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2016-%D0%BF>

3. Єрмаков Ю. В. Державна міграційна служба України як основний суб'єкт здійснення адміністративної процедури у сфері міграції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 3. Т. 2. С. 51–55.

Лісняк (Овсякова) М. Ю.,
аспірант кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУДДІВ У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Судова система Північної Ірландії, Шотландії та Англії мають схожі риси, побудовані таким чином, що Суд графства Північної Ірландії може розглядати не тільки цивільні та сімейні, а також кримінальні справи. Система судоустрою Шотландії включає 1) Вищий суд правосуддя, 2) Головний суд шерифа, 3) Суд шерифа, нижчий рівень судової системи включає світову юстицію).

Функція правосуддя в англо-саксонській сім'ї здійснюється не стільки судом як колегіальним органом, скільки професійними суддями індивідуально в кожному окремому випадку.

Правовий статус судді, як і в Україні, передбачає симбіоз наступних елементів: відбір, призначення, проходження служби та звільнення. Відбір суддів здійснюється з кола баристерів та соліситорів. Під баристерами розуміють юристів так званої «вищої касті», що здійснюють розгляд справ вузької спеціалізації за певними галузями права.

Соліситори також є адвокатами, які здійснюють розгляд справ в магістратських судах графств і міст-графств. Якщо порівнювати соліситорів та баристерів, то останні є вищим класом всередині адвокатського консорціуму. Соліситори здійснюють підготовку справ до судового розгляду для баристерів [2].

Призначення суддів здійснюється з числа кандидатів соліситорів та баристерів, що служать в палаті лордів (що є вищим апеляційним судом), в Апеляційному Суді, у Високому суді і в Королівському суді, або як окружних чи районних суддів [3].

Континентальна система права здебільшого використовує систему конкурсного відбору суддів. Виняток становить Швейцарія, де судді обираються жителями або парламентом. Загальними правилами відбору для кандидатів на посаду суддів є відповідний рівень освіти юриспруденції, будь-який практичний досвід.

Насамперед претендент на посаду судді повинен пройти спеціальне навчання, тобто проходження базового курсу навчання у спеціалізованих школах права (Німеччина, Франція, Іспанія, Греція, Нідерланди і Португалія, Марокко, Єгипет, Бразилія, Японія тощо) законодавчо закріплено необхідність проходження кандидатом на посаду судді навчання в спеціалізованих навчальних закладах для суддів [4].

Навчальної підготовки суддів немає в Ірландії, Мальті та Кіпрі.

Проходження навчання та підвищення кваліфікації під наглядом органу суддівського самоврядування - Вищої ради суддів - відбувається у Австрії, Бельгії, Норвегії, Швеції, Данії.

Зокрема, **Бельгія** проводить такі заходи:

- спеціальне навчання юристів, які мають певний досвід роботи в юриспруденції;

- здача кваліфікаційного іспиту адвокатом (стаж роботи понад 10 років у сфері юриспруденції), що може за умови успішного складання, пройти на посаду без попереднього навчання.

- усний екзамен для юристів з двадцятирічним стажем та для осіб, які мають 15 років стажу та принаймні 5 років працювали у сфері права.

На відміну від зазначеної системи відбору, в Англії немає конкурсного механізму, та судді призначаються в порядку закінчення навчання спеціалізованого курсу підготовки суддів, що мають відповідний час безпосередньої адвокатської судової практики [5].

Нідерланди. Добір суддів здійснюється за наступними вимогами: 1) кандидат повинен мати вищу юридичну освіту, 2) досвід роботи за юридичною спеціальністю не менше двох років після закінчення університету (не обов'язково в рамках судової системи, можливо, в якості адвоката. Схожа система Нідерландів під час добору кадрів на посаду судді з українським законодавством саме в частині перевірки аналітичних здібностей, пізнання в області права, здатність приймати рішення, комунікативні навички та моральні якості [6].

Головним органом, що здійснює атестацію претендентів на посаду, є Національний комітет з відбору суддів. До складу Комітету входять дванадцять членів, шість суддів і шість осіб, які працюють за межами судової системи (один представник прокуратури, один адвокат і ще чотири людини).

З точки зору адміністративно-правового регулювання правового статусу суддів за кордоном для України є багато позитивних прикладів необхідних та потрібних для імплементації у вітчизняну модель.

Слід використати у вітчизняній практиці так званий тріалперіод (випробувальний термін) для кандидатів на посаду судді. На підтвердження цього свідчать дані анкетування, де на запитання: «Чи підтримуєте Ви думку про те, що перед призначенням на посаду судді слід застосовувати «тріал-період» (випробувальний термін)?» 64,6% (84) відповіли так, 35,4% (46) – заперечили.

Натомість протилежну думку висловлено у Європейській Хартії про статус суддів, де значиться, що існування випробувальних термінів або вимог щодо поновлення на посаді означає труднощі та навіть небезпеку незалежності та безсторонності відповідного судді, який прагне закріпитися на посаді або поновити свій контракт. Ми вважаємо, що саме приклад Австрії, де передбачено проведення оцінки роботи кандидатів на посади суддів під час випробувального періоду, впродовж якого кандидат допомагає судді в підготовці рішень, є найоптимальнішим та ефективним способом практичної підготовки кандидатів в судді до роботи у системі правосуддя.

Підвищення морально-етичних вимог до претендента на посаду судді. Як показує практика, в Україні досить невелику роль відводять на перевірку особи претендента на посаду судді на стресостійкість та добросовісність судді в умовах використання дискреційних повноважень.

Слід ввести поняття антикорупційних обмежень для суддів, зокрема, необхідність здійснити самовідвід у разі наявності конфлікту інтересів та необхідність декларувати уявний конфлікт інтересів. Крім того, не регламентовано порядок відводу судді на етапі досудового провадження.

Обмежити вплив Президента України на формування суддівського корпусу, зокрема, це стосується переведення впродовж п'яти років на посаду судді до іншого суду (ст. 75 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів»), а також призначення на посаду судді вперше (ст. 66 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів»). Такого роду законодавчий механізм забезпечує необмежений вплив Президента України на формування суддівського корпусу та використання суддів під час реалізації функцій правосуддя на свою користь.

Список використаних джерел:

1. Назаров І.В. Судова система Великої Британії та її реформування у зв'язку із членством у Європейському Союзі. Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. Харків, 2011. Вип. 115. С. 179–187.

2. Апарова Т.В. Судьи и судебный процесс Великобритании. *Судебные ведомости*. № 3–4. 2013.

3. Злочини та покарання в Англії, США, Франції, ФРН, Японії: загальна частина кримінального права. Москва, 1991. С. 154

4. Пейсиков В. Обучение судей: международный опыт и российские перспективы. *Российская юстиция*. 2001. № 5. С.; № 6. С. 59–62.

5. Система державного управління Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії: досвід для України / уклад. П.І. Крайнік ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка. Київ : НАДУ, 2011. 48 с.

6. Скомороха Л. Питання професійно-психологічного добору кандидатів на посади суддів в Україні та міжнародний досвід. *Право України*. 2012. № 11–12. С. 336–348.

Самонова В. В.,
аспірант кафедри адміністративного
та митного права
Університету митної справи та фінансів

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ

В умовах невідомо зростаючої питомої ваги використання різноманітних інформаційних технологій у суспільних відносинах, електронного листування, появи та стрімкого розвитку електронної комерції, електронних засобів платежу потреба такого нормативного врегулювання назріла давно. У практикуючих юристів виникало безліч запитань щодо можливості та допустимості використання в якості доказів інформації з веб-сайтів (сторінок) в мережі Інтернет або такої, що міститься на електронних носіях.

Слід звернути увагу на істотні переваги електронних доказів. З часом окремі докази втрачають свій зовнішній вигляд, якісну, а тому й доказову ознаку. На відміну від будь-якого іншого доказу, електронний доказ може зберігатися незмінним стільки, наскільки це може бути потрібним. Крім того, однією з основних ознак електронного документу як засобу доказування є відсутність зв'язку із конкретно визначеним матеріальним носієм, оскільки технічні засоби дозволяють копіювати такий документ необмежену кількість разів, користуватися ним у будь-який час, що не притаманно іншим засобам доказування.

Електронні докази є окремим засобом доказування, до яких так само ставляться вимоги про їх належність, допустимість, достовірність та достатність.

Однак, у разі виникнення спору, інша сторона може змінити або ж видалити певну інформацію, що зафіксована або передавалася онлайн. Наприклад, сторінки та матеріали в мережі Інтернет, листування в месенджерах можна видалити в будь-який момент. Для протидії цьому існують наступні механізми фіксації змісту електронних доказів [4]:

1) Проведення експертизи.

На вирішення експерту можна поставити запитання, що стосуються змісту веб-сторінок, автора тих чи інших матеріалів тощо, залежно від обставин, що підлягають встановленню у справі.

Зазвичай висновок експерта є вагомим доказом під час вирішення справи. Судовий експерт – це особа, яка володіє спеціальними знаннями, які є необхідними для з'ясування певних обставин справи та повідомлена про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивого висновку.

Однак тривалий час виготовлення висновку та висока вартість послуг експерта є тим фактором, що змушує сторін спору звертатися до інших способів фіксації інформації в мережі.

2) Використання висновку Центру компетенції адресного простору мережі Інтернет (далі – Центр).

Центр може підготувати звіт за результатами фіксації змісту веб-сторінки в мережі станом на певний момент часу та виготовити довідки щодо власників веб-сайту. Виходячи із практики, суди надають оцінку та враховують такі звіти та довідки під час вирішення спорів [5].

Слід зазначити швидкість виготовлення звіту (5 робочих днів з моменту оплати), а також можливість замовлення та отримання звіту онлайн.

3) Використання ресурсів архівації мережі Інтернет (www.web.archive.org).

Цей спосіб фіксації використовується для доведення наявності або відсутності змін тієї чи іншої сторінки в мережі.

Відомості з такого ресурсу сторони можуть самостійно зафіксувати в протоколі. Їх також може використати експерт під час складення висновку, або Центр при підготовці звіту.

4) Забезпечення доказів до подання позовної заяви.

Сторона спору також може скористатися правом на забезпечення доказів для фіксації їх змісту – таке право прямо передбачене процесуальними кодексами.

У клопотанні про забезпечення доказів до подання позову сторона може просити суд здійснити огляд певного електронного доказу, наприклад, веб-сторінки, до того, як потенційний відповідач у справі змінить або видалить її вміст.

Однак такі клопотання суди задовольняють не завжди. Так, наприклад, Ленінський районний суд м. Харкова відмовив у задоволенні відповідного клопотання[6], мотивувавши таку відмову можливістю самостійної фіксації вмісту сторінок протоколом або послугами відповідних компаній.

Утім, є і позитивні для заявників судові рішення, в яких суд і витребує електронні докази, і задовольняє клопотання про їх забезпечення шляхом огляду[7].

5) Самостійний збір та фіксація електронних доказів стороною спору

Такий спосіб фіксації можливо здійснити двома шляхами. Так, зміст електронного доказу може зафіксувати у протоколі адвокат, який за законом має право самостійно збирати відомості, що можуть бути використані як докази.

Крім того, протокол фіксації електронного доказу також можна скласти за підписом декількох свідків, які у майбутньому зможуть підтвердити той чи інший факт, зазначений у протоколі.

Електронні докази – все ще достатньо новий інститут у вітчизняному судочинстві, судова практика щодо якого продовжує формуватися.

Список використаних джерел:

1. Цей механізм можна використати і для месенджерів – тих, що мають свою веб-версію, як, наприклад, Telegram.

2. Як приклад: постанови Верховного Суду від 27.01.2021 у справі № 753/13197/18, від 13.01.2021 у справі № 742/514/17, від 18.11.2020 у справі № 742/287/17

3. Ухвала Ленінського районного суду м. Харкова від 04 червня 2021 року у справі № 642/65/21

4. Ухвала Дніпровського районного суду м. Києва від 25 серпня 2020 року у справі № 755/11468/20

Ліпинський В. В., д.ю.н., доц.,
директор навчально-наукового інституту
права та міжнародно-правових відносин
Університету митної справи та фінансів

ШЛЯХИ ТЛУМАЧЕННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ШТРАФИ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Висвітлюючи поточний стан правового регулювання штрафів як адміністративних стягнень за митним законодавством та визначаючи його простір для вдосконалення, перш за все, наведемо декілька прикладів адміністративних правопорушень, що караються штрафом, та розміри цих грошових стягнень. Зокрема, штраф передбачений за:

– недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон, тобто незаявлення про них за встановленою формою точних та достовірних відомостей (наявність, найменування або назва, кількість тощо), які підлягають обов'язковому декларуванню у разі переміщення через митний кордон – 100 % вартості цих товарів, транспортних засобів з їх конфіскацією (ч. 1 ст. 472 МК України);

– перешкоджання посадовій особі митного органу під час здійснення нею митного контролю або провадження в справі про контрабанду чи порушення митних правил у доступі до товарів, транспортних засобів, документів – в розмірі 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 1 ст. 474 МК України);

– повторне перешкоджання в доступі до товарів, транспортних засобів, документів, а так само перешкоджання посадовій особі митного органу або невиконання її вимог під час: 1) перевірки обліку товарів, що переміщуються через митний кордон та/або перебувають під митним контролем; чи

2) документальної перевірки дотримання вимог митного законодавства – 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 2 ст. 474 МК України);

– ухилення від сплати митних платежів: 1) заявлення в митній декларації з метою неправомірного звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру неправдивих відомостей щодо істотних умов зовнішньоекономічного договору (контракту), ваги (з урахуванням допустимих втрат за належних умов зберігання і транспортування) або кількості, країни походження, відправника та/або одержувача товару, неправдивих відомостей, необхідних для визначення коду товару згідно з УКТ ЗЕД та його митної вартості; та/або 2) надання з цією ж метою митному органу документів, що містять такі відомості; або 3) несплата митних платежів у строк, встановлений законом; або 4) інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів; а так само 5) використання товарів, стосовно яких надано пільги щодо сплати митних платежів, в інших цілях, ніж ті, у зв'язку з якими було надано такі пільги – 300 % несплаченої суми митних платежів (ч. 1 ст. 485 МК України) [1].

Привертає увагу у цьому зв'язку те, що за приписами ч. 1 ст. 489 МК України посадова особа митних органів при розгляді справи про порушення митних правил зобов'язана з'ясувати чи є обставини, що пом'якшують та/або обтяжують відповідальність [1]. Однак, очевидним є те, що можливість їх врахування під час обрання адміністративного стягнення є ілюзорною через встановлення митним законодавством абсолютно визначених санкцій.

З вищевикладеного випливає широке використання адміністративно-деліктних норм митного законодавства підходу до визначення суми штрафу, за яким вона або є твердою, або вираховується у залежності від значень, які характеризують допущене фізичною особою чи підприємством порушення митних правих (сума несплачених митних платежів, вартість товарів тощо). Водночас, за цим підходом не встановлюється нижня та верхня межа штрафів, що виключає гнучкість у визначенні розміру стягнення, що не цілком узгоджується із міжнародними стандартами.

Підсумовуючи вищевикладене, маємо підстави стверджувати про те, що незважаючи на буквальний зміст положень митного законодавства про застосування штрафів за порушення митних правил, вони мають тлумачитись з урахуванням принципу пропорційності, який вимагає забезпечити відповідність адміністративних стягнень за порушення митних правил тяжкості та наслідкам цих порушень, ступеню вини правопорушника з урахуванням усіх обставин справи, що вимагає обмежуватись застосуванням якомога більш м'яких заходів державного реагування на ці правопорушення, достатніх для досягнення цілей адміністративних стягнень за порушення митних правил. Зважаючи на пріоритетність верховенства права перед приписами позитивного законодавства, абсолютно визначений розмір штрафів за порушення митного законодавства не може знімати з суб'єктів правозастосування обов'язок, керуючись принципами права, зважувати ступінь інтенсивності державних репресивно-превентивних заходів з урахуванням особливих

обставин справи. Як показує досвід найбільш розвинених країн, обтяжуючими обставинами можна вважати, зокрема негативна історія взаємодії із митними органами, умисне перешкоджання розслідуванню митних органів утриманням доказів чи введенням посадових осіб митних органів в оману. Натомість, обставинами, що пом'якшують адміністративну відповідальність за порушення митних правил, слід визнавати вчинення правопорушення вперше з необережною формою вини або без значних наслідків для державного бюджету через недоотримання доходів; тяжкі події особистого характеру у людини, яка самостійно веде підприємницьку діяльність або має вирішальний вплив на бізнес-рішення; вжиття усіх можливих кроків для уникнення правопорушення, зокрема звернення до митних органів з проханням про консультацію чи іншу допомогу; добросовісна помилка у складних питаннях митного адміністрування через недосвідченість; зв'язок правопорушення із комплементарною помилкою митних органів, співпраця під час розслідування митних органів; негайне виправлення порушення; позитивна історія взаємодії із митними органами.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року No 4495-VI. Дата оновлення: 24 жовтня 2020 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

2. Плетньова А. Є. Сучасна проблематика адміністративної відповідальності за порушення митних правил. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2020. № 1. С. 74-77.

3. Постанова Верховного Суду від 31 жовтня 2019 року у справі № 266/3228/16-а про скасування постанови про притягнення до адміністративної відповідальності. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85323291>.

Моршинін Є. В.,
аспірант кафедри цивільного, господарського
та екологічного права Національного технічного університету

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ГАРАНТІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ВИБОРЧИХ ПРАВ

Досить складний процес створення системи адміністративного судочинства в Україні, триває реформування адміністративно-процесуального законодавства пов'язується із складністю функціональних задач, які стоять перед ними. Висловлення ідеї запровадження системи адміністративного судочинства висловлювалось ще за часів «НЕПу», безпосередньо в Адміністративному кодексі УРСР 1927 р., де було визначено необхідність створення умов для приватної особи щодо реалізації нею права на оскарження дій та результатів дій адміністративних органів [1]. Ідея та доцільність створення механізму оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів публічної влади було визначено ще у Конституції України 1996 року, що обумовило прийняття Концепції адміністративної реформи [2]. Однак, на

жаль, триваючі соціально-економічні трансформаційні процеси в Україні є перешкодою до розбудови механізму забезпечення та захисту виборчих прав і свобод людини. Вперше нормативно ідея необхідності реалізації концепції адміністративної юстиції була закріплена відповідно до положень Закону України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 року [3], який, на разі, втратив чинність. Відповідно до зазначеного законодавчого акту було запроваджено процес створення Вищого адміністративного суду України, функціональним змістом діяльності якого передбачалось забезпечення реалізації задачі із здійснення узагальнення судової практики із врегулювання спорів в публічно-управлінській сфері суспільних відносин. Окрім того зазначеним законом було започатковано створення системи адміністративних судів України, що було реалізовано у 2005 році [4]. Ефективність розгляду та вирішення спорів у сфері публічно-управлінської діяльності стало однією із причин розробки та прийняття Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» у 2017 році [5]. Зазначеним законодавчим актом було розширено та деталізовано сферу предметної юрисдикції адміністративних судів, запроваджено відносно новий концептуальний підхід до розуміння категорії «публічно-правовий спір».

Прерогативою змісту діяльності системи адміністративної юстиції є реалізація функції судового контролю. Розуміння сутності категорії «судовий контроль» як гарантія забезпечення здійснення прозорості управлінських задач неодноразово було предметом досліджень представників вітчизняної юриспруденції. Зокрема, Б.В. Гудз обґрунтовував, що сутність судового контролю як складовою гарантій ефективності здійснення адміністративної діяльності органами публічної влади відноситься переважно до системи адміністративною юстиції. Вченим розрізняється два різновиди судового контролю, зокрема, прямий (який розуміється як контроль, що безпосередньо реалізується судами) та непрямий контроль (як контроль, що здійснюється в процесі врегулювання публічно-правових спорів) [6, с. 16, 17]. Співвідношення категорій «судовий контроль», «правосуддя» та «судочинство» досліджувалось у наукових працях О.З. Хотинської [7, с. 15]. Так, О.З. Хотинська обґрунтовує доцільність визначення сутності «судового контролю» як «комплексного правового явища, в якому знаходить свій прояв одна із форм реалізації судової влади та яке відображає як основні риси останньої, так і ознаки юрисдикційної діяльності органів держави» [7, с. 15].

А. В. Басалаєва виділяє такі форми судового контролю як безпосередня та опосередкована. Здійснення функції судового контролю у безпосередній формі виявляється у впровадженні перевірки дотримання у змісті адміністративних актів індивідуального та нормативного характеру вимог чинного законодавства України. Опосередкований контроль здійснення судового контролю полягає у встановленні дотримання вимог правомірності та справедливості у реалізації суб'єктивних прав та інтересів приватної особи, в тому числі у сфері виборчого процесу [8].

Таким чином, здійснення опосередкованого судового контролю здатно забезпечити не лише врегулювання конкретного спору, а і в цілому гарантувати належний рівень ефективності виборчого процесу.

Список використаних джерел:

1. Адміністративний кодекс УРСР від 12 жовтня 1927 р. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP270014.html (втратив чинність).
2. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22 липня 1998 року № 810/98. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>
3. Про судоустрій України: Закон України від 7 лютого 2002 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3018-14#Text> (втратив чинність)
4. Про утворення місцевих адміністративних судів, затвердження їх мережі : Указ Президента України від 16 листопада 2004 року № 1417/2004. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417/2004#Text>
5. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 48. Ст. 436.
6. Гудз Б. В. Судовий контроль за законністю адміністративної діяльності органів виконавчої влади : автореферат... канд. юридичних наук, спец.: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. К. : МОН Укр. Нац. авіаційний ун-т, 2013. 20 с.
7. Хотинська О.З. Обов'язковість судових рішень як конституційна засада судочинства України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10. Академія адвокатури України. К., 2006. 20 с.
8. Басалаєва А. В. Виборчі права громадян України як предмет захисту адміністративними судами. Науковий вісник *Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2016. № 40. Т. 3. С. 44–49.

Русакевич А. І., аспірант кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Навчально-наукового інституту гуманітарних та соціальних наук
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

В межах вітчизняної юридичної науки триваючою є дискусія щодо розуміння категорій «адміністративні правопорушення в інформаційній сфері» та «інформаційні правопорушення». У наукових публікаціях **Ю. Є. Максименка, В. М. Желіховського та В. А. Ліпкана обґрунтовано, що під інформаційним правопорушенням має розумітися суспільно шкідливе, неправомірне, винне діяння, які запропонували розуміти під інформаційним деліктом суспільно**

небезпечне, протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність), за вчинення якого передбачається застосування заходів юридичної відповідальності [1]. На необхідності встановлення спеціальних нормативних підстав для застосування заходів юридичної відповідальності за вчинення інформаційних правопорушень обґрунтовується у дослідженнях О.В. Полушкіна. Крім того до системи гарантій ефективності застосування заходів юридичної відповідальності за вчинення інформаційного правопорушення вченим відноситься система дозволів, заборон, обмежень і стимулів [2].

Л. П. Коваленко обґрунтовує доцільність розуміння категорії «інформаційне правопорушення» як протиправної, винної діяльності чи бездіяльності, об'єктом якої правовідносини у сфері отримання, поширення чи іншого виду використання (в тому числі і зберігання) інформації (як певної сукупності відомостей про суспільні події, явища та інституції), за вчинення якої передбачається застосування заходів юридичної відповідальності [3, с. 445]. Таким чином, узагальнюючи висловлені міркування вчених варто погодитися із висновками, обґрунтованими у дослідженні **В. А. Ліпкана та Ю.Є. Максименка**, що під інформаційним правопорушенням варто розуміти таке правопорушення, об'єктом якого є права особи на інформацію та організаційно-технічну безпеку механізму забезпечення її реалізації, в тому числі за допомогою засобів інформаційно-телекомунікаційних технологій або засобів зв'язку [4].

При цьому необхідно підкреслити комплексний характер відповідальності за вчинення порушень в інформаційній сфері, що обґрунтовує не доцільність нормативного закріплення категорії «інформаційне правопорушення» [3, с. 445]. Варто наголосити, що **Ю. Є. Максименко**, досліджуючи інститут відповідальності за вчинення інформаційних правопорушень, обґрунтовує необхідність створення єдиних концептуальних підходів до механізму юридичної відповідальності у цій сфері, зокрема, доцільним є визначення **процедурних особливостей захисту права особи на інформацію** [5].

З врахуванням зазначених висновків, досягнутих у дослідженнях представників вітчизняної юриспруденції, необхідно зробити висновок, що категорії «адміністративні правопорушення в інформаційній сфері» та «інформаційні правопорушення» співвідносяться як частина та ціле. Однак при цьому відсутність нормативно закріпленої спеціальної процедури захисту обігу інформації як об'єкта правовідносин, без акцентуації уваги на особливостях доступу до відомостей про діяльність адміністративних органів знижує рівень ефективності задоволення та захисту інформаційних прав та потреб приватної особи.

Список використаних джерел:

1. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції. К., 2006. 280 с.

2. Кирилюк А. В . Поняття та види інформаційних правопорушень. URL.: <http://www.clj.nuoua.od.ua/archive/26/13.pdf>

3. Коваленко Л. П. Стан і перспективи розвитку інформаційно-правової відповідальності. *Форум права*. 2013. № 1. С. 441–445. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_1_76.pdf

4. Максименко Ю. Є., Ліпкан В. А. Засади розвитку інформаційної деліктології. GOAL: Глобальна організація союзницького лідерства. 2013. URL : <http://goal-int.org/zasadi-rozvitku-informacijnoi-deliktologii>

5. Максименко Ю. Є. Інформаційні правопорушення: поняття та ознаки [Електронний ресурс]. GOAL: Глобальна організація союзницького лідерства. 2014. URL : <http://goal-int.org/informacijni-pravoporushennya-ponyattyu-ta-oznaki>

Легеца Ю. О., д.ю.н., проф.,
професор кафедри цивільного, господарського
та екологічного права Навчально-наукового інституту
гуманітарних та соціальних наук Національного технічного
університету «Дніпровська політехніка»
Текут'єв М. Є., аспірант кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Навчально-наукового інституту гуманітарних
та соціальних наук Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»

**ЗАХИСТ МАЙНОВИХ ПРАВ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ
ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ, ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТИВ,
ДИВЕРСІЙ, СПРИЧИНЕНИХ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ
РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ (ПРОЄКТ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
№ 7198 ВІД 24.03.2022 (ПРИЙНЯТОГО ЗА ОСНОВУ 01.04.2022 РОКУ))**

З метою захисту майнових прав осіб, постраждалих внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації на розгляді Верховної Ради України знаходиться проєкт Закону України № 7198 від 24.03.2022 [1]. Відповідно до положень зазначеного проєкту Закону України передбачається запровадження функціонування Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації як «єдиної державної інформаційно-комунікаційної системи, призначеної для збирання, накопичення, обліку, обробки, зберігання та захисту інформації (документів) про майно, яке пошкоджене та знищене внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації, власників такого майна, компенсацію за пошкодження та знищення такого об'єкта та іншу інформацію (документи)».

Дія проєкту Закону України № 7198 від 24.03.2022 року поширюється на захист майнових прав осіб, що порушені як внаслідок знищення нерухомого майна, так і його пошкодження (тобто таке заподіяння шкоди майновим правам та інтересам особи, відновлення яких допускається шляхом проведення капітального чи поточного ремонту будівлі). Суб'єктний склад відносин, що виникають у сфері захисту майнових прав, порушених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією, передбачає його поширення на фізичних осіб - громадян України, які є: а) власниками пошкоджених та/або знищених об'єктів нерухомого майна; б) особами, які здійснили інвестування та фінансування будівництва об'єктів житлового будівництва щодо яких отримано право на виконання будівельних робіт та які не прийнято в експлуатацію; в) членами житлово-будівельних (житлових) кооперативів, які викупили квартиру, інше житлове приміщення кооперативу, але не оформили право власності на нього; г) спадкоємцями осіб, визначених підпунктами "а" – "в" цього пункту; б) об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків, управителями багатоквартирних будинків, житлово-будівельними (житловими) кооперативами, які здійснюють утримання відповідних будинків, щодо відновлення пошкодженого спільного майна багатоквартирного будинку.

Згідно із проєктом Закону України № 7198 від 24.03.2022 року встановлюється, що стадіями відновлення майнових прав осіб є:

- 1) подання заяви;
- 2) розгляд заяви про надання компенсації Комісією з розгляду питань щодо надання компенсації, який включає:
  - а) встановлення наявності/відсутності підстав для отримання компенсації;
  - б) встановлення наявності/відсутності пріоритетного права на отримання компенсації;
  - в) збір документів та інформації, необхідної для прийняття рішення про надання компенсації шляхом: доступу та отримання документів та інформації з відповідних державних інформаційно-комунікаційних систем; витребування від державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності документів та/або інформації, необхідних для прийняття рішення про надання компенсації (у тому числі з метою поновлення втрачених документів, необхідних для прийняття рішення про надання компенсації) (у разі необхідності);
  - г) забезпечення проведення обстеження можливості/неможливості відновлення об'єкта нерухомого майна (крім випадків якщо забезпечення проведення такого обстеження отримувачем компенсації). Таке обстеження проводиться щодо будівлі вцілому;
  - г) прийняття рішення про включення отримувача компенсації до черги отримувачів компенсації з використанням Реєстру пошкодженого та знищеного майна; д) забезпечення проведення оцінки вартості відновлення пошкодженого об'єкта нерухомого майна або оцінки відновлення

пошкодженого спільного майна багатоквартирного будинку - у разі розгляду заяви про надання компенсації за пошкоджений об'єкт нерухомого майна (крім випадків якщо забезпечення проведення такої оцінки здійснено отримувачем компенсації). У разі виникнення у Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації сумнівів щодо достовірності поданої отримувачем компенсації оцінки, така комісія може провести повторну оцінку вартості відновлення пошкодженого об'єкта нерухомого майна;

е) визначення розміру компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна – у разі розгляду заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна;

є) прийняття рішення про надання компенсації;

3) забезпечення виконавчим органом ради надання компенсації.

Отже, до проблемних аспектів аналізованого проєкту Закону України необхідно віднести: обмеженість розуміння категорії «майнові права», що попри наявну судову практику виключає застосування механізму задля захисту майнових прав у сфері інвестування (зокрема, «права очікування»); обмеженість суб'єктного складу учасників правовідносин, на які поширюється його дія; обмеженість захисту майнових прав (зокрема, поширення захисту виключно на об'єкти нерухомого майна) тощо.

Список використаних джерел:

1. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації: проєкт Закону України № 7198 від 24.03.2022. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39283>

Філатов В. В., к.ю.н., доц.,
доцент кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів

ПОСТКОНФЛІКТНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Перехід від постконфліктної моделі суспільства на основі принципу верховенства права, апріорі передбачає суспільні зміни, інакше втрачається сенс застосування моделі перехідного правосуддя. В умовах розбудови цифрового суспільства, може постати проблема об'єктивності істини, яка з великою ймовірністю у жертв конфлікту та винних в ньому спільнот буде кардинально протилежна. Утім її можна розглядати у якості додаткового периферичного питання перехідного періоду, яке має значення на етапі розробки напрямків і принципів відновного правосуддя. Міхал Кротошинський одним із перших почав розглядати перехідне правосуддя як цілісну модель, акцентуючи увагу на її поєднанні філософської та аналітичної природи. Зокрема він зазначає, що перехідне правосуддя можна розглядати у трьох основних ролях: як модель відплати,

історична модель уточнення та модель «товстої лінії». При чому, ці моделі слід вважати ідеальними типами миробудування, адже усі перетворення відбуваються в рамках нового демократичного порядку [1, с. 14].

Окремі зарубіжні вчені вбачають філософські витoki перехідного правосуддя у теорії прав людини, оскільки порушення основоположних ідей означеної теорії, породжує необхідність застосування моделі перехідного правосуддя. Так, Христина Біндер припускає, що концепт перехідного правосуддя еволюціонував в руслі теорії прав людини, адже пов'язаний із необхідністю розслідування правопорушень, притягнення винних до відповідальності та відшкодування збитків. При цьому науковець наступним чином пов'язує концепт перехідного правосуддя з означеною теорією на рівні суспільної пам'яті: необхідно звертатися до минулого щоб досягти майбутнього [2]. На нашу думку, така позиція є дещо неприйнятною, оскільки теорія прав людини має свої філософські витoki, які відрізняються від ідеї перехідного правосуддя. Зокрема, остання полягає у створенні такої універсальної моделі миробудування, яка дасть змогу активувати суспільні процеси (соціально-економічні, політико-правові та інші) та скерувати їх у бік подолання наслідків соціальних потрясінь.

Тобто можна припустити, що філософія перехідного правосуддя здебільшого лежить в площині у зворотності усіх процесів, які відбуваються в державі. Наприклад, авторитарний режим завжди можна трансформувати в демократичний, а збройний конфлікт – у примирення і сталий розвиток. Однак, дуже конструктивною є теза Христини Біндер про рух від минулого до майбутнього. На нашу думку, це прямий аргумент наявності аналітичної природи перехідного правосуддя, оскільки такий рух відбувається на підставі осмислення, прогнозування, моделювання та формування концепції перехідного періоду в кожній конкретній державі. Необхідно зазначити, що аналітична природа напряду залежить від національного контексту, і безпосередньо пов'язана з історичним минулим держави. Саме аналітична природа перехідного правосуддя дозволяє узгодити міжнародно-правові стандарти захисту прав людини з нормотворчістю в державах перехідного періоду, і спрямувати інституційні реформи в необхідне русло.

В протигагу теорії переходу, як філософської основи перехідного правосуддя, деякі зарубіжні вчені висувають теорію державного перетворення, яка відрізняється концептуальними аспектами. До таких науковців варто віднести Біляну Ваньковську, яка у своїй роботі наголошує, що перехідний період є лише початком тривалого процесу соціально-економічного та політичного перетворення, у тому числі створення нових звичок та структури влади. Тобто, розбудова демократії можлива за досить короткий проміжок часу через швидкі юридичні та інституційні реформи [3, с. 262]. На наш погляд, теорія переходу має багато спільного з теорією перетворення, тому не варто вважати її достатньо самостійною, оскільки концептуально в обох випадках мова йде про переміщення від «пункту відправлення» (авторитарний режим,

збройний конфлікт, корупція тощо) до «пункту прибуття» (демократія, примирення, сталий розвиток, верховенство права тощо).

Таким чином, є декілька важливих відмінностей, які характеризують постконфліктний розвиток держави в умовах становлення цифрового суспільства: 1) перетворення є набагато ширшим за перехід, адже передбачає не просто структурно-інституційні зміни в державі, а зміну самої парадигми відносин між владою і суспільством. Тобто, змінюється політична культура, праворозуміння та інші категорії, які призводять до соціальних потрясінь. Отже, перетворення набагато ефективніше з превентивної точки зору, оскільки зводить до мінімуму ризику виникнення конфлікту у майбутньому; 2) теорія перетворення більш гармонійно корелюється з напрямками перехідного правосуддя, які здебільшого націлені на довгостроковий результат, а також передбачають не просто зміни у владі чи покарання винних, а формування нових правових реалій в постконфліктних державах. Ці реалії повинні дати суспільству змогу усвідомити помилки минулого та трансформувати історичний досвід у концепцію сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Michał Krotoszyński Transitional Justice Models and Analytic Philosophy: Towards Theory. *Polish Political Science Yearbook*. 2017. Vol. 46 (2). Pp. 9–21.
2. Christina Binder Introduction to the Concept of Transitional Justice. URL: https://www.bundesheer.at/pdf_pool/publikationen/transitional_justice_sr_11_2013_03_c_binder.pdf (access date: 05.11.2021).
3. Biljana Vankovska Transitional justice: a concept with various facets. *Faculté de Philosophie Skopje*. 2020. Vol. 5. Pp. 260–273.

Перепьолкін С. М., д.ю.н., доц.,
завідувач кафедри міжнародного права
Університету митної справи та фінансів
Луцик Є. О., студент
Університету митної справи та фінансів

МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ ТА ІНШІ ВИДИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ ВІДНОСИН

Правове регулювання міжнародних туристичних відносин здійснюється на основі десятків універсальних, сотень регіональних і тисяч двосторонніх міжнародно-правових актів, серед яких найбільш відомими є такі: Варшавська конвенція щодо уніфікації деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень 1929 р.; Чиказька конвенція з міжнародної цивільної авіації 1944 р.; Загальна декларація прав людини 1948 р.; Конвенція про митні пільги для туристів 1954 р.; Конвенція про злочини та деякі інші акти, що скоюються на борту повітряних суден 1963 р.; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р.; Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р.;

Конвенція про боротьбу із незаконним захопленням повітряних суден 1970 р.; Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації 1971 р.; Будапештська конвенція зі спрощення туристичних подорожей 1976 р.; Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 р.; Манільська декларація зі світового туризму 1980 р.; Хартія туризму та Кодекс туриста 1985 р.; Туристична декларація Всесвітнього туристичного форуму в Осаці і Всесвітньої конференції міністрів з туризму 1994 р.; Манільська декларація про соціальний вплив туризму 1997 р.; Глобальний етичний кодекс туризму 1999 р. тощо.

Вагому роль у започаткуванні процесів правового регулювання міжнародних туристичних відносин відіграли такі акти ООН, як:

1. Загальна декларація прав людини 1948 р., у ст. 24 якої проголошується, що кожна людина має право на відпочинок та вільний час, включаючи розумне обмеження робочого часу та періодичні оплачувані відпустки;

2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р., у ст. 12 якого закріплено, що кожна людина може залишати будь-яку країну, включаючи свою власну;

3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р., у ст. 7 якого зазначено, що держави зобов'язуються забезпечувати кожній людині право на відпочинок, вільний час, розумне обмеження робочого часу та періодичні оплачувані відпустки.

Стосовно двосторонніх міжнародних договорів, то у їх змісті держави підтверджують своє прагнення підтримувати всебічне співробітництво в галузі туризму на основі принципів суверенної рівності та взаємної вигоди. Конкретні заходи двостороннього співробітництва зазвичай припускають: широку підтримку діяльності та співробітництва туристичних організацій обох держав; сприяння збільшенню кількості туристичних поїздок (індивідуальних та групових); спрощення прикордонних, митних та інших туристичних формальностей; обмін туристичною інформацією; координацію співробітництва туристичних адміністрацій у межах діяльності Всесвітньої туристичної організації та інших міжнародних туристичних організацій; надання допомоги у підготовці професійних кадрів для сфери туризму; згоду на відкриття туристичних рекламно-інформаційних бюро на території держави-партнера. Контроль за виконанням таких угод покладається на національні туристичні адміністрації, делегації яких регулярно зустрічаються для підсумків виконаної роботи та її планування на наступний період [1, с. 41].

Підсумовуючи характеристику міжнародно-правових актів у галузі туризму зазначимо, що крім наведених вище існує й багато інших документів, що прямо чи опосередковано пов'язані зі здійсненням правового регулювання міжнародних туристичних відносин, наприклад:

- Заява Всесвітньої туристичної організації у галузі запобігання організованому секс-туризму (Мадрид (Іспанія) та Сент Вінсент, Баллед'Аоста (Італія), 1995 р.);

- документи Міжнародної конференції з безпеки туризму та зменшення ризиків під час подорожей (Естерсунд (Швеція), 1995 р.);

- Монреальська декларація, ухвалена Генеральною асамблеєю Міжнародного бюро соціального туризму (Монреаль (Канада), 1996 р.), присвячена питанням соціального туризму;

- матеріали Мадридського семінару Всесвітньої туристичної організації з питань підготовки кадрів для сфери туризму (Мадрид (Іспанія), 2000 р.).

- Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 38/146 від 19 грудня 1983 р., що рекомендувала членам організації приділяти належну увагу принципам Манільської декларації зі світового туризму 1980 р. і документам Всесвітньої наради з туризму в Акапулько 1982 р. у розробленні та здійсненні, де це доречно, своєї політики, планів і програми в галузі туризму згідно зі своїми національними пріоритетами й у рамках Програми роботи Всесвітньої туристичної організації тощо.

Отже, на нашу думку, усі міжнародно-правові акти в галузі туризму доречно класифікувати на два види:

1) міжнародно-правові акти, що безпосередньо пов'язані з правовим регулюванням міжнародних туристичних відносин;

2) міжнародно-правові акти, що опосередковано пов'язані з правовим регулюванням міжнародних туристичних відносин.

Список використаних джерел:

1. Феденева И. Н. Организация туристской индустрии : учеб. пособие для СПО / И. Н. Феденева, В. П. Нехорошков, Л. К. Комарова ; отв. ред. В. П. Нехорошков. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Издательство Юрайт, 2018. 205 с.

Костюкевич С. Ф., аспірант
Університету митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРИВАТНОЇ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Особливостями адміністративно-правового статусу громадян України називають:

– адміністративно-правовий статус є частиною юридичних зв'язків у рамках загального правового статусу громадян України; ці відносини і зв'язки обмежені адміністративно-правовим регулюванням;

– зміст адміністративно-правового статусу громадянина визначається сферою діяльності переважно органів виконавчої влади і місцевого самоврядування;

– стосунки громадянина з іншими суб'єктами мають особливу структуру, при якій обов'язковим суб'єктом у них є органи держави, посадові особи або інші організації та їх представники, які володіють повноваженнями адміністративно-правового характеру;

– велика рухливість адміністративного законодавства, якою визначається інтенсивне виникнення нових правових позицій, зміна, збагачення більш якісним змістом уже наявних;

– громадянин виступає в адміністративно-правових відносинах як суб'єкт прав і свобод, пріоритетних щодо інших правових цінностей [1, с. 34–35].

Адміністративно-правовим статусом людини і громадянина є система, елементами якої є адміністративна правоздатність і адміністративна дієздатність. Властивості, які відображають специфіку адміністративно-правових способів захисту прав та свобод людини і громадянина базуються на принципах всеоб'ємності, повноти прав та свобод громадян, їх гарантованості, поєднання інтересів особи з державними і суспільними, верховенства права, гласності, динамізму прав та свобод громадян тощо. Адміністративно-правовий статус приватної фізичної особи відображається в її загальному, соціальному та індивідуальному статусі [2, с. 35].

Суб'єктами адміністративного права можуть бути:

- індивідуальні суб'єкти (фізичні особи, які поділяються на: громадян (володіють повним набором прав і обов'язків у державі);
- іноземці та особи без громадянства (мають обмеження щодо політичних прав, не виконують військовий обов'язок);
- фізичні особи з іншим спеціальним статусом (фізичні особи – підприємці чи фізична особа – водій транспортного засобу);
- колективні суб'єкти (юридичні особи: держава, державні органи та установи, громадські об'єднання, адміністративно територіальні одиниці та їх населення, виборчі округи, релігійні організації, промислові підприємства, іноземні підприємства тощо) [3, с. 121].

Доцільно вказати, що одні вчені виокремлюють такі групи суб'єктів:

- індивідуальні суб'єкти адміністративного права (громадяни України, іноземці, особи без громадянства);
- державні органи та організації як колективні суб'єкти адміністративного права (Президент України, органи виконавчої влади, інші державні органи та організації);
- недержавні органи та організації як колективні суб'єкти адміністративного права (громадські об'єднання, органи місцевого самоврядування, релігійні організації, інші недержавні органи та організації) [4, с. 92–93].

Інші обґрунтовують такий варіант класифікаційного розподілу, який передбачає виділення груп суб'єктів відповідно до їх організаційно правової форми та наявності владних повноважень на:

- індивідуальних суб'єктів (громадян України, іноземців, осіб без громадянства, біженців), яких у свою чергу можна розподілити на індивідуальних суб'єктів із загальним адміністративно-правовим статусом;
- колективних суб'єктів, яких можна розподілити в залежності від наявності публічно владних повноважень на суб'єктів, які наділені публічно владними повноваженнями та реалізують публічний інтерес (органи публічної адміністрації, Президент України, адміністративні суди) та суб'єктів, які реалізують власні інтереси (об'єднання громадян, підприємства, установи, організації та їх структурні підрозділи) [5, с. 163].

Як бачимо, приватна фізична особа як суб'єкт адміністративного права може бути охарактеризована крізь призму двох видів спеціальних індивідуальних статусів:

– як індивідуальних суб'єктів із загальним адміністративно-правовим статусом, найчисельнішою групою яких є громадяни України, які здатні повною мірою реалізовувати свої права та виконувати обов'язки у сфері публічного управління;

– в якості індивідуальних суб'єктів із особливим адміністративно-правовим статусом, це як правило, іноземці, особи без громадянства, біженці, які наділені окремими правами у сфері публічного управління.

Систему адміністративно-правового статусу становить адміністративна правосуб'єктність – онтологічна властивість суб'єкта адміністративного права, яку він отримує завдяки галузевому правовому регулюванню, яка визначає загальні межі правової здатності суб'єкта адміністративного права та складовими якої є адміністративна правоздатність та дієздатність, деліктоздатність.

Список використаних джерел:

1. Ієрусалімова І. О. Механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2006. 205 с.

2. Бородін І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 407 с.

3. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку XXI століття) : моногр. Херсон : ВАТ «Херсонська міська друкарня», 2010. 378 с.

4. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2007. 624 с.

5. Мацелик Т. О. Суб'єкти адміністративного права: поняття та види *Науковий вісник НУ ДПС України*. 2009. № 3 (46). С. 159–164.

Пилипенко А. А., к.ю.н., доц.,
доцент кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ УКЛАДЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ШЛЯХОМ УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙНУ

Нові реалії, з якими ми стикаємось з початку 2020 року – всесвітня пандемія COVID-19, російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року обумовлюють необхідність перевлаштування організації діяльності у всіх секторах економіки нашої держави. При цьому питання ефективного регулювання трудових відносин в складних, непередбачуваних чи форс-мажорних обставинах набувають особливого значення, оскільки

стосуються роботи підприємств, установ і організацій, незалежно від форм власності, а також підприємців, що використовують найману працю.

Наявність вищезазначених обставин зумовило прийняття Верховною Радою України ряду законів, що регулюють трудову діяльність в таких умовах. Зокрема, 04.02.2021 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу» [1], а 15.03.2022 р. – Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [2]. Дані нормативно-правові акти спрямовані на регламентацію в умовах сьогодення нових форматів трудових відносин, зокрема, запровадження гнучкого графіку роботи, дистанційної роботи, обліку робочого часу тощо.

Проте, прийняття цих і низки інших законодавчих актів не вирішує багатьох питань найму працівників та укладення з ними письмової форми трудового договору дистанційно. Також доволі часто роботодавці з метою ухилення від сплати податків та виплати працівнику встановленого мінімального розміру заробітної плати взагалі не оформлюють його належним чином, або відмовляються укласти з ним трудовий договір.

Ще 10 квітня 2017 року тодішній Міністр соціальної політики Андрій Рева на прес-конференції заявляв, що Мінсоцполітики планує створити в Україні електронний реєстр трудових договорів. Він пояснював доцільність створення такого реєстру тим, що «роботодавець буде зобов'язаний інформувати про укладення трудового договору з кожним, хто працює за наймом, уносити в спеціальний реєстр». Таким чином, трудовий договір громадянина можна буде накладати на систему персоніфікованого обліку Пенсійного фонду для того, щоб відстежувати інформацію про виплату заробітної плати чи страхових внесків. Після припинення трудових договорів вони архівуватимуться. Крім того, Міністр зауважував, що «електронний реєстр має стати важливим інструментом для захисту трудових прав і боротьби з тіньовою зайнятістю». Не зважаючи на те, що ці пропозиції лунали 5 років тому, цей реєстр і досі не був створений.

Вирішити це питання сьогодні можуть допомогти блокчейн-технології, які швидко розвиваються в багатьох сферах діяльності людини. Блокчейн - це розподілена база даних, в якій зберігається інформація про кожну операцію, зроблену в системі. Дана технологія представляє собою ланцюжок «блоків», що поєднуються в операцію в спеціальному розподіленому реєстрі. Їх неможливо підробити, так як кожний новий запис здійснює підтвердження в уже існуючих ланцюжках. Тобто, у системи блокчейн немає нікого, хто може, знищити базу даних і у всіх знаходиться «остання версія». Це дозволяє забезпечити максимальну безпечність і прозорість процесів.

Так оформлення трудового договору за допомогою технології блокчейну може стати способом належного оформлення трудових відносин і запобіжником ухилення роботодавцем від своїх зобов'язань, визначених трудовим правом. Крім того, потенційні працівники зможуть

знайти максимальний обсяг інформації стосовно майбутнього місця роботи, ознайомитись з репутацією роботодавця, наявністю у нього боргів перед державою та т. ін. Аналогічну інформацію зможе отримати і роботодавець. О.Г. Середа слушно зазначає, що блокчейн «створить найбільш прозорі трудові відносини між суб'єктами, які тільки можливі на сьогодні», а «окремими перевагами буде регулювання нетипових форм зайнятості з мінімальними витратами та зусиллями» [3].

Тому проект Трудового кодексу України доцільно доповнити такими положеннями: 1) «В трудовому законодавстві використовується блокчейн - публічний реєстр усіх проведених операцій, договорів відповідно до цього Кодексу, запропонованих пропозицій на етапі переддоговірних відносин між майбутнім працівником та роботодавцем, які були використані суб'єктами трудового права при реалізації їх прав, свобод та інтересів»; 2) «Суб'єкти, що використовують блокчейн – державні установи, що гарантують технічне функціонування системи, громадяни (з моменту, коли починають шукати роботу і вступають у відносини щодо працевлаштування), роботодавці, працівники, органи, що представляють інтереси працівників»; 3) «Особливим видом письмового трудового договору є електронна. Всі трудові договори, що було укладено до запровадження системи блокчейн, повинні бути внесені до реєстру. Нові трудові договори підлягають обов'язковій реєстрації в системі» [4].

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу : Закон України від 04.02.2021р. № 1213-IX. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2021. № 20. ст. 178.

2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 15.05.2022).

3. Середа О. Г. Сучасні тенденції розвитку трудового договору. *Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю з дня народж. чл.-кор. НАПрН України, акад. Міжнар. кадрової акад., Заслуж. діяча науки України, д-ра юрид. наук, проф. О. І. Процевського (Харків, 5 квіт. 2019 р.). Харків, 2019. С. 255–258.

4. Пилипенко А. А. Блокчейн як механізм удосконалення регулювання правовідносин у сфері трудового права. *Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 15 травня 2020 р.). Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. С. 22–24.

Чернозуб А. Д., студентка
Університету митної справи та фінансів

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ДЖЕРЕЛ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Система джерел європейського права відрізняється значною своєрідністю. Джерела права Європейського Союзу є унікальним правовим явищем, відмінним як від внутрішньодержавного, так і міжнародного права. Вони еволюціонують разом із розвитком європейської інтеграції, що зумовлює актуальність їх дослідження та виникнення різних підходів щодо їх розуміння. До особливостей слід віднести такі: джерела права ЄС ґрунтуються на міжнародному праві та установчих договорах Союзу; такі джерела містять в обов'язковому порядку норми інтеграційного права, що відрізняє їх від міжнародного права.

Джерелами права, в юридичному значенні, як способу зовнішнього прояву права, вважаються текстуальні джерела права, які поділяються на первинні (що слугують підставою для виникнення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків: нормативно-правові акти, нормативно-правові договори, правові прецеденти, релігійні норми, правові звичаї) і похідні (уточнюють зміст первинних, наприклад, судова практика) [1, с. 148].

Зумовлене специфікою свого функціонування, право Європейського Союзу за своєю структурою поділяється на первинне та вторинне, а також судові джерела права. До первинного права ЄС належать норми міжнародних договорів, які становлять правову основу для функціонування всіх складових елементів, що формують Євросоюз. Первинне право ЄС створює правові засади для ухвалення законодавчих та інших правових актів Союзу.

Вторинне право ЄС являє собою більш складну підсистему норм. До нього відносять норми, які закріплені в актах органів Союзу, а також у міжнародних угодах, що уклали між собою європейські співтовариства та інші суб'єкти міжнародного права. Вторинне право не повинно суперечити первинному, яке є основою правопорядку Європейського Союзу.

Основними джерелами первинного права є установчі договори, на базі яких засновано Європейський Союз. Вони мають основоположний характер і виступають основним інструментом правового регулювання суспільних відносин, що виникають у спільноті. Установчі договори характеризуються такими рисами: наділяються вищою юридичною силою, застосовуються національними органами й судами незалежно від їх згоди чи умов, які встановлюються державою-членом, а їх положення діють незалежно від прийняття національних актів імплементації та мають пряму дію, тобто не лише адресуються державам-членам, а й зумовлюють права

та обов'язки для їхніх громадян і приватних юридичних осіб [2, с. 55]. Отже, установчі договори, що формують правову основу для функціонування всієї структури Євросоюзу, створюють міжнародний договірний механізм інтеграції, здійснюваної в межах останнього, що являє собою систему міжнародних угод, за допомогою яких спрямовується розвиток інтеграційних процесів у цьому об'єднанні [3, с. 210].

Також важливо зазначити, що в західній доктрині права ЄС існує підхід до поділу його на «тверде» і «м'яке» з огляду на юридично обов'язкову силу актів. Так, наприклад, Л. Барані розподіляє «жорсткі» методи правотворчості (наприклад, обов'язкова гармонізація на підставі директив, пряма дія регламентів, обов'язковість рішень Суду Європейського Союзу) та «м'які», під якими розуміється відкритий метод координації, що «використовується як платформа для добровільних угод» [4, с. 93]. Фундаментальне узагальнене визначення м'якого права в доктрині права ЄС зробила Л. Сенден. Науковець вважає, що «м'яке» право формується з «правил поведінки, які закладені в документах, що не пов'язані юридично обов'язковою силою як такою, однак, ймовірно, можуть мати деякі непрямі правові наслідки, які здійснюються і можуть здійснювати практичний вплив» [5].

Також у класифікації джерел права даної організації пропонуємо враховувати й інші критерії: залежно від підходів до розуміння джерел права: типові джерела права; нетипові джерела права; залежно від походження та сфери дії: внутрішні джерела права; зовнішні джерела права; залежно від суб'єкта створення: джерела права, створені державами-членами; джерела права, створені органами та установами Європейського Союзу; залежно від моменту виникнення та генезису правової системи Європейського Союзу: установчі (первинні) джерела права; похідні (вторинні) джерела права; судова практика.

Хоча формально суди Союзу й не вважаються правотворчими органами, однак правотворчі функції Суду Європейського Союзу та Суду першої інстанції безпосередньо впливають із повноважень щодо тлумачення установчих договорів. Проблематика, пов'язана із джерелами права як категорією загальної теорії права, залишається не до кінця дослідженою. Указані критерії є своєрідною відправною точкою дослідження. Залежно від особливостей конкретної системи права вони можуть видозмінюватися з урахуванням специфіки правової системи, що аналізується, що актуалізує подальші дослідження з даної теми.

Список використаних джерел:

1. Гладкова Т. Л. Правові інструменти Європейського Союзу: загальна характеристика. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2016. № 1. С. 146–150.

2. Михайлова О. С. Міжнародні договори як первинне джерело права Європейського Союзу. Прикарпатський юридичний вісник. 2016. № 1. С. 55–59.

3. Яковюк І. Система джерел права Європейського Союзу: загальна характеристика. Філософія права і загальна теорія права. 2013. № 1. С. 209–220.

4. Смирнова К. Джерела права Європейського Союзу: новітні тенденції розвитку. Право України. 2017. № 6. С. 90–97.

Кошиль К. П., студентка
Університету митної справи та фінансів

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО КОМІТЕТУ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В УКРАЇНІ

Міжнародний комітет Червоного Хреста – це гуманітарна організація, що у всьому світі здійснює свою діяльність, виходячи з основних принципів: гуманності, неупередженості, нейтральності, незалежності, добровільності, єдності та універсальності. Дані принципи розробив видатний правник Жан Сімон Пікте, після чого вони були ухвалені на XX Міжнародній конференції Червоного Хреста у Відні 8 жовтня 1965 року [1]. Ґрунтуючись на даних принципах, діяльність організації спрямована на забезпечення захисту життя людей, запобігання та полегшення людських страждань під час збройних конфліктів, стихійних лих, катастроф та нещасних випадків. Воно підтримує надання медичних послуг збройним силам, послуг охорони здоров'я населенню, а також підтримує органи влади України в гуманітарній галузі.

Розглядаючи взаємовідносини України з представниками Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, слід зазначити, що вони мають тривалу історію. Так, перший осередок Червоного Хреста на території України з'явився в листопаді 1867 року в Сімферополі. Як незалежне національне товариство Український Червоний Хрест почав функціонувати щойно після установчого з'їзду 15–18 квітня 1918 року в Києві [2]

Правову підставу діяльності останнього на сучасному етапі розвитку відносин між Україною та Міжнародним рухом Червоного Хреста і Червоного Півмісяця складають Статут Товариства Червоного Хреста України від 20 квітня 2016 р. [3], Закон України Про Товариство Червоного Хреста України від 28 листопада 2020 р. [4] та інші акти законодавства України.

Безпосередню діяльність Міжнародний Комітет Червоного Хреста в Україні розпочав з 2014 року. Починаючи з цього часу здійснювані Міжнародним Комітетом Червоного Хреста операції на території нашої країни входять до десятки найбільших операцій, здійснюваних цією організацією у світі. Значною мірою у виконанні цих операцій Женевському комітету допомагає саме Українське Товариство Червоного Хреста. Завдяки цьому стає

можливим максимально своєчасно реагувати на актуальні гуманітарні потреби, зокрема, у вигляді надання такої невідкладної допомоги як їжа, вода та інші предмети першої необхідності, а також підтримки лікарень та закладів первинної медико-санітарної допомоги медичним обладнанням, ремонту водопровідних станцій і допомоги домогосподарствам у відновленні пошкоджених будинків. Особливої уваги співробітники Міжнародного Комітету Червоного Хреста надають питанням відновлення зв'язку сім'ям, розлученим через конфлікт[5, с. 82].

Огляд діяльності Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні у різних сферах з 24 лютого до 24 квітня 2022 року дозволяє виокремити основні напрямки роботи у цей час, а саме: надання доступу до рятувальної допомоги та послуг охорони здоров'я, виконання програм для задоволення основних потреб внутрішньо переміщених осіб, допомога у критичній інфраструктурі та забезпеченні житла, підтримка збереження життя та гідності шляхом координації з партнерами руху [6].

У десяти містах України, зокрема в Києві, Дніпрі, Полтаві, Одесі, Міжнародний комітет Червоного Хреста збільшує свою присутність для якнайшвидшого реагування на негативні ситуації та їх наслідки, що виникають у зв'язку з розвитком збройного конфлікту. Вантажівки Міжнародного Комітету Червоного Хреста доставляють по всій території нашої країни товари, необхідні для надання медичної та інших видів допомоги. Від початку збройного конфлікту Міжнародний Комітет Червоного Хреста продовжує переговори з представниками влади обох країн стосовно обов'язковості додержання ними їх зобов'язань за міжнародним гуманітарним правом. Міжнародний Комітет Червоного хреста також здійснює посередницьку діяльність щодо миротворчого процесу в Україні. Наприклад, участь представників організації в ролі нейтрального посередника під час одночасного звільнення та передачі затриманих військових полонених [7, с. 85].

Повномасштабний напад росії на суверенну територію України наприкінці лютого 2022 року зумовив посилення актуальності роботи Міжнародного Комітету Червоного Хреста як в межах території України, так і в межах територій її країн-сусідок, до яких рятуючись від наслідків збройного конфлікту виїхали мільйони громадян України.

Список використаних джерел:

1. Принципи та цінності Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. URL: <https://redcross.org.ua/principles> (дата звернення: 09.05.2022).
2. Про Товариство Червоного Хреста України. URL: <https://redcross.org.ua/mission> (дата звернення: 09.05.2022).
3. Статут Товариства Червоного Хреста України від 20 квітня 2016 р. URL: https://redcross.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/Statute_URCS.pdf (дата звернення: 09.05.2022).

4. Закон України Про Товариство Червоного Хреста України від 28 листопада 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15> (дата звернення: 09.05.2022).

5. Комарницька Г., Івженко І., Вірмейчик А. Взаємодія міжнародних неурядових організацій з органами публічної влади України. Наукові перспективи. 2021. №. 7. С.79–87.

6. Основні напрями діяльності МКЧХ з 24 лютого до 24 квітня 2022 року. URL: <https://blogs.icrc.org/ua/2022/05/09/zvit-chervoniy-hrest-luityi-kviten-2022/> (дата звернення: 09.05.2022)

7. Кручиніна О. Ю., Лемко Ю. Р. Роль міжнародних неурядових організацій рід час вирішення миротворчих проблем в Україні. Сучасна наука : світові тенденції, технології та інновації : зб. Матеріалів наук.-практ конф. 24–25 грудня 2021 р. Івано-Франківськ, 2021. С. 83–86.

Доненко В. В., доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів

ДО ПИТАННЯ СКАСУВАННЯ ШТРАФНИХ БАЛІВ ЯК ВАЖЛИВОГО ЕЛЕМЕНТУ АВТОМАТИЧНОЇ ФІКСАЦІЇ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ

Розвиток цифрових технологій змінює сучасний світ та відносини в ньому. Питання інформаційного забезпечення повною мірою впливають і на відносини, які виникають в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

Актуальність проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху не викликає сумніву. В цьому питанні існує відповідність поглядів влади та громадянина, щодо необхідності такої діяльності, як важлива складова успіху трансформації відносин в цій сфері. В аваріях на автошляхах світу щорічно гине 1 300 000 життів, близько 50 млн людей отримують травми, які призводять до інвалідності. Україна за рівнем смертності від ДТП посідає п'яте місце в Європі. В нашій країні відбувається майже 200 тис. ДТП, з них 26 тис. – з тілесними ушкодженнями. У 2010 році в аваріях загинуло 4 709, травмовано – 38 917 осіб. Кожна третя загибла особа – молода людина в віці до 29 років. За оцінками Всесвітнього банку, втрати української економіки від ДТП щорічно досягають 5 млрд доларів [1, с. 6].

Звернемо увагу на розвиток інформаційних технологій в цій сфері на прикладі запровадження автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху та запровадження штрафних балів.

Одним із таких заходів вектора реформування правоохоронної системи в цілому мало стати прийняття 14 липня 2015 року чергових змін в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки

дорожнього руху» було введено поняття «штрафні бали», підкреслюю, як вид адміністративного стягнення під час застосування адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху при їх автоматичній фіксації [2].

Відповідно до прийнятого Закону України: штрафні бали є стягненням, що накладається на громадян за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі. Кожному громадянину, який має право керування транспортним засобом, щороку (з дня отримання права керування транспортним засобом) і до кінця року нараховуватиметься 150 балів. У разі вчинення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованого в автоматичному режимі, від загальної кількості нарахованих балів вираховуватиметься кількість штрафних балів, передбачених санкцією відповідної статті Кодексу України про адміністративні правопорушення (50 балів за порушення). Після використання штрафних балів за відповідні правопорушення на громадян будуть накладатися грошові стягнення — штрафи. Якщо розмір стягнення у вигляді штрафних балів перевищує залишок балів громадянина, штрафні бали накладаються відповідно до залишку незалежно від розміру штрафних балів, зазначених у відповідній статті Особливої частини Кодексу України про адміністративні правопорушення [2]. Положення закону про штрафні бали як виду адміністративного стягнення проіснували майже п'ять років без їх реального впровадження, адже вони мали накладатися на громадян за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі. Практика їх запровадження залежала напряму від впровадження автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху. На жаль, за п'ять років режим автоматичної фіксації правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху з різних причин запроваджено не було.

А прийнятим Верховною Радою України Законом "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо штрафних балів" (№ 2809) від 24 квітня 2020 року було скасовано штрафні бали за порушення правил дорожнього руху [3].

Постає питання, що змінилося у сфері безпеки дорожнього руху? Покращилася ситуація на автошляхах, зменшилася кількість дорожньо-транспортних пригод та порушень правил дорожнього руху, зменшилася загибель та травмування людей у ДТП? Відповідь риторична. Тоді виникає питання, чому норма закону, яка була ще п'ять років тому новацією та певним проривом у формуванні нового адміністративно-деліктного законодавства не було впроваджено та безславно скасовано?

В пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо штрафних балів» зазначається, що його метою «є усунення негативного впливу окремих норм законодавства в частині вжиття заходів із

дотримання правил дорожнього руху його учасниками, а також забезпечення притягнення до дієвої відповідальності осіб, які вчинили адміністративні правопорушення» У висновку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України зазначається, «ситуація, за якої особа не несе відповідальності за неодноразові порушення законодавства у сфері безпеки дорожнього руху, не лише не сприяє дотриманню учасниками дорожнього руху встановлених правил, а, навпаки, створює почуття безкарності та спонукає до наступних порушень. Це прямо протирічить положенням ст. 23 «Мета адміністративного стягнення» КУпАП, відповідно до якої адміністративне стягнення застосовується, зокрема, з метою запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами». А також підтримуючи законопроект, зазначило, що «після внесення змін до КУпАП на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» від 14 липня 2015 року № 596-VIII держава фактично узаконила право водія порушувати відповідні правила дорожнього руху до того моменту, поки у нього не закінчаться штрафні бали».

З повагою ставлячись до такої позиції представництва органу законодавчої влади, дозволю свою позицію щодо скасування штрафних балів.

По перше, штрафні бали є складовою частиною автоматичної фіксації. Бали скасовують, а автоматична фіксація залишається?! Створення особистого кабінету водія мало сприяти запровадженню штрафних балів через можливості водія слідкувати за власними порушеннями правил дорожнього руху.

По-друге, штрафні бали є видом адміністративного стягнення (ст. 27-1 КУпАП) і ніяк не може «не сприяти дотриманню учасниками дорожнього руху встановлених правил, та, навпаки, створювати почуття безкарності та спонукати до наступних порушень». Та не протирічить положенням ст. 23 «Мета адміністративного стягнення» КУпАП, відповідно до якої адміністративне стягнення застосовується, зокрема, з метою запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами». Адже особа, якій штрафні бали вираховуються вважається такою, що притягнута до адміністративної відповідальності. А наявність перспективи у порушника правил дорожнього руху, після вирахування штрафних балів, отримувати більш суворе покарання у вигляді штрафу мало на меті (підкреслюю) запобігати вчиненню подібних порушень правил дорожнього руху та стимулювати його не порушувати правила дорожнього руху.

По-третє, відповідно до ст. 27-1 КУпАП штрафні бали є стягненням, що накладається на громадян за правопорушення: 1) у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; 2) зафіксовані в автоматичному режимі; 3) перелік цих правопорушень обмежений Зокрема, це стосується

адміністративних правопорушень, передбачених ст. 122 КУпАП, у тому числі перевищення встановлених обмежень швидкості дорожнього руху транспортних засобів, порушення вимог дорожніх знаків та розмітки проїзної частини доріг, правил перевезення вантажів, буксирування транспортних засобів, зупинки, стоянки, проїзду пішохідних переходів, ненадання переваги у русі пішоходам на нерегульованих пішохідних переходах, порушення встановленої для транспортних засобів заборони рухатися тротуарами чи пішохідними доріжками тощо.

По-четверте, скасування положення про штрафні бали є продовженням суто каральної політики держави щодо порушників правил дорожнього руху, підтвердженням якої є раніше скасування попередження за порушення правил дорожнього руху. Потенціал попередження як виду адміністративного стягнення залишено лише в разі порушення правил пішоходами.

По-п'яте, історія з довготривалим запровадженням автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху, свідчить, що людина, не стала головною особою в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, а на перше місце ставляться показники поповнення бюджету, а не безпека людини після встановлення системи автоматичної фіксації. Про що свідчать інформування про результати роботи у тестовому режимі камер відеоспостереження та вірогідні цифри поповнення бюджету від сплати штрафів.

По-шосте, під час прийняття рішення про скасування штрафних балів, не враховано, що якими правопорушення в сфері безпеки дорожнього руху є найбільш розповсюдженими, рівень адміністративної деліктності в цій сфері стабільно високий, їх абсолютного дотримання всіма учасниками дорожнього руху досягти неможливо. Нарахування штрафних балів мало на меті з одного боку стимулювати законослухняних водіїв, а систематичні порушники нарахованих балів могли позбавитися за лічені дні або, навіть, години. Вочевидь, переважила позиція щодо необхідності поповнення бюджету. Завдання з попередження правопорушень в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху слід здійснювати комплексно та послідовно, застосування суто каральних способів є спробами продовження традицій радянського минулого.

По-сьоме, під час прийняття положення про штрафні бали міжнародний досвід у цій сфері було покладено в основу їх впровадження, а через п'ять років з'ясувалося «досвід розвинутих країн свідчить про інші підходи до застосування штрафних балів, які розглядаються як додатковий стимул для усвідомлення порушником серйозності наслідків у разі систематичного недотримання правил дорожнього руху, у тому числі й шляхом позбавлення права керування транспортним засобом», зазначається у пояснювальній записці до законопроекту.

Зазначені коливання свідчать про відсутність сталої стратегії в забезпеченні безпеки дорожнього руху, їх наступництві та послідовності. За роки існування нашої держави жодна з програм забезпечення безпеки дорожнього руху не була виконана у повному обсязі.

Список використаних джерел:

1. Доненко В. В. Публічне адміністрування безпеки дорожнього руху: становлення в умовах реформування : монограф. /В. В. Доненко. Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2011. 380 с.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» від 19 липня 2015 року № 596-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015. № 39. Ст. 372.

3. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо штрафних балів : Закон України № 2809 від 24 квітня 2020 року. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua>

Дячок О. О., к.і.н., доц.,
доцент кафедри історії та теорії держави і права
Університету митної справи та фінансів

КОАЛІЦІЯ ДЕПУТАТСЬКИХ ФРАКЦІЙ У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ. ЩО СЛІД ЗМІНИТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА?

Науковці відзначають, що “еволюційним етапом розвитку сучасного суспільства є входження до інформаційної ери, де основними стратегічними ресурсами є знання та інформація”. А чи добре обізнаний виборець з тим, якими можуть бути результати голосування?

Одним зі структурних елементів Верховної Ради України є коаліція депутатських фракцій, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України (част. 6 ст. 83 Конституції України). Оскільки факт несформування коаліції депутатських фракцій впродовж місяця є однією з трьох підстав, що дають можливість Президенту України достроково припинити повноваження Верховної Ради України (част. 2 ст. 90), це дає можливість вважати, що вона є досить важливим структурним підрозділом парламенту.

Які ж її повноваження? Згідно з част. 8 ст. 83 Основного Закону нашої держави, коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України відповідно до Конституції вносить пропозиції Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, а також відповідно до Конституції вносить пропозиції щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України. Однак, у Конституції України та Законі України “Про Кабінет Міністрів України” відсутні положення про участь коаліції у внесенні пропозицій кандидатур до складу КМУ. Є лише положення, що програма діяльності Кабінету Міністрів України базується на узгоджених політичних позиціях та програмних завданнях коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України (част. 1 ст. 11 Закону).

Як показує практика, упродовж скликання Верховна Рада України лише один раз, інколи двічі формує уряд і затверджує його програму. На формування уряду відводиться 60 днів (пункт 2 част. 2 ст. 90). Схвалення Верховною Радою України програми діяльності Кабінету міністрів України займає порівняно небагато часу. То ж логічно постає питання: “Чим більшу частину з п’ятирічного строку повноважень парламенту займається коаліція депутатських фракцій?” Відповідь не це не дає ані Конституція України, ані Регламент Верховної Ради України.

На нашу думку, важливим є також питання: “Яку відповідальність несе коаліція депутатських фракцій як суб’єкт, що бере активну участь у формуванні уряду та формуванні програми його діяльності?” Перша редакція Конституції України, ухвалена 28.06.1996, не містила положень про коаліцію депутатських фракцій. Можливість її створення й не обговорювалася в юридичній літературі. Постав цей структурний підрозділ парламенту внаслідок внесення змін до Конституції України Законом України № 2222-IV від 08.12.2004, що був компромісом, аби вийти з політичної кризи, пов’язаної з виборами Президента України, коли більшість населення держави не погодилася зі спробою фальсифікувати їхні результати й активно виступила проти. Реформа перерозподіляла повноваження Президента України і Верховної Ради України на користь останньої. Ідея коаліції депутатських фракцій не була чимось новим. Її прообразом є парламентська більшість у державах з парламентарною формою правління. Однак, остання не лише бере участь у формуванні уряду, а й відповідає за його діяльність. Відставка уряду у державах з парламентарною формою правління зазвичай призводить до дострокового припинення повноважень парламенту або його нижньої палати і дострокових виборів. У наших же умовах парламент, як і раніше, жодної відповідальності за діяльність уряду не несе. Останнім прикладом є висловлення недовіри Кабінетові міністрів України, сформованому 29.08.2019, та його відставка 04.03.2020. Для Верховної Ради України, як і для коаліції депутатських фракцій, це не мало жодних наслідків, і вже того ж самого дня було сформовано новий уряд, до якого було призначено чотирьох членів з попереднього складу КМУ.

На сьогодні також залишаються неврегульованими питання, пов’язані з припиненням діяльності коаліції депутатських фракцій, на що звертав увагу Конституційний Суд України у мотивувальній частині рішення № 6-р/2019 від 20.06.2019: “Основний Закон України не визначає порядку припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, а Регламент, всупереч вимогам статті 83 Конституції України, не передбачає порядку припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України”.

З огляду на те, що подальші вибори до Верховної Ради України будуть відбуватися за пропорційною виборчою системою (ст. 133 Виборчого кодексу України), напевно не варто відмовлятися від існування у парламенті коаліції депутатських фракцій. Однак, на нашу думку, варто

на законодавчому рівні детально врегулювати її повноваження упродовж усієї каденції Верховної Ради України, а також процедурні питання формування та припинення діяльності коаліції депутатських фракцій.

Список використаних джерел:

1. Конституція України № 254к/96-вр від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами).

2. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 року № 396-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 7, /№ 8, № 9 /. Стор. 5, стаття 48.

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України “Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів” від 20 червня 2019 року № 6-р/2019. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/6_p_2019.pdf (18.05.2022).

4. Крилова Ю. І. Інформаційне (цифрове) суспільство: політико-правовий аспект упровадження. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2020. Вип. 27. С. 75–83.

Мінка Т. П., д.ю.н., професор
завідувач кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

За останні роки в нашій державі було закладено основи переходу надання соціальних послуг в електронному форматі, поширено використання Інтернет-ресурсів, веб-порталів з адміністрування у соціальній сфері.

У площині практичної реалізації е-відносин, розвитку е-країни починаючи з 2016 р. запрацювали державні веб-портали надання е-послуг у соціальній сфері. У 2017 році в Україні розпочалася реформа системи охорони здоров'я, протягом 2017–2018 рр. відбувся ряд системних зрушень у сфері інформатизації охорони здоров'я, зокрема було прийнято Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [1] слід виділити портал е-послуг Пенсійного фонду України (<http://portal.pfu.gov.ua>), де всі послуги систематизовано по групах: пенсіонерам, застрахованим особам та страхувальникам. На веб-порталі відомства через персональний кабінет е-послуг із використанням особистого електронного цифрового підпису можна отримати інформацію про заробітну плату (дохід), з якої сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [2].

Адміністрування Інтернет-порталу ДСЗ “Труд”(www.trud.gov.ua). Даний ресурс тривалий час дозволяв шукачам роботи підібрати вакансії за визначеними параметрами; зареєструватися для отримання інформації про

вакансії на власну електронну скриньку; пройти тестування; переглядати корисні матеріали про вибір професії, побудову кар'єри тощо; розмістити своє резюме на Інтернет-ресурсі.

Сьогодні виникає об'єктивна необхідність створення розвиненої інформаційно-комунікативної інфраструктури соціальної сфери. Наявність інформаційно-аналітичних центрів у рамках різних структур, підрозділів соціальної сфери – це перший крок, наступний – створення міжвідомчої інформаційної системної мережі. Основна мета – інтеграція інформаційних ресурсів за рахунок створення архівів, банків даних інформації (документованої, електронної) та отримання на їх основі аналітичних і зведених даних про хід реалізації соціальних програм. Сьогодні, як ніколи раніше, відчувається гостра необхідність створення моделі єдиного інформаційного простору соціальної сфери, єдиної міжгалузевої інформаційної системи. Саме вона дозволить досягти необхідної інтеграції інформаційних ресурсів на основі формування архівів і банків даних документованої або електронної інформації та своєчасно отримувати необхідні дані про стан соціальної сфери реалізації соціальних програм [3].

Таким чином, впровадження таких інструментів адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики які пов'язані з використанням новітніх інформаційних і цифрових систем та технологій є перспективним напрямком розвитку соціальної сфери.

Список використаних джерел:

1. Оксьом І. Г. Адміністративно-правові основи державного контролю у соціальній сфері // *Публічне право*. 2017. № 2. С. 64–72.

2. Матвейчук Л. О. Державне регулювання соціально-трудоких відносин за умов розвитку інформаційного суспільства в Україні // *Вісник НАДУ при Президенті України*, 2018. № 1. С. 122–128.

3. Власенко Н. С. Сутність та роль системи інформаційного забезпечення у формуванні ефективної соціальної політики URL : <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11820/10-Vlasenko.pdf?sequence=1>

Поклонська О. Ю., старший викладач
кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

З розвитком суспільства все більше необхідності потребує й розвиток господарських відносин, зокрема їх цифровізація. Така особливість притаманна багатьом країнам. Тому вбачаємо за необхідне більш детально дослідити дане питання. Адже вплив цифрових технологій на ведення господарської діяльності та цифровізацію економічних відносин є предметом дискусій юристів та наукових співтовариств.

Господарські правовідносини – це врегульовані нормами права суспільні відносини, котрі виникають у сфері господарювання щодо безпосереднього здійснення господарської діяльності та/або організації/керівництва такою діяльністю, характеризуються особливим суб'єктним складом, а також поєднанням організаційних та майнових елементів [3, с. 105].

Окремі аспекти правового регулювання цифровізованих господарських відносин із метою їх соціального спрямування досить активно висвітлюються в наукових працях щодо: господарсько-договірних відносин (О. Беяневич), щодо електронного бізнесу (О. Вінник), відповідальності та захисту прав споживачів у сфері е-комерції (А. Шаблієнко, М. Кузьміна), ролі саморегулювання у сфері цифрової економіки (О. Гончаренко), віртуальних підприємств та електронних ресурсів (В. Кочин, К. Єфремова), електронних публічних реєстрів (О. Шаповалова) та ін. [3, с. 105].

Слід зазначити, що за ступенем цифровізації національні господарства країн світу дуже різняться. Першими рух у бік «цифровізації» економіки задекларували Сполучені Штати Америки (далі – США) та Китай, які вважаються неформальними лідерами, що усвідомлюють неминучість майбутніх змін. Слідом за ними відповідні програми розробили Англія, країни Європейського Союзу, Австралія, Білорусь, Казахстан та інші [2, с. 28].

Так, наприклад, у червні 2016 р. Міністерством торгівлі США ухвалений документ під назвою «Забезпечення розвитку та інновацій у цифрову економіку». Зазначений документ має таку структуру:

Вступ. Гл. 1 «Вільний та відкритий інтернет»: забезпечення глобального руху цифрової інформації онлайн; застосування підходу за участю всіх зацікавлених сторін у галузі управління глобальним інтернетом; приватизація управління системами доменних імен.

Гл. 2 «Довіра та безпека онлайн»: гарантування безпеки персональних даних споживачів; збереження безпеки в області цифрової економіки.

Гл. 3 «Інновації та перспективні технології»: охорона інтелектуальної власності авторів, споживачів та винахідників; спрощення системи відкритих даних і стандартів технічної сумісності.

Гл. 4 «Доступ та навички роботи із цифровими технологіями»: забезпечення доступу в інтернеті та впровадження інтернет-технологій по всій Америці [2, с. 28].

У Китаї у 2015 р. ухвалено концепцію «Інтернет», яка включає такі напрями розвитку: переробна промисловість, фінанси, медицина, уряд, АПК, що мають на меті перехід на нові інформаційні та комунікаційні технології для реформування існуючих суспільних відносин [2, с. 28].

У свою чергу, правове регулювання відносин унаслідок розвитку цифрової економіки уряд Австралії 19 вересня 2017 р. втілює у національній Стратегії цифрової економіки (Digital Economy Strategy). Головна ціль даної Стратегії – адаптація держави, бізнесу та всієї спільноти до процесів цифровізації для використання сучасних цифрових можливостей на користь суспільства.

Також цікавий досвід розвитку цифрової системи в Сінгапурі, де на початку 2000-х рр. почалася реалізація програми «Електронний уряд Сінгапуру». У межах даної програми створені інтегровані в єдину систему портали державних установ, що надають електронно-інформаційні послуги в різних сферах. Також у Сінгапурі ухвалений Кодекс поведінки в мережі Інтернет, який забороняє розміщення матеріалів, що вважаються небажаними з міркувань суспільної моралі, порядку, інтересів та безпеки, або матеріалів, іншим чином заборонених законодавством Сінгапуру [2, с. 28].

Що ж до цифровізації економічних відносин нашої країни, то слід зазначити наступне- концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр., схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р, визначає основну мету цифровізації – досягнення цифрової трансформації існуючих та створення нових галузей економіки, а також трансформація традиційних сфер життєдіяльності в нові, більш ефективні та сучасні сфери. Ця мета значною мірою досягнута, оскільки з'явилися нові сфери економіки, що безпосередньо пов'язані із цифровізацією (телекомунікаційна, електронних довірчих послуг, електронної комерції), а в традиційних – з'явилися електронні аналоги традиційних послуг (зокрема, електронні фінансові послуги включно з електронними платежами) [1].

Також 5 вересня 2019 р. укладено меморандум про створення Української національної цифрової коаліції «Коаліція цифрової трансформації». Цифрові коаліції – це прозоре партнерство між суб'єктами цифрових трансформацій, яке сприяє розвитку цифрових навичок у державах-членах, які працюють разом для втілення цифрових перетворень, розвитку цифрової економіки та вдосконалення цифрових навичок на національному, регіональному або місцевому рівнях [3, с. 106].

Так, в українську національну цифрову коаліцію увійшли 46 державних, приватних установ і організацій, навчальних закладів, громадські організації. Діяльність «Коаліції цифрової трансформації» спрямована на консолідацію, координацію ініціатив і зусиль усіх партнерів в області цифрового розвитку й інтеграції України до європейського цифрового простору. Національні цифрові коаліції на сьогодні створені у 23 європейських країнах [3, с. 106].

Слід зазначити, що такі зміни позначилися на господарських відносинах та їх правовому регулюванні. Окрім традиційних учасників господарських відносин (суб'єкти господарювання зі статусом юридичної особи чи фізичної особи – підприємця, суб'єкти організаційно-господарських повноважень зі статусом юридичної особи або через володіння відповідним обсягом корпоративних прав, споживачі та інші учасники господарських відносин, які беруть у них участь для задоволення своїх господарських потреб: навчальні заклади, лікарні, релігійні та благодійні організації тощо), з'являються нові, серед яких – уповноважені у сфері цифровізації органи держави (Мінцифри зокрема), а також

суб'єкти господарювання, які працюють у віртуальному середовищі з ознаками фізичної чи юридичної особи. Насамперед це стосується так званих віртуальних підприємств як групи осіб зі змінним складом учасників (останні можуть бути як суб'єктами господарювання, так і пересічними громадянами без статусу суб'єкта підприємництва), що не має організаційної єдності як юридична особа. Зазвичай така група осіб використовує один (одні) електронний ресурс (ресурси) – Інтернет-магазин або торговельну Інтернет-платформу для здійснення електронної комерції, на учасників якої законодавець покладає низку обов'язків та відповідальність у разі їх порушення під час виконання обов'язків продавця [3, с. 106–107].

Отже, як бачимо з вище викладеного, цифровізація економіки не є новим поняттям в багатьох країнах світу, а навпаки широко використовується та вже має своє підґрунття правового регулювання. Для більш ефективного розвитку цифровізації господарських відносин України актуально запозичити досвід зарубіжних країн.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення 18.05.2022).

2. Левицька Н.О. Сучасні тенденції розвитку нормативно-правового регулювання цифрової економіки. Юридичний науковий електронний журнал. Вип.№5. 2019. С.26–29

3. Юдін В. Врегулювання господарських відносин в умовах цифровізації економіки. Підприємництво, господарство і право. Вип. № 4. 2021. С.104–110.

Макушев П. В., д. ю. н., проф.,
професор кафедри історії та теорії держави і права
Університету митної справи та фінансів

МІСЦЕ ІНСТИТУТУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ У СИСТЕМІ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Особливості функціонування публічної служби як особливого соціально-правового інституту висуває певні вимоги до рівня професійної підготовки державних службовців. Світовий досвід переконливо засвідчив, що становлення публічної служби без активної підтримки держави може стати справою декількох десятиліть. За наявності ж такої підтримки цей термін може бути істотно скороченим.

Сьогодні становлення системи професійної підготовки державних службовців відбувається в умовах істотної зміни парадигми суспільного розвитку та духовно-моральних орієнтирів. У таких умовах система підвищення кваліфікації кадрів стала важливим чинником зміцнення державності [1, с. 96], а стан і рівень її організації – однією з найважливіших умов успішного функціонування та вдосконалювання всієї системи публічного управління. Тобто, підвищення кваліфікації державних службовців повинне розглядатися як важлива підсистема всієї системи публічного управління, оскільки, з одного боку, стан і рівень публічного управління впливають на характер та рівень розвитку цієї підсистеми, а з іншого, і сама ця підсистема активно впливає на ефективність та раціональність публічного управління, сприяючи його вдосконаленню.

Система підвищення кваліфікації кадрів органів публічного управління повинна виступати, з одного боку, як єдина система закладів освіти, а з іншого, як єдина загальнодержавна система навчально-освітньої діяльності. Тому становлення цієї системи повинна проходити одночасно за двома напрямками: щодо зміцнення взаємозв'язку, координованості роботи всіх закладів освіти, які здійснюють підготовку державних службовців; щодо впровадження системності в професійно-освітній процес на основі забезпечення реалізації в ньому єдиної державної політики через визначення моделі державного службовця, цілей, пріоритетів і принципів професійної підготовки державних службовців, введення єдиних державних освітніх стандартів і критеріїв їхньої реалізації з урахуванням різноманіття форм, методів і строків навчання [2, с. 56–57]. Саме це може надати системі професійної підготовки державних службовців визначеності, єдності, цілісності, забезпечити безперервність і послідовність освітнього процесу.

Організаційну структуру системи підвищення кваліфікації кадрів органів публічного управління повинні складати дві основні ланки: державні та недержавні вищі заклади освіти, які мають ліцензію на право заняття освітньою діяльністю; спеціалізовані навчальні заклади додаткової професійної освіти, які здійснюють на основі ліцензії перепідготовку та підвищення кваліфікації державних службовців.

На нашу думку, спеціально готувати кадри для керівної роботи слід в основному з числа осіб, що мають вищу професійну освіту, практичний досвід роботи зі спеціальності та стаж державної служби. Особам, що вже мають вищу освіту та перебувають на керівних посадах або зараховані до резерву на висування, доцільно одержати додаткову вищу професійну освіту за фахом «державне управління», що обумовлює більш широку і глибоку управлінську підготовку. Це відповідає вимогам до посад, які вони заміщають, оскільки від них вже потрібно не знання часткових питань, а бачення суті проблем, уміння аналізувати на основі цього управлінські ситуації, приймати своєчасні і якісні рішення, організовувати працю підлеглих [3, с. 234]. Практично і психологічно навряд чи є виправданим ставити завдання щодо випуску з вищих навчальних закладів готових

керівників органів публічної адміністрації і їхніх структурних підрозділів. Наявність диплома про вищу професійну освіту за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» є хоч і важливою, але недостатньою умовою для призначення особи на керівну посаду. Крім того, можливості навчання за програмами підвищення кваліфікації державних службовців повинні бути збільшені. Дана проблема може бути вирішена: шляхом збільшення контингенту, що навчається, в існуючих навчальних закладах системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців; шляхом розширення мереж і навчальних закладів, що реалізують програми підвищення кваліфікації державних службовців; шляхом використання можливостей загальноосвітніх вищих навчальних закладів.

Таким чином, система підвищення кваліфікації державних службовців – це цілеспрямована і чітко організована сукупність елементів, вся діяльність яких спрямована на досягнення єдиної мети – забезпечення органів публічної влади необхідною кількістю високопрофесійних і всебічно підготовлених кадрів, що володіють сучасними науковими знаннями, навичками та уміннями і здатні до ефективного здійснення цілей і функцій правової держави у своїй практичній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Задихайло О. А. Адміністративне право України (Загальна частина) : навч. посіб. Вид. 3-тє, допов. Харків : Право, 2019. 314 с.
2. Публічне управління та сучасний менеджмент в інформаційному просторі : колективна монографія / за ред. Михайловської О. В. Київ : Кондор, 2019. 188 с.
3. Руденко О. М., Штурхецький С. В., Шершньова О. В. HR-менеджмент у публічному управлінні : навч. посіб. Київ : Кондор, 2017. 324 с.

Хрідочкін А. В., д. ю. н., доц.,
професор кафедри підприємництва, організації виробництва
та теоретичної і прикладної економіки
Українського державного
хіміко-технологічного університету

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В умовах розвитку інформаційного суспільства задекларований перехід України до інноваційної моделі розвитку вимагає вирішення низки основоположних завдань. Одним із них є формування в державі цілісної системи для ефективного перетворення нових знань у нові технології, продукти та послуги, які будуть поставлятися на національний та зовнішній ринки. Адже сьогодні результати інноваційно-інтелектуальної діяльності як правило не доводяться до стадії комерціалізації і ефективної реалізації на

внутрішньому і зовнішньому ринках, а в країні відсутня система контролю передачі українських технологій до інших країн, відбувається відтік за кордон фахівців та інтелектуальної власності, загрозливий посиленням технологічної залежності України від світових ринків.

З огляду на наведене можна вважати, що сучасним головним завданням для держави є розроблення і запровадження механізмів перетворення інтелектуальних ресурсів нації, інтелектуального капіталу вітчизняного суспільства у виробництво матеріальних і духовних благ. Аналізуючи тенденції суспільного розвитку, слід виокремити наступні основні ознаки інформаційного суспільства: панування динамічних ринків нового типу – ринків знань, технологій, інформаційних продуктів та послуг; перетворення інформаційної сфери на фундамент, основу розвитку всіх сфер соціально-економічної діяльності [1, с. 180]; становлення віртуальної спільноти як домінантної соціальної складової суспільства; прискорення інноваційних процесів розвитку інтелектуальної творчої діяльності. З появою електронної комунікації як технологічної основи становлення інформаційного суспільства застосування патентного права, авторського і сумісних прав на об'єкти інтелектуальної власності істотно розширилися і ускладнилися.

Тому сьогодні застосування жорстких моделей захисту прав інтелектуальної власності не завжди є стимулом до інновацій, і на динамічних ринках помітно гальмує інноваційні процеси розвитку інтелектуальної діяльності. Розвиток світової мережевої інфраструктури здатної зробити доступною інформацію щодо інтелектуальної власності для широкого загалу, з одного боку, вимагає спрощення операцій у сфері інтелектуальної власності для забезпечення ефективного її використання, а з іншого – породжує низку проблем щодо ефективного захисту та охорони прав інтелектуальної власності [2, с. 64]. Об'єкти електронної комунікації (ресурси знань, технології, інформаційні продукти та послуги) характеризуються не стільки темпами зростання кількості, скільки розвитком їх різновидів, наприклад, програмного забезпечення, комп'ютерних програм, баз даних, сайтів, доменів, поштових розсилок, Інтернет-магазинів, електронних бібліотек, каталогів, пошукових систем, електронних документів, електронних цифрових підписів, електронної комерції, електронних видань тощо. Кожен об'єкт електронної комунікації має свою специфіку і особливості правового регулювання як об'єкта інтелектуальної власності.

Авторське право захищає вираження комп'ютерної програми у будь-якій формі, але не ідеї та принципи, тобто захищає будь яку форму об'єктного коду програми і забороняє його значне копіювання, але не запобігає вираженню тих самих ідей альтернативним шляхом. Ідеї, теорії, наукові розробки, покладені в основу програми, тобто її зміст, не охороняються авторським правом, тобто авторським правом захищається код програми, а не функції, які вона виконує.

Отже, сучасні механізми правової охорони технологій, інформаційних продуктів та послуг повинні бути комплексними, із застосуванням різних інститутів права інтелектуальної власності. З метою недопущення несанкціонованого розповсюдження об'єктів права інтелектуальної власності в цій сфері нині активно використовуються такі захисні методи, як шифрування, паролі, водяні знаки, контроль доступу, електронні конверти тощо. Водночас зростаюча увага приділяється розробці національного та міжнародного законодавства, створенню відповідного правового поля. Спроби світового співтовариства пристосувати інформаційні технології до захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності знайшли відображення у системах цифрового управління правами (DRM) [3]. Дані системи спрямовані на автоматизацію процесу ліцензування творів та забезпечення чіткого виконання умов ліцензій.

Отже, інтелектуальна власність є основою інноваційного розвитку інформаційного суспільства. Дослідження особливостей системи публічного управління сферою інтелектуальної власності в таких умовах, з метою визначення оптимальних шляхів інтеграції України у міжнародний ринок інтелектуальної праці, є актуальною науково-практичною проблемою.

Список використаних джерел:

1. Ковганич І. Аналіз правових позицій піратських партій щодо реформування інституту інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 104(1). С. 179–181.

2. Семенюк О. С. Складні об'єкти інтелектуальної власності як чинники інформаційного суспільства. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2015. № 2(1). С. 63–69.

3. Клімушин П. С., Григоряк М. В. Особливості управління інтелектуальною власністю в умовах розвитку інформаційного суспільства. *Державне будівництво*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2013_2_12.

Мороз С. П., к.ю.н., доц.,
доцент кафедри історії та теорії держави і права
Університету митної справи та фінансів

ЦИФРОВІЗАЦІЯ (ІНФОРМАТИЗАЦІЯ) ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ТА МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ СУСПІЛЬСТВА

Інформація у становленні держави, суспільства, особистості розглядається як чинник їх розвитку. Узагальнення та її обробка спонукають становленню технологій, невід'ємної складової індивідуального та колективного буття людини. Суто економічний аспект інформаційних (цифрових) технологій доповнюється правовим регулюванням, як вияв буття людини крізь призму потреб та інтересів. Цифровізація (інформатизація)

суспільства є витоком економічної інтеграції та політичної глобалізації – якісно нових станів розвитку сучасних міжнародних відносин, що мають неоднозначну оцінку та практику застосування у руслі суверенного права.

Нами пропонується розгляд проблеми впливу інформаційних (цифрових) технологій на правову систему суспільства в таких аспектах: 1) *правова система суспільства (порівняльно-інформаційна технологія) як показник ефективності «юридичного» права*; 2) *інформатизація (цифровізація) як чинник сучасної модернізації і трансформації правової системи суспільства*.

1) Правова система суспільства – регламент або своєрідний досвід пошуку правового начала за яким люди діють керуючись правом, а не власними інтересами і потребами. Діяти за правом – означає діяти правильно, за правилами. Але правила не тотожні праву. Правила можуть бути не правовими. Від цього вони не перестають бути правилами. Ми вже розуміємо, що записати визначення права, узаконити його нормою не означає, що право є саме таким. Наприклад, норма, яка визначає що держава є правовою, чи демократичною, чи соціальною не означає що держава є такою. Насправді ми можемо мати зовсім іншу модель поведінки, відповідно якої, дійсність і реальність розходяться. Що це означає? *По-перше*, норма застаріла й не відповідає дійсності, отже потребує або зміни або відміни. У цьому аспекті йдеться про законодавчу діяльність, направлену на подолання її неефективності; *по-друге*, дійсність необхідно налаштовувати під норму, тобто спонукати учасників правового життя діяти в межах норми. Як правило, і перше, і друге з правом не мають нічого спільного але мають юридичне значення. Чи можна діяти по-іншому. Скептики зауважать, що у суспільстві можна лише діяти саме так, по-іншому неможливо. У цьому і прихована певна відповідь на запитання – що означає діяти так, а не інакше. Вітчизняна практика супроводжується неоднозначністю розуміння права, тому часто-густо право підміняється законом. Феномен правової системи полягає в здатності виходити за межі національного законодавства, охоплювати собою країни (держави) на основі схожих соціально-типових ситуацій. Останнє дозволяє припустити можливість існування таких властивостей права, які виходять за межі існуючих форм, здатних впливати на суспільну практику поза фіксованим нормам. У національних системах права, закон, судова практика, правова доктрина тощо, мають різне значення, специфіка яких обумовлена власне національною природою права. У зв'язку з чим вивчення системи національного права іншої країни, що відбувається з позицій власної системи права, супроводжується неоднозначними результатами. За наявності однакових джерел значення може різнитися. Норма права може сприйматись як вихідна, незмінна (для мусульманського права чи країн нормативного регламенту), а в інших системах права, норма є моделлю, що допускає відхилення, якщо цього потребує звичай (в традиційно-звичаєвих правових системах).

З точки зору інформаційної складової, у руслі інтеграції стало можливим виявити соціально-типову ситуацію – суспільні відносини, зміст і характер яких у різних країнах (державих) виявляє схожі практики і тенденції регламентації у вигляді стійких інституціональних утворень, передбачуваність і прогнозованість яких сприяє мінімізації, запобіганню наростанню можливих конфліктних (негативних) ситуацій. однакових соціальних практик. Змістовно соціально-типові ситуації пов'язані з розв'язанням нагальних проблем безпечного розвитку суспільного цілого. Наприклад, у другій пол. ХІХ – поч. ХХ ст. суспільний розвиток у сфері публічної організації характеризується однаковими тенденціями легалізації і легітимації державної влади у зв'язку з переходом до республіканської форми державної організації, рішенням завдань, пов'язаних з виборністю державної влади, її конституюванням, контролем за державною владою, реалізацією принципу рівноправності громадян, тощо. Приватна сфера характеризується тенденціями соціалізації права власності, максимального захисту прав власника – матеріальної основи прав людини тощо. Тобто соціально-типова ситуація стала можливою виключно завдяки порівнянню, усвідомлення таких правових практик, які виявляють певний інтерес і потребу для людини.

2) Саме у руслі соціально-типової ситуації стає необхідною модернізація і трансформація правової системи. Модернізація звертає увагу на внутрішні зміни, які виникають у складі, структурі, системі явища, предмета, процесу під впливом зовнішніх інформаційних факторів (зв'язків) якими виступають інші явища, предмети, процеси. Як правило, процес модернізації, як вцілому, так і його елементів, не спричиняє сутнісної їх зміни, є реакцією необхідності збереження власної цілісності в умовах домінування нових зв'язків, що характеризують сучасну систему суспільних відносин (інтеграція, глобалізація, політичні зміни).

Трансформаційні на відміну модернізаційним, передбачають зміни сутнісні. Зміна сутності, як правило, викликає до життя інше явище, предмет, процес. Трансформоване явище, предмет, процес, або які знаходяться у процесі трансформації, можуть продовжуватися позначатися відповідними терміно-поняттями, характерними для явища, предмету, процесу до його сутнісної зміни. Іншими словами, трансформація спричиняє такі зміни-оновлення, які характеризуються зміною сутності. А зміна сутності є не що інше як інше явище, предмет, процес, який, так чи інакше, потребує як усвідомлення так і іншого, власного терміно-поняття.

Процес модернізації правової системи України супроводжується вирішенням таких питань: (1) що залишається і що відхиляється із старої правової системи, а що набуває нового сенсу, нового змісту при збереженні старої форми; (2) що сприймається правовою системою, що формується, з сучасних правових систем світу, тобто яка міра вибірності з зовнішнього, міжнародного середовища. Звичайно, формуючи правову систему, країна опирається на правовий досвід – 1) власний попередній; 2) той, що існує у сучасних держав, задля збереження або виявлення власної ідентичності.

У підсумку можна зазначити, що інформатизація суспільних відносин як прояв потреб та інтересів людини в умовах розвитку цифрових технологій сприяла вивченню правових практик та їх практичного застосування як соціально-типової ситуації та її прояву у вигляді (1) правової позиції або ефекту "середня норма" – своєрідного прийому абстрагування, який супроводжується виявленням та встановленням рівноваги між національним правом, міжнародним правом, національним правом іншої країни; (2) правової імплементації, або прийом перенесення (запозичення) норми іншої країни чи норми міжнародної до системи національного права; (3) правового стандарту, або прийом оцінки належного у тій чи іншій сфері правового регулювання; (4) правової доктрини як джерела права.

Список використаних джерел:

1. Кресін О. В. Становлення теоретичних засад порівняльно-правових досліджень у другій половині XVIII – першій третині XIX ст.: компаративна концептуалізація : монографія. Київ, 2017. 680 с.
2. Кормич Б. А. Інформаційне право : підручник. Харків, 2011. 334 с.
3. Удовика Л. Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір : монографія. Харків, 2011. 552 с.

Кийда Л. І., к.н.з.держ.упр., доцент
кафедри публічного управління та
митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕСІВ

Державною митною службою України взято курс на максимальну автоматизацію митних процедур з тим, щоб митна служба стала сучасною й комфортною і для платників податків на основі запровадження електронних сервісів, і для працівників митної служби завдяки автоматизації процесів всередині. Це дозволить досягти спрощення податкових та митних процедур, створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення інвестицій. Сучасний стан розвитку міжнародних відносин зумовлює необхідність спрощення митних процедур та митних формальностей, пов'язаних зі здійсненням митного контролю товарів та транспортних засобів, що перетинають митний кордон нашої країни.

Державною митною службою здійснено низку заходів в частині запровадження інформаційної взаємодії для надання можливості бізнесу та громадянам скористатися електронними сервісами не лише митними органами, а й іншими відомствами. Кількість сервісів, які запроваджені Державною митною службою для платників податків, постійно зростає відповідно до потреб бізнесу.

Так, на сьогодні Державною митною службою реалізують такі основні електронні сервіси (рис. 1).

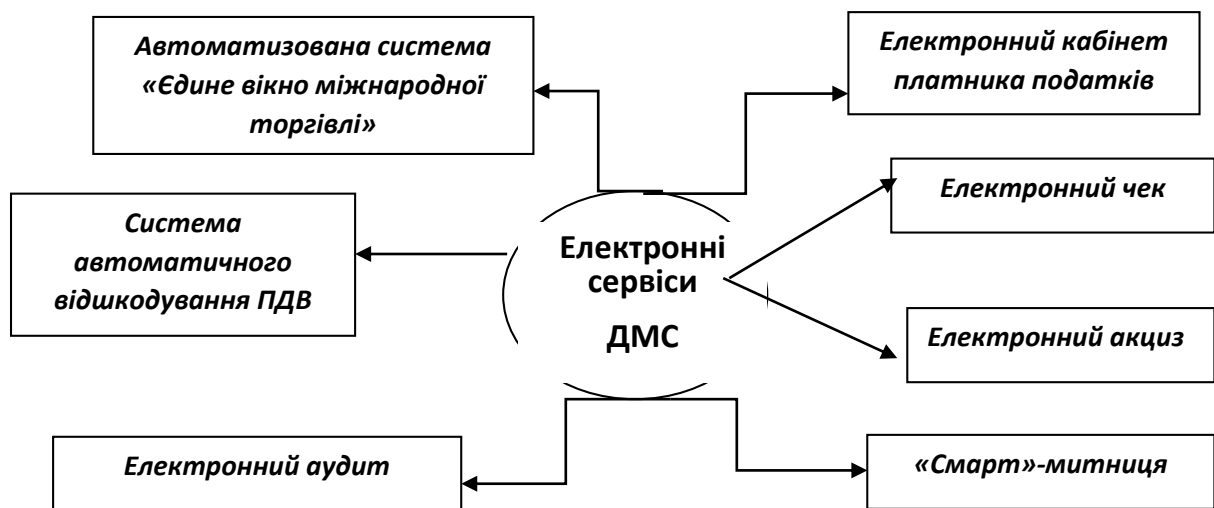

Рис. 1. Структура електронних сервісів Державної митної служби України щодо автоматизації митних процедур

Проте автоматизація здійснення митних процедур та створення електронних сервісів для співпраці з суб'єктами ЗЕД це лише один з напрямів діяльності митниці.

Збільшенню товарообігу із країнами Європейського Співтовариства та підвищенню привабливості України, як транзитної держави, значною мірою має забезпечити гуманізація та спрощення режиму контролю за переміщенням громадян і вантажів через пункти пропуску, що у свою чергу зумовлює необхідність комплексного підходу до вирішення цього завдання. Тенденцію гуманізації роботи митників обумовлюють насамперед зміни характеру взаємодії митних органів з пасажиром та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. За висновками Всесвітньої митної організації, – представники торгівлі та мандрівники будуть усе більш наполегливо вимагати: мінімального втручання в особисті справи; більш високого професіоналізму в роботі митних органів; швидкого, всебічного і якісного обслуговування; чесності та невідкупності персоналу.

Кірін Р. С., д.ю.н., доц.,
 провідний науковий співробітник
 Державної установи «Інститут економіко-правових
 досліджень імені В. К. Макутова НАН України»

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СФЕРИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Модернізація державного управління та цифровізація управлінської діяльності, зокрема процесу надання адміністративних послуг, були визначені як один із напрямів, на досягнення якого зорієнтована загальнодержавна автоматизована система «Відкрите довілля» [1].

Її прийняття було обумовлено тим, що сучасні проблеми із забезпеченням надання вільного доступу до екологічної інформації про стан навколишнього природного середовища (далі – НПС) в електронному вигляді спричинені, у тому числі, наявністю значної кількості несистематизованої та непереведеної у цифровий формат такої інформації на паперових носіях.

Цифрові технології мають значний потенціал для поліпшення екологічної ситуації в Україні, скорочення промислових викидів та зменшення наслідків глобального потепління. Головними напрямками цифровізації сфери екології та охорони НПС є [2]: - «розумне» та відповідальне користування і забезпечення доступності ресурсів, санітарії та гігієни; - «розумне» споживання енергії, підвищення ефективності виробництва та постачання енергії; - «розумне» цілісне планування та управління містами; - забезпечення чистоти повітря, атмосфери; - «розумне» використання наземних та водних екосистем і запобігання втраті біорізноманіття.

Крім того, для забезпечення виходу України на міжнародні та європейські ринки має бути передбачено [3]: - здійснення заходів, що гарантують впровадження міжнародних стандартів управління довкіллям і екологічного маркування продукції; - прискорення інформатизації сфери охорони довкілля та використання природних ресурсів; - створення національної багаторівневої інфраструктури управління геоекоекологічними даними та загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації.

Наприкінці 2020 р. за даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (далі – Міндовкілля) із 68 послуг у сфері захисту довкілля, онлайн доступні були лише 4, при цьому, 2 з них умовно можна назвати електронними – їх функціонал передбачає тільки обмін відсканованими документами. Тож план цифрової трансформації Міндовкілля включав в себе як переведення в онлайн послуг, так і більш глобальну ціль – створення єдиної електронної платформи у сфері захисту довкілля.

А вже рік потому на Всеукраїнському форумі «Україна 30. Екологія» в межах платформи «Збереження довкілля та природних ресурсів України» розглядалися й питання екоцифровізації, а саме: - IT-рішення, що дбають про людей і довкілля, концепція цифрової трансформації екосфери, будівництво цифрового хабу для захисту довкілля, електронний обіг деревини тощо.

Завданнями створеної Єдиної екологічної платформи «ЕкоСистема» (загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації та її мережі) визначено [5]: - створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона, захист інформації про стан НПС для можливості оперативного реагування, прогнозу, прийняття управлінських рішень, звітності та планування; - систематизація та переведення у цифровий формат інформації про стан НПС.

Зараз серед 94 масштабних проєктів цифрової трансформації, реалізація яких була запланована на найближчі 3 роки, 12 – у сфері захисту довкілля та природних ресурсів України. Міндовкілля спільно з Міністерство цифрової трансформації України працюватимуть над цифровою трансформацією за проєктами [6]: - біологічного і ландшафтного різноманіття (е-ПЗФ); - водного господарства (е-Вода); - лісового господарства (е-Ліс); - рибного господарства (е-Рибалка); - раціонального використання надр (е-Надрокористування); - поводження з відходами (е-Відходи); - державного нагляду у сфері охорони навколишнього природнього середовища (е-Контроль); - моніторингу довкілля (е-Довкілля); - охорони атмосферного повітря (е-Повітря); - стратегічної екологічної оцінки (е-СЕО); - оцінки впливу на довкілля (е-ОВД); - поводження з пестицидами та агрохімікатами (е-Пестициди). В умовах воєнного стану Міндовкілля запустило офіційний вебресурс і мобільний додаток ЕкоЗагроза, завдяки якому кожен зможе дізнатись достовірну інформацію про стан НПС.

Отже, діджиталізація сфери захисту довкілля є необхідною адаптацією до вимог часу для створення зручних інструментів діалогу з громадянами і бізнесом, генерації управлінських рішень не на суб'єктивних даних, а за допомогою сучасних валі

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 листопада 2018 р. № 825-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/825-2018-%D1%80#Text> (дата звернення 26.05.2022).

2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення 26.05.2022).

3. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII // Офіційний вісник України від 12.04.2019–2019 р. № 28. С. 29, ст. 980.

4. Про Єдину екологічну платформу «ЕкоСистема» : постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2021 р. № 1065 // Офіційний вісник України від 29.10.2021–2021 р. № 82.С. 88, ст. 5264.

Забарська В. О., студентка
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»
Махова Л. О., адвокат, старший викладач
кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»

МЕДІАЦІЯ ЯК ПРОГРЕСИВНИЙ АЛЬТЕРНАТИВНИЙ МЕТОД ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРАХ

Найпоширенішим засобом вирішення конфліктної ситуації між суб'єктами господарювання – є вирішення спору в господарському суді. Однак, історично доведено, що такий метод вимагає багато часу та ресурсів у сторін процесу. В останні часи все частіше спостерігається тенденція вирішення конфліктних ситуацій, уникаючи судових тяжб. Професійним шляхом щодо досягнення компромісу сторонами є саме медіація, адже для представників бізнесу конфіденційність та швидкість вирішення господарського спору є одним з ключових аспектів.

«Медіація» – від латинського «mediatio» – здійснювати посередництво, або «mediate» – бути посередником [1, с. 101]. Отже, медіація – це такий вид досудового вирішення спору, в якому сторони конфлікту, за допомогою третьої незалежної особи – медіатора, знаходять ефективний шлях для досягнення взаємовигідного рішення. Медіатором може бути фізична особа, яка пройшла професійну базову підготовку медіатора як в Україні, так і за кордоном [2].

Метою метода медіації – є обговорення, усвідомлення й опрацювання складної проблемної ситуації задля оптимального виходу з неї. В обговоренні обов'язково будуть досліджуватися різні погляди, думки, часто несумісні, щодо самих подій або варіантів виходу з конфліктної ситуації. Результатом успішної медіації є досягнута, під час обговорення, двостороння угода. Рішення, прийняте під час медіації, обов'язково буде закріплено в угоді, яку кожна зі сторін конфлікту визнає своїм підписом [1, с. 102].

Правильне розуміння сутності медіації дозволить уникнути помилок на практиці, коли сторони сприймають медіатора як адвоката або фахівця (експерта), який буде надавати певні поради щодо вирішення конфліктної ситуації. Часом сторони можуть сприймати медіатора як арбітра, який має винести рішення – у такому разі переговорна процедура може перетворитися на змагальну і лише загострить протистояння сторін [1, с. 104].

Медіація має чітку структуру та поділяється на стадії: 1) *попередню*, що складається з підготовчого етапу – медіатор оцінює готовність сторін до медіації, пояснює правила, свою роль у цьому процесі. *Етапи індивідуальних зустрічей* – вивчає позиції учасників конфлікту й забезпечує їх взаємне спілкування; 2) *відкриваючу* – відбувається

поступове налагодження переговорів між сторонами, пояснення сторін, виклад кожною з них своєї позиції у спорі, визначаються інтереси сторін конфлікту; 3) *середню* – з'ясовуються невиявлені інтереси сторін, відбувається обговорення й пошук взаємоприйнятних способів вирішення спору; 4) *заключну* – укладення угоди [3, с. 12, 13].

Україна мала довгий шлях до прийняття закону про медіацію, та на решті, 16.11.2021 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про медіацію» (далі – Закон), яким формалізовано загальні положення медіації, статус медіатора, процес проведення медіації. Тобто в даному законі визначено поняття і терміни, принципи застосування медіації, обов'язки та вимоги до медіаторів, вимоги до укладення договорів медіації тощо.

Беручи до уваги позитивний досвід зарубіжних країн щодо медіації як інституту права, запровадження Закону повинно допомогти розвантажити судову систему та прискорити вирішення конфліктів між учасниками судових дебатів. До явних переваг вирішення господарських спорів за допомогою медіації можна віднести: економію часу та коштів розгляду конфлікту, комфортний психологічний клімат процесу вирішення спору, відсутність примусу, уникнення бюрократичних процесуальних формальностей, безпосередній вплив сторін на вирішення спору та гнучкість медіації як способу вирішення конфлікту. Але головна умова в такій практиці – це добровільне бажання сторін спору вирішити конфлікт мирним, досудовим шляхом, бо саме добровільність стає способом забезпечення виконання угоди між сторонами.

В складних ситуаціях судовий розгляд справи може стати неефективним, на відміну від метода медіації. Іноді сторонам конфлікту потрібно сісти «за стіл переговорів» і прийти до взаємовигідного рішення, аніж проходити шлях судових перепрій. В країнах Європи до 82 % спорів мають позитивний вихід в вирішенні конфлікту саме за допомогою медіації, а принцип конфіденційності захищає від оприлюднення неприємних фактів, що стали або могли стати відомими іншій стороні конфлікту.

В деяких країнах, наприклад Італії, медіація – це обов'язковий етап в процесі вирішення спору, тільки після нього, якщо конфлікт не вирішився, можна перейти до судового процесу [1, с. 156].

З появою можливості у сторін спору вирішувати конфлікти за допомогою медіатора, правосвідомість суспільства підвищиться, а правова культура вийде на новий рівень в країні.

Проаналізувавши роботи Крестовської Н., Романадзе Л, Резнікової В., Полійщук В. можна зробити висновок, що запровадження та розвиток самостійного інституту медіації сприятливо ввійде в правове поле України, але варто врахувати й те, що формалізація медіації все одно не зможе стати панацеєю для суспільства. Свідомість українського народу не завжди зможе дозволити довіритися прогресивно новому методу – медіації, у вирішенні своїх конфліктів, а тому все ще будуть прихильники «старої системи».

Отже, можна зробити висновок, що запровадження інституту медіації є очевидною в спорах між юридичними особами, що пришвидшить ефективно вирішення конфліктів, адже принципом бізнесу є постулат «час – це гроші!». Прийнятий Закон повинен спростити процедуру примирення сторін та розвантажити господарські суди. Закон має визначення кола суспільних відносин, які можуть бути врегульовані за допомогою медіаторів. Принципи дії Закону, процедури примирення, поняття і предмет, форма і порядок укладення угоди про проведення процедури примирення, обрання та призначення посередника тощо – все це повинно суттєво вплинути на правову обізнаність суспільства та допомогти особам, що обирають між судовими та досудовими шляхами вирішення конфлікту, зробити правильне та вигідне для себе рішення.

Україна мала довгий шлях до прийняття цього закону, його затвердження було дуже очікуваним правовим суспільством. Інститут медіації стане пристроєм забезпечення права сторін на примирення, що в свою чергу надаватиме змогу розвитку демократичності та ефективності вирішення спірних ситуацій в Україні зі збереженням партнерських відносин між сторонами спору.

Список використаних джерел:

1. Крестовська Н., Романадзе Л. «Медіація у професійній діяльності юриста».
2. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
3. Резнікова В. «Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів» // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
4. Юридична газета, Всеукраїнське професійне юридичне видання «Роль медіації у вирішенні господарських спорів». URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/gospodarske-pravo/rol-mediatsiyi-u-virishenni-gospodarskih-sporiv.html>
5. Ерік М. Рунессон, Марі-Лоранс Гі «Медіація конфліктів і спорів у галузі корпоративного управління». URL: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/a2ccb952-d8ee-4ed2-8c03-c5a864f7cfcc/FocusReport_Ukr_final.pdf?MOD=AJPERES&CVID=jtCwvPb
6. Полійщук В. «Конфіденційність медіації у господарських спорах як перевага перед іншими позасудовими способами врегулювання спорів». URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/konfidentsijnist-mediatsiyi-u-gospodarskyh-sporah-yak-perevaga-pered-inshymu-pozasudovymu-sposobamy-vregulyuvannya-sporiv>

Сухацька І. Ю., к.х.н.,
завідувач кабінету криміналістики
та спеціальної техніки,
провідний фахівець кафедри
правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів
Єфімова І. В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Суспільні відносини сьогодення, бурхливий розвиток інноваційних технологій та, як результат, виникнення сучасного цифрового суспільства, потребують створення сучасної правової системи в Україні, яка буде відповідати міжнародним правовим вимогам та стандартам.

З 2014 року Україною зроблені певні кроки з вдосконалення правової системи з цих напрямів:

- у 2014 році створено новий орган, відповідальний за впровадження електронного уряду – Державне агентство з питань електронного урядування України, яке інтегрувало державну політику у сфері інформатизації, формувало і використовувало національні електронні інформаційні ресурси для розвитку інформаційного суспільства.

- у грудні 2017 року було створено Державне підприємство «Електронне здоров'я» (результат розвитку проекту eHealth (МОЗ).

- у 2019 році, майже проривом став телефонний сервіс Дія (Держава і я), де можливо користуватися цифровими документами та публічними (державними) послугами через Інтернет.

Також значним є те, що Україна ратифікувала найважливіші правові акти, які розвивають і декларують інформаційні та цифрові права людини. Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, поряд з іншими, проголошувала інформаційні права і свободи особистості. Конвенція Ради Європи «Про захист прав людини і основних свобод», прийнята в Римі 4 листопада 1950 року, і Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства від 22 липня 2000 року - містять положення, що закріплюють інформаційні права і свободи.

Таким чином, є можливості створення правових умов для досліджень різних аспектів інноваційного розвитку та усебічних суспільних факторів, які впливають на інноваційні системи та сучасне цифрове суспільство.

Цифрові технології широко використовуються в сфері правоохоронної діяльності та криміналістичних дослідженнях.

Такими прикладами можуть бути:

1. Інфрарачервона спектроскопія з перетворенням Фур'є.

Фур'є-ІК-спектроскопія (Фур'є-ІКС) – це широко відома і перевірена технологія аналізу для ідентифікації невідомих хімічних речовин. Метод заснований на мікроскопічній взаємодії інфрачервоного світла з хімічною речовиною за допомогою процесу поглинання і в результаті дає набір діапазонів. Цей спектр діапазонів унікальний для хімічної речовини і служить «молекулярним відбитком», таким же унікальним, як і відбиток пальця.

Крім того, що Фур'є-ІКС – це широкозастосовний метод, в ній використовується аналіз властивих властивостей хімічної речовини. Завдяки цьому Фур'є-ІКС підходить для зіставлення з спектральною бібліотекою. За допомогою великої бази даних підхід зіставлення з спектральною бібліотекою дає можливість швидко ідентифікувати тисячі хімічних речовин на підставі їх унікального «молекулярного відбитка».

Прикладом обладнання, цього виду досліджень, може бути ІЧ-Фур'є спектрометр Nicolet iS10 розроблений для лабораторій контролю якості, аналітичних інспекцій та криміналістичних лабораторій. Особливість приладу – вбудовані можливості валідації, перевірки та тестування для забезпечення повної впевненості в результатах аналізу. Області застосування, якого є: екологія, криміналістика, ЛФП, нафтохімія і нафтопереробка, аналіз води, фармація, хімічна промисловість.

2. Спектрофотометрія з використанням аналітичних приладів Vanta – нової серії портативних XRF аналізаторів компанії Olympus. Аналізатор Vanta за декількох секунд аналізує хімічний склад, ідентифікує і сортирує сплави з великою достовірністю. Ці спектрометри дозволяють проводити дослідження в складних умовах, що дуже важливе для нашого часу. Використана технологія вимірювань, обробки інформації та швидкість і досконалість аналізу – сучасна відповідь на широке коло питань. Ще є такі фактори, що поєднують цей спосіб досліджень з цифровим суспільством – дружній користувачам інтуїтивно – зрозумілий програмний інтерфейс та можливість передачі даних з використанням Wi-Fi і Bluetooth® (опція), підтримка хмарних технологій.

Наведені приклади мають бути використаними в межах правової сфери суспільства. Вони мають бути законно правомірними та відігравати повноцінну роль в межах кримінальних проваджень та судочинства.

Список використаних джерел:

1. Вишневецька С. В. Проблеми трудового законодавства в умовах прекаризації та цифровізації зайнятості. Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 16 листопада 2018 р.) ; за заг. ред. К.Ю. Мельника. Харків.

2. Кравчук О. Трансформація соціально-трудових відносин в умовах формування мережевої економіки. Соціально-трудові відносини. Україна: аспекти праці. №6. 2014. С. 11–21. 1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>

2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-12. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12>.

3. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999 р. № 991-XIV. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=991-14>.

4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-I. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.

5. Шуміло І. А. Проблеми нормативно-правового забезпечення регіональної інноваційної політики / І. А. Шуміло // Форум права. 2008. № 3. С. 544–550. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08sjarip.pdf>.

6. Інструкція, щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 1-інновація "Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства", затверджена наказом Державного комітету статистики України від 01.10.2008 р. № 361. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1047-08>.

7. Висоцька І. Б. Стан та проблеми інноваційної діяльності промисловості / І. Б. Висоцька // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. Львів: НЛТУ України. 2008. Вип. 18.10. 316 с. С. 279–286.

Федулова С. О., д. е. н., проф.,
професор кафедри глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля

СВІТОВА ПІДТРИМКА РОЗСЛІДУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ В УКРАЇНІ: ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

Ні Україна, ні Росія не є державами-учасницями Римського статуту – договору 2002 року, який встановлює та регулює повноваження Міжнародного кримінального суду (МКС). При цьому треба відмітити, що Україна підписала Римський статут ще у 2000 році. Проте він так і не набув чинності. Римський статут так і залишається нератифікованим, незважаючи на те, що перешкода на шляху ратифікації була усунена в червні 2019 року, коли набули чинності зміни до ст. 124 розділу VIII Конституції. Таким чином, жодна з держав не має можливості передавати можливі злочини до суду. Проте Україна двічі заявляла, що визнає юрисдикцію суду за злочини, скоєні на її території, відповідно до статті 12(3) Статуту МКС. Перша декларація, подана урядом України, визнала юрисдикцію МКС щодо імовірних злочинів, скоєних на території України з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року. Друга декларація подовжила цей період на відкритій основі, щоб охопити триваючі імовірні злочини, скоєні протягом усього періоду на території України з 20 лютого 2014 року. 28 лютого 2022 року прокурор МКС оголосив, що буде

вимагати дозволу на відкриття розслідування ситуації в Україні на основі попередніх висновків Офісу МКС, що впливають з його попереднього дослідження та охоплюють будь-які нові підозрювані злочини, що підпадають під юрисдикцію суду. Міжнародний кримінальний суд створено у 2002 році з метою притягнути до відповідальності осіб, винних у найтяжчих міжнародних злочинах – геноцид, воєнні злочини, злочини проти людяності та агресія.

Здатність прокурора здійснювати юрисдикцію щодо злочинів за статтею 5, таких як воєнні злочини та злочини проти людства, впливає зі статей 12 і 13 Римський статут. Відповідно до статті 13 існує три ситуації, за яких МКС може здійснювати свою юрисдикцію. Перший – у ситуаціях, коли про імовірні злочини посилаються держави-учасниці. Як зазначалося, хоча Україна є підписантом Римського статуту, ні Україна, ні Росія не є стороною; це означає, що статут не є юридично обов'язковим для них, хоча згідно з міжнародним звичаєвим правом Україна має певні обмежені зобов'язання не порушувати об'єкт і мету договору. Росія відкликала свій підпис у 2016 році, фактично розірвавши свої зв'язки зі статутом.

Другим способом здійснення юрисдикції є передача стверджуваних злочинів до суду Радою Безпеки ООН відповідно до її повноважень. Цей шлях майже напевно є глухим кутом у зв'язку з можливістю використання свого права вето деякими країнами. Третьою і останньою підставою юрисдикції є власна прерогатива прокурора. Згідно зі статтею 13(с) прокурор може розпочати розслідування *proprio motu* («за власною ініціативою») у порядку, визначеному статтею 15. Процес відкриття розслідування починається з попереднього розгляду прокуратурою. Після вивчення отриманої інформації і будь-якої додаткової інформації, яку вимагають від держав, ООН, або навіть письмових чи усних свідчень, прокурор повинен визначити, чи є «розумні підстави» для початку розслідування. На цьому етапі прокурор може подати клопотання до Палати попереднього провадження, призначеної для розгляду справи, про дозвіл на повне розслідування. Палата попереднього провадження також має визначити, чи є розумні підстави для розгляду справи, а також чи сама справа підпадає під юрисдикцію суду. Якщо Палата дійшла висновку про відсутність розумних підстав, прокурор може продовжити подання додаткової інформації на розгляд палати. Однак, згідно зі статтею 12 статуту, юрисдикція за першим і третім варіантами може існувати лише тоді, коли відповідні країни або є сторонами статуту, або визнали юрисдикцію суду. У світлі визнання Україною юрисдикції необхідні умови для здійснення юрисдикції МКС дійсно є. З моменту оголошення прокурора про попереднє розслідування, станом на 2 березня 2022 р., 43 держав-учасниць передали звернення до суду.

Єдність міжнародної спільноти навколо вторгнення в Україну надала вкрай необхідний поштовх зусиллям МКС. Вторгнення в Україну також дало поштовх до обговорення того, як Сполучені Штати могли б

доповнити роботу МКС шляхом судового переслідування під керівництвом США. В цілому, США вже надає підтримку в розслідуванні, включаючи досвід та обмін розвідданими, кілька штатів також погодилися надати фінансову підтримку суду, а приватні компанії, такі як Microsoft, погодилися підтримати зусилля МКС щодо зберігання, аналізу та підтримки безпеки зібраних доказів. Експерти в США закликали відрядити прокурорів Міністерства юстиції та колишніх прокурорів у справах військових злочинів до Гааги для підтримки поточних розслідувань і забезпечення повного комплектування суду для майбутніх судових розглядів. Зараз правозахисники цілодобово працюють над тим, щоб зібрати, перевірити та зберегти цифрові докази атак, щоб колись притягнути винних до відповідальності. Все більше організацій, включаючи Bellingcat і Human Rights Watch, проводять онлайн-розслідування, використовуючи контент, який є загальнодоступним онлайн для всіх, і також відомий як «розвідка з відкритим кодом» (OSINT). Лабораторія доказів Amnesty International зосереджується на контенті, який демонструє напади на цивільні території чи інфраструктуру. Maxar Technologies створює супутникові фотографії високої роздільної здатності.

Witness та інші неурядові організації роками тиснуть на компанії соціальних мереж, щоб вони створили сховища доказів щодо можливих військових злочинів, щоб вони залишалися доступними для дослідників і слідчих з прав людини. Зараз одна берлінська організація під назвою Mnemonic спеціалізується саме на цьому. Спираючись на свій досвід створення цифрових записів воєн у Сирії, Судані та Ємені, зараз створює український архів. Кінцевою метою Witness, Amnesty і Mnemonic є в кінцевому підсумку дати можливість трибуналам, які розглядають воєнні злочини, використовувати ці цифрові докази.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. The International Criminal Court (ICC) (n.d.). Official website. Available at. URL : <https://www.icc-cpi.int/ukraine>.
3. Euronews. (n.d.). Official website. Available at/ URL : <https://www.euronews.com>.

Легеза Ю. М., інспектор 2 ДПРЧ 8 ДПРЗ
ГУ ДСНС в Дніпропетровській області

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Зміна «державоцентристської» ідеології на «людиноцентристську», визнання пріоритету служіння держави людині (публічно-сервісна діяльність) – це, безумовно, як зазначив С. Г. Стеценко, позитивні досягнення українського суспільства [1].

У працях українських правників у разі використання категорії «послуги» головний акцент робиться на юридичних аспектах, зокрема на адміністративній процедурі їх надання. Пояснити це можна тим, що першими вченими, які сформулювали теорію послуг в Україні, є, насамперед, представники науки адміністративного права (В. Б. Авер'янов, І. П. Голосніченко, С. В. Ківалов, І. Б. Коліушко, В. С. Куйбіда, А. О. Селіванов, В. П. Тимошук та ін.).

В. М. Гаращук стверджує, що те, що головними опонентами цієї теорії є також представники юридичної науки, які ставлять під сумнів саму можливість вживання категорії «послуги» стосовно діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування [2, с. 109–114], зумовило особливо жваві дискусії із цього питання в юриспруденції.

Так, Г. М. Писаренко та О. М. Буханевич зазначають, що сучасна доктрина адміністративного права, яка формується в Україні, передбачає деяке зміщення акцентів, нове розуміння «публічності», зумовлене поверненням до основних гуманітарних цінностей, до визнання та закріплення невід'ємних природних прав людини і громадянина [3, с. 22–23; 4, с. 25]. Зазначене положення закріплене і в Конституції України, яка проголосила необхідність переходу від пануючої у минулому ідеології домінування держави, державних інтересів над індивідуальними до ідеології служіння держави людині, гарантування, забезпечення і захисту державою основних прав та свобод людини і громадянина [3, с. 22–23; 4, с. 25].

Т. О. Гуржій, Т. О. Коломоєць та С. Г. Стеценко відносять суспільні відносини, що виникають у рамках надання адміністративних послуг, до предмета адміністративного права та вважають таку діяльність складником методу регулювання цієї галузі права [5, с. 23–24; 6, с. 11–13; 7, с. 19–26].

Т. О. Коломоєць, зазначає, що доцільніше використовувати термін «публічні послуги», а не «адміністративні послуги». На її думку, публічні послуги – це послуги, що надаються фізичним та юридичним особам державними органами щодо реалізації прав, свобод та законних інтересів у публічній сфері [8, с. 179].

Публічні послуги – це діяльність органів публічної адміністрації, що здійснюється за рахунок публічних коштів [9]. Таке визначення за суттю дуже близьке до визначення категорії «суспільна послуга» в європейському праві, але подане з погляду суб'єкта їх надання та джерела фінансування.

Публічні послуги за джерелом фінансування надання даного виду послуг, тобто виду бюджету, включають у себе адміністративні послуги, а ті у свою чергу поділяються на державні та муніципальні послуги.

Державні послуги – це послуги, що надаються органами державної влади (насамперед, виконавчої) та державними підприємствами, установами й організаціями. До числа державних послуг належать також послуги, які надаються недержавними організаціями в порядку виконання делегованих повноважень тощо. У цьому разі на перше місце для визначення природи послуги ставиться не безпосередній суб'єкт її надання, а суб'єкт, який несе за це відповідальність, та джерело фінансування надання даного виду послуг – державний бюджет [10, с. 149].

Муніципальні (комунальні) послуги – це послуги, що надаються органами місцевого самоврядування, комунальними підприємствами, установами й організаціями. Джерелом фінансування надання муніципальних послуг є місцевий бюджет.

О. М. Буханевич зазначає, що на відміну від поняття «адміністративні послуги» термін «публічні послуги» має ширше значення [4, с. 59]. О.М. Буханевич пояснює, що, насамперед, тим, що публічні послуги можуть надавати державні і недержавні структури, але головне, що їх об'єднує, – це зацікавленість суспільства в їх наданні, соціальна значимість [4, с. 60; 11, с. 12].

О. М. Буханевич стверджує, що поняття «публічні послуги», по суті, охоплює сфери суспільних відносин, які врегульовані і цивільним, і адміністративним правом [4, с. 60]. В цих сферах відбувається диференціація правового регулювання, яка зумовлена двома основними чинниками: суб'єктом надання послуги та змістом правовідносин, що при цьому виникають [4, с. 60].

Отже, саме публічний інтерес лежить в основі надання публічних послуг. Сучасне розуміння адміністративного права дає змогу з упевненістю стверджувати, що публічні послуги є частиною предмета адміністративного права.

Список використаних джерел:

1. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : [навч. посібник]. Київ : Атіка, 2007. 624 с.
2. Гаращук В. М. Управлінські послуги – новий інститут чи нова помилка? Вісник Академії правових наук України. 2001. № 3. С. 109–114.
3. Писаренко Г. М. Адміністративні послуги в Україні: організаційно-правові аспекти : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Одеська нац. юрид. академія. Одеса, 2006. 195 с.
4. Буханевич О. М. Теоретико-правові та праксеологічні засади надання адміністративних послуг в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ, 2016. 455 с.
5. Гуржій Т. О. Адміністративне право України : [навч. посібник] / Т. О. Гуржій. Київ : КНТ ; Х. : Бурун і К, 2011. 680 с.
6. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник]. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
7. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : [навч. посібник]. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Атіка, 2009. 640 с.
8. Коломоєць Т. О. Управлінські послуги в контексті взаємовідносин особи й органів місцевої влади в Україні: концептуальний і нормативний аспекти. Актуальні проблеми державного управління. 2002. Вип. 7. С. 178–182.

9. Проект Концепції «Адміністративні послуги – нова якість держави» / Центр політико-правових реформ / Тимошук В. П., Кірмач А. В. Оцінка якості адміністративних послуг. Київ : Факт, 2005. С. 37–47. URL: <http://pravo.org.ua/ua/about/books/ocinka-yakosti-admin-posl/>.

10. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Ін Юре, 2002. 668 с.

11. Публичные услуги и право : [науч.-практ. пособие] / под ред. Ю. А. Тихомирова. Москва : Норма, 2007. 416 с.

Чечельницька Г. В., канд.іст.наук,
доцент кафедри історії та теорії держави і права
Університету митної справи та фінансів

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ЄС

Зі зростанням інтенсивності міграційних потоків виникає потреба в ефективному обліку інформації щодо мігрантів, її швидкого збору й обробки. Відповідно, необхідним є практичне використання цифрових технологій у міграційних процесах: реєстрації та моніторингу великого обсягу даних щодо них, подолання проблеми цифрової нерівності між мігрантами та корінним населенням країн, які їх приймають. ЄС зорієнтований на створення та впровадження єдиного цифрового ринку: всебічного розвитку технологій електронного уряду, діяльність якого ґрунтується на пріоритетному збереженні даних у цифровому форматі, використанні інформаційно-комунікаційних технологій, орієнтація на цифрову інклюзію та цифрову безпеку персональних даних [1]. Цілі Цифрового порядку денного 2030 ЄС охоплюють фінансові, адміністративні та консалтингові послуги, цифрові робочі місця та підключені дані, розвиток цифрових магістралей, а також цифрові інноваційні “пісочниці”. Проте, потенціал застосування цифрових технологій у сфері регулювання міграційних процесів не використовується у повному обсязі через втручання у приватне життя та користування персональними даними людини. Також мігранти, зазвичай, не мають доступу до послуг, які надаються за допомогою цифрових технологій.

В ЄС відбувається збір широкого набору даних про мігрантів, які прямо або опосередковано забезпечують накопичення інформації щодо міграційних потоків, а також вимірювання декількох аспектів міграції, враховуючи й надання притулку та виду на проживання. Ці дані надають держави-учасниці ЄС на добровільній основі відповідно до правил ЄС [2]. Основними засобами дослідження міграційних процесів у ЄС з використанням цифрових технологій є *Електронна ідентифікація і Сервер довіри*, які використовуються для перевірки особи мігрантів, що важливо для визначення правових підстав доступу особи до конкретних послуг, забезпечення контролю послуг, адаптації послуг до потреб окремих осіб [3]; *Атлас міграції* – довідник, що містить огляд міграції та базу знань для

політиків, зацікавлених осіб, бізнесу, дослідників та широкої громадськості, об'єднує гармонізовані, оновлені та перевірені дані по демографії, міграції, притулку, інтеграції, та розвитку в ЄС, і клопотання про надання притулку, результати їх розгляду, вид на проживання, шенгенські візи, показники інтеграції для країн і територій, які не входять до складу ЄС [4]; *Портал знань* – це інтерактивний продукт, що демонструє базу даних про міграцію, демографію і пов'язану з ними політику, інформаційний каталог з веб-порталами та проектами у сфері міграції і суміжних з нею [5]; *Профілі міграції*, у яких кожен міграційний профіль – це набір компактної інформації ключових показників міграції, заснованої на статистичних даних по одній країні з багатьох джерел, що мають різні методологічні підходи: детальний аналіз тої чи іншої країни, з урахуванням міграційних потоків (виїзду/в'їзду), демографії, стресових факторів (аналізу причин міграції), перспективи регіону [6]; *Каталог інновацій даних* включає в себе інформацію CDR, геолокацію активності користувачів мережі, дані соціальних мереж у режимі реального часу, а також інформацію, зібрану і оброблену штучним інтелектом [7]; *Набір даних для інтеграції* візуалізує карти спільноти мігрантів в країнах ЄС, демонструє геолокацію громад за національністю або за країною походження, що дозволяє порівняти концентрацію, різноманітність та сегрегацію мігрантів у межах міст, а також допомагає директивним органам аналізувати і прогнозувати концентрацію мігрантів [8].

Таким чином, ефективне використання цифрових технологій, як джерело інформації для аналізу міграційної ситуації у ЄС, ґрунтується на відкритості й агрегації всіх даних національних статистичних установ країн, які входять до складу ЄС, а також телекомунікаційних компаній, наукового співтовариства, державних органів у сфері міграції.

Цифрові технології, які застосовуються при регулюванні міграційних процесів, спричиняють їх зміну. Причому це явище відбувається на кожному етапі міграції: трансформується мотивація майбутнього мігранта, автоматизується (з застосуванням державного регулювання і саморегулювання) порядок перетину адміністративних і державних кордонів мігрантами, створюються нові технологічні умови для інтеграції та адаптації мігрантів. Крім того, цифровізація здійснює незворотній вплив на міграцію, як науку: призначення нових інформаційних технологій для обробки демографічних і міграційних даних, дозволяє робити висновки про стан міграції, прогнозувати міграційні потоки, сформулювати управлінські рекомендації по контролю за міграційними процесами.

Список використаних джерел:

1. Falkner G., Plattner G. EU Policies and Populist Radical Right Parties' Programmatic Claims: Foreign Policy, Anti-discrimination and the Single Market. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. 2019. Vol. 58, no. 3. P. 723–739. URL: <https://doi.org/10.1111/jcms.12963> (date of access: 26.05.2022).

2. Carbajo Cascón F. “Hacia un nuevo marco normativo de los derechos de autor y derechos conexos en el mercado único digital”. *Revista Electrónica de Derecho*. 2019. No. 2. P. 1-10. URL: https://doi.org/10.24840/2182-9845_2019-0002_0001 (date of access: 26.05.2022).

3. Trust Services and Electronic identification (eID). URL : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/trustservices-and-eidentification>.

4. Atlas of Migration. URL : <https://bluehub.jrc.ec.europa.eu/migration/app/atlas.html>. (date of access: 26.05.2022).

5. KCMD Knowledge Portal. URL: <https://bluehub.jrc.ec.europa.eu/portal/>. (date of access: 26.05.2022).

6. Migration Profiles. URL: https://ec.europa.eu/knowledge4policy/migration-demography/migration-profiles_en (date of access: 26.05.2022).

7. Big Data for migration alliance. URL: <https://data4migration.org/>.

8. Maps of migrants communities in cities. URL: https://ec.europa.eu/knowledge4policy/visualisation/mapsmigrants-communities-cities_en. (date of access: 26.05.2022).

Сушко С. В., магістр права,

помічник адвоката в Адвокатському об'єднанні «Новум»

Лютіков П. С., д. ю. н., проф.,

професор кафедри публічного та приватного права

УКЛАДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ В ЕЛЕКТРОННОМУ ФОРМАТІ

Суб'єкти підприємницької діяльності мають постійно пристосовуватись до змін навколишнього середовища з метою забезпечення ефективності здійснюваної ними господарської діяльності.

З 2000-х років в світі почала активно розвиватись мережа Інтернет, яка дозволяла людям більш активно комунікувати між собою, а сам Інтернет став доступним для значної кількості людей та набрав величезної популярності. В зазначених умовах, суб'єкти господарювання розпочали використовувати мережу Інтернет та засоби електронної комунікації з метою ведення господарської діяльності, в тому числі і з метою укладення договорів.

В межах даних тез, з урахуванням обмежень, стисло розглянемо питання укладання договорів в електронному форматі.

Відносини, пов'язані з електронним документообігом та використанням електронних документів, регулюються Конституцією України, Цивільним кодексом України, законами України "Про інформацію", "Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах", "Про державну таємницю", "Про електронні комунікації", "Про обов'язковий примірник документів", "Про Національний архівний фонд та архівні установи", а також іншими нормативно-правовими актами, серед яких виділимо найголовніші.

Так, в 2003 році був прийнятий Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг», який встановлює основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів.

Додатково у 2015 році було прийнято Закон України «Про електронну комерцію», яким визначено організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції в Україні, встановлено порядок вчинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-комунікаційних систем та визначено права і обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції.

Варто зазначити, що за загальним правилом, електронні правочини вчиняються на основі відповідних пропозицій (оферт).

Також, за загальним правилом, електронний договір укладається і виконується в порядку, передбаченому Цивільним та Господарським кодексами України, а також іншими актами законодавства. При цьому, відповідним чином укладений та підписаний електронний договір, вважається таким, що за правовими наслідками прирівнюється до договору, укладеного у письмовій формі.

Пропозиція укласти електронний договір має містити істотні умови, передбачені діючим законодавством для договорів та виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття і може бути зроблена шляхом надсилання комерційного електронного повідомлення або-ж розміщення пропозиції (оферти) у мережі Інтернет або інших інформаційно-комунікаційних системах. Пропозиція укласти електронний договір, текст електронного договору, електронні повідомлення укладаються державною мовою. Проте, за бажанням покупця та за згодою сторін електронний договір може укладатися іншою мовою.

Важливим є факт того, що ч. 2 ст. 11 ЗУ «Про електронну комерцію» передбачені додаткові умови, які може містити електронний договір. Вони в основному стосуються порядку підтвердження акцепту електронного договору.

Особі, якій адресована пропозиція укласти електронний договір (оферта), має надаватися безперешкодний доступ до електронних документів, що включають умови договору, шляхом перенаправлення (відсилання) до них.

Електронний договір укладається шляхом надсилання пропозиції його укласти (оферти) однією стороною та її прийняття (акцепту) другою стороною, та є укладеним з моменту одержання особою, яка направила оферту, акцепту в порядку, визначеному ЗУ «Про електронну комерцію».

У разі якщо укладення електронного договору відбувається в інформаційно-комунікаційній системі суб'єкта електронної комерції, зазначена система має передбачати технічну можливість особи, якій адресована така пропозиція, змінювати зміст наданої інформації до моменту прийняття пропозиції. При цьому, з метою прийняття пропозиції укласти договір особа, що надає акцепт має ідентифікуватися в такій системі та надати відповідь про прийняття пропозиції.

Важливим юридичним фактом є те, що місцем укладення електронного договору є місцезнаходження юридичної особи або місце фактичного проживання фізичної особи, яка є продавцем (виконавцем, постачальником) за укладеним договором. Це має важливе значення у випадку необхідності звернення до суду.

Додатково, необхідно зазначити, що учасники відносин у сфері електронної комерції зобов'язані забезпечити захист персональних даних, що стали їм відомі з електронних документів (повідомлень) під час вчинення електронних правочинів, у порядку, передбаченому Законом України "Про захист персональних даних".

Покупець повинен отримати підтвердження вчинення електронного правочину у формі електронного документа, квитанції, товарного чи касового чека, квитан, талона або іншого документа, який має містити відомості встановлені ч. 11 ст. 11 ЗУ «Про електронну комерцію» у момент вчинення правочину. Зазначене не поширюється на правочини пов'язані з одноразовим наданням інформаційних електронних послуг або послуг проміжного характеру в інформаційній сфері, оплата яких здійснюється дистанційно.

Також важливим є те, що якщо відповідно до акта цивільного законодавства або за домовленістю сторін електронний правочин (в тому числі і договір) має бути підписаний сторонами, моментом його підписання є використання електронного підпису або електронного цифрового підпису відповідно до Закону України "Про електронний цифровий підпис", за умови використання засобу електронного цифрового підпису усіма сторонами електронного правочину, електронного підпису одноразовим ідентифікатором, визначеним ЗУ «Про електронну комерцію» або-ж аналога власноручного підпису (факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, іншого аналога власноручного підпису) за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідних аналогів власноручних підписів.

При цьому варто визнати, що в ЗУ «Про електронну комерцію» міститься певний архаїзм – в чинній редакції зазначеного Закону є посилання на ЗУ «Про електронний цифровий підпис», який втратив чинність ще 07.11.2018 р. на підставі ЗУ «Про електронні довірчі послуги».

Таким чином, положення ЗУ «Про електронну комерцію» вже майже протягом 5 років вимагають оновлення у зв'язку з зміною законодавства.

На думку співавторів тез, до моменту приведення у відповідність до сучасної нормативної бази, положення ЗУ «Про електронну комерцію», в частині, яка стосується відсилочних до ЗУ «Про електронний цифровий підпис» норм, буде логічним застосування, за аналогією закону, норм ЗУ «Про електронні довірчі послуги».

Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти до обґрунтованого висновку про те, що діючим законодавством України передбачена можливість укладення суб'єктами господарювання електронних договорів, які мають силу договору укладеного в письмовій формі.

Слід визнати те, що порядок укладання електронних договорів в Україні не є занадто складним і в умовах майже тотальної цифровізації є доступним як для суб'єктів господарювання так і для фізичних осіб-клієнтів.

Водночас діючі норми Закону України «Про електронну комерцію», які фактично є основними в питанні як здійснення комерційної діяльності в мережі Інтернет в цілому, так і в питанні укладення електронних комерційних договорів в частині, потребують гармонізації з нормами діючого в Україні законодавства та подальшого поліпшення норм.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про електронні документи та електронний документообіг : редакція від 01.01.2022 р. (чинний) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>;

2. Закон України Про електронну комерцію : редакція від 01.01.2022 р. (чинний) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#top>;

3. Закон України Про електронний цифровий підпис : редакція від 07.11.2018 р. (втратив чинність) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15#Text>;

4. Закон України Про електронні довірчі послуги : редакція від 01.01.2022 р. (чинний) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.

Новікова Д. М., здобувач вищої освіти
Криворізького факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕМІСІЇ ТА ОБІГУ ВІЙСЬКОВИХ ОБЛІГАЦІЙ В УКРАЇНІ

На внутрішніх та зовнішніх фінансових ринках Україна останнім часом шукає економічної підтримки. Одним із засобів залучення додаткового капіталу є так звана військова облігація. Розміщення військової облігації розпочалося після ухвалення Урядом України постанови від 25 лютого 2022 року № 156 «Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації», в якій окреслено намір залучити до 400 млрд. грн. [1]. Йдеться про військову облігацію, яка насправді є варіантом більш відомої внутрішньої державної позики.

Відповідно до Закону України «Про ринок капіталу та організовані товарні ринки» ці цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому ринку капіталу, що підтверджує зобов'язання України повернути власникам облігацій їх номінальну вартість та виплатити дохід відповідно до умов розміщення. Інакше кажучи, держава фактично позичає гроші на певний період часу, потім виплачує встановлену норму прибутку і повертає гроші, отримані від вкладника цінних паперів. Насправді, це впливає з того, що передбачено в ст. 11 Закону України «Про ринок

капіталу та організовані товарні ринки», юридичне визначення облігацій як цінних паперів, що засвідчують позикові відносини між власниками облігацій (інвесторами) та їх суб'єктом, який здійснює первинне розміщення облігацій – емітентом [2].

Отже, військові облігації, як і інші облігації внутрішньої державної позики, є цінними паперами, які підтверджують зобов'язання української держави повернути кошти, позичені від інвесторів, та виплатити відповідний дохід протягом періоду використання цих коштів. Інакше кажучи, наша країна є боржником за зобов'язаннями військових облігацій. Стаття 16 Закону України «Про ринок капіталу та організовані товарні ринки» відокремлює випуск державних облігацій та операції, пов'язані з їх розміщенням і погашенням, від аналогічних процедур щодо інших інструментів інвестування. Розміщення державних облігацій є частиною бюджетного процесу: усі витрати, пов'язані з розміщенням та погашенням облігацій, несе державний бюджет [2]. Також не слід забувати, що, як і інші облігації внутрішньої державної позики, військові облігації є цінними паперами, які є індивідуально оборотоздатними об'єктами цивільних прав. Власники військових облігацій мають право продавати, дарувати або іншим чином розпоряджатися ними протягом усього життя.

Необхідно наголосити, що всі державні облігації випускаються в бездокументарній формі. Отже, розміщення військових облігацій здійснюється за таким принципом «Міністерство фінансів (емітент) – Національний банк (організатор депозитарій) – первинний дилер (фінансова установа) – брокер – інвестор (фізична або юридична особа)» [3]. Облігації розповсюджуються шляхом первинного розміщення та дорозміщення. Через первинне розміщення випускаються нові облігації, які залежно від умов розміщення та кількості прав, наданих їх власникам, ще не перебувають в обігу. Облігації в обігу, які відповідають умовам випуску, розподіляються шляхом розподілу.

Міністерство фінансів України повідомило, що залучені з держбюджету кошти військових облігацій використовувалися для забезпечення безперебійного забезпечення державних фінансових потреб, у тому числі соціальних та оборонних, в умовах воєнного стану [4].

Національний банк України також сприяв лібералізації випуску військових облігацій, спрощуючи механізми виявлення та перевірки покупців та призупиняючи регулярні та позапланові виїзні перевірки банків та небанківських установ для контролю за фінансовим регулюванням, дотриманням валютного та санкційного законодавства. Рішення затверджено постановою правління Національного банку України від 23.03.2022 р. № 60 [5].

Отже, операції з військовими облігаціями на вторинному ринку здійснюються через фінансові компанії, які професійно працюють на ринку капіталу. Безсумнівно, що купівля військових облігацій – справа кожного українця, але слід зазначити, що держава зробила інвестиції в цей актив доступними для простих українців або громадян інших країн, які хочуть підтримати нашу країну протягом нелегкого часу.

Список використаних джерел:

1. Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації»: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2022 року № 156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2022-%D0%BF#Text>.
2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. №3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.
3. Кужелєв М. О., Стабіас С. М. Пріоритети розвитку ринку корпоративних цінних паперів в Україні: монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 176 с.
4. Міністерство фінансів України: Офіційний сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
5. Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану: Постанова правління Національного банку України від 23.03.2022 р. № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0060500-22#Text>.

Марченко О. Д., аспірант
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Однак оскільки поняття «суб'єкт владних повноважень», уперше закріплене в КАС України, не отримало належного й вичерпного обґрунтування адміністративно-правовою наукою чи національним законодавством, то відповідного розкриття потребують сутність цього поняття та характерні ознаки таких суб'єктів. На нашу думку, аргументація змісту поняття «суб'єкт владних повноважень» дасть змогу уникнути плутанини під час визначення конкретного позивача чи відповідача. У зв'язку із запровадженням судового розгляду та вирішенням публічно-правових спорів необхідне визначення вичерпного обсягу прав та обов'язків, якими наділяються суб'єкти владних повноважень, а також розкриття особливостей реалізації цими суб'єктами процесуальних прав та обов'язків.

Певна річ, що для вітчизняної правничої науки проблема суб'єктів владних повноважень не є новою. Особливостям правового статусу цих суб'єктів, їх функціонуванню присвячено чимало наукових праць, зокрема, таких науковців, як В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, А. Т. Комзюк, В. Ф. Погорілко, В. С. Стефанюк, М. М. Тищенко.

Проте ці та інші численні дослідження юридичної природи суб'єктів владних повноважень, як правило, або здійснювались у межах конституційного чи адміністративного права, що, природно, зумовило розкриття особливостей суб'єктів владних повноважень виключно з позицій матеріального права, або ж питання процесуального статусу суб'єктів владних повноважень розв'язувались науковцями лише в контексті іншої, більш широкої проблеми [2].

Попри значну кількість проведених наукових досліджень особливостей суб'єктів владних повноважень та з огляду на низку новацій, запроваджених КАС України, у контексті процесуально-правової науки належного опрацювання потребує проблема правового статусу цих суб'єктів. Відтак маємо на меті, по-перше, з'ясувати особливості правового регулювання статусу суб'єктів владних повноважень в адміністративному процесі, а по-друге, визначити притаманні такому статусу характерні риси.

Принципово важливим для правильного розкриття юридичної природи правового статусу суб'єктів владних повноважень в адміністративному процесі є однозначне визначення змісту поняття «суб'єкт владних повноважень».

Узагальнення цього поняття, закріпленого в п. 7 ч. 1 ст. 3 КАС України [1], дає змогу зробити висновок, що таким суб'єктом треба вважати:

1) орган законодавчої влади - Верховну Раду України (ст. 75 Конституції України);

2) органи виконавчої влади - Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи виконавчої влади (ст. ст. 113, 118 Конституції України, закони України «Про Кабінет Міністрів України», «Про місцеві державні адміністрації»);

3) органи судової влади - Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції (ст. 124 Конституції України, закони України «Про Конституційний Суд України», «Про судоустрій і статус суддів»);

4) прокуратуру України (ст. 121 Конституції України, Закон України «Про прокуратуру»);

5) органи місцевого самоврядування – сільські, селищні, міські, районні, обласні ради (ст. 140 Конституції України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»);

б) посадову чи службову особу зазначених вище органів;

7) інших суб'єктів під час здійснення ними владних управлінських функцій, наприклад, будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення, громадські формування з охорони громадського порядку й державного кордону (ст. 140 Конституції України, закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»).

Наведений перелік суб'єктів владних повноважень та нормативно-правових актів, що врегульовують їх діяльність, дає змогу зробити певні попередні висновки.

По-перше, такий перелік є досить значним, що лише ускладнює визначення конкретного суб'єкта як однієї зі сторін адміністративного процесу. Доступність правосуддя, зокрема й в адміністративних справах, має забезпечуватись простотою та зрозумілістю процесуального законодавства, однак досить неоднозначний і широкий зміст поняття «суб'єкт владних повноважень», на нашу думку, перешкоджає здійсненню принципу доступності правосуддя, робить ускладненою чи навіть неможливою реалізацію пересічними громадянами судового захисту власних законних прав, свобод та інтересів.

Відтак можна запропонувати власне розуміння поняття «суб'єкт владних повноважень»: уповноважений державою суб'єкт (орган, підприємство, установа, організація, посадова чи службова особа), який на основі та згідно із чинним законодавством здійснює управлінський чи регулятивний вплив як на суспільство загалом, так і на його окремі елементи (групи, інститути тощо).

По-друге, первісно правовий статус деяких суб'єктів владних повноважень в адміністративному процесі закріплений у Конституції України та в законах і підзаконних актах України.

Отже, цей статус урегульований нормами матеріального й процесуального права. Наприклад, згідно зі ст. 40 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» Кабінет Міністрів України може бути позивачем та відповідачем у судах загальної юрисдикції, інтереси якого в судах загальної юрисдикції представляє Міністерство юстиції України, якщо інше не передбачено законами або актами Кабінету Міністрів України [3, с. 15].

Однак якщо адміністративно-процесуальний статус деяких суб'єктів владних повноважень (Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади, посадових чи службових осіб зазначених вище органів) певним чином регламентується одночасно і матеріальними, і процесуальними нормативно-правовими актами, то статус інших суб'єктів (Верховної Ради України, Конституційного Суду України та судів загальної юрисдикції, посадових чи службових осіб цих та інших органів) безпосередньо визначений лише в КАС України.

Узагальнюючи положення КАС України (глави 5 розділу II), які закріплюють статус учасників адміністративного процесу, можемо зробити висновок, що серед цих учасників суб'єкти владних повноважень утворюють дві групи осіб, які беруть участь у справі:

1) з метою захисту власних прав, свобод та інтересів (сторони - позивач і відповідач; треті особи) (ст. 47 КАС України);

2) з метою захисту прав, свобод та інтересів інших осіб (представники сторін і третіх осіб, органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи й інтереси інших осіб у суді) (ст. ст. 56, 60 КАС України).

Отже, суб'єкти владних повноважень в адміністративному процесі наділені певним обсягом адміністративно-процесуальної правоздатності й адміністративно-процесуальної дієздатності, які в сукупності дають змогу цим суб'єктам набувати та реалізовувати статус сторін, третіх осіб, осіб, яким законом надано право захищати в суді права, свободи та інтереси інших осіб.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар / за ред. С. В. Ківалова, О. І. Харитонової. Харків, 2005. 452 с.

2. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ, 2002. 234 с.

3. Коваль О. Ю. Поняття суб'єкта владних повноважень та його компетенція. URL : <https://elibrary.ru/item.asp?id=28305843>.

Батраченко Т. С., к.ю.н.

доцент кафедри правоохоронної діяльності

Університету митної справи та фінансів

ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КІБЕРЗЛОЧИННІСТЮ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Активний розвиток кібертехнологій в останні роки так само активно спонукає і можливості для вчинення злочинів онлайн та у сфері інформаційних технологій. В останнє десятиліття у світі відбувається активний розвиток інформаційних технологій у багатьох сферах соціуму серед яких економічна складова держави, цифровізація простору діяльності державної та місцевої органів влади. Однак, зі стрімким розвитком цифровізації суспільства все частіше з'являються посягання на кібербезпеку в Мережі. Крім того, за останні п'ять років зросла кількість кіберзлочинів в Україні в двічі [1]. Таким чином, наразі існує ситуація відповідно до викликів сучасності необхідність враховувати не тільки наявне правове регулювання таких правовідносин, але і ефективне запобігання та боротьбу зі злочинністю судовими та правоохоронними органами у сфері кібербезпеки.

Кіберзлочинність є новим та специфічним явищем злочинної діяльності. Саме цей факт вимагає від судових та правоохоронних органів застосування нових, особливих засобів та методів їх виявлення, розслідування та судового розгляду щодо них. Однак, як свідчить практика, правоохоронні органи та суди щодо питання кримінального провадження кіберзлочинів часто діють за старими, усталеними практиками, що в даному випадку не сприяють зібранню доказової бази чи об'єктивного вирішення справи. Так, ухвала слідчого судді Печерського

районного суду м. Києва 28.11.2016 у справі № 757/58671/16-к про накладення арешту на грошові кошти, розташовані на рахунках (ідентифікаторах) електронної платіжної системи «Вебмані.юей», скасувати який вдалося лише завдяки грамотній позиції адвоката, який доніс до суду розуміння того, що рахунки «Вебмані.юей» не містять грошових коштів, оскільки ця платіжна система не передбачає обігу грошових коштів, тому фактично на вказаних рахунках розміщена інформація про облік та електронний обмін титульних знаків, які мають виражену вартість у грошовому еквіваленті і якими користувачі системи можуть здійснювати оплату за товари та послуги тощо, але аж ніяк не грошові кошти [2].

Крім того, правоохоронні органи часто просто не володіють відповідним рівнем знань та належної підготовки для правильної кваліфікації кіберзлочинів і початку ефективного їх розслідування, тому, при отриманні інформації про вчинення злочину даного виду зволікають із внесенням відомостей до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань. Так, досить поширеною є злочинна практика з порушення авторського права, відповідальність за яке, передбачена ст. 176 КК України, зокрема, використання комп'ютерної програми (яка відповідно до законодавства, охороняється як літературний твір) без дозволу власника іншою особою для створення аналогічної власної комп'ютерної програми, по суті з ідентичним «front end».

Широкого резонансу набуло кримінальне провадження з розслідування кіберзлочину так званої «бот-мережі Avalanche», яке, з позиції сторони захисту розпочато щодо підозрюваних осіб лише на підставі двох співпадінь – професійної робочої діяльності та доволі поширеного в мережі нікнейму. У цьому випадку через неправомірні дії недобросовісних правоохоронців, кіберзлочин став засобом для підвищення показників роботи відповідного структурного підрозділу правоохоронного органу чи навіть для самопіару [2].

Таким чином, з врахуванням наявних прогалин у діяльності судових та правоохоронних органів у сфері боротьби з кіберзлочинністю, вирішення чи подолання цих проблем має бути насамперед спрямоване на ряд заходів серед яких є потреба у розробці окремих криміналістичних методик розслідування кіберзлочинів, з врахуванням останніх тенденцій щодо типових способів вчинення даного виду злочинів. Забезпечення належної фахової підготовки правоохоронців та суддів, до обов'язків яких належить розслідування кіберзлочинів та розгляд судових справ щодо них. На основі досвіду ЄС та США існує потреба в розробці вітчизняного законодавства у сфері кіберзлочинності, внесенням відповідних змін у кримінальне процесуальне законодавство України, зокрема щодо врахування особливостей оцінки судом електронних доказів, як таких, що найчастіше фігурують у кримінальних провадженнях з розслідування кіберзлочинів [3].

Отже, наразі наша країна перебуває на початковому етапі впровадження інституцій та механізмів у сфері кібербезпеки, проте певну законодавчу базу вже створено – необхідно лише її дотримуватися та розвивати. Варто сподіватись, що чинна державна влада не зупиниться на досягнутому і завдяки ефективній розробці законодавства у сфері кібербезпеки та участі у міжнародній співпраці з питань кібербезпеки буде створено ефективний механізм з боротьби та запобігання кіберзлочинності у нашій державі.

Список використаних джерел:

1. Опендатабот. За останні п'ять років кількість кіберзлочинів в Україні зросла вдвічі. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/374-hackers>
2. Карчевська Г.Р. Кіберзлочинність- правовий аспект. Українське право. URL: https://ukrainepраво.com/legal_publications/essay-on-it-law/it_law_karachevska_cybercrime
3. Батраченко Т.С. Правове регулювання відповідальності за кіберзлочини в Україні // XII Міжнародна науково-практична конференція «Modern directions of scientific research development»: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Chicago 18–20 may 2022). Chicago, 2022. P.854

Шустрова К. В., к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
Криворізького факультету Національного університету
«Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Основні права людини та громадянина в інформаційній сфері закріплені в Конституції України та в інших нормативно-правових актах. Найважливішими в інформаційному плані виступають норми ст. ст. 32, 34, 35 Конституції України, які гарантують право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на свободу світогляду і віросповідання. Право на інформацію передбачено також в ст. 5 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

Такі положення відповідають загальним засадам міжнародно-правового регулювання права людини на інформацію. Зокрема, відповідно до ст.19 Загальної декларації прав людини, кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу

безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів. Всі права визначені Декларацією є невідчужуваними і непорушними, але не зважаючи на це, цим міжнародним правовим актом передбачені випадки обмеження прав людини і громадянина. Так, людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві [2].

Подібне право на відступ від своїх зобов'язань містяться і в інших міжнародних актах. Так, відповідно до Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що відносно користування тими правами, що їх та чи інша держава забезпечує відповідно до цього Пакту, дана держава може встановлювати тільки такі обмеження цих прав, які визначаються законом, і лише остільки, оскільки це є сумісним з природою зазначених прав, і виключно з метою сприяти загальному добробуту в демократичному суспільстві [3]. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, передбачає, що під час надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується, держави-учасниці цього Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом тільки в такій мірі, в якій це диктується гостротою становища, при умові, що такі заходи не є несумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження [4].

Ключовим моментам у механізмі обмеження прав людини в інформаційній сфері виступає виникнення загрози для життя нації, яка повинна бути реальною, прямою та мати виключний характер. Це можуть бути ситуації надзвичайного стану політичного характеру (збройні конфлікти і конфлікти неміжнародного характеру, включаючи громадянські війни, національно-визвольні війни; внутрішні заворушення серйозні загрози громадському порядку, підризна діяльність), стихійні лиха, економічні кризи тощо.

Такою ситуацією в Україні стали воєнні дії, які розпочались 24 лютого 2022 року з нападом Російської Федерації на Україну, у зв'язку з чим, був тимчасово введений в Україні воєнний стан. Відповідно до Указу Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні

для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" [1]. Так, під час введення таких особливих адміністративно-правових режимів органам державної влади дозволяється додатково застосовувати адміністративні заходи у вигляді заборони або обмеження мовлення телерадіоканалів. Заходи правового режиму воєнного стану передбачають також застосування таких засобів обмеження прав на доступ до інформації: 1) урегулювання у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, роботу підприємств телекомунікацій, поліграфічних підприємств, видавництва, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та засобів масової інформації, а також використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; забороняти роботу приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі; 2) у разі порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, вилучати у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян телекомунікаційне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку; 3) вживати додаткових заходів щодо посилення охорони державної таємниці тощо [5].

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 29.05.2022).
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 29.05.2022).
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 29.05.2022).
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 29.05.2022).
6. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 29.05.2022).

Іванюк О. М., здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

КОНЦЕПЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Упродовж найближчих кількох років питання прозорого та раціонального використання бюджетних коштів в Україні буде стояти особливо гостро в контексті подачі урядом документів на отримання Україною статусу країни-кандидата в Європейський Союз. Тому, питання систематизації та удосконалення законодавства у сфері бюджетного процесу має бути одним з напрямів оптимізації державної системи України на шляху до нових історичних етапів нашої держави.

Використання програмно-цільового методу забезпечує планування державного та місцевих бюджетів на середньострокову перспективу, перехід від практики «утримання» бюджетних установ до надання якісних послуг для населення, використання коштів бюджету в оптимальному форматі, досягнення значних економічних і соціальних ефектів. Відкритий доступ до документів програмно-цільового методу дає змогу громадськості оцінити рівень ефективності надання як суспільних, так і гарантованих соціальних послуг.

Законодавчо-правовою підставою для запровадження програмно-цільового методу як на державному, так і на місцевому рівнях є Бюджетний кодекс України (а саме ст. 20 «Застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі») та Концепція застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі [1, 2]. На рівні місцевих бюджетів програмно-цільовий метод застосовується на підставі Наказу Міністерства фінансів України «Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів» [3].

Концепція визначає мету та основні принципів застосування програмно-цільового методу. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі – це метод управління бюджетними коштами для здобуття конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу. Метою впровадження програмно-цільового методу є встановлення безпосереднього зв'язку між обсягом виділених бюджетних коштів та результатами їх використання.

Складовим програмно-цільового методу, що дозволяють вчасно попередити про можливі проблеми, пов'язані з виконанням бюджету, а також розробити заходи для покращення якості надання суспільних послуг й підвищення ефективності видатків місцевих бюджетів, є моніторинг та оцінка ефективності виконання бюджетних програм. Моніторинг надає можливість на систематичній основі відслідковувати хід виконання програми, результати діяльності розпорядника бюджетних коштів, якість надання бюджетних послуг.

Дані, які отримані в ході моніторингу, є основою для здійснення оцінки ефективності бюджетної програми, яка передбачає: аналіз відповідності поставлених завдань меті бюджетної програми; аналіз відповідності результативних показників поставленим завданням та меті бюджетної програми; визначення причини неефективного чи недостатньо ефективного виконання бюджетної програми.

На рівні місцевого бюджету одна програма може виконуватися різними розпорядниками коштів. Міністерство фінансів розробило Методику здійснення порівняльного аналізу ефективності бюджетних програм, які виконуються розпорядниками коштів місцевих бюджетів [4]. Така методика дає можливість співставлення ефективності використання коштів різними розпорядниками за однією бюджетною програмою.

Аналіз бюджетної програми базується на основі середніх індексів виконання результативних показників бюджетної програми. Для їх розрахунку використовуються показники ефективності та якості (разом по загальному та спеціальному фондах), що характеризують виконання бюджетної програми.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення 30.05.2022).

2. Концепція застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. N 538-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80#Text> (дата звернення 30.05.2022).

3. Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів : Наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2014 № 836. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1103-14> (дата звернення 30.05.2022).

4. Методика здійснення порівняльного аналізу ефективності бюджетних програм, які виконуються розпорядниками коштів місцевих бюджетів : Лист Міністерства фінансів України від 19.09.2013 року № 31-05110-14-5/27486. URL : https://www.ibser.org.ua/sites/default/files/lyst_mfu_vid_19.09.2013_udoskonalena_metodyka.pdf (дата звернення 30.05.2022).

Капітаненко Н. П., д.ю.н., доц.,
професор кафедри менеджменту організацій
та управління проектами
Інженерного навчально-наукового
інституту ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ОСІБ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний цивілізаційний розвиток характеризується посиленням значення результатів інтелектуальної діяльності в усіх сферах суспільства. Рівень економіки високотехнологічних держав свідчить, що вирішальним чинником інноваційної економіки є об'єкти права інтелектуальної власності. Разом з тим, економіку країни неможливо уявити без системи захисту результатів інтелектуальної діяльності [1, с. 370].

Введення в Україні воєнного стану у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України відповідно до Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. та Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 зумовило тимчасове, на період дії правового режиму воєнного стану, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також введення тимчасово обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

За таких обставин надзвичайно важливо створити правові механізми захисту інтересів осіб у різних секторах суспільного життя, зокрема у сфері інтелектуальної власності. Держава має не допустити втрати прав інтелектуальної власності у період дії воєнного стану, мінімізувавши вплив негативних факторів та наслідків на економічний розвиток дії вказаного стану.

Відповідно до Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» від 01 квітня 2022 р. [2] були внесені зміни до вітчизняного законодавства щодо регулювання відносин у галузі інтелектуальної власності.

По-перше, зупиняється перебіг строків для вчинення дій, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедур набуття цих прав, визначених законами України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р., «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р., «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» від 05 листопада 1997 р., «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р., «Про

правову охорону географічних зазначень» від 16 червня 1999 р., «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 р. З дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, перебіг цих строків продовжується з урахуванням часу, що минув до їх зупинення. Передбачені прийнятим Законом України правила зупинення перебігу строків не тягнуть за собою зупинення дії свідоцтва, патенту, якими засвідчується виникнення прав інтелектуальної власності відповідно до законодавства, а також відповідних прав інтелектуальної власності. Під час дії воєнного стану права інтелектуальної власності продовжують діяти і реалізуються суб'єктами права інтелектуальної власності у повному обсязі відповідно до чинного законодавства.

По-друге, фізичні особи та/або юридичні особи мають право подати документи (заяви, клопотання, заперечення, відповіді тощо), подання яких передбачено зазначеними вище законами України та нормативними актами Національного органу інтелектуальної власності (НОІВ), не пізніше 90 днів з дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, без сплати зборів за поновлення, подовження або продовження строків, передбачених вказаними законами та Порядком сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 року № 1716.

По-третє, заявки на об'єкти промислової власності, заяви про опублікування відомостей про передачу права або видачу ліцензії, та інші документи, що подаються разом із ними, заяви та клопотання про припинення дії охоронного документа подаються в електронному вигляді на електронну адресу НОІВ (Укрпатенту) office@ukrpatent.org за наявності кваліфікованого електронного підпису. Заявки на державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, клопотання про внесення змін до Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права та Державного реєстру договорів, які стосуються права автора на твір, клопотання про видачу дубліката свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір подаються на електронну адресу НОІВ (Укрпатенту) copyright@ukrpatent.org, за наявності кваліфікованого електронного підпису. Заяви чи скарги відповідно до Закону України «Про звернення громадян», адвокатські запити, а також запити, що не стосуються заявок або реєстрацій, приймаються на електронну адресу НОІВ (Укрпатенту) office@ukrpatent.org. (відповіді – електронною поштою).

Отже, забезпечення належної охорони інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності та інтелектуального ресурсу у період дії воєнного стану є свідченням підтримки державою національних авторів та винахідників, інноваційного бізнесу, а також однією з умов залучення інвестицій в Україну.

Список використаних джерел:

1. Капітаненко Н. П. Адміністративні правопорушення у сфері реалізації права інтелектуальної власності: загальна характеристика. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 370–374.

2. Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» від 01 квітня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-IX#Text>

Коросташова І. М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів

ЕЛЕКТРОННІ ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ (ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ): ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В епоху цифровізації з'явилося багато засобів, що прискорюють певні процеси та підвищують ефективність діяльності. З входженням Інтернету у повсякденне життя людини в Україні постало й питання правового регулювання електронного документообігу, тому у 2003 році, було прийнято Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [1], дія якого поширюється на відносини, що виникають у процесі створення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, оброблення, використання та знищення електронних документів.

Розвиток науково-технічного прогресу й зокрема цифрових технологій сприяли тому, що у взаємозв'язку людина – публічна влада, з'явилися нові методи та засоби спілкування. І хоча Інтернет увійшов у наше життя досить давно і з 2003 року існували правові засади електронного документообігу в країні, норма, що передбачає можливість листування між громадянами та органами публічної влади, в тому числі й з правоохоронними органами, з'явилася у Законі України «Про звернення громадян» лише у 2015 році.

Так ч. 6 ст. 5 вищевказаного закону передбачено, що «...Письмове звернення також може бути надіслане з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення)» [2].

Вимоги до такого звернення є практично такими ж, як і до письмового звернення. Однак додатковими вимогами до електронного звернення законодавець визначив те, що в ньому: «...також має бути зазначено електронну поштову адресу, на яку заявнику може бути надіслано відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним. Застосування електронного цифрового підпису при надсиланні електронного звернення не вимагається» [2, Ч. 7 Ст. 5].

Зазначене суттєво прискорило і здешевило процес листування між громадянами та органами публічної влади, оскільки з'явилася можливість не витратити час і кошти на фізичну доставку листів поштою, де завжди наявна можливість не отримання листів з тих чи інших причин (втрата відправлення, крадіжка кореспонденції з поштових ящиків тощо). Крім того, завдяки електронному листуванню з'явилася можливість заощаджувати кошти, як Ікз громадян, так і держави.

Слід сказати, що окрім загального законодавства, сьогодні, фактично кожний орган публічної влади (правоохоронний орган) має відомчий порядок (інструкцію), у якій тим чи іншим чином врегульовано листування з використанням мережі Інтернет.

Так, наприклад «Інструкцією про порядок розгляду звернень і запитів та особистого прийому громадян в органах прокуратури України», затвердженого наказом Генерального прокурора України 06.08.2020 № 363 (далі Інструкція прокуратури), крім дублювання норм ЗУ «Про звернення громадян» визначається, також передбачено, що «...Застосування електронного підпису при надсиланні електронного звернення не вимагається. Для ідентифікації автора електронного звернення може використовуватися електронний підпис. Електронне звернення приймається на визначену електронну адресу шляхом заповнення та надсилання електронної форми, яка розміщується на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора, регіональної (обласної) прокуратури. Електронне звернення без електронного підпису надсилається у вигляді скан- або фотокопії звернення з підписом заявника із зазначенням дати» [3, П.12]. Тобто, зазначена інструкція має додаткові вимоги щодо: 1) можливості ідентифікації автора електронного звернення шляхом використовуватися електронного підпису; 2) прийняття на електронну адресу органу прокуратури електронного звернення у разі заповнення та надсилання також електронної форми встановленого зразка, що має містити певні відомості і схожа на картку обліку; 3) визначено порядок оформлення електронного звернення у разі, якщо особа, яка його надсилає не використовує цифровий підпис.

Вищевказане здебільшого стосується вимог, що висуваються до електронних звернень і встановлюють правила їх оформлення та умови за яких таке звернення буде прийняте органом прокуратури.

Натомість найбільш деталізовану регламентацію щодо роботи з електронними зверненнями громадян має «Порядок розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України» [4](далі – Порядок), оскільки крім вимог наявних у ЗУ «Про звернення громадян» та вимог аналогічних тим, що наявні в Інструкції прокуратури, у цьому Порядку в розділі II. «Організація роботи з питань приймання, попереднього розгляду та реєстрації звернень громадян», визначено внутрішній алгоритм роботи поліції в т.ч. з електронними зверненнями громадян, зокрема щодо їх реєстрації, передачі виконавцю тощо..

Однак, в жодній з вищевказаних Інструкцій та Порядків не передбачено порядок надання автору електронного звернення підтвердження про отримання електронного повідомлення, його реєстрації (вхідного номеру і дати реєстрації) та інформації про прийняття до розгляду чи направлення для розгляду у відповідний орган поліції (прокуратури) або до іншого правоохоронного органу. Зазначене на думку автора є суттєвим недоліком в роботі органів публічної влади з електронними зверненнями на відміну від листування засобами поштового зв'язку. Оскільки громадянин цілий місяць має або перебувати в невідомості відносно свого звернення, або телефонувати до відповідного органу публічної влади (правоохоронного органу) щоб дізнатися вхідний номер, що часто потребує особливої наполегливості і в ряді випадків завершується неуспіхом.

Натомість, слід звернути увагу на те, що ст. 11 ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» [1], регулює взаємовідносини між автором електронного документа і адресатом, стосовно підтвердження отримання останнього в залежності від наявності між ними попередньої домовленості чи її відсутності. Однак у випадку із зверненнями громадян до органів публічної влади (правоохоронних органів), оскільки будь-яка попередня домовленість про підтвердження отримання електронного звернення між ними відсутня (бо тут не йдеться про договірні відносини), варто було б передбачити в нормативно-правових актах органів публічної влади обов'язковість підтвердження отримання електронних звернень через мережу Інтернет та їх реєстрації (із вказівкою вхідного номеру і дати) для забезпечення більшої ефективності і переваги електронного листування.

Список використаних джерел:

1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
2. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Інструкція про порядок розгляду звернень і запитів та особистого прийому громадян в органах прокуратури України»: Наказ Генерального прокурора України 06.08.2020 № 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0363905-20#Text>
4. Порядок розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України»: наказ МВС від 15.11.2017 № 930 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

Разживін В. М., к.е.н.,
начальник відділу міжнародних зв'язків,
старший викладач кафедри менеджменту ЗЕД
Університету митної справи та фінансів

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ТА ВЖИВАННЯ ТЕРМІНА “СЕКТОР ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ” НА ПРИКЛАДІ “КЕРІВНИЦТВА ОСЛО 2018: НАСТАНОВИ ЩОДО ЗБОРУ, ПОДАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ПРО ІННОВАЦІЇ”

Європейський шлях України, який виборюється нашими воїнами у війні з РФ наразі стає більш реальним в найближчому майбутньому. Саме тому актуалізація законодавства у всіх сферах життєдіяльності набуває найбільшої актуальності на шляху прискорення імплементації стандартів Європейського Союзу в реаліях України. Саме стандартизація понятійно-категоріального апарату, використання закордонної термінології зможе створити необхідний законотворчий базис.

Метою даного дослідження є висвітлення проблемних моментів використання закордонної термінології в законодавчому та науковому сферах України.

Використання застарілих термінів та тлумачень, які залишились Незалежній Україні від радянського минулого є однією із великої кількості проблем, які потрібно вирішити вітчизняним науковцям та законотворцям в найкоротший термін. Закони, акти, класифікатори, порядки та норми, які широко використовуються в Україні, в більшості своїй, мають проблему під час імплементації та подальшого використання норм та правил щодо збору, зберігання та використання статистичної, фінансової та інших даних форм звітності відповідно до стандартів країн Європейського Союзу.

Яскравим прикладом, який вказує на зазначені проблеми є тлумачення понять, зазначених у Керівництві Осло 2018. Рекомендації щодо збору, подання та використання даних про інновації, 4-те видання (англ. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition) [1]. Керівництво Осло, вперше опубліковане в 1992 році, наразі визначено міжнародним довідковим посібником із збирання та використання даних про інновації. В останньому наразі, четвертому виданні довідник зазнав значних оновлень, задля врахування більш ширшого спектру факторів інновацій та пов'язаних із ними явищ. Важливим фактором оновлення Керівництва Осло слугував досвід, отриманий внаслідок останніх раундів інноваційних досліджень у країнах Організації економічного співробітництва та розвитку, країнах-партнерах й інших організаціях.

Основним завданням Керівництва є надання рекомендацій зі збору та тлумаченню відомостей про інновації з метою застосування їх на практиці.

Яскравим прикладом впровадження термінів та понять, зазначених у Керівництві Осло є використання зазначених визначень в офіційних документах Європейського Союзу та їх тлумачення на інституційному рівні.

Наприклад, термін “Business enterprise Sector”, який широко використовується у Керівництвах Осло 3-го та 4-го видань, та можна перекласти як “Сектор підприємницької діяльності” не вживається в науковій літературі України прямо, а має тільки опосередкований вжиток.

Відповідно до глосарія Євростату, “Сектор підприємницької діяльності” включає:

- усі фірми, організації та установи, основною діяльністю яких є ринкове виробництво товарів чи послуг (крім вищої освіти) для продажу населенню за економічно значущою ціною, та
- приватні некомерційні установи, які в основному їх обслуговують.

Ядро сектора становлять приватні підприємства (корпорації чи квазікорпорації), незалежно від того, чи розподіляють вони прибуток. Серед цих підприємств можна знайти деякі фірми, для яких НДДКР є основним видом діяльності (комерційні науково-дослідні інститути та лабораторії). Будь-які приватні підприємства, які надають послуги вищої освіти, мають бути включені до сектору вищої освіти [2].

В науковій та законодавчих актах, як зазначалося вище, даний термін використовується опосередковано. Наприклад, у своєму дослідженні “Теоретичні основи розвитку підприємницької діяльності в економіці України”, Л. О. Малінчук та Л. С. Любохинець описують так: “... сектор підприємницької діяльності слугує необхідною умовою існування ринкової економіки, але не дають визначення цьому поняттю ...”[3].

В Постанові Печерського районного суду № 84794991 від 27.09.2019 року термін “Сектор підприємницької діяльності” також вживається для ототожнювання поняття “реально-існуючого сектора підприємницької діяльності” [4], проте загальноживаного терміна в законодавчих документах не визначено.

Задля визначення та правильного вживання термінів, потрібно уточнити поняття сектора підприємницької діяльності, надавши поняттю необхідного визначення в умовах інтеграції українського законодавства та наукової думки у Європейський вимір.

Ураховуючи наведене визначення поняття у Глосарії Євростату, доцільно викласти поняття у такій редакції:

“Сектор підприємницької діяльності – це сукупність певних елементів національної економіки, яким притаманні деякі спільні організаційно-правові характеристики, які об’єднують підприємницьку, комерційну та іншу діяльність, націлену на отримання прибутку або досягнення інших комерційних інтересів у легальному, законодавчому полі”.

Список використаних джерел:

1. OECD/Eurostat (2018), Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en> (дата звернення 05.05.2022)

2. Eurostat. Statistics Explained / Glossary: Business enterprise sector – explained/index.php?title=Glossary: Business_enterprise_sector_-_R_%26_D (дата звернення: 08.05.2022).

3. Малінчук Л. О., Любохинець Л. С. Теоретичні основи розвитку підприємницької діяльності в економіці України. URL: https://lubbook.org/book_654_glava_10_Tema_10._Dogov%D1%96rn%D1%96_v%D1%96d_posin.html (дата звернення: 06.05.2022).

4. Ухвала у справі № 757/48227/19-к [2019]. Печерський районний суд міста Києва. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/84794991> (дата звернення: 10.05.2022).

Секція 6. Інформаційні та транспортні технології: вектори розвитку та актуальні проблеми діджиталізації

Бех П. В., к.т.н., доцент,
доцент кафедри Управління експлуатаційною роботою
Українського державного університету науки і технологій
Максименков Є. А.,
старший викладач кафедри військової підготовки спеціалістів
Державної спеціальної служби транспорту
Українського державного університету науки і технологій

СИСТЕМИ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ ТА ЇХ РОЛЬ У ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Враховуючи той факт, що для індустрії засобів бізнес-аналітики України та іноземних країн притаманні різні тенденції розвитку, що зумовлено значною різницею між рівнями їх економічного та соціального розвитку, питання розвитку бізнес-аналітики, як інформаційної складової процесу управління компанією, в Україні, на відміну від світового рівня, залишається мало дослідженим і потребує визначення нових концепцій впровадження аналітичних систем та пошуку підходів до застосування інструментів бізнес-аналітики в Україні.

Основні підходи до визначення трактування поняття «Business Intelligence» в інтернет джерелах наступні:

Орієнтований на користувача процес, перетворення даних в інформацію про бізнес для підтримки прийняття ефективних управлінських рішень.

Технологічна інфраструктура для отримання інформації з наявних даних і забезпечення доступу до них користувачам різного рівня кваліфікації, з метою вдосконалення бізнес-процесів підприємства.

Знання про бізнес, отримані в результаті поглибленого аналізу наявної інформації.

Комбінація інформаційних технологій, людських компетенцій та організаційних процесів.

На основі вище наведених підходів, пропонуємо наступне визначення поняття «Business Intelligence»: комплекс розвинутих методик та інформаційних технологій, основними завданнями якого є: вилучення, трансформація і завантаження інформації з зовнішнього середовища у сховища даних, для її приведення до єдиного структурованого формату і подальшого аналізу з метою підтримки прийняття ефективних управлінських рішень.

Важливість бізнес-аналітики, як методології управління бізнес-процесами, виражається в тому, що вона виступає сполучною ланкою між стратегією і тактикою бізнесу та ключовим завданням при вирішенні питань розширення і розвитку компанії. Даний підхід надзвичайно

необхідний для реалізації всіх можливостей фірми в сучасному мінливому світі, оскільки методології бізнес-аналітики та пов'язані з ними програми дозволяють системно інтегрувати стратегію розвитку компанії з ключовими процесами і завданнями операційної діяльності, а також донести погляди керівництва до співробітників проводячи контроль результатів їхньої діяльності. Оптимізація стратегії відбуватиметься на основі, отриманих засобами бізнес-аналітики, знань, що використовуються для вдосконалення бізнес-процесів, а досвід ітерації попередніх стратегій може сприяти створенню нових знань.

До числа основних процесів, що визначають суть бізнес-аналітики відносяться: підтримка розвитку бізнес-процесів і структурних змін підприємства, оцінка ефективності різних напрямків бізнесу, моделювання різних ситуацій в єдиному інформаційному середовищі, оцінка ефективності використання ресурсів, в тому числі дочірніми підприємствами, зниження рутинного навантаження на персонал і звільнення часу для більш глибокої аналітичної роботи, оцінка досяжності поставлених цілей, проведення оперативного аналізу за нестандартними запитамі, аналіз інвестиційних проектів, стійка робота при збільшенні обсягу оброблюваної інформації, управління витратами та планування капітальних вкладень.

На основі порівняльного аналізу даних компаній IDC; Gartner, TAdviser, станом на 2021 рік основні фактори, які показують переваги використання бізнес-аналітики в управлінні діяльністю підприємства наступні:

- підвищення ефективності стратегічного, тактичного та оперативного планування, в тому числі: моделювання різних варіантів розвитку організації, інформування про реалізацію стратегії, місію підприємства, цілі і завдання; надання інформації про тенденції, внесені зміни та реалізації планів; виявлення проблем, забезпечення аналізу продукції та аналізу відхилень від реалізації планів для конкретних організаційних підрозділів або осіб; надання інформації про середовище підприємства;

- покращення відносин з клієнтами, та отримання необхідної інформації для оперативного задоволення потреб своїх клієнтів та визначення ринкових тенденцій;

- аналіз та вдосконалення бізнес-процесів і ефективності роботи організації зокрема , шляхом отримання знань і досвіду при розробці та запуску нових продуктів на ринок, надання знань з конкретних бізнес-процесів, обмін знань серед дослідницьких груп і корпоративних відділів.

Список використаних джерел:

1. Analytics Trends to Be Explored at Gartner Data & Analytics Summits 2017. URL: <https://www.gartner.com/en/newsroom/press-releases/2017-02-17-gartner-says-worldwide-business-intelligence-and-analytics-market-to-reach-18-billion-in-2017>

2. IDC. Прогноз опублікований в доповіді аналітичної фірми IDC «Ера даних 2025» (Data Age 2025). URL: <https://www.idc.com>

3. James Richardson, Rita Sallam, Kurt Schlegel, Austin Kronz, Julian Sun, Magic Quadrant for Business Intelligence and Analytics Platforms. 2020. URL: <https://www.gartner.com/en/documents/3980852/magic-quadrant-for-analytics-and-business-intelligence-p>

Лашков О. В., б/с, б/з,
старший викладач кафедри
управління експлуатаційною роботою
Українського державного університету науки і технологій
Максименков Є. А., б/с, б/з,
старший викладач кафедри
військової підготовки спеціалістів
Державної спеціальної служби транспорту
Українського державного університету науки і технологій

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ КОМПАНІЄЮ

Найвідомішим інструментом бізнес-аналітики є Microsoft Power BI який усуває розрив між даними та прийняттям рішень в компанії за допомогою простих у використанні звітів, які з'являються там, де приймаються рішення. Служби аналізу Microsoft Azure допомагають переглядати величезну кількість даних за допомогою повністю керованої платформи, яка надає моделі даних корпоративного класу в хмарі.

Ключовою перевагою є те, що інструменти Microsoft краще підключаються до джерела даних та спрощують підтримку через інтеграцію з такими платформами, як Microsoft Dynamics, Salesforce, Google Analytics, GitHub, comScore, Adobe Analytics, Circuit ID, Azure Mobile Management, Mailchimp, MS Excel та багато інших.

В порівнянні з QlikView в якому можуть працювати лише професіонали, які мають досвід Data Science, натомість інтерфейс Power BI є зручним для рядових користувачів системи. Qlik та ThoughtSpot округлили колону лідерів до 2020 року.

Qlik пропонує сильне машинне навчання та AI-орієнтовані можливості в Qlik Sense, його сучасному BI-продукті. Інтеграція BI-систем з інструментами машинного навчання є одним з найпопулярніших інноваційних напрямків на аналітичному ринку.

Серед лідерів рішень для BI в квадраті Gartner провідне також займає платформа Tableau. Microsoft пропонує повний спектр сучасних аналітичних можливостей, таких як підготовка даних, виявлення візуальних даних, інтерактивні панелі інструментів та розширений функціонал в Power BI.

Oracle Exadata Database Machine – комплексне рішення, що включає сервери, системи зберігання даних, мережу і програмне забезпечення, які відрізняються широким масштабуванням, безпекою і високою стійкістю до відмов. У плані доходу. Oracle також є найбільшим постачальником систем управління сховищами даних і одним з найбільших постачальників аналітичних додатків.

Згідно з IDC, SAP також займає провідне місце серед постачальників ПЗ для бізнес-аналітики. Трохи менше 50 % своїх доходів SAP отримує від продажу програмного забезпечення ВІ в сегменті «аналітичні програми», займаючи в ньому перше місце. Сегмент ринку, де SAP відстає за рівнем доходу від своїх основних конкурентів, – це програмні платформи для побудови сховищ даних. SAP прагне розширити свою присутність в сегменті управління сховищем даних.

Компанія IBM спеціалізується на складних рішеннях, що може перешкодити її стратегії на масовому ринку. Одне з сильних напрямків IBM – це передова аналітика, де вона конкурує з лідером ринку SAS.

Розробників програмного забезпечення для ВІ можна згрупувати в 4 категорії. Перша – це ВІ-рішення відомих світових вендорів (IBM, Oracle, Microsoft, SAS, SAP). До другої категорії ми відносимо спеціалізованих виробників ВІ-рішень, таких як QlikView, Tableau. Третя категорія – не окремі рішення, а програмні модулі в транзакційному програмному забезпеченні. До них відносять: ERP, CRM, логістичні, торгові, складські, освітні, медичні, державні інформаційні системи. Четверта категорія – це доробка ВІ- функціоналу в унікальних програмних рішеннях.

Оскільки в Україні розробки засобів бізнес-аналітики практично не ведуться, ринок інформаційних технологій в області ВІ-систем належить в основному компаніям-розробникам ПЗ зарубіжного походження. Крім того, автоматизовані системи бізнес-аналітики користуються не значним попитом в українського споживача, оскільки вважається поточний рівень розвитку автоматизації в країні є не достатньо розвинутим.

Незважаючи на активний розвиток функціональності систем бізнес-аналітики і поширенню проектів з їх впровадження, багато компаній все ще не готові до їх використання.

Серед найбільш значущих чинників, які гальмують процеси впровадження ВІ в Україні, є погана якість внутрішніх даних і відсутність чіткої методики розрахунку ключових показників, невпевненість у відповідності продукту поставленій задачі та погане розуміння переваг ВІ в цілому.

На основі аналізу поточного стану ринку можна зробити висновок, що існуюча функціональність ВІ-додатків достатня для задоволення вимог бізнесу до аналізу інформації. Однак перш ніж впроваджувати систему бізнес аналітики в компанії, потрібно провести серйозну автоматизацію основних облікових функцій в системах класу ERP , CRM , SCM , BPM , ESM і вже після цього приступати до впровадження ВІ. Тоді ефект від впровадження буде максимальним.

Список використаних джерел:

1. Celina M. Olszak. Business intelligence as a key for the success of the organization. In: IT for Practice. VSB-Technical University Ostrava. October 10 -11th – 2013.

2. SAS. Результати дослідження «The Forrester Wave: Advanced Data Visualization (ADV) Platforms, Q3 2012». 2012. URL: http://www.sas.com/offices/europe/russia/news/2012/Forrester_Research.html

Савченко Ю. В., к.т.н., доц.,
доцент кафедри кібербезпеки та інформаційних технологій
Університету митної справи та фінансів
Воскобойник В. О., к.т.н., доц.,
доцент кафедри захисту інформації
Національний університет «Запорізька політехніка»

ОПТИМІЗАЦІЯ СТІЙКОСТІ ІНФОРМАТИВНИХ СИГНАЛІВ ПО ХВИЛЕВОДАХ

Метою сучасних досліджень є забезпечення стійкості приемо-передавальних пристроїв на рухливих об'єктах (1). Довговічність і експлуатаційна стійкість більшості деталей машин залежить від стану і фізико - механічних властивостей робочих поверхонь, де зароджуються і розвиваються процеси зношування. Порівняно невеликий 5-20% знос робочої поверхні, наприклад, в парах тертя зв'язаних деталей, веде до їх вибраковування, тоді як залишкові масо габаритні характеристики деталей в цілому ще близькі до номінальних. Більше того, зносостійкість робочої поверхні частенько лімітує не лише експлуатаційний ресурс окремих деталей, але і міжремонтний ресурс машини як агрегату, а втрати від її зупинки, разом з витратами на реновацію, багаторазово перевищують вартість нових деталей. Таким чином, завдання зміцнення робочих поверхонь надзвичайно актуальне для машинобудування, як і вибір технологічних способів тієї, що зміцнює.

Дослідження і розробка нових способів впливу тих, що дозволяють кардинально змінити стан робочих поверхонь деталей машин і продовжити їх термін експлуатації, є важливою і актуальною.

Метою цієї роботи є вивчення впливу комбінованої обробки, а саме ультразвуку і механічної дії (тертя) одночасно на хвилеві параметри і якість хвилеводів.

Завдяки досягненням в розвитку квантової електроніки (лазери), електронно- і іонно-променеви, електрогідроімпульсних процесів, ультразвуку, вибуху, і в інших галузях фізики, створені і все ширше застосовуються на практиці нові імпульсні методи обробки металів і сплавів. Ці методи характеризуються додатком високої питомої енергії, імпульсною її дією на відносно малі об'єми твердого тіла і подальшим

охлажденням з великими швидкостями. Такі екстремальні умови, і в першу чергу нагрівачи і охолодження, призводять до інтенсифікації багатьох фізико-хімічних процесів, які істотно впливають на формування структури, фізико-механічні властивості і напружений стан металу, формуючи якість обробленої.

Характерною особливістю ультразвуку є те, що акустична енергія поглинається головним чином межами зерен, дефектами кристалічної решітки, т. е. вибірково. Вона майже не поглинається у вільних від дефектів зонах кристала. У зв'язку з цим, і нагрів під впливом ультразвуку може відбуватися локально. Ультразвук, впливає на електронну будову речовини, підтвердженням чого може служити "акустомагнітоелектричний ефект".

Пропонований спосіб є комбінацією двох методів обробки, ультразвуку і механічною (тертя), які відбуваються одночасно.

Складність полягає в передачі максимальних ультразвукових коливань в зону обробки (у місці притиску хвилеводу - інструменту до оброблюваної деталі).

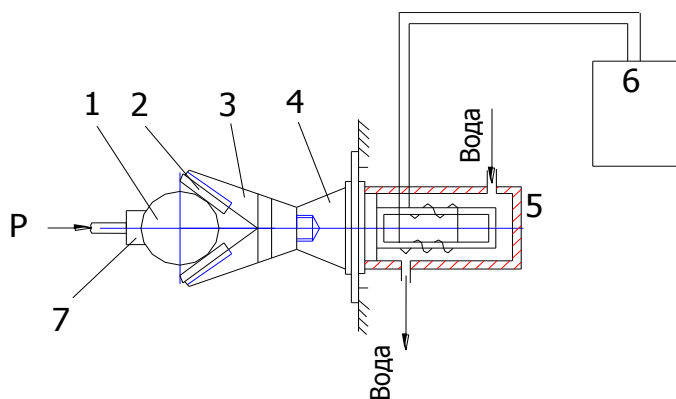

Рис. 1 - Принципова схема установки для обробки комбінованим ультра-механічним способом : 1 - зразок; 2 - твердосплавна пластина; 3 - технологічний хвилевід (наконечник); 4 - концентратор ультразвукових коливань (хвилевід); 5 - магнітострикційний перетворювач; 6 - ультразвуковий генератор; 7 - колодка

деталі здійснювали вільновисним вантажем (P1), підвішеним через блок до кронштейна. Така схема дозволяє зміцнювати деталі різної форми (в процесі обробки інструмент описував профіль).

Отримані результати показали, що ультразвук значно полегшує опір металу пластичній деформації. В результаті застосування комбінованої обробки на поверхні утворювався "білий шар", спостерігалось різке збільшення рухливості атомів металу, а зміст у білому шарі таких елементів, таких як NiSi і Mn, збільшувалося в 2 рази.

твердого тіла (хвилеводу) до твердого тіла (оброблюваної деталі) є важливим чинником.

Подання ультразвукової енергії в зону зміцнення здійснювали вилкоподібним хвилеводом – інструментом (наконечником) в радіальному напрямі. Перетворювач з хвилеводом монтували горизонтально в спеціальному кронштейні, встановленому в рухливих санчатах, основу яких закріплювали на супорті токарно-гвинторізного верстата 1К62 (рис. 1).

Притискання хвилеводу до

Застосування комбінованої ультра-механічної обробки, а саме, ультразвуку і механічної дії (тертя) одночасно є ефективним способом поліпшення якості поверхні, що дозволяє оптимізувати стійкість передачі інформативного сигналу по хвилеводах.

Список використаних джерел:

1. Savchenko I., Shapoval O., Kozechko V., Markov O., Hrudkina N., Voskoboynik, V. Optimization of Informative Signals Stability Along the Waveguides. (2021) *Proceedings of the 20th International Conference on Modern Electrical and Energy Systems. MEES 2021*, DOI: 10.1109/MEES52427.2021.9598675.

Іванов С. В., д.е.н., проф.,

ТОВ «АБК Дніпро»

Разумова Г. В., д.е.н., доц.,

професор кафедри аналітичної економіки та менеджменту

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Структурні зрушення, що характеризують процеси світового виробництва і міжнародної торгівлі, значною мірою зумовлюються змінами, що відбуваються в світовому транспортному комплексі. Глобалізація міжнародної торгівлі і транснаціоналізація компаній обумовлюють безперешкодне переміщення ресурсів і товарів, що об'єктивно неможливо здійснити без транспортного комплексу.

Транспорт є основою формування внутрішніх і міжнародних ринків і забезпечує повномасштабний розвиток ринкової економіки.

Транспорт обслуговує практично всі види міжнародних економічних відносин. За своєю суттю транспортні операції починають і завершують процес реалізації зовнішньоторговельної угоди, а витрати на транспортування продукції безпосередньо враховуються і включаються в ціну товару або проявляються в ній у непрямому вигляді.

Транспортний комплекс країни в цілому та областей і районів, зокрема, потребує впровадження інноваційних підходів, форм і способів у його функціонування, адже це сфера, розвиток якої є важливою передумовою економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни. Формування ефективної транспортно-логістичної системи передбачає цілеспрямовану координацію всіх її учасників з метою підвищення конкурентоспроможності їх діяльності та послуг, що надаються.

За таких умов пріоритетним завданням розвитку транспортно-логістичних систем в економічних районах України є покращення якості й підвищення доступності транспортно-логістичних послуг з урахуванням внутрішніх та міжрегіональних зв'язків. Такі дії держави, що реалізуються через формування відповідної законодавчої бази та правил реалізації перевезень і зовнішньої торгівлі з врахуванням національних інтересів, є

вигідними, перш за все, для держави. Так, формування ефективної системи управління транспортними процесами має такі позитивні наслідки:

- сприяє впорядкуванню адміністративних процедур і правил щодо логістичних процесів;

- стимулює розвиток зовнішньої торгівлі та транзитних перевезень;

- створює стимули для активізації інноваційні процесів у транспортно-логістичному комплексі країни тощо.

Формування та розвитку ефективної транспортно-логістичної системи країни потребує здійснення аналізу основних макроекономічних показників, до яких можна віднести ВВП, структуру експорту та імпорту товарів тощо, а також важливо враховувати статистичні дані щодо діяльності транспортно-логістичного сектору країни.

Підхід до розвитку транспортно-логістичного сектору країни повинен бути системним, адже необхідно передбачати розвиток транспортної системи України в цілому – на макро-, мезо- та мікрорівні. Враховуючи мету дослідження, доцільно зазначити, що на мезорівні або рівні економічного району, перспективним є створення транспортно-логістичних кластерів. Існують різні види кластерів – виробничі, інноваційно-технологічні, туристичні й транспортно-логістичні. Деякі вчені виокремлюють такі типи кластерів: промислові, виробничі, галузеві, регіональні. Світовий досвід доводить, що створення кластерів є однією з головних умов стимулювання соціально-економічного розвитку країни, регіонів та окремих підприємств.

Транспортно-логістичні кластери містять комплекс інфраструктури і підприємств, що спеціалізуються на зберіганні, супроводженні та доставці вантажів. До того ж, такий кластер може включати й організації з обслуговування об'єктів портової інфраструктури, транспортні компанії, логістичні комплекси тощо. Створення такого типу кластеру у Придніпровському економічному районі стимулюватиме розвиток транспортно-логістичної системи, адже цей район:

- має вигідне географічне положення;

- є перехрестям залізничних та автомобільних доріг, які сполучають північ і південь та захід і схід країни;

- має майже всі види транспорту;

- має розвинуту транспортну інфраструктуру [1,2].

Активізація участі України в процесах єврологістики повинна бути спрямована на збільшення транзиту через територію країни, адже важливим чинником підвищення конкурентоспроможності транспортної галузі України є транзитний потенціал. Це потребує створення логістичних комплексів на території країни за міжнародними стандартами, організацію системи національних транспортних коридорів відповідного рівня та залучення для цього внутрішніх та зовнішніх (міжнародних) джерел фінансування. За таких умов важливим є впровадження заходів для захисту національних інтересів України у системі міжнародних транспортних коридорів.

Список використаних джерел:

1. Іванов С. В. Транспортно-логістичні кластери в контексті розвитку транспортної системи України та окремо взятого економічного району. Економічний вісник Донбасу. 2018. № 1 (51). С. 15-22.

2. Іванов С. В. Нова модель розвитку регіонів України в умовах глобалізації світової транспортної системи : монографія. Дніпро: Вид-во Герда. 2018. 262 с.

Слюсарь М. Ю., аспірант

Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету

ВЕКТОРИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження векторів упровадження інфокомунікаційних технологій в умовах діджиталізації має велике теоретичне і практичне значення у зв'язку з перманентним розвитком інфокомунікаційних технологій. Інфокомунікаційні технології - сукупність методів та засобів реалізації інформаційних та телекомунікаційних процесів, які змінюють моделі комунікації між людьми, а також між людьми та організаціями (органами влади, малим та великим бізнесом, роздрібною торгівлею, організаціями соціального профілю). Встановлювати та підтримувати контакти стає все простіше, миттєво взаємодіяти один з одним можна на будь-якій відстані. Поширення цифрових технологій відбувається стрімко, причому рівномірніше, ніж розподіл доходів. Індивіди отримують інструменти взаємодії безпосередньо, минаючи посередників, міграція в онлайн відбувається у сферах, які раніше були доступні тільки в онлайн, наприклад, державні послуги та освіта. Люди у всьому світі стають залежними від смарт-пристроїв, таких як мобільні телефони та планшетні комп'ютери. З їх допомогою можна виконати безліч завдань у будь-якому місці і в будь-який час - від спілкування, покупки в магазині, розваги та перевірки пошти до розрахунків з банком, освіти та GPS-навігації. Відбувається еволюція користувача поведінки: 10 років тому Facebook розкрив профіль людей, змінивши їхнє життя. Потім Instagram та Twitter закликали ділитися інформацією про себе щомиті. Сьогодні настала ера тренінгу (відслідковування): о котрій ми прокинулися, скільки пройшли, як погуляли з собакою тощо. Практично весь вільний час споживачі проводять з гаджетами, що прискорюють і без того швидке життя та роблять миттєвим обмін інформацією. Приведемо приклади цифровізації комунікацій: у Німеччині 37% щоденних комунікацій відбувається через цифрові девайси і гаджети; майже 80% споживачів у всьому світі мають

смартфони; активно розвивається омніканальність (поєднання різних каналів продажів і комунікації та створення синергії між ними): можливість робити покупки у різних режимах: у торговій точці, через мобільний телефон, через комп'ютер із можливістю безшовного переходу. Одним із найважливіших каналів просування стають лідери думок у соціальних мережах. 60% споживачів кажуть, що дослухаються до рекомендацій. Компанії, орієнтовані зростання, прагнуть створити можливості навчання свого персоналу. Обсяг світового ринку онлайн-освіти у 2016 році перевищив \$50 млрд і за прогнозами збільшиться вп'ятеро до 2022 року. Сьогодні в сучасному світі відбувається соціальна трансформація, так як суспільство перебуває у безперервному русі. Основними векторами глобальних демографічних зрушень є: 1) стійке зниження народжуваності та смертності населення у міру економічного розвитку та урбанізації, зростання населення Землі, підвищення середньої тривалості життя та прискорена міграція населення з менш розвинених у більш розвинені країни; 2) змінюється ставлення до старіння, відбувається зсув гендерних ролей та поняття сім'ї, так як частка людей старшого віку зростає; звички споживання людей похилого віку відрізняються від звичок молодших; 3) підвищення доступності навчання та зростаюча участь жінок у бізнесі глибоко впливають на зміну соціальної інфраструктури, так як змінюється роль жінки в суспільстві, розвивається гендерна рівність, що похитнуло становище чоловіка як перший годувальника в сім'ї; 4) одним з основних фактів, що визначають суспільство майбутнього, є зміна поколінь, на зміну покоління X прийдуть інші типи поколінь, які мають інший набір цінностей. Технології та інновації є одним із найважливіших факторів, що впливають на сучасну споживчу поведінку, швидкий розвиток технологій. З одного боку, технології розширюють можливості споживання, відкриваючи доступ до найширшого спектра товарів та послуг, а, з іншого боку, розвиток технологій ускладнює наше життя та змінює його. Іноді ми перестаємо справлятися з темпами розвитку та складністю технологій і навіть потрапляємо у залежність від них. Тому так звана usability – зручність та інтуїтивна простота у використанні технологій – стає найважливішою споживчою вимогою. Поточні технології містять великий потенціал для розвитку бізнесу. Надалі технології стануть доступнішими, у тому числі споживачам. Технології сприймають як об'єкт підвищення ефективності, але також дозволяють створювати споживчий досвід, нові джерела доходу. Приклади розвитку технологій та інновацій: 1) Інтернет речей: техніка перестала бути просто предметами, холодильник, чайник чи пілосос можуть бути джерелами інформації; 2) без хмарних технологій керівники не бачать жодного високотехнологічного бізнесу; 3) проблеми з навантаженням серверів, небезпекою кібератак та величезних фінансових вкладень мають місце і сьогодні; 4) сплатити покупки можна телефоном, використовуючи технології Apple Pay, Android. Вектори розвитку упровадження

інфокомунікаційних технологій в умовах діджиталізації сприяють: 1) конвергенції - можливості одночасної передачі інформації, що включає текст, аудіо- та відеоматеріал, цифрові масиви та графіки, та подання їх у цифровій формі; 2) компресії (стиснення) - стиснення інформації, що призводить до значного збільшення швидкості обміну інформацією, появі можливості одночасної передачі великих масивів інформації по одному каналу; 3) ефектів гіпертексту та інтерактивності, що дозволяють легко сортувати, обробляти, змінювати інформацію; 4) зниження вартості комунікації, яка «долає простір і час» внаслідок вдосконалення комп'ютерів та телекомунікаційних технологій [1].

Список використаних джерел:

1. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика: монографія. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2022. 460 с.

Крупа А. Г., аспірант кафедри менеджменту організацій та управління проектами
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету

МІСЦЕ І РОЛЬ ЧАТ-БОТІВ У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Число активних користувачів месенджерів постійно зростає. За даними статистики, у 2017 році месенджери використали 1,82 млрд людей. У 2018 році активна аудиторія цих програм може перевищити 2 млрд, що складе 80% користувачів смартфонів. За прогнозами експертів, чат-боти незабаром зможуть замінити програми. Люди виконують завдання, не виходячи з месенджера, у яких їм допомагають чат-боти. За даними Bloomberg, галузь чат-ботів розвивається швидше за галузі мобільних додатків у період їх розквіту. Чат-бот – це програма-співрозмовник, що імітує людське спілкування за допомогою тексту чи голосу. Чат-боти допомагають автоматизувати завдання, працюючи за заданим алгоритмом. Вони ведуть діалог із користувачем, виконуючи його прохання, відповідаючи на запити або розважаючи своїми відповідями. Більшість працює на платформах популярних месенджерів: Facebook Messenger, Telegram, Viber, "ВКонтакте", Skype, Slack. Боти можуть працювати у вигляді окремих програм або бути вбудованими у функціонал пошукових систем. Чат-боти багатозадачні, за запитом користувача вони видають корисну інформацію: прогноз погоди, курс валют, афішу, переклад слова, останні новини, допомагають підібрати потрібний рейс, забронювати квиток і замовити таксі. Боти-помічники нагадують про майбутні події, боти поштових служб відслідковують надсилання за трек-кодом; чат-боти полегшують пошук та завантаження книг, фільмів та музики; ЗМІ використовують чат-ботів для доставки матеріалів та новин читачам через

месенджери. Свої чат-боти є у таких великих видань, як BBC, Forbes, Wall Street Journal. За допомогою чат-ботів банків та платіжних систем можна здійснювати фінансові операції, грошові перекази та перевіряти баланс. Медичні боти на зразок програми Melody від китайського пошуковика Baidu можуть провести опитування пацієнта, записати на прийом до лікаря та передати спеціалісту список симптомів для встановлення діагнозу. Освітні чат-боти допомагають вивчати іноземні мови; багато популярних чат-ботів вміють розважати; вони працюють як онлайн-ігри, вікторини та головоломки, надсилають смішні фото, гіфки, цитати, жарти, ворожать та складають гороскопи. З ботами-співрозмовниками можна вести довгі філософські діалоги. Бот підказує прогноз погоди, енциклопедичні відомості та афішу заходів; може перекласти будь-яке слово 100 мовами світу. Підключивши банківську картку до чат-боту, можна оплатити мобільний зв'язок, поповнити картку, купити віртуальну валюту в онлайн-іграх, замовити та провести грошовий переказ. Замінити людину бот не здатний, зате може автоматизувати безліч рутинних операцій, замінити служби техпідтримки та call-центри, миттєво відповідаючи на популярні запити та надаючи довідкову інформацію. Бот може допомогти бізнесу, працюючи як продавець-консультант. У ході діалогу з користувачем програма пропонує найрелевантніші товари та послуги, поступово звужуючи список варіантів. Боти непогано справляються із консультуванням з юридичних питань. Усередині компаній чат-боти можуть забрати на себе частину функцій HR та юридичних відділів. Вони здатні приймати заявки на вакансії та проводити опитування кандидатів, планувати графік співробітників та нагадувати про важливі завдання, організовувати відрядження, записувати на курси та приймати стандартні звіти. Чат-боти можна поділити на прості та самонавчені. Перші можуть взаємодіяти з користувачем через кнопки та малюнки або приймати текстові команди. Бот розпізнає текст або мову, виділяючи ключові слова та переводить їх у команди. Потім він відповідає відповідно до заданої програми. Найчастіше у таких чат-ботах є інструкція зі списком команд та ключовими словами. Другий різновид чат-ботів працює за принципом штучного інтелекту, навчаючись у процесі спілкування з користувачами, аналізуючи діалоги та підлаштовуючись під індивідуальні особливості користувачів. З такими чат-ботами можна вести діалоги на абстрактні теми. У чат-ботів є ряд переваг: зручність роботи в одному вікні; не потрібно перемикатися між різними вкладками меню; споживають мало трафіку та можуть працювати навіть на низьких швидкостях інтернету; працюють на всіх платформах із месенджерами. Через чат-боти можна передавати інформацію: телефонні номери, зображення, геодані, трек-коди, фото та відеофайли. Обробляючи їх, бот може виконувати багато завдань, наприклад, знайти найближчі кафе чи готель у відповідь на надіслану геомітку. З чат-ботом одночасно може працювати група людей. Найбільша та зручна англomовна бібліотека ботів, де представлені боти (не тільки чат-боти), що працюють на всіх основних платформах та месенджерах. Їх можна шукати за платформами, категоріями та

рейтингами. Більше 10 тисяч чат-ботів для Facebook Messenger можна знайти у каталозі Chatbottle. Вони мають свої рейтинги і навіть премію "бот року". У Facebook Messenger ботів можна знайти за допомогою пошуку. Орієнтуватися можна на безліч підбірок "найзручніших" та "найцікавіших" чат-ботів для цього месенджера в Google. Можна створити бот з нуля, але для цього потрібно розбиратися в коді, але це все ж таки простіше, ніж створити програму. Простого чат-бота, який зможе надати користувачам довідкову інформацію або надсилати їм оповіщення, можна зробити самостійно, не маючи навичок програмування. Chatfuel – найпростіший конструктор чат-ботів для Facebook Messenger, де можна створити найпростішого бота за 7 хвилин, прив'язавши його до сторінки Facebook і поступово заповнюючи блоки з питаннями-відповідями. Чат-ботів Telegram можна робити за допомогою робота Manybot, в якому є покроковий алгоритм дій.

Список використаних джерел:

1. Voronkova Valentyna, Punchenko Oleg, Azhazha Marina. Globalization and global governance in the fourth industrial revolution (industry 4.0). Humanities Studies. 2020. Випуск 4(81). С. 182-200.

2. Nikitenko Vitalina, Andriukaitiene Regina, Punchenko Oleg. Formation of sustainable digital economical concept: challenges, threats, priorities. Humanities Studies. 2019. Випуск 1(78). С. 140-153.

Воронкова В. Г., д.філос.н., професор,
в.о. завідувачки кафедри менеджменту
організацій та управління проектами
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету

КОНЦЕПЦІЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ

Концепція цифрової трансформації як основа сталого розвитку та конкурентоспроможності має велику актуальність, тому що цифрова трансформація – складне питання, що стосується багатьох сфер, – від доступності ширококутового зв'язку до політики та галузевих електронних стратегій, упровадження конкретних програм, що сприяють охопленню цифровими технологіями та розвитку інформаційно-комунікаційних та комунікативних технологій. Важливість цифрової трансформації стала ще більшою після спалаху пандемії COVID-19, оскільки передові держави значною мірою поклалися на цифрові компоненти для адаптації до «нової нормальності». У міру розвитку ситуації, коли цифрові технології є не лише вирішенням надзвичайної ситуації, а й довгостроковими інвестиціями у забезпечення інклюзивності та стійкості, концепція цифрової трансформації є важливою також для

захисту від ризиків. Концепція цифрової трансформації допомагає вирішенню проблем, розвитку можливостей та необхідних політичних дій, пов'язаних з цифровими аспектами досягнення Цілей сталого розвитку (ЦУР). Для реалізації цих цілей необхідно налагодити партнерські відносини з країнами, які досягли у цьому питанні цифрового злету, відповідно застосування багатостороннього підходу до цифрової трансформації у багатьох сферах і не тільки промислового виробництва. Концепція цифрової трансформації має велике значення для впровадження дистанційного навчання в освіті, електронного управління системою освіти для підвищення результатів навчання дітей та молоді, зростання цифрового суспільства через розвиток цифрових навичок. Концепція цифрової трансформації включає способи забезпечення рівного технологічного доступу, особливо для жінок, дівчат та молоді, інших маргіналізованих груп, забезпечуючи рівну участь у секторах ІКТ та STEM. Концепція включає розвиток інноваційних рішень на основі ІКТ, які сприяють подоланню застарілих та забруднюючих доквілля методів, пом'якшенню екологічних ризиків та проблем, збереженню морських та наземних екосистем, сталому використанню земних ресурсів. Концепція включає формування регіональних ініціатив для Європи, розроблених європейськими державами-членами та зосереджених на інфраструктурі ІКТ, оцифровці, охопленні цифровими технологіями, доступності, інноваціях та кібербезпеці. Концепція включає розвиток державної політики та освітянські інтереси: розвиток компетенцій 21 століття у студентів з акцентом на соціальну та громадянську компетентність, цифрову компетентність, навчання комунікаційних технологій. Завдяки цифровій трансформації виникає новий метод виробництва, який будується на інших правилах, ніж традиційний, і зачіпає всі галузі промисловості, що є наслідком високої інноваційної активності промислових підприємств. Тому цифровізація є основою високих темпів економічного зростання та інноваційної структури економіки, яка сприяє її стрімкому розвитку, подоланню проблем депресивних регіонів, що стримують цифрову трансформацію промисловості. Цифрові технології відіграють безпрецедентну роль у підтримці повсякденного життя, економічної та соціальної діяльності, а також у відновленні промисловості та бізнесу. Пандемія коронавірусу виявилася переломним моментом для цифровізації - світанком нової ери завдяки прискоренню зрілості цифрових технологій: те, що колись було «приємно мати», тепер повинно стати «вирішальним». Для того, щоб підприємства та організації процвітали та ставали більш стійкими у середньостроковій та довгостроковій перспективі, для них слід переглянути плани цифрової трансформації, щоб залишатися конкурентоспроможними у «новому нормальному стані». Як засвідчив аналіз, європейські фірми у більшості секторів відстають від США, зокрема впровадження та інвестування у цифрові технології, доступ до управління, кваліфікованої робочої сили та цифрового середовища, що впливає на цифровізацію європейських та американських фірм. Для цього

слід усунути структурні бар'єри для інвестицій у цифровізацію, політичні лідери повинні прискорити заходи впровадження цифрових технологій. До них відносяться більш просунуті управлінські навички та практики, підвищення кваліфікації працівників за допомогою навчання та полегшення фінансування інвестицій у нематеріальні активи та цифрові технології. Лише чотири країни ЄС випереджають США за рівнем цифровізації: Данія, Нідерланди, Чехія та Фінляндія. Різниця між США та ЄС особливо велика у будівельному секторі, де частка цифрових фірм становить 40% у ЄС та 61% у США. Різниця у показниках впровадження цифрових технологій між фірмами в ЄС та США становить 13 процентних пунктів у сфері послуг та 11 процентних пунктів у секторі інфраструктури. Що стосується виробництва, тільки 66% фірм в ЄС, порівняно з 78% в США, повідомили, що впровадили хоча б одну цифрову технологію. Цифрові фірми, як правило, мають більш високу продуктивність, ніж нецифрові фірми, мають кращі методи управління більш інноваційними, ростуть швидше та створюють більш високооплачувані робочі місця. Цифрові фірми прагнуть швидше оцифруватися як у ЄС, так і у США. Багато дрібних, особливо старих фірм ЄС вважають, що регулювання ринку праці, регулювання бізнесу та відсутність зовнішнього фінансування є основними перешкодами для інвестицій, які слід посилити. Тому слід зробити висновок, що передовий досвід зарубіжних країн свідчить, що цифровізація є головною тенденцією досягнення сталості та конкурентоспроможності країн, фірм, підприємств, організацій, освіти.

Воронкова В. Г., д.філос.н., професор

Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М.Потебні

Запорізького національного університету

Кивлюк О. П., д.філос.н., професор

Київського інституту інтелектуальної власності

та права Національного університету «Одеська юридична академія»

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА У ПЕРІОД КРИЗИ: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми полягає у тому, що формування концепції відповідального суспільства у період кризи повинно сприяти подоланню чинників нестабільності, невизначеності, інформаційної стохастичності та сприяти сталому, збалансованому розвитку в усіх сферах діяльності. Відповідальні суспільства сьогодні відіграють провідну роль у розв'язанні багатьох нестабільних чинників, зокрема пандемії, кризи, війни та сприяють ефективному виконанню економічних завдань господарювання. Актуальним залишається формування концепції відповідального суспільства в країнах ЄС та Україні, завдяки концепції якої можна вийти з кризи та налагодити успішну реалізацію розвитку усіх сфер діяльності –

економічної, соціальної, екологічної, виробничої, туристичної тощо. Актуальним залишається вектори впливу креативних технологій на сталий розвиток відповідального суспільства, підготовка професійних працівників, що володіють основами науки інформаційних технологій, програмування, гнучкого менеджменту - Data science, BIG DATA, Agile-менеджменту, необхідних для діджиталізованого суспільства. В основі формування концепції відповідального суспільства – вироблення «дорожньої карти» щодо перетворення суспільства, пом'якшення соціально-економічних, політичних, екологічних наслідків кризи, війни, особливо для реалізації проблеми зайнятості та національної безпеки. Поетапні та скоординовані рішення і заходи реагування на проблеми кризи потрібно проводити з метою захисту джерел існування, робочих місць, доходів населення. Відповідальне суспільство – це тип складного суспільства як єдиного цілісного соціального організму, у якому скоординовано діють всі сфери діяльності та ланки управління з його спрямованістю до людиноцентричного та україноцентричного виявлення. Відповідальне суспільство у період кризи повинно мати спільну лідерську команду та дієвість виявлення її функцій на всіх етапах його розвитку. Відповідальне суспільство формується на основі багатого професійного досвіду лідерів, які є професіоналами, здатними упроваджувати концепції у життя, бути дієвими і гнучкими, сприяти досягненню ефективності управлінського механізму у складні часи для держави і суспільства. Відповідальне суспільство у період кризи базується на Agile-менеджменті, у якому діє гнучке, мобільне, здорове, розумне та практичне управління. Формування концепції відповідального суспільства у період кризи як складного соціального цілого базується на таких категоріях як ентропія, теорія хаосу, аттрактор, термодинаміка, теорія рівноваги, що об'єднує найсучасніші ідеї у сфері складних адаптивних систем, гнучкого керування та ощадливого постачання. Формування концепції відповідального суспільства у період кризи базується на парадигмах - синергетична, Agile-менеджмент (гнучкий), Менеджменту 3.0, Просвітництво 2.0, людиноцентрична модель збалансованого розвитку, діджиталізоване суспільство, в основі якого синтез економіки, креативних технологій, бізнесу та інноватики. Концепція відповідального суспільства у період кризи надає менеджерам-професіоналам дорожню карту, яка допоможе суспільству вийти з кризи, налагодити успішну роботу команди за рахунок гнучких методів управління, які щомиті набувають все більшої впливовості. Відповідальні суспільства згідно своєї концепції розробляють такі управлінські підходи, які організують, мотивують, контролюють, винагороджують, ідеї якого спрямовані на людей, їхні відносини, розширення повноважень, поліпшення на всіх рівнях управління, розвиток компетенцій та структурування організацій. Відповідальне суспільство як різновид теорії складних систем започатковує нові методи і прийоми прогумування, дизайну, аналітики управлінської діяльності програмних продуктів, гнучких функцій менеджерів та їх підходів. Дослідження показують, що при переході до гнучких методів основною перешкодою є

традиційний менеджмент, який вже не працює в сучасному діджиталізованому суспільстві. Концепція відповідального суспільства у період кризи базується на концепції Просвітництва 2.0, в основі якої баланс між людиною і природою, розвиток екологічних можливостей для забезпечення стійкого розвитку, виконання 17 Цілей сталого розвитку, європейський цивілізаційний вибір, досягнення екологічно збалансованої і соціально-орієнтованої економіки. В основі концепції відповідального суспільства у період кризи - перехід до цінностей сталого розвитку, експертного менеджменту в умовах стохастичності і невизначеності та вирішення проблем нестабільності як умови досягнення сталого розвитку, розробка управління процесами соціо-еколого-економічного і соціального розвитку, пошуки стійкого аттрактора (точки притяжіння), в основі якої стратегії виживання складної системи, розробка гнучких підходів до ПЗ. Формування концепції відповідального суспільства базується на ефективних управлінських командах, здатних працювати в умовах ризику та сприяти подоланню проблем складності, невизначеності, стохастичності, асиметрії інформації, відхід від лінійного мислення, яке часто приводить до хибних висновків. Реалізація концепції відповідального суспільства повинна базуватися на європейських цінностях, мати екологічно цілісний характер, бути інноваційною, протистояти кризовим чинникам, базуватися на цінностях, що сприяють сталості і загальному добробуту. Упровадження концепції відповідального суспільства реалізуватися лідерами команд, управлінська діяльність яких націлена на людей та їхні відносини, та реалізується у контексті людиноцентричної моделі у контексті Менеджменту 3.0, як це говорить Апелло Юрген [1].

Список використаних джерел:

1. Апелло Юрген. Менеджмент 3.0. Agile-менеджмент. Лідерство та управління командами». Харків : Ранок : Фабула, 2019, 432 с.

Метеленко Н. Г., д.е.н., професор, академік АЕНУ, директорка Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні Запорізького національного університету

Андрюкайтене Р., доктор PhD соціальних наук (менеджмент), доцент, зав. кафедри бізнесу та економіки Марьямпольського університету прикладних наук, м. Марьямполье, Литва, Литовський університет спорту, м. Каунас, Литва

ІКТ НОВОГО ПОКОЛІННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ ЦИФРОВОГО СТОЛІТТЯ

Технологічна революція останніх десятиліть, що охопила світову економіку, вражає темпами, масштабом та географією, так як відбувається зростання інтенсивності впровадження нових технологій у виробництво та обслуговування загальнолюдських потреб. ІТ-трансформація охоплює нові регіони світу та надає все більш відчутний ефект для економіки країн. Інноваційна економіка представляє широкі можливості для активації та

прискорення соціально-технологічного розвитку. Цифрове століття трансформує всі сегменти суспільства: природу ринків та продуктів, технології виробництва, доставку та оплату товару (продукції), масштаб капіталу та потреби людських ресурсів. Виробничими компаніями використовуються проривні ідеї та технології, сучасні моделі управління та бізнес-стратегії, а також модернізовані канали доступу до різних ринків. ІТ-трансформація матеріального та нематеріального секторів орієнтована на побудову інноваційної цифрової економіки. Актуальним елементом цифрової трансформації промисловості виступають ІКТ нового покоління, що акумулюють віртуалізацію із централізованим програмним управлінням (ЦПУ). Вказані напрямки сприяють цифровій трансформації підприємств реального сектора економіки, поширенню глобальної моделі надання ІТ-послуг (global sourcing model). Суть цієї глобальної моделі у тому, що розробник, який впроваджує або експлуатує ІТ-компанія, тепер може розташовуватися далеко від клієнта (в іншому місті, країні або навіть на іншому континенті), так званих центрах надання послуг (delivery centres), і звідти вирішувати всі питання клієнтів з сучасних каналів зв'язку. Місце розташування таких центрів обирається, виходячи з економічних принципів – там, де це буде дешевшим. Звідси випливає повальне поширення так званих офшорних моделей надання послуг, відповідно до яких світові центри надання послуг концентруються у відносно бідних, але при цьому країнах, де є дешевий, але придатний для навчання персонал, добре мотивований можливістю розвивати ІТ-технології. Очевидно, що основною причиною зростання аутсорсингу та інших моделей надання дистанційних послуг є зростання цінності ІТ-технологій у цифровому столітті. Якщо накласти на цю картину фактор розриву знань між поколіннями у рівні електронних навичок (e-skills), який у різних країнах проявляється по-різному, то розрив цін на ІТ-послуги стає колосальним [1]. Ця тенденція, будучи частиною загальносвітових процесів глобалізації, докорінно змінює становище національних ІТ-індустрій окремих країн. Якщо раніше, говорячи про стан ІТ-індустрії, здебільшого мали на увазі її внутрішній ІТ-ринок, то тепер без урахування ІТ-експорту, що здійснюється в рамках global sourcing model, говорити про національну ІТ-індустрію взагалі неможливо. Як найяскравіший приклад наведемо Індію, внутрішній ІТ-ринок якої вже зараз становить не менше п'ятої частини від загального обсягу національної ІТ-індустрії, цифрової трансформації з погляду як економіки та бізнесу, так і соціальних і культурних цінностей, які лежать в основі діджиталізованого суспільства. Проривні технології продовжують змінювати традиційні фактори конкурентних переваг, бізнес-моделей, стратегій та концепцій розвитку, удосконалюючи цифровізацію та етапи цифрової трансформації. У цьому плані країни ЄС перебувають переважно на стартових позиціях у тому, що в одних країнах спостерігається кращий прогрес, ніж у інших. Ще до пандемії COVID-19 Всесвітній саміт з інформаційного суспільства (WSIO) поставив людський капітал та соціальні питання як головні щодо цифрової трансформації. Якщо вони будуть висунуті як пріоритет номер один у

країнах ЄС, то відповідні країни зі своїми урядами можуть вважатися реформаторськими. Оскільки держави ЄС прагнуть бути суб'єктами, а не об'єктами міжнародних відносин, їхній життєво важливий інтерес сьогодні – це цифрова незалежність. Їм необхідно підтримувати цифрову співпрацю та баланс між передовими у цифровому відношенні країнами, новими глобальними цифровими корпораціями-платформами, такими як Facebook, Amazon, Google, Apple, Microsoft (FAGAM), традиційними транснаціональними корпораціями та іншими глобальними гравцями. У зв'язку з цим, для того, щоб країни ЄС отримали конкурентні цифрові переваги, їм необхідно активніше розробляти та здійснювати свою власну стратегію у галузі цифрових платформ. Згідно з висновками МВФ та Світового банку, регіональна співпраця є головною силою, яка може впоратися з наслідками пандемії та глобальними проблемами для забезпечення сталого розвитку. Лідери ЄС мають можливість розпочати ефективну цифрову інтеграцію на основі спільних електронних платформ та обміну даними для створення цифрової економіки діджиталізованого суспільства. Такий новаторський підхід забезпечить стрибок у розвитку: від стагнації до прориву в економічних, політичних та соціокультурних відносинах для забезпечення цифрової трансформації для досягнення цілей сталого розвитку, розробляючи національні та субрегіональні програми та ініціативи в галузі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та цифрової трансформації для цифрового співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Voronkova Valentyna, Kaganov Yuriy, Metelenko Natalia. Conceptual basis of «the digital economy forsight model»: european experience (Концептуальні засади моделі «форсайт цифрової економіки»: європейський досвід). HUMANITIES STUDIES : Collection of Scientific Papers / ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house «Helvetica№», 2022. 10 (87). С. 9–19.

Нікітенко В. О., д.філос.н., доцент, професор
кафедри менеджменту організацій та управління проектами
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету

ЕКСПОНЕНЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ДІДЖИТАЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА

В основі розвитку всіх технологій – експоненціальні технології як чинник розвитку діджиталізованого суспільства. Розвиток технологій – це частина тривалого марафону діджиталізованого суспільства у напрямку розвитку добробуту та благополуччя, який може завдячувати тільки їх експоненціальності. Розвиток технологій свідчить про те, що тенденції експоненціального розвитку не зникають і не сповільнюються, вони змінюють бізнес, промисловість, економіку, освіту, медицину і наше повсякденне життя. Поєднання штучного інтелекту, 5G та доповненої/

віртуальної реальності дає дешеву освіту, розваги і медичне обслуговування майже кожній людині на Землі, незалежно від географічного розташування та соціального статусу. Всі технології впевнено крокують вперед, а з ними – демонетизація і демократизація. Люди впевнено отримують доступ до інструментів і технологій, які можуть придбати навіть найбідніші людини на Землі. Експоненціальні технології дають змогу розв'язувати великі глобальні проблеми, а найбільші глобальні проблеми - це одночасно найбільші бізнес-можливості. Отже, кожна загроза, з якою ми стикаємося – це ще й шанс для розвитку технологій та інновацій, що базуються на експоненціальних технологіях. Багато потужних технологій, які ми маємо сьогодні у своєму розвитку, - штучний інтелект, 3D-виробництво, нанотехнології, біотехнології, робототехніка - ставлять перед людством виклики, які мають складні рішення, але дедалі ставатимуть потужнішими. Технології, що розвиваються на перетині штучного інтелекту, мереж, сенсорів і супутників – отримують змогу розробляти глобальні системи виявлення загроз, які стануть набагато ефективнішими, ніж ті, що існують сьогодні [1]. У 2008 році Курцвейл став співзасновником Університету сингулярності у Кремнієвій долині. Теорія технологічної сингулярності передбачає, що за наступні два десятиліття технології неймовірно розширять людські можливості, фундаментально змінять економіку та суспільство та вирішать глобальні проблеми. Девіз університету: «Виховувати, надихати та розширювати можливості лідерів, застосовуючи експоненціальні технології для вирішення великих проблем людства». Серед засновників – NASA, Google, Cisco та Autodesk. Курцвейл мріє про день, коли комп'ютери перевершать людину, незважаючи на можливі негативні наслідки. Усі технології – це ризик, а найпотужніші з них – біотехнології, нанотехнології та штучний інтелект – це потенційний ризик для виживання. За прогнозами Курцвейла, повна технологічна сингулярність настане 2045 року. Спочатку з'являться постлюди з додатковим інтелектом і різноманітними імплантами: очима-камерами, додатковими руками-протезами, через деякий час наномашини імплантують людський мозок, а тіло, що складається з нанороботів, зможе приймати будь-які форми. Людина перестане бути людиною, потім Земля почне перетворюватися на один гігантський комп'ютер, і поступово до 2099 цей процес може поширитися на весь Всесвіт. Влада вже сьогодні належить технологіям, а діджіталісти впевнені, що причина всіх бід є людським фактором. К. Мімс у матеріалі про кібербезпеку назвав людей критичною вразливістю комп'ютерних систем: люди слабкі, часто ірраціональні і не завжди розуміють, що творять. Діджіталісти вірять у технології, які зможуть керувати світом, не роблячи помилок. Помірні

діджіталісти вважають, що технології та людина можуть бути рівноправними партнерами. Г.Крід вважає, що у 2020-х роках відбудеться технологічний переворот, у результаті якого світом керуватимуть машини. Г. Крід впевнений, що боятися цього не варто, тому що штучний інтелект не поневолить людей, а мирно виконуватиме за них більшість завдань. Радикальні діджіталісти впевнені, що технологія має поневолити весь світ і весь світ має підкоритися технологіям. Цифрова трансформація та експоненціальні технології виступають основою для нових моделей бізнесу, а digitization виступає як нова хвиля змін. Рей Курцвейл неодноразово писав, як технології змінять людину і обґрунтував, що до 2020-х років буде сконструйований людський мозок, а нанороботи керуватимуть нашою свідомістю. На його думку, найглибша з усіх революцій у тому, що людина стала розуміти власну біологію в інформаційних термінах, починає розуміти ті обчислювальні програми, з яких функціонує людське тіло. Ще одна велика революція – комунікаційна: дротовий та бездротовий зв'язок, який зростає експоненційно, а Інтернет продовжує подвоювати потужність згідно з найрізноманітнішими вимірами. У майбутньому техніка у мільйони разів буде більш потужнішою, ніж сьогодні, буде завершено конструювання людського мозку. Комп'ютери поєднують у собі тонкі здібності розпізнавання, властиві людині, з можливостями в усіх областях, де перевага машин уже досягнута: застосування аналітичного апарату та безпомилкове запам'ятовування мільярдів фактів. Крім того, машини зможуть швидко обмінюватися інформацією, людина почне зливатися з технікою. Нанороботи спочатку будуть використовуватися спочатку у медицині та гігієні: при очищенні середовища, створенні джерел енергії, потужних паливних елементів, розподілених децентралізованих сонячних панелей тощо. Вони працюватимуть усередині мозку людини, взаємодіючи з біологічними нейронами. І це не фантастика, так як багато завоювань експоненціальних технологій вже сьогодні реалізовані [2].

Список використаних джерел:

1. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика: монографія. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2022. 460 с.

2. Нікітенко В. О., Васильчук Г. М., Мержинський Є. К. Мережева економіка як чинник підвищення ефективності цифровізації у контексті розвитку цифрового суспільства від 1G до 5G. HUMANITIES STUDIES : Collection of Scientific Papers / ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2022. 10 (87). С. 112–121.

Череп А. В., д.е.н., проф., декан факультету економіки
Запорізького національного університету
Воронкова В. Г., д.ф.н., проф.,
в.о. зав. кафедри менеджменту організацій та управління проектами
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету

ВПЛИВ ІКТ НА РОЗВИТОК ТРЕНДІВ ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ

ІКТ впливає на розвиток глобальної трансформації бізнесу, який повинен бути адаптивним, особливо у частині глобальної трансформації банкінгу та ритейлу, пов'язаного із процесами та механізмами реалізації товарів і послуг кінцевим споживачам. Завдяки новим технологіям та глобалізації відбуваються більш глибокі зміни: змінюється поведінка споживачів, бізнесу тепер теж важливо трансформуватись, щоб не пропустити нові можливості. Цифрова трансформація та глобалізація сприяють зростанню конкуренції у бізнесі, через технології відбувається конкуренція з Китаєм, Південною Африкою, Південною Америкою. Весь світ уже став клієнтом усього світу. Тенденції, що відбуваються сьогодні в умовах впливу ІКТ на розвиток глобальної трансформації бізнесу. *Перший тренд* – це зниження операційної вартості бізнесу, яка залежить від того, наскільки компанії зможуть уникнути паперів, печаток, підписів і так далі, щоб в цілому поліпшити наскрізну роботу. Тут важливо розуміти, що є кінцева точка, оскільки зменшувати витрати нескінченно неможливо. *Другий тренд* – це вміння використовувати технології для покращення контакту та стосунків з клієнтами і тут компанії можуть отримати майже нескінченні можливості для зростання конкурентоспроможності та підвищення доходів. Зараз майже всі зайняті зниженням витрат, але коли компанії розуміють, що досягли у цьому краю, їм доводиться замислюватися над підвищенням доходів. І тут якраз дуже важливо покращувати контакти, якість діалогу та стосунки з клієнтами. Для цього потрібно відійти від балансоорієнтованих і продуктоцентричних бізнес-моделей і рухатися в бік клієнтоцентричних моделей. Якщо раніше ключовими завданнями бізнесу було ефективно та дешево виробляти щось масове та поширювати на найширші аудиторії, то зараз важливі стосунки з клієнтами, діалог та постійний контакт із клієнтом. *Третій тренд* – це якась середина між онлайн та офлайн, у результаті чого виникає фіджитал – поєднання цифрового та фізичного досвіду. Банки мають великі мережі відділень, у ритейлерів теж дуже велика фізична присутність, при цьому через цифровізацію клієнти полюбили онлайн-покупки, зустрічі у відеорежимі. Під час пандемії ця трансформація пришвидшилась, для людини важливо мати можливість прийти в якусь фізичну точку, щоб вирішити складну проблему, яку неможливо вирішити віддалено. Або отримати нові знання у «людському» форматі,

консультацію, реалізувати якісь плани, покращити свою якість життя. Так ось – мета та роль фізичних точок присутності найближчим часом змінюватиметься дуже сильно. І ті компанії, які зможуть реалізувати це швидше за інших, отримають дуже велику конкурентну перевагу. Класичні теорії управління, старі бізнес-моделі були спрямовані на стабільність, але в нинішніх умовах цифровізації та глобалізації бізнес має бути адаптивним. Тому що якщо для впровадження, припустимо, якоїсь технології знадобиться рік, півтора чи два, то на момент запуску вона вже буде застарілою. Потреби, уподобання та поведінка клієнтів сьогодні змінюються дуже швидко. На відміну від локальних фінансових інституцій банки дуже просунулися щодо підходів, процесів, технологій. Розвивається багато проєктів саме в банківській індустрії: як віддалено обслуговувати клієнтів, як налаштувати інтернет, як використовувати канали самообслуговування, банкомати, кіоски. Усі ці речі є новими банки прийшли з новими процесами продажів, з новими тактиками та підходами до ціноутворення, до функціоналу. І це змінило очікування клієнтів та рівень просунутості ринку, що загалом змінили ринок. *Четвертий тренд – це великі масиви даних (Big Data)*, накопичені цілою низкою систем у межах великих організацій або зібрані з різних куточків Всесвітньої павутини як вихідний матеріал, який надає нові можливості нового бізнесу, заснованого на інформаційних технологіях. Те, що економісти називають недосконалістю ринку, часто пояснюється інформаційною асиметрією, а також нездатністю керівників, що приймають рішення, зібрати актуальні дані про нові можливості на ринку, потенційні поглинання, цінові відмінності між постачальниками та інші аспекти господарської діяльності. Ці недоліки ринку часто дозволяють посередникам і компаніям, що мають великі масиви актуальної та якісно організованої інформації, отримувати більший прибуток шляхом створення та об'єднання компаній, бізнес яких заснований на використанні накопичених даних. Багато ринків, починаючи з ринку авіаквитків і закінчуючи ринком цінних паперів, стали прозорішими завдяки Інтернету. Але залишається безліч інших ринків, які, як і раніше, відчувають потребу в аналогічних змінах. Одним із них є ринок нерухомості. Ріелторські агенції надають продавцям та покупцям далеко не повну інформацію і завдяки цьому процвітають. Крім того, накопичення інформації шляхом впровадження електронних процесів може призвести до появи побічних продуктів або так званих «залишкових даних», які компанії також можуть використовувати для отримання прибутку. Ще один вид інформаційного бізнесу пов'язаний виключно з накопиченням та візуалізацією інформації. Компанії, які розраховують використовувати недосконалість інформаційного ринку, повинні вміти оцінювати ефект переходу на нові рівні прозорості інформації, які постійно відкриваються у сучасній економіці інформаційних технологій. Все це свідчить про те, що бізнес сьогодні повинен бути адаптивним і розрахованим на клієнта, тобто бути у першу чергу клієнтоорієнтованим.

Список використаних джерел:

1. Cherep A., Voronkova V., Andriukaitiene R., Nikitenko V. The concept of creative digital technologies in the tourism business in the conditions of digitalization. Humanities Studies.2020. Випуск 5 (82). С. 196–209.

Пікуляк М. В., к. т. н.,

доцент кафедри інформаційних технологій

Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ СИСТЕМ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

На сьогоднішній день існує чимала кількість дистанційних навчальних програм, які здатні забезпечити високотехнологічний підхід до процесу передачі знань та дають можливість створення системи масового безперервного самонавчання. Особливо актуальними та затребуваними такі навчальні продукти постали в останні роки через запровадження карантинних коронавірусних обмежень, а у нашій країні ще й через військові дії у зв'язку із повномасштабною російською агресією.

Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти [1].

Відомо, що протягом багатьох років існувало чимало скептичних думок та поглядів на рахунок ефективності запровадження дистанційної форми освіти. Проте, як показав останній час, саме завдяки такому типу навчання з однієї сторони та, безперечно, наявними сьогодні технічними можливостями розвитку комп'ютерної техніки (особливо мобільних девайсів) стали можливими організація та проведення навчального освітнього процесу взагалі.

Чималу роль в цьому напрямку відіграв також сучасний технологічний рівень мережевих технологій, поява відкритих комунікаційних платформ типу Zoom, Webex, Meet, Jitsi та досягнень в галузі штучного інтелекту, без яких є неможливим процес створення потужних автоматизованих навчальних систем та проведення дистанційного навчання [2].

Відомі сьогодні дистанційні програми та системи відмінні за своїми технічними можливостями та характеризуються різним рівнем складності функціональних компонентів. Це перш за все продукти компаній Open Source: MOODLE, ATutor, Dokeos, Claroline; Oracle: i-Learning, IBM: Learning Space та ряд вітчизняних рішень, зокрема «Прометей» виробництва НІЦ АСКБ, «Віртуальний університет» кафедри АСОІУ ФІОТ НТУУ «КПІ», D-Learn Прикарпатського національного університету та багато інших.

Проте, переважна більшість з них характеризується чималою кількістю недоліків, пов'язаних, насамперед, із невисокою якістю отриманих знань студентом, низьким рівнем адаптивності та інтерактивності організації навчального процесу а також вузькою направленістю предметної області.

Тому зараз робота сучасних дослідників направлена на розробку перш за все адаптивних систем дистанційної освіти, які завдяки застосуванню різного роду методів та моделей, а також інструментальних засобів реалізації дозволяють створити продукти, здатні забезпечити побудову індивідуальних траєкторій вивчення навчального матеріалу та підвищити швидкість засвоєння і рівень оволодіння новими знаннями.

Для реалізації адаптивних характеристик та з метою забезпечення інтерактивної взаємодії студента із навчальною програмою запропоновано наступну структуру взаємодії модулів адаптивної системи (рис. 1).

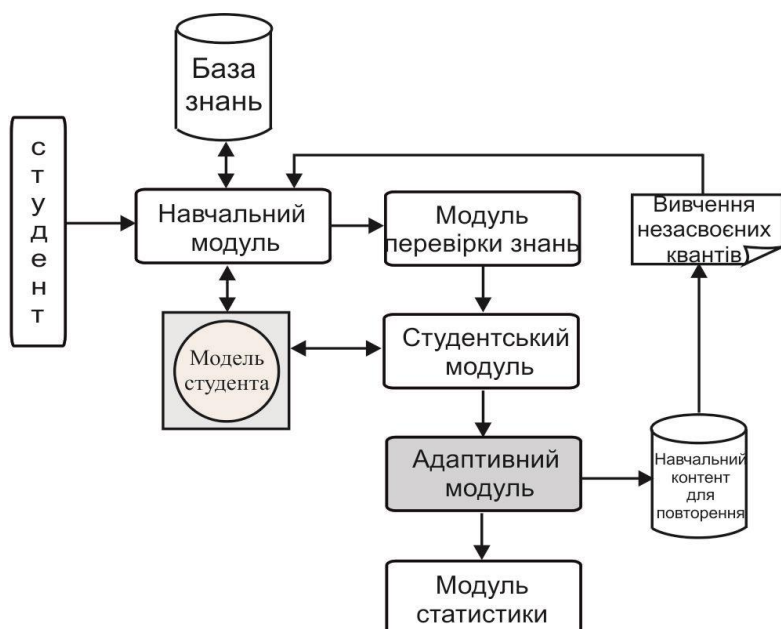

Рис. 1. Структурна схема адаптивної навчальної системи

Розроблена на основі запропонованої моделі адаптивна система дистанційного навчання характеризується такими перевагами:

- індивідуалізація навчальної діяльності (диференціація темпу навчання, складності навчальних завдань тощо);
- можливість вільного вибору власної стратегії та тактики навчання;
- наявність безперервного зв'язку у відносинах «викладач–студент»;
- об'єктивне визначення прогалів у знаннях студента;
- використання передових освітніх технологій,
- доступність джерел інформації.

Зважаючи на існуючі тенденції розвитку систем передачі знань та набутий досвід щодо організації та проведення дистанційного навчання можна спрогнозувати певні перспективи подальшого впровадження дистанційних методик відповідно до реалій та суспільних викликів сьогодення.

Навіть при найшвидшій можливості повернення до очної форми навчання, ми уже ніколи не зможемо відмовитись від тих технологій, які дозволили скоротити час, швидко організувати велику аудиторію для заняття чи просто наради, конференції. Тому майбутнє в галузі освіти і не тільки в ній – за змішаним навчанням, яке дозволить обирати різні моделі та стратегії організації навчального процесу. І, безперечно, провідну роль будуть відігравати адаптивні системи, які не просто здатні оптимізувати навчання але і забезпечити програмне автоматизоване оволодіння студентом нових знань відповідно до його поточних навчальних успіхів.

Список використаних джерел:

1. «Положення про дистанційне навчання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>. Дата звернення: 12.05.2022.

2. M. Pikuliak. "Development of an adaptive module of the distance education system based on a hybrid neuro-fuzzy network, "*Proceedings of the 2020 IEEE Third International Conference on Data Stream Mining&Processing (DSMP)*". Lviv, Ukraine, August 21–25. P. 44–49. 2020.

Сохацький А. В., д.т.н., проф.,
завідувач кафедри транспортних технологій
та міжнародної логістики
Дуфала І. П., студент
Університету митної справи та фінансів

ПЕРЕВЕЗЕННЯ НАЛИВНИХ ВАНТАЖІВ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

В умовах війни розпочатою Росією проти України особливо складними є перевезення наливних вантажів автомобільним транспортом. Першочерговою задачею є безпека перевізного процесу. На ринку транспортних послуг автомобільний транспорт залишається найбільш надійним перевізником. З боку інших видів транспорту найбільш конкурентним є залізничний транспорт. Проте в умовах воєнного стану перевезення наливних вантажів цим транспортом зменшується ймовірність доставки. Необхідно підвищувати рівень якості перевезень, ефективність використання парку рухомого складу. У зв'язку з цим вдосконалення умов перевезень наливних вантажів і в першу чергу нафти, нафтопродуктів і зріджених природних газів має важливе державне значення. Особливе значення мають питання організації перевезень наливних вантажів і в зв'язку з необхідністю забезпечення промисловості та сільського господарства.

Перевезення рідких вантажів вважається одним із складних транспортувань, так як необхідно ретельно підготуватися і мати відповідну упаковку: танк-контейнер або цистерну та відповідно дотримуватися

спеціальних умов перевезення цих вантажів. Особливі стандарти перевезення відносяться як до вантажно-розвантажувальних робіт, так і до різних категорій рідких вантажів. Для перевезення наливних вантажів потрібен особливий транспорт.

Рідкі вантажі можуть відноситися до харчової або хімічної промисловості, вантаж може бути небезпечним. Крім того, наливні вантажі мають здатність роз'їдати метал цистерн, що так само слід враховувати при перевезеннях.

Розглянемо, які існують категорії наливних вантажів та проаналізуємо специфіку перевезення кожної з них, дані пропонуємо відобразити у табл. 1.

Таблиця 1

Специфіка перевезення наливних вантажів різних категорій

Вид наливного вантажу	Специфіка перевезення
1	2
Нафтові вантажі	Транспортуються в цистернах та контейнерах-цистернах, які обладнані масло-бензиностійким і паростійким захисним покриттям та люками для верхнього наливу та нижнього зливу і відповідають вимогам електростатичної іскробезпеки.
Етилований бензин	Транспортується зазвичай у чотиривісних бензинових цистернах. На цих цистернах з має бути нанесено фарбою, яка не змивається напис: "Бензин етиловий".
Харчові вантажі	Транспортуються в спеціалізованих власних або орендованих цистернах та контейнерах-цистернах з нижнім зливом. На цих цистернах, повинні бути на всю довжину котла дві смуги червоного кольору У проміжку між цими смугами наноситься чорною фарбою назва вантажу: "Патока", "Масло растительное" тощо.
Етиловий (винний) спирт	Транспортується залізницями в сучасних власних або орендованих цистернах з верхнім зливом. У цих цистернах повинні бути заварені нижні зливні пристрої та приварені стандартні вушка на кришці і горловині люка цистерни і надійно закритий ковпак запобіжного клапана.
Скраплені гази	Транспортуються у власних спеціальних цистернах та контейнерах-цистернах. У кожній цистерні або контейнері-цистерні транспортується тільки певний вид газу. Використання її для наливу інших скраплених газів категорично не допускається. Скраплені гази в цистернах транспортуються під підвищеним тиском. Відправник таких цистерн повинен надати до перевезення тільки цистерни або контейнери-цистерни, котрі відповідають вимогам, що передбачені ДНАОП 0.00-1.07-94
Кислоти	Транспортуються тільки у власних спеціальних цистернах. Використання звичайних цистерн для перевезення кислот категорично не допускається. Кислотні цистерни повинні бути пофарбовані та мати трафарети про назву вантажу "Сірчана кислота", "Олеум" тощо.
Інші хімічні вантажі	Транспортування рідких хімічних вантажів здійснюється тільки у власних спеціалізованих цистернах і контейнерах-цистернах.

Метанол	Транспортування метанолу залізницями повинне здійснюватися з супроводом воєнізованою охороною. Якщо метанол транспортується на адресу військової установи вантаж супроводжується під контролем військової варти. Метанол транспортується у спеціальних власних цистернах без нижнього зливного пристрою та які обладнані запобіжними кожухами над кришками люків.
Жовтий фосфор	Транспортується у власних спеціалізованих цистернах без нижнього зливного пристрою. Цистерни повинні бути пофарбовані та містити трафарети про найменування вантажу "Жовтий фосфор".
Етилова рідина	Транспортується тільки у власних спеціалізованих цистернах Котел цистерни фарбується тільки алюмінієвою фарбою та уздовж котла цистерни з двох боків літерами наноситься чорною фарбою трафарет про назву вантажу «Рідина етилова»

Безпечне перевезення наливних вантажів автоцистернами здійснюється водіями-професіоналами, які допущені до перевезення небезпечних вантажів. Також вони повинні пройти інструктаж за вимогами при перевезенні горючих і вибухонебезпечних вантажів. На сьогоднішній день актуальним стає ефективність перевезення наливних вантажів, так як основним способом доставки рідких вантажів в даний час є спосіб, який передбачає використання дорогих танк-контейнерів. Перевезення наливних вантажі потребує спеціального виду транспорту – цистерн, які обладнані згідно вимог та норм міжнародних перевезень.

Сохацький А. В., д.т.н., проф.,
завідувач кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики
Возненко А. О., студент
Університету митної справи та фінансів

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМАХ

Однією з гострих та актуальних задач в транспортних системах є впровадження цифрових технологій. Сучасна тенденція переходу до цифрових методів створення, передачі, обробки і зберігання інформації призводить до широкого впровадження, статичних і динамічних баз даних, організації телекомунікаційного зв'язку для доступу до інформації через наземні і супутникові інформаційні канали. Відповідно і в логістичних системах спостерігається перехід на цифрові технології на всіх напрямках документообігу, у тому числі заміні паперових перевізних документів електронними.

Впровадження інформаційних технологій та їх інтеграція реалізуються на транспорті по декількох основних напрямках. В першу чергу це активне впровадження і використання автоматизованих систем управління транспортним процесами. Це управління вимагає високого рівня інформативності і аналізу отриманої інформації для формування управлінського рішення, тому підприємства впроваджують автоматизовані

системи управління (АСУ) різного рівня для якісного збору і обробки інформації про діяльність підприємства. АСУ ґрунтується на комплексному використанні технічних, математичних, інформаційних та організаційних. На сучасних транспортних підприємствах створюються ефективні бази даних (БД).

Використання системи управління базами даних дає можливість глибоко аналізувати зміст отриманої інформації, робити вибірки, звіти, статистичні і математичні розрахунки. Для доступу працівників підприємства до БД створюється локальна розгалужена комп'ютерна мережа підприємства, по якій кожен фахівець може отримувати необхідну йому інформацію, обробляти її відповідним професійним програмним забезпеченням (складський, бухгалтерський облік, фінансові операції, кадровий облік, нарахування зарплат і рахунків і тому подібне). Для захисту і збереження інформації доступ до БД рангований - кожен з клієнтів мережі має чітко певні права по використанню певної інформації, її зміни або копіювання.

Основними наслідками впровадження АСК є підвищення якості, швидкості і надійності, обліку і аналізу функціонування складових транспортних технологій. Впровадження електронного документообігу також підвищує якісні показники роботи. Перехід на електронну взаємодію з іншими підприємствами, замовниками, постачальниками через інтернет-технології підвищує ефективність роботи. Зменшення витрат на паливно-мастильні матеріали за рахунок впровадження програм оптимізації маршрутів сприяє конкурентоспроможності та прибутковості

Наступною складовою за обсягами впровадження і використання інформаційних технологій на транспорті - це моніторинг транспортних засобів, під яким розуміють контроль за місцезнаходженням і станом транспортних засобів, вантажі або водіїв на базі бортових комп'ютерних систем і GPS- технологій. По телекомунікаційних каналах ця інформація стає доступна організаторам перевезень і іншим учасникам логістичного ланцюга. Цей напрям використання інформаційних технологій на транспорті дозволяє значно підвищити безпеку перевезення, якість роботи логістичного каналу, економічність транспортних процесів

Інформаційні технології дозволяють забезпечити ефективну диспетчеризацію запланованих перевезень, оскільки диспетчер у будь-який проміжок часу може проконтролювати, де знаходиться транспортний засіб, його швидкість, стан двигуна, вантажу, кількість палива та ін. При необхідності автомобіль може бути переадресований по довантаженням або зворотним завантаженням. При виході автомобіля з ладу інформація об його стани дозволяє прийняти оптимальне рішення по ремонту або напрям іншого автомобіля.

Сучасні транспортні засоби все більше насичуються електронними підсистемами для підвищення їх економічності, безпеки руху, поліпшення умов роботи водія, забезпечення збереження автомобіля і вантажу, а

засоби зв'язку дозволяють передавати в реальному режимі часу цю інформацію диспетчерським службам перевізників або відповідним дорожнім службам. При ушкодженні вантажу або його умисному заволодінні сучасні засоби телематики дозволяють підняти тривогу, викликати аварійні служби і т.п.

Зауважимо, що провідні автовиробники концентрують свою увагу на впровадження безпілотних та автоматизованих систем в транспортні засоби.

Новим напрямом впровадження інформаційних технологій на транспорті є використання електронної логістики. Електронна логістика - це управління електронними інформаційними потоками, що виникають в ланцюгах постачань товарів з метою їх оптимізації. Підвищення ефективності логістичних систем досягається за рахунок швидкої передачі інформації відносно логістичних операцій, її обробки при зменшенні кількості паперових носіїв, зменшення помилок при введенні даних. Базою електронної логістики є міжнародні стандарти на методи кодування логістичних одиниць. Координатором процесу розробки і управління стандартами електронної логістики виступає міжнародна організація GSI (глобальна інформаційна система) і її національні представництва.

Інноваційним інструментом удосконалення транспортних систем можна вважати використання дронів з різними системами механіки руху, що особливо ефективно в таких сферах як сільське господарство, енергетика, транспорт та логістика, нафтогазова промисловість, військова сфера та ін.

Сохацький А. В., д.т.н., проф.,
завідувач кафедри транспортних технологій
та міжнародної логістики
Глівінський Д. О., студент
Університету митної справи та фінансів

МОДЕЛЮВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ПОТОКІВ НА РОЗВ'ЯЗЦІ ТРАНСПОРТНОЇ МЕРЕЖІ

Об'єктом експериментального та теоретичного дослідження є транспортний потік та його параметри на виїзді з Центрального мосту що з'єднує правий та лівий береги Дніпра та веде безпосередньо у центр міста.

Виїзд з Центрального мосту поділяються на два напрями:

- 1) Прямо – до вулиці князя Володимира Великого;
- 2) Наліво – до вулиці Михайла Коцюбинського.

До першого напрямку відноситься напрями А1 та А2, до другого А2 та А3. Смуга А2 по дорожній розмітці має можливості для їхати до обох вулиць не порушаючи стабільності руху напрямів А1 і А3. З цього можна зробити висновок, що напрям А2 (в теорії), є найбільш навантаженим.

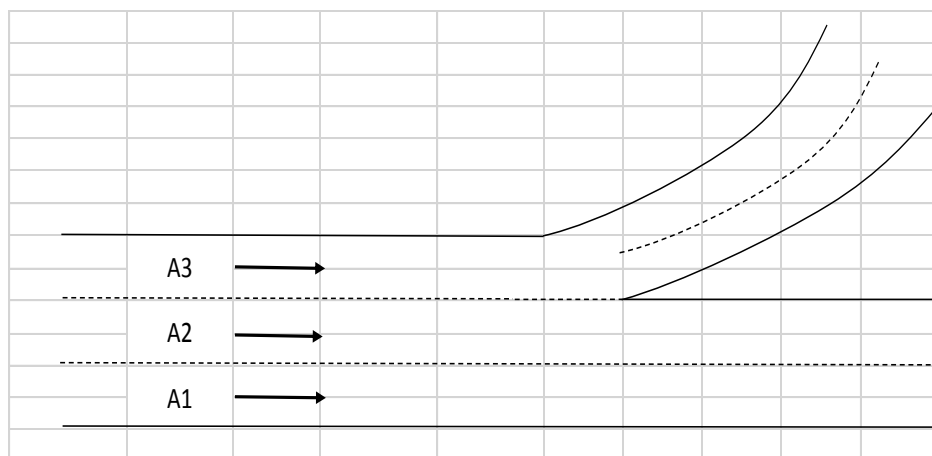

Рис. 1. Схема виїзду з мосту

Для дослідження потоку було проведено по 10 замірів кількості автомобілів, які перетинають міст за одну хвилину. Заміри були проведені в 10:00 одночасно для кожного напрямку, якими являються три смуги руху мосту, які позначені на схемі перехрестя. Усі заміри знаходяться у таблиці 1.

Таблиця 1

Заміри кількості автомобілів за інтервал часу

Шлях	Випробування										Інтервал (с)	Разом
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
A1	23	20	13	10	12	14	17	13	21	11	60	154
A2	27	25	14	22	25	11	16	18	18	22		198
A3	14	12	17	19	15	18	11	16	9	11		142
Разом	64	57	44	51	52	43	44	47	48	44		494

За допомогою Microsoft Excel було проведено розрахунки середнього значення автомобілів (табл. 2), в якій зображено різницю кількості авто на кожному з напрямів дороги.

Таблиця 2

Скореговані дані

Шлях	Випробування										Середнє значення автомобілів
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
A1	23	20	13	10	12	14	17	13	21	11	15,4
A2	27	25	14	22	25	11	16	18	18	22	19,8
A3	14	12	17	19	15	18	11	16	9	11	14,2
Разом	64	57	44	51	52	43	44	47	48	44	

Далі було розраховано приведену інтенсивність за 1 секунду та за 1 годину для кожного напрямку перехрестя. Результати розрахунків зображено в табл. 3.

Таблиця 3

Результати розрахунків приведеної інтенсивності

Шлях	Випробування										Середнє значення автомобілів	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	За 1 с	За 1 год
A1	23	20	13	10	12	14	17	13	21	11	15,4	924
A2	27	25	14	22	25	11	16	18	18	22	19,8	1188
A3	14	12	17	19	15	18	11	16	9	11	14,2	852
Разом	64	57	44	51	52	43	44	47	48	44		

Розглядаючи та аналізуючи розрахунки, можна зробити висновок про те, що найбільша інтенсивність транспортного потоку спостерігається на напрямку A2, напрямки A1 і A3 мають приблизно рівну інтенсивність, з перевагою напрямку A1. Розрахунки підтверджують припущення про напрям A2, який є найбільш навантаженим.

За результатами проведених числових розрахунків побудовано залежності інтенсивності руху транспортних засобів як функцію від густини потоку. На рис. 2 показано графік отриманих залежностей. Видно, що результати розрахунків узгоджуються з даними фундаментальної діаграми роботи [1].

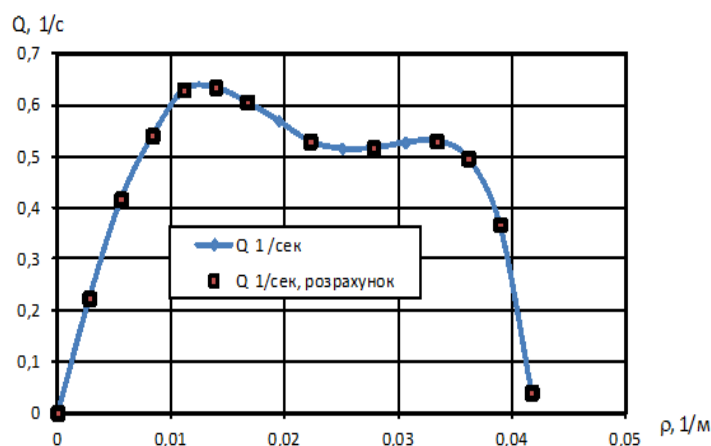

Рис. 2. Графік отриманих залежностей

Список використаних джерел:

1. Сохацький А. В., Трофімов О. В., Кузьменко А. І. До питання застосування гідродинамічної аналогії для процедури розрахунку параметрів транспортних потоків. *Системи та технології*. 2021. № 1 (61). С. 21–30.

Сохацький А. В., д.т.н., проф.,
завідувач кафедри транспортних технологій
та міжнародної логістики
Мачула Д. А., студент
Університету митної справи та фінансів

ВИКОРИСТАННЯ НАВІГАЦІЙНИХ СИСТЕМ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

Система глобального позиціонування все сильніше інтегрується в наше повсякденне життя. Сьогодні важко представити ефективну логістику без даних навігаційних супутникових систем. Супутникові радіонавігаційні системи забезпечують високу точність вимірювань на глобальному рівні. Вони використовуються у фундаментальних дослідженнях, спостереженнях за рухом різноманітних об'єктів, у геодезії та картографії – для побудови кадастрів і цифрових карт. Провідну роль супутникові системи відіграють у навігації, організації, керуванні та контролі руху транспортних засобів.

У разі озброєного конфлікту виникають відчутні ризики, адже при знищенні апаратів позиціонування армія і цивільне населення будуть дезорієнтовані і понесуть певний збиток. Ворожі атаки на сигнали GPS є небезпечними. В цілях мінімізації ризиків провідні країни світу активно розвивають і удосконалюють власні глобальні навігаційні системи, а також реалізують нові можливості.

Особливу актуальність вона придбала останнім часом. Відомі випадки ля блокування Росією сигналів GPS. Уперше протиправна і провокаційна діяльність росіян підтвердилася в ході навчань "Запад-2017", що проводилися в країнах Балтії, потім це повторилося в жовтні-листопаді 2018-го у рамках спільних навчань країн НАТО "Єдиний тризуб" в Норвегії. Росія на свій манер пояснила ситуацію, що склалася.

Слід зазначити, що створення перешкод для навігаційних інструментів супротивника – "ласий шматочок" для Росії. На практиці це ефективно використовувалося для боротьби із засобами наведення крилатих ракет під час транспортування важливих вантажів. Потрібна система для самоліквідації крилатих ракет, а також до їх нештатного польоту по несанкціонованій траєкторії.

Навігація в транспортних системах – технологія забезпечення оптимального маршруту транспортних засобів. Під терміном оптимальний слід розуміти маршрути руху, що виконуються у відповідності з поставленим завданням. Наприклад обчислення оптимального маршруту проїзду автомобільного транспортного засобу для доставки вантажу в умовах воєнного стану відрізняється від системи прокладення маршруту для умов мирного часу.

Рух транспортних засобів за відведеним маршрутом відбувається з використанням відповідних пристроїв, в тім числі за допомогою візуальних і голосових підказок про маневри та вибір напрямів руху. Для цього використовуються GPS системи, інші пристрої навігації, автомобільні та топографічні карти, оперативну інформацію про стан маршруту та подальший рух [1]. Основним об'єктом для забезпечення безпечної доставки вантажу є супутникові системи навігації та спеціалізована система зв'язку. Спеціалізована система зв'язку повинна забезпечуватися відповідними підрозділами, що підпорядковуються урядовим структурам, а не бізнесовим установам. У відповідності з цим автомобільні транспортні засоби повинні бути обладнані відповідними пристроями зв'язку та навігації. Окрім цього вони повинні мати спеціалізоване супроводження. Рух в колонах в особливих умовах можливий тільки при гарантованому забезпеченні їх безпеки.

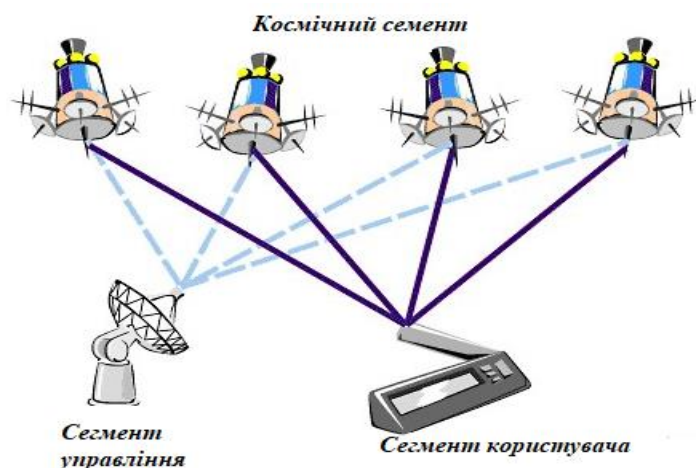

Рис. 1. Елементи супутникової системи навігації

Загальні елементи супутникової системи навігації включають:

- Орбітальна група - система космічних апаратів у вигляді мережі навігаційних супутників
- Наземна система керування та контролю - блоки вимірювання положення супутників та передачі на них отриманої інформації для корегування інформації про орбіти
- Приймальне обладнання - "супутникові навігатори", що використовуються для визначення місцезнаходження

Метод вимірювання відстані від супутника до антени приймача заснований на визначенні швидкості поширення радіохвиль. Для реалізації можливості вимірювання часу поширюваного радіосигналу кожен супутник навігаційної системи випромінює сигнали точного часу, використовуючи синхронізований з системним часом атомний годинник. При роботі супутникового приймача його годинник синхронізується з системним часом, і при подальшому прийомі сигналів супутників

обчислюється затримка між часом випромінювання, що міститься в самому сигналі, і часом прийому сигналу антеною приймача. Маючи дану інформацію, навігаційний приймач вираховує координати антени. Решта параметрів руху (швидкість, напрямок, пройдена відстань) обчислюється на основі вимірювання часу, який об'єкт витратив на переміщення між двома або більше точками з координатами, визначеними за попередніми обчисленнями.

Сохацький А. В., д.т.н., проф.,
завідувач кафедри транспортних технологій
та міжнародної логістики
Радченко Д. С., студент
Марченко Л. С., студент
Університету митної справи та фінансів

ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасна транспортно-логістична система (ТЛС) складається з сукупності різноманітних елементів, між якими встановлені певні функціональні зв'язки і стосунки. Внутрісистемні зв'язки міцніші та надійніші, ніж зв'язки із зовнішніми ланками перевізного процесу. Вони можуть мати нестабільний характер, оскільки відображають послідовність передачі матеріального і інформаційного потоків між ланками логістичного ланцюга з різними параметрами. Реальним логістичних систем, що функціонують на практиці, як і більшості складних систем, характерні наступні властивості:

- складність – характеризується такими основними ознаками: наявність великої кількості елементів, складний характер взаємодії між окремими елементами, складність функцій, що виконуються системою;
- наявність складно організованого управління;
- вплив на систему великої кількості стохастичних чинників зовнішнього середовища;
- ієрархічність, тобто підлеглість елементів нижнього рівня елементам вищого рівня в контексті лінійного або функціонального логістичного управління;
- цілісність – властивість системи виконувати задану цільову функцію, реалізоване тільки логістичною системою в цілому, а не окремими її ланками або підсистемами;
- структурованість – передбачається наявність певної організаційної структури логістичної системи, яка складається зі взаємозв'язаних об'єктів, і суб'єктів управління і реалізує задану мету;
- рухливість – мінливість параметрів елементів логістичної системи під впливом зовнішнього середовища, а також рішень, прийнятих учасниками логістичного ланцюга;

– унікальність, непередбачуваність і невизначеність поведінки в конкретних умовах і під впливом зовнішніх чинників;

– адаптивність – здатність логістичної системи змінювати свою структуру і вибирати варіанти поведінки відповідно до нових цілей і під впливом середовища;

– рівень інформаційної та технічної оснащеності.

Межі логістичної системи визначаються циклом обігу засобів виробництва. Спочатку закупаються засоби виробництва, які у вигляді матеріального потоку поступають в логістичну систему, складаються, обробляються, знову зберігаються і потім йдуть з логістичної системи в споживання в обмін на фінансові ресурси, які поступають в логістичну систему.

Таким чином, в ТЛС доставки вантажу можуть брати участь велика кількість фізичних і юридичних осіб з відповідними характеристиками і показниками ефективності їх функціонування. При цьому на участь у більшості ланок ТЛС може претендувати в загальному випадку множина суб'єктів-альтернатив. Вибір конкретного суб'єкта з множини можливих є непростим завданням, оскільки з точки зору того або іншого клієнта ефект від доставки вантажу може оцінюватися великим таким, що проблемно-утворюють в цьому поєднанні являються матеріальні потоки, інакше говорячи – потоки матеріальних об'єктів, що вимагають фізичного (просторового) переміщення, а в загальнішому сенсі – доставки. Доставка вантажу є складним технологічним процесом, взаємно діючі складові якого визначаються використовуваними транспортно-технологічними схемами (ТТС). ТТС є основою ТЛС. Транспортно-логістична система розглядається як взаємодіюча сукупність елементів, що забезпечує досягнення поставленої мети – в даному випадку доставки вантажу з максимальним ефектом. У загальному випадку основними і обов'язковими елементами ЛС доставки вантажу будуть:

– вантажовідправник і вантажоодержувач (клієнт);

– оператор або у разі змішаного перевезення оператор мультимодального перевезення (ОМП);

– термінали крайові і перевалочні, у разі змішаного перевезення;

– перевізник або перевізники;

– агенти і посередники;

– підрозділи системи безпеки.

Таким чином, в ЛС доставки вантажу можуть брати участь велика кількість фізичних і юридичних осіб з відповідними характеристиками і показниками ефективності їх функціонування.

При цьому на участь у більшості ланок ЛС може претендувати в загальному випадку множину суб'єктів-альтернатив. І вибір кін кретного суб'єкта з множини можливих є непростим завданням, оскільки з точки зору того або іншого клієнта ефект від доставки вантажу може оцінюватися великою кількістю різноманітних показників : економічних, експлуатаційних, інформаційних.

При виборі системи перевізного процесу необхідна його оцінка за наступними критеріями:

1. Надійність.
2. Витрати по доставці.
3. Час доставки.
4. Готовність учасників перевізного процесу до зміни тарифу.
5. Фінансові та матеріальні можливості учасників перевізного процесу.
6. Рівень сервісу.
7. Наявність додаткового устаткування.
8. Наявність додаткових послуг з комплектації і доставки вантажу.
9. Збереження вантажу.
10. Експедиція відправок.
11. Кваліфікація персоналу.
12. Моніторинг процесу перевезення.
13. Готовність учасників перевізного процесу до зміни сервісу.
14. Гнучкість схем маршрутизації перевезень.
15. Процедура організації перевезення.
16. Наявність спеціального устаткування (транспортного, перевантажувального, навігаційного та іншого).
17. Рівень інформаційного та технічного забезпечення.

Для прийняття тих чи інших рішень в умовах воєнного стану пропонується використовувати методи експертних оцінок або їх модифікацію. Це дозволить, з урахуванням їх достоїнств і недоліків, сформулювати відповідний модифікований метод експертної оцінки для вибору тих чи інших елементів ланок ТЛС. Суть підходу полягає в тому, що замовником або за узгодженням з ним встановлюється склад показників та визначається їх ранг. Потім встановлюється вага кожного з показників. При цьому рівень надійності кожної ланки ТЛС повинен бути максимальним.

Сохацький А. В., д.т.н., проф.,
завідувач кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики.
Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ВИСОКОШВИДКІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ АПАРАТІВ – ОСНОВНОЇ СКЛАДОВОЇ ПЕРСПЕКТИВНИХ ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Методологія створення компоновок високошвидкісних транспортних апаратів знаходиться в стадії розвитку і далека від завершеного стану. Було б помилковим вважати рівень наших знань таким, що наблизився до своєї вершини. Методологія проектування транспортних апаратів далека від досконалості і головна робота ще попереду. Основою методології формування компоновок транспортних апаратів є математичне та фізичне

моделювання. Проте створення компоновки транспортного апарату є зворотною задачею: необхідно вибрати форму корпусу, аеродинамічних поверхонь, взаємне розміщення елементів так щоб величини похідних давали саме той розв'язок рівнянь руху, який відповідає заданим критеріям руху. Суперечливість багатьох вимог, що ставляться до компоновки транспортного апарату, не дозволяють виробити однозначний критерій оцінки її досконалості. Для вирішення цієї проблеми необхідно використовувати моделювання, яке надасть можливість розробляти раціональні форми транспортних апаратів залежно від його призначення й режимів руху.

На сьогодні проблема створення компоновки транспортного апарата розв'язується еволюційним шляхом: вибирається прототип транспортного апарату і шляхом модифікації його складових проектується новий. Створення транспортних апаратів на нових фізичних принципах вимагає розробки більш ефективних підходів, адже прототипів немає.

Реальний рух транспортного засобу відбувається в турбулентному повітряному середовищі. Моделювання турбулентних рухів повітряних мас є фундаментальною проблемою як теоретичної фізики так і практичної аеродинаміки. Відсутність універсальної теорії опису турбулентних течій створює проблеми з визначенням аеродинамічних навантажень. Це питання є одним із ключових моментів при проектуванні високошвидкісних наземних транспортних засобів, оскільки при високих швидкостях руху тільки на подолання опору повітря може припадати до 90 % загальних енергетичних витрат. Таким чином необхідні фундаментальні дослідження з динаміки та аеродинаміки високошвидкісного наземного транспорту.

Методи моделювання турбулентних течій, з певною мірою умовності можна розділити на три групи: підходи, що базуються на використанні осереднених за Рейнольдсом рівнянь Нав'є-Стокса (Reynolds Averaged Navier - Stokes - RANS); два класичних підходи - пряме числове моделювання турбулентності (Direct Numerical Simulation - DNS) і метод моделювання великих вихорів (Large Eddy Simulation - LES); гібридні підходи, що спираються на спільне використання RANS і LES підходів для різних областей течії.

На сьогодні найбільш поширеними підходами є методи, що базуються на використанні осереднених за Рейнольдсом рівнянь Нав'є-Стокса (Reynolds Averaged Navier - Stokes - RANS). Вони замикаються за допомогою тієї або іншої напівемпіричної моделі турбулентності.

Класичні вихоророзрізняючі підходи є найбільш досконалими. Це пряме числове моделювання турбулентності (Direct Numerical Simulation – DNS) і метод моделювання великих вихорів (Large Eddy Simulation – LES). Метод DNS базується на безпосередньому прямому числовому розв'язуванні тривимірних нестационарних рівнянь Нав'є-Стоксу з розрізненням усіх просторово-часових масштабів турбулентності. Вважається, що цей підхід стане можливим для широкого використання в кінці XXI ст.

Він ґрунтується на фізичних принципах аеродинаміки і повністю вільний від емпіричних припущень.

У рамках методу LES ті ж рівняння розв'язуються безпосередньо після їх попередньої просторової фільтрації. Це дозволяє виключити з розгляду частину просторово-часових масштабів. Проведена операція дозволяє значно понизити вимоги до просторово-часового розрізнення. Таким чином, понижуються вимоги до необхідних обчислювальних ресурсів.

Для урахування впливу відфільтрованих ("підсіткових") масштабів турбулентності притягуються ті або інші напівемпіричні моделі.

В науковій літературі для підкреслення кардинальних відмінностей методу LES від підходів, що використовуються для замикання RANS, їх називають "підсітковими".

До третьої групи відносять гібридні підходи, що спираються на спільне використання RANS і LES підходів в різних областях течії. Вони є найбільш розповсюдженими для практичного використання, виходячи з можливостей обчислювальної техніки.

Окрім цього існує ряд істотних труднощів, пов'язаних з невизначеністю математичних співвідношень для показників ефективності, як функцій параметрів, що описують геометрію поверхні транспортного апарату та його кінематичних і масових характеристик. Аеродинамічна компоновка має таку множинність показників ефективності, з яких одні бажано обернути в максимум, другі – в мінімум, а іншим надати певних значень. Жоден з цих показників не може бути вибраний як головний. Формулювання системи показників – не така уже проста задача. Самі показники ефективності і їх впорядкованість за важливістю залежать від того, які задачі буде виконувати транспортний апарат. Наявність значної кількості показників ефективності, різнорідних по фізичному вмісту та ступеню важливості робить її багатокритеріальною. Це робить мету задачі невизначеною. Формальними методами перебороти невизначеність мети неможливо. Необхідно скоротити діапазон невизначеності до розумних розмірів.

Теорія проектування високошвидкісних транспортних апаратів не визначає склад та число критеріїв і тим самим допускає ситуацію при якій відбір кращих із альтернативних варіантів неможливий тому, що усім показникам ефективності в рівному ступені відповідає декілька технічних рішень. Розшукувати оптимальний розв'язок на шляху встановлення розрізень в долях процентів між показниками ефективності немає сенсу. Невизначеність знань вихідних даних на ранніх стадіях проектування призводить до значних похибок. Необхідно мінімізувати кількість критеріїв без зниження достовірності результатів системного аналізу. Для цього пропонується поетапний пошук раціонального аеродинамічного обрису транспортного апарату.

Досягти успіху можна тільки шляхом знаходження критеріїв, які повинні лежати в певних межах. Для цього необхідно розв'язувати зв'язану задачу аеродинаміки, електродинаміки та динаміки руху.

В загальному випадку сама задача динаміки руху транспортного апарату на надпровідних магнітах є надзвичайно складною і може бути досліджена найбільш повно тільки шляхом математичного моделювання з використанням високопродуктивних електро-обчислювальних машин. Але і цей підхід натикається на істотні проблеми. Це обумовлено нелінійним характером досліджуваних рівнянь, неоднозначними та багатофункціональними залежностями параметрів руху, впливом передісторії руху і т. п. У зв'язку з цим необхідно розглядати проблему розв'язування зв'язаної задачі аеродинаміки, динаміки руху, міцності та стійкості транспортних апаратів. На сьогодні найбільш оптимальним підходом буде поетапне моделюванням, шляхом використання математичних моделей різного рівня складності.

Повна математична модель такої зв'язаної задачі аеродинаміки, динаміки руху, теорії міцності та стійкості транспортного засобу повинна включати в себе високо рівневі математичні моделі з комплексним використанням комп'ютерної техніки і фізичного моделювання, тестових розрахунків, обробку одержаних результатів та їх аналіз та інше.

Долгополов П. В., к.т.н., доц.,
доцент кафедри управління експлуатаційною роботою
Українського державного університету залізничного транспорту

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЗАЛІЗНИЧНИХ ВАНТАЖНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ НА ОСНОВІ ПРОГНОЗНОГО ГРАФІКА РУХУ ПОЇЗДІВ

На ринку вантажних перевезень залізничний транспорт відіграє роль відносно бюджетного перевізника масових вантажів на значні відстані. Незалежність залізничних перевезень від погодних умов у порівнянні з іншими видами транспорту зумовлює безперервність перевізного процесу залізниці, що є важливим для вантажовласників. Фактор безперервності створює значний потенціал для залізничного транспорту як надійної ланки логістичних ланцюгів, особливо в міжнародному сполученні.

Проте, досить суттєвим чинником, що часто заважає клієнтам використовувати залізничний транспорт в якості перевізника, є не зовсім досконала цифровізація залізничних вантажних перевезень. Однак саме на залізниці є чимало факторів, що сприяють її впровадженню та використанню.

Справа в тому, що специфіка роботи залізниці має досить високий рівень визначеності процесів у порівнянні з іншими видами транспорту. Що мається на увазі? Перш за все те, що на залізниці рух поїздів відбувається за заздалегідь узгодженим планом поїзної роботи, що розробляється на основі графіку руху поїздів (ГРП); на залізниці практично виключена можливість потрапляння поїздів у неочікувані затори. Також завдяки суворим планово-попереджувальним заходам на шляху прямування зводяться до мінімуму незаплановані стоянки поїздів внаслідок поломок технічних засобів. І навіть такий фактор, як відсутність дорожньо-патрульної поліції, яка може зупинити автомобіль внаслідок певних причин згідно Правил дорожнього руху, також додає більшої визначеності залізничним перевезенням.

Використання інтелектуалізованих систем дозволяє суттєво розширити можливості оперативного управління залізничними підрозділами [1]. Проте, існуючі розробки прогнозних ГРП не враховують цілий ряд експлуатаційних факторів, що звужує можливість їх використання.

Таким чином, при дослідженнях запропоновано заходи з удосконалення інтелектуалізованої системи побудови та відображення прогнозного графіку руху поїздів та оперативної інформації про стан станційних об'єктів [2].

Актуальність даної розробки обумовлено необхідністю зменшення впливу людського фактору на перевізний процес, підвищення ефективності експлуатаційної роботи та рівня цифровізації з метою більшої інформованості клієнтів на залізничному транспорті.

При дослідженнях побудована модель оптимального прогнозного графіку руху поїздів на дільниці, яка враховує такі важливі експлуатаційні фактори, як масу составів, обмеження швидкості руху згідно діючих попереджень, параметри поздовжнього профілю перегонів, наявність вагонів на станціях тощо [3].

Побудована оптимізаційна модель прямує до мінімуму наступної цільової функції:

$$f(c) = e_{\text{лок-год}} \cdot (\sum MT_{\text{тех}} + \sum MT_{\text{діл}}) + (\sum nt_{\text{тех}} + \sum nt_{\text{діл}}) \cdot e_{\text{ваг-год}} \rightarrow \min \quad (1)$$

де $e_{\text{лок-год}}$ – вартість однієї години роботи локомотива, грн;

$\sum MT_{\text{тех}}$ – простій локомотивів на технічних станціях, лок-год;

$\sum MT_{\text{діл}}$ – простій локомотивів на дільниці, лок-год;

$\sum nt_{\text{тех}}$ – простій вагонів на технічних станціях, ваг-год;

$\sum nt_{\text{діл}}$ – простій вагонів на дільниці, ваг-год;

$e_{\text{ваг-год}}$ – вартість однієї години простою вагона, грн.

При реалізації даної моделі на автоматизованих робочих місцях оперативних працівників на основі системи диспетчерської централізації видається найбільш оптимальний варіант просування порожніх вагонопотоків по дільницям у вигляді графіку прогнозного руху поїздів.

Впровадження запропонованої системи дозволить диспетчерському персоналу завчасно отримувати план поїзної роботи і передавати завдання для маневрових диспетчерів станцій з урахуванням потенційних ризиків у перевізному процесі. Це сприятиме скороченню непродуктивних пробігів рухомого складу, прискорить просування вантажу та скоротить транспортні витрати [1, 3].

У свою чергу, отримання прогнозного ГРП в режимі on-line надасть достовірні дані для прогнозного відстеження кожного вагона та партії вантажу із значною глибиною прогнозу. Удосконалення цифровізації залізничних вантажних перевезень підвищить швидкість доставки вантажів залізничним транспортом та дозволить вантажовласникам отримувати достовірну прогнозу інформацію для планування перевезень та своєї роботи в цілому.

Список використаних джерел:

1 Долгополов П. В., Мігільова О. С., Серьогін В. В. Підвищення конкурентоспроможності залізничного транспорту на основі покращення якості обслуговування клієнтів. *Прогресивні технології засобів транспорту*: матеріали Першої міжнар. наук.-техніч. конф., м. Миргород 23–24 вер. 2021 р., Харків, 2021. С. 38–39.

2 Інформаційні системи та технології при управлінні залізничними перевезеннями: навч. посіб. / Лаврухін О. В., Долгополов П. В., Петрушов В. В., Ходаківський О. М. Харків: ТОВ «СМІТ», 2010. 118 с.

3 Долгополов П. В., Головка Т. В., Галишинець Т. В., Іванова Ю. А., Удосконалення диспетчерського керівництва дільниці на основі прогнозного моделювання перевізного процесу. *Вісник НТУ «ХПІ»*. № 49. С. 36–39.

Музикін М. І., к.т.н.,

доцент кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики

Університету митної справи та фінансів

Клочкова Н. Д., студентка

Університету митної справи та фінансів

СПЕЦІАЛЬНІ СИСТЕМИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПРОГРАМНИХ ДОДАТКІВ З ВИЗНАЧЕННЯ ЗАВАНТАЖЕНОСТІ АВТОШЛЯХІВ

Для визначення завантаженості автошляхів додатки використовують системи транспортної телематики, інтелектуальні транспортні системи (ІТС), а в результаті своєї роботи програмні додатки утворюють цифрову модель дороги.

Термін «телематика» – це похідна від слів «телекомунікація» та «інформатика». Відповідно, поняття «транспортна телематика» охоплює область використання можливостей телекомунікаційних технологій та інформатики для вирішення проблем транспорту.

Телематичні системи – це комплекс взаємопов'язаних автоматизованих систем, що вирішують завдання управління дорожнім рухом, моніторингу та управління роботою всіх видів транспорту, інформування громадян і підприємств про організацію транспортного обслуговування на території регіону.

Інтелектуальні транспортні системи об'єднують телекомунікаційні та інформаційні технології з організацією руху транспортних потоків так, щоб підвищити пропускну спроможність існуючої транспортної інфраструктури, а також підвищити безпеку та поліпшити екологію транспортних систем. Транспортна телематика при цьому є елементом технічного забезпечення основних функціональних і системних компонентів ІТС.

Роль програмних додатків з визначення завантаженості автошляхів у роботі транспортних систем: підвищення ефективності транспортних процесів; підвищення безпеки транспортних процесів; надання інформації

учасникам дорожнього руху та центрам управління про ситуацію на автомобільних дорогах; підвищення безпеки дорожнього руху; збільшення пропускної спроможності і оптимізації вулично-дорожньої мережі; зниження ризиків виникнення надзвичайних ситуацій та їх наслідків; підвищення ефективності функціонування транспортної системи; збільшення інформованості учасників дорожнього руху; оптимізації роботи дорожніх служб.

Цифрова модель дороги (ЦМД) – база даних елементів транспортної інфраструктури, що представляє собою сукупність інформаційних ресурсів та програмного забезпечення, необхідних для визначення раціонального маршруту та безпечного швидкісного режиму руху транспортних засобів. ЦМД призначена для використання у складі сервісів та служб, інтегрованих у єдине інформаційний простір ІТС, для вирішення навігаційних завдань.

Основні програмні додатки з визначення завантаженості автошляхів: Avedex; GoogleMaps; Waze; Sygic; TomTom; MapFactor Navigator Free; iGO; Яндекс-Навігатор.

Карти Google – це платформа веб-карт та споживча програма, яку пропонує Google. Він пропонує супутникові знімки, аерофотозйомку, карти вулиць, 360-градусний інтерактивний панорамний вид вулиць (перегляд вулиць), умови дорожнього руху в реальному часі та планування маршруту для пішого, автомобільного, велосипедного, повітряного (у бета-версії) та громадського транспорту.

Музикін М. І., к.т.н.,
доцент кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики
Університету митної справи та фінансів
Бібік С. І., к.т.н., доц.,
Українського державного університету науки і технологій
Клочкова Н. Д., студентка
Університету митної справи та фінансів

АНАЛІЗ ПРОГРАМНИХ ДОДАТКІВ З ВИЗНАЧЕННЯ ЗАВАНТАЖЕНОСТІ АВТОШЛЯХІВ

В ході дослідження проведено аналіз сучасних програмних додатків з визначення завантаженості автошляхів.

1. Avedex

Програма для підрахунку автомобільного та пішохідного трафіку.

Програмне забезпечення призначене для підрахунку інтенсивності та визначення складу трафіку з відеозображення. Відео надходить безпосередньо з оглядових та спеціальних камер онлайн, або може бути завантажено із відеофайлу. В результаті аналізу програма видає статистику щодо кількості транспортних засобів та їх категорій.

Зручна у використанні, оскільки не потребує налаштування спеціалістами або їх контролю для отримання статистики. Ефективна у автоматизованому зборі даних, щодо інтенсивності та складу транспортного потоку. Точність результатів сягає 99 %.

2. GoogleMaps

Набір додатків побудованих на картографічному сервісі та технологіях наданих компанією Google. Має повний доступ до карт, за рахунок чого має можливість інтегрувати сторонні сервіси, прокладати маршрути, та має доступ до локації користувача завдяки чому може робити аналізи стосовно цього, зокрема, аналіз трафіку на дорозі. Знаходиться у відкритому доступі та вважається одним з найголовніших елементів при побудові додатків для навігації.

Переваги: одна з найбільш деталізованих карт; містить багато супутніх інтеграцій (розклад маршрутів, опис закладів); може прокладати маршрути; відображує трафік на дорозі (затори і т. і.); додаток вільний у користуванні (безкоштовний).

Недоліки: додаток не орієнтовано на конкретну групу споживачів (водіїв), тому він не може задовільнити усі потреби водія; більша частина інформації у приватному доступі.

3. Waze

Безкоштовний мобільний додаток навігації орієнтований на водіїв, що дозволяє відслідковувати стан на дорогах у режимі реального часу, прокладати оптимальні маршрути, інформувати інших користувачів про місцезнаходження радарів швидкості, перешкод та поліції, попереджувати про зміну дорожніх обставин, спілкуватись з іншими користувачами на карті. Карти у Waze заповнюються і створюються за допомогою користувачів.

Переваги: карта деталізується за допомогою користувачів; може прокладати оптимальні маршрути; містить інформацію про стан дороги, має спідометр та зручний інтерфейс для водія (наприклад, підтримує голосові команди); має можливість інформування оточуючих про стан дороги.

Недоліки: процес створення та фіксування інформації про стан роботи не автоматизовано, уся інформація надається напряму користувачами; більша частина інформації у приватному доступі.

4. Sygic

Навігаційна система для мобільних телефонів та планшетів. Використовує екранні та звукові сигнали для надання інформації від дверей до дверей для зручної подорожі, попереджень про затори у реальному часі та поліцейських радарах/камерах контролю швидкості, пропозиції про місця паркування та ціни на бензин.

Великою перевагою цього додатку є те, що він наголошує на зручності використання. Його можна використовувати як онлайн, так і офлайн, він працює на операційних системах Android, Android Auto, iOS, Windows Phone і Symbian, пропонує карти для більш ніж 200 країн світу і працює більш ніж на 30 мовах.

Ще одна перевага – достовірність та актуальність інформації. Інформація про дорожній рух збирається від більш ніж 400 мільйонів водіїв та оновлюється кожні 2 хвилини. Дані GPS збираються з підключених персональних навігаційних пристроїв (PND), GPS-пристроїв комерційного парку, сигналів мобільних телефонів, дорожніх датчиків. Користувачі нічого не повідомляють – дані збираються автоматично та анонімно.

5. TomTom

Голландська транснаціональна компанія, що розробила однойменний навігаційний додаток високої точності. Додаток об'єднує дані отримані під час роботи дорожніх служб та використовує алгоритми для систематизації даних та покращення результатів. Допомогає встановити точне місцезнаходження заторів та побудувати маршрут для їх уникнення.

Переваги: додаток гарантує високу точність та якість; регулярне оновлення програми та її покращення; можливість роботи додатку оф-лайн.

Суттєвих недоліків не виявлено.

6. MapFactor Navigator Free

MapFactor Navigator Free був опублікований компанією mapFactor, яка надає професійне програмне забезпечення для навігації для легкових і вантажних автомобілів. Ця програма є інтуїтивно зрозумілим рішенням для голосової навігації від дверей до дверей.

Особливості: відображення векторної карти в режимі реального часу у 2D або 3D; швидка перемаршрутизація; доступний складний пошук назв місць і вулиць; вибір мови карти; голосове керівництво; попередження про обмеження швидкості та камери; налаштування карти, налаштування панелі інструментів; альтернативні маршрути; можливість відключення реклами.

Музикін М. І., к.т.н.,

доцент кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики
Університету митної справи та фінансів

Щербина Р. С., к.т.н., доцент, завідувач кафедри технологій
транспорту та управління процесами перевезень

Державного університету інфраструктури та технологій

Покотило А. О., студентка Університету митної справи та фінансів

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ АВТОМОБІЛЬНИХ ПУНКТІВ ПРОПУСКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відкрите протистояння з Російською Федерацією стало для нашої країни серйозним викликом, який вимагає загальної консолідації та оптимізації всіх суспільних процесів. І один із найважливіших моментів, на який слід звернути увагу, – переформатування логістики. В умовах воєнного часу є актуальним вирішення питання організації роботи автомобільних пунктів пропуску, тому що ситуація з перетином кордону значно змінилася, як загалом і кількість і вид товарів, що до нас надходять [1–3]. Від оперативної перевірки документів та багажу тепер ще більше залежить життя багатьох людей.

Основною метою даної роботи є аналіз організації роботи автомобільних пунктів пропуску в умовах воєнного часу та порівняння зі станом, який ми мали до початку воєнних дій в Україні.

Починаючи з першого дня війни, в країні почалась паніка, яка сприяла перевантаженню пропускних пунктів. Перші тижні, коли ракети завдавали удари по мирному населенню, люди усіма способами намагалися добратися до кордону з безпечними країнами. Тоді і виникли перші труднощі з логістикою, які потрібно було вирішувати якнайшвидше.

Аналіз відповідних літературних джерел [1-3] дозволив стверджувати, що термін контрольно-пропускний пункт (КПП) має таке значення: спеціально обладнане місце на об'єкті (військовій частині, установі, огороженій зоні, що охороняється, тощо) для здійснення контролю в установленому порядку за проходом людей та проїздом транспортних засобів на територію об'єкта. Під це значення також підпадають КПП, які створюються при організації комендантської служби на дорогах.

На даний час КПП вибудовують таким чином, що в'їзд може обладнуватись металевими воротами, бетонними блоками, "лежачими поліцейськими", інженерними оборонними спорудами (окопами, укриттями), естакадами огляду, системою контролю та управління доступом тощо.

Чергування на КПП несуть військовослужбовці (якщо стосується блокпостів, то це може бути тероборона), які, відповідно до національного законодавства, можуть бути озброєні вогнепальною зброєю, спеціальними засобами, екіпіровані захисними шоломами, бронежилетами, засобами зв'язку, тепловізорами тощо.

Зазвичай, для проходу (проїзду) через КПП, необхідно мати спеціальні ідентифікатори (наприклад, документи, що дозволяють проїзд (прохід) і посвідчення особи (паспорт), безконтактні картки тощо).

З причини воєнного стану всередині країни з'явилися у великій кількості блокпости як у містах, так і на перетині областей. Там облаштовуються місця для перевірки осіб, транспортних засобів, багажу та вантажів, позиції вогневих засобів та бойової техніки, забезпечення життєдіяльності особового складу, який виконує завдання на блокпосту. Вони працюють у цілодобовому режимі і під час комендантського часу, з метою своєчасного виявлення ворога, його знешкодження чи затримки його просування; запобігання отриманню ворогом поповнення та припасів; недопущення здійснення ворогом диверсій та підривної діяльності в тилу.

Якщо торкатися аналізу роботи прикордонних пунктів пропуску загалом, можна дійти наступних висновків:

- робота відбувається цілодобово, відкриваються пункти пропуску для пішоходів (приклад українсько-польських пунктів пропуску кордону);
- здійснилося відкриття пунктів пропуску через державний кордон "Дяківці" та "Красноільськ";
- нові пункти пропуску, які були лише вантажними, стають пасажирськими та пішохідними;

- відбулося спрощення способу перетину кордону на пункті перепусток;
- відбувається постійний звіт про пропускну спроможність з метою розвантаження інших пунктів пропуску і оптимізації цього процесу;
- камери стеження пунктів пропуску відключені та інформація про черги надається подово і доходить до цивільних лише у форматі часу, який може витратити людина при перетині, щоб люди мали змогу самостійно скоригувати маршрут для того, щоб швидко перетнути пропускний пункт;
- перетинати прикордонні пункти пропуску чоловіки віком 18-60 років не можуть (за винятком випадків, передбачених чинним законодавством).

Висновки. Усі зазначені вище способи для оптимізації роботи автомобільних пропускних пунктів під час війни допомогли вже за пів місяця привести частину гуманітарної логістики України в більш-менш стабільний стан. Час від часу ми все ще стикаємося з перевантаженням доріг з причини евакуації населення та зруйнування автомобільних шляхів. У таких випадках доводиться створювати індивідуальний план режиму роботи для кожного КПП окремо.

Список використаних джерел:

1. URL: https://zaxid.net/logistika_pid_chas_viyuni_n1538608 (дата звернення 10.05.2022).
2. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vidkrittya-punktiv-propusku-cher-a333r> (дата звернення 10.05.2022).
3. URL: <https://customs.gov.ua/posts> (дата звернення 10.05.2022).

Музикін М. І., к.т.н.,
доцент кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики
Університету митної справи та фінансів
Нестеренко Г. І., к.т.н., доцент,
доцент кафедри управління експлуатаційною роботою
Українського державного університету науки і технологій
Стара А. В., студент
Університету митної справи та фінансів

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕВАКУАЦІЙНИХ АВТОБУСНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ПАСАЖИРІВ ЗА НАПРЯМКОМ УКРАЇНА–РУМУНІЯ

Евакуація – організоване виведення чи вивезення з зони надзвичайної ситуації або зони можливого ураження населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення. Евакуація проводиться на державному, регіональному, місцевому або об'єктовому рівні.

Основною метою даної роботи є розробка ефективних маршрутів евакуації пасажирів автобусними перевезеннями з України в Румунію на прикладі перевезення біженців з міста Одеса у місто Брашов.

В Україні спостерігається тенденція розвитку евакуаційних перевезень, постачання гуманітарної допомоги, зброї, розширення ділових, науково-технічних та інших видів міжнародних зв'язків, що вимагає відповідного задоволення попиту на такі перевезення за рахунок вирішення задачі організації та управління транспортним процесом. Таким чином, сучасний стан функціонування автомобільного транспорту нерозривно пов'язаний із зростанням потреб населення в міжнародних перевезеннях.

З огляду на умови здійснення міжнародних перевезень, можливо стверджувати, що дана сфера перевезень є дуже складною і її ефективна робота залежить від злагодженої роботи усіх задіяних у цьому процесі робітників. Даний вид перевезень є предметом досліджень багатьох вчених. А ефективна організація міжнародних автобусних перевезень є актуальним науковим завданням. Адже підвищення ефективності галузі транспорту в цілому залежить також від удосконалення організації систем автомобільного транспорту у міжнародних перевезеннях.

Автотранспортні засоби, які виконують міжнародні перевезення, повинні дотримуватися екологічних норм, що діють у всіх країнах. Європейське Співтовариство запровадило так звані норми ЄВРО, що регламентують шкідливий вплив на природне середовище рухомого складу автомобільного транспорту. Здійснюючи міжнародні автобусні перевезення, українські перевізники також зобов'язані дотримуватися цих екологічних вимог. Тенденція до зростання пасажиропотоку до Євросоюзу спостерігалася ще до запуску безвізового режиму. Пасажиропотік до Румунії за рік складав 1,2 млн чоловік.

Автобусний туристичний тур Одеса(Україна) – Бухарест, Брашов, Синая, Бран (Румунія). Перевезення здійснюється мікроавтобусом Dodge Sprinter 2008, розрахованим на перевезення 22 чоловік. У даному турі беруть участь 20 чоловік + 1 водій. Розклад та маршрут туристичного туру: 1-ий день – нічний переїзд: Ізмаїл- Бухарест; 2-ий день – Бухарест-Брашов.

В зворотному напрямку повернення транспортного засобу: нічний переїзд – Брашов-Ізмаїл-Одеса.

В дослідженні було проаналізовано два можливих маршрути: за критерієм найкоротшого маршруту та критерієм мінімального загального часу перевезення.

Найкоротший маршрут: 516 км (11 год) (Рисунок 1).

Найшвидший маршрут: 555 км (8 год 48 хв) (Рисунок 2).

В результаті дослідження була розроблена оптимальна транспортно-технологічна схема міжнародного пасажирського перевезення з найдоцільнішим маршрутом прямування.

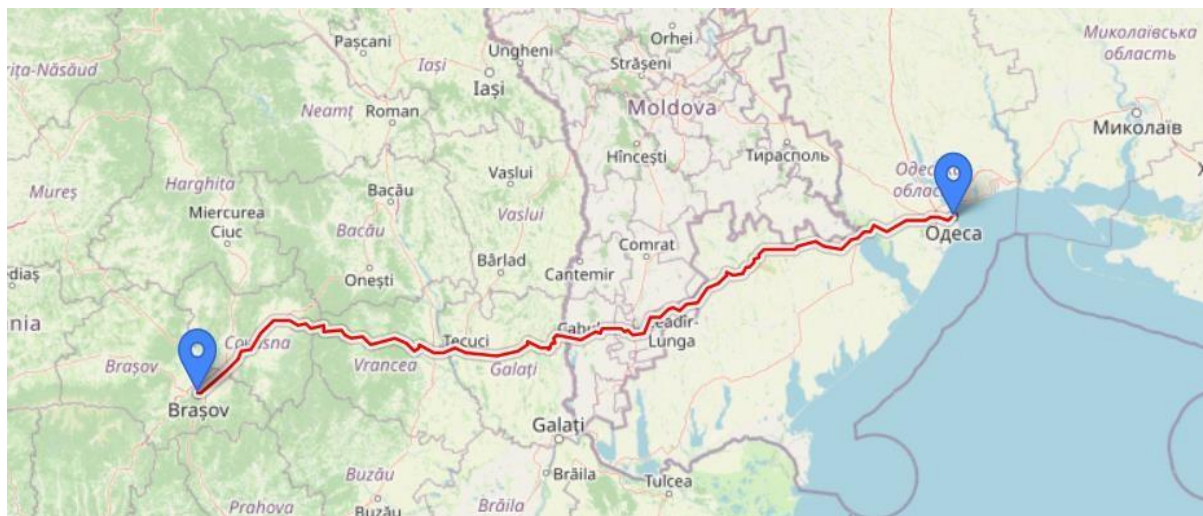

Рис. 1. Схема маршруту за найменшою дистанцією

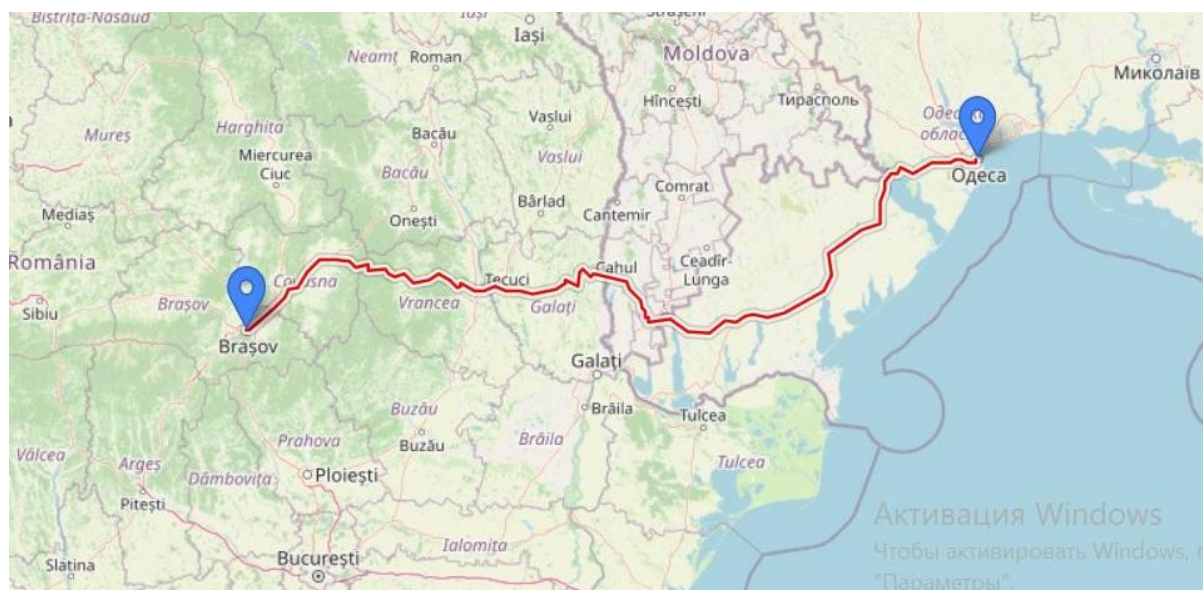

Рис. 2. Схема маршруту за найменшим часом

Під час міжнародних пасажирських перевезень на автобусах є можливість скорегувати час, терміни, маршрути, відповідно побажання пасажирів та екстремальних ситуацій, які потребують швидкої реакції. Різноманітність оптимальних маршрутів, часу від'їзду від автостанції дозволяє пасажиром, що прийняли рішення термінової евакуації до країн ЄС, обрати найкращі варіанти для них.

Музикін М. І., к.т.н.,
доцент кафедри транспортних технологій
та міжнародної логістики
Університету митної справи та фінансів
Ніколаєць Д. О., студент
Університету митної справи та фінансів

ПОРІВНЯННЯ СУЧАСНИХ МОВ ПРОГРАМУВАННЯ JAVA ТА PYTHON

Обираючи мову програмування є бажання мати зрозумілу картину щодо мов, які найбільш часто використовуються для вирішення більшості прикладних задач. Метою дослідження є порівняння двох досить різних мов програмування з досить відмінними одна від одної галузями їх використання. Java та Python не перший рік входять до п'ятірки найпопулярніших мов програмування у різноманітних дослідженнях, таких як індекс TIOBE, Stack Overflow Developer Survey, Octoverse GitHub та багато інших. [1]

Java – це швидка, безпечна та надійна мова програмування загального призначення. Python відрізняється своєю потужністю, ефективністю та високим рівнем читабельності коду. [2]

Python досить відомий своєю лаконічністю та простотою у вивченні. Те, що у Java займає декілька рядків коду, у Python може бути реалізовано всього однією. Завдяки цьому, Python часто рекомендують тим, хто хоче максимально швидко розпочати працювати в якості розробника програмного забезпечення.

Java ж більш «детальна» мова. Однак, її докладність дає можливість створювати додатки з більшою пропрацьованістю та реалізовувати більш складну логіку. Якщо взяти одну і ту ж саму задачу та спробувати її реалізувати, як за допомогою Java, так і з використанням Python, то можна помітити меншу кількість символів та операторів у Python-коді у порівнянні з Java-кодом.

Крім Java, хорошими прикладами мов зі статичною типізацією можуть бути C та C++. По суті це означає, що кожне ім'я змінної має бути оголошено (прив'язане до певного типу). Коли призначається об'єкт такої змінної, він повинен відповідати зазначеному типу.

Мови з динамічною типізацією (такі як Python, PHP та JavaScript) не мають таких жорстких правил. Не потрібно явно оголошувати тип: ім'я змінної пов'язане з об'єктом, який може бути будь-якого типу. По мірі виконання програми об'єкти різних типів можуть бути прив'язані до імені відповідної змінної. Єдина існуюча вимога – тип повинен підтримувати конкретну операцію, в якій використовується змінна.

Спочатку може здатися, що мова з динамічною типізацією простіше у використанні. Так як існують менш жорсткі правила, яким потрібно слідувати. Деякі дійсно вважають, що це дозволяє розробнику бути в декілька разів більш продуктивним, ніж при використанні Java. Однак, якщо порівнювати Python і Java, перший також має кілька досить істотних недоліків. Гнучка природа Python ускладнює відстеження та виправлення проблем, а також дещо знижує продуктивність. Java досить складна мова, але ймовірність зіткнутися з проблемами під час її використання досить вагомо менша. [3]

Java та Python мають також спільні характеристики. Вони обидва є потужними мовами програмування з великою кількістю бібліотек, що підтримуються багатьма розробниками.

Динамічна типізація означає виключення необхідності оголошувати кінцевий тип змінних та функцій під час написання коду [1]. Таким чином, їх типи з'ясовуються під час виконання програми автоматично. Ця властивість відповідає мові Python. У Java ж сувора типізація: кінцеві типи змінних та функцій повинні бути встановлені на етапі компіляції [1]. Це означає, що вони повинні бути прописані власноруч під час написання коду.

Дві мови також мають суттєві синтаксичні відмінності.

Наприклад, при написанні коду на Java для визначення його структури використовують фігурні дужки та крапки з комами. У Python для виконання ідентичних задач використовуються відступи та присутня табуляція. Візуально стиль синтаксису з дужками та комами є більш суворим, при цьому стиль з табуляцією більш вільний та не змушує програміста працювати у візуальних рамках.

І Java, і Python компілюються у байт-код та запускаються на віртуальних машинах. Це ізолює код від відмінностей між операційними системами, роблячи обидві мови крос-платформеними. Але між Python та Java є суттєва різниця. Перша мова звичайно компілює код під час виконання, а друга мова виконує компіляцію заздалегідь та розподіляє байт-код. [1]

Щодо застосування цих мов програмування можна сказати, що Java більше використовується у мобільній розробці під Android та у великих проектах, орієнтованих на бізнес. По-іншому ці дві галузі називають Java Android та Java Enterprise і вони обидві є досить актуальними у наш час. Python вважається більш універсальною мовою програмування, ніж Java. Вона часто використовується у розробці веб-додатків, для задач системного адміністрування, автоматизованого тестування та у роботі з великими об'ємами даних. [4]

Підводячи підсумок, можна сказати, що вибір мови програмування залежить лише від потреб розробника, велику роль також відіграє і галузь її використання. У веб-розробці більш актуальна лаконічність та простота Python, а якщо ж говорити про розробку додатків, то тут буде більш доречна суворість і дисциплінованість мови програмування Java.

Список використаних джерел:

1. URL: <https://itvdn.com/ru/blog/article/java-vs-python> (дата звернення 26.05.2022).
2. URL: <https://pythonru.com/baza-znaniy/python-ili-java> (дата звернення 26.05.2022).
3. URL: <https://bestprogrammer.ru/programmirovanie-i-razrabotka/python-ili-java> (дата звернення 26.05.2022).
4. URL: <https://ru.bitdegree.org/rukovodstvo/python-ili-java> (дата звернення 26.05.2022).

Стрелко О. Г., д.і.н., професор,
декан факультету управління залізничним транспортом
Державного університету інфраструктури та технологій
Нестеренко Г. І., к.т.н., доцент,
доцент кафедри управління експлуатаційною роботою
Українського державного університету науки і технологій
Макаров В. А., студент
Університету митної справи та фінансів

ДОЦІЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ НЕРЕГУЛЯРНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

З розвитком пасажирського транспорту розширюються можливості населення здійснювати поїздки на курорти, санаторії, будинки відпочинку, з метою туризму, а також на відпочинок у приміській зоні. Транспорт сприяє розвитку культури: поїздки на наукові конференції, художні виставки, фестивалі та змагання, на різні ділові зустрічі та огляди.

Сучасний пасажирський транспорт забезпечує перевезення людей, їх ручної поклажі та багажу за різними видами сполучення. Перевезення пасажирів здійснюються юридичною або фізичною особою (автомобільний перевізник), як на комерційній основі, так і за власний кошт. Такі перевезення можуть бути комерційними і некомерційними. Комерційні перевезення виконуються перевізником з метою отримання економічного результату (вигоди) і поділяються на перевезення транспортом загального користування та технологічні перевезення. Перевезення за власний кошт виконуються громадянами з метою задоволення особистих (побутових) потреб, а також громадськими організаціями на користь державних органів місцевого самоуправління (перевезення військовослужбовців, поліцейських у разі надзвичайних ситуацій або військових дій).

В зв'язку з цим, навіть в умовах наслідків пандемії COVID-19, поступово зростає кількість туристів на залізничних туристично-екскурсійних поїздах, на річкових і морських судах, на літаках та автобусах.

Нерегулярні пасажирські перевезення – це перевезення пасажирів автобусом, замовленим юридичною або фізичною особою з укладанням письмового договору на кожну послугу, в якому визначають маршрут руху, дату та час перевезень, інші умови перевезень та форму оплати послуги, або перевезення за власний кошт. Під час організації будь-яких нерегулярних пасажирських перевезень необхідно дотримуватися ряду питань, виконання яких є обов'язковим.

Однією з умов організації перевезення є обов'язкове укладання договору з особою, яка потребує послуги перевезення. Договір на здійснення нерегулярних перевезень, що укладається між юридичною або фізичною особою й перевізником у письмовій формі, повинен містити дату й час здійснення перевезень, початковий і кінцевий пункти маршруту, маршрут перевезення й державний реєстраційний номер транспортного засобу. Також, обов'язково треба звертати увагу і враховувати вік пасажирів. Якщо це неповнолітні особи, то для укладання договору, особа, яка його укладає, повинна підготувати і надати ряд документів, що дозволяють транспортувати таких осіб (наказ виданий міським відділом освіти, список пасажирів та супроводжуваних осіб) і на основі договору та наданих документів, отримавши відповідний дозвіл контролюючих органів, надавати послугу з перевезення.

До нерегулярних перевезень можуть належати: туристично-екскурсійні; весільні й святкові; ритуальні; одноразові перевезення до місць відпочинку і т.і.

Важливим питанням організації нерегулярних пасажирських перевезень також є вартість надання послуги. Для її визначення слід враховувати різні фактори, вартість пального, відстань, яка запланована, відповідно до маршруту поїздки, оплата праці водія і т. і. Причому під час нерегулярного перевезення брати оплату окремо з кожного пасажирів заборонено. Це здійснює тільки фізична чи юридична особа, яка замовила послугу.

Особливістю нерегулярних перевезень є ще той факт, що водій не може зупиняти транспортний засіб в місцях і на зупинках, визначених для посадки й висадки пасажирів на маршрутах з регулярним перевезенням. Це вважатиметься порушенням.

Для того, щоб перевезення підпадало під категорію нерегулярних, перевізник не має право надавати свої послуги за одним і тим самим маршрутом частіше ніж два рази на тиждень.

Перевізник під час надання послуги, а саме нерегулярного перевезення пасажирів, обов'язково повинен мати при собі транспортний (дорожній) лист, в якому перевізник зазначає початковий і кінцевий пункти маршруту, найменування замовника послуг з нерегулярних перевезень, а також: 1). для фізичних осіб – прізвище, ім'я та по батькові, адресу проживання; 2). для юридичних осіб – найменування юридичної особи та її місцезнаходження.

Порядок страхування пасажирів під час нерегулярних перевезень є також обов'язковим і забезпечується перевізником в установленому законодавством порядку.

На відміну від регулярних перевезень, в автобусі повинен бути розміщений передній трафарет, який містить напис червоною фарбою "Нерегулярне перевезення". У салоні автобуса розміщується інформація про перевізника та страхову компанію з зазначенням необхідної інформації.

Під час здійснення нерегулярних перевезень водій повинен мати копію договору перевізника з замовником послуг і копію договору обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті.

Перевезення організованих груп дітей повинно здійснюватися із забезпеченням високого рівня безпеки та надійності транспортного обслуговування. А також з дотриманням усіх правил, передбачених правилами дорожнього руху під час транспортування організованих груп неповнолітніх осіб у супроводі підрозділів Національної Поліції України.

Організація нерегулярних пасажирських перевезень є вкрай необхідною, бо майже щодня перед суспільством, з тих чи інших причин, постає потреба у перевезенні, що не завжди може бути виконана регулярними перевізниками.

Глівінський Д. О., студент
Мачула Д. А., студент
Університету митної справи та фінансів
Леснікова І. Ю., к.т.н., доц.
Університету митної справи та фінансів

ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ У СФЕРІ ЛОГІСТИКИ

У сучасному світі спостерігається тенденція безперервного прогресу досліджень та інновацій в різних галузях, і сфера логістики не є винятком. Використання в логістиці сучасних передових технологій, а саме безпілотних літальних апаратів, забезпечить високу швидкість виконання необхідних операцій та скорочення фінансових і трудових витрат, що послужить вирішальним фактором підвищення конкурентоспроможності компаній та збільшення прибутку.

Безпілотний літальний апарат (БПЛА), або дрон – це пристрій для безпілотної форми доставки товарів, який керується дистанційно або автономно, використовуючи програмні маршрути польоту, влаштовані в його систему. Дрон може літати на відстані до 200 км в залежності від моделі, здійснювати доставку до важкодоступних місць, йому не стануть на заваді автомобільні затори, до того ж це вельми екологічний вид транспорту, якому не потрібен обслуговуючий персонал [1]. Перевагами

БПЛА є: доставка товарів як в міста, так і в райони з нерозвиненою транспортною інфраструктурою, найчастіше в сільську місцевість, де відсутнє якісне дорожнє сполучення; дешевизна в експлуатації; висока швидкість (до 160 км/год). Недоліками безпілотників є: залежність від погодних умов; обмежена вага, що перевозиться; низька автономність роботи; небезпека повітряного руху.

Одна з передових компаній доставки вантажів за допомогою БПЛА є Zipline International - американський розробник безпілотних літальних апаратів, що використовуються для доставки вакцин, лікарських засобів та крові. Пристрої компанії орієнтовані використання у регіонах, у яких рівень розвитку медицини перебуває в найнижчому рівні. Дрони Zipline здатні перевозити на борту до 1,5 кг крові (цілком достатньо для того, щоб врятувати життя людини) на відстань до 150 км.

Наприкінці квітня 2019 року компанія Zipline оголосила про створення найбільшої у світі мережі доставки дронами, які постачають різними ліками, вакцинами та препаратами крові 2000 клінік у віддалених районах Гани.

Раніше Zipline почала використовувати заздалегідь запрограмовані дрони з дальністю польоту 160 км, вантажопідйомністю 2 кг і швидкістю 110 км на годину для доставки крові в Руанду. Завдяки подібній системі працівники охорони здоров'я отримували посилки з парашутом протягом 30 хвилин після розміщення замовлення за допомогою текстового повідомлення. У грудні 2018 року компанія продовжила договір з Руандою та уклала угоду з Ганою, одночасно перейшовши від простого розподілу препаратів крові до складніших постачань вакцин та плазми.

У системі доставки використовується спеціально розроблений БПЛА літакового типу. У конструкції застосовані силові елементи з листового композиту. Аеродинамічна форма забезпечується за рахунок елементів із пінопласту. Елементи знімні та легко замінюються у мірі зносу/пошкодження.

Крило складається з лонжеронів, що сприймають основою навантаження, пінопласту та гладкої обшивки з полімерної плівки. Деталі технології виготовлення крила не показані, але можна припустити, що лонжерони поміщаються у форму на етапі виготовлення пінопластової деталі, а обшивка приклеюється потім. Силова установка складається з двох електромоторів із трилопатевиими повітряними гвинтами. Для крейсерського польоту достатньо одного, лопаті двигуна, що не працює, складаються по потоку. У такий спосіб забезпечується резервування. У вигляді двох незалежних поверхонь виконані і всі органи аеродинамічного управління (елерони та керма хвостового оперення).

В апараті використовується батарея власної конструкції на основі елементів типорозміру 18650 (Panasonic, за кольором) загальною ємністю 1.25 кВт* год. Батарея повинна забезпечувати роботу в умовах високих температур, тому елементи закріплені консольно з великими проміжками необхідними для забезпечення ефективного повітряного охолодження.

Зліт провадиться з електричної катапульти. Рішення досить незвичне. Найчастіше можна бачити пневматичні конструкції або катапульти з гумовим джгутом. Тут же як привод використаний звичайний промисловий сервопривід. Підготовку до польоту автоматизовано. Контрольні карти електронні, виконані у вигляді програми у смартфоні.

Розроблені компанією БПЛА запускаються за допомогою катапульти, після чого, орієнтуючись GPS, летять у потрібну точку і після прибуття до неї скидають вантаж у контейнері з парашутом. Після завершення завдання апарати повертаються на місце запуску, де їх зупиняє повітряний аерофінішер. Далі слідує нетривале перезарядження бортової батареї, і потім пристрій можна використовувати повторно.

Отже, ми маємо, як приклад, дешеву за конструкцією, надійну, просту у складанні та обслуговуванні систему, яка може експлуатуватися місцевим персоналом після недовгого навчання. З цього можна зробити висновок, що даний БПЛА зовсім скоро може прийти на зміну гелікоптерам та літакам, які є більш вимогливими щодо місцевості та устаткування, а також потребують наявності кваліфікованих фахівців, що робить майже неможливим їх використання в певних галузях або географічних районах.

Список використаних джерел:

1. Кузик К. Перспективи використання дронів для оптимізації логістичного процесу. *International Scientific Journal*. 2015. С. 3
2. Zipline International URL: <https://zdrav.expert/index.php/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F:Zipline>

Гайдаржийський В. М., студент
Каткова Т. І., д.т.н., доц.,
професор кафедри кібербезпеки та інформаційних технологій
Університету митної справи та фінансів

БОРОТЬБА ІЗ ПРОЯВАМИ КІБЕРБУЛІНГУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Інформаційні технології, що стрімко розвиваються, мають сильний вплив на життя людини, зокрема дітей, даючи широкі можливості для освіти, розвитку, участі та висловлення поглядів. На даний час найактивнішими користувачами мережі Інтернет є діти. Статистика подає, що в Україні мережею Інтернет уже користується 200 тис. дітей у віці від 5 до 18 років, і з кожним роком кількість юних користувачів збільшується більш, ніж на 30%. При цьому тільки 15% батьків здогадуються про труднощі, з якими зіштовхуються їхні діти в Інтернеті, і менш половини батьків мають уявлення про елементарні засоби безпеки у мережі Інтернет.

Інтернет у сьогоднішній час став невід'ємною частиною життя сучасних дітей, їхнім найближчим оточенням. Вони швидко орієнтуються у віртуальному світі, відкривають власні способи використання новітніх можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, розвивають нові потреби. В своїх природних експериментах із засвоєння навколишнього середовища діти стикаються з небезпеками і у віртуальному просторі, а батьки цього не помічають. Інформаційний простір України рясніє повідомленнями про знущання над дітьми через соціальні мережі [1].

Кібербулінг – це та форма агресії, на яку дуже легко натрапити у мережі Інтернет. Це явище не залежить від місця знаходження агресора та жертви та може мати різні прояви, які ми розглянемо далі. Під кібербулінгом ми розуміємо новітню форму агресії, що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж тощо[2].

Основні типи кібербулінгу:

- перепалка (флеймінг) – обмін короткими гнівними та запальними репліками між учасниками;
- нападки (домагання) – регулярні висловлювання образливого характеру на адресу жертви (багато СМС-повідомлень, постійні дзвінки);
- наклеп – поширення неправдивої, принизливої інформації;
- самозванство – використання особистих даних жертви (логіни, паролі до акаунтів в мережах, блогах) з метою здійснення від її імені негативної комунікації;
- публічне розголошення особистої інформації – поширення особистої інформації, наприклад шляхом публікування інтимних фотографій;
- ошуканство – виманювання конфіденційної особистої інформації;
- кіберпереслідування – приховане вистежування жертви для скоєння нападу, побиття, зґвалтування;
- хепіслепінг – реальні напади, які знімаються на відео для розміщення в Інтернеті, що можуть привести до летальних наслідків;
- онлайн-грумінг – побудова в мережі інтернет дорослим або групою дорослих осіб довірливих стосунків із дитиною (підлітком) з метою отримання її інтимних фото/відео та подальшим її шантажуванням.

Потерпілий від кібербулінгу може вчиняти наступні дії:

1. На початковому етапі прояву кібербулінгу, якщо це можливо, емоційно не реагувати, оскільки “емоції породжуються емоції”.
2. Фіксувати всі дії кривдника (наприклад, робити фото або скріншоти неправдивої інформації про себе).
3. Звернутися за порадою щодо дій кривдника до батьків, вчителів, довіреної особи або зателефонувати на національну дитячу “гарячу” лінію (у будні: з 12.00 по 16.00 за номером 0 800 500 225 (безкоштовно зі стаціонарних та мобільних) та 116 111 (безкоштовно з мобільних). Лінія є анонімною та конфіденційною.

4. Звернутися із заявою або повідомленням про вчинення кібербулінгу до керівника навчального закладу, якщо кібербулінг вчиняється щодо потерпілого в навчальному закладі.

5. Якщо кібербулінг відбувається в соціальній мережі (наприклад, Facebook, Telegram, тощо), потерпілий має можливість звернутися зі скаргою до адміністратора сторінки або групи, що створена у відповідній соціальній мережі, з метою видалення інформації про нього.

6. У випадку виявлення в мережі Інтернет, на вебсайті інформації, потерпілий має право вимагати видалення такої інформації із вебсайту, а також, з результатів видачі за відповідними запитами з пошукових систем, котрі скеровують на вказані вище сайти. З цією метою варто звернутися до власника вебсайту.

7. Звернутися до органів Національної поліції, за номером 102 (цілодобово).

8. Якщо в досудовому порядку з'ясувати питання не вдалося, потерпілий має право, керуючись статтями 277 та 278 Цивільного кодексу України, звернутися безпосередньо до суду для захисту або поновлення своїх порушених прав.

9. Звернутися до органів Національної поліції із заявою про вчинення адміністративного правопорушення відповідно до статті 1734 Кодексу України про адміністративні правопорушення [3].

Щороку кількість жертв від зазначених кіберправопорушень зростає. Про це свідчать статистичні дані з дослідження медіаграмотності та інформаційної безпеки підлітків, проведеного лабораторією психології масової комунікації та медіаосвіти Інституту соціальної та політичної психології НАПН України в травні-червні 2020 р. у регіонах України. У результаті анкетування було встановлено, що 14% старшокласників стикалися зі спрямованими на себе знущаннями в Інтернеті; у 21,4% з опитаних було розповсюдження неправдивої інформації; у 15,6% – залякування, погрози завдати шкоди; у 7,1% – спілкування з незнайомими людьми з небажаними наслідками, наприклад, небезпечні зустрічі з ними в реальності; у 6,1% – спонування до насильства, агресії, підбурювання нетерпимого ставлення до інших [4].

Правові механізми захисту існують та еволюціонують. Зокрема, залежно від тяжкості наслідків, відповідальність за кібербулінг може бути як адміністративною, так і кримінальною. Більше того, у нас вже на сьогодні включені до законодавства норми, що регулюють правопорушення, пов'язані саме з кібербулінгом. Так, адміністративна відповідальність передбачена:

• *Ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) «Булінг (цькування) учасників освітнього процесу».*

•• *Ст. 184 КУпАП «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей»[5].*

На сьогоднішній день все більше людей поринають у світ віртуального спілкування, і тим самим наражають себе на агресію інших користувачів. Задля запобігання проявів кібербулінгу серед користувачів інтернету, при спілкуванні у соціальних мережах нами пропонується використання розробленого нами спеціалізованого Telegram-бота, головною задачею якого є виявлення агресії чи приниження в чаті. Цей бот шукає в тексті слова які притаманні кібербулінгу, і збирає та аналізувати цю інформацію в своїй базі. На основі цієї інформації, бот може блокувати користувачів які порушують правила, тим самим будуть зменшуватися прояви кібербулінгу.

Список використаних джерел:

1. Протидія кібербулінгу та кібергрумінгу в Україні, Богдан Мойса, аналітик правозахисного департаменту «Docudays UA». URL: <https://cyber.bullyingstop.org.ua>
2. Кібербулінг як соціально-педагогічна проблема, Міхеєва О.Ю, Корнієнко М. М. URL: <http://molodyvcheny.in.ua>
3. Протидія кібербулінгу: суб'єкти реагування та механізми захисту порушених прав дитини, Наталія Коваленко. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/protydiya-kiberbulingu-sub-yekty-reaguvannya-ta-mehanizmy-zahystu-porushenyh-prav-dytyny>
4. Запобігання кібербулінгу, кібермобінгу, кібергрумінгу в Україні. Янішевська К. Д., Зінченко Г. С., URL: http://www.lsej.org.ua/2_2022/29.pdf
5. Кібербулінг: як захистити дитину від цькування в мережі, Ольга Коваль. URL: <https://yur-gazeta.com>

Ніколаєць Д. О., студент
Рудянова Т. М., к.ф.-м.н, доц.,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення
Університету митної справи та фінансів

ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ В АРХІТЕКТУРНІЙ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ

Комп'ютерні технології вже довгий час присутні в нашому житті. Досить важко уявити собі сферу діяльності де б люди не використовували комп'ютери та їх можливості. Одним з найбільш популярних напрямків комп'ютерних технологій є комп'ютерна графіка, саме вона за останній час захопила велику кількість різноманітних областей та сфер діяльності, серед яких реклама, кінематографія, архітектура та дизайн.[3] Комп'ютерна графіка – статична векторна або растрова графіка, анімація або панорамна візуалізація, що отримується в результаті розрахунку (рендерингу)

комп'ютерної моделі об'єкта, що візуалізується, спеціальною програмою [2]. Таку популярність комп'ютерної графіки можна пояснити чіткістю представлення інформації, її фотореалістичністю, а також можливістю внесення змін на будь-якому етапі проектування.

Значний сегмент на ринку комп'ютерної графіки сьогодні займає саме дизайн інтер'єрів та архітектурна візуалізація. Сьогодні досить важко зустріти сучасну будівельну фірму або дизайнерську компанію, що не використовувала б провідні комп'ютерні технології. Фотореалістична візуалізація фактично стала високим стандартом цієї галузі. До переваг комп'ютерної графіки можна віднести високу швидкість, низьку вартість, доступність програмного забезпечення, універсальність та можливість використовувати мережеві ресурси для колективного одночасного проектування.

Архітектурна візуалізація – графічне відображення об'єкту або містобудівної ситуації в архітектурі. Вона має певну інформативність і дозволяє якнайповніше уявити зовнішні характеристики майбутньої споруди, а також є ефективною формою демонстрації конкурсних проєктів, створення презентацій в галузі проектування і будівництва. Архітектурна візуалізація стала спеціальним напрямом в роботі архітекторів і 3D-дизайнерів. [2]

Фактичним початком ери комп'ютерної графіки можна вважати проєкт електронного комп'ютера «Вихрь» Масачусетського технологічного інституту у 1951 році. Саме цей проєкт став основою для розробки пристрою перетворення даних отриманих від радара, у наглядну форму. Уже у кінці 60-тих – на початку 70-тих років минулого століття почалася активна розробка програмного забезпечення, що об'єднує процес створення зображень, текстів та інтерфейсів. Ситуація на ринку комп'ютерної графіки докорінно змінилася.

Комп'ютерна графіка не обійшла і таку сферу діяльності як архітектура.

Вона є ефективним засобом візуалізації проєктів у будівництві та архітектурі та дає можливість змодельовати архітектурний об'єкт, оцінити його переваги більш об'єктивно, ніж на основі креслень або макетів. Комп'ютерна графіка дає можливість внесення коректив в організацію простору при реалізації проєкту, завдяки трьохмірному дизайну, замовник може уявити підсумок всієї роботи заздалегідь.

У наш час компанії з будівництва у багатьох країнах використовують комп'ютерну графіку. За допомогою неї існує можливість не лише виконувати різноманітні процеси будівництва та розрахунки, але і візуалізувати процеси будівництва, що відбуваються. Програми показують не лише можливе навантаження на окремі частини конструкції, але і розраховують різноманітні непередбачувані обставини, зв'язані наприклад с явищем резонансу у процесі будівництва.

Наразі комп'ютер для архітектора є одним з головних інструментів творчості. Такий стрімкий інтелектуальний стрибок дає можливість архітекторам художникам працювати у новому віртуальному світі. Архітектура стала підвласна зовсім іншим законам моделювання та сприйняття. Інформаційна комп'ютерна технологія дає можливість архітекторам в повному обсязі розкрити свій творчий потенціал в новому глобальному архітектурному просторі. Важливо зазначити, що комп'ютерна візуалізація та моделювання змусили уяву людини напружитися і розвиватися, а не полегшувати вирішення задач.

Одна з найкращих програм для архітектурного проектування, відома своєю зручністю, простотою та функціоналом. Програма ArchiCAD – графічний програмний пакет САПР для архітекторів. Призначена вона для проектування архітектурно-будівельних споруд, елементів ландшафту та меблів. Інструменти ArchiCAD дають можливість замовнику побачити проект на власні очі. Такі фірми як McDonald's, вже з 1987 року використовують комп'ютерну графіку для архітектурного дизайну, розміщення посадових місць, планування приміщень та проектування кухонного обладнання.

3D графіка – це один з розділів комп'ютерної графіки, який оперує прийомами та інструментами для зображення об'ємних об'єктів і управління ними в тривимірному просторі. 3D графіку широко застосовують не тільки в кінематографі і комп'ютерних іграх, а також в науці і архітектурі. Тривимірне моделювання дає дуже точну модель, максимально наближену до реальності, а сучасні програми допомагають досягти високої деталізації. Прикладами таких програм є: Lightwave 3D, SoftImage XSI, Sidefx Houdini, Maxon Cinema 4D, Rhinoceros 3D, Zbrush, Blender.[1] Найпоширенішими програмами для векторної графіки є 3D Max, Maya [3].

Підсумовуючи, можна сказати, що є велика необхідність використання та опанування сучасних комп'ютерних технологій для представлення творчої ідеї та концепції дизайн-проекту у архітектурі. Професійне використання графічних пакетів підвищує рівень розуміння замовника, що в цілому сприяє комерційній успішності проекту.

Список використаних джерел:

1. 3D-моделювання: програми та реалізація. URL: <https://sites.google.com/site/3dmodeluv/pz-dla-roboti-z-3d-grafikou> (дата звернення 23.05.2022).
2. Використання 3D графіки. URL: <https://sites.google.com/site/3dmodeluv/vikoristanna-3d-grafiki> (дата звернення 23.05.2022).
3. Тривимірна графіка. URL: <https://sites.google.com/site/komputernagrafika27/5> (дата звернення 23.05.2022).

Кузьменко А. І., к.т.н., доц.,
доцент кафедри транспортних технологій
та міжнародної логістики
Університету митної справи та фінансів
Базікова Е. Д., студентка
Університету митної справи та фінансів
Демченко А. Б., студент
Університету митної справи та фінансів

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ АВТОМОБІЛЬНИМИ ПЕРЕВЕЗЕННЯМИ

Стабільна робота транспорту є однією із основних умов нормального функціонування економічної системи України. Таким чином, на сучасному етапі важливим завданням є розвиток транспорту і відповідно процесів перевезення вантажів, особливо в умовах комплексної взаємодії різних видів транспорту.

Логістична система – це система, яка включає виробництво, зберігання, транспортування та розподіл продукції з максимальним прибутком [1]. Сутність управління автотранспортними перевезеннями полягає в забезпеченні цільоспрямованого, планомірного впливу керуючої системи на перевізний процес з використанням різних методів та засобів по визначеній технології з метою підвищення рівня ритмічності роботи транспорту, рівномірного завантаження транспортної мережі, своєчасності доставки вантажів. Виходячи з цього, систему управління на автомобільному транспорті необхідно розглядати як відокремлену керуючу. Оскільки процес управління автомобільними перевезеннями здійснюється циклічно та носить відносно замкнений характер, в керуючій системі цикл розпочинається зі збору інформації про стан керованого об'єкта. Потім отримана інформація використовується для виробітки рішень і, наприкінці, ці рішення доводяться до виконання. Зі зміною умов роботи на керованому об'єкті надходить нова інформація, та цикл повторюється [2].

Для оптимальної координації роботи різних видів транспорту у логістичній системі виникає необхідність: створення відповідних логістичних центрів; залучення науковців відповідних навчальних і наукових установ транспортного спрямування; раціонального поєднання першої і другої умови. Структурна схема вдосконалення логістичного управління перевезеннями вантажів представлена на рис. 1.

Інформаційне забезпечення системи управління автомобільними перевезеннями має важливе значення та передбачає широке використання самих різноманітних видів інформації.

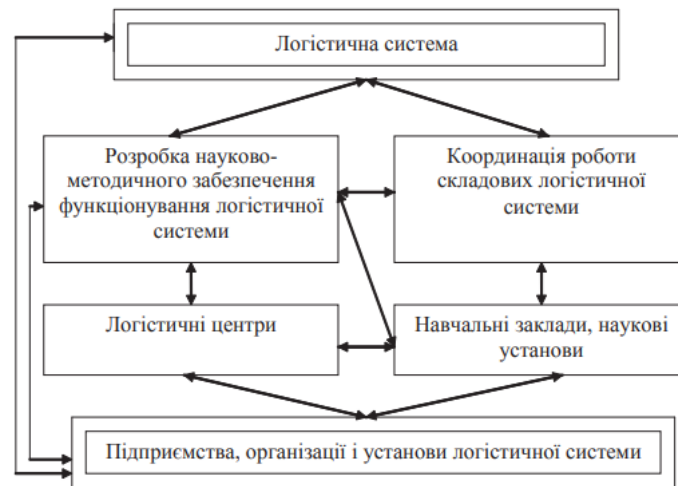

Рис. 1. Структурна схема вдосконалення логістичного управління перевезеннями вантажів

Множина та різноманіття різних видів інформації потребує їх групування по наступним ознакам [2]:

- по аспектам управління – на виробничу, економічну, технічну, технологічну, правову, організаційну, соціальну, психологічну та інші;
- по функціям управлінської діяльності – на інформацію, що відноситься до поточного планування, перспективного планування, оперативного управління перевезеннями, організації ТО та ТР, координації роботи підрозділів, керівництво колективом, контролю виконання прийнятих рішень, спеціальних функцій управління та інші;
- по відношенню до керованого об'єкту – на зовнішню та внутрішню;
- по ролі, яка виконується в системі управління – на директивну, нормативну, аналітичну;
- по ступеню агрегування – на просту, усереднену та інтегральну;
- по характеру заміни та оновлення – на постійну, змінну, тривалого та короткострокового зберігання, оперативну, циклічну та періодичну;
- по ступеню перетворень – на первинну, похідну та узагальнену;
- по способу спеціальної обробки та представлення – на оперативно – виробничу, статистичну, бухгалтерську.

Формування матеріальних потоків забезпечується організацією передачі інформації і фінансових коштів.

Дослідження взаємозв'язку матеріальних, інформаційних і фінансових потоків на прикладі регіональних оптових продажів товарів народного споживання показує, що провідну роль грають саме інформаційні потоки [3].

Ряд спеціалізованих компаній поставляють програмні продукти для рішення задач організації й контролю транспортного процесу [3].

До їхнього числа відноситься: КИАцентр, що поширює такі програмні продукти, як РС*MILER (комп'ютерна мережа автодоріг країн СНД, Балтії і Європи з розрахунком маршрутів перевезень; розробник – компанія ALK Associates Inc, США); комплекс програм управління транспортним підприємством (побудова оптимальних маршрутів, розподіл рухомого складу, оперативний облік і документообіг.

Активно діють фірми, що пропонують ІС: сумісні програмні продукти. Це є додатковою конкурентною перевагою з урахуванням широти розповсюдження програм ІС порівняно з аналогічними програмами.

Задачі управлінського обліку використання автотранспорту на підприємствах активно вирішуються за допомогою програми «АвтоПарк» (м. Харків). Дана програма передбачає автоматичний облік автотранспорту, замовлень на його використання, заповнення подорожніх листів, контролю за використанням палива.

Цікавий досвід закордонних перевізників в галузі інформаційного забезпечення процесів перевезень [3].

У Німеччині 80% усіх підприємств обладнали свій вантажний автопарк мобільними телефонами, а 32 % використовують інші інформаційно-комунікаційні технології. Для повідомлення водіїв про пробки на дорозі діє «радіоінформаційна система – канал дорожніх повідомлень» (Radio Data System – Traffic Message Channel).

Необхідну дорожню інформацію на свій бортовий комп'ютер водій може одержати, користуючись «Глобальною системою мобільної комунікації» (Global System for Mobile Communications). Для відстеження руху вантажу використовується супутникова «Глобальна позиційна система» (Global – Positioning System) [3].

Сучасні інтелектуальні транспортні системи або, по англійській термінології, Intelligent Transportation Systems засновані на погодженому використанні в єдиному комплексі чотирьох основних апаратурних і програмних засобів [36]:

- апаратури автоматичного визначення поточного місця розташування АТЗ;

- радіоканалу обміну текстовою і мовною інформацією між водієм автомобіля і диспетчерським пунктом;

- картографічних засобів наочного представлення просторово-тимчасової інформації про рух транспортного засобу;

- засобів оперативного реагування – повідомлення керуючої й аварійної інформації до всіх суб'єктів системи управління (водіїв АТЗ, операторів центрів моніторингу і диспетчеризації, правоохоронних органів тощо).

Умовно системи диспетчерського управління можна розділити по зоні обслуговування на глобальні (у масштабах земної кулі), регіональні (області і регіони) і локальні (у межах міста). Відмінність в зоні обслуговування мають на увазі використання різних каналів зв'язку і зв'язкового устаткування. Глобальне покриття на основі супутникових каналів зв'язку використовується для контролю міжнародних перевезень, коли відстані між автомобілем і диспетчерським пунктом можуть складати кілька тисяч кілометрів. Системи рухомого супутникового зв'язку, які застосовують з метою контролю рухомого об'єкта, можна розділити на: системи на базі геостаціонарних супутників і системи на базі середньо- і низькоорбітальних супутників.

На ринку пропонуються системи на базі геостаціонарних супутників: Inmarsat, системи OmniTRACS, EutelTRACS, Prodat і Skycell [36].

Навігаційні сигнали, які приймає GPS приймач, після аналізу і математичної обробки дозволяють визначити місце розташування, швидкість і напрямок руху транспортного засобу. Ця інформація передається на диспетчерський пункт. Передача інформації може здійснюватися в трьох режимах: по запиту диспетчера; автоматично, із заданим періодом; або автоматично, при здійсненні однієї з запрограмованих подій, таких як порушення швидкісного режиму, виїзд за зону обмеження, спрацьовування одного з підключених до апаратури датчиків.

Отже, можна зробити висновок, що у світі і Україні інноваційні технології в логістиці та управлінні ланцюгами поставок є дуже важливими для успішного і ефективного функціонування компаній і розвитку економіки країни. Слід очікувати, що інвестиції в цю область продовжать зростати у зв'язку з необхідністю підвищувати конкурентоспроможність компаній на ринку шляхом оптимізації витрат на логістику.

Список використаних джерел:

1. Логистика: управление в грузовых транспортно-логистических системах: учеб. пособие. Под ред. д-ра техн. наук, проф. Л.Б. Миротина. М.: Юристъ, 2002. 414 с.

2. Автоматизированные системы обработки информации и управления на автомобильном транспорте. Под. ред. А.Б. Николаева. М.: Издательский центр «Академия», 2003. 224 с.

3. Курганов В. М. Логистика. Управление автомобильными перевозками. Практический опыт. М.: Книжный мир. 2007. 448 с.

Берестов І. В., к.т.н., доц.,

доцент кафедри залізничних станцій та вузлів

Пестременко-Скрипка О. С., к.т.н., ст. викладач,

старший викладач кафедри залізничних станцій та вузлів

Берестова Т. Т., ст. викладач,

старший викладач кафедри залізничних станцій та вузлів

Українського державного університету залізничного транспорту

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ВАНТАЖНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ

Ефективність організації міжнародних перевезень вантажів значно залежить від злагодженої організації роботи прикордонної передавальної станції, яка здійснює повний перелік операцій у взаємодії з митною, прикордонною та іншими державними контролюючими службами. Для якісної роботи та швидкої переробки вагонів виникає необхідність в покращенні інформаційної складової перевізного процесу експортних і імпорتنих вантажопотоків через прикордонні передавальні станції [1]. Таку можливість дає використання електронних транспортних документів під час оформлення імпорتنих та експортних операцій.

Транспортні документи – це документи, що стосуються договору перевезення вантажів, наприклад накладна ЦІМ/УМВС (Угода про міжнародне залізничне вантажне сполучення) або митні документи, такі як ВМД (вантажна митна декларація).

Основні визнані переваги використання електронних транспортних документів включають наступне [2]:

- скорочення витрат на заповнення та обробку документів, а також скорочення витрат на місце для зберігання документів;

- зменшення часу, необхідного для заповнення, експлуатації та зберігання документів (обмін даними електронних документів можливо здійснювати у режимі реального часу, обробляються під час виконання операцій митною, прикордонною та іншими державними контролюючими службами);

- скорочення витрат і часу на інші адміністративні операції, такі як виставлення рахунків;

- кращий потік даних завдяки безпечному обміну документами та відсутності необхідності вручну передавати документи;

- краща якість даних з можливістю повторного використання даних без необхідності їх повторного введення, таким чином уникаючи також помилок і розбіжностей. Можливість перевірки даних в режимі реального часу;

- відстеження, яке доповнює інші переваги, надаючи видимість прогресу адміністративної процедури, пов'язаної з транспортом або з вантажем;

- підвищення безпеки за рахунок підвищення ефективності контролю на основі електронної захищеної інформації.

Наразі існує ряд проблем, які гальмують розвиток електронних транспортних документів:

- юридичні або технічні побоювання щодо автентичності та цілісності, а отже, захисту від шахрайства;

- сприйняття більш високої надійності паперових документів;

- національне законодавство деяких країн, наприклад, вимагає підписів на папері, а не електронний підпис;

- наявність кількох стандартів та побоювання щодо їх сумісності.

На додачу варто зазначити, що дискурс про електронні документи в міжнародних перевезеннях часто пов'язано з більш широкою комп'ютеризацією міжнародних перевезень і можливістю відстежувати відправлення в режимі реального часу, особливо на залізниці.

Відстеження дозволить покращити якість послуг, з видимістю для клієнтів, а також кращим керуванням вагонопарком та його обслуговуванням. Відстеження є проблемою особливо актуальною для залізничного транспорту, оскільки доступність поїздів і даних про місцезнаходження вантажу є подрібненими і має різних власників, хоча така інформація є важливою для планування роботи на терміналах, організації перевезень і для прозорого обслуговування клієнтів.

Список використаних джерел:

1. І. В. Берестов, О. С. Пестременко-Скрипка, Т. Т. Берестова, К. Л. Камчатова. Актуалізація технологічних процесів роботи прикордонних передавальних станцій в умовах здійснення митних формальностей. *2-а міжнародна науково-технічна конференція «Інтелектуальні транспортні технології»* : тези доп., Харків, 27–29 квітня 2021 р. / УкрДУЗТ. Харків, 2021. С. 135–137.
2. Railways role in intermodality and the digitalization of transport documents. United Nations New York and Geneva, 2018. URL: https://unece.org/DAM/trans/main/wp24/ECE_TRANS_262_E_Web_Optimize_d.pdf (дата звернення: 25.05.2022).

Рябоволенко Е. А., студент
Мормуль М. Ф., к.т.н., доц.,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення
Калмиков Д. В., студент
Університету митної справи та фінансів

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Залізничний транспорт (ЗТ) відіграє важливу роль в нашому житті. Перевагами цього виду транспорту є велика розгалудженість та низькі тарифи. Важливість ЗТ в системі транспортних комунікацій України посилюється і тим, що через територію держави пролягають основні транспортні трансєвропейські коридори. ЗТ – одна з найбільш важливих галузей народного господарства. Через важливість даної галузі і потрібно постійно оновлювати новітні технології, що дадуть змогу удосконалити перевезення та безпеку. Введення нових ІТ та розвиток ІТ сфери в транспортній галузі – один із важливих пріоритетів інноваційного розвитку. ІТ сьогодні стають не просто засобами підтримки керування, а одним з найважливіших елементів інфраструктури залізниць. З розряду допоміжних засобів вони переміщуються в клас основних технологій і стають визначальною умовою вдосконалювання керування перевезеннями. Дуже важливими опорними точками розвитку ЗТ на ряду з сучасними технологіями та системами для даної інфраструктури являється створення «розумної» залізної дороги і впровадження інформаційних цифрових технологій у всі сфери діяльності даної галузі. ІТ вирішують три основні задачі: перевезення; фінанси та ресурси; інфраструктура. Формально ці задачі ставилися з самого початку використання залізничних доріг, але значний розвиток ІТ розпочався з ХХІ ст.

У сучасному світі для пасажирів потрібен не тільки комфорт перевезення, але і ефективність роботи компанії перевізника, та оперативне реагування на сучасні тренди. Важлива також і матеріальна

база, що дозволяє задовольнити потреби звичайного користувача послуг цієї сфери. Комфорт полягає не тільки в тому, щоб швидко та вчасно доправити пасажирів чи вантаж, а й в забезпеченні послуг, сервісу управління в постійному онлайн режимі, що забезпечує безперебійну роботу і повноту наданих послуг. Для вдосконалення галузі ЗТ можемо зазначити декілька моментів. По-перше, це реалізація наскрізного процесу управління життєвим циклом інвестиційних проектів, тобто можливість побачити, як можна серйозно оптимізувати витрати за рахунок впровадження цифрових сервісів по всьому циклу, починаючи від проектування до експлуатації та виведення з експлуатації. По-друге, реалізувати мовні послуги для планування роботи локомотивних бригад, щоб уникнути людського фактору в діагностиці своєї інфраструктури. По-третє, запровадити для пасажирського блоку безпаперову взаємодію (включаючи процедури підготовки та передачі інформації на борт локомотива з підтвердженням вірогідності і т. ін.). Для цього є можливість реалізувати ряд сервісних послуг за рахунок використання мобільних пристроїв. В якості параметрів цих сервісів може бути: як комфорт послуг та індивідуальні умови транспортування, так і створення єдиної бази передачі та отримання інформації в поїздах на ЗТ в режимі реального часу. В більшості випадків це реалізується за допомогою мобільних додатків на базі операційних систем IOS та Android, або за допомогою сайтів, які дають можливість отримати потрібну інформацію дистанційно, що піде тільки на користь компанії і вирішить логістичні проблеми.

Автоматизовані системи на ЗТ призначені підвищити сервісне та інформаційне обслуговування транспортних послуг і забезпечувати керівництво Укрзалізниці та залізниць України необхідною інформацією для оцінки ситуації, прийняття своєчасних рішень і прогнозування перспектив. Використання таких систем забезпечить контроль виробничої дисципліни, можливість ведення електронного документообігу, виключить дублюючі потоки інформації. Нові економічні умови господарювання вимагають рішення нових, комплексних завдань. До таких завдань відносяться, зокрема: контроль за просуванням окремої відправки, керування термінами доставки вантажів; оперативний контроль за станом платоспроможності клієнтів (включно з динамічним веденням їх особових рахунків); ведення енергетичної моделі перевезень у взаємодії з поїзною, вагонною та локомотивною інформаційними моделями; ведення інформаційних моделей під'їзних колій промислових підприємств; впровадження кібербезпеки для захисту даних від хакерських атак; розвиток своїх електронних додатків і користування додатками сторонніх компаній для просування своїх послуг тощо.

Постійне підвищення рівня автоматизації змінює сам технологічний процес роботи залізниць і вимагає розробки та реалізації нових ІТ, вимоги до яких підвищуються як з боку міжнародних установ, так і з боку Департаментів та управлінь АТ «Укрзалізниця». Дуже важливим напрямом розробок є висвітлення ходу перевізного процесу з погляду відхилення від нормативів на підставі автоматизації обробки нормативної та оперативної

інформації (автоматичне визначення відхилень у графіку руху поїздів, порушення планових завдань тощо), а також прогнозування ситуації в поїзній і вантажній роботі АТ «Укрзалізниця» та її підрозділів. А також впровадження безпілотного моніторингу (за допомогою дронів) для перевірок стану колій. Отже, ІТ на ЗТ є основним чинником, що спричиняє стрімкий розвиток ЗТ та інфраструктури. Розвиток технологій управління на основі використання інтегрованої бази даних та суміжних інформаційних систем сприятиме вдосконаленню та розвитку таких елементів управління перевізним процесом: контроль та аналіз поїзного положення; прогноз поїздоутворення, змінно-добове планування; управління роботою в умовах надання вікон; технічне нормування перевезень; контроль наявності, стану та роботи вагонних парків; облік та організація роботи локомотивів і локомотивних бригад; організація перевезень у міждержавному сполученні; аналіз економічних показників перевізного процесу. Усе це дозволить розширити сферу діяльності ЗТ і спростити роботу з клієнтами та зворотній зв'язок компанії через мобільні додатки. А також надасть можливість спростити роботу самої залізної дороги, покращити якість наданих послуг, знизити витрати і підняти рентабельність перевезення вантажу. Це приведе до покращення ефективності діяльності АТ «Укрзалізниця», а надані послуги стануть більш доступними.

Щитов Д. М., к.е.н.,
приватний підприємець
Мормуль М. Ф., к.т.н., доц.,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення
Ніколаєць Д. О., студент
Університету митної справи та фінансів

АУТСОРСИНГ ІТ-ПОСЛУГ

В умовах глобалізаційних процесів швидкий розвиток на міжнародному ринку високотехнологічних послуг набув закордонний аутсорсинг – «офшоринг». Світовий досвід використання аутсорсингу показує, що перевагою такої форми організації бізнесу є економія витрат на здійснення непрофільних видів діяльності, а саме: значна економія бюджету; зниження витрат часу; зменшення капітальних вкладень; оптимізація внутрішніх процесів; доступ до передових інновацій; залучення висококваліфікованого персоналу; удосконалення процесів керівництва та контролю, що разом особливо актуально у кризових соціально-економічних умовах. Найбільш перспективним напрямом у наданні ІТ послуг став аутсорсинг ІТ. На нього припадає понад 2/3 усіх контрактів, що укладаються на світовому ринку взагалі. Аутсорсинг ІТ-послуг є важливою частиною економіки України, що активно розвивається за рахунок наявності великої кількості кваліфікованих спеціалістів та низьких витрат на персонал.

Частка ІТ у структурі експорту послуг в Україні за минулий рік зросла на 4,8% і досягла 37% (це становить 2,7% у ВВП України), а обсяг українського ІТ-експорту у 2021 році досяг \$6,8 млрд (у 2020 році - \$5 млрд). Відповідно, у 2021 році ІТ-галузь України сплатила 23,5 млрд грн. податків і зборів, що на 36,6% більше, ніж у 2020 році, коли ця сума становила всього 17,2 млрд грн. Порівняно із сусідніми країнами Україна залишається привабливим хабом, проте кількість ІТ-фахівців на душу населення залишається вкрай низькою - у 2–4 рази меншою, ніж у країнах-сусідах. Кількість спеціалістів збільшилась з 244000 до 285000 у 2021 році, з яких трохи більше 55000 наймані співробітники, а інші співпрацюють із компаніями за ФОП-моделлю. Число активних ІТ-компаній на українському ринку зросло до 5 тисяч. А найбільшими партнерами українських айтишників стали США, Британія, Швейцарія, Ізраїль.

Згідно з щорічним рейтингом найкращих аутсорсерів світу міжнародної профільної асоціації ІАОР, до цього списку увійшли 12 українських ІТ-компаній, а також міжнародних аутсорсерів із великими офісами розробки в Україні. Україна посіла перше місце серед країн Східної Європи із привабливості ІТ-аутсорсингу. Офшоринг в Україні є доволі цікавий для підприємств із США, ЄС та інших країн і в основному представлений ІТ-проектами. Офшоринг має наступні переваги: близькість до західних цінностей; висококваліфіковані трудові ресурси; дешеві трудові ресурси; невеликі мовні перепони; розвинуту інфраструктуру. Більшість фахівці на ринку ІТ-послуг працюють у великих компаніях, але ж малих та середніх компаній більше ніж великих. Основними центрами аутсорсингу в Україні є Київ, Харків, Львів, Дніпро, Одеса, де працює біля 85 % усіх програмістів. Більшість компаній мають офіси у Східній Європі. Доступність кваліфікованої робочої сили є однією з головних причин, чому іноземні компанії використовують аутсорсинг ІТ-послуг в Україні. Завдяки цьому європейські та американські компанії можуть заощаджувати від 40 % до 60 % від загального обсягу витрат на ІТ-послуги. Європейський досвід показує, що для ефективного розвитку галузі аутсорсингу ІТ-послуг необхідною є значна державна підтримка: створення програм підтримки малого та середнього бізнесу у сфері високих технологій; удосконалення венчурного інвестування; модернізація системи оподаткування та законодавчого регулювання сфери високих технологій; підвищення ефективності системи освіти ІТ-фахівців; створення програм щодо впровадження ІКТ в державному та приватному секторах; впровадження національної широкопasmової мережі; підтримка стартап-руху. Однією з вагомих конкурентних переваг для України на глобальному ринку є наявність великої кількості талановитих ІТ-фахівців. Основою для такої переваги стала дешевизна робочої сили, українська академічна школа, що дає потужну теоретичну базу підготовки. Через несприятливі умови підприємницького середовища в Україні існує проблема відтоку ІТ-фахівців за кордон. Державна підтримка може бути

найбільш ефективною, якщо залучити кращих ІТ-фахівців до співпраці над створенням і впровадженням механізму управління розвитком аутсорсингу ІТ-послуг.

Найбільш важливими, однак, досить нерозвиненими елементами для України є: створення внутрішнього попиту на ІТ-послуги та товари (обсяг закупівель бізнесу і державних закупівель); розвиток інноваційної інфраструктури (базової і високотехнологічної); створення стимулюючих умов для детінізації фінансового капіталу в високоефективній галузі національної економіки (венчурний капітал, кредити); покращення умов ведення бізнесу (податкова система, регулювання трудових відносин). Важливою складовою для розвитку ринку аутсорсингу в Україні є постійна наявність резерву освічених і кваліфікованих фахівців. Для постійного поповнення цього резерву слід розвивати і надавати фінансову підтримку системі освіти в Україні. Для удосконалення розвитку ІТ-сектору в Україні слід підвищувати внутрішній попит на аутсорсинг ІТ-послуг. Для цього необхідно запровадити проект впровадження аутсорсингу ІТ-послуг на українських підприємствах. Можна запропонувати наступний алгоритм переходу підприємства на аутсорсинг: нормалізація бізнес-процесів; аналіз ресурсів необхідних для аутсорсингу; аналіз ризиків; оцінка ефективності; підготовка критеріїв пошуку постачальників та договору; пошук постачальника через проведення конкурсу; підписання угоди; створення мотивації для постачальника та власного персоналу; поточний контроль за наданими послугами; аналіз ефективності аутсорсингової діяльності; продовження співробітництва або пошук нового постачальника. Для країн з трансформаційною економікою, до яких належить Україна, доцільно долучатися до участі у міжнародних європейських мережових програмах, формувати власну інституційну основу розвитку високотехнологічних послуг. Для ефективного розвитку експортного потенціалу високотехнологічних послуг України слід долучити досвід країн ЄС, що є актуальним завданням для подальших досліджень.

Леснікова І. Ю., к.т.н., доц.,
доцент кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики
Курносова О. М., студентка
Васіна В. С., студентка
Університету митної справи та фінансів

АВТОПІЛОТ ЯК ПРИКЛАД ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТРАНСПОРТІ

Tesla (раніше Tesla Motors), являється американською компанією, що спеціалізується на виробництві електромобілів та розробці нових технологій для акумулювання електроенергії. Один із співзасновників Tesla – Ілон Маск. Останні роки вони почали роботу над впровадженням системи автопілоту на своїй техніці.

Автопілот – це вдосконалена система допомоги водієві, що підвищує безпеку та зручність за кермом.

Будь-яка з моделей Tesla на якій встановлено автопілот може триматися в межах своєї смуги, пересуваючись автономно по дорозі, уникати зіткнення за допомогою гальмування та руління, знайти місце для паркування та припаркуватися, регулювати свою швидкість залежно від інтенсивності руху, у тому числі до зупинки ТЗ і перебудовуватись на вимогу водія, достатньо включити поворотник. Унікальність Tesla полягає в тому, що вона вже може виконувати весь цей набір функцій, тоді як деякі автомобілі на ринку можуть виконувати лише окремі речі зі списку.

Автомобіль має 8 камер, які забезпечують 360 градусів огляду навколо автомобіля при видимості на відстані до 250 м. Дванадцять оновлених ультразвукових датчиків доповнюють роботу камер, дозволяючи виявляти різні типи об'єктів на відстані майже вдвічі більшу, ніж попередня версія автопілоту Tesla. Передній радар надає додаткові дані про дорогу та оточення, що дозволяє безпілотнику бачити крізь зливи, туман, пил та інші перешкоди при поганій погоді.

Схема расположения датчиков автопилота Tesla

Рис. 1. Схема розташування датчиків автопілота Tesla

Три камери, встановлені за лобовим склом, забезпечують широку видимість перед автомобілем та сфокусоване дальнє виявлення об'єктів. Об'єктив "риб'яче око" з широтою охоплення 120 градусів визначає світлофори, перешкоди на шляху машини та об'єкти з близької відстані. Особливо ці камери корисні при маневруванні у містах на низькій швидкості. Охоплює широкий спектр випадків застосування. Забезпечує фокусоване зображення віддалених об'єктів на великій відстані. Корисний під час руху на високій швидкості.

Передні і бічні камери з 90-градусним оглядом, розташовані з обох боків автомобіля і дивляться вперед, визначають машини, які несподівано в'їжджають у вашу смугу на шосе, і забезпечують додаткову безпеку при в'їзді на перехрестя з обмеженою видимістю. Бічні камери заднього виду

стежати за мертвими зонами позаду з обох боків автомобіля, що важливо для безпечної зміни смуги руху. Камера заднього виду використовується як для страховки роботи інших датчиків, але й додаткового заднього огляду. Камера заднього виду корисна при виконанні складних маневрів паркувань і є частиною комплексу обладнання Autopilot з покращеною оптикою.

Радар завдяки довгим хвилям, що проходять крізь туман, пил, дощ, сніг та під автомобілями, радар відіграє важливу роль у виявленні та реагуванні на об'єкти, що знаходяться попереду безпілотної машини.

Ультразвукові датчики використовуючи спеціальні кодовані сигнали, ультразвукові датчики подвоюють діапазон сприйняття безпілотної машини. Ці датчики корисні для виявлення прилеглих автомобілів, особливо, коли вони раптово перебудовуються на вашу смугу руху. Також вони дають корисну інформацію при паркуванні та автопарковці Tesla.

Щоб обробити всі ці дані, новий бортовий комп'ютер, використовує нейронні мережі для обробки даних, що надходять з камер і датчиків. У сукупності система забезпечує сприйняття дорожньої обстановки, яке недоступне звичайному водію. Адже датчики дивляться одночасно у всіх напрямках та на довжинах хвиль, що виходять далеко за межі людських можливостей.

Система автопілоту може гарно допомагати людству у майбутньому, та на даному етапі вона ще потребує доопрацювання.

Список використаних джерел:

1. URL: <https://bespilot.com/companies/117-tesla>
2. URL: <https://1gai.ru/publ/516653-avtopilot-tesla-samaya-prodvintaya-iz-sovremennyh-sistem-na-rynke.html>
3. URL: <https://ecars24.info/stati/kak-rabotaet-avtopilot-tesla-v-2021-godu>

Клим В. Ю., к.т.н.,

доцент кафедри кібербезпеки та інформаційних технологій
Університету митної справи та фінансів

Тарасенко Ю. С., к.ф.-м.н. доц.,

доцент кафедри кібербезпеки та інформаційних технологій
Університету митної справи та фінансів

АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СЕКТОРАХ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ

Діджиталізація суспільства в напрямі широкого застосування інформаційних технологій сприяє побудові відкритого інформаційного простору головних державних інститутів. До найбільш розвинутих секторів електронного уряду (е-уряду) в провідних країнах світу відносять наступні: е-парламент, е-референдум, е-петиції, е-опитування [1–2]. Відомо, що системи електронного голосування (е-голосування) відносять до найбільш важливих складових сучасного демократичного суспільства оскільки якість та швидкість обробки даних в процесі голосування завжди

мають вирішальне значення у відповідності з принципами демократії [2]. Зрозуміло, що питання розробки та вдосконалення національних інформаційних систем (ІС) е-голосування є актуальними та своєчасними.

На сьогодні в законодавчій базі України створено вихідні умови для нормативно-правових механізмів подальшого розвитку національної ІС е-голосування, серед яких відзначимо найбільш вагомі [3-6]: Закон України «Про електронні довірчі послуги», Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», Виборчий кодекс України, Закон України «Про Державний реєстр виборців». Крім того план дій ЦВК України спрямований на перспективу провадження системи е-голосування, що відображено в наступних заходах [1, 2]:

1) розроблено Стратегічний план на період 2020-2025 рр., виконання якого серед іншого сприятиме створенню умов для запровадження в Україні новітніх виборчих технологій;

2) організовано роботу з нагляду за реалізацією проекту міжнародної технічної допомоги «Посилення кібербезпеки і прозорості виборчих процесів в Україні» згідно з Планом співпраці між Центральною виборчою комісією та Координатором проектів ОБСЄ в Україні щодо діяльності, пов'язаної з виборами.

Своєю чергою, Національним координаційним центром кібербезпеки РНБО України відповідним міністерствам і відомствам запропоновано розробити попереднє технічне завдання, модель потенційних загроз та техніко-економічне обґрунтування впровадження онлайн-голосування у виборчий процес в Україні для подальшого всебічного вивчення та обговорення [7].

Отже, такі документи і заходи складають основні напрями та термінові завдання щодо реалізації впровадження сучасних цифрових технологій в електронному уряді України, зокрема в процесі е-голосування.

Відомо, що крім основної області застосування – криптоіндустрії, інформаційні системи на базі блокчейн технологій застосовують у сфері фінансових послуг, державних установ та послуг, логістики, охорони здоров'я, енергетики і багато інших [8]. У виборчих процесах національного рівня вже існують приклади застосування блокчейн технології для проведення он-лайн голосування в тестовому режимі [2]. Обрання блокчейн технології при створенні ІС е-голосування зумовлено наступними причинами:

– транзакції проходять практично миттєво, тільки на їх підтвердження може знадобитись певний час;

– операції конфіденційні та анонімні;

– усі операції зафіксовані в ланцюзі блоків транзакцій;

– інформація зберігається надійно, оскільки історія всіх операцій записана в блокчейні і розподілена по всім учасникам мережі, при цьому кожний блок містить інформацію про всі попередні операції з самого початку.

Таким чином, досліджено нормативно-правові умови впровадження новітніх цифрових технологій на державному рівні в законодавстві України. Виконано детальний аналіз щодо створення ІС е-голосування із застосуванням блокчейн технології, яка вирішує принципіальну проблему

забезпечення таємності волевиявлення учасників голосування. Крім того, показано, що основні характеристики блокчейн технології – висока швидкість обробки інформації, мінімум часових витрат, наявність прозорості – визначають реальні перспективи її реалізації в секторах електронного уряду України.

Список використаних джерел:

1. Лахижа М.І. Електронна демократія в Україні: специфіка становлення, стан та перспективи. *Державно-управлінські студії*. 2019. № 4. С. 1–12.

2. Тімченко М. Особливості функціонування системи електронного голосування: зарубіжний досвід та можливості впровадження в Україні. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2021. Т.4. №2. С. 115-123.

3. Закон України «Про електронні довірчі послуги» № 2155-VIII від 05.10.2017 р. *Голос України*. 2017. №206.

4. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» № 2163-VIII від 05.10.2017 р. *Голос України*. 2017. №208.

5. *Виборчий кодекс України*. *Голос України*. 2019. №251.

6. Закон України «Про Державний реєстр виборців» № 698-V від 23.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16#Text> (дата звернення 25.04.2022).

7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року "Про Стратегію кібербезпеки України" URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/96/2016> (дата звернення 25.04.2022).

8. Jafar U., Aziz M.J.A., Shukur Z. Blockchain for Electronic Voting System – Review and Open Research Challenges. *Sensors*. 2021, 21, 5874. URL: <https://doi.org/10.3390/s21175874> (дата звернення 05.05.2022).

Тарасенко Ю. С., к.ф.-м.н. доц.,

доцент кафедри кібербезпеки та інформаційних технологій
Університету митної справи та фінансів

Клим В. Ю., к.т.н.,

доцент кафедри кібербезпеки та інформаційних технологій
Університету митної справи та фінансів

КІБЕРФІЗИЧНІ СИСТЕМИ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Нині із активізацією кібершпигунства та кібертероризму безпека критично-важливих для держави та суспільства об'єктів з інформаційними інфраструктурами – об'єктів критичної інфраструктури (ОКІ) [1, Ст. 8, п. 2] – потребує адекватного рівня кібербезпеки та кіберзахисту. У зв'язку з чим актуально створення нових та вдосконалення класичних методів та інструментальних засобів їхньої безпеки та захисту спільно з реалізацією систем розпізнавання кіберзагроз, кіберзлочину, кібершпигунства, кібертероризму та інших кіберінцидентів. Причому безпосередній прояв

ймовірнісних аспектів суттєво впливає на кінцевий вердикт особи, яка приймає рішення, і свідчить про багатофакторний характер безпеки кіберпростору «(віртуального простору), яке надає можливості для здійснення комунікацій та/або реалізації суспільних відносин, утворене в результаті функціонування сумісних (з'єднаних) комунікаційних систем та забезпечення електронних комунікацій з використанням мережі Інтернет та/або інших глобальних мереж передачі даних» [2 ст. 1, п. 11]).

У контексті викладеного доцільно розглянути можливість використання елементів інтелектуальної кіберфізичної системи (КФС), що включає інженерно-взаємодіючі мережі фізичних та обчислювальних компонентів, тобто через комп'ютерні мережі і вбудовані контролери забезпечується (автономно або за участю людини) управління фізичними процесами за допомогою реалізації зворотних зв'язків [3, стор. 34]. При цьому, безпосередня функціональна структура КФС залежить від сфери застосування та вибору конкретних методів і засобів вимірювання навколишнього середовища (НС) та технологічних процесів з відповідними контролерами та комп'ютерними мережами.

Оскільки сучасні КФС мають широкий спектр призначення, то, як приклад, запропоновано алгоритм реалізації КФС ближньої взаємодії в міських умовах експлуатації транспортних засобів як ОКІ. При цьому, функціональна автономність та мобільність таких сучасних КФС за наявності засобів вимірювання (ЗВ) з програмним забезпеченням, дозволяє здійснювати гідний контроль НС за допомогою: вимірювання (отримання або сприймання), зв'язку (в режимі прийому-передачі), дистанційного керування, обробки (опрацювання зворотних зв'язків) та запам'ятовування і зберігання інформації [4]. Саме тому, детальний аналіз радіоелектронних вимірів з позицій їх адекватності, достовірності і надійності дозволяє констатувати, що викладене вище, аналогічно ближній і/або нелінійній радіолокації з отриманням та обробкою інформації. Причому безпосереднє забезпечення безпеки переміщення відповідно до запланованої конкретної траси можливе за апріорно-заданим маршрутним трасуванням у вигляді «блискучих точок» (БТ), реалізованих, наприклад, за допомогою кутових перевідбивачів з високими ефективними поверхнями зворотного розсіювання [5]. Одночасне використання оптичної та радіолокаційної технологій (ближньої та/або нелінійної) сприятиме підвищенню безпеки транспорту в умовах оптимізації як цифрових, так і інноваційних комунікаційних технологій, використовуючи методологію діджиталізації [6], яка, крім того, дозволяє мультиплексування цифрових інформаційних сигналів та підвищує їх перешкодостійкість.

Саме від останньої багато в чому і буде суттєво залежати експлуатаційна надійність переміщення транспортних об'єктів (в умовах забезпечення надійності і невизначеності вимірювань [7] та апріорної неоднозначності поведінки навколишнього середовища у процесі отримання, обробки, зберігання та передачі інформації) за задекларованими сегментами БТ у вигляді їх радіолокаційних портретів (діаграм розподілу ближнього розсіяного поля).

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про критичну інфраструктуру» № 1882-IX від 16.11.2021р. Голос України. 2021. 14 груд. (№ 236).
2. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Документ 2163-VIII. (редакція від 15.12.2021). Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 45. Ст. 403.
3. Ван Чунжі, Яцишин С. П., Лиса О. В., Мідик А. В. Кіберфізичні системи та їх програмне забезпечення. *Вимірювальна техніка та метрологія: міжвідомчий наук.-техн. збірник*. Львів: вид-во Львівської політехніки, 2018. Т. 79. № 1. С. 34–38.
4. Голембо В. А., Бочкарьов О. Ю. Підходи до побудови концептуальних моделей кіберфізичних систем *Кіберфізичні системи: досягнення та виклики* : зб. матеріалів II наук. семінару (м. Львів, 21–22 черв., 2016 р.) Львів, НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 68 – 74.
5. Тарасенко. Ю.С. Фізичні основи радіолокації : навч. посіб. Дніпро: Пороги, 2011. 487с.
6. Моисеева А.А. Условия и последствия диджитализации современного общества: социально-экономический анализ. *Вестник Томского государственного университета Философия. Социология. Политология*. Томск, 2017. № 39. С. 216 – 226.
7. Тарасенко Ю.С., Соляніков В.Г. Інформаційні системи з позицій забезпечення надійності та невизначеності вимірювань. *Інноваційні технології, моделі управління кібербезпекою*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практич. інтерн.-конф. (м. Дніпро, 14 – 16 квіт., 2021р.). Дніпро, УМСФ, 2021. С. 29–30.

Юричина І. А.,
викладач-стажист кафедри публічного
управління та адміністрування
Стрихарчук Р. М.,
студент Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

На цьому етапі розвитку ринкової економіки жодна організація не може успішно розвиватися без достовірної та актуальної інформації. Нова реальність встановлює нові пріоритети, і компаніям потрібні інновації в управлінні для підвищення конкурентоспроможності. Поряд з фінансовими, матеріальними та людськими ресурсами виділяється не менш важливий ресурс організації – ефективне управління. Це означає, що бізнесу необхідно підвищувати рівень ефективності державної діяльності. Найпопулярнішим способом досягнення цієї мети в даний час є автоматизація трудового процесу, але у даного явища є свої складнощі, які обумовлені специфікою управлінської праці, відмінною рисою якого є його складність і різноманіття. Автоматизація управлінської діяльності

спочатку була задіяна лише до деяких допоміжних операцій, так як управлінська праця, в першу чергу, це творчість та інтелект, який перетворюється у ефективний результат.

Інформаційна технологія являє собою наукове знання, виражене в практичному досвіді, що застосовується для раціонального використання будь-якого процесу, що повторюється.

Отже, інформаційна технологія – сукупність методів, виробничих процесів та технічних засобів, об'єднана технологічним процесом та забезпечує збирання, зберігання, обробку, виведення та поширення інформації, зниження складності процесу використання інформаційних ресурсів, підвищення надійності. Інформаційні технології характеризуються такими основними властивостями:

- Предметом обробки є дані;
- Метою процесу є отримання інформації;
- Засобами здійснення процесу є програмні, апаратні та програмно-апаратні обчислювальні комплекси;
- Процеси обробки даних поділяються на операції відповідно до даної предметною областю;
- Вибір впливів на процеси, що управляють, повинен здійснюватися особами, такими, що приймають рішення.

Оскільки є різні інтереси, особливості та рівні організації, існують різні види інформаційних систем. Системи створюються щоб обслужити ці різні організаційні інтереси. Організаційні рівні обслуговують чотири основні типи інформаційних систем: системи з експлуатаційним рівнем (група службовців: керуючі операціями), системи рівня знання (група службовців: працівники знання та дані), системи рівня управління (група службовців: середні менеджери) та системи зі стратегічним рівнем (група службовців: вище керівництво).

Зауважимо, що типова система в організації допомагає співробітникам або керівникам на всіх рівнях – у функціях продажу та маркетингу, виробництва, фінансів, ведення сучасного обліку та людських ресурсів.

Варто звернути увагу і на вирішення проблем використання комп'ютера під час керування дуже важливі чинники, наприклад, такі: як збільшення престижу установи і загальна тенденція до комп'ютеризації, а саме встановлення системи електронного документообігу, на сьогодні має важливе значення [2].

Як показує практика, впровадження в українських установах електронного документообігу дозволяє підвищити ефективність праці в установі, тому треба безперечно прагнути до досконалої системи.

Впровадження СЕД сприяє:

- Підвищенню ефективності керування установою за рахунок підключення до роботи в системі всіх співробітників, якісному оформленню документів;
- Створенню єдиного інформаційного простору, що об'єднує працівників селищних та сільських комітетів на рівні загальних бізнес-процесів та систем колективної роботи;

- Зменшенню витрат часу на проходження структурних підрозділів та оформлення управлінських документів;
- Спрощенню доступу до інформації про поточний стан документів або процесів управління;
- Мінімізації паперової документації за рахунок скорочення управління документообігом;
- Економії витрат трудових та організаційних ресурсів та зменшенню вартості зберігання паперових документів за допомогою електронного зберігання;
- Прийняттю єдиного стандарту роботи для електронних файлів;
- Забезпеченню захисту інформації від несанкціонованого доступу та усунення витоків інформації через безладне зберігання великих обсягів документів.

Щодо перспективи розвитку інформаційних технологій, на нашу думку варто враховувати те, що Україна інтегрує свій науковий розвиток у світовий інформаційний простір, а також прагне до забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій і забезпечення інформаційної безпеки держави, за допомогою формування правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, методичних та гуманітарних передумов розвитку інформатизації та створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення.

Список використаних джерел:

4. Одинцов Б. Є. Інформаційні системи управління ефективністю бізнесу. Юрайт 2017. 208 с.

5. Структура і основні типи інформаційних систем у менеджменті. URL: https://studopedia.net/6_96174_modul--struktura-i-osnovni-tipi-informatsiynih-sistem-u-menedzhmenti.html (дата звернення: 20.05.2022).

Чупілко Т. А., к.т.н., доц.,

доцент кафедри комп'ютерних наук та інженерії програмного забезпечення Університету митної справи та фінансів

Рибальченко Л. В., к.е.н., доц.,

доцент кафедри економічної та інформаційної безпеки

Дніпропетровського університету внутрішніх справ

ТЕХНОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ В ОПРАЦЮВАННІ І ПРОГНОЗУВАННІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Найбільш складним у роботі з великими обсягами інформації є обробка даних. Обробка даних – синонім таких термінів, як аналітика, дослідження операцій, аналіз, моделювання даних, прогнозування результатів. Методами математики і статистики дані перетворюються в робочі аналітичні висновки, рішення, продукти, що дозволяє ефективно управляти ними. Аналіз показників відбувається з використанням комп'ютерних технологій. Зупинимося на найбільш сучасних поширених трендах.

Великі дані – один з найважливіших технологічних трендів. Технології великих даних дозволяють зберігати величезні обсяги даних, управляти ними і обробляти їх так, щоб своєчасно отримувати інформацію, необхідну для прийняття рішень. Управління даними враховує технологічні досягнення в області апаратних засобів і систем зберігання даних, мереж і обчислювальних моделей, таких як віртуалізація і хмарні обчислення. Значну роль відіграє аналітична обробка даних, яка асоціюється сьогодні з технологіями data mining, такими, як штучний інтелект, регресійний аналіз, кластерний аналіз, факторний аналіз, визначення викидів.

Найчастіше компанії використовують структуровані дані. Інформація зберігається у базах даних. Наразі популярними є реляційні бази структурованих даних MySQL, PostgreSQL, NoSQL. Окрім цього, розвиток отримали нереляційні бази даних. Сервіси великих даних для організації сховищ пропонують відомі компанії: Amazon, Google, Microsoft, Yahoo!.

Задачі обробки даних можна розв'язувати за допомогою великої кількості сучасних бібліотек популярних мов програмування, зокрема, Python. Для аналізу даних використовують пакет статистичних методів та алгоритмів StatsModels, бібліотеку алгоритмів машинного навчання Scikit-learn. SciPy – бібліотека, що інтегрує фундаментальні пакети і найчастіше використовуються в наукових дослідженнях. NumPy, Matplotlib, Pandas, SymPy, NLTK – інструментарій Python, орієнтований на аналіз числових і текстових даних та візуалізацію.

У багатьох задачах аналізу фінансово-економічних показників можна використати технології MS Office. Наприклад, Excel має широкі можливості і пакет аналізу, дещо обмежений за кількістю даних, але придатний для отримання результатів у першому наближенні для певних задач. За допомогою таблиць і вбудованого пакету аналізу можна аналізувати характер даних, моделювати і прогнозувати результат. Цей результат можна отримати на основі класичних підходів теорії ймовірностей та математичної статистики щодо нормування даних, кореляційного та регресійного аналізу, оцінювання прогнозних точкових та інтервальних значень показників. Окрім цього, в пакеті MS Office є потужний інструмент для імпорту і експорту даних та програмування, і в електронних таблицях, і в базах даних.

Популярним методом опрацювання даних є також машинне навчання (Machine Learning) – набір алгоритмів виявлення закономірності в даних. Машинне навчання наразі є дуже популярною і перспективною технологією. Ринок машинного навчання швидко зростає. Серед завдань, які можуть вирішуватися засобами машинного навчання – прогнозування попиту, обсягу продажів, завантаження устаткування і інших ресурсів, виявлення тенденцій, прихованих взаємозв'язків, аномалій, повторюваних елементів; класифікація та аналіз показників та сегментація їх за різними параметрами; кластеризація та багато інших.

Потрібно надати увагу таким інструментам, як об'єктно-орієнтовані мови програмування, наприклад, Python, що є відкритим для розробників, і має зручні можливості імпорту і перетворення даних різних форматів. Має більше 4000 бібліотек, з готовими алгоритмами для абсолютно різних задач.

Для аналізу, моделювання і прогнозування фінансово-економічних показників необхідно мати достатньо глибоку математичну підготовку. Проблеми, що виникають при вирішенні задач регресійного, факторного і кластерного аналізу, пов'язані з розумінням самого процесу побудови і оцінювання моделі.

В основі сучасних програмних пакетів для моделювання і прогнозування лежать економетричні методи. Постають питання: чи пов'язані між собою досліджувані фактори і показник, чи є мультиколінеарність в системі даних, чи можна зменшити кількість змінних і тим самим спростити модель, яку форму залежності обрати для моделювання. Тільки після указаних досліджень і перетворень даних можна скористатися готовими пакетами рішень. При цьому потрібно розуміти, які параметри потрібно задати для того чи іншого обраного методу: найменших квадратів, дерева рішень, абсолютних відхилень і т. ін. Оцінювання якості моделі відбувається за статистичними критеріями.

Тож, сучасні інформаційні і комп'ютерні технології – невід'ємні тренди розвитку діджиталізації.

Список використаних джерел:

1. Т. Чупілко, Ю. Ульяновська, М. Мормуль і А. Лагода. Python для обробки даних і моделювання фінансово-економічних показників. Інформаційні технології та комп'ютерна інженерія. 2021. Т. 51. Вип. 2. С. 68–77. URL: <http://doi.org/10.31649/1999-9941-2021-51-2-68-77>

2. Кристиан Хилл. Научное программирование на Python / пер. с англ. А. В. Снастина. М. ДМК Пресс. 2021. 646 с.

3. Элбон Крис. Машинное обучение с использованием Python. Сборник рецептов: Пер. с англ. СПб.: БХВ-Петербург. 2019. 384 с.

Рудянова Т. М., к.ф.-м.н, доц., доцент кафедри
комп'ютерних наук та інженерії програмного забезпечення
Раджабова С. Г., студентка Університету митної справи та фінансів

WEB-ПРОГРАМУВАННЯ: НОВІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Нині життя біжить в потоці інформації, яка постійно змінюється. Прикладом високих темпів розвитку інтернет-технологій є веб-технології. Ця галузь змінюється ледве не кожен день, а більшість знань та навичок, отриманих рік чи два роки тому, не є перевагою серед конкурентів. Web-розробникам потрібно постійно отримувати нові знання або їх оновлювати, слідкувати за сучасними трендами, інакше людина може втратити своє робоче місце та виявитися поза конкуренцією. Розглянемо кілька тенденцій у цьому напрямку, що мають перспективи у майбутньому.

Web-додатки нового покоління Progressive Web Apps (прогресивні веб-додатки) реалізовані в мобільних додатках, в яких втілено найкращий досвід користувача. Розробникам даної технології знадобилося кілька років, щоб перетворити PWA на одну з основних тенденцій [1].

Progressive Web Apps базується на трьох китах: Java Script, HTML та CSS. PWA – це веб-програми, що накопичують нові web-технології у комфортній формі для користувачів, що надають їм доступ у будь-який час за допомогою закладок у браузері. Розглянемо основні властивості таких web-додатків:

- не потребують встановлення й відкривається у браузері звичайним введенням URL-адреси;
- відповідають новим стандартам сумісності та підтримуються всіма сучасними браузерами;
- не залежать від стану мережі;
- попереднє кешування робить PWA доступними користувачам й в автономному режимі, що є великою перевагою.

Іншими словами, web-додатки, що прогресують – це альтернативний варіант між сайтами та мобільними програмами.

Подібно до сайтів, Progressive Web Apps мають URL-адреси для кожної сторінки, доступ до яких можна отримати в сучасному браузері шляхом звичайного пошуку, без встановлення спеціальної програми. Також PWA роблять індексування пошукової системи.

Подібно до мобільних програм, Progressive Web Apps завантажуються, коли мережне з'єднання погане або відсутнє. Користувачі можуть додавати ярлики на екрани власних мобільних пристроїв, щоб повернутися одним натисканням. Прогресивні веб-програми здатні повторно приводити користувачів на сторінки за допомогою надсилання push-повідомлень.

Розглянемо ключові компоненти сучасних веб-додатків [2]. Вивчаючи нові додатки, деякі особливості виділяються як ключові загальні принципи: пошук, маркування, участь користувачів, взаємодія та співпраця з користувачем. Ці функції стали стандартними компонентами сучасних веб-додатків. Пошук і тегування є механізмами, що допомагають користувачам знайти шлях через велику кількість інформації в Інтернеті. Додавання тегів допомагає структурувати дані, щоб пошук міг бути більш персоналізованим, а забезпечення взаємодії та співпраці користувачів є кінцевою метою багатьох інструментів.

Ще один компонент, що підтримує співпрацю та взаємодію – це система друзів, яка сповіщає користувачів, коли їх соціальні контакти є в режимі онлайн. Ця функція вперше з'явилася в системах обміну миттєвими повідомленнями [1]. Очікується, що ці функції стануть абстракціями, наданими новим типом веб-орієнтованого проміжного програмного забезпечення.

За результатами опитування, яке було проведено найбільшою онлайн-спільнотою розробників програмного забезпечення Stack Overflow в 2018 році, виявлено, що близько 37,8 % людей вважають себе frontend-розробниками, майже 60 % – backend-розробниками, а близько 20% відносять себе до розробників мобільних додатків (рис. 1).

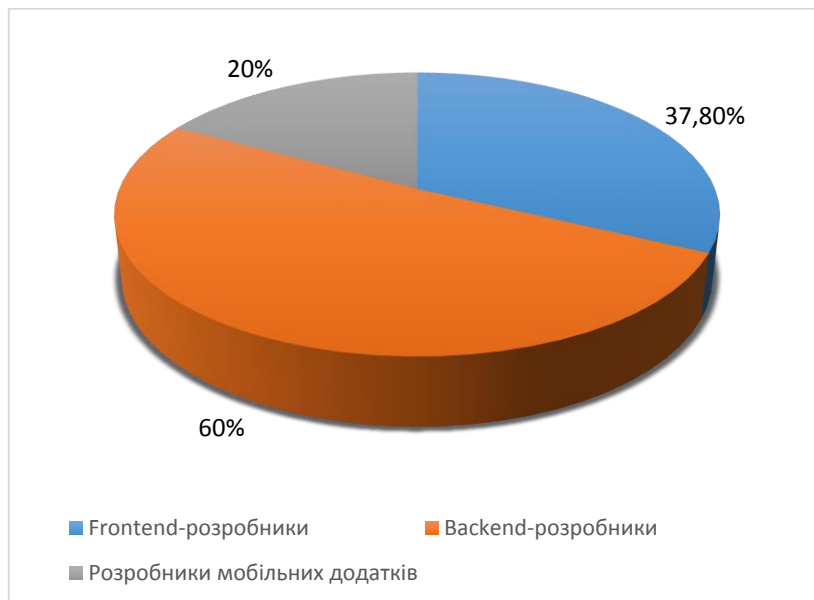

Рис. 1. Результати опитування онлайн-спільноти розробників програмного забезпечення Stack Overflow у 2018 році

Підводячи висновок, можна стверджувати, що для веб-розробників, які бажають випереджувати час та постійно бути на хвилі успіху, необхідно постійно впроваджувати інноваційні ідеї ІТ-сфери, змінюється ІТ-сфера і разом з нею світ. Прогресивна заявка на веб-сайт (PWA) залишається найактуальнішою тенденцією і у 2022 році. Прогресивний веб-сайт-додаток забезпечує зручний досвід роботи, який є стабільнішим та покращує сучасну картину веб-технологій. В подальшому його використовувати буде безпечніше, оскільки він буде обслуговуватися HTTP, щоб уникнути фальсифікації даних [3].

Список використаних джерел:

1. Погромська Г., Петухова Н. Актуальні тенденції розвитку технологій в галузі веб-програмування: аналітичний огляд. Геометричне моделювання та інформаційні технології: науковий журнал / за ред. Сергія Устенка. № 1 (3), квітень 2017. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. С. 114–119.
2. Соловьева Т. В. Новые направления развития в web-программировании. Вестник Хакасского государственного университета им. Н. Ф. Катанова, 2019. С. 132–134.
3. Найновіші технології, що процвітають у галузі розробки веб-сайтів. URL: <https://www.newgenapps.com/uk/%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%B3%> (дата звернення: 28.05.2022).

Сохацький А. В., д.т.н., проф.,
завідувач кафедри транспортних технологій
та міжнародної логістики
Хрипко А. Т., студент
Університету митної справи та фінансів

ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ЗЕРНОВИХ ВАНТАЖІВ

Розвиток економіки України в умовах війни суттєво залежить від можливості її підприємств спільно створювати конкурентоспроможні продукти на світовому ринку. Важливою запорукою успіху вітчизняних товарів є зменшення логістичних витрат, що вимагає узгодження дій вантажовідправників, перевізників, інших учасників перевізного процесу продовж усього логістичного ланцюга.

Блокування московією морських шляхів створило проблеми експорту Україною сільськогосподарської зернової продукції. На сьогодні перевезення зернових вантажів є однією з основних проблем, з якою стикнулися під час війни.

До російського вторгнення щомісячний експорт зернових з України становив близько 5 мільйонів тонн на місяць. За перший місяць російського вторгнення, у березні, експорт — лише 200 тисяч тонн, але у квітні, коли міжнародні партнери об'єднали зусилля, з України вивезли більш як мільйон тонн.

З початком військової агресії московії проти України всі морські порти Азовського і Чорного морів виявилися заблокованими. Одночасно на залізничній мережі залишилося понад 6 тис. завантажених зерном вагонів, які рухалися в напрямку портів. Якесь частина з цих вагонів встигла вивантажитися на терміналах в морських портах, якесь частина вагонів застрягла на мережі. Надалі застрягли вагони були переадресовані на експорт через західні прикордонні переходи або були вивантажені на внутрішніх елеваторах України.

Щоб урятувати експорт українських зернових в умовах блокади московією портів у Чорному й Азовському морях, Єврокомісія намагається допомогти і конкретними діями. Країни-члени ЄС досягли домовленостей, які дають змогу диверсифікувати експортні шляхи з України. Сутність цих домовленостей полягає в тому, щоб для вивезення зернових поєднати максимум можливостей залізниці, річкових портів та автоперевезень.

З Польщею працює 4 прикордонних переходи: Ягодин – Дорогуськ; Ізов – Грубешів; Рава-Руська – Верхрата; Мостиська 2 – Медика. По 2 прикордонних переходи є з Румунією (Вадул-Сірет – Дорнешти; Дякове – Халмеу), Словаччиною (Чоп – Чіерна-над-Тісоу, Ужгород – Матевце) та Угорщиною (Чоп – Захонь; Батьово – Еперешке). І з Республікою Молдова, крім двох, про які я говорив раніше, ще функціонує перехід Рені – Джурджулешти.

Щодобова потужність зі здачі вагонів зазначених раніше переходів становить 3422 вагони (222 тис. тонн), і ця цифра узгоджена із суміжними дорогами. Якщо ж дивитися на наявність потужностей з перевантаження зерна, то в потенціалі через ці 13 прикордонних переходів ми в змозі щодоби передавати 731 вагон (до 50 тис. зерна). Якщо перевести цей потенціал в щомісячні показники передачі вантажів на кордоні, то ми отримуємо загальний потенціал в 6,6 млн тонн вантажів, з яких до 1,5 млн тонн зернових.

Однак альтернативні шляхи мають чимало недоліків. Головна проблема – ширина залізничних колій. Так історично склалося, що в Україні, як і в інших країнах колишнього Радянського Союзу, вони приблизно на 10 сантиметрів ширші, ніж у Європі. Це означає, що вагони потрібно перевантажувати на кордоні або переводити на іншу колісну пару. Окрім цього за словами міністра сільського господарства Польщі Генріка Ковальчека, технічне оснащення прикордонних пунктів не дає змоги пропускати більш ніж 1–2 мільйони тонн зерна на місяць. Крім того, час очікування вантажів на проходження перевірки на західному кордоні України донедавна становив понад два тижні.

Триває пошук альтернативних маршрутів для експорту українського зерна через морські порти інших країн. Найближчий чорноморський порт до Одеси — Констанца в Румунії. І там намагаються допомогти Україні. На баржах через дельту Дунаю залізницею та вантажівками до Констанци вже надійшло 240 тисяч тонн українського зерна.

Ще одним виходом із ситуації може бути спрямування вантажів через Польщу до порту Гданськ у Балтійському морі. Офіційний Вільнюс також пропонує рішення. Якби Білорусь дала згоду на перевезення зерна гуманітарним коридором до Литви, то було б розв'язано проблему ширини колій. А литовський порт на Балтійському морі Клайпеда міг би стати можливістю для подальшого транспортування українського зерна.

Вихід із складного транспортного колапсу може бути знайдений застосуванням залізничного та автомобільного транспорту. Це важливо, оскільки в літній період зростає попит на перевезення зернових вантажів.

Важливим завданням є аналіз ситуації з безпечним перевезенням та розробкою маршрутів перевезень автомобільним та залізничним транспортом.

Лідером перевезення зернових і зернобобових культур в Україні є автомобільний транспорт, який перевозить зерно з полів на елеватори, залізничні станції та під'їзні колії станцій, морські порти, переробні підприємства та виконує міжнародні перевезення. Велика частина зернових доставляється до місць навантаження на залізницю (залізничні станції, під'їзні колії станцій) саме автотранспортом і далі вже залізниця здійснює їхнє перевезення на експорт до морських портів. Таким чином на залізницю зернові та зернобобові культури зазвичай доставляються автомобільним транспортом.

Підвищення ефективності функціонування транспортно-логістичної системи в умовах війни можна досягти тільки шляхом забезпечення відповідної протиповітряної оборони транспортно-логістичної інфраструктури.

Шаповалов О. В., к.т.н., с.н.с.,

доцент кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики
Університету митної справи та фінансів

Огліх В. В., к.ф.-м.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Лебедева А. В., студентка

Університету митної справи та фінансів

ЗАПРОВАДЖЕННЯ STREAM У ДИСТАНЦІЙНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Надії на швидке завершення дистанційного навчання обумовленого пандемією COVID-19 не справилися. **Росія розпочала повномасштабну війну з Україною. 24 лютого** суспільство та вітчизняна система освіти зокрема зіткнулася з новим болем, зі серйозними викликами. **За ці тижні армія окупантів не лише встигла знищити чимало інфраструктурних об'єктів, вона почала руйнувати майбутнє нашої молоді, наших дітей. Немає жодних сумнівів, що Україна здобуде перемогу над окупантами проте не варто забувати і про те, що після перемоги доведеться не просто відбудовувати всю зруйновану інфраструктуру. Розбудова має створити потужний поштовх для розвитку країни у всіх сферах. І вже зараз ми маємо закласти підвалини таких перетворень.**

У результаті військових дій було зірвано наш поступ у напрямку розбудови сучасної розвинутої країни, а важливою складовою розвитку поряд з наукою та високими технологіями є інноваційно-інформаційно-суспільно-креативна економіка. А втім незважаючи на бойові дії ми маємо закладати фундамент майбутнього, думати про стрімкий розвиток України після війни. Маємо констатувати, що без глобальної реформи системи освіти розбудова інноваційної системи країни, digital-перетворення, зростання конкурентоспроможності української економіки неможливі

Альтернативи, як **переосмислити освітню систему** на шляху виходу з кризи, для України не існує [1].

Заслуговують на повагу спроби влади і МОН України зберегти, в умовах що склалися, систему освіти, забезпечивши на належному рівні **цифровий формат навчання**. Не варто забувати, про те, що в попередні роки вітчизняна освіта наряду з викликами пандемії переживала й реформування, яке було незрозуміло багатьма стейкхолдерами. І якщо зі запитамі окремих верств суспільства майже все зрозуміло, то про знаходження Парето-оптимального оптимуму ще не йдеться.

Ми спостерігаємо запит роботодавців на розвинуті особистості Вони очікують від працівників твердих, професійних знань і вмінь, хоча б не гірших тих, які отримували вони у свій час, а бажано кращих, поєднаних з певними рисами характеру, поведінки і способу мислення. Зрозуміло, що саме такі вимоги вони висувують перед навчальними закладами, в яких майже на 40% скорочено аудиторні навчальні години на підготовку фахівця, тобто на опанування знань під керівництвом викладача., це на тлі вже відомих суспільству результатів тестування PISA та ЗНО з математики 2021. Акцент зроблено на самостійну роботу здобувача освіти, до якої українське суспільство не готове.

Якщо в світі вважають, що «учень має навчатися», то в українському соціумі панує думка «учня мають навчати». Натомість батьки розглядають набуття знань як не першочергову з функцій, які виконує школа. Роблячи акцент на безпечному зберіганні дитини («камера схову»), поки батьки на роботі, а також можливості взаємодіяти і спілкуватись з друзями та іншими людьми. На це підґрунтя наклалися підвищена агресія, роздратування, стрес через війну, фінансові проблеми, невизначеності перспектив, через те, що вимушено опинилися в ситуації, коли втратили роботу або мусять працювати вдома, приділяти дітям і їхньому навчанню більше часу й уваги, ніж звикли, боязнь, допомагаючи з навчанням, мати в очах дитини некомпетентний вигляд і втратити авторитет та повагу.

Водночас надавачі освіти мають ті самі проблеми до яких обов'язково слід додати неконкурентну заробітну платню, збільшення навантаження від підготовки до занять онлайн, екстремальне набуття цифрових компетентностей, комунікацію зі здобувачами освіти у форматі 24/7.

Розбудова України має початися не після війни, а вже зараз. Вважаємо, що основою має стати впровадження в освітній простір країни основного тренду в світовій освітній системі економічно розвинутих країн – STREAM.

Тобто мова про впровадження на всіх штабелях суспільного простору думки про необхідність набуття кожним членом суспільства необхідних компетентностей на основі поєднання найбільш необхідних в сучасному світі дисциплін: S – Science, T – Technology, R – Reading+WRiting, E – Engineering, A – Arts, M – Mathematics [2]. Саме інтеграція в єдину систему навчання з математики, природньо-наукових знань, систем технологій, робототехніки, інженерного мистецтва, творчості є пріоритетом в країнах, де розвиваються високотехнологічні виробництва. «Кадровий голод», як технічно-інженерних так і соціогуманітарних та економічних спеціалістах на рівні компаній орієнтованих на інноваційні та IT-технології, лише посилиться після війни, і його можна задовільнити лише на основі поєднання міждисциплінарного й прикладного підходу. Водночас надавачі освіти мають враховувати особливості здобувачів освіти покоління альфа, покоління Z та впровадити в свою діяльність такі технології як: цифровізація, гейміфікація й імерсійне навчання, штучний інтелект, автоматизація рутинних процесів, мікронавчання, m-Learning, інтеграційні платформи.

Список використаних джерел:

1. Oglih V., Volkova V., Shapovalov O. Innovative development of the transport automobile system of Ukraine: problems and prospects. *Information and Innovation Technologies in the Life of Society: Monograph 28*. Katowice. 2019. P. 193–200.

2. STEM-освіта – шлях до майбутнього. *Педагогічна майстерня: наук.-метод. журнал*. № 9 (81). 2017. С. 16–19.

Ulianovska Yu. V.,

head of the Department of Computer Science and Software Engineering
University of Customs and Finance;

Yakovenko V. O.,

professor at the Department of Computer Science
and Software Engineering University of Customs and Finance

Yakovenko T. Yu.,

associate professor at the Department of Computer Science
and Software Engineering University of Customs and Finance

Sydora V., student of RWTH Aachen

ANALYSING SOFTWARE ARCHITECTURE FOR AN E-COMMERCE SYSTEM

Most of e-commerce systems are the high-load systems [3]. Such a system requires a significant number of resources to operate [4]. The peculiarities of e-commerce systems require critical analysis when developing the architecture [1]. We have defined that the optimal solution in this case is a hybrid (combined) architecture. A monolithic part is developed for unloaded functions of e-commerce systems, and microservices are developed for functions which are high-loaded and could require scaling.

For e-commerce systems, as a rule, microservices are required to implement such functions, as notification service; search engine based on ElasticSearch; product matching service (finding analogues for products that are not available in the catalog); bus of input and output data processing; Rest API; signing documents with EDI; services to communicate with clients [2]. The principle of development and performance of such a system is as follows. We recommend using Python, Framework and Django within the development process, which is optimal regarding the development terms.

The PostgreS as a database of enterprise level with significant scalability is optimal for e-commerce system. Elastic is used to scale the catalog: all complex requests are sent to Elastic, and then the results of processing are shown in the catalog. Search within the system is full-text and implemented with Elastic.

Data import is arranged using the Celery task broker. Each file for import or export is sent to the task broker, which creates a list of such files, and for each of them it determines the process, performing the import or export procedure. This approach to organize data import and export enables horizontal scaling of this microservice.

E-commerce systems, as a rule, have a complex structure of data storage, complex personalization logics, huge amounts of data. Therefore, in-memory database Redis is suitable for scaling the catalog, as it stores the data in the operating system in non-relational form.

The implementation of the log monitoring system enables identifying errors in the system. Automated monitoring of projects and errors allows responding immediately: to renew projects or, when possible, to fix errors. Similarly, monitoring is used for integration processes with external programs and services. The system Jenkins could be used to ensure continuous integration of e-commerce system with external software. The integration with the accounting system to provide displaying real-time data on the availability and stock of goods can be an example. Another example is transferring information about orders from the e-commerce system to the accounting system for document processing, updating amounts of stocks, etc.

Scaling is implemented by containerization with the technology Docker. This system allows you to quickly set up a server environment for web applications and control resources. The approach has a significant advantage compared to virtualization. Virtual computers are created with software to perform some operations. As each virtual computer requires a separate operating system, which runs on the server using its resources, the efficiency of using the server's resources is low.

Containerization, however, allows you to place programs and processes in a separate container and reserve a certain number of resources for it, manage its performance, accessibility, processes, transfer the container among servers, perform monitoring, and so on.

The system Docker Swarm is used for orchestration – management of containerization process. This system allows you to create clusters (sets of servers) and control their performance. The software is distributed on these clusters: the master application, the database and the microservices. Each element has its own cluster. The orchestration system Docker Swarm provide monitoring and management of the servers. When a cluster is unavailable, the system replaces containers to other servers and resumes their operation, thus ensuring the system's availability and continuity of its performance.

Moreover, the orchestration system allows online replication of data. Docker Swarm routes traffic in such a way: requests to read data go to the Slave database, and requests to write data go to the Master database. At the same time, the Master database constantly transfers all the updates to the Slave databases. Due to regular replication in the cluster, there is always a stable version of the database to restore all the data.

The specific features of suggested architecture for the e-commerce solutions are relevant for the development of mobile and web applications. It is reasonable to use such principles to develop high-load systems, or systems with the potential need for scaling. A probable development of this research could be further improvement of the architecture with the aim of increasing the speed and permissible loads.

References:

1. Barabanov A.V., & Makrushin, D. (2021). Security audit logging in microservice-based systems: survey of architecture patterns. *Voprosy kiberbezopasnosti*, 2 (42), 71–80.
2. Franke Ulrik & Johnson, Pontus & König, Johan. (2014). An architecture framework for enterprise IT service availability analysis. *Software and Systems Modeling (SoSyM)*, Volume 13, Issue 4, 1417–1445.
3. Georg Lackermair (2011). Hybrid cloud architectures for the online commerce. *Procedia Computer Science*. Vol. 3, 550–555. URL: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2010.12.091>
4. Humberto Cervantes and Rick Kazman. (2016). *Designing Software Architectures: A Practical Approach*. Addison-Wesley, Boston, MA, USA.

Халіпова Н. В., к.т.н., доц.,
доцент кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики
Понзель С. С., студент
Університету митної справи та фінансів

УДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ВАНТАЖІВ У ЗАКАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

Транспорт відіграє важливу роль в формуванні стратегічного і економічного розвитку держави. Особливо важливим є використання автомобільного транспорту та його взаємодія з різними видами транспорту. На даному етапі розвитку економіки України все більше підприємств використовують вчасне планування постачання. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- аналіз структури системи вантажних перевезень у м.Ужгород та області;
- визначити параметри ефективного функціонування системи вантажних перевезень в Закарпатському регіоні;
- вести загальні організаційні та економічні характеристики Закарпатської області;
- проаналізувати транспортно-логістичне забезпечення перевезень вантажів;
- сформувати схеми маршрутів для ефективного обслуговування споживачів у вибраному регіоні.

Сьогодні логістика займає, можливо, непримітне, але дуже важливе місце в нашому житті. За її допомогою сучасна людина отримує основні цивілізаційні блага. Простими словами, логістика – це наука про організацію процесу пересування товарів, послуг, ресурсів та ін. від постачальника до кінцевого споживача. Також вона керує обігом продукції, послуг, запасів товарів. Її метою є створення інфраструктури циркуляції різних об'єктів.

Визначено, що застосування на практиці логістичних принципів дає змогу скоротити до 30–50 % рівень запасів сировини та палива, до 25–30 % – транспортні витрати.

Метою логістичної системи є забезпечення наявності необхідного товару в необхідній кількості і асортименті, заданої якості, в потрібному місці й у потрібний час, в максимально можливому ступені підготовлених до виробничого процесу або особистому споживанню при заданому рівні логістичних витрат. Для вивчення об'єкту типу "логістична система" необхідно, насамперед, виходити з аналізу складу логістичної системи, тобто підсистем, що формують систему, її властивостей і зв'язків.

Транспортна логістика – це послуга, яка передбачає здійснення організації та виконання доставки вантажів на замовлення в обумовлений пункт призначення за узгоджений час, за умови мінімальних фінансових витрат. Україна має вихід до Чорного моря, яке пов'язане зі світовим океаном. Це дає можливість відправляти вантажі з нашої країни в будь-яку точку світу. Найбільші частки у структурі вантажних перевезень в Україні належать залізничному та автомобільному транспорту.

Транспортна мережа Закарпатської області включає усі види сухопутного транспорту, які в значній мірі впливають на стан довкілля. Довжина автомобільних доріг загального користування Закарпатської області становить 3329 км. Показник їхньої густоти у межах адміністративних районів змінюється від 0,12 км/км² до 0,44 км/км². Зрозуміло, що максимальний вплив на розподіл даного показника мають природні умови, зокрема, крутизна схилів і відносні висоти. Так, найвищим показником щільності автомобільних доріг характеризується територія Березівського (0,44 км/км²), Мукачівського (0,41 км/км²) районів, що розміщені у межах Закарпатської рівнини, а найнижчим – Рахівський (0,12 км/км²) район, який знаходиться в центрі Українських Карпат. У гірських районах дороги в основному прокладені вздовж русел по терасах і високих заплавах річок. У зв'язку з цим, існує небезпека руйнування та пошкодження транспортних мереж під час проходження паводків і повеней.

Закарпатська область займає стратегічне місце, оскільки межує з чотирма країнами Європейського союзу – Польщею (протяжність кордону 33,4 км), Словаччиною (98,5 км), Угорщиною (130,0 км) і Румунією (205,4 км). Транспортні послуги займають 22,2% експорту послуг області, а в структурі імпорту – 40,0% загальнообласного обсягу, що зумовлено вигідним географічним розташуванням і наявністю автомобільних та залізничних пунктів пропуску через державний кордон.

Територією прикордонного регіону – Закарпатської області проходить п'ятий міжнародний транспортний коридор: «Трієст – Любляна – Будапешт – Братислава – Ужгород – Львів», який з'єднує західно- і східноєвропейські автодорожні, залізничні та річкові національні мережі.

Список використаних джерел:

1. Воркут Т. А. Наукові основи управління логістичними системами в проєктах розвитку ланцюгів постачань. К.: ДЕТУТ, 2007.

2. Інтернет ресурс Railinsider.com.ua URL: <https://www.railinsider.com.ua/obsyagy-vantazhoperevezen-v-ukrayini-znyzyls-na112/#:~:text=%D0%A3%202020%D1%80%D0%BE%D1%86%D1%96%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D1%83,7%25%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D0%BE%D0%B1%D1%81%D1%8F%D0%B3%D1%83%202019%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83>

3. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Закарпатській області. Паспорт Закарпатської області 2021р. Інтернет ресурс URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/sumvolika-kraju/pasport-2021.pdf>

Халіпова Н. В., к.т.н., доц.,

доцент кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики

Білоножко Д. О., студент

Університету митної справи та фінансів

ХАРАКТЕРИСТИКА МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ТРАНСПОРТНИХ ВУЗЛІВ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Мультимодальний транспортний вузол є ключовим компонентом в мультимодальній транспортно-маршрутній мережі поєднуючи у собі модальні мережі різних видів транспорту, де відтворюються основні операції з приймання вантажопотоків та перевалки вантажів з одного виду транспорту на інший. Формування самої мережі обумовлено вигідним економіко-географічним положенням України (вихід до морів, перетин транзитних шляхів), розвинутою галузевою структурою національної економіки, злагодженою територіальною організацією та розвинутою транспортною інфраструктурою майже на всій території країни. Мультимодальна транспортна мережа країни має такі характеристики : довжина залізничних колій складає – 21,0 тис. км, річкових судноплавних шляхів – 1,6 тис.км, автомобільних доріг – 163,0 тис. км [1].

Розглянемо особливості мультимодальних вузлів південного регіону України, а саме Миколаївську та Одеську області.

Для покращення та розвитку інтермодального транспортного вузла у м. Миколаїв важливу роль відіграють декілька факторів: економічно-корисне географічне положення області, наявна різноманітна транспортна система з високими потужностями, адже приступні всі види транспорту (залізничний, морський, річковий, автомобільний, авіаційний та трубопровідний), наявність судноплавних водних магістралей. Мережа

автомобільних доріг загального користування Миколаївської області становить 4792,4 км, з яких тверде покриття має 4778,3 км, або 99,7%, при середньому показнику по Україні 97,8 %. [2]. Область є одним із важливих центрів національних та міжнародних транспортних коридорів і визначена як транзитна за основними напрямками північ-південь (Київ-Сімферополь) і захід-схід (Одеса-Мелітополь).

Також важливим є те, що три міжнародні транспортні коридори включають у себе міста Миколаївської області: Євразійський (ЕАТК), ЧЕС (Причорноморські країни), Балтійське - Чорне море [2]. Розвинена мережа залізничних та автомобільних шляхів створює великі можливості для ефективного використання портової інфраструктури області зі збільшення транзитних поставок вантажів, у тому числі до країн СНД, Європи, Азії, Африки. Наявні судноплавні шляхи сприяють розвитку даного виду транспорту і становленню позиції міста Миколаєва як транзитного транспортного вузла.

Транспортна структура Одеської області відображена усіма видами транспорту і включає у себе: найбільші морські експедиторські торговельні порти, судноплавні компанії, гарно скомплектоване залізничне та автодорожнє господарство, широку мережу автотранспортних підприємств, аеропортові та аеродромні комплекси, авіакомпанії [3]. В області у великих об'ємах забезпечується перенавантаження вантажів з одного виду транспорту на інший.

Через територію Одеської області проходять п'ять міжнародних транспортних коридорів: сьомий та дев'ятий критські, транспортний коридор RASECA (Європа – Кавказ – Азія), коридори «Балтійське море – Чорне море» та «Чорноморське транспортне кільце» – транспортний коридор навколо Чорного моря Організації Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС). Протяжність транспортних коридорів по території області становить 706,4 км [3]. У напрямі території України існують два коридори Транс'європейської транспортної мережі: Коридор Рейн-Дунай проходить по водних шляхах Рейну і Дунаю з важливою гілкою від Мюнхена до Праги, Жиліна, Кошице і українського кордону; І Середземноморський коридор, що йде від Піренейського півострова до угорсько-українського кордону. Коридори Рейн-Дунай та Середземноморський відкривають великі перспективи широкомасштабного міжнародного співробітництва з розвитком мультимодального транспорту між Європою та Азією, а також зміцнюють статус України як транзитної країни [4].

Порти Одеської області – це 70% загальних обсягів переробки вантажів портами України, у т. ч. 68% експортних вантажів, 66,3% імпортних вантажів, 85% транзитних вантажів, майже 100% контейнерних перевезень в Україні. З порти області (Одеса, Південний, Чорноморськ) забезпечують 65% загальних обсягів обробки вантажів України [4].

Отже, даний регіон є важливим, виконуючи транспортні функції для мультимодальних перевезень як всередині країни, так і з іншими державами, адже притаманні усі види транспорту (автомобільний, залізничний, водний, повітряний тощо), які взаємодіють між собою.

Список використаних джерел:

1. Визначення параметрів транспортних вузлів. URL: <chrome-extension://efaidnbnmnmbpcjrcglclefindmkaj/http://publications.ntu.edu.ua/visnyk/37/452.pdf> (дата звернення 01.03.22).

2. Особливості транспортного потенціалу Миколаївської області. URL: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%8F/Downloads/studentresearchjournal162-01.pdf> (дата звернення 14.03.22).

3. Одеська область. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C (дата звернення 14.03.22).

4. Стратегія розвитку одеської області на період 2021-2027 роки. URL: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%8F/Downloads/5e4e655ff2e7e.pdf>. (дата звернення 29.03.22).

Tkachenko S. A., Doctor of Economic Sciences, Professor,
Rector, International Technological University «Mykolayiv Polytechnics»

Potyshniak O. M., Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Organization of Production,
Business and Management,

State Biotechnology University

Poliakova Ye., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Vice-rector for scientific-pedagogical work (educational process),

International Technological University «Mykolayiv Polytechnics»,

Tkachenko V. A., Lecturer,

International Technological University «Mykolayiv Polytechnics»

IMPROVING THE METHODS OF BIOELECTRIC CONTROL

Bioelectric control is a control that uses bioelectric activity signals as commands or feedback signals. Living tissue, reacting to electrical stimulation, can conduct and generate current. When excitation from the nerve passes to the muscle, the process of excitation occurs in it, and bioelectric potentials arise, and then a slower process develops – muscle contraction. Oscillograms of the potentials of muscles that are in excitation are called electromyograms. The main parameters of electromyograms when they are removed by surface electrodes are the amplitude and frequency of the potentials. The most widely used methods of bioelectric control, which are based on the use of muscle bioelectric activity. Studies have shown that for most skeletal muscles, there are relationships between the power of biosignals, tension, and the rate of muscle contraction or lengthening. These dependencies are used in the design of biotechnical control systems designed to simulate motor responses.

Bioelectric control of motor functions is developing in two directions: control of technical devices (for example, prostheses) using external energy sources (bioprosthetics) and software multichannel bioelectric control of muscle activity using command signals based on the use of the energy properties of muscle biopotentials.

Biocontrolled hand prostheses, first created in our country, have received wide recognition and distribution. The development of multifunctional biocontrolled limb prostheses is underway. In the block diagram of a biocontrolled hand prosthesis, the biopotentials taken from the muscle using surface electrodes are amplified in the biopotential amplifier, detected and smoothed out in the integrator. The voltage at the output of this block is proportional to the instantaneous value of the biocurrent power. From the integrator, the voltage enters the converter, in which continuous signals are converted into pulse-frequency signals. After passing through the power amplifier, the pulses are fed to the input of a mechanical device. To control movement, biocurrents are used, which are removed from two antagonist muscles, and, accordingly, two channels for amplifying and transforming information. Based on physiological studies in the Space Research Laboratory (USA), control was implemented by highlighting the so-called "myographic image". The control function in this case is determined by the instantaneous state of the bioelectrical activity of the group of control muscles involved in natural movement, using a logic device. The participation of the corresponding muscles during the movement of the hand "up – down", "toward – away from oneself" is encoded by a binary code.

Feedback systems play an important role in the creation of biocontrolled prostheses. For their development, sensors of various types are used: vibration, strain gauge, electromechanical, etc. For bioelectric control of muscle activity by means of a transforming technical device according to the principle "muscle – device – muscle" or "man – machine – man" the energy properties of muscle biopotentials are used.

The study of the nature of the bioelectrical activity of muscles by the method of electromyograms makes it possible to compare the physiological possibilities of performing active motor acts in various situations. The results of the research make it possible to start creating complex systems of bioelectric control of active movements of the limbs and the human body. Systems of this type include a device that implements the method of software multichannel bioelectric control. It has several channels, and this allows you to register and control the activity of muscle groups involved in a complex movement. The control uses patterns of change in the degree of bioelectrical neuromuscular activity in the process of performing certain movements. It is based on the data of mathematical statistics, which show that the average value of electromyograms corresponds to the sum of the frequencies of elementary electrical impulses that occur in the neuromuscular system, and, consequently, the degree of muscle excitation. The principle of operation of this device is that the signal taken from the muscles involved in a certain motor act (motion

algorithm) is amplified and serves to generate a signal that is fed to the muscles of the recipient. The recipient, with an appropriate selection of the amplitudes of the excitatory signals, repeats the movement of the donor. The movement algorithm, pre-recorded in the "magnetic memory" block, can be repeated many times to reproduce certain movements. Each channel of the device can work independently. The feedback element, introduced into the device according to the principle of "bioelectrolocation", allows you to automatically correct the control signal using the recipient's response impulses. The imposition of movements close to natural to patients contributes to the development of structural and informational rearrangements in the nervous system, allowing the wider use of its compensatory mechanisms during the treatment of certain movement disorders. The device is successfully used in the treatment of patients with impaired motor functions.

Similar studies are carried out abroad: in Croatia, Canada, the USA and Poland. In the USA, for example, a hand apparatus has been created, in which stimulation of the paretic muscle is used for opening. The trapezius muscle is used as a control. Research on the creation of means for bioelectrical control of heart rate, respiration and the work of artificial organs and systems based on maintaining homeostatic constancy of the levels of continuous indicators of the internal environment of the body is being expanded. Improving the methods of bioelectric control will allow in the near future to expand their application not only in the field of medicine, but also in the field of technology.

Антонова М. І., студентка
ННІ інформаційних та комп'ютерних систем
Національного університету «Чернігівська політехніка»
Бивойно П. Г., к.т.н.,
доцент кафедри інформаційних та комп'ютерних систем
Національного університету «Чернігівська політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ ФРЕЙМВОРКУ SIMULATION ДЛЯ ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМ МАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Наразі триває війна з Росією, яка змінили життя як і кожного українця, так і будь-якого бізнесу. Закриті порти, відсутність авіасполучення, ризики, які супроводжують автодоставки та всі раніше налагоджені ланцюги поставок перестали працювати. Тому дуже важливо налагодити логістику у зв'язку з новими умовами, забезпечити безперебійне постачання зброї, гуманітарної допомоги.

Пріоритетним напрямком є гуманітарний вантаж. Перевізники, мають швидко переорієнтуватися на безперебійну доставку. За перший місяць війни було здійснено понад 120 гуманітарних рейсів, враховуючи внутрішні та міжнародні. Головною проблемою у вирішенні цього питання є відсутність єдиного координаційного центру, який би розраховував, скеровував,

прогнозував та допомагав виконати цю колосально важливу роботу, яку наразі виконують волонтерів, різні благодійні фонди. Правильно розроблена система змогла б допомогти в плануванні логістики.

Оглянуті проблеми потребують вирішення. За допомогою фреймворка Simulation було змодельовано перевезення вантажу в умовах війни.

За допомогою фреймворку Simulation було змодельовано систему, що складається з одного складу, групи волонтерів та кількох вантажівок. До складу порціями надходить гуманітарна допомога. На постачання допомоги на склад витрачається випадковий час. Група волонтерів починає працювати коли є наявна гуманітарна допомога і є вантажівка, що чекає завантаження. Волонтери завантажують вантаж у вантажівку. Місткість вантажівки має деяку кількість тон. Вантажівки виїжджають із точки А і стають у чергу, щоб їх заповнили волонтери. Після завантаження вантажівки відвозять гуманітарну допомогу у пункт призначення, вантажівки розвантажуються, і повертаються до складу.

Було налаштовано параметри моделі, а саме: тривалість моделювання, кількість вантажівок, їх місткість, закони розподілення для випадкових величин продуктивності волонтерів та часу надходження допомоги на склад, та часу перебування вантажівки у дорозі. Було проведено тестові запуски моделі при різних налаштуваннях з динамічною індикацією розміру складу, довжини черги вантажівок до волонтерів, кількості вантажівок у дорозі (рис. 1–2). Проведення експериментів для отримання статистичних характеристик для довжини черг та часу простою волонтерів, вантажівок та складу, на який не надходить допомога. Система повністю працездатна, вона модулює роботу завантаження гуманітарного вантажу від поставки на склад до відгрузки тим, хто його потребує.

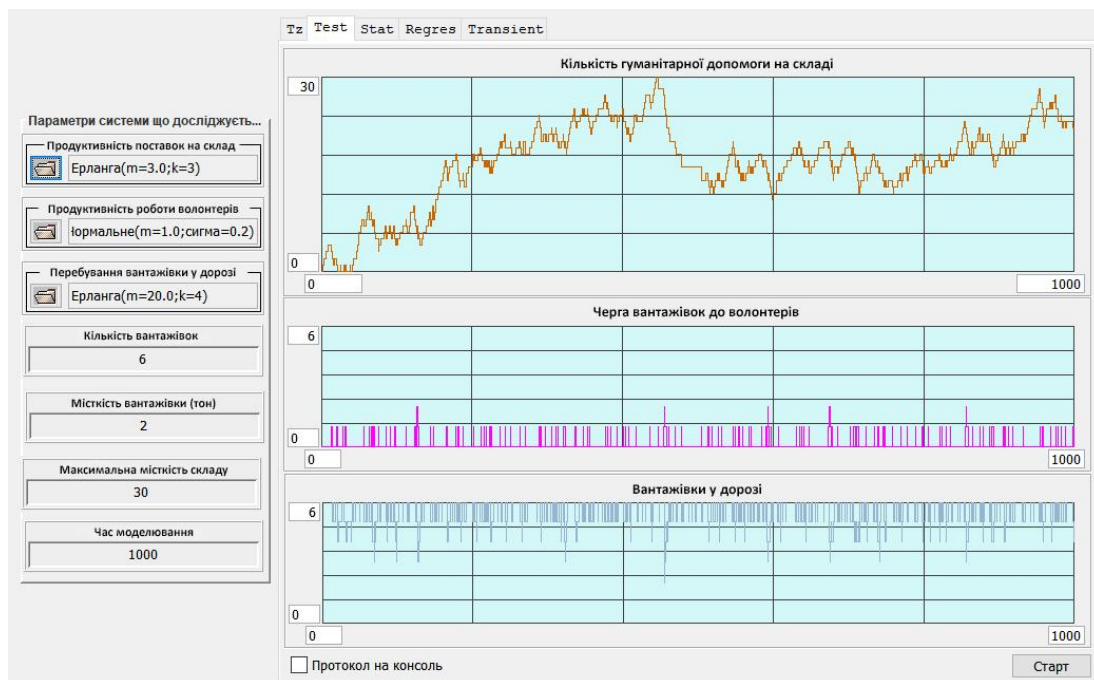

Рис. 1. Моделювання системи з заданими параметрами

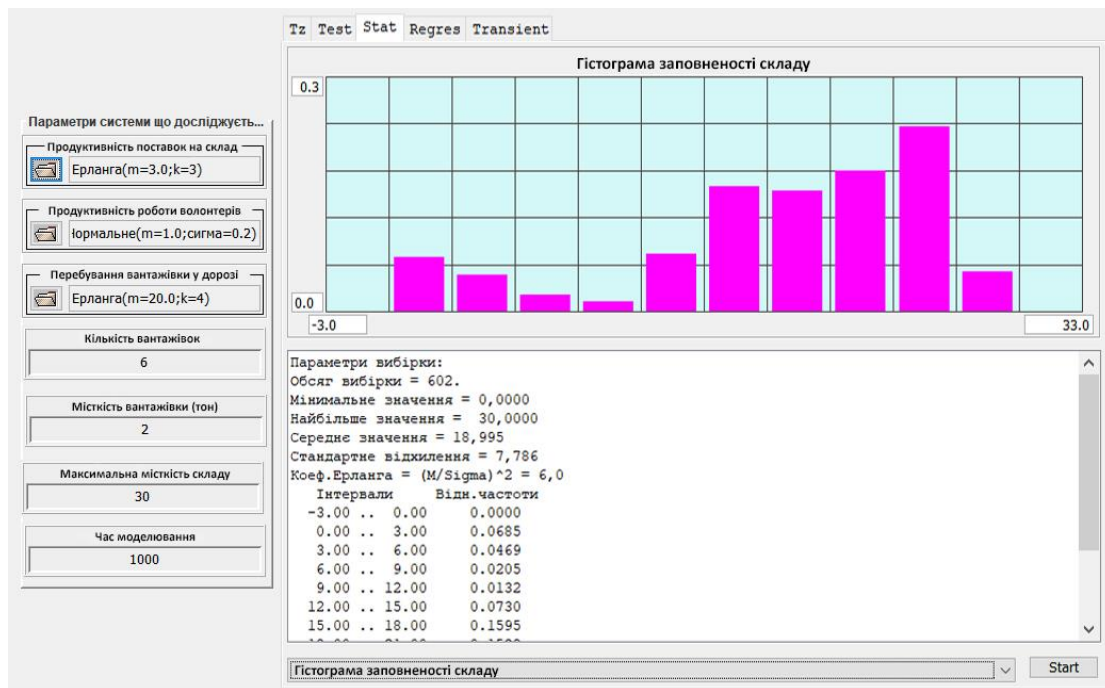

Рис. 2. Гістограма стану складу ілюструє роботу системи із заданими параметрами

Список використаних джерел:

1. Томашевський В.М. Моделювання систем. К.: Видавнича група ВНУ, 2005. 352 с.: іл.
2. Лоу А. М., Кельтон В. Д. Имитационное моделирование. 3-е изд. СПб.: Питер, 2004. 847с.

Халіпова Н. В., к.т.н., доц.,
доцент кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики
Кирилов М. Ю., студент
Університету митної справи та фінансів

АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ПОСТАВОК МЕДУ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

Україна за останні роки помітно поліпшила свої експортні показники, посиливши присутність на ключових міжнародних ринках. Зростання обсягів закордонних продажів у кількісному і грошовому виразі спостерігалось не лише стосовно традиційно основних продуктів українського виробництва. Товарна структура вітчизняного експорту стає все більш різнобічною, розширюючись та оновлюючись. Як наслідок, окремі продукти, хоча й не відіграють вирішальної ролі у валовій експортній виручці, дають змогу виробникам розраховувати на стабільні доходи, оскільки високий попит і обмеженість наявної пропозиції часто призводять до формування сприятливої цінової кон'юнктури в цих

сегментах. Одним з таких товарів для України є мед. Маючи свої унікальні лікувальні та смакові властивості, цей продукт є дуже популярним серед раціону харчування населення світу. Завдяки сприятливим природним умовам Україна виготовляє різні види меду, які не тільки популярні на внутрішньому ринку, а і є необхідними для зовнішнього. Якщо говорити про попит українського міжнародного суспільства, то можна відзначити те, що наша держава не тільки повністю задовольняє потреби власного населення, а є і одним з найбільших експортерів світу, зокрема країн Європейського Союзу.

Бджільництво є вкрай важливим елементом аграрної галузі України. Ринок меду має незвичайний інтерес для економіки нашої держави, адже вона є провідним продавцем на світовому ринку [1]. Мед вироблений в Україні має стабільний попит і традиційно з роками покращує свій потенціал.

Загалом світовий ринок меду невеликий і складає \$1,68 млрд. Українська частка у світовому експорті – 8,25%. Маючи 108 експортерів, Україна показує позитивне сальдо торговельного балансу товарів цієї групи, відповідно, імпорт даного продукту є малим.

За останні 10 років експорт меду поступово збільшувався. Зокрема, в 2011 р. Україна поставила майже 10 тис. т продукції, а в 2020 р. цей показник перевищив позначку 80 тис. т. Таким чином обсяги зросли у 8 разів [1]. Дохід від експорту меду в 2011 році становив \$28 млн, а в 2020 році зріс до \$139 млн. Динаміка експорту у світі змінювалася не синхронно із українським трендом торгівлі. У період 2011–2020 рр. її сукупний середньорічний темп зростання (CAGR) становить 3,2% [1].

Щодо підсумків 2020 року, то було експортовано товарів цієї групи на суму \$139 млн, що на \$38 млн більше, ніж у 2019 р. Найбільше було експортовано з Нової Зеландії (\$329 млн), Китаю (\$254 млн), Аргентини (\$170 млн) та ЄС (\$157 млн). П'яте місце посіла Україна з показником \$139 млн. У той же час, найбільшими імпортерами Української продукції стали : Європейський Союз – 82,5%; США – 9,7%; Туреччина – 3,7 %; Ізраїль – 1,2 %; Канада 1%; Японія – 0,9%; Марокко, Катар, Сербія по 0,1 %; Інші країни – 0,4% [2].

Щодо попереднього року, то у січні – жовтні 2021 року експорт меду з України становив 40,9 тисяч тон, тоді як за подібний період-2020 досяг рекордної цифри – понад 80 тисяч тон. Про це свідчать дані Держстату [3].

Експорт українського меду суттєво зменшився, не дивлячись на позитивні фактори для продажу: зниження медозборів у багатьох країнах Європи, зростання попиту на натуральну продукцію та збільшення експортної вартості меду – з 1,8 до 2,37 доларів [1]. Для бджолярів 2021 року пріоритетом став внутрішній ринок. Однією з основних причин скорочення експорту у 2021 році є підвищення цін та збільшення попиту на ринку України. Як наслідок, внутрішнє споживання меду збільшилося і перевищило обсяги експорту [3].

Щодо внутрішнього ринку меду України, то доля виробництва меду розподілилася нерівномірно та неоднозначно [1]. Основне пасічництво зосереджене у Кіровоградській, Запорізькій, Вінницькій, Миколаївській, Одеській, Дніпропетровській та Сумській областях.

Оціночний обсяг річного виробництва меду в Україні за різними підрахунками складає 70-110 тис. т. Але реальні цифри виробленого меду нині точно не відомі – кількість значно перевищує ту, що вивозиться на продаж, і така ситуація склалася через те, що в Україні немає обов'язкового статистичного обліку в галузі виробництва меду [1].

Організація перевезення вантажу є одним з найпопулярніших завдань у сучасній логістиці, що потребує багато рішень, способів та методів. Адже виникають задачі не лише вибору транспорту, маркування та формування вантажного місця, а і обробці транспорту на митних постах, визначення показників роботи системи для удосконалення перевізного процесу та мінімізування часу простою авто.

Тобто можна зробити висновок, що організація міжнародного експортного перевезення є актуальною, адже є велике різноманіття вибору у перевезенні меду за кордон. Багато країн, як і сусідів, так і тих, що далеко завжди будуть імпортувати український мед, приносячи великий прибуток виробникам, а отже і перевізникам, які виконують переміщення.

Список використаних джерел:

1. Кому смакує мед з України – огляд експортних можливостей: офіційний сайт. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/1229-komu-smakuje-med-z-ukrayini--oglyad-eksportnih-mojlivostey> (дата звернення 28.02.22).
2. Мед натуральний: перспективи експорту до ЄС: офіційний сайт. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/eksport-yes/med> (дата звернення 24.04.22).
3. Експорт меду з України: хто і скільки купує: офіційний сайт. URL: https://agro.24tv.ua/ru/jeksport-meda-iz-ukrainy-kto-skolko-pokupaet-ukraina-novosti_n1831314 (дата звернення 23.03.22).

Халіпова Н. В., к.т.н., доц.,
доцент кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики
Савицька Л. І., студентка
Університету митної справи та фінансів

АНАЛІЗ ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ПРИКЛАД МУЛЬТИМОДАЛЬНОЇ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ

Однією з важливих завдань модернізації транспортної системи України є проблема забезпечення скоординованої роботи всіх видів транспорту, зокрема під час їх взаємодії. Завдання повноцінного розвитку всіх видів транспорту, транспортної, складської, термінальної інфраструктури, митниці та забезпечення взаємного зв'язку всіх цих компонентів можна було б найефективніше вирішити в рамках

транспортно-логістичних (мультимодальних) транспортних) вузлів. Мультимодальний транспортний вузол – це пункт стикування двох або більше видів транспорту, технологічна взаємодія яких забезпечується відповідним комплексом транспортних пристроїв та засобів [1].

У Вінницькій області представлені такі види транспорту як: автомобільний, залізничний, повітряний та річковий. Усе це має позитивний вплив на розвиток сфери транспорту області, адже є варіанти сполучення та утворення мультимодальних транспортних вузлів.

Автомобільні дороги – це основна частина загальної транспортної системи області, саме тому на Вінниччині є одна з найбільших (друге місце) за протяжністю автодоріг загального користування – 9,5 тис. км. Середнім показником щільності автомобільних доріг з твердим покриттям на 1000 кв. км є 277 км, проте по Вінницькій області цей показник вищий та складає 339 кілометрів (п'яте місце серед регіонів України) [2]. Аналізуючи якісний стан автодоріг слід відмітити, що питома вага автодоріг з удосконаленими типами покриття (цементобетонне, асфальтобетонне, чорне шосе, чорне гравійне) становить більше половини (59%) всіх доріг з твердим покриттям.

У перспективі через область можуть проходити транспортні коридори: Лісабон – Неаполь – Будапешт – Київ, Варшава – Одеса («Балтійське море – Чорне море»).

Щодо залізничного транспорту, то за даними акціонерного товариства «Укрзалізниця», на території Вінницької області у підпорядкуванні двох регіональних філій «Південно-західна залізниця» та «Одеська залізниця» знаходяться 68 залізничних станцій [3]. За щільністю залізничних колій на одну тисячу квадратних кілометрів території область займає п'яте місце в Україні. Основні залізничні вузли області – Козятин, Жмеринка, Вінниця, Вапнярка, Калинівка I, Рудниця, Погребище, Зятківці. Залізничні вузли поблизу області: Бердичів, Фастів, Котовськ, Христинівка, Гайворон, Голованівськ, Гречани, Старокостянтинів.

В області функціонує також авіаційний транспорт. На території Вінниччини зареєстроване Комунальне підприємство «Аеропорт Вінниця». Розташоване в 7,5 км на схід від залізничної станції м. Вінниця і в 1 км на південний захід від населеного пункту Гавришівка, має зручну транспортну розв'язку (автомобільну та залізничну) для перевезення пасажирів та вантажів як по Україні, так і за її межами. Може приймати літаки класу Боїнг-737, Аеробус А320, Ту-154, Іл-76, Ан-74 [3].

Галузь річкового транспорту також наявна. У Вінницькій області берегова лінія по річці Дністер складає 186 км, по річці Південний Буг – 317 км. В області нараховується 76 водоймищ та 3600 ставків. По річках здійснюється вантажно-пасажирське судноплавство [3].

Одна з найбільших вузлових сортувальних станцій Південно-Західної залізниці, що територіально розташована у Вінницькій області – Жмеринка-Пасажирська. Зі станції Жмеринка є залізничне сполучення в чотирьох напрямках: Хмельницькому, Могилів-Подільському, Одеському, Вінницькому [4]. Дана станція належить до підрозділу господарства

акціонерного товариства «Укрзалізниця», а приписний парк пасажирських вагонів налічує 123 вагони.

Визначення оптимальної схеми взаємодії видів транспорту в транспортно-логістичній мережі в умовах заданих обмежень передбачає технічне обґрунтування економічної доцільності здійснення перевезень. При цьому має враховуватися можливість використання декількох видів транспорту з різними типами рухомого складу при його обмеженій кількості, необхідність виконання перевезень у встановлені терміни, без зриву виробничих процесів, з найменшими витратами учасників логістичного ланцюга, що безсумнівно впливає конкурентоспроможність логістичного центру над ринком надання транспортних послуг і якісні показники транспортної галузі загалом [5].

Список використаних джерел:

1. Є. Є. Смородинцева, Н. В. Якушев. Взаємодія видів транспорту: курс лекцій. Єкатеринбург: УрГУПС, 2017. 246.
2. Стан транспортно-дорожнього комплексу Вінницької області. URL: <https://vn.ukrstat.gov.ua/index.php/informatsiya-dlya-zmi/pres2015/355-2015/3709-2015-10-19-13-52-39.html> (дата звернення 06.02.22).
3. Вінницька обласна військова адміністрація. Транспортна інфраструктура: офіційний сайт. URL: <http://www.vin.gov.ua/upravlinnia-dorozhnoho-hospodarstva-oblderzhadministratsii/transportna-infrastruktura/37149-transportna-infrastruktura> (дата звернення 06.02.22).
4. Жмеринка-Пасажирська. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%96%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%B0_\(%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%96%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%B0_(%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F)) (дата звернення 14.03.22).
5. Рішення задачі з визначення оптимальної схеми взаємодії видів транспорту в транспортно-логістичній мережі в умовах заданих обмежень. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/reshenie-zadachi-opredeleniyu-optimalnoy-shemy-vzaimodeystviya-vidov-transporta-v-transportno-logisticheskoy-seti-v-usloviyah> (дата звернення 28.03.22).

Булгакова О. Ф., ст. викладач кафедри комп'ютерних наук та інженерії програмного забезпечення

Костенко В. В.,

ст. викладач кафедри комп'ютерних наук та інженерії програмного забезпечення Університету митної справи та фінансів

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ PROCESS MINING В АНАЛІЗІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Сучасні інформаційні технології стали невід'ємною частиною життя всього суспільства. Зараз складно уявити підприємство, яке б не використовувало автоматизовані інформаційні системи у своїх бізнес-процесах. Неefективність та вузькі місця у цих процесах ведуть до комерційних втрат.

Для виявлення фактичного стану бізнес-процесу та його подальшого вдосконалення найчастіше використовується графічне подання чи текстовий опис з урахуванням інформації, отриманої під час інтерв'ю з учасниками процесу. Незважаючи на всю простоту даного підходу, основним його недоліком є складність отримання знань від учасників процесу, що нерідко викликане їх небажанням розповідати про особливості процесу, і головне, про недоліки у своїй роботі. Таким чином, традиційні підходи, застосовувані виявлення проблем під час виконання процесів, вимагають великої кількості часу і дуже залежать від суб'єктивних оцінок.

Для збору та аналізу інформації про реальний стан та історію виконання подій бізнес-процесів з метою їх подальшого вдосконалення використовують технологію Process mining. Ідеолог Process Mining – Віл ван дер Аалст – професор Ейндховенського технічного університету та Квінслендського технічного університету.

Технологія Process Mining побудована на основі журналів подій. Кожна подія процесу повинна мати щонайменше 3 атрибути: ідентифікатор події, ім'я дії та мітку часу. Методи Process mining передбачають можливість послідовно записувати події, щоб кожна з них надалі поставити у відповідність до чітко визначеного кроку в певному бізнес-процесі. Крім подій, з журналів можливо отримувати додаткову інформацію про те, хто яку дію виконав, і в який час, а також пов'язані з цією дією дані.

Сучасні інформаційні системи містять ці дані, таким чином можливість застосування Process Mining є практично у всіх сферах, які оцифровують свої процеси. Найбільш ефективними сферами для застосування Process mining є такі:

- сфера фінансів, страхування, банківська справа – допомагає знаходити можливості для прискорення виконання процедур, зниження відтоку клієнтів, збільшення операційних доходів;

- торгівля – дозволяє знизити кількість повернень, забезпечити своєчасну доставку замовлення, що зрештою підвищує якість сервісу та збільшує лояльність клієнтів.

- постачання – дозволяє виявити недоброчесних постачальників, не допустити порушення термінів та умов постачання, мінімізувати операційні помилки;

- логістика – допомагає виявити «вузькі місця» у процесах транспортування, імпорту та експорту, внутрішнього переміщення, зберігання.

- телекомунікації – управління продажами та маркетингом, оптимізація регламенту надання послуг. Інтелектуальний аналіз процесів дозволяє швидко виявити реакцію клієнтів на технологічні, продуктові чи сервісні інновації.

- промисловість – інтелектуальний аналіз процесів здатний виявити недоліки у технологічному циклі, усунення яких має призвести до радикального скорочення прямих витрат: на сировину, обладнання, зарплату виробничих робітників.

У технології Process mining є певні обмеження, і насамперед це якість інформації в журналах подій. Наприклад, в електронній пошті, досить складно зібрати всі листи в єдиний бізнес-процес для побудови моделі, оскільки а ні в вмісті листа, ні в його заголовках немає вказівки на те, до якого процесу і якому примірнику відповідає цей лист. Саме тому технологія Process Mining застосовується лише там, де використовуються реляційні бази даних або створюються якісні журнали подій із зазначенням усіх необхідних параметрів. Як правило, це ERP, CRM, DMS, ECM, BPM системи.

Серед програмних продуктів, що містять технологію Process Mining найбільш відомі: SoftwareAG ARIS PPM, ProM, Futura Reflect, Fujitsu Interstage ADP, Pallas AthenaReflectOne, QPR Process Analyzer. Таке різноманіття програмних засобів означає застосування та затребуваність даної технології при аналізі та вдосконаленні бізнес-процесів.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що виконуючи за допомогою Process Mining аналіз моделі бізнес-процесів, побудованих із застосуванням інформаційних систем, можна виявити: зайві цикли узгодження, скасування раніше скоєних дій, затримки часу виконання функцій, зайві дії в процесі, зайвих чи неефективних виконавців, виняткові ситуації у процесах, які виникають через помилки виконавців і на виправлення яких витрачаються серйозні ресурси. Причому Process Mining дозволяє робити це автоматично.

Список використаних джерел:

1. What is Process Mining? URL: <https://www.celonis.com/process-mining/what-is-process-mining>. Назва з екрану.
2. Process Mining. IBM Cloud Education. URL: <https://www.ibm.com/cloud/learn/process-mining>. Назва з екрану.

Лебідь О. Ю., к.фіз.-мат.н., доц.,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення

Бабенко А. С., студент Університету митної справи та фінансів

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗРОБКИ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР

Стрімкий розвиток стрімінгових сервісів, офіційне визнання суспільством кіберспорту та велике нестримне бажання людства до розваг впливає на розвиток GameDev, потенційними користувачами якого є понад мільярд геймерів у всьому світі. Враховуючи вищезазначене, створення комп'ютерних ігор не втрачає своєї актуальності, може стати досить прибутковим бізнесом, а кількість розробок, що випускається кожного року, зростає з неймовірною швидкістю. Тому, GameDev займає одну з провідних позицій серед сучасних розробок в галузі інформаційних технологій.

Ігри класифікують: за жанрами, платформами, монетизацією тощо. Однією з основних класифікацій є жанр, так як він дозволяє дізнатися тематику гри та специфіку її розробки.

Основні етапи розробки ігор, в цілому, не відрізняються від етапів життєвого циклу програмного забезпечення. Однак, є і суттєві відмінності, що стали основою даного дослідження.

Слід зазначити, що відмінності між розробником програмного забезпечення і розробником ігор полягають в тому, що перший зосереджений на функціоналі і продуктивності програмного забезпечення в цілому, приділяє більше уваги використанню даних і систем. Натомість, програміст в гейм-індустрії більше зосереджений на механіці самої гри, більше занурюється в мистецтво і реалізацію ідеї гри, підтримуючи тісний зв'язок з художниками, аніматорами та дизайнерами.

У той час як розробка ігор є складовою розробки програмного забезпечення, вона має набір унікальних функцій та технологій, що розрізняють їх. Розглянемо деякі з них.

Корпорації-лідери GameDev використовують власне розроблене середовище розробки, що доступне для використання тільки співробітникам компанії. Так, є компанії, які не розкривають своє середовище розробки. До таких відносяться творці таких відомих масштабних ігор, як: FIFA, Metal Gear Solid, God of War. Невеликі компанії вибирають середовище розробки зі списку існуючих (Rage Engine, CryEngine, Frostbite, Source, Unity, Unreal Engine та інші), що дозволяє економити ресурси: фінанси, час, інші витрати. Це обгрунтовано ще й тим, що розробники вільних движків намагаються їх просунути, оновлюючи і додаючи нові можливості та функції.

Формування вимог. У компанії розробника програмного забезпечення клієнт висуває вимоги до програмного продукту. Звичайно, вимоги змінюються під час реалізації будь-якого програмного забезпечення, але клієнт знає в значній мірі, що має робити програмний продукт. Не буває, щоб клієнт хотів веб-сайт для роботи кав'ярні, але як результат отримав додаток, який працює як календар. В ігровій індустрії така ситуація дуже поширена. Можна розпочати з гоночної гри, а отримати в підсумку шутер.

Планування. Такого поняття та етапу розробки програмного забезпечення в GameDev немає, тому що те, що вимагає гра, є фактором сприйняття гравцями. Якщо їм це не подобається, вони не грають. Тому неможливо планувати щось суб'єктивне. Оскільки планування відсутнє, не можна сказати, коли проект буде готовий, але компанії працюють в рамках бюджету, то повинні це враховувати. Отримуємо парадокс, який полягає в тому, що знаємо який у нас бюджет та знаємо на який час, але не знаємо, чи можливо це.

Час відгуку. Розробка ігор зосереджена на реалізації найшвидших реакцій, тоді як розробка програмного забезпечення може це не вимагати.

Розмір даних. Програмні інженери повинні враховувати великі потоки даних, в той час як розробники ігор часто працюють з невеликими обсягами даних або потоковим передаванням даних, які не потребують термінового завантаження.

Апаратне забезпечення. Розробнику ігор потрібно досконало вивчити апаратне забезпечення, яке необхідне для повноцінного режиму гри, і розглянути багато різних комбінацій (Ram, CPU-GPU, Hard drive,

bnetworking тощо). Розробники програмного забезпечення найчастіше аналізують тільки використання ресурсів процесору, оперативної пам'яті та основне підключення до мережі Інтернет.

Наявність помилок. Розробникам ігор доводиться мати справу з набагато більшою кількістю можливих помилок через непередбачувану поведінку користувача. Розробники програмного забезпечення, як правило, мають невелику кількість помилок, пов'язаних з діями користувача.

Складність професії. Розробники ігор повинні мати покликання та пристрасть до гри, так як зарплата значно нижче, ніж у розробників програмного забезпечення, тому що більшість ігор не є фінансово успішними, розчарувань більше, ніж задоволення від роботи. Як результат, багато ігрових програмістів згорають через кілька років, переходять в інші галузі професійної діяльності.

Ігри призначені для монетизації, а для цього гравці мають грати якомога довше. Включеність гравця реалізується, наприклад, через повідомлення. Якщо геймер не відкривав гру протягом декількох годин, то він отримає повідомлення з написом «Вітаємо, ви отримали подарунок!», при цьому інформація просто повідомляє про «подарунок», не згадуючи, що це насправді, і це робиться навмисно. Багато стратегій реалізується в грі саме для монетизації.

Як підсумок зазначимо, що ігрове програмування є однією з найскладніших програмних робіт в ІТ. Така робота вимагає великого навантаження на програміста в порівнянні з розробкою інших програмних продуктів. Робота в GameDev набагато нестабільніша, ніколи не можна гарантувати або знати, що задумане вдасться, тому що всі ігри побудовані на інтуїції, а не засновані на потребах.

Трофімов О. В., к.ф.-м.н., доц.,
доцент кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики
Університету митної справи та фінансів

ОБЕРНЕНІ ЗАДАЧІ ДЛЯ БАГАТОШАРОВИХ ОСНОВ В ОБРОБЦІ ДАНИХ НЕРУЙНІВНОГО КОНТРОЛЮ ЕЛЕМЕНТІВ ТРАНСПОРТНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Своєчасна діагностика параметрів багатошарових основ (фундаментів будівель і споруд, дорожніх покриттів, злітно-посадкових смуг і т.д.) грає важливу роль в забезпеченні безпечного руху транспортних засобів [1]. Запропоновано підхід до побудови моделей оцінки механічних і геометричних параметрів таких основ на базі розв'язання обернених задач для багатошарових пружних і пружно-пластичних пакетів [2]. В якості вихідних даних для таких задач використовуються виміряні переміщення (або швидкості) певних точок на поверхні основи, та можливо, інша діагностична інформація (наприклад, інформація про геометричну характеристику шарів основи, отриману за допомогою георадіолокаційних методів, методів електродинамічного зондування тощо).

Проведено аналіз та перспективи розвитку вимірювальних пристроїв, що дозволяють сканувати поверхню основи, що тестується, для отримання величин механічних переміщень (або швидкостей) точок поверхні під дією певного зовнішнього навантаження. Серед таких засобів найбільш перспективними є пересувні вимірювальні платформи (рис. 1), що дозволяють з високою швидкістю скатувати поверхню дорожнього полотна.

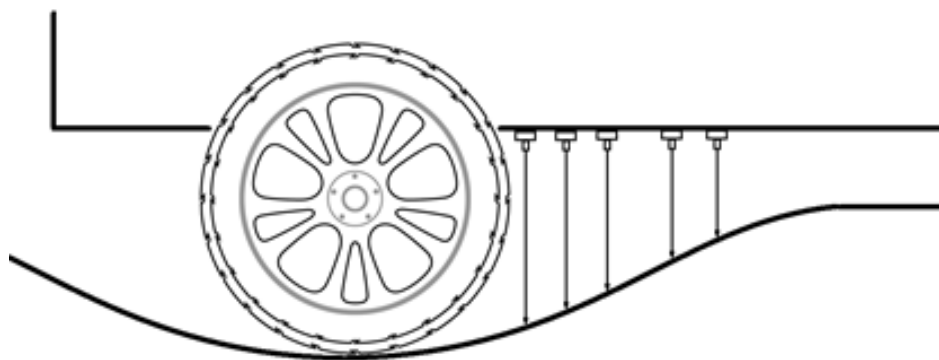

Рис. 1. Схема сучасної пересувної вимірювальної платформи

Підхід, заснований на інформаційно-імовірнісній парадигмі аналізу обернених задач, полягає у отриманні апостеріорної щільності ймовірності в просторі невідомих параметрів. Суть підходу полягає в блочно-параметричному наближенні апріорної щільності ймовірності та функції правдоподібності в просторі параметрів і модельних даних задачі (рис. 2).

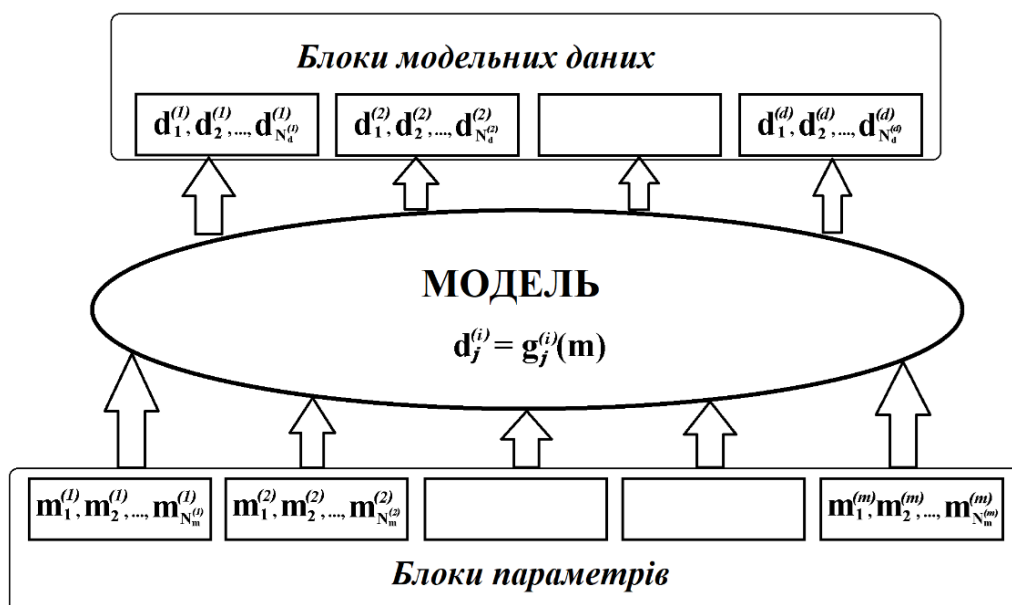

Рис. 2. Блочна-параметрична модель оберненої задачі

Метод дозволяє оцінити параметри апіорного розподілу діагностованих величин, ідентифікувати і виключити викиди вимірних даних зі створеної моделі, а також побудувати апостеріорну оцінку щільності ймовірності невідомих параметрів з прийнятою роздрібною здатністю. Як приклад застосування запропонованого підходу розглянуто задачу визначення геометричних характеристик пружного двошарового пакета (визначення форми границі розділу шарів). Границя розділу шарів апроксимується квадратичним сплайном; параметри такого сплайну розглядалися в якості вектору невідомих параметрів оберненої задачі. Розглянуто питання визначення параметрів випадкового «шуму», накладеного на дані спостережень, а також оцінки параметрів можливої варіації невідомих параметрів. Також розглянуті питання локалізації та оцінки амплітуди одиничного «викиду» в блоці даних задачі. На закінчення проаналізовано впливу величини «шуму», накладеного на дані, на якість отриманого розв'язку оберненої задачі; розглянуто питання знаходження параметрів оптимальної «регуляризації» (тобто величин, що характеризують апіорний розподіл невідомих параметрів задачі).

Список використаних джерел:

1. A. Trofimov, A. Kuzmenko, H. Nesterenko, S. Avramenko, M. Muzykin, N. Mormul, A. Sokhatsky. Non-destructive control data analysis of railroad foundation constructions. MATEC Web Conf., 294 (2019) 03012. URL: <https://doi.org/10.1051/matecconf/201929403012>

2. Трофімов О. В. Аналіз розв'язків обернених задач оцінки структурних і функціональних характеристик дорожніх покриттів. *Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій*. 2020. № 31. С. 100–131. URL: <https://doi.org/10.15421/4220009>

Рудянова Т. М., к.ф.-м.н., доцент,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення
Качан М. В., студент
Університету митної справи та фінансів

КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА У СТВОРЕННІ NFT

У світі досить популярними стають цифрові активи та формується їхній ринок, оскільки постійно зростає кількість авторів та покупців таких активів. Одним з елементів такого ринку, який стрімко набирає капіталізації, є незамінні токени (NFT).

NFT (non-fungible tokens) – це сучасний цифровий сертифікат власності на об'єкт, який існує на блокчейні та є невзаємозамінним по своїй суті. Блокчейн можна розглядати як базу даних, яка одночасно зберігається на багатьох комп'ютерах, де не передбачено жодних

центральної вузлів, в його системі всі пристрої одночасно зберігають всю опубліковану в ньому інформацію. Токени – це запис у реєстрі всередині блокчейн-ланцюжка. Відмінною рисою більшості токенів є принцип взаємозамінності, його можна порівняти з валютою (або криптовалютою), коли один біткоїн можна замінити одним доларом, одною гривною одним біткоїном, що належить іншому користувачеві [2].

NFT (non-fungible token, невзаємозамінний токен) – віртуальний сертифікат на право володіння цифровим унікальним об'єктом, він може бути прикріплений, наприклад, до зображення, відео чи аудіоролика. При цьому сам об'єкт може знаходитись у відкритому доступі. Створюється або «карбуються» NFT з цифрових об'єктів, які представляють як матеріальні, так і нематеріальні об'єкти, зокрема: графіка, GIF-файли, відео, предмети колекціонування, віртуальні аватари та скіни відеоігор, дизайнерські кросівки, музика.

Кожен токен унікальний: якщо всі форми, а саме: текст, картинку, відео, аудіо, ігрові предмети можна скопіювати, то токен – неможливо. У розподіленому реєстрі він існує в єдиному екземплярі, що і є головною фішкою технології. Зберігається цей документ у криптогаманці користувача, як і інша криптовалюта. Тобто, можемо провести паралель, що придбання NFT, те саме, що записати в ЄДРН про власність на квартиру [2].

Комп'ютерна графіка – це розділ інформатики, що вивчає методи і засоби створення та обробки зображень за допомогою програмно-апаратних обчислювальних комплексів. Сьогодні комп'ютерна графіка є основною технологією в цифровій фотографії, кіно, відеоіграх, дисплеях мобільних телефонів і комп'ютерів, багатьох спеціалізованих програмах, а також і у створенні NFT [2].

Як і де створюються NFT? Оскільки більшість NFT є у вигляді цифрових файлів, ви можете зробити їх з найбільшим програмним забезпеченням для редагування фотографій, включаючи, наприклад, Adobe Photoshop. Створення NFT у Photoshop – це так само, як створення будь-якого іншого твору мистецтва, але різниця в тому, що вам потрібно викласти їх на платформах з усіма іншими NFT, наприклад OpenSea.

Створити NFT може кожна людина, викласти його на спеціальну платформу, установити ціну на власний розсуд. І для цього необов'язково бути художником, дизайнером, музикантом чи фотографом. Адже одні з найпопулярніших NFT колекції – це CryptoPunks, що складається з 10 тис. випадково згенерованих персонажів. Була зроблена спроба в цілях експерименту, переконатись у вище сказаному – створити NFT самостійно і викласти його на спеціальній платформі. Токени зроблено за допомогою графічних редакторів Photoshop і CorelDraw, одне з них – це растрове зображення (рис. 1), а інше – векторне (рис. 2). Вони викладені на відкритій платформі OpenSea (рис. 3), для них встановлено ціну у розмірі 0.1 ETH (ETH, Ethereum – криптовалюта і платформа для створення

децентралізованих онлайн-сервісів на базі блокчейна). Далі потрібно буде чекати на покупців, які готові будуть купувати створені витвори мистецтва.

У підсумку варто зазначити, що майбутнє криптовалют прийняло новий оборот зі створенням NFT. NFT є ключовим будівельним блоком у новій цифровій економіці, що базується на блокчейні. Ринок незамінних токенів швидко розвивається, в останні роки технологія та інфраструктура блокчейна зазнали величезних змін. Усвідомлення їхнього впливу на наше життя може виявитися цінним у довгостроковій перспективі.

А оскільки ми живемо в цифрову епоху, існує нагальна потреба адаптуватися до змін та швидко освоювати нові тенденції, які представляють багато можливостей. І за допомогою нашого експерименту, ми можемо зробити висновки, що дійсно кожна людина може створити свої власні віртуальні витвори мистецтва і спробувати заробити на них. Як кажуть: «Хто не стукає – тому не відкривають».

Рис. 1. NFT «Dolphinina», створений за допомогою Adobe Photoshop

Рис. 2. NFT «Gaaabi», створений за допомогою CorelDraw

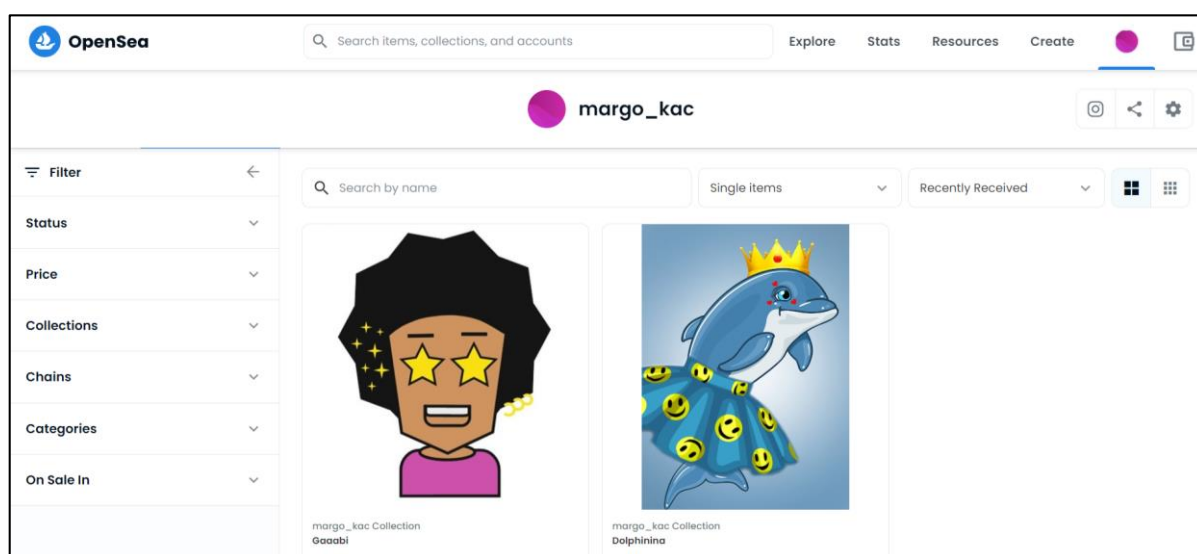

Рис. 3. NFT, які викладені на платформі OpenSea в особистому профілі

Список використаних джерел:

1. Що таке NFT – токени простими словами. Сайт: Finances.in.ua. Blog Posts. URL: <https://finances.in.ua/shcho-take-nft-tokeny-prostymy-slovamy>
2. NFT: що це таке і як працює. Сайт: BAZILIK. URL: <https://bazilik.media/nft-shcho-tse-take-i-iak-pratsiuie>

Рудянова Т. М., к.ф.-м.н., доцент,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення
Рубан Є. С., студент
Університету митної справи та фінансів

VR-ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ НАВЧАННЯ

Освіта є основою процвітаючого суспільства. Цивілізації з самого початку зосереджені на передачі знань нащадкам. Життя в цифрову еру дає можливість змінити звичний спосіб отримання освіти. Та, оскільки педагоги постійно шукають нові способи ефективної, швидкої та легкої передачі знань учням, то вони звернулися до VR (Virtual Reality)-технологій.

Віртуальна та доповнена реальність – це безліч нових можливостей для освіти, промисловості та маркетингу. І, якщо в західних країнах впровадження передових технологій в освіті відбувається паралельно з їхнім розвитком, то в Україні воно ще трохи відстає [1].

Але чому ж віртуальна реальність перевершує і доповнює звичну нам систему освіти?

1. Інструменти віртуальної реальності, які доступні вже сьогодні. За допомогою них студенти з усього світу можуть об'єднуватися, щоб ділитися знаннями. Багато університетів співпрацюють у різних країнах, щоб створити більш інклюзивне середовище для студентів.

Також, оскільки люди швидше запам'ятовують те, що вони пережили на своєму опиті, ніж читаючи, то віртуальна реальність може допомогти з вирішенням цієї проблеми. В результаті дослідження, проведеного університетом штату Пенсильванія було виявлено, що студенти, які використовували занурення у віртуальну реальність, могли засвоювати знання набагато швидше, ніж студенти, які поклалися на навчання за книжкою.

Саме тому, у державному університеті Пенсильванії студенти всіх спеціальностей відвідують практичні заняття у класах, обладнаних VR-технологіями. Під час практичних занять вони вчаться на ситуаціях, з якими потенційно можуть зіштовхнутись у майбутньому. Такий підхід підвищує ефективність навчання та готує учнів до реальних робочих ситуацій [3].

2. VR-екскурсії. Деякі з найбільших університетів пропонують студентам екскурсії по аудиторіям у віртуальній реальності, щоб привернути увагу та зацікавити майбутніх учнів. При цьому використовується і 360-відео, і трекінг-технологія, яка відслідковує переміщення павільйоном і показує контент залежно від точки, де перебуває людина.

Найкраще у віртуальних екскурсіях – це те, що їх можна використовувати у великих масштабах. Наприклад, «Discovery Education» запропонувала мільйонам студентів можливість здійснити віртуальну екскурсію на борту дирижабля, а «Google Expeditions» пропонує тисячі освітніх курсів для студентів у віртуальній реальності.

Дослідження, проведене науковцями зі Стенфорда, вивчало вплив віртуальних екскурсій і виявило, що учасники, які досліджували віртуальний простір, змогли сформувавши більш глибокі когнітивні зв'язки з науковим контентом і легше запам'ятовували його.

3. Художня освіта. Одним з найбільших досягнень VR-технологій є художня освіта. Сьогодні музеї по всьому світу стали глобальними. Це дає ентузіастам мистецтва можливість відвідувати віртуальні галереї та переглядати картини онлайн.

Наприклад, музей Кремера пропонує студентам можливість подивитися на 74 картини фламандських і голландських майстрів. Музейне мистецтво перейшло у віртуальну реальність, щоб кожен мав змогу побачити картини так само, як у реальному житті.

4. Проведення лекцій та практик. Нарешті, віртуальна реальність також зв'язує викладачів зі студентами, особливо під час сучасних подій у світі. Учні, які потребують знань, можуть отримати необхідну освіту за допомогою VR-технологій. Викладачі можуть проводити віртуальні лекції та практики, об'єднуючи студентів. Віртуальне навчання дає студентам усі необхідні можливості, щоб мати належну освіту. Це показує, наскільки далеко просунулася онлайн-освіта.

Хоча VR-технології в освіті принесли з собою багато можливостей, але потрібно вирішити певні проблеми, щоб рухатися далі.

1. Наявність приладів віртуальної реальності для освіти. Все ще є деякі студенти, які не мають можливостей, щоб купити усі потрібні прилади. Це заважає їм скористатися перевагами навчання на основі VR-технологій. Проблема полягає в тому, щоб надати кожному студенту таку можливість.

2. Кіберзалежність – це реальна річ, про яку багато людей навіть не замислюються. Це схоже на хворобу, що характеризується постійною потребою у використанні Інтернету або залежністю від відеоігор чи соціальних мереж.

Не можна заперечувати, що віртуальна реальність може зіграти велику роль освіти у майбутньому. Від віртуальних екскурсій по аудиторіям університету до віртуальних вчителів – це чудовий потенціал. Особливо зараз, під час дистанційного навчання є можливість розвинути даний напрямок.

Віртуальна реальність, особливо в поєднанні зі штучним інтелектом, може дати освіту найвищого гатунку. А в комплекті з цим іде співчуття й інші емоційні навички, які традиційна освіта давно ігнорує [4]. Однак необхідно вирішити певні проблеми, такі як вартість і доступність приладів для приєднання до віртуальної реальності, а також кіберзалежність.

Список використаних джерел

1. Матроскіна К. Віртуальна реальність замість звичних підручників. URL: <https://vido.com.ua/article/21907/virtualna-realnist-zamist-zvichnikh-pidruchnikiv>
2. Віртуальна реальність для навчання: практики в Україні. URL: <https://2030talks.blog/vr-class>
3. Віртуальна та доповнена реальність: як нові технології надихають вчитися. URL: <https://osvitoria.media/opinions/virtualna-ta-dopovnena-realnist-yako-yu-mozhe-butu-suchasna-osvita>
4. VR-технології та освіта майбутнього як виглядатиме школа у 2030 році. URL: <https://laboratoria.pro/blog/vr-tehnologii-ta-osvita-majbutnogo-yak-vyglyadatyme-shkola-u-2030-rotsi>

Мала Ю. А., к.т.н.,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення
Університету митної справи та фінансів
Селівьорова Т. Ю., к.т.н., доцент
доцент кафедри інформаційних технологій і систем
ННІ «Інститут промислових та бізнес технологій»
Українського державного університету науки і технологій

ОПТИМІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТОМ ВИРОБНИЦТВА ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ

Інженерія програмного забезпечення – одна із інформаційних технологій, що найшвидше розвивається на даний час. Одним із важливих і актуальних питань в інженерії програмного забезпечення є питання оцінки не тільки вимог до функціональних характеристик програмного продукту, а також оцінки економічних характеристик.

При розробці простих проєктів програмних продуктів в більшості випадків достатньо обмежитися інтуїтивними оцінками досвідчених керівників про необхідність економічних ресурсів. В випадках такої оцінки великих та складних проєктів виробництва програмних продуктів можуть бути допущені достатньо великі помилки при плануванні необхідних ресурсів і економічних показників, тому є необхідність використання більш точних кількісних оцінок, отриманих на основі математичних моделей та методах. Таким чином розробка та дослідження математичних моделей управління виробництвом програмних продуктів є актуальною задачею. Під проєктом розуміється будь-який комплекс заходів, в результаті яких повинна бути досягнута ціль в межах заданого інтервалу часу. Проєкт, що розглядається як комплекс взаємопов'язаних дій, можна представити у вигляді мережевого графіку. Мережевий графік - це графічне зображення послідовності ходу роботи по реалізації проєкту від

його початку до закінчення з вказівкою або зображенням в годинному масштабі тривалості кожної роботи. Необхідність в розробці оптимізаційних задач в мережевому плануванні і управлінні проектами, що пов'язані з покращенням організації виконання комплексу робіт, виникають для досягнення оптимального співвідношення між тривалістю проекту і ресурсами, що необхідні для його виконання [1]. Існують два підходи до розв'язування оптимізаційних задач мережевого планування: алгоритмічний та методи лінійного або нелінійного програмування. В даній роботі буде розглянуто задача оптимального мережевого планування у вигляді оптимізаційної задачі математичного програмування, оскільки алгоритмічний підхід не дає можливості встановити аналітичну залежність результату від вихідних даних.

Постановка оптимізаційної задачі вибору виконавців робіт для проекту виробництва програмних продуктів за вартістю і урахуванням обмеження на строк закінчення проекту. Маємо проект з виробництва програмного продукту, який складається з m взаємопов'язаних робіт. Представлення взаємозв'язку робіт розглядається як мережевий графік. Кількість виконавців робіт – n , кожен виконавець повинен виконати в повному обсязі окремі роботи за визначений час t і вартістю робіт c . Необхідно призначити виконавців на роботи таким чином, щоб мінімізувати сумарну вартість виконання проекту і не вийти за рамки виділеного строку на проект T . Також необхідно врахувати обмеження на час виконання всього проекту з урахуванням обмежень попередніх етапів.

$$L = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m c_{i,j} x_{i,j} \rightarrow \min ; \quad (1)$$

$$F_g \geq F_k + \left(\sum_{i=1}^n t_{i,j} x_{i,j} \right), \quad j = \overline{1, m}; \quad (2)$$

$$\sum_{i=1}^n x_{i,j} = 1, \quad j = \overline{1, m}; \quad (3)$$

$$F_h \leq F; \quad F_s \geq 0 \quad (4)$$

$$x_{ij} \in \{0, 1\}, \quad i = \overline{1, n}, \quad j = \overline{1, m}; \quad (5)$$

де L – цільова функція, що означає сумарну вартість виконаних робіт; $x_{i,j}$ – призначення виконавців на роботи (мають значення: 1 – призначено, 0 – не призначено); F_k і F_g – ранні терміни настання початкової і кінцевої події роботи $R_{k,g}$ відповідно, де k – номер початкової події роботи, g – номер кінцевої події; F_s – невідома змінна, що означає всі ранні терміни настання подій проекту; F_h – ранній термін настання останньої події всієї мережі, а h – номер цієї події; $t_{i,j}$ час виконання j -роботи i -виконавцем; $c_{i,j}$ – вартість виконання j -роботи i -виконавцем; F – час, до якого всі проекти повинні закінчитися.

Для визначення параметрів мережевих графіків може бути використана модель СОСОМО [2]. Застосування цієї моделі дозволяє встановити зв'язок трудомісткості окремих робіт з розміром програмного продукту, що проектується. Алгоритм розв'язку даної задачі реалізовується в MS Excel, що є ефективним середовищем для дослідження подібних задач

Модель (1) – (5) і подібні їм моделі дозволяють оптимізувати такі параметри як час виконання проекту, кількість задіяних виконавців при проектуванні, а не тільки витрати, що дозволяє покращити організацію планування і управління проектами виробництва програмних продуктів.

Список використаних джерел:

1. Матвеев М. Г., Алейникова Н. А. Математическое моделирование задачи сетевого планирования с помощью нечеткой математики. Вестник ВГУ. Серия: Симтемный анализ и информационные технологии. 2018. № 3. С. 155–162.

2. Баценко Д. В. Метод калібрування моделі СОСОМО шляхом редукції основного рівняння. Інженерія програмного забезпечення. 2011. № 1 (5). С. 16–24.

Цвірко О. О., д.е.н., проф.,
головний науковий співробітник відділу
макроекономіки та державного управління
Причорноморського науково-дослідного інституту
економіки та інновацій (м. Одеса)
Трушкіна Н. В., к.е.н., ст. докл.,
старший науковий співробітник відділу
проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва
Інституту економіки промисловості НАН України (м. Київ)

ВЕКТОРИ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

На даний час принципово нові ринкові моделі (демонополізація [1], економіка спільного споживання, краудсорсинг, мережева, зелена, циркулярна й інформаційна економіка [2; 3]) змінюють структуру транспортної системи різного рівня; взаємовідносини між складовими логістичної інфраструктури [4]; організацію логістичних процесів та архітектуру ланцюгів постачань.

При цьому стратегічним вектором функціонування транспортних систем визнано цифровізацію. Це підтверджують і результати Всесвітнього дослідження Digital, згідно з яким інвестиції в цифрові технології дозволять компаніям у сфері залізничного транспорту збільшити виручку (54 % респондентів); підвищити рівень прибутковості

(16%); поліпшити якість обслуговування клієнтів (11%). У ході даного обстеження виявлено сфери діяльності, на які значно впливає функціонування компаній з організації комерційних перевезень. Серед них загальний рівень цифровізації (28%); цифрові бізнес-моделі, портфель продуктів і послуг (21%). Але, на думку експертів у транспортно-логістичній галузі, цей вид економічної діяльності поки відстає у напрямі цифровізації порівняно зі сферами телекомунікацій, банківських послуг і роздрібною торгівлі [5].

Тому доцільно запропонувати такі пріоритетні напрями цифрової трансформації національної транспортної системи України, як впровадження «фізичного» Інтернету, заснованого на Інтернеті речей; автоматизація процесів доставки продукції до споживачів (технологія «останньої милі»); використання цифрових краудсорсингових платформ при наданні комплексу транспортних послуг. Дані напрями успішно реалізуються у діяльності міжнародних транспортних компаній різних країн світу.

До сучасних векторів цифрового розвитку національної транспортної системи України можна віднести: 1) впровадження інноваційних технологій при вантажоперевезеннях (блокчейн дозволяє поліпшити існуючі процеси, підвищити ефективність і скоротити витрати на організацію логістичної діяльності); 2) застосування клієнтоорієнтованого підходу до логістичного сервісу та обслуговування споживачів [6] з використанням CRM-системи, що сприятиме підвищенню рівня задоволеності споживачів сервісом на 3%; 3) формування якісно нової маркетингової структури підприємств у сфері транспорту й логістики (поява фахівців зі споживчих переваг і обробці даних); 4) модернізація існуючої бізнес-моделі і забезпечення мультиканальності в комунікаціях; 5) впровадження чат-ботів як одного з найбільш ефективних способів забезпечення моментальної клієнтської підтримки, що дозволить спростити дистанційне управління операційними показниками, зменшити кількість скарг клієнтів, збільшити швидкість роботи сервісу на 11%; б) реалізація зелених рішень з управління ланцюгами постачань і відповідність принципам зеленої логістики [7] у контексті концепцій циркулярної економіки та збалансованого сталого розвитку.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні й розробленні Стратегії відновлення, модернізації транспортної інфраструктури та резильєнтності розвитку регіональних транспортно-логістичних систем у рамках виконання «Плану Маршала для України».

Список використаних джерел:

1. Цвірко О. О., Іляшенко А. Х. Інтеграція України в міжнародну транспортну систему шляхом демонополізації залізничного транспорту. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38-2. С. 5–9.

2. Trushkina N. Development of the information economy under the conditions of global economic transformations: features, factors and prospects. *Virtual Economics*. 2019. Vol. 2. №. 4. P. 7–25. URL: [https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.04\(1\)](https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.04(1))

3. Kryshchanovych S., Prosovych O., Panas Y., Trushkina N., Omelchenko V. Features of the Socio-Economic Development of the Countries of the World under the influence of the Digital Economy and COVID-19. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. №. 1. P. 9–14. URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.2.2>

4. Цвірко О. О., Трушкіна Н. В. Логістична інфраструктура: сутність і роль у забезпеченні сталого розвитку національної економіки. *Moderní aspekty vědy: XIX. Díl mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika, Jesenice: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. Str. 258–279.*

5. Tsvirko O., Misiukevych V., Trushkina N. Modern trends and models of development of retail trade in the digital economy. *The influence of the new generation of communication on the formation of the future economy: monograph / Edited by I. Tatomyr, L. Kvasnii. Praha: OKTAN PRINT s.r.o., 2022. P. 29–43. URL: https://doi.org/10.46489/ТИОТNG-13*

6. Трушкіна Н. В. Клієнтоорієнтований підхід до логістичного сервісу в умовах інформаційної економіки. *Бізнес Інформ*. 2020. № 6. С. 196–204. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-196-204>

7. Dźwigoł H., Kwilinski A., Trushkina N. Green Logistics as a Sustainable Development Concept of Logistics Systems in a Circular Economy. *Proceedings of the 37th International Business Information Management Association (IBIMA)*, 1-2 April 2021. Cordoba, Spain: IBIMA Publishing, 2021. P. 10862–10874.

Трофімов О. В., к.т.н., доцент,
доцент кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики
Гришкевич Н. О., студент
Університету митної справи та фінансів

ВЗАЄМОДІЯ АВТОМОБІЛЬНОГО ТА ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Процеси взаємодії кількох видів транспорту відіграють значну роль під час будь-якого обслуговування клієнтури. Подібне узгодження відбувається безпосередньо у транспортних вузлах, обладнаними цілими комплексами будівель та споруд для успішної роботи кількох видів транспорту між собою. Раціональне функціонування транспортного вузла (ТВ) забезпечить ефективну взаємодію всіх суб'єктів доставки, проте в даний час вузол є «вузьким місцем» всієї логістичної доставки вантажів. Найпоширенішим видом такої сумісної роботи є взаємодія автомобільного та залізничного транспортних засобів [1].

Автоперевезення – один із найбільш широко застосованих видів транспортування товарів. До складу автомобільного транспорту входять автомобільні підприємства, що здійснюють перевезення пасажирів і вантажів, авторемонтні та шиноремонтні підприємства, рухомий склад автотранспорту, транспортно-експедиційні підприємства, а також автовокзали й автостанції навчальні заклади, ремонтно-будівельні організації та соціально-побутові заклади, інші підприємства, установи й організації, незалежно від форм власності, що забезпечують роботу автомобільного транспорту [2].

Окрім будівель і споруд, відведених для потреб автотранспорту (станції, підприємства, заправки тощо), виділено також величезну кількість земель під користування. До них зараховуються землі, на яких розміщуються обладнання енергетичного, гаражного та паливно-роздавального господарства, службово-технічні корпуси та інші, а також землі дорожнього господарства. До других зараховуються території, дані у користування під проїзну частину, узбіччя, земляне полотно, декоративне озеленення, резерви, кювети, мости, тунелі, транспортні розв'язки, водопропускні споруди, підпірні стіни, смуги відводу й розміщені їх межах інші дорожні споруди та устаткування. В їхньому складі ще знаходяться землі, що використовуються за межами смуг відводу, якщо на них розташовані споруди, що забезпечують функціонування автомобільних доріг [3].

Внаслідок переважно рівнинного характеру рельєфу України автомобільний транспорт розвивався порівняно однаково на її території. Щоправда, особливо густа мережа автошляхів на заході країни. В даний час мережа автомобільних доріг загального користування становить 168,5 тис. Загальна довжина доріг з твердим покриттям – 159,1 тис. До найважливіших автомагістралей досі відносяться:

- Київ – Житомир – Рівне – Львів,
- Київ – Полтава – Харків – Дебальцеве,
- Київ – Умань – Одеса,
- Київ – Глухів, Львів – Мукачєво,
- Харків – Новомосковськ – Запоріжжя – Сімферополь.

У перевезеннях вантажів велике значення останні роки завойовує спеціалізований автомобільний транспорт (контейнерний, рефрижераторний тощо) [4].

Залізничний вид транспорту України є провідною галуззю у дорожньо-транспортному комплексі країни. Він особливо пристосований до масових перевезень, працює вдень та вночі незалежно від пори року та погодних умов, що особливо суттєво для України з її різними кліматичними зонами. За розмірами вантажообігу залізничний транспорт посідає перше місце. Залізниці мають високу провізну здатність швидкість доставки вантажів, а також відносно невелику собівартість транспортування товарів. Цей вид транспорту забезпечує 82% вантажних і трохи не 50% пасажирських перевезень, здійснюваних усіма видами транспорту. Експлуатаційна сітка залізниць України складає майже

22 тис. км, з яких 45% електрифіковано. Щороку майже з 1600 вокзалів та станцій вирушають у дорогу 426 мільйонів пасажирів у понад 7300 вагонах, а також більш ніж 120 тис. вантажних вагонів транспортують понад 566 мільйонів тон різних товарів [5].

Технологічний процес взаємодії автомобільного та залізничного транспорту в ТВ складається з комплексу підпроцесів, таких як:

- процес розвантаження із залізничного чи автомобільного транспорту на склад;
- процес переробки та зберігання вантажу у транспортному вузлі;
- процес перевантаження за прямим варіантом (автомобіль – вагон чи вагон – автомобіль);
- процес навантаження на автомобільний транспорт;
- процес завантаження товарів зі складу на транспорт.

Процес взаємодії автомобільного та залізничного транспорту у вузлах презентований у вигляді певної моделі, що передбачає такі випадкові величини, як інтервали підходу транспортного засобу, кількість вагонів у подачі, час навантаження/розвантаження однієї т вантажу. Всі ці фактори відображають пропускну спроможність ТВ та продуктивність використовуваних механізмів, які обробляють весь вантаж, що зарахувався [1].

Розуміємо, що автомобільний транспорт бере участь у вантажообігу всіх галузей народного господарства, забезпечуючи доставку всіх видів сировини, матеріалів, товарів і обладнання на території України та за її межами, а залізничний транспорт є універсальним видом транспорту для перевезень різного роду вантажів у міжрайонних та внутрішньорайонних сполученнях, має високу провізну здатність швидкість доставки вантажів, а також відносно невелику собівартість транспортування товарів. Тому постановка правильного та якісного обслуговування їх взаємодії постає важливим завданням для економічної, міжнародної та суспільної діяльності держави.

Список використаних джерел:

1. Омельченко Т. А. Модель процесу взаємодії автомобільного та залізничного транспорту в транспортних вузлах. Вісник ХНАДУ. Вип 72. 2016. С. 53–60. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/model-protsessava-zaimodeystviya-avtomobilnogo-i-zheleznodorozhnogo-transporta-v-transportnyh-uzlah/viewer>
2. Автомобільний транспорт України/Інформаційно-довідковий сайт «Україна». URL: http://proukraine.net.ua/?page_id=443
3. Транспортная система в Украине/ Транспорт и грузоперевозки. URL: <https://obzone.su/referat/transport-v-ukraine/#lwptoc3>
4. Автомобильный транспорт Украины. URL: <http://worldofscience.ru/geografija-mira/15-geografija-ukrainy/355-avtomobil-nyj-transport-ukrainy.html>
5. Железнодорожный транспорт Украины. URL: <https://parta.com.ua/referats/view/7400>

Лужанська Н. О., к.т.н.,
старший викладач кафедри міжнародних
перевезень та митного контролю
Національного транспортнийого університету

Лебідь І. Г., к.т.н., доц.,
професор кафедри міжнародних перевезень та митного контролю
Національного транспортного університету

Лебідь Є. М., к.т.н., доц.,
бізнес-тренер, експерт у сфері логістики

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЕДИТОРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Основною перевагою транспортно-експедиторських підприємств серед конкурентів є впровадження інформаційних технологій у всі технічні, технологічні та організаційні процеси, пов'язані з доставкою товарів у міжнародному сполученні. Швидкість обробки інформації та можливість її оперативної передачі за усіма запитами дає можливість своєчасно реагувати на потреби усіх залучених суб'єктів ринку транспортних послуг.

В цілому діяльність транспортно-експедиторського підприємства не можливо розглядати як окремий елемент, оскільки, саме діяльність цього підприємства потребує тісної взаємодії з усіма залученими до зовнішньоторговельної операції установами та організаціями, що формують логістичний ланцюг. Світова практика організації бізнес-процесів свідчить, що у більшості випадків саме транспортно-експедиторські підприємства виступають «архітекторами» логістичних ланцюгів, при цьому самі є його ланкою. Ланками логістичного ланцюга при виконанні міжнародних автомобільних перевезень, зазвичай, є вантажовідправники, вантажоодержувачі, експедитори, перевізники, митно-брокерські підприємства, складські комплекс, пункти пропуску, митні агенції країн-призначення, логістичні центри країн-призначення.

Ефективність функціонування логістичного ланцюга в цілому визначається як ступенем взаємодії між усіма його ланками, так і результативністю організації діяльності кожного окремого підприємства. Здебільшого, ця ефективність ґрунтується на рівні автоматизації усіх процесів та можливості її інтеграції з інформаційними системами інших підприємств. Проте, прогресивність діяльності кожної з ланок логістичного ланцюга залежить від фінансових можливостей у забезпеченні та підтримці впроваджених інформаційних технологій.

Сучасний ринок транспортно-експедиторських послуг характеризується значною кількістю програмних продуктів, що використовуються як в межах діяльності окремого підприємства, так і забезпечують доступ усіх залучених до доставки суб'єктів ринку транспортних послуг з можливістю отримання необхідної інформації не

тільки на етапі організації обслуговування, але і для контролю за виконанням поставлених завдань в процесі доставки. Окрім цього, транспортно-експедиторські підприємства в Україні досить відрізняється як за якістю надання, так і спектром послуг, що можуть надаватися, і, відповідно, є затребуваними серед замовників [1]. Значною мірою на величину попиту впливає регіон дислокації підприємства; обсяги зовнішньої торгівлі товарами; експорт і імпортом товарів суб'єктами господарювання з різною кількістю найманих працівників у розрізі регіонів; кількість активних підприємств за регіонами України та видами економічної діяльності [2].

Застосування сучасних інформаційних технологій є ключовим етапом у ефективному управлінні логістичними ланцюгами. Питання діджиталізації є актуальними як для приватних підприємств, так і для державних установ, оскільки, погодження дій між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України забезпечить високий рівень довіри з боку іноземних бізнес-партнерів і сприятиме розвитку існуючих та налагодженні нових торговельних зв'язків.

В Україні потребують удосконалення питання автоматизації митних формальностей, складських процесів, документообігу та контролю за доставкою товарів. Дані впровадження дозволять більш ефективно використовувати робочий час персоналу, організовувати і планувати процеси, пов'язані із взаємодією з замовниками послуг, відповідно надавати більшу кількість послуг та забезпечувати обслуговування високого рівня якості та надійності.

Досить ефективним інструментом для впровадження в діяльність транспортно-експедиторських підприємств є Customer Relationship Management (CRM). CRM охоплює наступні характеристики діяльності підприємства: оцінка витрат у сфері маркетингу, продажу і послуг, а також прибутків від окремих замовників; набуття й постійну актуалізацію знань про потреби замовників, їх мотивацію і поведінкову стратегію; використання знань про замовників для постійного покращання результатів організації у процесі самонавчання на підставі інформації про успіхи й поразки; інтеграцію дій маркетингу, продажу та послуг для досягнення спільних цілей. Із точки зору знань, якими повинні володіти менеджери про своїх замовників, і способу їхнього використання, CRM треба розглядати як модель, що складається з наступних компонентів: база даних, яка стосується активності замовників; аналіз бази даних; рішення щодо цільових замовників, які приймають на підставі аналізу; інструменти, які застосовують до цільових замовників.

Список використаних джерел:

1. Luzhanska N., Lebid I., Kravchenya I. Evaluation of the freight forwarding company's staffing efficiency. *Modern engineering and innovative technologies: Heutiges Ingenieurwesen und innovative Technologien*. 2020. № 13 (2). P. 94-98. DOI: 10.30890/2567-5273.2020-13-02-063

2. Luzhanska N., Lebid I., Kravchenya I. Cluster analysis application in the evaluation of the foreign economic potential of Ukraine`s regions. *Systems and Technologies*. 2020. № 1(59). P. 92-103. URL: <https://doi.org/10.32836/2521-6643-2020.1-59.4>

Лебідь І. Г., к.т.н., доц.,
професор кафедри міжнародних перевезень та митного контролю
Притченко І. М.,
аспірант кафедри міжнародних перевезень та митного контролю
Національного транспортного університету

РОЛЬ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ У ВИКОНАННІ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ

Основним завданням виконання митних формальностей є захист економічних інтересів країни та формування сприятливих умов для виконання зовнішньоторговельних операцій. При здійсненні митно-тарифного контролю важливими аспектами є: гарантування сплати митних платежів; дотримання міжурядових та міжнародних угод про надання пільг та преференцій; застосування торгових та політичних правил реалізації зовнішньоторговельних операцій. Запровадження заходів нетарифного регулювання передбачає дотримання внутрішнього податкового законодавства, виконання міжнародних та міжурядових угод про заборони та обмеження стосовно діяльності суб'єктів ринку транспортних послуг [1].

Впровадження діджиталізації в процеси виконання митних формальностей є пріоритетним аспектом митної реформи в країнах, що розвиваються. Незважаючи на позитивні зміни, що з'явилися у суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з впровадженням електронного декларування в Україні, і до цього часу виникають питання, що потребують удосконалення як технології обслуговування, так і організації взаємодії митних органів з експортерами та імпортерами товарів. Значна частка процесів при виконанні митних формальностей все ще здійснюється із застосування паперових носіїв інформації, що абсолютно не відповідає сучасним технологічним досягненням та чинній світовій практиці.

Діджиталізація митних формальностей дозволяє отримати багато переваг одночасно, серед яких: зменшення фізичного контакту між суб'єктами господарювання та митними органами з метою мінімізації ризиків корупції; скорочення тривалості виконання митного оформлення та митного контролю шляхом автоматизації процесів; спрощення процедур ведення звітності та управління ризиками. За даними Всесвітньої митної організації в європейському регіоні загальна частка електронних митних декларацій перевищує 90%. Важливо відзначити, що в ЄС митне оформлення займає менше 5 хвилин у 63% випадків і більше 1 години в 9% випадків. Такі результати були б неможливими без значного прогресу в

діджиталізації митних формальностей та управлінні митними ризиками [2]. Варто зазначити, що з точки зору суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності найважливішими напрямками реформування митниці є автоматизація митних процедур та електронний обмін даними.

Автоматизація митних процедур та використання митними органами сучасних інформаційних технологій дозволяє значно пришвидшити виробництво товарів, спростити контроль під час митного оформлення, зменшити роль людського фактору та мінімізувати корупційну складову. Ключові процеси, пов'язані з митним контролем та автоматизацією електронного декларування, будуть впроваджені в діяльність митних органів шляхом: автоматизації процедур митного декларування; електронних перевірок за результатами аналізу даних систем бухгалтерського обліку; коригування митних декларацій через механізми електронного декларування – автоматичне визначення кількості та обсягу митних процедур за рахунок аналізу.

Новітній підхід до модернізації митної служби потребує застосування механізму координації діяльності митних органів, яка має базуватися на інформаційних технологіях і значною мірою відповідати базовим характеристикам функціонування митних служб розвинених країн, ґрунтуватися на міжнародних договорах, конвенціях та рекомендаціях. Це також важливо для впровадження міжнародних стандартів якості, які є загальними орієнтирами для створення та оцінки систем якості, особливо якості роботи митниці. Сучасні умови вимагають реформування системи митних органів із застосуванням інноваційних методів та технологій, що постійно оновлюються та вдосконалюються.

З метою підвищення якості та надійності виконання митних формальностей необхідним є створення електронних інформаційних систем та технологій у сфері електронної комерції, а саме вдосконалення митних процедур на основі ефективного функціонування «електронної митниці» [3]. e-Customs є досить ефективним інструментом, що поєднує в собі такі елементи, як: набір механізмів ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у різних країнах; інформаційну платформу, яка на даний момент використовується для контролю експорту, імпорту та транзиту. Автоматизована система обміну електронною інформацією між усіма митними органами та іноземними суб'єктами господарювання являє собою систему технічної підтримки безперервного потоку, накопичення та обробки електронної інформації між митними органами, національними органами та міжнародними суб'єктами електронної комерції [4].

Список використаних джерел:

1. Ліпіхіна Т. Удосконалення системи митного контролю. Аналіз і оцінка ризиків під час здійснення заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД. Маркетинг в Україні. 2009. № 1. С. 64–67.

2. Голинський Ю. О., Гриник І. Р. Митний контроль в Україні та напрями його вдосконалення. Молодий вчений. 2019. № 10 (74). С. 646–650.

3. Митна енциклопедія: у 2 т. / ред. кол.: І. Г. Бережнюк та ін. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. Т. 2. 536 с.

4. Формування системи митного аудиту в Україні : монографія / за заг. ред. О. М. Вакульчик. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2014. 208 с.

Рябоволенко Е. А., студент

Рябоволенко В. А., викладач

кафедри комп'ютерних наук та інженерії програмного забезпечення

Університету митної справи та фінансів

LUMEN – ДИНАМІЧНА СИСТЕМА ГЛОБАЛЬНОГО ОСВІТЛЕННЯ UNREAL ENGEN 5

Все більше розвиток сучасних графічних технологій впливає на якість, та швидкість створення реалістичних 3д моделей, що дають можливість ефективно використовувати новітні графічні технології в основному в архітектурі, кіно та в відеоіграх. Не менш важливим для реалістичного створення 3д графіки є створення освітлення, що значно покращує зовнішній вигляд, та додає реалістичності. Світло це дуже складна система, щоб змоделювати її досконало. Воно складається з дрібних згустків енергії (частинок), які називаються фотонами. Фотон, з одного боку, це частка, з іншого – хвиля, це означає, що він має властивості, що належать як хвилі, так і частинкам, що значно ускладнює реалізацію даного фізичного явища в віртуальному середовищі. Найновітнішою технологією зі створення освітлення та відбивання світла від поверхонь є технологія Lumen, що реалізована в рушії Unreal Engine 5.

Unreal Engine (нині як Unreal Engine 5) – популярний ігровий рушій, розроблений компанією Epic Games. Він дозволяє розробляти ігрові додатки на декількох платформах: ПК, PS4, Xbox One, Nintendo Switch. Система освітлення Unreal Engine є одним з найкращих у галузі візуальних ефектів для розробки ігрових додатків у реальному часі

Lumen – це нова система повністю динамічного глобального освітлення у Unreal Engine 5. Дана система використовує кілька методів трасування променів для створення якісного освітлення – Global Illumination.

Принцип роботи полягає в тому, що технологія генерує автоматичну параметризацію поверхні, яка називається Surface Cache. Вона використовується для швидкого пошуку освітлення в точках влучення фотонів у сцені. Технологія фіксує властивості матеріалу для кожної сітки під різними кутами. Ці позиції генеруються в автономному режимі для кожної сітки.

Глобальне освітлення імітує взаємодію променів світла з геометрією та матеріальними поверхнями для створення якісного освітлення. Глобальне освітлення також враховує поглинання та відбивну здатність матеріалів, з якими воно взаємодіє.

Динамічне глобальне освітлення реалізується таким чином, що розсіяне світло, що відбивається від поверхні, вловлює колір цієї поверхні і відображає кольорове світло на інших прилеглих поверхнях, створюючи ефект, названий розтіканням кольору. Також об'єкти в сцені можуть блокувати непряме освітлення, в результаті виникає затінювання за допомогою функції «Віртуальна карта тіней».

Віртуальна карта тіней – це новий метод відображення тіней, який використовується для забезпечення послідовного затінення з високою роздільною здатністю, який працює з об'єктами кінематографічної якості та з великими, відкритим середовищем за допомогою Unreal Engine 5. Дана функція у поєднанні з Lumen значно покращує тіні, та надає зображенню більш якісний вигляд.

Віртуальні карти тіней були розроблені з такими цілями:

- Значно збільшити роздільну здатність тіней, щоб відповідати деталізованій геометрії зображення.

- Створення правдоподібних м'яких тіней з контрольованими витратами на продуктивність

- Надає просте рішення, яке працює за замовчуванням з обмеженою кількістю налаштувань.

- Замінить багато методів затінення в режимі стаціонарного освітлення.

Концептуально віртуальні карти тіней – це просто карти тіней дуже високої роздільної здатності. У їхній поточній реалізації вони мають розмір 16000 x 16000 пікселів. Карти кліпів використовуються для подальшого збільшення роздільної здатності спрямованого світла. Щоб підтримувати високу продуктивність за розумних витрат пам'яті, ВКТ розбивають карту тіней на фрагменти (або сторінки) розміром 128x128 кожен. Сторінки виділяються і візуалізуються лише за необхідності для затінювання пікселів на екрані з урахуванням аналізу буфера глибини.

Shadow Map Ray Tracing (SMRT) – це алгоритм вибірки, який використовується з ВКТ для створення більш якісних м'яких тіней. Об'єкти, які відкидають тіні далі, матимуть м'якіші тіні, ніж об'єкти, що відкидають тіні ближче до поверхні, що приймає тінь. Алгоритм SMRT працює, спрямовуючи кілька променів до джерела світла, але замість оцінки перетинів з геометрією, як це робить звичайне трасування променів, ряд зразків вздовж променя проектується та тестується на віртуальній карті тіней для досягнення м'якого затінювання.

Локальні джерела світла за умовчанням не мають вихідного радіусу, проти спрямованого джерелами світла, які починаються з низького вихідного кута. Коли для кожного з них встановлено відповідне значення, SMRT створює м'яке затінювання у реальному часі.

Система Lumen забезпечує нескінченні дифузні відбивання, які важливі у сценах із яскравими дифузними матеріалами. Дані випромінювальні матеріали розповсюджують світло без додаткових витрат на продуктивність.

Також Lumen реалізує непрямі відблиски та відображення відбиття світла для всього діапазону значень шорсткості матеріалу. Освітлення неба одна з основних функцій Lumen. Він реалізує затінення неба, що дозволяє зробити внутрішній простір набагато темнішим, ніж зовнішнє освітлення, що забезпечує більш природний ефект.

Отже, Lumen – це повністю динамічна система глобального світла в Unreal Engine 5, що дає можливість реалізувати освітлення, шляхом утворення сітки матеріалів, для фіксування відбиття фотонів світла від різноманітних поверхонь, від яких залежить колір відбитого світла, та затінення за допомогою віртуальних карт тіней. У поєднанні з даними функціями можна отримати якісне, реалістичне зображення.

Список використаних джерел:

1. Глобальне освітлення Lumen, веб-сайт, URL: <https://docs.unrealengine.com/5.0/en-US/lumen-global-illumination-and-reflections-in-unreal-engine> (дата звернення: 01.06.2022).

2. Технологія Lumen, веб-сайт, URL: <https://docs.unrealengine.com/5.0/en-US/lumen-technical-details-in-unreal-engine> (дата звернення: 01.06.2022).

3. Unreal Engine 5, веб-сайт, URL: <https://www.unrealengine.com/en-US/unreal-engine-5> (дата звернення: 01.06.2022).

Ульяновська Ю. В., к.т.н., доцент
завідувач кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення

Яковенко В. О., д.т.н., доцент
професор кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення

Рябоволенко В. А.,
викладач кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення
Університету митної справи та фінансів

АНАЛІЗ КОНТЕНТУ WEB-РЕСУРСІВ З МЕТОЮ ЗАХИСТУ ВІД ВІРУСНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У роботі розглядається задача розробки Web-застосунку, який перевіряє текстовий Web-контент з метою виявлення шкідливих ресурсів і захисту користувачів від шкідливої інформації. Додаток розроблений з використанням сучасних технологій та мов програмування.

У сучасному віртуальному просторі зміни наступають дуже швидко, а людина і суспільство часто відчувають себе безсилими перед могутністю економічних і технологічних тенденцій. На думку багатьох дослідників комунікацій найхарактернішою ознакою сучасного етапу розвитку

Інтернету є запровадження засобів персоналізації. Момент, коли гіганти ІТ, такі як Google чи Facebook, почали широко використовувати ці технології, називають початком “ери персоналізації” в Інтернеті. Однак негативний вплив цих явищ на суспільство, політику, права людей здебільшого залишається недооцінений та малодослідженим. Саме тому актуальною проблемою є захист від шкідливих ресурсів.

Контент веб-ресурсів поділяють на два види: вербальний (текстовий) і той, що передається за допомогою системи знаків (мультимедіа). Існує багато класифікацій різних видів інформації, проте для визначення поняття «візуальний контент» актуальними залишаються дві:

1. За способом сприйняття людиною. Залежно від того, яким шляхом надходить інформація, розрізняють п'ять її видів: візуальну (або зорову), аудіальну (або слухову), нюхову, смакову, тактильну.

2. За характером інформації візуальний контент може бути комерційного (банери, анімації), розважального (фотографія, ілюстрація) та інформаційного (інфографіка, відео-репортаж) змісту, вираженого у різних форматах одночасно [1].

Контент-аналіз являє собою систематичну числову обробку, оцінку та інтерпретацію форми і змісту інформаційного джерела. При цьому увага зосереджується на елементах контекстуального вживання, оцінці інформації, аналізі способу презентації інформації, адекватній оцінці значимості інформації. Виділяють кількісний і якісний контент-аналіз. Кількісний контент-аналіз орієнтований на дослідження частоти появи в тексті зазначених вище характеристик змісту. Він легше піддається реалізації в комп'ютерних програмах. Якісний контент-аналіз передбачає формування думки або певного питання навіть на основі єдиного присутності або відсутності певної характеристики змісту [2].

Обов'язковим елементом системи опрацювання Web-ресурсів є контентно-пошукова підсистема. До складу контентно-пошукової підсистеми системи опрацювання web-ресурсів входять чотири основні модулі:

1. Модуль реєстрації користувача і введення запиту.
2. Модуль опрацювання контенту.
3. Модуль пошуку контенту.
4. Модуль збереження та подання контенту

Для розробки додатку використано такі мови програмування та технології:

AJAX (англ. Asynchronous JavaScript and XML – Асинхронний JavaScript та XML) – це технологія звертання до серверу без перезавантаження сторінки за допомогою JavaScript. Головна особливість полягає в тому, що за рахунок цього зменшується час відгуку веб-додатку.

JavaScript – динамічна, об'єктно-орієнтована прототипна мова програмування. Реалізація стандарту ECMAScript. Найчастіше використовується для створення сценаріїв веб-сторінок, що надає

можливість на боці клієнта (пристрої кінцевого користувача) взаємодіяти з користувачем, керувати браузером, асинхронно обмінюватися даними з сервером, змінювати структуру та зовнішній вигляд вебсторінки.

JSON (англ. JavaScript Object Notation) – це текстовий формат обміну даними, що не залежить від мови програмування. Це формат легкий як для сприйняття людиною, так і для обробки пристроями.

Apache – це надійний та гнучкий до налаштування HTTP-сервер, що оброблює HTTP-запити. Він використовується для передачі через HTTP протокол статичних та динамічних веб-сторінок [3].

MySQL – це система керування реляційними базами даних. Реляційна база даних являє собою структурований за певними правилами набір даних.

Для того щоб запобігти несанкціонованому доступу, вхід в систему здійснюється з перевіркою логіну та пароля користувача. Пароль шифрується за допомогою алгоритму хешування md5, що перетворює масив вхідних даних довільної довжини у бітову строку фіксованої довжини, яка є унікальною. Результат роботи хеш-функції зберігається у базу даних.

Метою даної роботи є створення web-додатку. Як і в кожного web-додатку ми маємо частину яка працює на стороні клієнту та на сервері. На стороні серверу маємо інтерфейс логіну користувача (рис. 1) та відображення статистики по відображеному контенту (рис. 2).

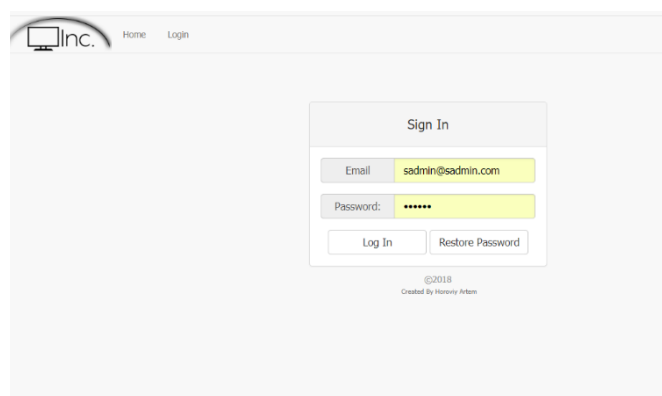

Рис. 1. Сторінка входу до системи

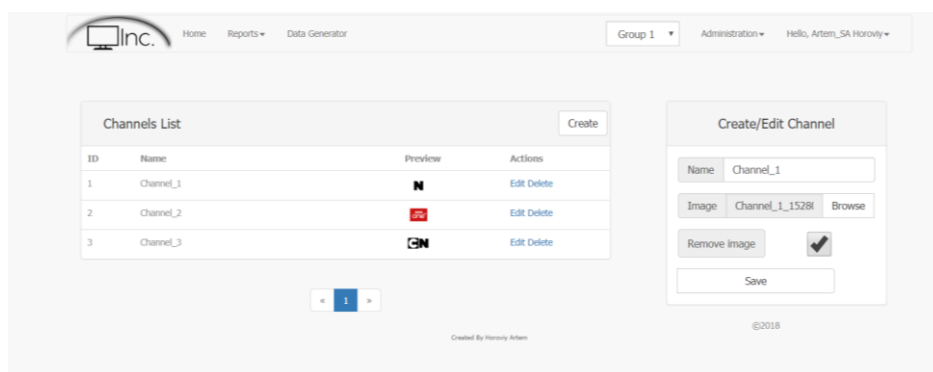

Рис. 2. Сторінка додавання та адміністрування контенту

На основі проведеного аналізу предметної області були визначені проблеми сучасних web-контенту. Наявність різнотипної шкідливої інформації вимагає впровадження додаткових засобів для захисту користувача. Для вирішення цієї проблеми і був розроблений додаток для аналізу web-сторінок з можливістю фільтрації.

Список використаних джерел:

1. Лопатін Д. Дослідження контенту новітніх медіа з погляду відображення біоетичного виміру (на прикладі кіберпростору) // Наукові дослідження українського медійного контенту: соціальний вимір. К.: Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. № 3. 2015. 76 с. URL: <http://www.journ.univ.kiev.ua/ndumk>
2. Мащенко І. Г. Енциклопедія електронних мас-медіа: слов.-глосарій термінів і виразів: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. Г. Мащенко; Київ. міжнар. ун-т. Запоріжжя: Дике поле, 2006. Т. 1. С. 384.
3. Скотт Хокинс. Администрирование веб-сервера Apache и руководство по электронной коммерции = ApacheWebServer Administration and e-Commerce Handbook. М.: Вильямс, 2001. 336 с.

Музильов Д. О., к.т.н., доц.,
докторант (доцент) кафедри транспортних технологій і логістики
Державного біотехнологічного університету
Шраменко Н. Ю., д.т.н., проф.,
професор кафедри транспортних технологій і логістики
Державного біотехнологічного університету
Павленко О. В., к.т.н., доц.,
доцент кафедри транспортних технологій
Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ NFT-ТЕХНОЛОГІЙ У ДОСТАВЦІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВАНТАЖІВ

Наразі велика увага в напрямку цифрових технологій та глобальної діджиталізації приділяється такому напрямку як blockchain [1-3]. При цьому NFT, як невід'ємна частина блокчейну, отримав протягом останнього півріччя значний поштовх до розвитку. Суттєвий інтерес представників різних організацій до NFT та різноманітні міжнародні заходи, які відбувалися останнім часом за тематикою blockchain та NFT-technology, свідчать про актуальність та перспективність впровадження підходу для покращення функціонування певної галузі.

Для успішного впровадження NFT технології у процеси доставки сільськогосподарських вантажів потрібно вирішити основні проблеми, які властиві NFT.

Перелік проблем, що потрібно вирішити для успішного впровадження NFT у процес доставки сільськогосподарських вантажів

Проблема	Негативні наслідки	Шляхи вирішення
Пошук інвесторів, які мають певний імідж серед криптовалютної спільноти, lead investors	Не вихід проекту на етап первинного запуску або провал за різних причин, скамування	1. Проведення рекламної компанії у соцмережах; 2. Виділення найбільшого відсотку отримання токенау від загальної кількості монет, що плануються у обороті (total supply)
Створення активного ком'юніті, яке зацікавлено у довгостроковому розвитку проекту	Знецінювання стейблкоїну після виходу проекту до пабліку, тобто коли основним функціоналом зможуть користуватися усі бажаючі. З точки зору агрологістики – виробники с/г продукції, перевізники, термінали (елеватори) та ін.	1. Введення поетапного «разлоку» (розблокування) токенів проекту, тобто неможливість продажу всієї суми відразу після запуску проекту. 2. Розробка стратегії щодо наявності резервного фонду на випадок інфляції
Вибір типу блокчейну через, який будуть здійснюватися основні транзакції	Підвищенні комісії за здійснення транзакції	1. Заключення угод із ресурсами, які виконують роль моста (bridge) для забезпечення транзакцій між різними блокчейнами
Проблема	Негативні наслідки	Шляхи вирішення
Зацікавленість трейдингових платформ та криптовалютних бірж	Відсутність змоги обміну на більшість типів монет інших проектів та фіатної валюти	1. Розробка сучасної токеномики, яка детально описує особливості токенау проекту та NFT
Специфіка криптовалютного ринку	Знецінювання основного токенау проекту у будь-який період часу, бо існує певна прив'язка монети до ціни Bitcoin чи Ethereum, які визначають тенденції ринку («ведмідь» – зниження вартості, чи «бик» – збільшення ціни)	1. Своєчасне реагування на різки зміни ринку; 2. Компенсація втрат інвесторів та ком'юніті за рахунок запуску форку проекту, тобто клону основного токенау. 3. Введення утіліти токенау, який буде періодично «утилізуватися» для підтримання незмінного обсягу монет проекту в оберті

За результатами аналізу табл. 1 видно, що для успішного впровадження NFT технології у логістичні процеси при доставці сільськогосподарських вантажів потрібно подолати не лише специфічні проблеми, які притаманні для NFT, а й загальні, що властиві для запуску проектів на основі блокчейну в цілому. При цьому розробка концепції використання NFT повинна також враховувати загальну специфіку

логістичних процесів, щодо коректного прогнозування обсягів перевезень на основі інших смарт-підходів [4]. Це дозволить здійснити успішне провадження логістичного проекту.

Список використаних джерел:

1. Javaida, M., Haleema, A., Singhb, R.-P., Khanc, S., Suman, R.: Blockchain technology applications for Industry 4.0: A literature-based review. Blockchain: Research and Applications, Volume 2, Issue 4, December 2021, 100027, URL: <https://doi.org/10.1016/j.bcr.2021.100027>
2. Benz D., Hamzah M., Ghazali M. F., Asli M. F. (2022). Bringing Blockchain Technology in Innovating Industries: A Systematic Review. In: Al-Emran, M., Al-Sharafi, M.A., Al-Kabi, M.N., Shaalan, K. (eds) Proceedings of International Conference on Emerging Technologies and Intelligent Systems. ICETIS 2021.
3. Muzylyov D., Shramenko N. Blockchain Technology in Transportation as a Part of the Efficiency in Industry 4.0 Strategy. In: Tonkonogyi V. et al. (eds) Advanced Manufacturing Processes. InterPartner 2019. Lecture Notes in Mechanical Engineering. Springer, Cham, 216–225 (2020). URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-40724-7_22
4. Muzylyov D., Shramenko N., Ivanov V. (2021) Management Decision-Making for Logistics Systems Using a Fuzzy-Neural Simulation. In: Cagaňová D., Horňáková N., Pusca A., Cunha P.F. (eds) Advances in Industrial Internet of Things, Engineering and Management. EAI/Springer Innovations in Communication and Computing. Springer, Cham. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-69705-1_11

Кравченко М. А., аспірант

Українського державного університету залізничного транспорту

Прохорченко Г. О., к.т.н.,

доцент кафедри управління експлуатаційної роботи

Українського державного університету залізничного транспорту

Харченко Д. Р., магістрант

Українського державного університету залізничного транспорту

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РУХУ ПОЇЗДОПОТОКІВ НА ОСНОВІ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ РОЗПОДІЛУ ПРОПУСКНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ»

На даний час в АТ «Укрзалізниця» діючі інформаційні системи не дозволяють ефективно обробляти велику кількість заявок на можливі маршрути руху поїздопотоків вантажного та пасажирського руху та швидко їх планувати. З цих причин рух поїздопотоків є несинхронним, без планового використання обмеженої пропускної спроможності у “вузьких місцях” мережі, що призводить до заторів та сповільнення руху поїздів. Крім того, за умови впровадження реформи залізничного транспорту загального

користування України, виникне ситуація коли на ринку залізничних перевезень будуть функціонувати приватні та державні залізничні компанії-перевізники, які будуть потребувати недискримінаційного доступу до національної залізничної мережі АТ «Укрзалізниця», який можна забезпечити лише за рахунок автоматизації руху поїздопотоків [1, 2].

Наразі в автоматизованих систем керування (АСК), що використовуються у АТ «Укрзалізниця», відсутні функції ERP та CRM-систем [3]. Важливою складовою в межах ERP повинна стати CRM-система для взаємодії з клієнтами щодо прийняття, обробки й узгодження заявок на нитки графіка руху поїздів (ГРП) в межах процедур розподілу пропускнуої спроможності. В даному дослідженні проведено аналіз діючих процедур розподілу пропускнуої спроможності оператора залізничної інфраструктури PKP Polskie Linie Kolejowe SA. Досліджено систему замовлення он-лайн ниток поїздів (польск., Internetowy system zamawiania trasy pociągu, ISZTP) та систему конструкції розкладу (польск., System Konstrukcji Rozkładu Jazdy, SKRJ). Запропоновано використати даний досвід, що формування структури інформаційного середовища та модифікувати існуючі додатки на ІТ-ринку для потреб АТ «Укрзалізниця».

Розроблено вимоги до системи планування ниток графіку на мережі АТ «Укрзалізниця» з можливістю довгостроково і короткостроково планування на основі даних в режимі реального часу. Програмний продукт з автоматизації ГРП повинен підтримувати щоденні робочі процеси за допомогою різних інноваційних функцій, таких як автоматичне заповнення даних, точний розрахунок часу виконання маршруту та розпізнавання конфліктів і, як наслідок, автоматичне надання альтернативи для вирішення даного конфлікту. З досвіду європейських залізничних компаній необхідно врахувати наступні вимоги до ERP з розподілу пропускнуої спроможності: керування розкладом руху; інтеграція даних через різні інтерфейси; наскрізний процес пропозицій для керуючих інфраструктурою та залізничних компаній; модуль реального часу для виявлення та вирішення конфліктів з розширеними функціями перегляду та попереднього перегляду; вбудована функція моделювання; аналіз пропускнуої спроможності згідно з UIC 406R; європейський стандарт зв'язку TAF TSI (англ., Technical Specification for Interoperability relating to Telematics Applications for Freight Service) [4]; взаємозв'язок з CRM-системою АТ «Укрзалізниця» та процесом диспетчеризації в реально часі. Вищенаведені вимоги до підсистеми повинні функціонувати в єдиному інформаційному середовищі діючих систем керування, що використовуються на мережі АТ «Укрзалізниця» та мати взаємозв'язок системами координації маршруту на міжнародному рівні розподілу ниток графіку в транспортних коридорах.

Виходячи із зазначеного вище, для підвищення ефективності руху поїздопотоків важливо автоматизувати всі етапи процесу розподілу пропускнує спроможності залізничної інфраструктури АТ «Укрзалізниця». Це дозволить прискорити процес обробки заявок, визначення маршрутів руху поїздів з найменшими ризиками, розробку ниток графіку та їх диспетчеризацію в оперативному режимі.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 01.06.2022).

2. Про схвалення розроблених Міністерством інфраструктури планів імплементації деяких актів законодавства ЄС з питань залізничного транспорту. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. №1148. // Офіц. вісн. України, 2014. № 97, ст. 2810.

3. Найкраще програмне забезпечення ERP 2021: Порівняння найпопулярніших систем ERP. Myservname.com. URL: <https://uk.myservname.com/best-erp-software-2021> (дата звернення: 01.05. 2022).

4. TAF TAP TSI. RNE PCS. URL: <https://rne.eu/it/taf-tap-tsi> (дата звернення: 10.05.2022).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ
ТА СОЦІАЛЬНО-ТЕХНІЧНІ НАПРЯМИ
ЕВОЛЮЦІЇ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Том 2

02 червня 2022 р.

Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками. Усі матеріали подаються в авторській редакції. За точність викладених фактів відповідальність покладається на авторів.

**Підписано до друку 02.06.2022. Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 35,31. Облік.-вид. арк. 31,39. Тираж 100 прим.
Замовлення № 36.**

**Дніпро: Університет митної справи та фінансів
(свідоцтво про видавничу діяльність ДК № 6198 від 24.05.2018 р.).
49000, м. Дніпро, вул. Володимира Вернадського, 2/4**